

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 1 AVRIL 1947 Երեքշաբթի 1 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4999-Նոր շրջանի թիւ 608 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԹԵՒ ԱՌԱԾ ԵՆ

Թուրքերէն թերթերը կը յորդին նախագահ Թրումընի ճառին վերաբերեալ տեղեկութիւններով եւ խորհրդածութիւններով։

Մ. Նահանգներու խորհրդարանը տակաւին չէ քուէարկած 400 միլիոն տոլարի վարկը։ Բայց, ինչպէս Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի, նոյնպէս Անգարայի եւ Աթէնքի մէջ վստահ են թէ նախագահին առաջարկը պիտի ընդունուի ջախջախիչ մեծամասնութեամբ։

Կը թուի թէ բոլորովին անհիմն չէ այս վստահութիւնը։

Մ. Նահանգներու պատմութեան մէջ, շատ քիչ անգամ պատահած է որ ամբողջովին մերժուի նախագահի մը պատգամը, ծրագիր կամ առաջարկ։

Բուռն պայքար կը մղուի խորհրդարանին մէջ եւ դուրսը։ Ցայտնի երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ, նախկին նախարարներ եւ նախագահներ հրապարակաւ կը յայտնեն իրենց տեսակէտները, խստօրէն կը քննադատեն կամ կը պաշտպանեն ծրագիրը եւ առաջարկը։

Սահմանադրութիւնը ամէն պատեհութիւն կ'ընծայէ, որպէսզի երեսփ. ժողովին եւ ծերակոյտին համապատասխան յանձնաժողովները լիովին լուսաբանուին, բուն վիճաբանութիւններէն առաջ։

Այսպէս ատեան կը կանչուին իրաւասու նախարարները, ենթարկուելով հարցումներու տեղատարափի մը, որ կրնայ օրեր տեւել, ինչպէս այս անգամ։

Արդ, այս բոլորը ձեւակերպութիւնները ոչ թէ կը խափանեն, այլ կը հարթեն ճամբան։ Հանրային կարծիքն է որ կը լուսաբանուի ուղղակի թէ անուղղակի։ Եւ, եթէ անակնկալ մը չպատահի, քուէները ինքնին կը հասին։

Մնաց որ, նախագահը կանխաւ սերտած, խորք տրամադրութիւնները չօշափած կ'ըլլայ, երբ որոշէ հիմնական ծրագիր մը ներկայացնել Խորհրդարանին

Արդի Թուրք լրագրութեան վարիչները ջուրի ճամբայ դարձուցած ըլլալով Ամերիկան, շատ լաւ գիտեն այս գաղտնիքները։ Հետեւաբար շատ ալ զարմանալի չէ որ աւետաբեր լուրեր կը տարածեն ամէն օր։

Օրինակ, «Թասվիր»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Նիւ Եորքէն.

— «Խորհրդարանին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ նախագահ Թրումընի առաջարկած օժանդակութիւնը պայման է, համայնավարութեան վտանգը արգիլելու համար Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ, ի գին ամէն բանի։ Ձախակողմեան փոքր խմբակ մըն ալ դիտել կու տայ թէ անտեղի է աւրուիլ Ռուսիոյ հետ, Թուրքիոյ պատճառով։ Նոյնիսկ կարգ մը քաղաքագէտներ գործիք դառնալով շատ մը Հայերու, որոնք իւրացուցած են Հայաստանի դատը եւ իրենց համար պարտականութիւն կը համարեն ամէն առթիւ քարոզութիւն կատարել մեզի դէմ, այժմու կառավարութիւնը կ'ամբաստանեն թէ գործակցած է Գերմանիոյ»։

Բայց եւ այնպէս, թղթակիցը վստահ է թէ Ամերիկան պիտի օգնէ Թուրքիոյ։ «Ամերիկան, որ իր դրամովը շահեցաւ Ա. եւ Բ. համաշխարհային պատերազմները, իր դրամով ալ պիտի խափանէ երրորդ պատերազմը»։

Թուրք թղթակիցը ուրիշ աւետիս մը եւս կու տայ,— Ամերիկեան, Թրքական եւ Հելլենական մարտանաւերը ռազմափորձեր պիտի կատարեն Եգէական ծովուն մէջ։ Այս առթիւ կը նախատեսէ նաեւ փոխառութեան պայմանաժամը, 40 տարի։

Ուրիշ Թուրք թերթեր ալ նոյն լաւատեսութեամբ կ'արտայայտուին, չեշտելով անգլեւսաքսոն ազդեցութեան զօրացումը Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։

Ուրեմն, Թուրքիան թեւ առած է արդէն։ Ոչ միայն իբրեւ ախոյեանը ժողովրդապետութեան, այլեւ յառաջապահը աշխարհի խաղաղութեան։

Անշուշտ այս բոլորը պատճառ չեն ամէն բան սեւ տեսնելու, հայկական շահերու տեսակէտով։

Ինչպէս տնտեսական, նոյնպէս քաղաքական կեանքը անվերջ պայքար է։ Վա՜յ անոր որ կէս ճամբան կը մնայ կամ կը վհատի զանազան խոչընդոտներու առջեւ։

Ահագին ճամբայ կտրած ենք 1878էն ի վեր։ Դեռ շատ հեռու է դետին միւս ափը, բայց ոչինչ։ Հայ ժողովուրդին հաւատքը լեռներ կրնայ շարժել։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՇԵ՞Ր ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Նարդունիին յօդուածաշարքը շատերու մէջ արթնցուց սեփական յիշատակներ։ Եղան մարդիկ որ գրեցին — Ա՛խ, ես ինչո՞ւ չունիմ անոր գրիչը որ պատմեմ իմ սեփական զրկանքներս, ապրած տանջալի օրերս։ Եւն. եւն.։

Նարդունին կը նկարագրէ անշուշտ իր ապրած օրերուն հետ, օրերը այն տղոց որոնք իր շրջանին դաժան ու դժուարին կեանք մը ունեցան Փարիզի համալսարաններու ճամբուն վրայ։

Կը կարծեմ թէ միշտ ալ եղած են Նարդունիէն առաջ ու վերջը այդ զրկանքներով ուսած երիտասարդներու խումբեր։

Քի՞չ են կէս ճամբէն դարձած ուսանողներ, յուսահատ եւ մանաւանդ ճարահատ։

Սիամանթօն չէ՞ր որ, երբ օր մը իր գիրքերը ձեռնակառքով տուն կը փոխադրէր տպարանէն, հպարտութեամբ կը պատասխանէր հարցնողներուն.— Ես իմ գաղափարներուս երիվարն եմ։

Եւ գրեթէ բոլորը դարձած են երիվարները իրենց ուսանողի ճակատագրին զրկանքներու, վիրաւորուած ինքնասիրութիւններու։

Ինչո՞ւ այսպէս է մանաւանդ մեր մէջ։ Որովհետեւ ան որ ունի միջոցներ իր զաւակը կարդացնելու կ'արհամարհէ մտքի մարդը։

— Ի՞նչ պիտի ընէ, փոր չի կշտացներ կարդալ գրելը, թող գայ հօրը խանութը նստի եւ փարա վաստկի։

Իսկ ան որ գիտէ արժէքը գիտութեան ու արուեստին, ան ալ ընդհանրապէս զուրկ է լայն միջոցներէ։

Եղած են անշուշտ պարարտ քսակներու քով, սիրտեր ու գլուխներ մասնաւորապէս Արեւելահայերու մէջ որոնք համալսարան զրկած են բազմաթիւ ուսանողներ։ Բայց սահմանէն ասդին նիհար է այս հաշուեցոյցը։

Այսօր ունինք համալսարաններու լոյսովը վառուած տղաք, ինչպէս ուրիշ կեդրոններու, նոյնպէս եւ Փարիզի մէջ։ Ո՞վ գիտէ անոնց գոյութիւնը, անոնց պատմութիւնը։

Պէ՞տք է ձգել որ օր մը նոր Նարդունի մըն ալ նոյն յիշատակները պատմէ նոյն դառնութեամբ։

ՍՕՍԻ

ՄԱՀ ԱՒ. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ

Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք թէ երէկ (Բշ.) առտու մեռած է Աւետիս Թէրզիպաշեան, անդամ ռամկավար կուսակցութեան եւ հեղինակ շարք մը գիրքերու։ Գործնապէս մասնակցած է հանրային կեանքին, Վանէն Կովկաս եւ մինչեւ Փարիզ։ Կը խօսինք առանձին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, չորեքշաբթի ժամը 4ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէնի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ տպուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայ լուրը իբր այդ նկատել։

Թուրքիա պիտի բարեփոխէ փոքրամասնութեանց օրէնքը

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (22 Մարտ) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Կառավարութիւնը պատրաստեց օրինագիծ մը, որ կոչուած է փոքրամասնութեանց խնդիրը հիմնովին լուծելու եւ դժգոհութիւնները բառնալու։ Օրինագիծը, որ մօտերս Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի յղուի, հայրենակիցներու միջեւ բոլոր խտրութիւնները կը ջնջէ։ Համաձայն նոր օրէնքին.—

Ա.— Էվգաֆի օրէնքը պիտի բարեփոխուի եւ այսուհետեւ ըստ առաջնոյն ժողովուրդը պիտի ընտրէ թաղականները եւ մատակարարները։ Այս կերպով Էվգաֆը այլեւս պիտի չկարենայ 5 կամ 10 առ հարիւր դանձում կատարել եւ պատմութեան պիտի փոխանցուի անհատ մատակարարի դրութիւնը։ Բ. Վարժարաններու օգնական տնօրէնի (եար տիրէքթէօր) պաշտօնները պիտի ջնջուին։ Գ.— Դպրոցներու մէջ մշակութային դասեր պիտի հաստատուին Դ.— Ոչ իսլամ հայրենակիցները պիտի կարենան պետական պաշտօններու կոչուիլ»։

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր Չորսերու Խորհուրդը ձեռնարկեց բուն աշխատանքին, տնօրինելու համար Գերմանիոյ ճակատագիրը։ Բոլորն ալ սեղանի վրայ դրած են իրենց տեսակէտներն ու ծրագիրները եւ մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուած է, դասաւորելու համար համաձայնութիւններն ու անհամաձայնութիւնները։ Այժմ սկսած են սակարկութիւնները եւ լաւատեսներ կը յուսան թէ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել այնքան մանուածապատ խնդիրներու մէջ։

Ինչպէս դիտել կու տայ իրազեկ թղթակից մը, կարելի չէ համաձայնիլ Գերմանիոյ ճարտարագործութեան մակարդակի մասին, առանց ճշդելու տնտեսական միութիւնը։ Կարելի չէ համաձայնիլ տնտեսական միութեան մասին, առանց ճշդելու հատուցումները։ Կարելի չէ այս վերջին ճշդումը կատարել, առանց նախապէս որոշելու թէ ի՛նչ քանակութեամբ պիտի կրնայ գործել գերման ճարտարարուեստը։

Այսպէս, Ֆրանսա երկու վերջնագիրներ յանձնած է, փակելով համաձայնութեան ճամբան։ Ան չուզեր ստորագրել որեւէ համաձայնութիւն, մինչեւ որ գոհացում ստանայ ածուխի եւ Սարի շրջանի մասին (տնտեսապէս կցել Ֆրանսայի)։ Խ. Միութիւնը վերջնապէս կը մերժէ մասնակցիլ Գերմանիոյ պահպանութեան անցեալ եւ ներկայ ծախքերուն, եւ հաւանութիւն կը յայտնէ միայն ապագային համար։ Անգլիա կը մերժէ քառանդամ վարչութիւն հաստատել Ռուրի շրջանին համար։

Անշուշտ համաձայնութիւն գոյացած է կարգ մը խնդիրներու մասին եւ կան հարցեր ալ որոնց համար դժուար չէ համաձայնիլ։ Բայց երկար սակարկութեանց կը կարօտի վերջնական համաձայնութիւնը հիմնական հարցերու մասին։ Ամէնքն ալ կ'ուզեն բան մը աւելի առնել, ոչ թէ վրայ տալ։ Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ առժամեայ կարգադրութեան մը յանգիլ, գոհացնելով բոլորն ալ։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Չորսերու փոխանորդները համաձայնած են Աւստրիոյ դաշնագրին 55 յօդուածներէն 24ի մասին։ Գլխաւոր դժուարութիւններն են գերմանական ստացուածքներու եւ հատուցումներու խնդիրները։ Աւստրիոյ արտաքին նախարարը, Տոքթ. Կրուպըր Մոսկուա գնաց, եւ առանձին տեսակցութիւններ ունեցաւ զօր. Մարշըլի եւ Մոլոթովի հետ, բացատրելով երկրին տագնապալի վիճակը։ Շեշտեց թէ Չորսերու Խորհուրդը իր իսկ նպատակէն շեղած պիտի ըլլայ, եթէ հաշտութեան դաշնագրով ծանր բեռներ դնէ Աւստրիոյ վրայ։ Խնդիրը այն է որ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ պահել կարմիր բանակին գրաւած գոյքերը, իբրեւ գերմանական ստացուածք, իսկ Անգլիա եւ Ֆրանսա 2)3 համեմատութեամբ հատուցում կը պահանջեն Միացեալ Ազգերու քանդուած ստացուածքներուն համար։ Տոքթ. Կրուպըր 100—150 միլիոն տոլար կը հաշուէ Ռուսերու գրաւած սեփականութիւնները։ Աւստրիոյ միւս շրջաններու գերմանական ստացուածքներն ալ կը հաշուեն 350 միլիոն տոլար, ուրեմն հանրագումար 500 միլիոն։ Իսկ Միացեալ Ազգերու սեփականութիւնները կը գնահատեն դարձեալ 500 միլիոն։ Եթէ Դաշնակիցները այս բոլորը գրաւեն իբրեւ հատուցում, Աւստրիան պիտի սնանկանայ։

Ծանր դէպքեր Ռուրի շրջանին մէջ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԱՆԲԱՒԱԿԱՆ

Ինչպէս գրած էինք, ուրբաթ օր 100.000 Գերմաններ բողոքի ցոյց մը կատարեցին Տիւսէլտորֆի մէջ, բաւարար սնունդ պահանջելով։ Շաբաթ օր ալ ուրիշ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Տորթմունտի մէջ (երկուքն ալ Ռուրի շրջան, բրիտանական գրաւման տակ)։ Զինուորական իշխանութիւնը հաղորդեց անգլ. կառավարութեան թէ խռովութիւնները եւ ցոյցերը շատ ծանր են եւ կրնան տարածուիլ ամբողջ բրիտանական շրջանին մէջ եւ թէ տրամադրելի զօրքը անբաւական է։

Տորթմունտի ցոյցին կը մասնակցէին 5000 Գերմաններ, որոնց 4000ը Ռուրի հանքագործներէն։ Ցուցարարները շրջեցան փողոցէ փողոց, բողոքելով սնունդի անբաւականութեան դէմ։ Զինուորական իշխանութիւնը կը վախնայ որ եթէ խռովութիւնները շարունակուին եւ աւելի ծանրանան, զօրքը պիտի չկրնայ պահպանել բարեկարգութիւնը։ Զինուորական տեսակէտով կացութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ հետեւեալ պատճառներով.— 1. Բաւարար թիւով անգլիացի զինուորներ չկան, մանաւանդ զրահապատ եւ մեքենաշարժ ուժեր։— 2. Զօրքին բարոյական կորովը լաւ չէ։ Շատերը նորագիրներ են առանց ռազմական փորձառութեան եւ կան ալ որ դժգոհ են իրենց ներկայ կացութենէն։— 3. Փորձ սպաներ չկան հարիւրապետէն վեր։— 4. Վարչական պաշտօնեաները պակաս կուգան, որով շատ մը Գերմաններ կը գործածուին եւն.։

Լոնտոնի մէջ կը խոստովանին թէ Ռուրի շըր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շարժում, աճում եւ պայքար

Զինադադարը որքան խանդավառեց մեզ, նոյնքան յուսախաբ ըրաւ, ոգեւորեց, եւ այդ ոգեւորութեան մէջ ինքզինքնիս կրցանք ճանչնալ։

Մեր յարաբերութիւններն աւելի կանոնաւորուեցան ու սերտացան Բողոքականաց դպրոցի եւ «Սանդխտեան» աղջկանց վարժարանի, ինչպէս նաեւ հեռաւոր Շատախի, Գաւաշի եւ ուրիշ գաւառներու աշակերտներու հետ։

Մեզի միացան նաեւ արհեստներու հետեւող պատանիներ, որոնք բոլորն ալ խիստ քննութեան ենթարկուելէ ետք միայն կ'ընդունուէին մեր շարքերը։ Օրինակելի վարք ու բարք կը պահանջուէր իրենցմէ եւ իւրաքանչիւր թեկնածու պարտաւոր էր ներկայացնել երեք երաշխաւորներ։

Մեր դպրոցները օժտուիլ սկսած էին՝ մանկավարժ, զարգացած ու գաղափարական ուսուցիչներով, Էջմիածնի Ճեմարանն ու Թիֆլիսի Ներսիսեանն աւարտած։

Այսպիսով, Հ.Յ.Դ. մտաւորական շրջանակին վրայ կ'աւելնային Մ. Թէրլէմէզեան, Հ. Բաղէշեան, Պալտօշեան, Վարդանեան, Ա. Հացագործեան եւ ուրիշներ։ Իսկ Ռամկավարներուն կը միանային Ա. Դարբինեան եւ Արաբկիրցի գործիչ ողբացեալ Սեպուհը։

Ուսուցիչներէն շատեր խանդավառուած էին մեր շարժումով, կը քաջալերէին մեզ իրենց դասախօսութիւններով եւ օգտակար թելադրանքներով։ Պակաս չէին նաեւ մեր ընթացքը դատապարտողները։ Բայց եւ այնպէս, մեր շարքերը կը ստուարանային, մեր շարժումը կը տարածուէր, ամէնուրեք գտնելով թ'ջերմ կողմնակիցներ եւ կատաղի հակառակորդներ, ինչպէս ամէն նոր շարժում։

Մեր շարքերը կը ստուարանային, որովհետեւ մեծ ճիգ ի գործ կը դնէինք մեր տարեկիցները ներգրաւելու համար։ Մեզմէ իւրաքանչիւրը պարտաւոր էր անդամագրել առնուազն տասը ընկեր, վեց ամսուան ընթացքին։

Գիշեր ու ցերեկ կը վազէինք, հոս ու հոն կը մտնէինք, կը խօսէինք, կը համոզէինք։

Ատեն եղաւ, որ մեր ժողովատեղիները չէին բաւեր այս կամ այն շրջանի ընդհանուր ժողովներուն։ Դպրոցներու մեծ սրահները տրամադրելի չէին, որովհետեւ իմամակալութեանց եւ հոգաբարձութեանց համար «սրբապղծութիւն» կը համարուէր «Նոր-Սերնդական» շարժումը։

Բայց չյուսահատեցանք։

Ծխական, եկեղեցական նախակրթարաններէն եւ միջնակարգ քանի մը վարժարաններէն դատ կար նաեւ «Միսիոնարներու» դպրոցը, օժտուած ընդարձակ սրահներով։ Պէտք էր սիրաշահիլ կարգ մը վարժարաններու տնօրէններ կամ դոնապաններ։ Այդ միջոցն ալ օգտագործեցինք։

Փորձեցինք նաեւ մեր վանքերու շրջապատը գտնուած անտառները եւ ձորերը ժողովատեղի դարձնել։ Այդ փորձն ալ շարք մը անպատեհութիւններ ներկայացուց, բայց մեր ժողովները շարունակուեցան։

Քանի մը տասնեակ աղջիկներու անդամակցութիւնը խիստ գաղտնի կը պահուէր։ Անոնց գաղտնի ժողովներուն կը մասնակցէին մեր ներկայացուցիչները, տանելով իրենց հետ յեղափոխական թերթեր ու գիրքեր։ Անոնց թիւն ալ հետզհետէ կը ստուարանար։

Զանազան շրջաններու եւ ընտանիքներու մէջ կը գտնուէին բաւական թիւով աղջիկներ եւ կիներ, բայց Սանդխտեան վարժարանի վերի երկու դասարաններու աղջիկները կը ներկայացնէին իգական սեռի ամէնէն առողջ կորիզը մեր շարժումին մէջ։

Կասկածը ծնած էր նոյն վարժարանի ուսուցիչ-ուսուցչուհիներու մէջ, որոնք կը հետապնդէին աշակերտուհիները։ Այդ հետապնդումն ու անվայել ընթացքը շարունակուեցան յանգելով ցաւալի երեւոյթի մը, որմէ ամէնէն աւելի տուժողը եղաւ նոյն ինքն տնօրէնը, պարոն Պ. Թ....։

Զգալապէս ստուարացող մեր շարքերէն քաջալերուած, մենք մեզ ուժեղ կը զգայինք այլեւս, եւ ժամանակը հասած համարելով սկսանք մեր պայքարը։

Գրեթէ բոլոր դպրոցներու մէջ գոյութիւն ունէր Ֆիզիքական պատիժներու դրութիւնը։ Ուսուցիչները յաճախ կամայականօրէն եւ քմահաճ կարգադրութիւններ կ'ընէին, արհամարհելով նոյնիսկ բարձրագոյն դասարաններու աշակերտները եւ մեր շարժումը։

Քննութիւնները կը շարունակուէին եւ յաճախ քննութեան ատեն ռեւէ աննպաստ պատճառով ձախողած աշակերտները դասարան չէին փոխեր, թէեւ՝ դասարաններու յաջողագոյններն ըլլային։

Շատ դպրոցներու մէջ «Տէր Թողիկեան» մեթոտը կը տիրապետէր։

Նորեկ ուսուցիչները հարկադրուած էին հանդուրժել հին, որջացած ուսուցիչներու փտած սովորութիւններուն եւ կարգադրութեանց։

Ուսուցիչներ կային, որոնք դասամիջոցներու ատեն մեր դպրոցական պայուսակները կը խուզարկէին եւ պատիժներ կը տնօրինէին։

Այդ խուզարկութեանց հետեւանքով, յաճախ, ընդունակ, ապագայ խոստացող աշակերտները ուտումէ կը զրկուէին, դպրոցէն վտարուելով։

Պաշտօնի վրայ կը պահուէին տգէտ, պահպանողական, աւելի ճիշդ հակայեղափոխական ուսուցիչներ, այս կամ այն խնամակալի կամ հոգաբարձուի պաշտպանեալն ըլլալով։

Ռուսահայ գրականութիւնը, մանկավարժական պարբերաթերթերը եւ գրքոյկները մեզի տարբեր բան կը սորվեցնէին, մեր առջեւ նոր կարգ ու սարք, նոր մեթոտ, նոր ապարէզ կը բանային։

Ու մենք մեր խմորատիպ թերթերով, ներկայացուցինք մեր ըմբռնումներն ու պահանջատիրութիւնները։

Պահանջեցինք՝ վերջ տալ Ֆիզիքական պատիժներուն, ջնջել քննութիւնները եւ նկատի առնել միայն տարեշրջանի ընթացքին աշակերտին կատարած աշխատանքը։

Վերջ տալ՝ ամէն տեսակ կամայականութեանց եւ ստեղծել աշակերտի եւ ուսուցչի միջեւ բարոյական ըմբռնումներ համակրանքի եւ յարգանքի զգացումներ եւ մտերմիկ յարաբերութիւններ։

Հնարաւորութիւններ ստեղծել՝ որ աշակերտները կարենան զարգանալ, կազմակերպելով դասախօսութիւններ նաեւ արտադպրոցական նիւթերու մասին։

Թոյլ տալ, որ նորեկ ուսուցիչները ի գործ դնեն իրենց մանկավարժական կարողութիւններն ու հմտութիւնը։

Միջնակարգ համարուած դպրոցներէն վտարել տգէտ տէրտէրները, որոնք իբր թէ կրօն կը դասաւանդէին, կրօնի մասին տարրական գիտելիքներու պաշարէն զուրկ ըլլալով հանդերձ։

Վայնասուն մը փրթաւ վերջին պահանջէն։

Տգէտ տէրտէրն ու հակայեղափոխական ուսուցիչը, վաչխառու խնամակալները եւ զանազան յարանուանութեանց յետադիմական ներկայացուցիչներ պլոք կազմած, սկսան հալածել մեզ, «Անաստուած» անուն փակցնելով նոր սերունդին։

Մենք բնութեան երեւոյթները կը բացատրէինք բնապիտական փաստերով, իսկ այդ բոլորի մասին խօսիլը անհաւատութիւն, «անաստուածութիւն» կը համարուէր։ Ամբոխը գաղազած էր եւ բռունցք կը ցուցնէր։ Հանրային հաւաքավայրերու մէջ, մեզ կը մատնանշէին իբրեւ հեթանոսներ, սրբապղծութիւն կատարողներ։

Եւ ամէնէն աւելի հրապարակ կ'ազմէին կասկածելի բարոյականի տէր անձեր, գինեմոլներ, խաղամոլներ, վաշխառուներ, բոլոր ապարէզներու մէջ ձախողած եւ ապա տէրտէր կամ վարժապետ դարձածներ եւ թրքական լրտեսի ամբաստանութեան տակ գտնուողները։

Անգամ մը, Գործոթ գիւղի դպրոցին մէջ ունկնդրութեան դացի տէրտէրի մը կրօնի դասին։ Դասէն առաջ, տէրտէրն սկսաւ «Հայր մեր»ը արտասանել՝ — Հայր մեր, որ երկինս էս եւը, սուրբ եղիծի եւը, անուն քո եւը, եկեսցէ արքաւութիւն քո եւը, եղիծի կանք քո եւը, եւը եւը, երկու կամ երեք բառէ վերջ եւ մը դնելով։

Եւ այսպիսի «կրօնագէտ, տէրտէրները դժբախտաբար սակաւաթիւ չէին, իսկ մատի վրայ կը համարուէին Մեսրոպ քահանայ Ճանիկեանի պէս լուսամիտ, զարգացած, Հայոց Հայրիկի արժանաւոր աշակերտները։ Ատելութիւնը կը սաստկանար։ Մեր շարժումը խեղդելը վճռուած էր նոյնիսկ ծեծի, մատնութեան եւ սպանութեան գնով, բայց կը սարսափէին Հ.Յ. Դաշնակցութենէն եւ Սոց. Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութենէն։

Անգամ մը, գիշերուան կէսին, ժողովէ տուն վերադարձին մեր սիրելիներէն երկուքը, Բարունակ եւ Արր. Բրուտեան (վերջինը Հնչակեան) երկու Թուրքերու եւ երկու Հայերու կողմէ յարձակումի ենթարկուեցան եւ խոշտանգուեցան։

Լուրը տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքի եւ հեռաւոր գաւառներու մէջ։ Մեր թերթերը բոլորն ալ արտայայտուեցան, մանրամասնօրէն պարզելով դաւադրութեան ծալքերը։

Մենք սաստիկ յուզուած էինք եւ անհամբեր։ Կը պահանջէինք պատժել «խուլիգան»ները (այդ բառը նոր սորված էինք) եւ կը սպառնայինք... եթէ անոնք անպատիժ մնան։

Դաւադիր Հայերէն մէկն էր Սիմոնեան Պետօն, միւսը Զաչալ Սահակ, երկուքն ալ Թուրք սրիկաներու՝ Զարէի եւ Հիւսնիի մշտական ընկերներ....։

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջիկայ ապրիլ 8ին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի երկրորդ տարին։ Պիտի խնդրէինք մեր այն բաժանորդներէն որ չեն վճարած տակաւին 1946ի բաժնեգինը, փակել իրենց հաշիւները տարեվերջէն առաջ։— ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Դիւթական երազ

Որքա՜ն հեռաւոր երազներ եմ յիշում ես՝ մէկը մէկից դիւթական եւ հրապուրիչ, բայց բոլորն էլ ինձնից բաժանուած յաւիտեան։

Գիշերներ... երկար ու սեւալլուկ գիշերներ ես նստում էի մենակ, խառն ու անմեկին մտքերի շարաններն անցնում էին յաջորդաբար՝ իրենց պատրանատեսի ցոլքերը մաղելով իմ հոգու ցուրտ անդաստանում։

Քամին, այդ Եւողեան անմահ քնարի հնչիւնները ծորում էին հեշտանուշ հեռուներից եւ հեծեծալով գալիս զարնւում իմ տնակի գորշ պատերին անհրապո՜յր... Զարնւում էին ուժգնօրէն, եւ ինչպէս խորտակուած կրծքից դուրս պրծած հառաչներ՝ վայում յուսահատ ու մղկտալով թռչում հեռո՜ւ հեռու դաշտերը ցօղելու իրենց արցունքներով սառնաշիթ։ Քամին լալկան էր, ինչպէս որդին կորցրած մայրը, նրա ամէն հնչիւնի մէջ մի թախիծ կար, մի սրտաճմլիկ մրմուռ։

Ես սիրում էի լսել, անվերջ լսել այդ կախարդական հնչիւններն անմեկին։

×

Գիշեր է. մութ ու անդորր։Խաղաղութիւնն իր վեհագոյն վայրկեաններն է ապրում։ Խաւարը նստել է երկրի կրծքին, ծանր, ինչպէս ապառաժն ահաւոր եւ ճնշում է անխնայ, ըկում, յօշոտում կոյր հրէշի նման։

Հեռաւոր երկնակամարում աստղերն են մերթ ընդ մերթ կկոցում իրենց պայծառ աչիկները՝ երկիւղից սարսափահար եղնիկների պէս։

Գետը, այդ դաւադիր հսկան ոռնում է, սեւ վիրաւոր առիւծ, կուրծքը պատռելով որոտումվիշապաձայն՝ «Օգնութի՜ւն, օգնութի՜ւն»... Բայց աւա՜ղ, նրա ձայնը տարածւում է հեռո՜ւ ձորերում անդնդախոր եւ արձագանգելով քարաժայռերի ծերպերում սոսկալիթխար՝ նուաղում, խեղդւում է ապարդիւն...

Ես անքուն ու մենակ կանգնած եմ իմ փոքրիկ պատուհանի դիմաց։ Շուրջս խաւար է՝ գերեզմանային լռութիւն։ Խլյառ հողմերի խուլ ոռնոցներն եմ լսում միայն։

Ես թերթում եմ յուշերիս գիրքը մեծածաւալ եւ ահա, հեռաւոր վարդագոյն մշուշների քօղը պատռելով՝ կարօտի եւ անձկութեան պատկերներն են փչնում երազներիս շողշողուն բարձունքներից։ Իջնում է ու փռւում իմ դէմ յոյզերի ու ցնորքների հոյատեսիլ աշխարհն իմ երազական...

Այդ դո՞ւ ես, իմ չքնաղ Արմենիա... Ես քեզ եմ երազել, եւ միայն քեզ եմ տեսել այդքան դիւթական ու վսեմ։ Նորէն ըմբոշխնում եմ քո էութիւնն հոգեպարար, զգում քո բոյրն ու երանգն աստուածային։

Ահա իմ գլխի վերեւ բարձր ու լուսերանգուած մեր ջինջ երկինքը հարազատ. մեր լեռներն անմատչելի՝ գմբէթ առ գմբէթ երկինք խոյացած...

Գետերը մեր որոտաձայն, մերթ մեղկ ու վճիտ, որպէս տառապանքից քամուած արցունքի կայլակներ, եւ մերթ ըմբոստ, որպէս անարդարութեան ձեռքով գահավէժ խորտակուող մի անզօր ժողովուրդի փշրուած ոգին բողոքող՝ ճերմակ եւ անմեղունակ փրփուրների բիւրեղացայտ մրմունջով միայն...

Ահա վանքերը մեր... Լուռ եւ մոռացուած տաճարները, մատուռները, որոնք դարերի խաւարի դէմ պարզած իրենց յուսապայծառ գմբէթները հայկական յոյսի եւ հաւատի հզօր զօրավիգներ են եղել իմ պապերի համար...

Եւ հեռաւոր անցեալից պոկուած քանի նշխարներ ու բեկորներ՝ իրենց գեղեցկութեամբ բաղմած ճամբէքի եզրին, ձորերի մէջ եւ բարձրագահ լեռների կատարներին երկնամերձ՝ փչխում են վեհօրէն շրջապատի քար ու թփին...

Ահա եւ հնամեայ քաղաքները մեր՝ քար պարիսպներով։ Ամրոցները խորտակուած, ուր որպէս անզօր Աստուծոյ դէմ արդար բողոքի բռունցքներ, դեռ ցցուած են հոյակապ բուրգերի եւ աշտարակների բեկորներն անխորտակ։

... «Ո՞ւր է մեր վաղեմի փառքը»,— հարցնում եմ ինքս ինձ սրտամորմոք, եւ մի պահ իմ յուշերի ու երազների կարաւանը դանդաղաահ կանգ է առնում Սմբատաբերդի աւերակների մօտ։

Որքա՜ն մշուշ դարձած յուշեր եւ մոխրացած կրակներ են բորբոքւում իմ որբացած հոգու մէջ

...Այդ դերագոյն պահին ես ծնրադիր համբուրում եմ սրբազան հողը հայրենի եւ գլխահակ խոնարհւում փշատակուածբերդի արիւնոտ որմերին նուիրական։

Կրկին ձորից բարձրանում են երկու ուրուականները խորհրդաւոր եւ իրենց սիրոյանլուր վիշտը պատմում հարազատ երկնքին եւ աստղերին արդարադատ...

Իմ մէջ բռնկւում է վաղուց խեղդուած մի աղաղակ... Ես բաժանել եմ երբեմնի նրանց վիշտն ու տառապանքն ահաւոր,եւ նորից ձէն եմ տալիս, կանչում եմ նրանց, ճչում ու ողբում հեծեծագին... Բայց աւա՜ղ, դոյզ ստուերներն յանկարծ չքանում են, լուծւում խաւարի մէջ թանձրամած, եւ մնում անարձագանգ իմ կարօտն ու արցունքը, մրմունջն ու կանչերն աղաղակող։

Ես կռիւ եմ մղում խաւարի հետ, եւ աչքերս պայթելու չափ սեւեռած՝ որոնում նրանց, բայց ի զուր, խաւարն իր գորշ ճիրաններում խեղդում է ամէն ինչ դաժանօրէն... Տխրութեան եւ սպասումի վայրկեաններ են անցնում եւ ահա դու՝ իմ հեռաւոր ցնորքների լոյս փերի, որպէս տեսիլք յայտնւում ես հայրենիսաւերակների վրայ ու կանգնում իմ դէմ՝ հայեացք առ հայեացք: Ես յստակօրէն ճանաչում եմ քեզ, շօշափում, զգում քո ներկայութիւնը: Կուրծքս ուռչում է ուրախութիւնից աննախընթաց...

Ես դիմում եմ քեզ, հարցերի տարափ տեղալով ոտքերիդ տակ: Ես ուզում եմ որ դու խօսես, պատմես ինձ այս տառապալից օրերի պատմութիւնը հէքեաթային:

Ինձ չհասկանալու չափ դու անտարբեր ես ու լուռ... Քո սեւորակ աչքերն են միայն իրենց շեշտակի նայուածքով՝ որպէս չիկացած սլաքներ բեւեռուել բիբերիս վրայ եւ սիրոյ հրայրքներով հիւսուած նետերդ՝ սրտիս մէջ...

Անզօր են անցնում իմ ճիգերը գերագոյն՝ խուսափելու համար քո հայեացքից գերբնական:

Եւ նայում եմ... Նայում եմ անթարթ ու անվրէպ... Քո աչքերի մէջ ես թախիծն եմ կարդում եւ կարօտի ծովածաւալ մրմուռը ցաւատանջ՝ գրուած անհուն տառապանքի լեզուով բոցեղէն:

Կոկորդս սեղմւում է, աչքերս լցւում են արցունքներով ...

«Պատմի՛ր, պատմիր ինձ»... Խեղդուած ձայնով աղերսում եմ ծունկի եկած եւ իմ մրմունջներին ձայնակցում են դաշտ ու ձոր, լեռ ու արտ բազմաշշունչ :

Ու պատմում ես դու... Պատմում հէքեաթը տառապանքի, քերթուածը արցունքի ու ցաւի, զրկանքի ու լացի, եւ կարօտի՛, կարօտի՛ ու կարօտի՛... Հայրենի տան, հարազատ բոյնի... եւ քանի՜ անյայտ կորած սուրբ շիրիմների ու հողակոյտերի անյիշատակ:

Ես լսում եմ ականջիչ, յուզւում ու հմայւում քո հէքեաթներով ոսկեթել, որոնք ասես բոսորժապաւէններ ծորում են քաղցրալուր եւ փաթաթւում սրտիս կարօտից թրթռացող: Փաթաթւում ու ծանրանում են, հպւում ու սեղմւում, ճմլւում ու քամում սիրտս անողորմօրէն:

«Պատմի՛ր, պատմիր բոլորը»... մրմնջում եմ ես սրտի ցաւից կարկամած :

Եւ պատմում ես դու անվերջ, անհատնում քո տառապանքների տաղերն իրար յաջորդող, մինչեւ վարդամատը հրդեհում է հորիզոնը հեռաւոր եւ ես սթափւում եմ իմ երազներից դիւթական...

Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Ուիլեըմ Սարոյեան

ԽՄԲ.— Նիւ Եորք Հէրըլտի աշխատակիցը իր վերջին շաբթուան գրախօսականին մէջ, ուրիշ հեղինակներու կարգին, կը գրէ մեր հայրենակից Ուիլեըմ Սարոյեանի մասին.—

Ֆրիտրիխ Շլուեթբրպէքի տխուր եւ մռայլ պատմութենէն վերջ, Ուիլեըմ Սարոյեանի «Ուէզլի Ճէքսընի Արկածներ» գրքին մէջ մխրճուիլը կը նմանի շամփայնի ծովու մը մէջ խորասուզուելուն: Անկէ դուրս կուգաս զարմանահար, զուարթ, մեղմօրէն գինով եւ անհամեմատ երջանիկ: Սարոյեան դարուս գրական երեւոյթներէն մէկն է : Ան այնքան Ամերիկացի է որքան Պրէթ Հարթ եւ Մարք Թուէյն: Շատ աւելի Ամերիկացի է քան Հէմինկուէյ, թէեւ Եւրոպացիները Հէմինկուէյը կը նկատեն տիպար արդի Ամերիկացի գրող եւ Սարոյեանը, որքան ես գիտեմ այդպէս չէ: Սարոյեան թէեւ հաւանական է որ թարգմանելի ըլլայ իր նախահայրերու հայերէնին եւ կրնայ, կ'ենթադրեմ, վերածուիլ միջնադարեան սահուն եւ հաճելի պարսկերէնին Օմար Խայեամի (որուն հետ հասարակաց շատ բան ունի), բայց շատ մատչելի չի թուիր Ֆրանսերէնով: Այս է թերեւս պատճառը որ մինչեւ հիմա անոր գործերուն Ֆրանսերէնի թարգմանութիւնը չեմ տեսած (Յառաջ.— Հատոր մը թարգմանուած է արդէն) : Ոչ ալ իր հերոսը Ուէզլի Ճէքսըն այն տիպարն է ամերիկացի զինուորի որուն հետ Ֆրանսացիները տեւէ շփում ունեցած ըլլան, թէեւ միլիոնաւոր G Iներ (զինուորներ) երեւութապէս իրենք զիրենք ճանչցան իբրեւ բուն Ուէզլիներ:

Սիրելի Սարոյեա՛ն: Ան տարօրինակ, կորսուած էակ մըն էր բանակին կազմակերպութեան մէջ, որ ուզեց իր մէջ առնել, թէեւ ի զուր, եւ խրացնել զինք: Այս է իր յատկանշական վրէժխնդրութիւնը, վիպականին սաստը շատ բիրտ եւ բութ իրապաշտութեան մը: Ինչ որ Սարոյեան «Ուէզլի Ճէքսընի Արկածներուն» մէջ կը գծէ, մեր գիտցած աշխարհը չէ, այլ տեսակ մը շրջուած աշխարհ, ուր ամէն բան փայլուն եւ գեղեցիկ է արշալոյսի որդիներուն: Եւ արդարեւ Ուիլեըմ Սարոյեանի կրօնքը աւետարանական կրօնքն է զուարթ, հանճարեղ Յովհաննէս Մկրտիչի մը Յորդանանի այս ափին վրայ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ :

«Ոսկի փարչիկ - Արծաթ ջրիկ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Իր անունին պէս սիրուն եւ գողտրիկ է նաեւ յօրինուածքը այս երգախառն թատերգութեան որուն ներկայացումը կը պատրաստուի մեծ խնամքով, «Լոյս» պատանեկան նորակազմ թատերախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Տիկին Ռ. Միլտոնեանի :

Նիկոմիդիոյ գիւղերու բարքերը, գեղջուկ երգերն ու պարերը երեք կարճ արարուածի մէջ կը խտացնէ սոյն օփերէթը, որ անցեալ տարի գարնան երեք անգամ ներկայացուելով Մարսիլիոյ մէջ, մեծ խանդավառութիւն պատճառեց: Հակառակ չափազանց գովեստներուն, Տիկին Միլտոնեան իբրեւ հեղինակ եւ բեմադրիչ «Ոսկի փարչիկ - Արծաթ Ջրիկ»ին թերութիւններ գտած էր, ուստի սրբագրած եւ ճոխացուցած է, չորրորդ արար մը եւս աւելցնելով (հայկական հարսանիքը գաւառի սովորութեան հարազատ պատկերներու երգերով):

Խաղարկութեան փորձերուն ներկայ ըլլալով իբրեւ յուշարար, հիացած եմ այն համբերատար աշխատանքին, զոր կը տանին ղեկավար եւ դերակատարները օփերէթի կառուցուածքը անթերի պատկերացնելու համար: Պէսպիսութիւններու արագ գործողութեան հետ երեսունէ աւելի մեներգ, խմբերգ - պարերգներ, տասը տեսակ յունական եւ հայկական շուրջպարեր, տափով մենապարեր, ընկերակցութեամբ նուագախումբի:

Օփերէթը նախապէս ներկայացուած էր բեմական վարժութեանց անծանօթ պատանիներով եւ հասարակութիւնը կրկին տեսնելու բաղձանք յայտնեց : Զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ, մինչեւ հեռաւոր տեղերէ, Նիսէն, Թուլոնէն դիմումներ եղան նոյն խումբով ներկայացնելու համար զայն:

Գոհացում տալու համար բոլորին, Տիկին Ռ. Միլտոնեան ներկայիս կազմակերպած է Լոյս թատերախումբը որուն կ'անդամակցին 15—22 տարեկան պատանիներ եւ աղջիկներ, պատրաստուած մնայուն ուժեր բեմական արուեստին համար : Չորս - հինգ ամիսէ ի վեր խումբին անդամները ոչ միայն երգելու, արտասանելու, այլեւ բեմական որոշ յատկութիւններով արտայայտուելու վարժութիւն ստացած են: «Լոյս» թատերախումբին գործունէութիւնը թէեւ ղեկավարին հեղինակած թատերական անտիպ գործերը փորձի ենթարկելով զանոնք կատարելագործելու համար սկսած է, բայց կը ձգտի նոր տաղանդներ երեւան բերել հայ գեղարուեստի զանազան ճիւղերու մէջ:

Օրինակ, նախորդ ներկայացումներու վարժութեանց իբրեւ արդիւնք, յայտնութիւն մը եղաւ դեռատի օր, Ժանէթ Դաւիթեան իր նուրբ եւ հնչեղ ձայնով եւ բեմական համարձակութեամբ : Նոյնպէս ձայնի եւ վարժ դերասանի յատկութիւն ցոյց տուաւ պատանի Յովհ. Օհանեան, երկուքն ալ գլխաւոր դերակատարները սոյն ներկայացման մէջ: Իսկ այս վերջին փորձերու միջոցին Տիկին Միլտոնեանի ուշադրութեան արժանացան Օր. Արուսհի Սաքոյեան իր արեւելեան երանգով օժտուած հմայիչ ձայնով եւ Պ. Յակոբ Մերաքեան բէմօլ ձայնով, Օր. Լուիզ Սէրայտարեան, տրամաթիք դերասանի յատկութեամբ, Օր.ներ Քնարիկ Զօրպաճեան, Նազելի Տէյիրմէնճեան եւ Պերճուհի Գաչունեան պարելու բնական ճկունութեամբ :

Մեր երիտասարդներուն մէջ արժէքներ մշակելու միջոցներ կրնան ըլլալ գեղարուեստական դպրոցի արժէք ունեցող կազմակերպութիւններ, որպիսին է «Լոյս» թատերախումբը: Զանոնք քաջալերելու եւ սկսուած գործը տեւականացնելու համար հասարակութեան կ'իյնայ խրախուսել, անխտիր ներկայ ըլլալով անոնց սարքած հաւաքոյթներուն եւ հանդէսներուն:

Ուրեմն պատրաստուեցէք մօտ օրէն «Ոսկի Փարչիկ - Արծաթ Ջրիկ»ի ներկայացման, որուն մաս կը կազմէ «Ներգաղթը», մեկնողներ եւ մնացողներ: Պիտի տեսնէք հեռաւոր ծովերէն յամրաբար եկող նաւը բեմին վրայ ու մեկնողները, — շատ յուզիչ երգախառն պատկեր մը, նոյնպէս Տիկին Միլտոնեանի հեղինակութեամբ եւ բեմադրութեամբ: Ամէն խնամք տարուած է խաղին բեմադրութեան համար:

Ներկայացման թուականը եւ տեղը պիտի յայտարարուին յառաջիկային:— Յ. Տ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱՎԻԼ.— Սիրելի «Յառաջ», այս անգամ ալ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մեր մասնաճիւղն էր որ իր տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսով, մարտ 23ի կիրակին հաճելի եւ հայեցի օր մը պարգեւեց մեզի: Իրենց ակնկալածէն շատ աւելի մեծ բազմութիւն մը ժամանակին լեցուցած էր քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահը: Գեղարուեստական բաժինը ամբողջութեամբ ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Րաֆֆի» երգչախումբը եւ նորակազմ թատերախումբը, ղեկավարութեամբ ընկերներ Ս. Յովհաննէսեանի եւ Բ. Հայկէչեանի:

Ինչպէս անցեալ ամառուան «Անոյշ»ի ներկայացումով «Րաֆֆի» երգչախումբը, այս անգամ ալ Ս. Պարթեւեանի «Անմահ բոցը» թատերախաղի ներկայացումով, Նոր Սերունդի թատերախումբը գլեց անցաւ իր վրայ դրուած յոյսերը, լիուլի պահելով իր ղեկավարին ընկեր Բ. Հայկէչեանի, տքնաջան աշխատանքը: Եւ երբ մտածենք պահ մը թէ բոլոր այն դերակատարները, բացի մէկ քանի մեծերէ այստեղ ծնած ու մեծցած նորահաս սերունդէն են որոնք իրենց հայերէնը սորված են Շավիլի շաբաթական միօրեայ դպրոցին եւ երիկուան դասընթացքներէն, կարելի է հետեւցնել թէ ինչ մեծ աշխատանք տարուած է այս գեղեցիկ արդիւնքին հասնելու համար:

Հանդէսը սկսաւ «Ռաֆֆի»ի խմբերգներով: Արտասանեցին մեր Նոր Սերունդէն Քնարիկ Օհանեան, Ազատուհի Գարաօղլանեան, Բրաբիոն Աննայեան, Շաքէ Յովհաննէսեան եւ փոքրիկն Մելինէ Մինասեան: Մեր «Անոյշ»ը, Աստղիկ Բէզօսեան, այնքան յուզումով երգեց «Կռունկ»ը:

«Անմահ բոց»ի ներկայացումին մէջ, բացի ընկեր Հայկէչեանէ որ միանգամայն ղեկավար - կազմակերպիչն էր եւ Պ. Մինաս Սէյիսեանէ որ Գարակէօզեան/որբանոցին մէջ արդէն վարժուած էր բեմերու, մնացեալները բոլորն ալ նորահասներ, մեծ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը: Այս անգամ ալ հաճելի անակնկալ մը եղաւ, այս պատերազմի մեր զոհերէն ողբացեալ ընկեր Հրանտ Աթանեանի աղջկան, Վարդուհիի այնքան անթերի խաղարկութիւնը: Եղան յուզումի պահեր, ուր հանդիսականներէն ամէնէն սառնասիրտն անգամ ստիպուած էր զսպելու իր հեծկլտուքը: Միւս դերակատարները, Օրիորդներ Պերճուհի Մարտիրոսեան եւ Մարի Պետեան, ընկեր Գ. Փափազեան, Բիւզանդ Մինասեան, Մարտիրոս Օհանեան, Պ. Արամ եւ փոքրիկն Կարօ Տօղրամաճեան խաղարկութիւնը մինչեւ վերջը պահեցին տաք ու ոգեւորիչ մթնոլորտի մէջ :

Յետոյ ներկայացուեցաւ կատակերգութիւն մը, «Եօթնատուննոց փեսացուն» որուն դերակատարներն ալ Պ. Մ. Սէյիսեան եւ Արամ, ընկեր Փափազեան, Յովհաննէս Տէր Գալուստեան եւ Օր. Շուշանիկ Մարտիրոսեան շատ յաջող կերպով տարին իրենց դերերը: Նկատելի պարագայ մը, մեր երիտասարդ դերասան-դերասանուհիները այնքան լաւ սորված էին իրենց դերերը որ, գրեթէ պէտք չէին ունենար յուշարարի: Այս տարրական դիտելիքին անտեղեակ են մեր շատ մը շնորհքով դերասանները :

Ժամը 8ին սկսաւ պարահանդէսը: Գործունէութեան կարգը եկած էր մեր Կ. Խաչուհիներուն, որոնք պատրաստ էին կերակրել այդ բազմութիւնը: Շատ քիչեր վերադարձան տուն: Մնացողներն ալ շատ անօթի էին, հեռու տեղերէ հիւրեր ունէինք, Քրիստոս մը պէտք էր որ մեր շնորհալի Տիկիններու պատրաստած այնքան համեղ բայց դժբախտաբար անբաւարար ուտելիքով կերակրէր այս ժողովուրդը: Ժամը 9ին ճաշասեղանը գրեթէ պարապ էր:

— «Պարոն, շատ բան պատրաստած էինք, բայց բնաւ մեր միտքէն չէր անցներ թէ այսքան բազմութիւն կ'ունենանք:

— Այո, սիրելի Կ. Խաչուհի, մեր ժողովուրդը ձեզ շատ լաւ կը ճանչնայ եւ կուգայ գնահատել ձեր բոլոր ձեռնարկները, սակայն կ'երեւայ թէ դուք զայն լաւ չէք ճանչնար, որ այսպէս անպատրաստ կը գտնուիք, ափսոս թող ձեզի դաս մը ըլլայ :

Սիրելի «Յառաջ», անցեալ ամառուան թղթակցութեանս մէջ, ակամայ մոռցած էի, մեր Նոր Սերունդի երկու դերակատարները «Անոյշ»ի մէջ, Օր. Ազատուհի Գարաօղլանեանը Անոյշի մօրը եւ Պ. Բիւզանդ Մինասեանը գիւղացիի դերերուն մէջ: Երկուքն ալ մեծ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց բաժինները :

Թղթակից

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Ելմտական գործավար Հալիտ Նազմի Քէշմիր յայտարարեց.

— Ամերիկայի խոստացած նիւթական վարկը արագօրէն պիտի նպաստէ մեր վերականգնումին եւ երբ այդ բացառիկ կարեւորութիւն ունի մեզի համար: Ամերիկեան վարկը պիտի օգտագործենք մասնաւորաբար երկրին տնտեսական եւ ընկերային վերանորոգման համար: Մեր մասնակցութիւնը Պրեթթըն Վուտսի համաձայնութեան նպաստեց այս գործին: Եթէ տնտեսական կարգադրութիւններ չընէինք, դժուար թէ Ամերիկա մեզի բանար այս վարկը: Մենք մասնակցեցանք թէ Պրեթթըն Վուտսի համաձայնութեան եւ թէ միջազգային վերանորոգման դրամատան եւ հոն պիտի ունենանք 43 միլիոն տոլար դրամագլուխ: Երբ առնենք զայն, պիտի օգտուինք նաեւ այդ դրամագլուխէն եւ պիտի բարեզարգենք երկիրը: Համաձայն Ամերիկայէն տրուած լուրերու, խոստացուած նիւթական օժանդակութիւնը պիտի չուշանայ:

Ազգ. Ժողովի արտաքին յանձնաժողովի նախագահ Մէմտուհ Շէվքէթ Էսէնտալ եւս յայտարարեց.— Նախագահ Թրումընի յայտարարութիւնը յետպատերազմեան շրջանին ամէնէն իմաստա-

մէջ քաղաքական դէպքը կը կազմէ: Թուրքիա վաղուց համոզուած էր թէ շահերու նոյնութիւն մը ունի անգլօ-ամերիկեան քաղաքականութեան հետ: Գոհ ենք լսելով միեւնոյն համոզումը Միացեալ Նահանգներու նախագահին իսկ բերնէն: Որքան ատեն որ Ամերիկա այսքան կարուկ կը շարժի ոեւէ պետութիւն չի կրնար նոր յարձակումներ փորձել »:

★ Բազմաթիւ ներածող վաճառականներ հեռագիրներ կը ստանան ամերիկեան առեւտրական գործակալներէ: Հեռագիրները կ'ըսեն թէ ամերիկեան տուներ տրամադիր են երկար պայմանաժամով ապրանք տալ Թուրքիոյ վաճառականներուն:

Ջանին ժողովուրդը խուճապէս կը նեղուի սնունդի պակասէն: Վերջին լուրերու համաձայն հացիւ Յուկէս օրուան պաշէն մնացած է ամբողջ շրջանին մէջ: Կացութիւնը այնքան յուսահատական է որ անգլիական հրամանատարը խնդրեց անգլ. ապաքսետութենէն արտօնել որ Ռոթէրտամ հանուի ամերիկեան պաշարը, փոխանակ Համպուրկի կամ Պրէմէնի, որպէսզի շուտ տեղ հասնի: Գերման բանուորները միեւնոյն ատեն կը վախնան որ Դաշնակիցները նոր գործարաններ կը քանդեն, վտանգելով իրենց ապագան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարական շրջանակները կը հաստատեն թէ ընդհ. յարձակողականի մը ձեռնարկուած է, զսպելու համար հիւսիսային շրջանի ապստամբական շարժումը: Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են ամբողջ Մակեդոնիոյ մէջ եւ դիշերային երթեւեկը արգիլուած է Սելանիկի շրջանին մէջ: Հիւսիսային շրջանին մէջ գործողութիւնները կը վարէ զօր. Վանթիրիս, իսկ հարաւային շրջանին մէջ զօր. Զերվաս, հանրային բարեկարգութեան նախարարը: Իրազեկներու կարծիքով քանի մը շաբաթը բաւական է խորտակելու համար կազմակերպուած ապստամբութիւնը: Պաշտօնական զեկոյցին համաձայն գործողութիւնները կը շարունակուին մեծ ուղղութեամբ եւ բազմաթիւ հրոսախումբերը իրենց զէնքերը նետելով կը փախչին: Կը հաստատուի թէ 32 բանտարկեալներ սպաննուած են Լոկոնիոյ Կիւթէօն քաղաքի բանտին մէջ: (Այս շրջանը արքայականներուն միջնաբերդն է):

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ բանակցութիւններն սկսած են խորհրդային եւ բրիտանական ներկայացուցիչներուն միջեւ, անգլօ-խորհրդային դաշնագրին վերաքննութեան մասին: Ռ. Միութեան գլխաւոր ներկայացուցիչն է Վիշինսկի: Երկու կողմէն երկ-երկու պատուիրակներ քննելով մասնագիտական խնդիրները, տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնեն իրենց կառավարութեանց: Այս առթիւ կը յուսացուի որ երկու երկիրներուն առեւտուրն ալ աւելնայ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ազգ. պաշտպանութեան փոխ-նախարարը, զօր. Կարոլ Սվերչեւսկի, շաբաթ օր սպաննուեցաւ «Փաշական աւազակներու կողմէ, երբ իր պաշտօնատունը կ'երթար», ինչպէս կ'ըսէ պաշտօնական զեկոյցը: Կը կարծուի թէ ահաբեկիչները անդամ են Ուկրայնայի գաղտնի բանակին որ կը գործէ սահմանագլուխին երկու կողմերը, անկախ Ուկրայնա մը հաստատելու համար:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ կիրակի օր ներկայ եղաւ յիշատակարանի մը բացումին Պրիւնվալի մէջ (Նորմանտիա): Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց.— «Դիմադրական շարժումը ունեցաւ իր բարձունքները եւ ցածութիւնները, իր սխալները եւ մեծութիւնները, իր վրիպումները եւ յաղթանակները: Բայց եղաւ մի եւ անբաժանելի ինչպէս Ֆրանսան զոր կը պաշտպանէր: Ինչ որ կը նշանակէ թէ այս ազգային ստացուածքը յափշտակելու որեւէ փորձ պիտի չթոյլատրուի: Գոեհիկ սրբապղծութիւններ են այն կուսակցական փառասիրութիւնները որ կը յաւակնին իրենց սեփականացնել զայն ամբողջովին կամ մասամբ»: Ուրիշ երկու ճառեր ալ պիտի խօսի, ուղղակի շօշափելով քաղաքական խնդիրներ:

ԳԱՀԻՐԷԻ անգլիական վերջին զօրամասը մեկնեցաւ Մարտ 29ին: 1882էն ի վեր առաջին անգամ է որ մէկ հատիկ անգլիացի զինուոր չէ մնացած Եգիպտոսի մայրաքաղաքին մէջ:

ՑՈՅՑԵՐԸ ԵՒ ԲՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը շարունակուին Իտալիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ: Դժգոհութիւնը վարակած է բոլոր դասակարգերը: Բանուորները կը գանգատին խմբական արձակումներու դէմ, դատաւորները կը բողոքեն տնտեսական անտրամար եւ նուաստացուցիչ պայմաններուն դէմ: Բիրերով եւ աւելներով զինուած կիներ յարձակում գործեցին Ռավէննայի մէջ, արիւնալի բռնութիւններ տեղի ունեցան Պարիի մէջ եւն.:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէկ վանքին վանահայրը, Հ. Մոնիէ հարցաքննութեան կանչուելով, խոստովանեցաւ թէ երկու «միլիցիէն»ներ պահած էր, տեղի տալով անոնց մայրերուն աղաչանքին:

ՀԱՐԻՒՐ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐ դատի քաշուած են Լոնտոնի մէջ, արտօնուած չափէն (75 սթերլին) աւելի ծախսած ըլլալով Միջերկրականի ափերուն վրայ, Նիս, Քան եւն.: Իւրաքանչիւրը 1000 սթերլին ծախսած ըլլալով, տասը միլիոն սթերլին դուրս ելած է երկրէն: Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուին շատ մը երեւելիներ ազնուական դասակարգէն:

ԼՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄԸ, որ Հաշէթի մենաշնորհն էր, այսուհետեւ պիտի կատարուի զանազան ընկերութեանց միջոցաւ: Կառավարութիւնն ալ պիտի մասնակցի 200 միլիոն ֆրանք տրամադրելով: Հաշէթի գոյքերու խնդիրը պիտի կարգադրուի յառաջիկային:

ԾԽԱԽՈՏԻ ամօրական «Սքաֆէրլաթի»ն ազատօրէն պիտի ծախուի ապրիլ 21էն սկսեալ: Ծխամոլները (ոչ կիները) պիտի ստանան ամսական տասը տուփ սիկառէթ: Ապրիլ 21էն սկսեալ «կոպ» ծխախոտը պիտի ծախուի առանց սահմանափակման, ծրարիկը 65 ֆրանքի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Խ. Միութեան կարգ մը շրջանները կը տառապին սովէն, իբրեւ հետեւանք անցեալ տարուան երաշտին եւ յետոյ տեղատարափ անձրեւներուն, որոնք փճացուցած են Սիպերիոյ հունձքերուն մեծ մասը: Խորհրդային մամուլը թիւեր չի յիշեր, բայց հայրենասիրական կոչեր կ'ուղղէ ժողովուրդին.— «Շուտ յանձնեցէք ցորենը, հայրենասիրական պարտականութիւն մըն է շուտ յանձնել» եւն.: Ամերիկեան գործակալութիւն մը կը յայտնէ թէ Նոր Տարուան տօներէն անմիջապէս վերջը, խորհրդային իշխանութիւնը հրամայեց մորթել շատ մը արջառներ, երկու պատճառներով,— Ա. կեր չկայ, Բ. Անհրաժեշտ է միս ճարել: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ճիշդ է որ ժողովուրդը առատ միս ունեցաւ, բայց արջառին մէկ երրորդը սպառեցաւ ձմրան միջոցին: Կեդր. կոմիտէն կոչ մը ուղղեց հողագործներուն որպէսզի մշակեն 12 միլիոն հէքթար տարածութեամբ խոպան հողեր, յառաջիկայ երկու տարիներու ընթացքին:

ՏԷՖԼԻ - ՊԱՍԹԻՏ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ տեղի ունեցաւ շաբաթ օր: Երկու երեսփոխանները ատրճանակի երկու հարուածներ պարպեցին առանց իրար վիրաւորելու: Վկաները միջամտեցին, բայց հակառակորդները չհաշտուեցան: Տէֆէր, ընկերվարական եւ նախկին նախարար, 40 տարեկան է, Պասթիտ (արմատական) 60: Առաջին մենամարտն է այս 1938էն ի վեր:

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Նոր Մալաթիոյ Հիմնարկութեան 20րդ տարեդարձի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկ. Մարսէյլի մասնաճիւղին, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալօն Լօնշանի սրահին մէջ, 33 Bld. Longchamp: Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Գամբ. Ֆրէզի «Նոր Քնար» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սահակ Թոփալեանի: Արտասանութիւններ, մեներգ, նուագ եւ հաճելի անակնկալներ: Խօսք պիտի առնեն ընկերութեանս Ֆր. Շրջ. 10րդ համագումարի պատգամաւորները: Ժամը 7էն մինչեւ կէս գիշեր եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ յայտնի ջութակահար Ս. ՔէՕՐԷՔՃԵԱՆի նուագախումբի: Ճոխ պիւֆէ: Աւանդական հաւկթախաղ, ուրախ կերուխում: Մուտքը ազատ է:

ԼԻՈՆ.— Նուպար Ալանեան հօրը անունը՝ Սմբատ, մօրը անունը՝ Թագուհի, կը փնտռէ Տիկին Արդուհի Գասապեանը կամ Սարկաւագեան (Խարբերդցի), կը կարծուի թէ Փարիզ իր եղբօր Տօքթ. Ալլահեանի քով կը գտնուի: Իմացնել Պ. Յովհաննէս Գարոյեանի, 35 rue Clos-Siphon, Lyon, Rhône:

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Աննախընթաց նուագահանդէս դասական եւ Կոմիտասեան կտորներու, Ապրիլ 21, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Մարսէյլ Պոմոնի Florealի մէջ: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, 5 ապրիլ շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն սկսեալ: Ընտիր նուագ, երգ, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ, հաւկթախաղ: Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը: Կը հրաւիրուին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ընկերներն ու համակիրները: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ որոշած է բարձրացնել բաժնեգինը: Անոնք որ մինչեւ Ապրիլ 1 կը վճարեն, բաժնեգինը կ'ընդունուի հին հաշիւով: Ապրիլ 1էն սկսեալ՝ Ֆրանսայի համար բաժնեգինն է 300 Ֆր., Ամերիկայի եւ Անգլիոյ համար՝ 400 ֆրանք, մնացեալ երկիրներու համար 350 ֆրանք:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն: Ձրի կը ղրկուի ազգ. հաստատութիւններու եւ դպրոցներու:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի, ժամը 8ին, Bar du Globe: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին ժողովը այսօր, երեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին: Դասախօս՝ Ա. ՁՕՊԱՆԵԱՆ (շար. Հայ Մատենագրութեան պատմութեան):

Հ. Յ. Դ. ՐԱՖՖԻ խումբին ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆՇԱՆՏՈՒՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՍՕ.— Մարտ 22ին տեղի ունեցաւ նշանախօսութիւնը Միքայէլ Խաչատուրեանի եւ Օր. Լուիզի, երկուքն ալ Նոր Սերունդէն:

Այս առթիւ խօսք առնուեցաւ Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ ընկեր Գ. Սազրեանի որ սովորական շնորհաւորութիւններէ եւ մաղթանքներէ վերջ թելադրեց որպէսզի ծաղկեփունջի փոխարէն, որեւէ նպատակի յատկացնեն իրենց նուէրները: Այս առթիւ Նոր Սերունդի «Հայաստան» թերթին եղան հետեւեալ նուէրները: Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթ. 500 ֆրանք, Պ. Գ. Դանիէլեան, Տիկին Աննա Ուզուրեան 500ական ֆրանք, (Կրընոպլէն) Տիկին Փիլիկեան 300 Ֆր., գումար՝ 1800 ֆրանք: Սէն Լուէն ընկեր Ա. Փափազեան, 500 ֆրանք Կապոյտ Խաչին, Օր. Լ. Փափազեան 500 ֆրանք Նոր Սերունդին, Մկր. Սուքիասեան 500 ֆրանք Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին: Յետոյ խօսք առնուեցաւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն Տիկին Ա. Սուքիասեանի, թելադրեց երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներուն որ հետեւին խօսեցեալներու օրինակին, կազմելով հայկական նշանտուքներ եւ պսակներ, որպէսզի հպարտ կերպով կարողանան հայրենիքին ըսել «մենք օտարութեան մէջ անդամ Հայ մնացինք»:—Ներկայ մը

Ծանօթ.— «Յառաջ»էն ստանալ «Հայաստան» թերթին 1800 ֆրանքը եւ Վեթ. Ֆոնտին 500 Ֆր.ը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ ԶԱՏԻԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Շասի Հաճընի Հայր. Վերաշինաց Միութեան կողմէ, 6 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Jeu de Damesի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին շրջակայքի բոլոր անդամ եւ հայրենակիցները, հաճընցի փեսաները, մասնաւորաբար Լիոնի մասնաճիւղը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ խմիչք եւ անակնկալներ:

Գործաւորուհիներ կ'ուզուին

Կնոջ հագուստի fonfection-ի համար գործաւորուհիներ կ'ուզուին տունը աշխատելու համար: Դիմել Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ, 32 rue des Annelets, Paris (19):

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐ՝ ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947

Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Ֆր.
Mercredi 2 AVRIL 1947 Չորեքշաբթի 2 ԱՊՐԻԼ
ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5000 - Նոր շրջան թիւ 609 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

5000

«Յառաջ»ի այս օրուան թիւը...

Տենդ եւ տքնութիւն, շունչ եւ շարժում հինգ հազար 'որ անընդհատ: Աշխատանք վառ պահելու համար ազգային եւ քաղաքական գիտակցութիւնը արմատախիլ բազմութեան մը 'որ այս ափերն ինկաւ 25 տարի առաջ:

Շատ համեստ էր ծրագիրը, երբ գործի ձեռնարկեցինք, 1925 Օգոստոս 1ին:

Փորձառու բարեկամներ կը թելադրէին մանրանկար շաբաթաթերթէ մը անդին չանցնիլ, նկատի առնելով տեղական պայմանները:

Արդարեւ, մինչեւ այդ օրը, Փարիզը տեսած էր միայն պարբերականներ,— շաբաթաթերթ, երկշաբաթաթերթ կամ ամսաթերթ:

Եւ սակայն, մեզի համար տարրական, հասունցած պահանջ մըն էր օրաթերթը: Թէեւ հարկադրուեցանք շաբաթը երեք անգամ հրատարակել, մինչեւ 1927 Յունուար:

Շատ չանցած, «Յառաջ»ը արեւմտեան Եւրոպայի առաջին օրաթերթը եղաւ 1927 Յունուար 1ին: Անխափան շարունակելով մինչեւ 1940 Յունիս 9, եւ, օտար գրաւման դադարէն վերջ, վերսկսելով 1945 Ապրիլ 8ին:

Դրամագլո՞ւխը.— այն ինչ որ տրամադրած էր մեր հանգուցեալ բարեկամը, Վահան Խորասանճեան,— 15.000 ֆրանք՝ երբ երկօրեայ էր, 50.000 ֆրանք եւս, երբ օրաթերթի վերածուեցաւ: (Մեր բարեկամը պատրաստ էր միեւնոյն ատեն փոխառելու տպարանի մը հաստատման ծախքը, բայց մնաց տկար, զանազան պատճառներով):

Ուրիշ ոչ մէկ վարկ որեւէ աղբիւրէ, բացի բաժնեգրութեան եւ ծանուցումներու եկամուտէն: (Երկրորդ շրջանի վերսկսումէն վերջ, բաժնեգիններէն [illegible] թուղթ գնելու):

Ի՞նչ էր մեր սկզբնական ծրագիրը, երբ գործի ձեռնարկեցինք տպարանի մը մէջ որ շատ կը յիշեցնէր Կարինի «Յառաջ»ի տպարանը եւ ուր մեքենան ձեռքով կը բանէր եւ կանգ կ'առնէր իրիկուան ժամը 8ին, դրացիներու բողոքին վրայ.—

«Ամէն բանէ առաջ մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներու եւ վառ կը պահեն անոր հաւատքը՝ յաւագոյն օրերու համար:

«Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը: Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կազդուրուելով փիզիքապէս եւ նիւթապէս եւ ներշնչուելով սեփական հայրենիքի գաղափարէն: Այս հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը սխալ ունակութիւններ եւ նորոգուիլ նոր կեանքի բարիքներով:

«Ամէն գաղթ, իր շատ մը չարիքներուն հետ, ունի բարիքներ ալ, կը բաւէ որ արթուն ըլլանք, չտարուինք խաբուսիկ երեւոյթներէ եւ ամուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը» («Յառաջ», 2 Օգոստոս 1925):

Այս տժգոյն ծրագիրը ինքնին ընդլայնուեցաւ տարիներու ընթացքին, «Յառաջ»ը դարձնելով կեդրոնական եւ կենդանի անդաստան մը ազգային, քաղաքական, գրական - գեղարուեստական եւ մանաւանդ երիտասարդական գործունէութեան: Եւ այս՝ շնորհիւ այն հզօր եւ յեղափոխական բազուկին որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն:

Այստեղ դժուար է պատկերացնել այն աշխատանքը որ կատարուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ եւ «Յառաջ»ի շնորհիւ, շարժման մէջ դնելով բազմաթիւ եւ բազմազան տաղանդներ: Մանաւորապէս երիտասարդներ, որոնք ծաղկեցան «Յառաջ»ի ծաղկաստանին մէջ:

Ունեցանք «շնորհալի» — բառին արեւելահայ իմաստով— աշխատակիցներ, որոնք մնացին հազիւ փթթած: Ունեցանք ուրիշներ որոնք ճամբայ եւ դաւանանք փոխեցին, իբրեւ թէ աւելի լաւ ծառայելու համար այս տարագիր բազմութեանց եւ հայրենիքին:

Ոչինչ: Մէջտեղն են «Յառաջ»ի հինգ հազար թիւերը, ճերմակի վրայ տպուած սեւ գիրերով, հաստատելու համար իւրաքանչիւրին տեսակէտն ու հոգեկան պատկերը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՂԿԱՆ ՈՐՔԱՆ ՈՐ Կ'ՈՒԶԷՔ

Երբ դպրոցական էինք, քերականական լուծման մեր պարտականութիւնը դժուար կուգար մեզի: Զատե՛լ բայը, ածականը, դերանունը, դէմքը, հոլովը, եղանակը, յոգնակին, եւայլն:

Մանաւանդ ածականներ գտնել յարմար եւ յատկանշական գոյականներու կուշտին՝ նախանձելի ընդունակութիւն մըն էր:

Ափսո՜ս որ այդքան սիրտ ենք մաշեցուցեր, միտք ենք յոգնեցուցեր: Ի՜նչպէս մեր ուսուցիչները իմաստութիւնը չեն ունեցած ըսելու որ կը բաւէ երեք չորս ածական միտք պահել եւ կցել հայերէնի բոլոր գոյականներուն, տեղի անտեղի, յարմար թէ անյարմար:

Օրինակ, Փաշիստ - Փաշական ածականը հրաշագործ դեր կրնար կատարել, եթէ այդ օրերուն սորվեցուցած ըլլային մեզի:

Եթէ վարժապետը զերօ մը դնէր մեր դասը պատրաստած չըլլալնուս համար, կրնայինք մարդը խաչել — Ֆաշի՛ստ քեզի, այդ ինչ ֆաշականութիւն հոտող սովորութիւն է:

Եթէ զերօն պատիժի փոխուէր, անմիջապէս «յետադիմական»ը կրնայինք փակցնել մարդուն ճակտին:

Իսկ ապտակի պարագան աւելի կը ծանրացնէր մեղքը, եւ կրնայինք մարդուն երեսին պոռալ, — «Դաւաճա՛ն»:

Ամէն օր այնքան կը հանդիպինք այդ «օրհնեալ գիւտ»ին որ, այլեւս թատրոն նայելու պէտք չունինք:

Ո՛վ որ ամէն ցնդաբանութեան «այո» չըսեր, հայրենադաւ է, դաւաճան է, հակահայաստանեան է կամ յետադիմական: Նորափետուր հայրենասէրները ամէնէն առաջ այդ հինգ ածականները շուկան տանելու «ա...» ... մէջ, զանոնք ...

ՍՕՍՐ

30 ԹՈՆ ՉԱՄԻՉ ՆՈՒԷՐ

«Հայրենիք» կը գրէ թէ Ֆրէզնոյէն (Քալիֆորնիա) Տիկին Փօլ Մովսէսեան 30 թոն չամիչ նուիրած է հայ կարօտեալներուն, տասը թոն Յունաստանի, հինգ թոն Մարսէյլի, 15 թոն Պէյրութի համար: Նաւը Պիրէօն մեկնած է Մարտ 10ին: Լուր տրուած է Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն:

Մեծերը անելի առջեւ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Զօրսերու Խորհուրդը կատարեալ անելի մը մատնուած է: Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Պէվին մերժեց որեւէ միջին բանաձեւ Գերմանիոյ տնտեսական միութեան մասին, պնդելով հետեւեալ կէտերուն վրայ.—

1. Ազատ շարժում անձերու, գաղափարներու եւ առեւտուրի՝ ամբողջ Գերմանիոյ (Խ. Միութիւնը եւ Ֆրանսա չեն ընդունիր այս տեսակէտը).— 2. Գերմանիոյ արտադրումներուն արդիւնքը պէտք է ամէն բանէ առաջ յատկացուի ներածումներուն գինը վճարելու (Խ. Միութիւնը չընդունիր).— 3. Պէտք է հաւասարապէս բաժնել Գերմանիոյ համար եղած եւ ըլլալիք անցեալ, ներկայ եւ ապագայ ծախքերը (Խ. Միութիւնը կը մերժէ, նոյնպէս Ֆրանսան, ոչ այնքան վճռական).— 4. Պէտք է հաստատել կեդրոնական վարչութիւններ (Ֆրանսա վերապահ):

Նոյն նիստին մէջ, Մ. Նահանգներուն ներկայացուցիչը, զօր. Մարշըլ վճռապէս մերժեց Ֆրանսայի այն տեսակէտը թէ կարելի է տալ իր պահանջած հանքածուխը, հատուցումներ վճարել առանց ներածումները եւ պարենաւորումը ապահովելու: «Չենք կրնար խշտեակի մը վերածել Գերմանիան: Չենք կրնար երկուքի բաժնել զայն: Եւ անկարելի է ճշմարիտ համաձայնութեան մը յանգիլ վերջնագիրներ ուղղելով կամ անտասան դիրք բռնելով»: (Կ'ակնարկէ Խ. Միութեան, որ բացարձակ պայման դրած է հատուցում ստանալ ընթացիկ արտադրութիւններէն, հաւանելու համար Գերմանիոյ տնտեսական միութեան»:

Կէս օրէն վերջ Պ. Պիտօ եւս խօսեցաւ, պնդելով թէ Ֆրանսայի համար կենսական կարեւորութիւն ունի ածուխի խնդիրը:

«ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ» Կ'ԸՍԷ ՄԱՐԷՇԱԼ ԹԻԹՕ

Մառէշալ Թիթօ, Եուկոսլաւիոյ առաջնորդը, երկուշաբթի առտու ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, մեղադրեց Մ. Նահանգները եւ Անգլիան թէ պատերազմ կը պատրաստեն Պալքաններու մէջ: Ըսաւ թէ Պելկրատի ամերիկեան դեսպանը ոչինչ ըրած է բարուոքելու համար երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները, միջամտած է Եուկոսլաւիոյ ներքին գործերուն եւ սխալ տեղեկութիւններ հաղորդած անոր մասին: Յետոյ հերքեց այն մեղադրանքը թէ Եուկոսլաւիա պարզապէս Խ. Միութեան մէկ արբանեակն է: Իր կարծիքով, Յունաստանի մէջ խարիսխ մը հաստատուած է աշխարհակալ պետութեանց համար որ կրնայ սպառնալ Պալքաններու խաղաղութեան: «Աշխարհը բաժնուած է երկու խմբակցութեանց, մէկը՝ զանգուածը արեւելեան Եւրոպայի ժողովրդավար ազգերուն, միւսը՝ փոքր բայց զօրաւոր խմբակ մը աշխարհակալ պետութեանց»:

Մառէշալը յետոյ բացատրեց թէ արեւմտեան պետութիւնները ինչո՞ւ չեն օգներ մեղմացնելու համար Եուկոսլաւիոյ սպառնացող սովը: «Նախկին դաշնակիցները համակիր չեն մեզի, որովհետեւ, մենք ոչ թէ կեղծ, այլ իրական ժողովրդապետութիւն մը կը պահանջենք: Յաճախ եւս այն տպաւորութիւնը կը կրեմ թէ անոնց օգնութիւնը մեզի կ'առաջարկուի իբրեւ կաշառք: Մենք օգնութիւնը իբրեւ ողորմութիւն չենք ուզեր, այլ իբրեւ իրաւունք մը: Մեզ կ'ամբաստանեն իբրեւ մէկ արբանեակը Խ. Միութեան, մինչդեռ մենք այդ պետութեան հետ կը քալենք որովհետեւ ան միակ պետութիւնն է որ չսպառնար մեր անկախութեան: Խ. Միութիւնը միակ դաշնակից երկիրն է ուր մարդիկ խաղաղութեան մասին կը խօսին: Ուրիշ ամէն տեղ ռումբերու մասին կը խօսին:

Յետոյ ակնարկելով դրացիներուն, ըսաւ թէ Եուկոսլաւիա երբեք պիտի չմոռնայ իր եղբայրները իտալական սահմանէն անդին եւ պիտի չհրաժարի իր պահանջներէն՝ Քարինթիոյ մասին (Աւստրիա):

Ամերիկա պիտի վարձէ՞ Կրետէն

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՄԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱՄՔԻՆ ԶԳԵԼ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԽՈՍՏԱՑՈՒԱԾ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ.— ՈՒՐԻՇ ՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ... ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲՈՎ ՍՊԱՌՆԱԼ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

[illegible] նի մը շաբաթէն առաջարկ մը պիտի ներկայացնէ Յունաստանի, խնդրելով կղզի մը տրամադրել, իբրեւ նաւակայան Միջերկրականի ամերիկեան նաւատորմին: Ամէնէն յարմարը կը նկատուի Կրետէն, յետոյ Քորֆուն: Այժմ պայմանները կը քննուին Ուաշինկթընի մէջ: Պիտի առաջարկուի կղզին վարձու տալ 99 տարուան համար:

Մ. Նահանգներուն համար այսպիսի նաւակայան մը անհրաժեշտ կը համարուի անոր համար որ Միջերկրականի ամերիկեան նաւատորմը պիտի հեռանայ Նափոլիէն, երբ վաւերացուի իտալական դաշնագիրը, իսկ Պիրէօնի նաւահանգիստը անպէտ կը համարուի ռազմագիտական տեսակէտով: Որ եւ է նաւակայան առ նուազն 250.000 սթերլին պիտի արժէ Մ. Նահանգներուն, քանի որ յունական ոչ մէկ նաւահանգիստ անհրաժեշտ յարմարութիւններն ունի:

★ Մինչ այս մինչ այն, վիճաբանութիւնները կը շարունակուին Մ. Նահանգներուն մէջ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ խոստացուած օժանդակութեան մասին: Այս առթիւ շատեր անհրաժեշտ կը համարին խորհրդակցութիւն մը Սթալինի, Անգլիոյ վարչապետին եւ նախագահ Թրումընի միջեւ, քննելու համար Մոտաւոր Արեւելքի խնդիրները:

Պ. Վանտընպէրկ, Միչիկընի հանրապետական ներկայացուցիչը, խօսելով Մ. Նահանգներու ծերակոյտի Արտաքին Յարաբերութեանց յանձնաժողովին առջեւ, առաջարկեց որ նախագահ Թրումըն դադրեցնէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ խոստացուած օգնութիւնը, հետեւեալ պարագաներուն մէջ.

Ա.— Եթէ այդպէս պահանջէ Յունաստանի կամ Թուրքիոյ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը ներկայացնող կառավարութիւն մը:

Բ.— Եթէ այդպէս առաջարկէ Ապահովութեան Խորհուրդը կամ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մեծամասնութիւնը:

Գ.— Եթէ նախագահը ինք տեսնէ որ օգնութեան նպատակները իրագործուած են կամ չեն կրնար գոհացուցիչ ելքի մը յանգիլ:

Ուրիշ հանրապետական մը, երեսփոխան Քրատւֆորտ, դարձեալ նոյն շրջանէն, պահանջեց վերջնագիր մը ուղղել Խ. Միութեան, ազդարարելով զինաթափ ըլլալ, եթէ ոչ Ամերիկա իր հիւլէական ռումբը եւ տնտեսական ուժը պիտի գործածէ իրեն դէմ... Այս յայտարարութիւնն ըրաւ երեսփ. ժողովի Արտ. Յարաբերութեանց Յանձնաժողովին առջեւ, 400 միլիոն վարկի առաջարկին քննու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Ա.

«Յուսաբեր» ամսագիր հարցախնութիւն մը, անէք մը բացած է հայ լեզուի ներկային ու ապագային շուրջ:

Հարցախնութիւնը կը շօշափէ մեր գաւառաբարբառներու, ուղղագրութեան, օտարաբանութեանց եւ երկու գրական բարբառներու ձուլման խնդիրները:

Քիչ մը անդին կուտանք հարցարանը, չորս յօդուածներէ բաղկացած, որոնք խնդիրը կը պարզաբանեն եւ կը ճշտեն քննութեան շրջագիծը:

Նկատի ունենալով հարցին կարեւորութիւնը, այս սիւնակներուն մէջ ալ կը փոխադրենք զայն, աւելի լայն քննութեան մը ենթարկելու համար, տրուելիք պատասխանները, հրատարակելով զանոնք օրաթերթին կամ ամսագրին մէջ, ըստ յարմարութեան:

Հայ լեզուի եւ մասնաւորաբար արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրական բարբառներու ձուլման խնդիրը նոր չէ որ հրապարակային քննութեան նիւթ կը կազմէ: Առաջին մեծ պատերազմէն առաջ, «Ազատամարտ» շաբաթաթերթ (1911—12) նման հարցարան մը ուղղեց իր աշխատակիցներուն: Ժամանակի մտաւորականութիւնը հետաքրքրուեցաւ եւ լայնօրէն զբաղեցաւ տրուած հարցով, պատասխանելով իր ամենահեղինակաւոր դէմքերուն բերնով, արեւելահայ թէ արեւմտահայ:

Խնդիրը չլուծուեցաւ անշուշտ, բայց պարզաբանուեցաւ եւ շատ մը յարակից հարցեր լուսաբանուեցան, որոնք այսօր ալ կը պահեն իրենց շահեկանութիւնը:

Այսօր, աւելի քան երեք տասնամեակ ետք, խնդիրը կը պահէ իր կերպարանքը, իր շատ մը կողմերով, հակառակ պայմաններու մեծ փոփոխութեան:

Կա՞յ տագնապ մը հայ լեզուին համար, ուր կ՚երթայ հայերէնը. առ հասարակ եւ արեւմտահայերէնը՝ մասնաւորապէս: Ի՞նչ ճակատագիր վերապահուած է արեւմտահայ շքեղ բարբառին եւ ի՞նչ դիրք՝ արեւելահայ բարբառին: Ի՞նչ վիճակ ունին եւ պիտի ունենան վաղը մեր գաւառաբարբառները, որոնք աւելի թանկ են ու թանկագին, քան մեր բոլոր հարստութիւնները: Հարցումներ են ասոնք, որոնք կը շահագրգռեն ոչ միայն ժամանակին մտաւորականութիւնը, այլեւ քիչու-[illegible]կիանք, ժամանակը պղտոր է. քաղաքական թոհուբոհ կը տիրէ. ազգային ու միջազգային խոշոր ժխորներ կը լեցնեն մեր միտքը. մեր սիրտը եւ մեր կեանքը: Անստոյգ, երերուն վիճակ կը տիրէ եւ չենք գիտեր թէ ինչ կը սպասէ մեզի վաղը: Բայց այս բոլորը պատճառ մը չեն կազմեր որ ամէն բան թողունք ժամանակին, դէպքերուն, ճակատագրին: Մեր մտաւորականութիւնը — ինչպէս ժողովուրդը առհասարակ — դեր մը ունի միշտ, ներգործօն դեր մը, կրնայ բան մը ըսել եւ ընել, որ արդիւնք կրնայ ունենալ: Երկրորդ, աւելի լաւ է որ մեր կեանքով, մեր մշակոյթով եւ լեզուով զբաղինք աւելի՝ քան մեզմէ հեռու եւ դուրս խնդիրներով, որոնք մեր հետաքրքրութիւնը սրելէ զատ ուրիշ դեր մը չունին, շատ անգամ:

Հայ լեզուի խնդիրը լայնօրէն կրնայ քննուիլ Սփիւռքի մէջ աւելի քան հայրենիքի մէջ, ուր ճշգրտուած օրակարգեր կան եւ հրապարակային հարցախնութիւնները անտեղի են կամ անըմբռնելի:

Մեր հարցարանի առաջին կէտը՝ գաւառաբարբառներու պահպանման ու զարգացման կը վերաբերի:

Անշուշտ գաւառաբարբառները «պահելու» կամ «զարգացնելու» խնդիր չի կրնար ըլլալ: Անոնք ոչ կրնան ուսուցուիլ, ոչ ալ մասնաւոր հոգածութեան տակ առնուիլ, քանի որ բարբառ են եւ կը խօսուին միայն ժողովուրդին կողմէ: Ամէն շրջան իր բարբառն ու ոճը ունեցած է, դարերու ընթացքին ստեղծուած: Այսօր, արեւմտահայ ժողովուրդը արտաահման ինկած ու ցրուած, այլեւս հնարաւորութիւն չունի եւ չի կրնար ունենալ պահելու իր բարբառները: Գաւառ առ գաւառ չեն տեղաւորուած բարբառ մը խօսող տարրերը, այլ խառնուած իրարու, Խարբերդցին խառնուած է Սեբաստացիին, Պոլսեցին Մշեցիին ու Վանեցիին եւն.: Հետեւաբար, միայն փոքր հատուածներ կը մնան նոյն բարբառը խօսող: Միւս կողմէ, հին սերունդը կ՚անհետանայ, իսկ նորը դպրոցներու մէջ ընթացիկ աշխարհաբարը միայն կը սորվի, թէեւ, երբեմն, նոյնիսկ ան ալ չի սորվիր... Այս պայմաններուն մէջ, կրնա՞յ բարբառ մը պահուիլ եւ, մանաւանդ, զարգանալ: Անշուշտ ոչ: Բայց, ասըսել չէ թէ մահավճիռը արձակուած է արեւմտահայ գաւառաբարբառներու դէմ: Կան որոշ տեղեր, ինչպէս Սուրիա, թերեւս Ամերիկա ալ, ուր նոյն գաւառի հայրենակիցները համախումբ կ՚ապրին միասին: Նման վայրերու մէջ՝ տրուած բարբառ մը կրնայ պահուիլ դեռ տասնամեակ մը: Կրնայ պահուիլ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ, ուր նոյն գաւառի բնիկները կը նախընտրեն իրենց գաւառը վերակերտել — «Նոր Սեբաստիա», «Նոր Արաբկիր», «Նոր Հաճըն» — եւն. անուններով, եւ այսպէս՝ պահել նաեւ իրենց բարքերուն հետ, իրենց բարբառն ալ, եթէ դեռ ճամբայ չեկած, չփորձեն արեւելահայ լեզուն ճամարտակել, ինչպէս այնքան թեթեւօրէն, այսինքն թեթեւամտօրէն կ՚ընեն ոմանք, Արեւելահայերէնի մեղմօրէն ու ակարութիւնները, ինչպէս օտարաբանութիւնները որդեգրելով աւելի, քան գեղեցկութիւնները:

Գաւառաբարբառներու հարցին մէջ, ուրեմն, բարբառ մը պահպանելէ եւ կամ զարգացնելէ աւելի՝ օգտագործելու խնդիր կը ներկայանայ եւ այժմ, կարեւորն ալ աս է: Մեր մտաւորականութիւնը պէտք է գիտնայ փրկել անհետացող գաւառը, իր հին, ամբողջական իմաստով, այսինքն իր բարքերով, բարբառով, հէքեաթներով, ոճերով ու բառերով, ոչ թէ իբրեւ կեանք ու գործօն վիճակ, այլ իբրեւ աւանդ: Մեր գրաբարը այլեւս չի խօսուիր, ոչ ալ կը գրուի այսօր: Բայց փրկուած է իբրեւ անհուն եւ գին չունեցող գանձ եւ կը մնայ յաւիտենական թանգարան հայ ժողովուրդի հին դարերու իմացական եւ հոգեկան ստեղծագործութիւններուն եւ նուաճումներուն: Մեր այսօրուան լեզուն, ինչպէս վաղուանը եւ բոլոր դարերունը՝ պիտի օգտուին անկէ:

Զե՞նք կրնար ընել այնպէս, որ գոնէ առնուին իրենց հարազատութեամբ եւ հում գեղեցկութեանը մէջ հայ գաւառի բարբառները, իրենց վերջին ցոլքերուն եւ ոսկեղէն մնացորդացին մէջ: Անշուշտ գետինը խոպան չէ բոլորովին, նոր ձեռնարկ մը չէ որ պիտի ըլլայ, այլ շարունակում մը կանխապէս եղած ձեռնարկներու: Սրուանձտեանցէն ու Երեմեանէն մինչեւ Տրդատ եպս. Պալեան: Թլկատինցիէն մինչեւ Մշոյ Գեղամը եւ ուրիշներ, կարեւոր դեր կատարած են: Արեւելահայ եւ արեւմտահայ ազգագրագէտներ առանձին գործերու կամ հանդէսներու մէջ ահագին նիւթ հաւաքած են — բառ, բարք, երգ, հէքեաթ ու հաւատալիք — որոնք հայու հոգիէն բան մը կը բերեն մեզի, գեղեցիկ ու թանկագին բեկոր մը, որ կրնայ այսօր իսկ հարստութիւն մը դառնալ մեր լեզուին ու կեանքին համար: Բոլորովին կրնայ յեղաշրջուիլ հայ լեզուն, թէ իր ճարտարապետութեան մէջ հայանալով եւ թէ իր ոգիին ու արտայայտութեան մէջ ճոխանալով, վայրի այլ կենդանի պատկերներով եւ ասութիւններով, եթէ գիտնանք օգտագործել հայ բարբառներու գանձարանը: Զի՞չե՞նք այս [illegible] Նոր Նախիջեւան [illegible] Մխ-[illegible]գրով իր յօդուածէն քաղուած «Երկունք», 1913: թ. 10—11):

«Թէ մեր գաւառաբարբառը անհունօրէն հարուստ է, կուռ եւ հրաշալի, ըստ իս, տարակոյսէ վեր է: Այդ բարբառով կարելի է ամէնէն հոյակապ գրականութիւնը ճարտարապետել, բաւական է որ հանճարեղ եւ արուեստագէտ գրչի մը տակ իյնայ:

Ոչ մէկ գրագէտ ինչքան ալ տաղանդաւոր ըլլայ, չի կրնար հազարաւոր տարիներու կեանք ունեցող ժողովուրդի մը չափ փորձառութիւն ու վարպետութիւն ունենալ»:

Նմոյշնե՞ր — քանի մը հատ միայն, հաստատելու համար վերի նշմարը.

«Պառն երեսին մեռնիլ» (պանդուխտ, իրեններէն զրկուած մեռնիլ), «Բարեւ ըսես, բարեկենդան կը հասկնայ» (անպատկառ է, խրես կ՚առնէ), «Վրան զար փլեր է» (բախտ եկեր է վրան, հարստացեր), «Եօթը օրը չտեսնեմ» (մայրը իր զաւակին մահը չտեսնէ), «Ծաղիկը փրփրեր է արտին մէջ»:

Ո՞ր գրագէտը այսքան խիտ ու գեղեցիկ պիտի արտայայտէր մտածում մը կամ պատկեր մը:

Հայ բարբառները ունին այս ամէնը, ինքնայատուկ բուրմունքով:

Ահա այս գեղեցկութիւններն են որ վտանգի մէջ են. աւելին նոյնիսկ, հաւաքուածներն իսկ մոռացութեան տակ են:

Մեծ բարիք մը պիտի չըլլա՞ր հայ դրականութեան ու հայ հոգիին հարազատ պահպանման համար, եթէ վտանգուածները փրկէինք եւ մոռցուածները հաւաքէինք հատորներու մէջ եւ խառնէինք մեր առօրեայ խօսքին, գրուածքին ու կեանքին:

Գաւառաբարբառներու օգտագործում — այս կրնայ ըլլալ մեր աշխատանքը, որ միաժամանակ կ՚ընդգրկէ անոնց պահպանումն ու զարգացումը, մեր նոր լեզուին մէջ:

«Մեծ ու անդարմանելի կորուստ մը պիտի ըլլայ մեր գրականութեան համար, եթէ թողունք որ ոչնչանան անոնք»,— այսպէս կ՚եզրակացնէր տաղանդաւոր գրագէտ - հրապարակագիրը, աւելի քան երեսնամեակ մը առաջ, երբ հայ գաւառը ողջ էր դեռ:

Այսօ՞ր, երբ ալ չկայ հայ գաւառ, այլ կան գաւառացիներ միայն, աշխարհացրիւ ու հայրենադարձ: Որչափ անյեղլի, նոյնը կը մնա ճշմարտութիւնները՝ հայ կեանքէն ներս մանաւանդ:

(ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

Թուրքիան «յառաջապահ խաղաղութեան»

ԽՄԲ.— Թուրք մամուլը կը շարունակէ փառաբանել նախագահ Թրումընի ծանօթ ճառը: Ստորեւ ամփոփում մը վերջին խմբագրականներէն.—

«Թանին»ի մէջ Հիւսէյին Ճահիտ կը գրէ.—

Ամերիկայի մէջ լուրջ մտահոգութիւններ ծայր տուին վերջերս եւ Թուրքիոյ ու Յունաստանի օգնելու հարցը այս խնդրին սկիզբը կը կազմէ: Ամերիկա պիտի ստիպուի աւելի լայն պատասխանատուութիւններ ստանձնել, եւ ըստ ոմանց, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի օգնելով՝ Ամերիկա կրնայ քաշկռտուիլ պատերազմի մը մէջ:

Այս տեսակէտը սխալ է անշուշտ. որովհետեւ եթէ Ամերիկա այս կարգադրութիւնները չընէր, այն ատեն է որ պիտի ծագէր անխուսափելի պատերազմը: Ամերիկեան հեռատեսութիւնն ու վճռականութիւնը հաւանական պատերազմի մը առաջքը պիտի առնէ: Չկայ ասկէ աւելի արմատական եւ ազդու միջոց, երրորդ համաշխարհային պատերազմին դէմ թումբ կանգնելու համար:

Մենք, Թուրքերս, որ վտանգի դէմ յանդիման կը գտնուինք, եւ դարաւոր փորձառութեամբ կր ճանչնանք ռուսական ախորժակը, մեր այս համոզումով կրնանք հաւատալ թէ աշխարհ կ՚երթար դէպի երրորդ պատերազմ մը:

Պատերազմը մօտալուտ էր եւ Անգլեւսաքսոնները, որոնք յաղթած էին Նացիներուն, պոլշեւիկներու գործունէութեան հետեւանքով վարկաբեկ եղած էին:

Կրնանք ըսել թէ պոլշեւիկները եթէ չկրցան մինչեւ հիմա քանդել Մերձաւոր Արեւելքը, պատճառն այն էր որ Թուրքիա դիմադրեց մինչեւ վերջը, դիմադրեց լաւատեսութեամբ, համբերութեամբ, վճռականութեամբ:

Եթէ չըլլար Թուրք կառավարութեան պողպատէ կամքը, Սովիէթները վաղուց իջած էին Միջերկրական, Սուրիա, Պաղեստին, Պաղտատ եւ Պասրա: Երկու տարիէ ի վեր Մոսկուայի ձայնասփիւռը ջլամարտ բացած էր մեզի դէմ, ջլամարտ մը, որուն ո՛չ մէկ ազգ կրնար մեզի չափ դիմադրել:

Եւ սակայն, ո՛չ Թուրք ազգը սարսեցաւ, ոչ ալ Թուրք կառավարութիւնը կորսնցուց իր պաղարիւնը: Ջայնասփիւռի ամբարձումը ջիղերու պատերազմին մէկ մասն էր միայն: Անդին կար կարեւորը, այսինքն համայնավար գործակալները, որոնք մեր սահմաններէն ներս մտած էին, եւ գի-[illegible]ապրեցան, չենք ուզեր զայն հրապարակել: Ազգ. Ժողովին բեմէն ծանուցուած փաստերը ցոյց տուին միայն Թուրքիոյ մէջ կատարուած պոլշեւիկեան ստորերկրեայ գրգռութիւնները:

Ինչ որ կատարեց Թուրքիա պատերազմի ընթացքին գերման զրոհին դէմ, պատերազմէն ետք նոյնը կատարեց նաեւ պոլշեւիկեան անպաշտօն պատերազմին դէմ, եւ այս ծառայութիւնը մատոյց քաղաքակիրթ աշխարհին: Միայն թէ մինչեւ ե՞րբ կրնար շարունակել այս ծառայութիւնը:

Մոսկովները եթէ քիչ մը անզգոյշ գտնուէին եւ յարձակում մը փորձէին, պատերազմը մեր հողերուն վրայ պիտի սկսէր պաշտօնապէս:

Կարելի՞ բան էր որ Ամերիկա անտարբեր մընար Թուրքիոյ մէջ սկսած պատերազմին հանդէպ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Ամերիկա իր վերջին տնօրինութիւններով առաջքը առաւ երրորդ ընդհանուր պատերազմի մը:

Գերմանիայէն ետք ռուսական տիրան մը երեւան եկած էր, ո՛չ դաշնագիր կնքած էր, ոչ ալ ծանուցագիր, եւ սկսած էր Գերմանիոյ թողած պարապութիւնը լեցնել: Եթէ այս հսկան կանգ չառնէր, Ամերիկա պիտի կործանէր պարզապէս: Թրումըն այս քայլը առաւ ահաւասիկ:

Նատիր Նատի կը գրէ «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ.
— Այսօր աւելի քան կարօտ ենք համամարդկային խաղաղութեան մը: Փոխանակ տեսակ տեսակ ժողովրդապետութիւններ հիմնելու եւ իւրաքանչիւրին մէկ մէկ պիտակ փակցնելու, լաւ կ՚ըլլայ որ ազգերու տեսակէտները նոյնացնենք իրարու եւ համաձայնինք իրականութիւններու վրայ:

Նախագահ Թրումըն իր վերջին ճառով քաղաքական սակարկութեանց դռները փակեց, հասկնալով թէ օգուտ մը չյապահովուիր անոնցմէ: Երանի՛ թէ աշխարհի միւս քաղաքագէտները այսուհետեւ հետեւին իր օրինակին եւ իրատեսութեամբ շարժին, քանի դեռ ուշ չէ:

1939ին, Հիթլեր աշխարհ կրակի տուաւ արեւմտեան պետութիւններու անփութութեան հետեւանքով: Ըլլան ըսին թէ՝ եթէ նախապէս կտրուկ շարժէին, պատերազմը չէր ծագեր:

Զենք կարծեր որ այս անգամ նոյն պատրուակը երեւան ելլէ:

Ասըմ Ուս կը գրէ «Վագըթ»ի մէջ.— Ահաւասիկ դիւանագիտական ռումբ մը: Մոսկուայի ժողովին վրայ ինկած: Նախագահ Թրումըն յատկապէս յիշատակեց Թուրքիան եւ Յունաստանը, որովհետեւ այս երկու երկիրները ամէնէն զգայուն կէտը կը կազմեն արեւմտեան աշխարհին եւ սլաւ

զանգուածին միջեւ։ Իրականին մէջ, Ամերիկա ամէնէն անկեղծ լեզուով Ռուսիոյ հասկցնել կ'ուզէ թէ՝ ամէն զոհողութեանց պիտի յօժարի Միացեալ Ազգերու Ուխտը իրագործելու համար։ Մոսկուայի ժողովին արդիւնքը պիտի գայ հաստատել թէ այս կէտին շուրջ կարելի՞ է համաձայնիլ, թէ ոչ։

Ռուսիա յառաջիկայ օրերու մէջ պիտի ցոյց տայ իր բարեացակամութիւնը, եթէ որոշած է իսկապէս հաշտութիւն մը կերտել։ Հակառակ պարագային, քաղաքակիրթ աշխարհին համար պիտի չուշանայ երրորդ, համաշխարհային պատերազմը։

«Թասվիր» կը գրէ. — Պէտք չէ շատ տեսնել Ամերիկայի այս օժանդակութիւնը։ Աշխարհի խաղաղութեան եւ փրկութեան համար անմիջական եւ անհրաժեշտ էր աս։ Ցայտնի է որ ծրագրուած օգնութիւնը աւելի լայն համեմատութիւններու պիտի յանգի։ Այս պատճառով է որ Մոսկուայի շրջանակները այժմէն տրտնջալ սկսան։ Թուրքիոյ եղած օժանդակութիւնը նիւթական ըլլալուն չափ, բարոյական ալ է։ Հաւատ կ'ընծայեն թէ Թուրքիա յառաջապահի դեր կը կատարէ, խափանելու համար աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող չարիքը»։

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՌՈՒՍԵՐՆ ԱԼ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

Գերմանացի գիտնական մը, որ Մոսկուայի խորհրդային տարրալուծարանէն վերջերս Գերմանիա փախած է «իր կեանքին գինով», կը պատմէ, — «Իմ տեսածներէս դատելով կը հաւատամ թէ Ռուսերը ամերիկեանին նման հիւլէական ռումբ պիտի ունենան երեք կամ հինգ տարիէն»։

Իր պատմութեան համաձայն առ նուազն երկու հարիւր գերման նշանաւոր գիտուններ, թէքնիքէններ եւ բնագէտներ կ'աշխատին Խ. կառավարութեան համար, «իրական դրախտի մը մէջ»։ Խորհրդային սպաներ եւ Գերմանացիներ զրկուած են Գերմանիոյ բոլոր խորհրդային շրջանները, որպէսզի փնտռեն գիտնականներ եւ համոզեն իրենց նախկին պաշտօնակիցները թէ՝ արքայութիւն մը կը սպասէ իրենց, Խ. Միութեան մէջ։

Փախստականը կը պատմէ թէ գերման գիտունները աւելի լաւ խնամք կը ստանան քան ռուս գիտնականները։ Կ'աշխատին Մոսկուայի, հարաւային Ռուսիոյ, Սիպերիոյ եւ Ուրալներուն մէջ. տարեկան կը ստանան 3600էն 9000 անգլ. ոսկի։ Իւրաքանչիւրը ունի հսկայ բնակարան մը, սպասաւորներ, գլանիկներ, մեքենայ փառաւոր։ Սակայն բանտարկուած են ոսկի վանդակի մը մէջ. չեն կրնար հեռանալ Ռուսիայէն։

Ռուսերը լծուած են իրենց յատուկ հետախուզական ծրագիրներուն եւ գերման գիտունները որ եւ է գաղափար չունին անոնց մասին։ «Ան կը նմանի խճանկարի։ Մէկը կը հաւաքէ բոլոր տեղեկութիւնները եւ իւրաքանչիւր խիճ կը զետեղէ կաղապարին մէջ։ Բայց դատելով յառաջացած գործէն եւ տեսածներէս, կը կարծեմ թէ Ռուսերը ի վիճակի պիտի ըլլան հիւլէական ռումբ պատրաստել երեք կամ հինգ տարիէն»։

Գործը կը շարունակուի առանց դադարի։ Խորհրդային գիտունները գիշեր ցերեկ արիւն քրտինք կը մտնեն։ 12.000 ռուս եւ գերման հանքագործներ գաղտնաբար կ'աշխատին Գերմանիոյ խորհրդային գօտիին մէջ, իւրանիումի արտադրութեան համար։

Էրց լեռներուն մէջ՝ Շնիպէրկի արգիլուած շրջանները բարձր ցանկապատերով շրջապատուած են։ Զինուած պահակախումբ մը միշտ կը հետախուզէ այս շրջանը։ Կը կարծուի թէ հոն գտնուած նայկին արծաթահանքին մէջ կրցած են իւրանիոմ գտնել։ Ժողովուրդը կ'ըսէ թէ ամէն օր վակոններով լեցուն փոքր սնտուկներ անկէց դուրս կ'ելլեն։ Թէեւ գերման գիտնականը չի կարծեր որ լերան գերմանական մասին մէջ այդ նիւթը գոյութիւն ունեցած ըլլայ։

Միւս կողմէ Չեխոսլովաքիոյ Սէն Եոաքիմսթալ քաղաքին մօտ իւրանիումի արտահանումի գործողութիւնը զարգացած է։ Այս այն վայրն է ուր Քիւրի ամոլները իրենց հետախուզական առաջին փորձերը կատարեցին։

Գիտունը ռուս պահակներու հսկողութեան տակ Գերմանիա տարուած է ուրիշ շատ մը գիտուններու նման, որպէսզի յաջողի համոզել նոր գիտնականներ՝ երթալ աշխատելու Խ. Ռուսիոյ մէջ։ Եւ կ'ըսէ թէ խոյս տուած է, «որովհետեւ չուզեր աշխատիլ Ռուսիոյ մէջ, հիւլէական ուժի խնդիրներու վրայ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԱՐՏԱՆ. — Մարտ 23ի կիրակին Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէն սարքած էր ընկերահամակրական խնճոյք, կէսօրէն վերջ ժամը 4ին, Գիվէթի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Սրահը լեցուած էր բազմութեամբ։

Ներկայ էին Կարտան Գիվէթի Ֆրանսացի S. F. I. O.ի քարտուղարը, Marcel Astier, երիտասարդներու քարտուղարը, Roger Lerda, Գիվէթի քարտուղարը, Charles Cortot, իրենց ընտանիքներով եւ ուրիշ Ֆրանսացի ընկերներ։ Ներկայ էին Էքս լէ Միլի «Քեռի» խումբի ընկերները եւ «Նոր Սերունդ»ի սանուհիները, նաեւ Սէնթ Անթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ընկերներէն։

Նախագահ ընկեր Հէպոյեանի հրաւէրով, ընկ. Հ. Աւէտիսեան, քանի մը պատշաճ խօսքերով հանդէսը բացաւ։ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տղաքը դղրդացուցին սրահը «Մարսէյյէզ»ով ու «Յառաջ Հայեր» երգով։ Եղան արտասանութիւններ, Պ. Առաքելեան, Մարի Նաւօեան։ Նաեւ Պ. Ք. Խոստիկեան իր գրութիւններէն կտոր մը արտասանեց, ի յարգանս Ահարոնեանի. մենէրգ, հայերէն եւ ֆրանսերէն Զ. Գինոսեան, նուագ ջութակով Ա. Մաթոյեան։ Ամէնքն ալ բուռն ծափերու արժանացան՝ Գեղարուեստական բաժինը լրանալէն վերջ, նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը ընկ. Ա. Քէօսէեան։ Բանախօսութեան՞ նիւթն էր «Ո՞րոնք են հայրենասէրները», որ լսուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ։

Յետոյ խօսք տրուեցաւ Ֆրանսացի jeunesներու քարտուղար Roger Lerdaի որ խորապէս ազդուած ընդհանուր խանդավառութենէն, ըսաւ. — «Հպարտ եղէք որ ձեր մէջ կայ այս ընկերվարական կուսակցութիւնը, «Դաշնակցութիւն» (արտասանեց հայերէն բառով)։ Եթէ այդ կազմակերպութիւնը չըլլար, դուք շատոնց կորսուած պիտի ըլլայիք Թուրք եաթաղանին տակ։ Հպարտ եղէք որ Հայ էք»։ Յետոյ գրպանէն թերթի կտորներ հանեց եւ կարդաց, յիշելով «Քրիստափոր, Ռոստոմ, Զաւարեանի» անունները, եւ մաղթեց որ Նոր Սերունդն ալ իր ազգութիւնը չմոռնայ եւ սորվի իր մայրենի լեզուն, ու պաշտպանէ իր արդար դատը որուն արժանի է։ Խօսեցաւ մօտ կէս ժամ։

Յետոյ սկսաւ ուրախութիւնը։ Ամէն ինչ լիք էր։ Գ. Գասպարեան իր մասնակցութիւնը բերաւ իր «սաքսոֆոն»ով։ Այս առթիւ աճուրդի դրուեցան աքաղաղ մը, եւ շիշ մը «շամպանեա»։ Աճուրդին մասնակցեցան Ֆրանսացի ընկեր ընկերուհիներն ալ։ Madame Lerda լայնօրէն մասնակցեցաւ, նաեւ Պ. Պետրոս Պասմաճեան։ Ֆրանսացի ընկերները 500 ֆրանք ալ Դաշնակցութեան նուիրեցին։ Կէս ժամէն աճուրդը բարձրացաւ 10.000ի։

Ընկեր Lerda նորէն բեմ բարձրացաւ, խանդավառուելով ջերմ մթնոլորտէն և յայտնեց թէ պատրաստ են օգնելու ամէն անգամ որ պէտք ունենանք։ Գիվէթի քարտուղար Charles Cortol եւս շնորհաւորեց կազմակերպիչները։ Ընկեր Հ. Աւետիսեան Ֆրանսերէն խորին շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով։

Սէնթ Անթուանի «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի ընկեր Ա. Դաշնակեան 500 ֆրանք նուիրեց Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ» Վարանդեան խումբին, նոյնպէս Պ. Պօղոս Սիւաճեան 15 հաց։ Մեր խորին շնորհակալութիւնները։— Ստեփան

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջիկայ ապրիլ 8ին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի երկրորդ տարին։ Պիտի խնդրէինք մեր այն բաժանորդներէն որ չեն վճարած տակաւին 1946ի բաժնեգինը, փակել իրենց հաշիւները տարեվերջէն առաջ։— ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ մը Կարպիս Զաքարեան, Պոլսոյ Կալաթասարայի կռփավայրին վրայ տեղի ունեցած մրցումի մը մէջ, փայլուն յաղթանակ մը շահած է իր հակառակորդ Հայգըլի դէմ եւ յաղթական հանդիսացած կէտերու առաւելութեամբ։

ԴԱԳԱՂՆԵՐԸ մէկ անգամէն աւելի պիտի գործածուին Գերմանիոյ մէջ, նկատի առնելով սատաղձի տագնապը։ Ուրեմն դիակները փոսերուն մէջ ձգելով, դագաղները միշտ պիտի գործածուին մինչեւ որ մաշին։

Սասունցի Դաւիթ

«Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութիւնը յղացուեր, կազմուեր ու ձեւակերպուեր է արաբական տիրապետութեան խարխլելու այն միջոցին, որ մեր բժ. վիպասանը՝ Ծերենց, բնորոշած է մեր հայրենիքի համար իբրեւ «Երկունք իններորդ դարու»։ Մեր ազնուականութեան համար՝ արաբական հալածանքներէն ու կեղեքումներէն վերջնապէս ազատուելու եւ նոր, ինքնուրոյն պետականութիւն կազմելու ճիգերու, փորձերու եւ տառապանքներու օրերն էին եւ հայ հասարակ ժողովուրդի ալ օտարի յաւելեալ խստութիւններէն, կրօնական ճնշումներէն եւ հարկային անտանելի ծանրութենէն ազատուելու յոյսի ու երկունքի օրերն էին։

Եւ այդ երկունքէն ծնած մէկ երկու կիսանկախ եւ ո՛չ շատ երկարատեւ եւ ո՛չ լիաշունչ թագաւորութիւններ. եւ այդ թագաւորութիւններուն հետ ալ ծնաւ որոշ հոգեկան բարձրացում։ Այդ հոգեկան բարձրացման եւ յոյսերու ծնունդն է մեր վերջին ժողովրդական դիւցազներգութիւնը, ինքն ալ տեսակ մը կիսատ ու անաւարտ՝ իրեն ծնող պետական յոյսերու նման. ինքն ալ տեսակ մը լըրիւ չյղացուած, քանի որ մանուկ մըն է իր երգած հերոսը, որուն ո՛չ երիտասարդութիւնը, ո՛չ առնութիւնը չկայ վէպին մէջ, եթէ խորքը նայիլ ուզենանք։

«Սասնոյ Ծռերը» իր ամբողջութեան մէջ կարելի է երեք մասի բաժնել։ Առաջին մասը այն կտորներն են, որոնք Սասունցի Դաւիթէն առաջ եղող քաջերու մասին կը խօսին, տեսակ մը Դաւիթի տոհմաբանութիւնը։ Այդ մասը լեցուն է առասպելական յուշերով ու յարաբերութիւններով. եւ անշուշտ շատ աւելի հին դրոյցներու ու պատմութիւններու մնացորդներ են, որոնք եկեր ու կպեր են Սասունցի Դաւիթի պատմութեան։ Հին ու նոր անգիր պատմութիւնները իրարու հետ յարաբերութեան բերել, տեսակ մը իրարու կարել եւ այդ բոլորը մէկ ամբողջութեան վերածել՝ անգիր վիպասանութեան սովորական գծերէն մէկն է։

Այս առաջին մասի կտորներուն մէջ եւ պատմական եւ բանահիւսական հետաքրքիր բաներ շատ կան. եւ մէկ երկու մանրամասնութիւններու մէջ կայ նաեւ գեղարուեստական հրապոյր. բայց ամբողջութիւն չկայ, հասուն չէ մշակումը. ցրիւ է ու նախնական վիճակի մէջ։

Երկրորդ՝ միջին մասը, կը կազմէ Սասունցի Դաւիթի մանկութիւնը, Մսրայ-Մելիքի մարդոց հարկահանութեան պատմութիւնը եւ Դաւիթի ու Մսրայ-Մելիքի մենամարտը Վէպի ամէնէն գրաւիչ, ամէնէն գեղեցիկ ու ամէնէն աւելի մշակուած ու ամբողջական կտորը։

Իսկ անկէ ետքը եկող Դաւիթի ամուսնութեան ու Դաւիթի մահուան պատմութիւնը եւ Մհերի պատմութիւնը, որոնք երրորդ ու վերջին մասը կը ներկայացնեն «Սասնոյ Ծռերու», վայր ի վերոյ պատմուած բաներ են. վիպասան հեղինակի մը դրած ջնջած ու նիշեր առած թղթերու տպաւորութիւնը կը թողնեն։ Բան մը ստեղծելու դիտաւորութիւնը կայ, իբրեւ չէնքի ատաղձ, բայց վերջնական ստեղծագործութիւն դեռ չկայ, մնացած է անաւարտ ու թերի։

Այնպէս որ մեր վերջին դիւցազներգութեան ամէնէն հասուն մասը կուտայ ուրեմն Մսրայ Մելիքի, այսինքն Արաբներու գործած բռնութիւնները, հայ աշխարհի հարստութիւններն ու գեղեցիկ աղջիկները յափշտակելը, մինչեւ որ հայ հին թագաւորական տան՝ այսինքն Առիւծ Մհերի վերջին շառաւիղը գիտակցութեան կուգայ, կը դիմադրէ, վերջն ալ կը կռուի ու կը յաղթէ։ Եւ շատ բնական կերպով ասիկա պիտի ըլլար իններորդ դարու երկունքին բանահիւսական ծնունդը։ Աս է նորութիւնը, աս է կատարուած փոփոխութիւնը, իրականը, զգացուածը, ապրուածը։ Եւ ատոր համար է, որ «Սասնայ Ծռեր» վերնագիրը կը մնայ ամբողջ վիպասանութեան պաշտօնական գրապատմական անունը, իսկ մեր ամէնուս առօրեայ ըրուած անունը «Սասունցի Դաւիթ» է։

×

Արդ՝ ի՞նչ կը ներկայացնէ այդ կեդրոնական ամէնէն ամբողջական, ամէնէն աւելի մշակուած եւ ամէնէն գեղարուեստական մասը։

Ասիկա այլեւս մեր հին անգիր վիպասանութիւնը չէ, ոչ միայն իր բարբառով, այլեւ նիւթով ու խորքով։ Մեր հին անգիր վիպասանութեան մէջ պատմական դէմք մըն է միշտ, որ կը ներկայացուի իր անձով, իր կեանքով ու իր գործով վիպականացած, մինչդեռ այս նոր դիւցազներգութեան մէջ այլեւս պատմական դէմք չկայ։ Կրնայ պատահիլ, որ Դաւիթը որեւէ պատմական Դաւիթէ մը առեր է իր անունը, ինչպէս որ վէպի մէջի միւս անունները ալ բանասիրութիւնը գուցէ վաղը կարողանայ բանալ, որ այս ինչ կամ այն ինչ իրական ու ժամանակակից պատմական անձերու անունները կը յիշեցնեն։ Անունը առնել չի նշանակեր պատմական անձ բեմադրել. «Սասունցի Դաւիթի» մէջ պատմական դէմք մը չկայ գծուած։ Աւելի հաւանական է, որ Դաւիթ եւ Գողիաթի աստուածաշնչական ներշնչումը կայ մեր վէպի անունին ու ծագումին տակը, քան ժամանակակից որեւէ մարդու կեանքն ու գործը։

«Սասունցի Դաւիթ»ը դիւցազներգութիւն մըն է, որ իջած է հեքեաթի աստիճանին. փոխանակ իրական մարդոց եւ իրական գործերու՝ երեւակայական մանուկ մըն է հերոսը եւ գերբնական գործողութիւններ. ամէն ինչ կը կատարուի, ինչպէս հեքեաթներու մէջ, ոչ իրենց իրական-բնական ընթացքով։

(1) ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

թեան առթիւ։ Երեսփոխանը խոստովանեցաւ թէ իր առաջարկը պիտի նշանակէ պատերազմ, եթէ Խ. Միութիւնը արհամարհէ Ամերիկան, բայց պնդեց որ եթէ պատերազմ պայթի, Ռուսաստան «պիտի սրբուի»...

Եւ վերջապէս միւս «ըմբոստ» ծերակուտականը՝ Հէնրի Ուոլըս, նախկին առեւտրական նախարար ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Յունաստանի խնդիրը միջազգային հարց մըն է եւ պէտք է լուծուի Միացեալ Ազգերուն կողմէ։ «Եթէ Թրքական խնդիր մըն ալ կայ, Միացեալ Ազգերու անդամներուն կ՚իյնայ զբաղիլ»։ Այս առթիւ պահանջեց միջազգայնացնել Տարտանէլը, Սուէզը եւ Փանաման։

Զօր. տը Կոլ եւ վարչապետը դէմ դիմաց

Զօր. տը Կոլի կիրակի օրուան ճառը Պրիւնվալի մէջ՝ լրջօրէն կը զբաղեցնէ մամուլը եւ քաղաքական հոսանքները։ Միեւնոյն օրը վարչապետ Ռամատիէ եւս ճառ մը խօսեցաւ Քափտընաքի մէջ, ինչ որ պատասխան մը կը համարուի զօրավարին, թէեւ նախապէս պատրաստ էր բանախօսութիւնը։

Ինչպէս գրած էինք, զօր. տը Կոլ առաւելապէս ծանրացաւ Դիմադրական Ճակատի գործունէութեան վրայ, շատ կարճ ակնարկ մը ուղղելով օրուան քաղաքական պայքարներուն։ Եւ սակայն գրեթէ բոլորն ալ կը քննադատեն իր դիրքը։ Ճառին ամէնէն նշանակալից նախադասութիւնը հետեւեալն էր.

— «Պիտի գայ օրը երբ մէկդի նետելով ամուլ խաղերը եւ մերժելով այն ձախաւեր կարգուսարքը ուր կը մոլորի ազգը եւ անկարողութեան կը մատնուի պետութիւնը, Ֆրանսացիներու միաձայն զանգուածը պիտի համախմբուի Ֆրանսայի վրայ»։

Ուրեմն, զօրավարը հաստատ կը մնայ իր հիմնական տեսակէտին վրայ, պահանջելով սահմանադրութեան վերաքննութիւնը։ Կը թուի թէ հոսանք մը պիտի կազմուի իր հովանաւորութեան տակ, մանաւանդ որ պատերուն վրայ փակցուած խոշոր յայտարարութիւններ այժմէն կը ծանուցանեն զօրավարին յաջորդ բանախօսութիւնը, Ապրիլ 7ին, Սթրազպուրկի մէջ։ Ազդը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի քարտէսը եւ զօրավարին պատկերը, հետեւեալ յայտարարութեամբ որ քաղուած է իր պատերազմական ճառերէն.— «Ֆրանսան վերաշինելու համար պէտք է քալենք ձեռք ձեռքի»։

Ձախակողմեան հոսանքները բացէ ի բաց կ՚ըսեն թէ զօր. տը Կոլ ճամբան կը պատրաստէ անձնական դիկտատորութեան համար։ Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Առէօ Լափոք, օգնական քարտուղար Կեդր. Կոմիտէի, յայտարարեց թէ կիրակի օրուան ճառը «զօր. տը Կոլը կը դնէ Հանրապետութեան հակառակորդներուն մէջ»։ Զօրավարը անհատապաշտ անպատասխանատուութիւն մը կը փորձէ, օտար պետութեանց ներկայացուցիչներուն առջեւ, Ֆրանսացիները ըմբոստացնելով իրենց իսկ ազատօրէն քուէարկած սահմանադրութեան դէմ»։

Պ. Ֆլորիմոն Պոնթ, համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչը, նոյնպէս զօրավարին ճառը կը նկատէ «փորձ մը պառակտելու Ֆրանսացի ժողովուրդը եւ պայքար մղելու այն ժողովրդավար հաստատութեանց դէմ որոնցմով ընդհ. քուէարկութիւնը օժտեց Հանրապետութիւնը։ Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.) աւելի զգոյշ է իր արտայայտութեանց մէջ։ Կիրակի օրուան արարողութեանց ներկայ էր իր նախագահը, Մորիս Շուման։

Վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ իր ճառին մէջ.—

«Չկայ գերագոյն փրկիչ մը, ոչ Կեսարը, ոչ ալ Տրիբունը... Կա՛յ հասարակաց փրկութիւն։ Ֆրանսան չէր կրնար գոյութիւն ունենալ առանց Հանրապետութեան։ Ֆրանսական բոլոր ուժերը կը համախմբուին յաղթականօրէն, որովհետեւ անոնք ծնած են գաղափարէ մը, եւ ոչ թէ մէկ մարդու վաղանցուկ մեծութենէն։ Հանրապետութենէն եւ ժողովրդապետութենէն դուրս, միայն աններդաշնակութիւններ որոնք կրնան գոյութիւն ունենալ, եւ բոլոր անոնք որ Հանրապետութեան դէմ կ՚ելլեն, Ֆրանսայի դէմ ելած կ՚ըլլան»։

Ինչպէս կը տեսնէք ակնարկները թափանցիկ են։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԱՂԿԱԽՏ երեւան ելած ըլլալով Փարիզի եւ շրջանին մէջ, Պետ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը պատուաստել երեխաներն ու չափահաս տղաքը մինչեւ քսան տարեկան։ Դիմել ամէն երկուշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, ժամը 11—12, Փարիզի Հայոց եկեղեցին Պետ. Կ. Խաչի բուժարանը։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ զինուորական պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Ուաշինկթըն, ռազմանիւթ գնելու համար։ Եգիպտոս ալ պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ։

ՏՐՈՄԻ ընտրութեանց մէջ, ժողովրդականները մէկ աթոռ շահեցան ի վնաս համայնավարներուն։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Բշ. օր ահռելի հրդեհ մը ծագեցաւ Հայֆայի մէջ, վառելով Շէլ ընկերութեան քարիւղի զտարանները։ Փճացան ութ զտարաններ։ Նիւթական վնասը կը հաշուեն մէկէն չորս միլիոն սթերլին։ Քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ երկու ռումբեր դրուած էին նաւթուղիին տակ։ Հրէական Սթէրն կոմիտէն թռուցիկներ հանեց, յայտարարելով թէ ինքն է պատասխանատուն այս ձեռնարկին։ Կը կարծուի թէ այս գործը սարքուած էր, ուշադրութիւնը վրիպեցնելու եւ ցամաք հանելու համար 1600 հրեայ տարագիրներ։

ԴԱՒԱՃԱՆ ՀԱՐՏԻԻ սիրուհին, Լիտի Պասթիէն, 24 ժամ խստօրէն հարցաքննուելէ վերջ ազատ արձակուեցաւ։ Թերթերը կը գրեն թէ ամէն բան խոստովանած է, հաստատելով թէ.— 1. Հարտի (Դիմադրական Ճակատի վարիչներէն) 1943 Յունիս 11էն 21 ամէն իրիկուն կը պառկէր Լիոնի Կէսթափոյի կեդրոնը.— Իր (Լիտիի) ծնողքին ներկայացուցած էր Գերմանացի մը որ յետոյ ձերբակալեց զանոնք.— 3. Գերմանները առաջնորդած էր Քալուիրի ժամադրավայրը (Դիմադրական Ճակատի կեդրոններէն)։

11.500.000 ՖՐԱՆՔ յափշտակուեցաւ Կառ տը լ՚Էսթի երկաթուղիներու պաշտօնեաներուն վճարման սնտուկէն, որ բռնի բացուած էր շաբաթէն կիրակի։

ԵՐԵՔ ՔԻՒՐՏ ՑԵՂԱՊԵՏՆԵՐ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ Միհապատի մէջ (Իրան), իբրեւ կազմակերպիչները Քրտական Հանրապետութեան որ փլաւ, երբ Ռուսերը քաշուեցան Ատրպատականէն, անցեալ աշնան։ Մահապարտներն են Ղազի Մուհամմէտ, Հանրապետութեան նախագահը, իր եղբայրը՝ Սատր Ղազի, նախկին երեսփոխան, եւ ազգականներէն Սէյֆ Ղազի, հանրապետութեան պատերազմական նախարարը։

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Նոր Մալաթիոյ Հիմնարկութեան 20րդ տարեդարձի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկ. Մարսէյլի մասնաճիւղին, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալօն Լօնշանի սրահին մէջ, 33 Bld. Longchamp։ Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին։ Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Գամր. Ֆրէզի «Նոր Քնար» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սահակ Թոփալեանի։ Արտասանութիւններ, մեներգ, նուագ եւ հաճելի անակնկալներ։ Խօսք պիտի առնեն ընկերութեանս Ֆր. Շրջ. 10րդ համագումարի պատգամաւորները։ Ժամը 7էն մինչեւ կէս գիշեր եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ յայտնի ջութակահար Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ նուագախումբի։ Ճոխ պիւֆէ։ Աւանդական հաւկթախաղ, ուրախ կերուխում։ Մուտքը ազատ է։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Գօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, 5 ապրիլ շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն սկսեալ։ Ընտիր նուագ, երգ, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ, հաւկթախաղ։ Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ընկերներն ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ, **Théâtre de la rue d'Alger**
Կիրակի, **13** Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը **4**ին
Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնֆոնիք երաժշտութեան, ղեկավարութեամբ

Արա Պարթեւեանի

Կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (ջութակ), soliste des concerts classiques, Օր. Անժէլ Վարժապետեան (երգ), 1er grand prix de la ville de Marseille եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագախումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը (120 հոգի)։ Կը նուագուին Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Տէր-Ղեւոնդեանի եւ Պարթեւեանի գործերը, նաեւ «Անուշ» օփերայի վերջին վարագոյրը։ Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Հայաստանէն, Վանի Աւանց գիւղացի Հայաստան Խաչատուրեան, հօր անուն Ղեւոնդ, մօր անուն Լուսիկ, քրոջ անուն Ատրինէ, բանակի մէջ զինուոր եղած է պատերազմէն առաջ։ Փնտռողն է հայրը Ղեւոնդ, Երեւան, հօրեղբայրը Աւետիս Փանոսեան Ֆրանսա, Կարտան։ Կը փնտռուի նոյնպէս Լեւոն Մաթէոսեան, հօր անուն Գագիկ, մօր անուն Սաթենիկ, կնոջ անուն Լուսիկ, աղջկան անուն Դոնարա, ունի նաեւ երկու եղբայրներ Լենինական։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Աւետիս Փանոսեանի, Կարտան, Rue Franklin, No. 5, Gardanne, (B. du R.)։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ մաքուր գործ կարող գործաւորուհիներ հագուստի, chemisierի եւ «ժիւփ»ի համար։ Գործը միշտ տունը պիտի յանձնուի։ ԼԱՒ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ, ՏԵՒԱԿԱՆ ԳՈՐԾ, Դիմել ARTINIAN, 21ter, rue de la Justice, Compiègne (Oise)։

ԳՈՒՇԱՏԻՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի, ժամը 8ին, Bar du Globe։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին։ Դասախօս՝ Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆ (շար. Հայ Մատենագրութեան պատմութեան)։

Հ. Յ. Դ. ՐԱՖՖԻ խումբին ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

» ՀԱՅԱՍՏԱՆ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մէկ տարեկան «Հայաստան» կը նուիրեն.— .1 Վալանսէն Պ. Խաչիկեան, Պ. Անտոնեան Յակոբի (Վալանս)։ 2. Փարիզէն՝ Պ. Գալուստեան Պ. Cauzierի, Quimper, 3. Պէյրութէն Պ. Մխիթարեան Պ. Վ. Կապուտեանի (Պաղտատ), Պ. Հ. Թուրիկեանի (Պէյրութ), Պ. Ս. Յակոբեանի (Թէհրան)։ 4. Օր. Ս. Զաքարեան Մարսէյլէն Պ. Յակոբ Գասպարեանի (Ամերիկա)։ 5. Պ. Մ. Թահմազեան Փարիզէն Պ. Մ. Երկանեանի (Brive)։

ՄԻՒՆԻԽԷՆ ՏԻԿԻՆ ԶԱԳԻԼ Խ. ԽԱՆՃԵԱՆ կը փնտռէ իր աղջիկը, Արշալոյս, որ կը գտնուէր Կիպրոսի Մելքոնեան կրթարանը եւ անկէ Պէյրութ պիտի անցնէր։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ.— Հրապարակաւ խորին շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ բարերարուհի Տիկին ՍԱԹԵՆԻԿ Լ. ԿԱԶԷԼԵԱՆին, որ անիծեալ պատերազմին սեւ օրերուն մեզ օգնեց, նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Իր մարդասիրութենէն եւ մեզ հանդէպ իր ունեցած անձնուէր վերաբերումէն խորապէս յուզուած սրբազան պարտականութիւն կը համարեմ, անկեղծ երախտագիտութիւնս արտայայտել հրապարակաւ։ Տիկ. Սաթենիկը, տիկինն է տեղւոյս Ազգ. Միութեան նախկին վարչութեան նախագահ Պ. Լեւոն Կազէլեանին եւ արժանաւոր աղջիկը Տ. Սահակ քհնյ. Շամլըեանին։— Արամ Ալջիօղլեան

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Դպրոցասէրի պարանցիկ ցերեկոյթին, նախագահութեամբ Պ. Պետրոս Պալըգճեանի, ապրիլ 13ին Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges Vի շքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V։ Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon։

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի գանձապահ Պ.Ա. Աճէմեանի, 12 rueCadet։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այցելու ուսուցիչ մը պատրաստ է դասաւանդել՝ հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուները դիւրամատչելի գիներով։ Փափաքողները արձանագրութեանց համար, կը հրաւիրուին դիմել հետեւեալ հասցէին.— Noroyan Frères, 57 rue Barnard du Bois, Marseille։

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 3 AVRIL 1947 Հինգշաբթի 3 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5001-Նոր շրջան թիւ 610 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ...

Մեր իմաստուն ժողովուրդը նշանաւոր խօսք մը ունի.— «Աչքը դուրսը»։

Այս առածը չե՞ն յիշեցներ նաեւ անոնք որ Ֆարէն բեռ կապել սկսեր են, չուելու համար դէպի... Հարաւ. Ամերիկա։ Պրազիլիա, Արժանթին, Ուրուկուէյ կամ Փարակուէյ։ Ո՛ւր որ բաց դուռ մը եւ անցագիր գտնեն ։

Տակաւին համաճարակի հանգամանք ստացած չէ այս շարժումը։ Բայց, ինչ որ կ'իմանանք ամէն օր, եւ նեղ շրջանակի մը մէջ, արժանի է լուրջ խորհրդածութեան։ Նոյնիսկ մտահոգութեան։

Երկու օր առաջ նամակ մը ստացանք երիտասարդէ մը, որ Մարսէյլէն Պրազիլիա գացեր է անցեալ նոյեմբերին։ Մէկ ամիս այնտեղ թափառելէ վերջ, անցեր է Մոնթէվիտէօ (Ուրուկուէյ)։ Այս առթիւ, պարտք սեպեր է իր տպաւորութիւնները գրել «Յառաջ»ի համար։

Անոնք որ աւետաբեր լուրերու կը սպասեն, կրնան կարդալ եւ գտնել։ Մենք պէտք չունէինք նոր վկայութեանց, գաղափար կազմելու համար այս նոր արկածախնդրութեան մասին։

Տարիներ առաջ, երբ մասնաւոր ազդեր կը հրատարակուէին հայերէն թերթերու մէջ, գաղթականներ որսալու եւ մինչեւ Փարակուէյ քշելու համար, այս թերթն էր որ բողոքեց, ամէնէն առաջ։

Բան մը փոխուա՞ծ է այդ օրերէն ի վեր։ Անոնք որ ուրիշները հասպուրել կ'ուզէին, սթափա՞ծ են այսօր։ Անոնք որ գացին եւ տեղաւորուեցան, օրհնութի՞ւն կը կարդան թէ անէծք ։

Անշուշտ ամէն մէկը այս հարցումներուն պիտի պատասխանէ իր ուզած եղանակով։ Բայց, ինչքան ալ ճարտասանի, պիտի չկրնայ պարտկել բուն իրականութիւնը։

Արդարեւ, ինչո՞ւ նորէն «աչքը դուրս», քսանըհինգ տարի միեւնոյն միջավայրին մէջ ապրելէ վերջ։

Ինչո՞ւ նորէն տուն - տեղ քակել եւ բեռ կապել, ոչ թէ հայրենիք վերադառնալու, այլ մէկ օտար ափէն միւսը ցատկելու համար։

Օտարութիւնը օտարութիւն է միշտ, ո՛ւր որ ալ գտնուինք։ Սեփական հայրենիքը միայն կրնայ վերջնական կայան դառնալ ոեւէ ժողովուրդի համար ։

Ահա բացառիկ պատեհութիւն մը,— Ներգաղթ, որ պիտի շարունակուի տարուէ տարի։

Ով որ կ'ուզէ եւ կրնայ երթալ, թող արձանագրուի եւ հոգեբանօրէն պատրաստուի։ Ուրիշ խօսքով, միտքը վարժեցնէ Երեւան - Սեւան, եւ ոչ թէ՝ Ուրուկուէյ - Փարակուէյ երթալու։

Եւ այս՝ այն յոյսով թէ օր մըն ալ եթէ ոչ ինք ու կինը, գոնէ իր զաւակները կրնան հասնիլ Կարին, Վան կամ Տարօն։

Այսպէ՛ս կը կազմուի, կ'աճի ու կը բարգաւաճի սեփական հայրենիքը։

Իսկ անոնք որ չեն կրնար կամ չեն ուզեր օգտուիլ ներգաղթէն, անկախ՝ իրենց կամքէն, ի՞նչ կը շահին շարունակ տեղ փոխելով ։

Ստիպուած էինք հեռանալ Թուրքիայէն, հասկնալի է։ Եւ իջանք այստեղ, ինչպէս ուրիշ երկիրներ։ Մինչեւ Ամերիկա։

Հաստատուն վրան մը անգամ չունէինք։ Բայց, 25 տարի քրտինք թափելով, տուն - տեղ շինեցինք։ Նոյնիսկ դարձանք տանտէր, իբրեւ սպասաւոր գործածելով տեղացիներ ։

Այսօր ի՞նչ բան կը ստիպէ քանդել, ծախել - փակել ամէն բան, եւ դարձեալ ծայրէն սկսիլ, ովկիանոսներէն անդին։ Բոլորովին անծանօթ վայրերու մէջ, ուր լեզուն լեզուն անգամ նոր պիտի սորվինք ։

Ի՞նչ կ'ուզենք շահիլ։ Աւելի մեծ գումարնե՞ր։ Բայց չէ՞ որ բոլոր գումարները իրար կ'արժեն, ո՛ւր որ ալ երթանք։ Պարզապէս վայելքի եւ «չանժ»ի տարբերութիւն։

Ապահովութեան խնդի՞ր։ Եթէ մենք պիտի վառինք, դուք ալ միասին վառեցէք։ Ձեր կեանքը աւելի՞ թանկագին է քան այս երկրի 40 միլիոն ժողովուրդին կամ 60—70 հազարնոց հայկական համայնքին գոյութիւնը։

Ի՛նչ տեսակէտ ալ ունենանք, եզրակացութիւնը մէկ է,— որեւէ արտագաղթ, ասկէ անդին, պարզապէս բախտախնդրութիւն է, որ շատ դէշ գաղափար մը կազմել կուտայ մեր անհատական զարգացման եւ ազգային գիտակցութեան մասին։

Ի վերջոյ սահման մը ունի՞ բախտ փնտռելու մոլութիւնը, որ «հայկական» է, կ'ըսեն։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՂԶԻ ՄԸ ՎԱՐՁԵԼ

Գէշ ծրագիր չէ։

Կ'ըսեն թէ գործնական են Եանքիները։ Կը տարակուսիմ։ Հազիւ մատ մը մեղր քսեցին Յոյներուն բերանը, ահա կղզի վարձելու ելեր են Միջերկրականի մէջ։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ամէնէն աւելի աչք տնկած են Կրետէի վրայ, շատ... կարճ պայմանաժամով,— 99 տարի։

Մեր յոյն բարեկամները դեռ չեն տեսած տոլարներուն գոյնը. բայց անպայման ստացած են կղզիին ծրագիրը։

Անշուշտ մեր երբեմնի «բարեխնամ» կառավարութիւնն ալ պիտի մտածէ Տարտանէլը եւ Վոսփորը միջազգայնացնել, փոխադարձ նուէր մը ըրած ըլլալու համար իր առատաձեռն բարեկամին։

Ի՜նչ սիրուն... Մարդուն սիրտն ալ կը խառնուի, միտքն ալ։

Եւ ըսել թէ ժողովրդապետութիւն, ինքնորոշման իրաւունք, բնական հարստութեանց արդար բաշխում, ծովային ճամբաներու ազատութիւն եւայլն, պիտի ապահովեն յաւիտենական խաղաղութիւնը։

Երանի՛ թէ մեր Կարսն ու Արտահանն ալ յանկարծ վերածուէին կղզիներու, մէջտեղէն հոսէր նաւթը հոտաւէ՛տ եւ 99 տարիով վարձու ուզէին այդ կղզիները։

Մենք, 250 միլիոն տոլար պիտի չուզէինք իրենցմէ ։ Պարզապէս պիտի խնդրէինք որ 25 տարի առաջ այդ քաղաքներուն ժառանգորդները նախ վերադարձնէին իրենց տեղերը, հաստատելով անոնց հայկական հանգամանքը ։

Մնացեալը դժուար չէ կարգադրել, սահմանը հրելով - հրմշտկելով մինչեւ մեր անման Մասիսը եւ աւելի անդին։

Իսկ եթէ Վոսփորի մէկ ափն ալ մեր ձեռքն ըլլար։ Կամ քարիւղի հոր մը բացուէր Վանի մէջ...

ՍՕՍԻ

ՋԱՏԿԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կաթող. պատուիրակը Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան աւանդական այցելութիւնները պիտի ընդունի Զատկի առաջին օրը, կէս օրէն վերջ, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։

Գաղտնի նիստն ալ անօգուտ

Զօրս Մեծերը գաղտնի նիստ մը գումարեցին Գշ. օր, լուծելու համար հատուցումներու եւ Գերմանիոյ ճարտարագործութեան վերահաստատման խնդիրը։ Երեք ժամ վիճաբանեցան, առանց որոշ արդիւնքի մը հասնելու։ Այս նիստին առջեւ, զօր. Մարշըլ կ'ուզէ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունենալ Ստալինի հետ։ Ահաւասիկ երեք շաբաթ է որ կը վիճաբանին, մէկ անելէն միւսին մէջ իյնելով։ Բոլոր պատուիրակներն ալ համոզուած են թէ մինչեւ որ հատուցումներու խնդիրը չկարգադրուի, կարելի չէ որոշում տալ ուրիշ խնդիրներու մասին։ Խ. Միութիւնը կը մերժէ Գերմանիոյ տնտեսական միացումը, մինչեւ որ գոհացում չտան հատուցումներու մասին։

Կ'ըսուի թէ այս չարաբաստիկ հարցը մէկդի պիտի դրուի առ այժմ, եւ Զօրս Մեծերը պիտի զբաղին Գերմանիոյ համար ժամանակաւոր կառավարութիւն մը հաստատելու հարցով ։

★ Մինչ ակադեմական վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան Մոսկուայի մէջ, խլրտումները եւ գործադուլները կը բազմապատկուին Ռուրի շրջանին մէջ։ Երէկ ժողով մը պիտի գումարուէր մասնակցութեամբ 300.000 հանքագործներու պատուիրակութեանց, ընդհ. գործադուլ յայտարարելու համար։ Եթէ այս որոշումը տրուի, 170 ածխահանքեր պիտի չբանին, ուրիշ խօսքով Դաշնակիցները օրական մէկ միլիոն թոն ածուխ պիտի կորսնցնեն ։

Պարէնաւորումը ապահովելու համար ջնջուեցան ճամբորդներու կառախումբերը, 2/3 համեմատութեամբ։— Ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ Տիւիզպուրկի մէջ։ Տասը-տասներկու հազար Գերմաններ ցոյց մը կատարեցին Օփերային առջեւ, բողոքելով սնունդի անբաւականութեան դէմ։ Ուրիշ ցոյցեր ալ կատարուեցան, նոյն պաստառներով,— «Անօթի ենք»։ Ծանր դէպքեր պատահեցան Պրունշվիքի մէջ, Անգլիացիներու դէմ։

Յունաստանի թագաւորը յանկարծամահ

Եօրկիոս Բ. Յունաստանի թագաւորը, յանկարծամահ եղաւ Գշ. կէս օրէն վերջը ժամը 2.30-ին, բայց լուրը ժողովուրդին չհաղորդուեցաւ մինչեւ ժամը 4։

Թագաւորը առտուն սովորականին պէս կ'աշխատէր իր դրասենեակին մէջ, կրթական նախարարին հետ։ Յանկարծ թեթեւ տկարութիւն մը զգալով, գաւաթ մը ջուր ուզեց, ննջարանը գնաց եւ փռուեցաւ անկողնին վրայ։ Երբ իր թիկնապահը ներս մտաւ, թագաւորը հոգեվարք էր։ Բժիշկ մը կանչուեցաւ, բայց ուրիշ բան չկրցաւ ընել եթէ ոչ հաստատել թագաւորին մահը, իբրեւ հետեւանք չանչացաւի։ Միայն թիկնապահը եւ քանի մը պալատական սպասաւորներ ներկայ էին մահուան։ Կ'ըսուի թէ իր վերջին խօսքերն եղան.— «Սիրեցէք Յունաստանը»։

Երբ մահուան լուրը տարածուեցաւ Աթէնքի մէջ, բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ պալատին առջեւ։ Թագաւորը առջի գիշեր ներկայ եղած էր բրիտանական շարժանկարի մը, «Հէնրի Ե.»։ Պալատականներ կ'ըսեն թէ անհանգիստ էր քանի մը օրէ ի վեր, բայց այս տկարութիւնը կը վերագրէին չափազանց աշխատանքի։ Դահլիճը անմիջապէս նիստի հրաւիրելով, անհրաժեշտ կարգադրութիւններն ըրաւ։ Յետոյ Թագաւոր հռչակուեցաւ իր եղբայրը, իշխան Փաւլօ (Փօլ), քանի որ Եօրկիոս Բ. զաւակ չունի։

Նոր Թագաւորը նոյն իրիկուան իսկ պաշտօնապէս կատարեց աւանդական երդումը ի ներկայութեան Յունաստանի Սինոդին, նախագահութեամբ Դամասկինոս արք.ի որ խնամակալութիւնը կը վարէր մինչեւ Եօրկիոս Բ.ի վերադարձը։ Թագաւորը երկրորդ երդումը պիտի կատարէ խորհրդարանին առջեւ, որ կը գումարուի ապրիլ 21ին։

Նոր Թագաւորը, բարձրահասակ եւ աւելի աշխոյժ քան իր լռակեաց եղբայրը, 45 տարեկան է, դիւանագէտ, զինուոր եւ մարզիկ։ Պատերազմի ընթացքին ծառայեց յունական բանակին մէջ, իբրեւ զօրավար, ժամանակին մեծ մասը անցընելով Գահիրէ եւ հարաւ. Ափրիկէ։ Ամուսնացած է 1938-ին Վիլհելմ Բ.ի թոռնուհիներէն մէկուն հետ եւ ունի վեց տարեկան զաւակ մը, իշխան Կոստանդին, որ այժմ կը դառնայ գահաժառանգ ։

Եօրկիոս Բ.ի մահը տեղի կ'ունենայ այնպիսի ատեն մը երբ Յունաստան տագնապալի վիճակի մը մատնուած է, գրաւելով մրցակից պետութեանց ուշադրութիւնը։ Աթէնքէն հասած լուրերու համաձայն, որեւէ փոփոխութիւն պիտի չկատարուի Յունաստանի քաղաքականութեան մէջ ։ Ձախակողմեան ներկայացուցիչ մը դիտել տուաւ այս առթիւ.— «Որեւէ փոփոխութիւն պիտի չկատարուի մինչեւ որ նախագահ Թրումըն օգտուի այս պատեհութենէն, փոփոխութիւն մը կատարելու համար»։ Ամերիկա ուշի ուշով կը հետեւի անցուդարձին ։

★ Եօրկիոս Բ. ծնած էր 1890ին եւ կաթիլ մը յունական արիւն չունէր իր երակներուն մէջ։ Ամուսնացաւ 1921ին, Ռումանիոյ Էլիզապէթ իշխանուհիին հետ։ Յեղափոխական կոմիտէի մը հրաւէրով, 1922ին յաջորդեց իր հօրը, Կոստանդինի, որ հրաժարած էր։ Բայց 1923ին ստիպուեցաւ հեռանալ երկրէն եւ Պուքրէշ ապաստանիլ, երբ հանրապետութիւն կը հռչակուէր Յունաստանի մէջ ։ Այս աքսորը տեւեց 12 տարի։ 1935ին հանրաքուէ կատարուելով, նորէն թագաւոր հռչակուեցաւ ։ Այս անգամ Եօրկիոս Բ. դիկտատորական իշխանութիւն մը հաստատեց ղեկավարութեամբ Մեթաքսասի։ 1940 Հոկտեմբեր 28ին մերժելով Իտալիոյ վերջնագիրը, միացաւ Դաշնակիցներուն, բայց 1941 Ապրիլի գերման արշաւանքը հարկադրեց նախ Կրետէ, յետոյ Եգիպտոս երթալ։ Ազատագրութենէն վերջ, հանրապետականները եւ միապետականները բուռն պայքարի մը բռնուած ըլլալով, յետաձգեց իր վերադարձը մինչեւ 1946 Սեպտ. 28, երբ միապետութիւնը կը վերահաստատուէր ժողովրդային քուէարկութեամբ ։

★ Երկոտասան կղզիներուն զինուորական եւ քաղաքային իշխանութիւնները Յունաստանի փոխանցուեցան Մարտ 31ին, ի ներկայութեան բրիտանական դեսպանին։ Մինչեւ պաշտօնական կցումը կղզեխումբը պիտի կառավարուի միջազգային օրէնքով ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԻՈՆԻ ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԵՐԸ կարեւոր ցոյց մը կատարեցին, բողոքելով ընկերային ապահովագրութեան օրէնքին գործադրութեան կարգ մը կէտերուն դէմ։ Այս առթիւ փակուեցան խանութները, սրճարանները, սինէմաները եւն.։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԴԻԿՏԱՏՈՐԸ, զօր. Ֆրանքօ, ծրագիրներ կ'որոճայ, միապետութիւնը վերահաստատելու համար։ Ոչ միայն հանրապետականները, այլեւ միապետականները խաղ մը կը նկատեն այս ձեռնարկը ։

30.000 ԹՈՆ քարիւղ վառած է Հայֆայի մէջ, վերջին պայթումին հետեւանքով։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Այս կորուստը պիտի տուժէ ամբողջ հրեայ հասարակութիւնը։

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ճառը Հայկական մշակոյթի մասին

ԽՄԲ.— Մարտ 16ին Հալէպի Քառասնից Մանկանց տաճարին մէջ, մեծ շուքով տօնուած է Գարեգին Կաթողիկոսի ծննդեան 80ամեայ, գրական-գիտական գործունէութեան 60ամեայ եւ քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանը: Հանդէսին բացումէն վերջ, զոր կատարած է Զարեհ եպիսկոպոս, խօսած է Պ. Շահան Պէրպէրեան, պարզելով յոբելեարին բազմակողմանի գործունէութիւնը: Ապա հետեւեալ ճառը խօսած է Գարեգին Կաթողիկոս.—

... Իմ ասելիքին անցնելուց առաջ, կը կամենայի մի փոքրիկ պատմութիւն անել իմ կեանքից, որպէսզի աւելի մատչելի լինեմ:

Եօթը տարեկան էի, այբենարանը սկսել էի մի խանութպանի մօտ: Ձմեռ էր, պէտք էր գնայի դասի առաւօտեան. բայց, չգիտեմ, շտապելուց մոռացել էի այբենարանս: Մեր ծնողները աղքատ մարդիկ էին. ոտաբոբիկ էի, եւ ձմեռ ժամանակ: Մինչեւ հասայ խանութ, ոտներս սառեցին. սկսեցի լաց լինել: Իմ խանութպան ուսուցիչը հասկացաւ բանի էութիւնը:— Ինչի՞ եկար, ասաց, եւ այլն: Ապա մեր ընկերներից մէկի ոտքից հանեց չուստիկները, հագցրեց ինձ: Այդ ջերմութիւնը չեմ կարողանայ մոռանալ: Վազելով վերադարձայ դասի:

Ես աղքատ, հասարակ գիւղացու զաւակ եմ: Բայց եթէ այսօր եմ՝ ինչ որ եմ, պարտական եմ միա՛յն իմ ազգիս, իմ եկեղեցուն, էջմիածնի, եւ պարտական եմ՝ ի հարկէ, Գէորգ Կաթողիկոսի: Անոր յիշատակի առաջ երախտապարտ եմ: Երախտապարտ եմ ԿովկասիԲարեգործականՄիութեան, որ առիթ տուաւ ուսումս շարունակելու: Այլ խօսքով՝ պարտական եմ իմ ազգին, իմ եկեղեցուն: Ես չեմ կարողանայ ըսել, թէ որքա՞ն ծանր է այդ պարտականութիւնը: Ես կարող էի նախիր պահող կամ դուսարած լինել: Բայց այսօր հովուապետ եմ՝ պարտական լինելով իմ ազգին եւ հօտին:

Նախընթաց ճառախօսները առաւելութեամբ խօսեցին իմ անցեալ գործունէութեան մասին: Շնորհակալ եմ այն զգացմունքների համար, որ արտայայտուեցան: Չեմ ուզեր անդրադառնալ իմ աշխատանքի վրայ: Կ՚ուզէի իմ ապագայ կեանքի համար մի քանի խօսք ասել: Իմ կաթողիկոսական պարտականութեան համար:

Երբ մտածում եմ իմ անցեալ կեանքի մասին, տեսնում եմ որ մի զարմանալի կեանք եմ ունեցել: Իմ երազների մեծագոյն մասը իրականացել է: Նեղութիւններ եւ հոգեկան տառապանքներ ի հարկէ ունեցել եմ, բայց նրանք օգտակարութիւն են ունեցել ինձ համար: Իմ երազներս սուտ չեն եղել:

50 կոպէկ ամսական պէտք էր վճարել իմ ուսմունքի համար. բայց հայրս չէր կարող վճարել, եւ պէտք էր ընդհատել ուսումս: Բայց երազս կատարուեցաւ, կարողացայ բարձրագոյն ուսում ստանալ, համալսարան երթալ: Երազում էի իմ սիրած գործով զբաղուել, իմ հայրենիքի ձեռագիրները եւ աւերակները ուսումնասիրել, հիանալ անոնց գեղեցկութեամբ, եւ յայտնել իմ հիացումը նաեւ ժողովուրդին: Երեսուն կտոր գործ եմ հրատարակել: Տասնեակ հազարաւոր թուղթի ծախսել եմ, եւ երազներս կատարուել են այնպիսի ձեւով, որ չեմ ուզեր հաւատալ: Կատարուել են նաեւ այնպիսի բաներ, զորս չեմ երազել:— Կաթողիկոս դառնալ:

Սրանով ուզում եմ ասել, թէ մի բախտաւոր մարդ եմ: Առանց ձախորդութեան կեանք չեմ ունեցել, բայց ընդհանրապէս բախտաւոր եմ եղել:

Մի երազ եւս ունեմ:— Ի՞նչ ձեւով պիտի կարենամ իրագործել այն ցանկութիւնները եւ յղացումները, որոնք կապուած են մեր Աթոռի բարձրացման, խորացման եւ վերակենդանացման հետ: Կը կամենայի, եւ կ՚ուզէի որ աղօթակից լինէիք ինձ հետ, որպէսզի կարողանամ իրագործել ինչ որ կամենում եւ ծրագրում եմ: Կ՚ուզեմ իմ աչքերով տեսնել ամէն իրագործում:

Մեր անցեալ տարիները թշուառութեան տարիներ էին: Այն արհաւիրքը, որ բաժին ինկաւ մեր ժողովուրդին՝ մեր կրօնաւոր եղբայրներին եւ քոյրերին, աննախընթաց է վերջին 100 ամեակի մէջ: Կոտորուեցանք սրի հարուածների տակ, մտրակի տակ: Բայց կը յայտնուի, թէ ճիշդ է՝ որ երբեմն նեղութիւնը, տառապանքը եւ հալածանքը նոր կեանք են յառաջ բերում: Պատմութիւնից կարող եմ յիշել ձեզի Իսրայէլի ժողովուրդը, որ ստրուկի կեանք էր վարում: Այդ ստրկութեան դիտակցութիւնից էր որ Մովսէս՝ մեծ մարգարէն եկաւ եւ իր ժողովուրդը տարաւ դէպի Աւետեաց երկիրը: Այդ դժբախտութիւնները հոգեւոր վերածնութեան առիթ են դարձնում՝ թէ՛ անհատները, թէ՛ ազգերը:

Թւում է, թէ մեր տառապանքները վերջ են գտնում: Ունինք մէկ կտոր հայրենիք, որ մե՛րն է այժմ: Կարող են քննադատելի երեւոյթներ եւ պակասներ լինել. բայց իրողութիւնը այն է, որ մենք որ ոչինչ չունէինք, այժմ ունինք հայրենիք, պետականութիւն, արուեստ, գրականութիւն, թատրոն, կոնսերվատուար եւ հազարաւոր վարժարաններ: Այո՛, մեր սպասելիքը միշտ բարձրն է աւելի, բայց պէտք է հասկանանք որ Աստուած մեզի համար նոր վերածնութեան շրջան մըն է ստեղծած: Իբրեւ եկեղեցական, պատմաբան ու ժողովուրդի որդի, զգացած եմ ժողովուրդի ցաւերը՝ իրենց խորութեամբ: Իմ հոգին վկայում է եւ հաւատում եմ, որ մեր ժողովուրդի համար նորսկիզբ *եւ ոսկեդար է տրուել: Պակասութիւններ կան մեր հայրենիքի մէջ, բայց առաւելութիւնները շատ աւելի են: Մեր գեղարուեստները, թանգարանները եւ օփերաները կրնան մրցիլ 100 տարի առաջ երեւան եկած պալքանեան խումբերու հետ: Եւ սա, եթէ ընդհանուր կերպով պէտք է ասել, մեր ժողովուրդի հանճարն է, ստեղծագործութի՛ւնն է: Մենք մեծ պակասութիւններ ունինք. կռուարար ենք, իրար չենք հասկանում. բայց հոգի ունեցող ժողովուրդ, բանաստեղծական աւիւնի տէր ժողովուրդ ենք: Փոքրիկ ենք թէեւ թուով, բայց մեծ ենք այն ժառանգութեամբ, զոր Աստուած թողել է մեզ համար: Կարո՞ղ էք մտածել որ փոքր այս ժողովուրդը 20.000 տուփ ձեռագիրներ ունի: Մեծերն իսկ չունին այսքան գործ: Դա մեր ազգի հանճարի արդիւնքներից մէկն է: Ձեզանից ո՞վ է եղել Հայաստանում: Մեր աւերակները կենդանի են եւ հոգի ունեն: Խօսում են հասկացողների հետ, եւ մենք տեսնում ենք որ մեր հայրերը քարերի մէջ կարողացել են հոգի դնել, արուեստ դնել:*

Այս ընդունակութիւնը չէ մեռել. ընդհակառակն՝ պիտի զարգանայ: Մեր ազգը վերածնութեան շրջան է ապրում: Կը կամենայի, որ մեր Եկեղեցին եւս նոյնպէս նոր կեանք ստանայ, հոգեւոր կեանք ապրի, գեղարուեստական գնահատութեան հոգով ապրի, *եւ աչքերը հեռաւոր, լուսաւոր ապագային ուղղէ:— Ահա ինչ եմ մտածում ես, իբրեւ հովուապետներից մէկը, իբրեւ եկեղեցական հայրապետ:*

Ես 80ամեակ չեմ ուզում. 90ամեակ պէտք է տօնենք: Ո՛չ ինձ համար, այլ երազներիս իրականացման, մեր վերածնութեան համար:

Իմ սիրելիք. գիտէք որ մեր Աթոռը եւս պանդուխտ ու նժդեհ է մեզ նման. իր բոլոր կալուածները թողել եւ հաստատուել է Լիբանանի եւ Սուրիական ժողովուրդի մէջ: Մենք կը կամենայինք, որ այս Աթոռը դառնայ Հայոց Եկեղեցւոյ հաստատութեան եւ յարատեւութեան մեծ սիւներից մէկը: *Մեր աթոռի դիտակցական եւ ստեղծագործական կեանքը, մեր միաբանութեան եւ աթոռի զարգացումը, այս բոլորը Աթոռի շուրջ է, բայց* ընդհանուր Եկեղեցւոյ *բարգաւաճման նպաստող երեւոյթ պէտք է դառնայ: Մեր միաբանները օրհնեա՛լ լինին. ամէնքն ալ լծուած են գործի: Բայց մեր թիւը քիչ է: Փառասէր չեմ ես: Բայց կ՚ուզեմ 10 եպիսկոպոս, 15 վարդապետ եւ 40 քահանայ ունենալ իմ շուրջ: Կ՚ուզեմ ունենալ տպարան, իմ հասկացողութեամբ, որպէսզի կարողանանք հրատարակել մեր գիտական գործերը:*

Հրապարակաւ կ՚ըսեմ: Եթէ հնարաւորութիւն ունենամ հրատարակելու այդ գործերը, մեր Աթոռի փառքը ապահովուած է: Կարող եմ ձեզ յայտնել, որ մեր նախորդներից Բաբգէն կաթողիկոս մեծ աշխատաւոր եղած է: Բայց չգիտէի, որ ունի 1200 էջերից աւելի երկու հրատարակելի հատոր, երկու մատենադարանների գրքերու ցուցակը Կոստանդնուպոլսոյ եւ Անդարայի ձեռագիրների, ուր մեր հոգին էր ծածկուած, մեր կեանքն էր ոհն: Բարբարոսութիւնը ոչնչացրեց զանոնք, ինչպէս ոչնչացրեց մեր մարդկային թիւը: Ունինք այդ ցուցակները, գիտենք թէ ինչերո՛ւ տէր էինք: Կարող ենք, եթէ տպագրուին այդ ցուցակները, չափով մը դարմանել մեր կորուստները:

Արմաշու վանքը մի քանի հարիւր ձեռագիրներ ունէր: Անոնք ալ փճացած են. բայց կը մնան ցուցակները:

Անհամեստութիւն մի՛ համարէք: 60 տարի է որ կ՚աշխատիմ մշակոյթի եւ արուեստի համար: Իմ աշխատանքներից լոյս չտեսածները կարեւորներն ու թանկագիններն են, զոր չեմ կարողացել հրատարակել:— Երեք մեծ հատոր, իւրաքանչիւրը 1000 էջ տպագրեալ, Է.—ԺԸ. դարու յիշատակարաններ՝ դպրեվանքերի, արուեստի, գրականութեան եւ արուեստագէտների մասին: Մեր պատմիչները քիչ բան են տուել. մեր պատմութիւնը շատ աւելի գեղեցիկ է՝ քան ինչ որ տուած են մեր պատմիչները:

Ցզէտ Հայերից դուրս, Եւրոպացին էլ պէտք է գիտնայ, թէ մեծ ժողովուրդ եղած ենք մենք: Մեր մանրանկարչական գիտութիւնը պէտք է ուսումնասիրենք: Մեր պատմութիւնը կը դառնայ այն ատեն փառաւոր, շքեղ, լուսաւոր եւ գեղարուեստական: Ահա թէ ի՛նչ երազ ունիմ ես: Եւ այդ երազի իրականացումը ձեզնի՛ց է կախուած: Պէտք է օգնէք ինձ: Պէ՛տք է օգնէք ինձ: Մէկ սու իսկ գրպանս չէ մտել ցարդ իմ կողմէ հաւաքուած գումարներից: Ցանեցէ՛ք որ հնձէք: Առանց տքնելու, առանց աշխատանքի՝ ամէն ինչ դատարկ, աննպատակ եւ անհասկնալի է: Ուժեղ լինելու համար գրական գործ պէտք է տալ: Հնարաւորութիւն տուէք, որ իրագործուի այդ բոլորը»:

Դատապարտութեան մը առթիւ

ԽՄԲ.— Կարգ մը թերթեր խժալուր աղմուկ մը կը յարուցանեն այս միջոցին, Աթէնքի մէջ կատարուած դատավարութեան մը առթիւ, ուր ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է նաեւ հոգեւոր հովիւ մը, Հ. Յովհ. Վարդ. Կամսարական: Պէյրութի *Մասիս* շաբաթաթերթը հետեւեալ յայտնութիւնները կ՚ընէ այս առթիւ, «Հայ մը կը դատապարտուի, Հայեր... կը ծափահարեն» խորագրով **(12 Մարտ)**.—

Աթէնքի ընդհանուր դատախազը ականաւոր հայ եկեղեցականի մը գլուխը պահանջեց: Հայեր՝ մէկդի դրած խիղճ, կրօնք ու պատիւ, այդ դէպքը մատի փաթթոց ու բերնի ծամոց ըրին, անոր հետ միասին կաթոլիկի մը ծամծմելու եւ իրենց մաղձը թափելու համար կղերականի մը վրայ որ Հայ մըն է եւ հերոս մը, բառին հարազատ իմաստով: Հայ մը որ իր կեանքը նուիրած է հայ դատին ու կամովին ենթարկուած է ցկեանս բանտարկութեան Հայու մը կեանքին խնայելու համար:

Հայրենասիրութեան առաքինութիւնը Կամսարական վարդապետի նկարագրին տիրական տարրն է, անոր կեանքին ու գործունէութեան առանցքը: Այնքան բուռն, այնքան ակնբախ է այդ սէրը որ վարդապետը մօտէն ճանչցողները փորձուած են հայրենասէրէ աւելի հայրենապաշտ մը տեսնել անոր մէջ: Ան կը սիրէր հայ ազգը յամառ, կատաղի, անվերապահ ու անշահախնդիր սիրով ու իր սէրը կը բխէր հայ ժողովուրդի արժէքներուն խորունկ ծանօթութենէն ու բարձր գնահատանքէն.— «Մեր ազգը գաղափարականի համար ապրած ու զոհուած ազգ մըն է», կ՚ըսէր ու կը կրկնէր ան, անոր համար ապրիլ ու զոհուիլ մեր ճակատագիրն է»: Ու ան ապրեցաւ, նուիրուեցաւ ու զոհուեցաւ նախ իր ազգին ապա անոր մէկ անարժան զաւկին համար, ինչպէս յայտնուեցաւ դատավարութեան ընթացքին անոր դէմ յարուցուած երկու գլխաւոր ամբաստանութիւններէն:

Ծանրակշիռ յանցանքները որոնց համար Կամսարական վարդապետ ցկեանս բանտարկութեան պատիժը ընդունեցաւ, հետեւեալներն են.— Առաջին՝ վարդապետը գերման Բարձրագոյն Հրամանատարութեան տուած իր յուշագրով նոյն հրամանատարութեան կը տեղեկացնէ թէ հայ մանուկը, հայ երիտասարդութիւնը, եւ հետեւաբար յունահայ գաղութը բռնի օտարացման եւ ձուլման վտանգին ենթարկուած են, Մետաքսասի օրով եղած օրէնքի մը զօրութեամբ որ հայ ազգային վարժարաններուն մէջ խստիւ կ՚արգիլէր տոհմային դաստիարակութիւնը. ուստի կը խնդրէ որ յունահայ վարժարաններուն մէջ հայեցի դաստիարակութիւնը ազատ ըլլայ:

Թէ Մետաքսասի օրէնքը անսաստողին մահուան կամ ցկեանս բանտարկութեան պատիժ կը սպառնա՞ր կամ ոչ, այդ յոյն օրէնսդէտներուն գիտնալիքն է:

Այդ խնդրին մէջ ինչ որ հայ ժողովուրդը կը հետաքրքրէ այն է, որ Կամսարական վարդապետ, իր ամէնէն յանդուգն ու վտանգաւոր ձեռնարկներուն մէջ ինքզինք կը մոռնայ օտարութեան մէջ հիւծող հայ ժողովուրդին կենսական շահերուն համար:

Երկրորդ յանցանքը որ առաջինէն աւելի ծանր կշռեց դատապարտութեան նժարին վրայ այս է. մտերիմ բարեկամ մը վարդապետէն խնդրած է որ զինք իր եւ մէկ յոյն բարեկամը իտալական իշխանութեան յանձնէ, յետոյ ազատ արձակելու պայմանաւ, որպէսզի կարենան Կեսթափոյի հետապնդումներէն եւ իրենց վերապահուած ստոյգ մահապատիժէն ճողոպրիլ: Խնդրանքը կը կատարուի: Աթէնքի դատարանին կողմէ այս յանցանքին տրուած կարեւորութեան մասին ոեւէ դիտողութիւն չունինք, մեր միակ նպատակն է շեշտել թէ Կամսարական վարդապետ դարձեալ ինքզինք վտանգած է յոյն սպայ մը եւ հայ մտաւորական մը մահէն փրկելու համար:

Սակայն չկայ դէպք մը որ Կամսարական վարդապետին ազգասիրական ու հերոսական դիմագծին վրայ այնքան լոյս կը սփռէ որքան անոր ասպետական կեցուածքը դատավարութեան վճռական պահէին:

Դատավարութեան վերջին ու վճռական նիստին, ամբաստանեալի աթոռին վրայ դրուած էին երկու Հայեր: Կամսարական վարդապետ եւ ուրիշ հայ մտաւորական մը: Վարդապետը ստոյգ աղբիւրէ տեղեկացած էր թէ այդ մտաւորականը նախապատրաստական հարցաքննութեան մը ընթացքին ինքզինքը թեթեւցնելու համար զինք ծանր կերպով ամբաստանած էր: Կամսարական վարդապետ այս դաւանիքը միայն երկու մտերիմներու վստահած էր խիստ գաղտնապահութեան պայմանով, որպէսզի իր բարեկամները փոխ-վրէժի չդիմեն: Իսկ ինքը իր դիմացինին ծանրակշիռ յանցանքը մատերուն վրայ գիտնալովհանդերձ՝ նախապատրաստական մեկուսի հարցաքննութիւններու ընթացքին, զանոնք թաղած էր բացարձակ լռութեան մէջ:

Վճռական նիստէն առաջ, վարդապետը եւ միւս հայ երկու կողմերը փաստաբաններով, վկա-

ներով ու միջնորդներով... միասին կը խորհրդակցին եւ իրարու պատուոյ խօսք կուտան իրար գիբար չամբաստանելու ։

Այսպէս դատաւարութեան վճռական րոպէին երկու ամբաստանեալներէն իւրաքանչիւրը իր ձեռքին մէջ բռնած էր միւսին կեանքին թելը: Վճռական ժամը կը հնչէ, դատաւորը կը սկսի, վէճը կը տաքնայ, կը փրփրի, կ'ալեկոծի, կը հասնի իր երկունքին. այն ատեն ուխտադիրներէն մէկը, այդ միւս Հայը, իր ուխտին կը դրժէ: Կամսարական վարդապետի աչքերը կրակ կը կարին, վրէժի փայլակներ կը բեկբեկին անոնց մէջ... ան իր ակռաներուն մէջ տռչորող լեզուն արիւնելու եւ կըտրելու չափ կը սեղմէ որպէսզի իր մատնիչը ու իր պատիւը փրկէ ։

Դատավճիռը կը կարդացուի, խոստմնադրուժը ազատ կ'արձակուի, Կամսարական վարդապետ ցկեանսբանտարկութեան կը դատապարտուի: Բարեկամները կուլան, ինք կը ժպտի որովհետեւ յարգած էր խօսքը, փրկած էր իր պատիւը, խնայած էր Հայու անուն կրող, բայց Հայու պատիւէն հրաժարած մարդու մը:

«Արեւմուտք»ի մէջ ալ (30 Մարտ) Պ. Օթոն Հէքիմեան կը յայտնէ թէ մանկութենէն կը ճանչնայ Կամսարական վարդապետը, «բարի, պարտաճանաչ, ազգասէր եւ անձնուէր» եւ կ'աւելցնէ թէ դատապարտեալը վերաքննութեան դիմած է, «ուր պիտի հաստատուի անկասկած իրանմեղութիւնը»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇԷՆ ԳԻՒՂ՝ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Մարսէյլի շրջանին մէջ ունինք բազմաթիւ հայաբնակ գիւղեր եւ արուարձաններ, որոնց մէկն է Պուլվար Օտտօն, մերձակայ Քամիւսէլ, Քան Օտտօ եւ Արովիան թաղերը:

Հայկական այս գիւղը ունի մօտաւորապէս 600 ընտանիքներ, Թուրքիոյ զանազան քաղաքներէն,— Վանեցի, Սեբաստացի, Մշեցի, Խնուսցի, Պրուսացի, Եոզկատցի են ։ Մէկ խօսքով ամէն գաւառ ունի իր ներկայացուցիչը այս շէն հայնոցին մէջ ։

Թաղին բնակչութեան հարիւրին 70ը կը կազմեն ամենօրեայ տքնաջան աշխատանքով ապրուստ ճարող, նաւահանգիստ եւ զանազան գործարաններու մէջ աշխատող բանուորներ: Անձնական գործ, խանութ, գործարան, արհեստանոց ունեցող հայրենակիցներու թիւը աննշան է, բաղդատելով Մարսէյլի միւս հայաշատ գիւղերու, Պոմօնի ու Սէն Ժէռոմի հետ, որոնց առեւտրական եւ արհեստաւոր դասը, բնակչութեան հարիւրին 50—60%ը կը կազմէ ։

Ներկայիս գաղութը շատ խաղաղ ու համերաշխ շրջան մը կը բոլորէ ։ Ամէն ոք լծուած է ազգային, կրթական աշխատանքի, թէեւ չեն պակսիր գոյնզգոյն խառնակիչներ, որոնք զզուելի դարձած են իրենց դաւերով եւ մատնութիւններով:

Պուլվար Օտտոյի համեստ գաւառացի մայրն ու մամիկը, նոյնքան նախանձախնդիր են հայ լեզուին, որքան երիտասարդները: Փողոցներուն մէջ կը հանդիպիք Հայու սեւ ու խոշոր աչքերով առողջ կազմով, ժպտուն մանուկներ, որոնք հայերէն կը խօսին, օրինակ հանդիսանալով սալոնական չուեններու:

Թաղը ունի իր սեփական մատուռը:

Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէն լուռ ու մունջ կը գործէ, իր կողքին ունենալով Նոր Սերունդի անդամ-անդամուհիներ, մօտ հարիւր հոգի ։ Ամէն երեքշաբթի իրիկուն դասախօսական ժողով եւ վիճաբանական ժողովներ կ'ըլլան:

Քանի մը ժրաջան տղաք, օտար ափերու վրայ ծնած, օտար շունչով դաստիարակուած, որոնք դեռ երէկ հայերէն չէին գիտեր, այսօր Դաշնակցութեան անմիջական հովանիին տակ անցած են հարիւրեակի մը գլուխը, մշակելով անոնց հայկական ոգին:

Բացի Դաշնակցութենէ կան Հնչակեաններ ։ Իսկ Հ.Ա.Մ.Ը. եւս ունի իր մասնաճիւղը, Կարմիր Խաչը, Երիտասարդաց Միութիւնը եւ դպրոցը զոր կը վարէ տիկին Սէմէրճեան, գնահատելի աշխատանքով:

Պուլվար Օտտօն բախտաւոր է իր դպրոցներով եւ ծաղկոցներով, բաղդատելով միւս գիւղերու կրթական ձեռնարկներու հետ:

Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէն ունի իր գիշերային դասընթացքը, Նոր Սերունդի երիտասարդներուն համար: Այցելու ուսուցիչն է Վ. Մխիթիք որ կարգով կը դասախօսէ նաեւ միւս շրջանները՝ Պոմօն, Սէնթ Անն եւն: Ընկերոջ մանկավարժական աշխատանքները արժանի են ամէն գնահատութեան:

Կապոյտ Խաչի դպրոցը ունի 8-14 տարեկան մօտաւորապէս վաթսուն մանչեր եւ աղջիկներ, «Արծուիկներ»: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու օր: Կապոյտ Խաչը ունի նաեւ մասնաւոր դասընթացք մը սան-սանուհիներու համար: Կը դասաւանդուին հայերէն, Հայոց պատմութիւն, տնտեսագիտութիւն, առողջապահութիւն, բարոյագիտութիւն եւ մարզանք: Այս ձեռնարկներուն վարիչն ու ուսուցչուհին է ընկերուհի Ա. Սուքիասեան, որ հակառակ իր ընտանեկան հոգերուն, յօժարութեամբ կը կատարէ պարտականութիւնը ։

Հայ Աւետարանական Միութիւնն ալ ունի իր առանձին ծաղկոցը, տասնըհինգ աշակերտներով ։ Դպրոցին վարիչն է Ս. Անթուանի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը պատուելի Մ. Վէքիլեան, որ յօժարակամ լծուած է ազգ. դաստիարակութեան: Միութիւնը ունի ուրիշ ծաղկոցներ հայկական միւս գիւղերուն մէջ:

Իբրեւ մարզական կազմակերպութիւն կայ Ֆրանսահայ Արիներու միութեան մասնաճիւղ մը, իր արի-արենուշներու խումբերով: Խմբապետուհին է Տիկ. Մանուշը որուն թափած ջանքերէն կ'օգտուին նաեւ Մարսէյլի շրջանի Հայ Արիներու բոլոր խումբերն ու մասնաճիւղերը: Մենք բոլորս ալ կը գնահատենք այս կազմակերպութեան աշխատանքները, եթէ ամէն օր յիշեն իրենց իսկ դաւանանքին հետեւեալ յօդուածը.— Արին միշտ մաքուր հայերէն կը խօսի ամէն տեղ ամէն ժամ:

Ն. Արծրունի

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՒՐԵՐ ԿԻՊՐՈՍԷՆ

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Փետրուար 26ին, Անթիլիասէն Կիպրոս վերադարձաւ Կիպրոսի կաթող. փոխանորդ Ղեւոնդ եպիսկոպոս Չէպէյեան, ընկերակցութեամբ իրեն օծակից Խորէն եպիսկ. Բարոյեանի, որ եկած էր ծնողքը տեսնելու:

Նոյն օր, կէսօրէ առաջ, 20է աւելի ինքնաշարժներ Նիկոսիոյ օդակայանը փութացին, դիմաւորելու համար առաջնորդը:

Երկու նորապսակ երիտասարդ եպիսկոպոսները թեմականի եւ վարչութեան ծանօթ անդամներէն՝ Պ. Օննիկ Շաքարեանի անձնական ինքնաշարժով առաջնորդուեցան Հայոց եկեղեցին, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Առաջնորդը նախ աւետեց Գարեգին կաթողիկոսին ողջոյնները, ու յետոյ բացատրեց իր ստանձնած պատասխանատու պարտականութիւնը եւ խրատեց որ գաղութը խաղաղ եւ ներդաշնակ գործունէութեամբ դիւրացնէ իր պաշտօնը: Արարողութիւններէն վերջ Ղեւոնդ եպիսկ. առաջնորդարանը բարձրանալով պատշգամէն կրկին շնորհակալութիւն յայտնեց հասարակութեան: Յետոյ երկու եպիսկոպոսները ու քահանաները ճաշի հրաւիրուեցան Պ. Շաքարեանին բնակարանը:

Գաղութը ուրախ է իր թեմական առաջնորդին եպիսկոպոսացման համար, եւ արդիւնաւոր գործունէութիւն կը մաղթէ իրեն ։

Ն. Մ. Կիպրացի

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մարտ 19ին մեռած է իրաւագէտ եւ բարեբար Խաչիկ Գահվէճեան: Հանգուցեալը բնիկ Պոլսեցի, շրջանաւարտ էր Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանէն: Փայլուն իրաւագէտ, տարիներով եղաւ իրաւաբանական Կաճառի ընդհ. քարտուղար եւ Վարչ. Ժողովի անդամ: Գրասէր էր, նախանձախնդիր տոհմային դաստիարակութեան եւ կ'օգնէր ազգային հաստատութիւններու: Վարած է հանրային պաշտօններ, մասնակցելով Դատաստանական Խորհուրդին: Կոտակաց Հոգաբարձութեան, տնտեսական խորհուրդին եւն.: Վերջերս 85.000 ոսկիի նուիրատուութիւն մը ըրաւ հանրային զանազան հաստատութիւններու: Ութսուն տարեկան էր:

ՊՈԼՍՈՅ Առժամեայ Կրօն. Ժողովի վեց անդամները հրաժարած են իրենց պաշտօնէն, դառնացած Ասլանեան արք.ի սանձարձակ գործունէութենէն եւ գայթակղութիւններէն: Հրաժարողներուն մէջ կը գտնուին ատենապետը՝ Խօսրով վրդ. Միսաքեան եւ Սերովբէ Ա. քհնյ. Պուրմաեան (Մարմարա):

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱՒԸ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ, վէպ: Գրեց՝ Կոստան Զարեան: 548 մեծադիր էջ, շքեղ տպագրութեամբ: Գին լաթակազմ 3 տոլար, մասնաւոր թուղթով՝ տասը տոլար: (Հեղինակին մեծագոյն գործը ոչ միայն ծաւալով, այլեւ գրական արժէքով):

Սասունցի Դաւիթ

Անշուշտ հին դիւցազնական վէպերուն մէջ ալ մեր հիմակուան հասկացողութեամբ գերբնական բաներ եղած պիտի ըլլան եւ կան. բայց այդ բոլորը հիմա մեզի համար է իրերու բնական ընթացքէն դուրս: Ժամանակակիցներու համար անոնք իրական էին, ժամանակի կրօնին, հաւատալիքներուն, նախապաշարումներուն եւ հասկացողութեան իրական մասը կը կազմէին: Մեզմէ քանի մը դարեր ետքը կրնան գերբնական ու անիրական նկատել, որ Աստուած մը կոյսէ մը ծնի, ետքն ալ աւազակի մը հետ խաչուի, մեռնի, ետքն ալ գերեզմանէն յարութիւն առնէ եւ իր մարմնովը երկինք համբառնայ եւ իր հօր աջ կողմը նստի ամպերուն վրայ. բայց ասիկա մեր արդի քրիստոնէութեան համար հեքեաթ մը չէ, այլ իրողութիւն եւ իրականութիւն:

Մինչ «Սասունցի Դաւիթ»ի մէջ ներկայացուած գերբնականութիւնը ամէնուն համար ալ, ամէն ժամանակ ալ հեքիաթական է եւ ան ալ ոչ միայն իր այս կամ այն կէտին մէջ, այլ իր ամբողջութեանը մէջ: Երգիչը իբրեւ երազանք, իբրեւ ցանկութիւն, իբրեւ աղուոր հեքիաթ մըն է պատկերացուցեր եւ ոչ իբրեւ կեանքի իրականութիւն ։ Եւ շատ բնական կերպով. ո՞ւր էին Տիգրաններն ու Արտաշէսներն ու Արշակները եւ անոնց անուան շուրջը պատմուող գործերը. ո՞ւր էր մեր հին լրիւ պետականութիւնը իր դրանիկներով, ու մեծ զօրավարներով, որոնց դէմքն ու գործերը իններորդ դարուն ոգեւորել կարողանային երգիչները եւ երգել տային:

Իններորդ դարուն երգիչը պետականութեան մը զարթօնքը ունէր միայն, զգացումի մը բարձրացումը, նոր ակնկալութիւն մը, երկունք մը: Հին պետականութեան, հին դարերու, հին ազգային ազատութեան ոգին կար միայն, որ արթնցեր էր հոգիներուն մէջ: Դեռ նորածին մանուկ մըն էր Դաւիթը, արաբական դարերու երկունքէն ծնած, որ միայն «ժառանգաբար» իր արեան մէջ ունեցած քաջութիւնը եւ ուժը կրնար գործադրել. ան ալ այն պայմանով, որ հին հայ պետականութեան նըժոյգը տային իրեն, որ հեծնի, հին պետական կայծակէ սուրը դնէին իր ձեռքը, որ զարնէ եւ հին պետականութեան վստահութիւնը՝ խաչ-պատարագին կապէին իր թեւին: Այս երեք շատ կարեւոր ու թանկագին բաները որ քեռի Օհանը տարեր էր ախոռը եւ պինդ-պինդ պահեր էր, որ չըլլայ թէ Դաւիթի ձեռքը անցնի ու տանի փճացնէ:

Սասունցի Դաւիթը անշուշտ դիւցազն է եւ բոլորովին բառացի իմաստով. հին հերոսներու սերունդ է իր ծագումով եւ իր կոչումով, բայց ո՛չ իր պետական դիրքով ու գործերով: Սասունցի Դաւիթը դիւցազներգութեան ոգին է, պետականութեան եւ ազատութեան ոգին է, բայց ոչ մարդը: Թ. եւ Ժ. դարերուն մէջ եւ յատկապէս Արծրունի թագաւորութեան դրօշին տակ, կար հին հայ արքունի պետականութիւնը. կար միայն այդ հին պետականութեան ստուերը. Թագաւորը դարձեր էր գաւառական իշխանութիւն, արքունիքը գիւղ եւ պալատական երգիչն ալ գիւղացի. եւ այդ երգիչները երգեր են, ինչ որ տեսեր են ու զգացեր են. եւ իրենց զգացածն ու պատկերացուցածը դուրս է եկեր գիւղական հեքիաթ:

Իսկ Ժ. դարէն ետքը Թուրանական ծովու օրերուն այդ հեքիաթը, ինքնուրոյն ու ազատ ըլլալու այդ երազը չարունակուեր է ապրիլ հոգիներուն խորքը եւ շրթունքէ շրթունք Վանայ ծովի հարաւը երկարող լեռնաշղթաներուն ամէնէն անմատչելի խորքերուն ու անտառներուն մէջ: Լեռնական այդ բարձունքներէն վար Հայը ռայա մըն էր, ստրուկ մը, արհամարհուած մը, փախստական մը, ի՞նչ երգ, ինչ դիւցազնութիւն ։

«Սասունցի Դաւիթ»ը, այո՛, բուն դիւցազներգութենէ իջած է հեքիաթի աստիճանին, գեղարուեստօրէն էջք մըն է ասիկա, բայց չէ դարձած սովորական հեքիաթ մը, սովորական հերոսով, դիցուք եւ շատ քաջ ու հրաշալի հերոսով: Դաւիթը սովորական հերոս մը չէ, Դաւիթը սիմվոլ մըն է, պետականութեան ոգին, որով ամբողջ այդ պատմութիւնը կը դառնայ սիմվոլիկ հեքիաթ մը, որ բոլորովին տարբեր արժէքի ու աստիճանի ստեղծագործութիւն մըն է, քան պարզ ու սովորական հեքիաթը: Այդ հեքիաթին մէջ ժողովուրդի մը նորէն պետականանալու յոյսերը կը մարմնանան, նորէն անկախ եւ ինքնուրոյնպետութիւնը կազմելու իր ձգտումը, ինքնիրմով ու ինքն իր համար ազատ ապրելու տենչանքն ու հաւատը:

«Ծուռեր»ուն այդ հեքիաթը մէկ դարու մը, մէկ ժամանակաշրջանի մը որոնումին ու յոյսերուն մարմնացումը չէ այլեւս. ան դարձեր է արդէն ընդհանրապէս հայ կեանքի, հայ իրականութեան, հայութեան որոնումն ու երազանքը, քանի որ մինչեւ հիմա դեռ չէ իրականացած ազատ պետական գոյութեան մը գաղափարը հայութեան համար:

Գեղարուեստական երկ մը, երբ իր գեղարուեստական միւս արժանիքներուն կից, կը դառնայ հանրային հոգեկան վիճակէ մը բխող ցանկութեան մը, ձգտումի մը, գաղափարի մը խորհրդանիշը, անշուշտ որ գրուածքը կը ստանայ յաւելեալ ու վերադիր նորարժանիք ու խորութիւն:

«Ծուռ» մըն է Դաւիթը, որ իր ժողովուրդի պարտուած, զրկուած ու հպատակ վիճակի հետ չի հաշտուիր եւ կը շարժի ազատ մարդու հովերով:

(2) ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ ։

Զօր. տը Կոլի խնդիրը եւ ուրիշ լուրեր

Կառավարութիւնը, քաղաքական հոսանքները եւ մամուլը հետզհետէ աւելի ուշադրութեամբ կը հետեւին զօր. տը Կոլի հրապարակային արտայայտութեանց, որոնց առաջինը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Գրինվալի մէջ, պատմական տարեդարձի մը առթիւ։

Նախարարական խորհուրդը իր առջի օրուան նիստին մէջ քննելով այս խնդիրը, որոշեց զանազանութիւն մը դնել «Ֆրանսայի Առաջին Դիմադրական»ին եւ քաղաքական մարդուն միջեւ։ Այսպէս, Սթրազպուրկի Փրանքեւամերիկեան տօնակատարութեան առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, զօր. տը Կոլ պիտի շրջապատուի պաշտօնական թափօրով մը եւ զինուորական պատիւներ պիտի ընծայուին։ Բայց յաջորդ օրը, երբ զօրավարը քաղաքական կարեւոր ճառ մը խօսի, կառավարութիւնը ներկայացուցիչ պիտի չունենայ։ Ասկէ զատ, որոշուած է հաղորդել զօրավարին թէ կառավարութիւնը չի կրնար որեւէ պատասխանատուութիւն ստանձնել ոչ այս բանախօսութեան, ոչ ալ ուրիշ քաղաքական արտայայտութեանց մասին։

Համայնավար երեսփոխան մը, Պ. Քազանովա, նախկին նախարար, հաղորդած է վարչապետին թէ հարցապնդում պիտի ուղղէ Ազգ. Ժողովին մէջ, հետեւեալ կէտերու մասին,— 1. Ի՞նչ պայմաններու մէջ զործօն բանակէն սպաներ կրցած են ներկայ ըլլալ կուսակցական ցոյցի մը, որ կազմակերպուած էր զօր. տը Կոլի կողմէ, ի ներկայութեան օտար դիւանագէտներու.— 2. Պետական անթեղը ի՞նչպէս կը հաղորդէ ճառ մը որ ուղղուած էր հանրապետական հաստատութեանց եւ օրէնքներու դէմ։

★ Զօր. տը Կոլ Սթրազպուրկ հրաւիրուած է եւ ճառը պիտի խօսի քաղաքին ազատագրման տարեդարձին առթիւ։ Ընդհ. կարծիքն այն է թէ աւելի պիտի ընդլայնէ Գրինվալի մէջ պարզած տեսակէտները։ Ձախակողմեան մամուլը խստօրէն քննադատեց այդ ճառը, ծաղրանկարներ ալ հրատարակելով, իսկ համայնավար «Իւմանիթէ»ն այնքան յառաջ գնաց որ գրեց թէ արդեօք զօրավարը չի՞ պատրաստուիր «գնդ. տը լա Ռոքի յաջորդելու»։ Այս առթիւ կը հասկցնէր նաեւ թէ Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարութիւնները կուսակից են տը Կոլի։ Միայն Թունդ աջակողմեան թերթերն են որ կը պաշտպանեն զօրավարը, դիտել տալով թէ անոր ուզածն է սահմանադրութեան վերաքննութիւնը եւ ոչ թէ կուսակցութեանց ջնջումը։

★ Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարեց երէկ, Էլիզէի պալատին մէջ, մանաւանդ քննելու համար ելմտական կացութիւնը։ Ելմտական նախարարը օրինագիծ մը պատրաստած է որով խիստ պատիժներ կը պահանջէ — նոյնիսկ թոշակներու բանադրաւում— այն պաշտօնատարներուն համար որոնք արտօնուած գումարներէն աւելի կը ծախսեն։ Կրճատումները կը շարունակուին։ Արդէն իսկ ջնջուած են 30000 պաշտօններ։

★ Հաշտակաւոր Եովանովիչի զեղծումներուն առթիւ պաշտօնանկ եղաւ Իվ Պայէ, Լուառ է Շէրի նախկին նահանգապետը եւ տարիկամական վերատեսուչ Լիւիզէի դիւանապետը, որ՝ սերտ յարաբերութիւններ ունեցած է փախստականին հետ, ինչպէս կը գրեն թերթերը։ (Վերջին լուրի մը համաձայն, Եովանովիչ ձերբակալուած է Անվէրսի մէջ, երբ կը պատրաստուէր նաւ նստիլ, Մեքսիկա երթալու համար)։

★ Նոր խռովութիւններ ծագեցան Մատակասքարի մէջ։ Կ'ըսուի թէ 20 Ֆրանսացիներ սպաննուած են առաջին օրը։ Կառավարութիւնը որոշեց օգնական զօրք ղրկել օդանաւերով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ օրինագիծը քուէարկուեցաւ Անգլիոյ մէջ, ստուար մեծամասնութեամբ, որուն հաճոյքով մասնակցեցան պահպանողականները։ Ձախ աշխատաւորականները փոփոխութիւն մը կ'առաջարկէին, բայց մերժուեցաւ 85ի դէմ 386 ձայնով։ Իսկ Մ. Նահանգները ջնջեցին պարտաւորիչ զինուորութիւնը, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ զինուորական շրջանակներուն։

64 ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ, որոնց մէջ են տը Պրինոն, Լիւսիէն Ռըպաթէ եւայլն, անհամբեր կը սպասեն Դատական Գերագոյն Խորհուրդի վճիռին։ Նոր Սահմանադրութեամբ, Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ ներում շնորհել, միայն այս Խորհուրդին հաւանութեամբ։ Տը Պրինոն իր խոստովանութիւնները կը գրէ։

200 ԿՐԱՄ ԹԱՐՄ ՄԻՍ պիտի բաժնուի մինչեւ ապրիլ 6, ապրիլի DK կտրօնով, 100 կրամ սառած միս՝ DA կտրօնով, 100 կ. խոզեղէն DE կտրօնով։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ հետապնդումները կը շարունակուին Մ. Նահանգներուն մէջ։ Քննիչ յանձնախումբը կուսակցութիւնը կ'ամբաստանէ իբրեւ «Ե. զունդ»։ Պահանջած է դատի քաշել զայն, իբրեւ գործակալ օտար պետութեան մը։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ Կաթող. պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆի, այս երկուշաբթի օր, երեկոյեան ժամը 8ին Salle des Fêtesի սրահին մէջ, rue Stalingrad: Րաֆֆի երգչախումբը սիրայօժար կը մասնակցի գեղարուեստական բաժինով մը։ Կը հրաւիրուի Շավիլի եւ շրջականներու ամբողջ հայութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Գօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, 5 ապրիլ շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30էն սկսեալ։ Ընտիր նուագ, երգ, արտասանութիւն, հաճելի անակնկալներ, հաւկթախաղ։ Կը ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ընկերներն ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Մարսէյլ.— Տիկին Հայկանուշ Մանուկեան ստացաւ իր նամակը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Մարտ 15—30

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները ։

ՍԵՎՐԱՆ՝ Թով. 500, ԿԱՐՏԱՆ՝ Յակ. 1000, ՎԻԷՆ՝ Ղազ. 500, ՓԱՐԻԶ (13)՝ Լոա. հազար, ՓՈՐ ՄԱՐԼԻ՝ Սարգ. հազար, ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Քիփ. հազար, Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Ստե. 500, ԳՈՄՈՆ՝ Էթմ. հազար, ԼՈՒԱՐ՝ Քիզ. 500, Թուլուզ՝ Համ. հազար, ԻԶԷՐ՝ Նազ. 500, Լիոն՝ Ազան. հազար, Ս. ԼՈՒ՝ Փափ. 300, ԼԷ ՄԻԼ՝ Սարգ. հազար, ՄԷՏՈՆ՝ Ճիվե. հազար, ԼԻՈՆ՝ Գօշ. հազար, ԼԻՈՆ՝ Գործ. Փետր., ԼԻՈՆ՝ Ղազ. 500, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ծերիկ. 589—594, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մալ. հազար, ԱՄԵՐԻԿԱ՝ Մաշ. 600, ԱՄԵՐԻԿԱ՝ Դրօշ. 600, ՊԻԱՆՔՈՒՐ՝ Ալէք. 300, ԳՈԼՈՄԲ՝ Գափ. հազար, ԱՄԵՐԻԿԱ՝ Հայր. 600, ՈՒՐՈՒԿՈՒՅԷ՝ Քէշ. 1200, ՍԱԼԷՆ՝ Աշու. հազար, ՊԱՂՏԱՏ՝ Յովհ. 1200, ՏԱՔՍ՝ Վան. հազար, ՂԱՇԱ՝ Ալթ. հազար, ՓԱՐԻԶ Թէքղ. 750, Պ. ՔՈԼՈՄԲ՝ Յով. հազար, ՓԱՐԻԶ (11)՝ Գափ. հազար, ԼԻՈՆ՝ Տէր. 750, ԱԼՖՈՐ՝ ՎԻԼ՝ Պետ. 500, ՌՈՄԱՆ՝ Պիլ. հազար, ՓԱՐԻԶ՝ (19) Մին. 1200, ԼԻՈՆ՝ Աղաճ. հազար, ԱՐՏԷՇ՝ Վարդ. 500, ՊԱՆԵԼՕ՝ Յակ. հազար, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ՝ Փես. հազար, ՓԱՐԻԶ՝ Ուն. հազար, ՎԻԼՄՈՊԼԸ՝ Սիւն. 300, ՍԷՆԹ ՈՒԷՆ՝ Հայ. 500, ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ՝ Ռաֆ. 500, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Փալ. 300, ՊՐՈՆ՝ Բար. 500, ԼԱՎԻԶԹ՝ Վարդ. 1500, ԼԱՎԻԶԹ՝ Նաճ. հազար, ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Գործ. 3084, Հ. ՍԱՎՈՒԱ.— Մոմ. 500, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ծերի. Թիւ 595—600, ԼԻՈՆ՝ Կիւլ. հազար, ՊԷՅՐՈՒԹ՝ Գուր. 1500, ՌԻԷԶ՝ Ղազ. հազար, ՎՈՔԼԻՐԶ՝ Շիր. հազար, ԻԶԵՐ՝ Շիր. հազար, ԼԻՈՆ՝ Նաճ.— 750, ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Երան. 500, ՌՈՒԱՆ՝ ՊՕՂ. 500, Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Հայկ. հազար, ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ՝ Վարդ. հազար, ՓԱՐԻԶ (9)՝ Պօղ. հազար, ԳԼԱՄԱՐ՝ Մութ. հազար, ԻՏԱԼԻԱ՝ Պապ. 1200, ՓԱՐԻԶ՝ (6)՝ Խան. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Էնա. հազար, Է-փինէ՝ Յարթ. 1350, ԿԱՐՏԱՆ՝ Ասա. հազար, Ս. ԳԼՈՒ՝ Գնդ. հազար, ԻԶԵՐ՝ Թոր. հազար, ՍԱԼԷՆ՝ բազ. 1000, ՆԻՄ՝ Մարտ. 1000 ֆրանք։

Ծախու փայտ

Կտրուած մասնաւորաբար կեդր. ջեռուցման համար։ Ընկերութիւնը կը ստանձնէ նաեւ մինչեւ տուն փոխադրութիւնը։ Դիմել Ուզունեան - Տէր Թովմասեան ընկերութեան, 66 Allée de la Seine, Issy les Moulineaux, Tél. Mic. 28-16 ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ ղեկավարութեամբ, մեծ խնամքով պատրաստուած,
հայկական ՏԱՍԸ ՏԻՍՔԵՐՈՒ առաջին շարքը, ընտիր նիւթի վրայ։ Նուագախումբ, մեներգ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆէ, երգչախումբ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ։

Ստանալու համար փութացէք դիմել Studio COLIBRI, 19a rue Caumartin, Paris (9)։

ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը կազմակերպած է հաւկթախաղի հանդէս մը, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Պիվէռ, Անտուրեան եղբարց սրահին մէջ։

ՍԵՎՐԷՆ ընկեր Յ. Օհաննէսեան 200 ֆրանք կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի, Շավիլի Կ. Խաչի մասնաճիւղին, ատփրիչ Խաչիկ Ամիրխանեանի մահուան առթիւ (Պիյանքուր)։

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամական ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 20ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ, կը հրաւիրուին երէց ընկերները։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին։ Դասախօս՝ Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆ (շար. Հայ Մատենագրութեան պատմութեան)։

Պ. Ա. ՋՕՊԱՆԵԱՆ կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ այս շաբաթ օրը, Զատկի Ճթման տօնը ըլլալուն, իր դասախօսութիւնը Նուպարեան Մատենադարանին մէջ յետաձգուած է յաջորդ շաբաթ օրուան (Ապրիլ 5), ժամը 5։ Նիւթը պիտի ըլլայ նոյնը՝ Ատոմ Եարճանեան ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Մուրատ» ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ձեկուցում պատգամաւորի ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Զատկի երկուշաբթին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Մարիամ Վարդանեան կը փնտռէ իր երկու տալերը՝ Նեկտար Գայեան, կինը Իսկէնտէրին (Մարզուանի Անաթոլիա Քոլէժը կահագործ), Մարիամ Եալլաեան եւ տղաքը, Խաչատուր, Յովսէփ, Յովհաննէս որոնք Աթէնքէն Լիոն եկած են իբրեւ գորգագործ։ Գրել Տիկին Հայկանուշ Տէր Յարութիւնեանի, 1 rue St. Medar: Epinay s)Seine:

ՄԻՒՆԻԽԷՆ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ Խ. ԽԱՆՃԵԱՆ կը փնտռէ իր աղջիկը, Արշալոյս, որ կը գտնուէր Կիպրոսի Մելքոնեան կրթարանը եւ անկէ Պէյրութ պիտի անցնէր։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի ։

ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԵՐՈՒ առթիւ ֆութպոլի մրցում, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէն - Փարիզ - Լիոն խումբերու միջեւ, մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գոմոնի Յր. Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 ֆր. Պ. Լեւոն Տատեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, Եղիա Տատեանի մահուան առթիւ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Համասեբաստիոյ Շինարար Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտեան 5։ Կը հրաւիրուի Տէսինի հասարակութիւնը քաջալերել մեր այս ձեռնարկը ։

Աչքը լոյս մեր հայ լուսանկարիչներուն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԵԿՆՈՂՆԵՐՈՒՆ 20 % ԶԵՂՉ

Կը ծախենք Ալամիւնիք գործիքներ, կ'առնենք եւ կը ծախենք նաեւ 13—18, 10—15, 9—12 Ռըփորթաժի մեքենաներ։ Ունինք նաեւ թիրէօզ, Գիւվէթ, Ռէֆլէքս եւ Լայքա գործիքներ։

Դիմեցէք ՄԵՐԿԵՐ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ,
2 rue Curie K. Bicetre (Seine), Porte d'Italieէն 7 վայրկեան ։

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.
Vendredi 4 AVRIL 1947 Ուրբաթ 4 ԱՊՐԻԼ
ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5002-Նոր շրջան թիւ 611 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՏԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՔԱՆԴԵԼԷ ՎԵՐՋ

Ի՞նչ աւետիսներ Պոլսոյ վերջին թղթաբերին մէջ, փոքրամասնութեանց խոստացուած «բարիք-ներու» մասին :

Քանի մը խորագիրներ, հայերէն թերթերու առաջին էջերէն (մարտ 23—26).—

Կառավարութիւնը նորանոր իրաւունքներ կու տայ յոյն փոքրամասնութեան.— 360.000 ոսկիի նոր օժանդակութիւն մը պիտի ըլլայ փոքրամասնութեանց դպրոցներուն.—Փափաէփթիմի գրաւած եկեղեցին կը վերադարձուի համայնքին,— Յոյն հայրենակիցներ պետական պաշտօնեայ կ'ըլլան.— Ազգապատկան կալուածները կը յանձնուին վարչութեան :

— Թաղ. խորհուրդներու ընտրութեան արտօնութիւն կը տրուի.— «Թէք միւթէվէլլի»ի դրութիւնը պատմութեան կ'անցնի :

Եւ ուրիշ լուրեր, հաւաստիքներ ու խորհրդածութիւններ, որոնց համաձայն Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը անյապաղ պիտի քուէարկէ փոքրամաս'-նութեանց նոր օրէնքը:

Թերթերը կ'աւելցնեն թէ Աթէնքի անթելը շնորհաւորած է Թրքական կառավարութիւնը, այս նոր քաղաքականութեան առթիւ:

Ուրեմն Անգարան դարձի՞ եկած է, ամէն բան կայմալուծելէ, քանդելէ, փոշիացնելէ վերջ...

Պէտք է չափազանց միամիտ ըլլալ, հաւատալու համար այդ հոգեփոխութեան :

Եթէ Անգարան որեւէ տրամադրութիւն ունենար գործադրելու տարրական արդարութիւնը, տարիներ առաջ ձեռնարկած պիտի ըլլար այս «բարեփոխումներուն»:

Աւելի ճիշդ, պիտի խափանէր այն ըմբոստացուցիչ, իսկապէս թրքաբարոյ բռնութիւնները, կեղեքումները եւ քանդումները, որ գործադրուեցան «միլլի» յաղթանակէն անմիջապէս վերջը, փոշիացնելու համար ողջ մնացած փոքրամասնութիւնները:

Այս «նոր» քաղաքականութիւնը ո՞րքան կը յիշեցնէ այն խարդախութիւնը որ գործադրուեցաւ Ոսմանեան Սահմանադրութեան Տօնին առթիւ:

Հազարաւոր ոչ-Թուրքեր մոխիրի վրայ նստան, այդ բարբարոսական օրէնքին հետեւանքով: Հարիւրաւորներ աքսորուեցան, մինչեւ Կարին եւ ուրիշ լեռնային շրջաններ, քար կոտրելու եւ ճամբայ շինելու համար:

Գործողութիւնը այնքան տմարդի, վայրենի հանգամանք ունէր, որ Թուրք խմբագիրներ անգամ խղճացին, երբ կը նկարագրէին աքսորին սարսափները, ձիւն - ձմրան:

Կառավարութիւնը բարեհաճած էր 250 ղրուշ օրական սահմանել աքսորականներուն, կէսը ուտելիքի յատկացնելով, կէսն ալ պարտքի վճարման:

Միւս կողմէ, Թուրք վաճառականներ փոխադրած էր Պոլիս, որպէսզի աժան - աժան գնեն աքսորականներուն կալուածներն ու գոյքերը:

Նշանակուած տուրքերը որքան առասպելական, նոյնքան ծիծաղելի էին անոնց հարստութեանց համար վճարուած գումարները:

Իր ուզածը քամել - քերթելէ վերջ, նոյն կառավարութիւնը առատ մը ներում շնորհեց: Բարեհաճեցաւ նեթե՛լ մնացորդ «պարտքերը» եւ արտօնել որ աքսորականները վերադառնան, ամէն բան ծայրէն սկսելու համար: Այսինքն ամէն բան կորսնցնելէ վերջ :

Այսպէս նաեւ փոքրամասնութեանց իրաւունքներու վերահաստատման խնդիրը:

Անգարա իր ափին մէջ առաւ փոքրամասնութեանց հանրային գործունէութեան բոլոր ցանցերը: Ամբողջ զսպանակը:

Լուծեց կամ իրաւասութենէ զրկեց ազգ. մարմինները: Իւզաֆին յանձնեց կալուածներու եւ ամէն տեսակ եկամուտներումատակարարութիւնը: Մինչեւ անգամ եկեղեցիներու մոմադինը և պնակներու հասոյթը: Կրթական նախարարութիւնը դարձաւ տէր-տիրական դպրոցներուն: Իբրեւ յիշատակ մնաց պատրիարք մը (այժմ տեղապահ), ափ մը կրօնականներով: Եւ միայն աղօթելու իրաւունքով: Ամբողջ հարստութիւններ եւ կալուածներ «տաճկցան», օրինաւո՛ր միջոցներով:

Դպրոցներու մէջ տեղաւորուեցան Թուրք ուսուցիչներ, լեցունկեկ թոշակներով: Ազօրէնաուրքեր գանձուեցան անխնայ:

Եւ հիմա,— փշրանքներ պիտի բաշխեն, փոշի փչելու համար: Ցանո՜ւն ժողովրդապետութեան:

Շ.

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»

(ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ)

1947 Մարտի սկիզբը, Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ը գումարեց իր առաջին Պատգամ. Ժողովը:

Համագումարին կը մասնակցէին 27 պատգամաւորներ, մեծ մասով Ֆրանսա հասակ նետած՝ այն երիտասարդներէն որոնք հայերէնը սորված էին օտար ափերու վրայ:

Պատգամ. Ժողովը գիտակից իր պարտականութեան, լրջութեամբ քննեց իր ներքին կազմակերպական խնդիրներու հետ նաեւ՝ համազգային խնդիրներ եւ տուաւ համապատասխան որոշումները:

Համագումարը գոհունակութեամբ եւ խանդավառանքով արձանագրեց պատգամաւոր ընկերներուն ջերմ զգացումները, հայրենիքի զօրացման եւ գաղութներու ինքնապաշտպանութեան մեծ գործին հանդէպ:

Նախանձախնդրութիւնը որ յայտնաբերուեցաւ մեր լեզուի գործածութեան եւ իւրացման համար, երեք օրուան աշխատանքներու ընթացքին, աւելի բացորոշ հանգամանք ստացաւ:

Ժողովը որոշեց առաւելագոյն ճիգերը ի գործ դնել, փրկելու համար օտարացումի ենթակայ իր տարեկիցները :

Ժողովը հայերէն լեզուի գործածութիւնը իր կազմակերպական կեանքին մէջ պարտաւորիչ հռչակելէ վերջ, յանձնարարեց բոլոր կարելի միջոցներ ի գործ դնել եւ հայերէն լեզուն սորվեցնել բոլոր այն երիտասարդներուն որոնք դժբախտ պայմաններու բերումով եւ կամ ծնողքներու անհոգութեան պատճառաւ չեն կրցած սորվիլ:

Անգամ մը եւս շեշտելով այս անհրաժեշտութիւնը, կը յանձնարարուի բոլոր ընկերներուն որ ամէն մէկը իր կողմէ պարտականութիւն սեպանձնէ իրականացնել այս որոշումը, ցոյց տալով միաժամանակ թէ մեր լեզուն իր ճոխութեամբ եւ խորութեամբ վար չի մնար որեւէ եւրոպական լեզուէ :

Դաստիարակչական ձեռնարկներու արդիւնաւորման համար Ժողովը որոշեց հետզհետէ կազմակերպել բոլոր շրջաններու մէջ հայերէնի դասընթացքներ, բանալ գրադարան, Ակումբ եւայլն : Մասնաւոր ծրագրով մը ծանօթանալ հայ ժողովուրդի յեղափոխական, քաղաքական, գրական, եւ պատմական հարուստ ու փառաւոր անցեալին, իբրեւ աղբիւրը մեր ներշնչումներուն:

«Առողջ միտք առողջ մարմնի մէջ»: Այս գիտակցութեամբ համագումարը որոշեց նաեւ ուժ տալ մարմնակրթանքի,— արշաւ, լեռնագնացութիւն, բանակում եւն.:

Գիտակից հայ ժողովուրդի դժբախտ ճակատագրին, համագումարը որոշեց օժանդակել ազգահաւաքման ձեռնարկին իրականացման, որքան թոյլ կուտան Միութեան ուժերը: Այս առաջադրութեամբ, զօրացնել հայրենադարձի եւ հայրենիքի վերաշինութեան գաղափարը, քարոզութեամբ եւ յատուկ ձեռնարկներով:

Որպէս ժառանգորդը մեր նախորդ սերունդներուն որոնք իրենց առաւելագոյնը զոհաբերեցին: Հայկական Դատի իրականացման համար, Ժողովը որոշեց՝ չխնայել ոչ մէկ ջանք, իր ուժերու սահմաններուն մէջ, աջակցելու համար Հայկ. Դատի լուծման, պահանջելով հայկական հողամասերու կցումը ներկայ Խ. Հայաստանին:

Համագումարը համոզուած իր շարժման անհրաժեշտութեան, կոչ կ'ուղղէ բոլոր հայ երիտասարդութեան ոյժ տալ մեզի, ստեղծելու համար նոր կորիզներ բոլոր այն վայրերուն մէջ ուր չկան նման ձեռնարկներ :

Միաժամանակ մեր եղբայրական ողջոյնները կ'ուղղենք Ֆրանսահայ գաղութին այն բոլոր երիտասարդական կազմակերպութեանց , որոնք միեւնոյն նպատակին կը ձգտին, տարբեր համախմբումներով :

Համագումարը իր ընկերական ջերմ ողջոյնները կ'ուղղէ Հ. Յ. Դ. երիտասարդական բոլոր կազմակերպութիւններուն: Այս առթիւ, կը բաղձայ մօտաւոր ապագայի մը մէջ տեսնել իրականացումը Հ. Յ. Դ. երիտասարդական ընդհ. համագումարի մը :

Նոր Սերունդի ընկեր, մեզի կ'իյնայ իրագործել այս որոշումները, միացեալ ուժերով:

Մի՛ մոռնաք ձեր նուիրական ուխտը՝ Ծառայել հայրենիքին, միշտ հաւատարիմ մնալով Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ» Միութեան փողային:

Ընկե՛ր, գիտակից քու պարտականութիւններուդ, սորվէ , սորվեցուր, ճանչցիր եւ ճանչցուր Հայոց պատմութիւնը, հայրենիքը, հայ ժողովուրդը եւ իր հարուստ մշակոյթը, դառնալու համար արժանի հետեւո՛րդը Մամիկոնեաններու, Անդրանիկներու, Քրիստափորներու անման փաղանգին :

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը,
Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,
Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ը:

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Հ. Յ. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ի

«Թուրքիա տոլարի տենդէն կը տառապի»

« Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, այս խորագրով յօդուածի մը մէջ դիտել կուտայ թէ Թուրք մամուլը այնքան կորսնցուցած է գլուխը ամերիկեան տոլարներու աւետիքէն որ, պատերազմի կանչեր կ'արձակէ, հարստանալու համար նոր նուաճումներով : Գերմանիոյ պարտութենէն քիչ վերջը, Թուրքիոյ գերմանասէր թերթերը անմիջապէս դարձան անգլիասէր: «Թուրք լրագրողները մեծ մասով անգլիական սթերլինին կ'ուղղեն խօսքը, իրենց առտուան աղօթքներուն մէջ: Այդ անհամբոյր սատուածուհիին հեռաւոր ճառագայթները բաւական չեն զիրենք տաքցնելու: Բայց կը հրճուին տոլարներու մօտաւոր ժամանումէն, ինչ որ ազդանշանն է պատերազմի պատրաստութեան: Սակայն եւ այնպէս ձեռնհաս շրջանակները լաւ կ'ընեն ակնարկ մը նետելով պատմութեան վրայ: Պատերազմը երբեք մեծ առաւելութիւններ բերած չէ Թուրքերուն»:

«ԲԱՆ ՁԵՆՔ ՈՒԶԵՐ, ԲԱՆ ՁԵՆՔ ՏԱՐ»

Րէճէպ Փէքէր, Թուրքիոյ վարչապետը, Ապրիլ 2ին ճառ մը խօսելով Իզմիրի մէջ, պարզեց երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը: Այս առթիւ չեշտեց.— «Մենք բան չենք պահանջեր ոեւէ մէկէն, բայց չենք ուզեր որ ոեւէ մէկը ընչաքաղց ակնարկներ նետէ մեր վրայ: Մեծն Բրիտանիոյ հետ մեր կապերը նոյնքան զօրաւոր եղած են որքան անցեալին մէջ: Մենք չենք մոռնար այն աջակցութիւնը զոր այդ երկիրը գործած է մեր գոյութիւնը փրկելու համար: Այն պահուն երբ Մ. Նահանգները աշխարհի քաղաքականութեան գլուխը կ'անցնին, մեծ արժէք ունի այն բարեկամութիւնը զոր այդ երկիրը կը տածէ Թուրքիոյ հանդէպ: Մեզի օգնութեան համնելով, Մ. Նահանգները ոչ միայն կ'ուզեն զօրացնել մեր երկիրը, այլեւ վստահ են թէ կ'աշխատին աշխարհի խաղաղութեան համար: Յստակ է Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան ուղեգիծը: Մեր արտաքին քաղաքականութիւնը կը հակի դէպի արեւմտեան ժողովրդապետութիւնները: Այս չի նշանակեր թէ ոխ եւ է թշնամութիւն ունինք մեր մեծ հարեւանին՝ Խ. Միութեան հանդէպ»:

★ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտի արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովը քննելով նախագահ Թրումընի ծրագիրը 400 միլիոն տոլար վարկի մասին, մերժեց հետեւեալ առաջարկները,— Այդ վարկերէն դուրս ձգել Թուրքիան,— Պահանջել Յունաստանի թագաւորէն որ հրաժարի,— Միացեալ յանձնաժողով մը կազմել ծրագրին գործադրութեան հսկելու համար,— Ցնտեսական պատուիրակութիւններ հաստատել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ.— Վճռել թէ 250 միլիոն տոլարը պիտի գործածուի Յունաստանի, 150 միլիոնը Թուրքիոյ մէջ:

★ Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին անդամներէն Ճորճ Պէնտըր առաջարկեց որ արտաքին գործերու նախարարութիւնը քննութիւն կատարէ, Նացիներու կողմէ Թուրքիա փոխցուած ոսկիներու մասին, նոր վարկեր բանալէ առաջ: Իր տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա կը գտնուի 75 միլիոն տոլար արժէքով ոսկի զոր Նացիները գողցած են Պելժիայէն եւ Հոլանտայէն: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ Թուրքիա քանի մը հարիւր միլիոն տոլար կորզեց Ամերիկայէն, պատերազմի ընթացքին, սպառնալով քրոմ ղրկել Գերմանիա: «Պատերազմի ընթացքին Թուրքիոյ արտածումներուն 90 առ հարիւրը Գերմանիա կ'երթար եւ այսօր հարիւրաւոր միլիոն տոլար արժէքով գերմանական ստացուածքներ կը գտնուին Թուրքիոյ մէջ»:

Վարչապետին տեսակցութիւնը Զօր. տը Կոլի հետ

Զօր. տը Կոլի խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակները եւ մամուլը, թէեւ միջին ճամբայ մը գտնուած է, նոր անհամութիւններ կանխելու համար:

Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ, պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ զօրավարը եւ վարչապետը, Պ. Ռամատիէ, գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած են երկուշաբթի օր : Այս առթիւ վարչապետը յայտնած է կառավարութեան որոշումները՝ զօրավարին հրապարակային արտայայտութեանց մասին, փափկութեամբ հասկցնելով որ պաշտօնական արարողութեանց առեն,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Բ.

«Յուսաբեր» ամսագրի բացած հարցաքննութիւնը (Անքէթ. կ'ընդգրկէ նաեւ մեր նոր ուղղագրութեան, օտար բառերու գործածութեան եւ պետական լեզուի խնդիրները :

Հոս տեղը չէ անշուշտ ուղղագրութեան բարդ խնդիրը քննելու եւ լայնօրէն ուսումնասիրելու, ոչ ալ մանաւանդ «բարեփոխում»ներ առաջարկելու :

«Աբեղեան» անունով ծանօթ նոր ուղղագրութիւնը, այնքան յախուռն կերպով հաստատուած ու հրամանագրուած, երկար տարիներ ծանր խանգարումներու տեղի տուաւ, խզում առաջ բերելով ոչ միայն մեր հին ու նորագոյն գրականութեան միջեւ, այլեւ հայրենիքի եւ սփիւռքի գրականութեանց ինչպէս մտաւորականութեան միջեւ :

Աբեղեանի ուղղագրութիւնը, տարիներ պղտորելէ ետք մեր գրական մթնոլորտը, փոխադարձ ուրացումներու եւ զուր վէճերու տեղի տալէ ետք, Հայաստանի մէջ իսկ չընդհանրացաւ, եւ ի վերջոյ նահանջ մը կատարեց, չարիքը սահմանափակելով մասամբ եւ նոր բարեփոխման ենթարկուելով : Աբեղեան ուղղագրութիւնը՝ իր հիմնադիրին Աբեղեանի ողջութեանն իսկ, արդէն կէս մը մեռած էր եւ ապահովաբար պիտի մեռնի ամբողջապէս, եթէ հայ գրականութիւնը ինչպէս մշակոյթը դադրին ընկերային-քաղաքական վտանգաւոր փորձարկութեանց կրկէս դառնալէ :

Չենք ըսեր անշուշտ թէ հայ լեզուի ուղղագրութիւնը կատարեալ է եւ չի կարօտիր որեւէ փոփոխութեան : Անշուշտ կան դժուարութիւններ ու խոչընդոտներ, որոնք պէտք է հարթուին : Մեր ուղղագրութիւնը պէտք է դիւրացուի թէ հնչաբանութեան եւ թէ գրութեան տեսակէտէն, որքան հնար է իրարու մօտեցնելով հնչիւնը եւ զայն արտայայտող տառը, յստակ դարձնելով կարգ մը տառերու (գ. կ. ք. յ. հ. ց. ծ. ձ. եւն.) տարբերութիւնները, լուծելով բառասկիզբի եւ բառավերջի լծորդ տառերու, երկբարբառներու ներկայացուցած դժուարութիւնները : Միւս կողմէ, հարկ է համանմանութիւն առաջ բերել արեւմտահայ եւ արեւելահայ հնչաբանութեան ու ուղղագրութեան միջեւ : Բարեփոխելի են ասոնք, մեր «հին» կոչուած ուղղագրութեան մէջ : Բայց, այս բոլոր դժուարութիւնները չարիք մը չեն կազմեր, եւ շատ փոքրիկ սրբագրութիւններով կարելի է աւելի դիւրին, հասարակաց եւ ընդունելի դարձնել մեր ուղղագրութիւնը.

Աբեղեան ուղղագրութիւնը, սկզբնականը թէ «բարեփոխուածը», չի կրնար ընդունելի ըլլալ, որովհետեւ չեղաւ ընդունակ հայ լեզուն արտայայտելու հարազատօրէն եւ առանց թիւրիմացութեան :

Նոր ուղղագրութեամբ անկարելի է գրել նախ՝ գրաբարը, ուրեմն մեր հին մատենագրութիւնը կը մեկուսացուի ամբողջութեամբ :

Նոր ուղղագրութեամբ չի կրնար գրուիլ նաեւ մեր աշխարհաբարը, ոչ միայն շատ մը բառերու շփոթութիւն առաջ բերելուն պատճառով (հարկ, յարկ, համր, յամր, հաջող, յաջող եւն.), այլեւ գրաբարէն կամ գաւառաբարբառներէն մնացած գործածելի բազմաթիւ ոճեր ու ասութիւններ խառնիճաղանճի վերածելուն համար : Այս խառնիճաղանճէն խուսափելու համար չէ՞ արդէն որ գիտական ոգիով բոլոր բառարանները եւ բանասիրական դասական գործերը հին ուղղագրութեամբ հրատարակուած են, ինչպէս Աճառեանի Արմատական Բառարանը եւ միւս գործերէն շատեր, Մալխասեանի քառահատոր նոր բառարանը («Հայերէն բացատրական բառարան») :

Աբեղեանի ուղղագրութիւնը, ուրեմն, հակառակ դեռ կէս մը պաշտօնի վրայ ըլլալուն, արդէն պաշտօնազուրկ է եւ քաոս ստեղծած : Ուշ կանուխ դատապարտուած է ջնջուելու, ապահովելու համար մեր մատենագրութեան միութիւնը եւ վերահաստատելու գրաբարի ու զոյգ աշխարհաբարներու սերտ ու բնական խնամութիւնը :

Բարեփոխութի՞ւն հայերէնի ուղղագրութեան մէջ,— այո՛. բայց զգուշութեամբ, հայ լեզուի միութիւնը եւ դարերէ ի վեր ընդունուած ու մշակուած կանոնները չխանգարելու պայմանով :

Երկրորդ եւ նոյնքան կարեւոր պայման մը սակայն : Որեւէ փոփոխութիւն կամ սրբագրութիւն, եթէ պիտի ըլլան, պէտք է ըլլան իբր հետեւանք ուսումնասիրութեանց եւ համազգային հարցաքննութեան մը : Հայ լեզուն բովանդակ հայութեան կը պատկանի, անոր ամենաթանկագին ժառանգութիւնն է, անբռնաբարելի սրբութիւն սրբոցը :

Եթէ ուղղագրութիւնը պիտի փոխուի, ուրեմն ազգային ձեռնհաս հաստատութեանց, գրական ու բանասիրական հիմնարկութեանց, ղեկավարութեանց եւ ձեռնհաս անձերու կարծիքը պէտք է առնուի : Արեւմտահայ գրականութիւն մը կայ. կան դարաւոր հաստատութիւններ, վանքեր,— Վենետիկ, Վիեննա, Երուսաղէմ : Կայ մտաւորականութիւն, կայ բանասիրութիւն մը եւ կան հեղինակաւոր բանասէրներ : Չի բաւեր հարցարան մը ղրկել, պատասխանները «նկատի ունենալու» համար բարեհաճօրէ՞ն : Անհրաժեշտ է լեզուական, հայագիտական համազգային կաճառի մը կազմութիւնը, ազատօրէն եւ լայնօրէն քննելու համար խնդիրը եւ գիտական ոգիով որոշումներ տալու, հարազատ եւ համապատասխան հայ լեզուին ու ոգիին :

Ամէն պարագայի մէջ հրամանագրով, «դեկրետով» ուղղագրութիւն չի կրնար պարտադրուիլ, ինչպէս Աբեղեանի «ուղղագրութիւնը», Հայր Արսէն Ղազիկեանի բառով՝ «սխալագրութիւնը» պարտադրուեցաւ եւ յետոյ կէս ճամբէն, ուրիշ մը հրամանագրուեցաւ : «Հրամանագիր»ը գործ չունի նման հարցերու մէջ : Անկցի՛ հրամանագիրը եւ զայն տուող ոգին. կեցցէ՛ ազատ վիճաբանութիւնը եւ ապա ազատ ու գիտական համախոհութիւնը — ա՛յս պէտք է ըլլայ մեր, մեր ժողովուրդին նշանաբանը, ընդհանրապէս, եւ մասնաւորաբար դրուած հարցին մէջ :

Կարելի՞ է ազատ քննութիւն մը, կարելի՞ է այս նշանաբանին գործադրութիւնը ներկայ պայմաններուն մէջ.— այո՛, եթէ միայն լեզուի, հայերէնի մասին մտածենք. կամ եթէ մտածենք ոչ միայն ազգային միութեան, այլեւ լեզուական միութեան մասին :

Իսկ նման միութիւն մը, զուտ գիտական ոգիէ բխած, պատիւ պիտի բերէր, որեւէ իշխանութեան :

Այս եւ յառաջիկայ կէտերու մասին սակայն յաջորդով :

(ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

Հայհոյեցէք, բայց մի՛ խեղաթիւրէք

Ի զուր սպասեցի որ, բոլո՛ր այն անձերը՝ որոնց հետ խորհրդակցաբար եւ կատարեալ համաձայնութեամբ գլուխ բերինք կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի ընդունելութիւնը եւ Ներգաղթի հանգանակութիւնը, բողոքեն Ազգ. Ճակատի օրկան թերթի խեղաթիւրուած տեղեկութիւններու վրայ հիմնուած գրութեան դէմ :

Եթէ երբեք խնդիրը վերաբերէր միայն իմ անձիս, կը լռէի յանուն համերաշխութեան, բայց դժբախտաբար համերաշխութիւնը ինքն է որ ստացաւ իրական հարուածը :

Կ'ըսուի թէ Յառաջ»ի քանի մը տողերն են որ առիթ տուած են այդ տգեղ յարձակման : Իսկ եւ իսկ Լաֆոնթէնի «Գայլն ու Գառնուկը» : Յիշեալ դէպքերուն համառօտ եւ ճշգրիտ պատկերը տալէ առաջ, ըսեմ թէ, ամէ՛ն անգամ որ Կրընոպլի հայ գաղութը հնարաւորութիւն ունեցած է իր ճակատագիրը իր ձեռքով տնօրինելու, եղած է կատարեալ համերաշխութիւն : Անձնական հակառակութիւններ չունինք : Գաղափարական պայքարի խառնիճաղանճին մէջ ալ, Կրընոպլը կրցած է մի՛շտ հայրենասիրական լուծումը գերադասել, կ'ըսեմ՝ երբ ինքն իր գլխուն է մնացած :

Այս անգամ Կրընոպլը աւելին ըրաւ : Թունաւորուած մթնոլորտէն անմիջապէս վերջ, մենք ամէնքս ձեռք ձեռքի տուած կրցանք արհամարհել երկրորդական հարցերը եւ համերաշխութեան գետին մը ստեղծեցինք կենսական հարցի մը շուրջ՝ որ է Ներգաղթը : Այս գեղեցիկ գործը՝ որուն յաջողութեամբ պսակուած ըլլալը ոչ մէկը կրնայ ժխտել, դժգոհութիւն կը պատճառէ նոյն թերթի խմբագրին : Թերեւս իրաւունք ալ ունի, որովհետեւ մենք Կրընոպլցիներս իր ակնոցով չենք քններ դրուած հարցերը :

Իրօք, շատ չըներ որ ան այցելած էր գաղութիս եւ հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ «փաստաթուղթերով» վերլուծած իր սովորական յանկերգին նիւթը : Իրմէ վերջ գաղութս այցելած էին Գ. Հինայէկեան եւ իր թիկնապահը եւ նոյնպէս հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ Դաշնակցութեան հասցէին հայհոյած (մանաւանդ վերջինը) շռայլօրէն : Իրենց օգնութեան հասած է նաեւ անդոյն մարմինը Կրընոպլի : Մեր գաղութին անդորրութիւնը չխռովելու մտահոգութեամբ լռեցինք, մամուլին իսկ չհաղորդեցինք այս անախորժ դէպքերը՝ թէեւ մենք շատ լաւ հասկցանք մէկը միւսին յաջորդող այս շղթայինդ գործունէութեան ետին միտքը :

Այս ձեւով թունաւորուած մթնոլորտի մը մէջ է որ Հ. Ա. Եկ. Միութիւնը առանձնեց կաթող. պատուիրակին ընդունելութեան եւ հանգանակութեան շուրջ համերաշխ գործակցութեան մը նախաձեռնութիւնը : Այս ծրագիրը յաջողեցաւ եւ մենք 9 զանազան կազմակերպութեանց կողմէ 11 հոգիով ժողով գումարելով, մանրակրկիտ քննելէ վերջ բոլոր մանրամասնութիւնները, տուինք որոշումներ եւ կազմեցինք յանձնախումբեր, միշտ միաձայնութեամբ :

Այդ ժողովին մէջ մինակս էի իբրեւ Դաշնակցական ներկայացուցիչ : Դիւանի քարտուղարութիւնը վարեց Գ. Մ. Յովակիմեան՝ որուն սեւագիր ատենագրութիւնը, բերանացի վաւերացուած 11 ժողովականներու կողմէ, քովս է : Ժողովին միակ մտահոգութիւնն եղաւ յարգել բոլորին զգացումները եւ մեր համերաշխութեամբ օրինակ հանդիսանալ միւս շրջաններուն : Ժողովը վստահ էր նոյնպէս, որ հանգանակութեան յաջողութիւնն ալ կախում ունի մեր համերաշխութենէն :

Ահաւասիկ ի՛նչ ազնիւ նկատումներէ մեկնելով է որ 11 հոգինոց խառն ժողովը տուաւ իր որոշումները : Թուենք կարեւորները՝ որոնք կապ ունին եղածները խեղաթիւրելու հանգամանք ունեցող վերագրումներուն հետ : —

ա) Պաշտօնական հաւաքոյթի ընթացքին (ուր պիտի խօսէր Սրբազանը) օրուան նախագահէն զատ ո՛չ մէկ կազմակերպութեան ներկայացուցիչ իրաւունք ունի խօսք առնելու :

բ) Բօֆարտի համար պիտի գործածուի փրանսական եռագոյն :

գ) Բացումը կատարել Մարսէյլեզ»ով եւ Ծաղկիր Ազատ»ով :

Խառն ժողովը այս երեք գլխաւոր կէտերը միաձայնությամբ որոշելէ վերջ, գեղարուեստական բաժնի յանձնախումբին ձգեց մնացած մանրամասնութիւնները եւ ըրաւ թելադրութիւններ : Յանձնախումբը՝ (Գ. Յովակիմեան եւ ստորագրեալս) որուն աշխատանքներուն մասնակցեցաւ նաեւ Գ. Մ. Գաղտասարեան կատարեալ համաձայնութեամբ, բարեկամաբար ճշտեց բոլոր մանրամասնութիւնները որոնք կ'իյնային իր իրաւասութեան սահմանին մէջ եւ խղճմտութեամբ հսկեց գործադրութեան :

Որպէսզի հանգանակութիւնը տայ իր առաւելագոյն արդիւնքը, խառն ժողովի կողմէ որոշուեցաւ տեղւոյն վրայ նոր յանձնախումբ մը կազմել, բոլոր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն : Այս առթիւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի տեղւոյն մասնաճիւղի նախագահն էր որ ներկայացուց նախապէս պատրաստուած (իրենց կողմէ) ցանկ մը՝ որուն համաձայն իրենք եւ Հ.Յ.Դ. կ'ունենային երեքական եւ միւսները երկու կամ մէկ ներկայացուցիչ : Մեր առաջարկով իւրաքանչիւր կազմակերպութենէ առնուեցաւ մէկական ներկայացուցիչ միայն :

Երկրորդ հաւաքոյթը ի պատիւ Արտաւազդ արք.ի տրուած ճաշասեղանն էր : Առանց յայտագրի էր եւ ամէն մէկը իր ուզածը երգեց կամ արտասանեց : Ուշ հասայ : Բացակայութեանս գիս «թամատա» ալ ընտրած էին : Փոխանորդաբար Գ. Սթամպուլեան սկսած էր վարել սեղանը եւ այդպէս ալ շարունակուեցաւ իմ համաձայնութեամբս՝ հակառակ այդ առթիւ եղած բողոքին : Հոդ, ես ոչ որեւէ երգ արգիլելու իրաւունք ունէի եւ ոչ ալ կ'ըլլայի եւ չեղայ : Յանցաւոր չեմ, եթէ բացակայութեանս՝ բացումը իրենց ուզած ձեւով չեն կատարած : Անկէ վերջ նման առաջարկ չէ եղած եւ ոչ ալ արգելք : Այս մէկը խեղաթիւրումէ՛ն ալ աւելի բան մըն է, — սուտ է :

Սեղանի ամբողջ տեւողութեան մթնոլորտը եղաւ եղբայրական, ընտանեկան, առանց տարակարծութեան :

Սեղանի ընթացքին նախագահը օրիորդէ մը խնդրեց երգել : Գիտնալով որ ենթական «Մեր Հայրենիք»էն զատ ուրիշ երգ չի գիտեր, երեկոյթի ջերմ մթնոլորտի բծախնդրութենէն մղուած դացի խնդրելու որ չերգէ եւ «թամատա»յին ալ յայտնեցի որ պիտի չերգէ : 10-15 վայրկեան վերջ նորէն խնդրեցին նոյն օրիորդէն Ֆրանսերէն երգ մը : Ու երբ ամէնքս Ֆրանսերէն երգի մը կը սպասէինք, ան երգեց «Մեր Հայրենիք»ը իր գիտցած Ֆրանսերէն երգեր «անպատշաճ գտնելով Սրբազանին ներկայութեան», ինչպէս կը բացատրէ ինքը :

Այս բոլորէն վերջն է որ գիս ընտրեցին քարտուղար հանգանակութեան եւ որմէ վերջ բոլորը իրար շնորհաւորեցին մեր գործակցութեան գեղեցիկ արդիւնքին համար : Այս բոլորէն վերջն էր նոյնպէս, որ Հ.Ա.Ը.Մ. եւ Հ. Ա. Եկ. Միութեանց նախագահները եկան ինծի հաղորդելու որ երեքով պէտք է ձեռնարկենք հանգանակութեան : Երեք օր շարունակ տունէ տուն պտտեցանք այդ պարտականութիւնն ալ կատարելու ու գրեթէ վերջացած է նախապէս պատրաստուած ցանկը :

Հոս, այս դէպքերու մասին ո՛չ մէկէն ոչ դիտողութիւն եւ ոչ ալ ակնարկ լսած էի, ընդհակառակը, ամէնքը կը յայտնէին իրենց գոհունակութիւնը, ինչպէս Արտաւազդ արք. իր գոհունակութիւնը կը յայտնէր Ազգ. Ճակատի օրկանին նոյն թիւի ամբաստանագրին յաջորդ էջին վրայ, — «Բոլորն ալ թէյի սեղանի մը շուրջ հաւաքուած, սկսան զանազան հարցումներու պատասխանները լսելէ յետոյ՝ յայտնել թէ գաղութիս զանազան մարմիններու եւ հոսանքներու ներկայացուցիչներն էին իրենք ու ազգային ոգով ու իրատես գիտակցությունը զիրենք միացուցեր էր ու բաւական կարեւոր համայնք մը կազմող Կրընոպլի հայութիւնը գտեր էր իր ներդաշնակության ուղին» : «Վեց ամսուան մէջ ոչ մէկ տեղ այսքան բազմութեան հաւաքոյթը տեսած էի, աւելի քան վեց հարիւր անձ» : Ըսել է թէ գրեթէ միայն երախաներն ու անկարներն էին բացակայ : Եւ գոհունակութեամբ կը շարունակէ — «Եւ ուրիշ ազնիվ ու իրատես Հայեր յաջողեր էին ապահովել գաղութին միասնականությունը ու բոլորն ալ երջանիկ էին, յուզուած ձեռք բերուած այս գեղեցիկ արդյունքէն : (Ընդգծումները մերն են : Ս. Ս.)

Այո՛, բանաւոր էր մեր ընտրած ուղին եւ բանաւոր ալ կը մնայ : Ո՛չ Համայնավարները պատճառ ունին կարմրելու եւ ոչ ալ մենք : Ընդհակառակն կրնանք երկուստեք հպարտանալ մեր այս օրինակելի գործակցութեամբ :

Թուղթ մրոտելը շատ դիւրին է, բայց հարցուցէք անգամ մը հանգանակութեան համար տունէ տուն շրջող անձերուն թէ, բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու մէկ սեղանի

շուրջ հաւաքուած ըլլալու պարագան ի՛նչ ազդեցութիւն ունեցաւ ընդհանուրի հոգեբանութեան վրայ եւ ո՛րքան նպաստեց հանգանակութեան յաջողութեան: Ի տես այդ համերաշխ գործակցութեան, մեկուսացեալ կարծուածներն իսկ յուզումով է որ լայն բացին իրենց քսակները եւ մենք ունեցանք անսպասելի արդիւնք մը :

Կաթող. պատուիրակը կ'ըսէ թէ ոչ մէկ տեղ այսքան մեծ բազմութիւն տեսած է: Բայց ո՞վ կրնար երաշխաւորել այդ յաջողութեան գոնէ կէսը, եթէ համաձայնութիւն գոյացած չըլլար:

Զրպարտութիւն է Ազգ. Ճակատի օրկանին գրածը: Իրականութեան մէջ գիտակից անձերու կողմէ, հայրենասիրական պարտականութեան մը շուրջ եղած է համերաշխգործակցութիւններկայացուցչական սկզբունքի վրայ առանց ճնշումի, պարտադրութեան կամ «պայման»ի:

Եթէ այս արեւու պէս գեղեցիկ եւ պայծառ գործը տհաճութիւն կը պատճառէ նոյն թերթի խմբագիրներուն, ես ըսելիք չունիմ, թող ընթերցողը ինք հանէ եզրակացութիւնը:

Իսկ զիս սեւցնելու համար «գործակցութեամբ» մտքերը պղտորելու փորձին պատասխանելու պէտք իսկ չեմ ըներ: Թող պատասխանեն իր այն ընկերները՝ որոնք իմ պատերազմի ընթացքին գործունէութեանս տեղեակ են: Թող հարցնեն իր բարեկամին՝ Վահրիճին:

Այժմ Հ.Ա.Ը.Մ. կեդրոնէն հրահանգ եկած է որ Հ.Յ.Դ.ին հետ կապ ունեցող կազմակերպութեանց տալիք գումարները մերժուին եւ հանգանակիչ յանձնախումբէն դուրս ձգուին Հ.Յ.Դ. եւ Հ. Կապոյտ Խաչի ներկայացուցիչները: Հրահանգը շատ լաւ, անպայման կը գործադրուի, բայց մի՛ մոռնաք որ Կրեմլը իր կամքը ուրիշ ձեւով արտայայտեց եւ ա՛յս է իրականը, ճշմարիտը, ժողովրդապետական ձեւը:

«Յառաջ»ի գրածով չէ կարելի արդարացնել եղած իրական «շահատակութիւնը»: Հաւկիթին մէջէն մազ մի՛ փնտռէք: Որոմ մի՛ ցանէք: Մեղք է այս ժողովուրդին :

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.- ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, 6 ապրիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կ'ունենայ իր սեփական դաշտին՝ St. Loupի մէջ իր վերջին ախոյեանական մրցումը Մարսէյլի ոստիկանական խումբին դէմ: Առաջին խաղարկութեան Հ. Մ. Ը. Մ.ը պարտուեցաւ սոյն խումբէն, բայց այս անգամ մեր տղաքը ուրիշ ոգիով է որ դաշտ պիտի ելլեն եւ յաղթանակը ապահովելու համար ամէն ջանք պիտի թափեն: 1947 տարեշրջանէն ի վեր դեռ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չէ պարտուած եւ այս վերջին խաղի յաղթութեամբ մեր տղաքը կ'ուզեն պատուաւորապէս փակել ֆութպոլի եղանակը:

Ոստիկանական խումբն ալ պէտք ունի այս վերջին յաղթութեան եւ ամէն միջոց ի գործ պիտի դնէ, որովհետեւ պարտուելու պարագային՝ հաւանական է որ իրենց վերջընթեր դասաւորումով կորսնցնեն իրենց promotion d'Honneurի դասակարգը, որով այժմէն իսկ կը նախատեսենք բուռն խաղարկութիւն: Կը խնդրենք մեր յարգելի հանդիսականներէն որ բնաւ չմիջամտեն դատաւորին տըւած որոշումներուն, եթէ նոյնիսկ հակառակ ըլլան Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Մարսէյլի ոստիկանական խումբը կատարեալ կարգապահութեամբ օժտուած եւ շատ մաքուր խաղարկութեամբ խումբ մըն է:

Վահան Շամլեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ հրաւէրով անցեալ շաբթու հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է Անթիլիասի կաթողիկոսարանին մէջ: Ներկայ եղած են քառասունի չափ մտաւորականներ եւ լրագրողներ:

Կաթողիկոսը պարզելով հաւաքոյթին նպատակը՝ կարդացած է ամփոփ ծրագիր մը, որով կը յայտնէր թէ կը փափաքի ստեղծել Հայ Մշակոյթի Միութիւն մը՝ մասնակցութեամբ Լիբանանի հայ մտաւորականներու, իր անմիջական հովանաւորութեան եւ նախագահութեան տակ: Պատրաստուած ծրագրին համաձայն, Միութիւնը մարմին եւ ձեւ պիտի առնէ երկու տարուան փորձառական շրջանէ մը վերջ:

Ներկաները օգտակար գտնելով հանդերձ ծրագրուած միութեան նպատակը, թելադրեցին որ այժմէն Միութիւն չկազմուի եւ վարչութիւն չընտրուի, այլ կաթողիկոսը ինք նախաձեռնէ եւ հրաւիրէ իւրաքանչիւր անգամ, իրեն օգնական ունենալով իր փափաքած անձնաւորութիւնները:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ս. Թարգմանչաց վարժարանի Տեսչութիւնը հրապարակ հանած է պատկերազարդ «Յուշագիրք» մը, որուն համաձայն Ս. Յակոբեանց վանքը հարիւր տարի առաջ ունեցած է կազմակերպուած տպարան, վարժարան եւ նախակրթարան մանկապարտէզ: Տպարանը հիմնուած է 1833ին, Զաքարիա Կոփեցիի եւ Կիրակոս Երուսաղէմացիի կողմէ: Նոյն Զաքարիան հիմնած է Ժառանգաւորաց Վարժարանը 1843ին Ռամլէի մէջ, ուրկէ զայն փոխադրած է Երուսաղէմ 1845ին:

1842ին անոր կից հիմնուած է Ս. Գայեանէ աղջկանց դպրոց մը, բարերարութեամբ Նոր Նախիջեւանցի Շուստովեանի: Նոյն թուականներուն ծաղկոցներ բացուած են նաեւ Յոպպէի եւ Բեթղեհէմի մէջ: 1914ի պատերազմէն վերջ, Դուրեան պատրիարք ընծայարանի եռամեայ շրջանը աւելցուցած է Ժառանգաւորացի քառամեայ ընթացքին վրայ:

1928ին հիմնուած է Ս. Թարգմանչաց վարժարանը, իսկ բացումը կատարուած է 1929ին: Վարժարանը այժմ ունի 750 աշակերտներ: Տեսուչն է Սերոբէ վրդ. Մանուկեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 28ամեակի տօնախմբութիւնը կատարուած է Դամասկոսի մէջ, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ: Ներկայ եղած է խուռն բազմութիւն մը: Սրահին 900 աթոռներէն զատ, ամենայետին անկիւններն անգամ գրաւուած են :

Հանդէսին հովանաւորութիւնը ստանձնած է Դամասկոսի քաղաքապետը, որ իր գոհունակութիւնն է յայտնած եւ 100 ոսկիի նուէր մը ըրած է: Ներկայ եղած են նաեւ պետական բարձր պաշտօնատարներ, թղթակիցներ, արաբ. մարզական միութիւններու ներկայացուցիչներ, եւն.:

ՌԱԶՄԻԿԻ ԳԻՇԵՐԸ

Շաբաթ գիշեր, Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը, George V. պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, կազմակերպած էր «Ռազմիկի Գիշերը»՝ գեղարուեստական ճոխ յայտագրով եւ պարահանդէսով մը, որ տեւեց մինչեւ առաւօտ :

Նախօրօք յայտարարուած էր թէ, հանդէսին հասոյթը ամբողջութեամբ կը յատկացուի Յուշարձանի մը շինութեան պատուոյ դաշտը ինկած հայ ռազմիկներու յիշատակին:

Ժամը 11ին նուագախումբը հնչեցուց Ֆրանսական քայլերգը որ ներկաներու կողմէ ընդունուեցաւ յոտնկայս: Գեղարուեստական բաժնին, իրենց մասնակցութիւնը բերին, մէջ ընդ մէջ, Գ. Գուրգէն Ալէմշահ եւ իր խումբը, հայկական տաղերով: Գ. Ալեքսանդր Կուրճի, իր վրացական պարերով: Գ. Ժաք Փրովէնս Théâtre de 10 heuresէն: Ցիկան նուագախումբը՝ Եօսքա Նէմէթ, մեներգող Օր. Լօրայի մասնակցութեամբ, ինչպէս նաեւ Սօնիա եւ Մարասիա երգիչ-պարուհիներով:

Անակնկալ մըն էր ժողովուրդին համար մերգիչ Գ. Էմանուէլ Փափազեանի երեւումը: Երիտասարդ երգիչը իր երկու երգերով, թուոյ ծափեր խլեց ներկաներէն:

Յայտագրին մաս կը կազմէր նոյնպէս Փարիզաբնակ Հայերու թագուհիի ընտրութիւնը: Ընտրութեան կը մասնակցէին ներկաները անխտիր: Ընտրուեցաւ Թիագէմ Օր. Մոմճեան, իսկ պատուոյ օրիորդներ Արըճեան եւ Աւաղեան: Իսկ զոյգ նշանաւոր նուագախումբեր պարերը հաճելի կը դարձնէին մինչեւ առաւօտ :

Շաբաթներ առաջ «Ռազմիկի Գիշեր»ուան յայտարարութիւնները կը փայլէին Փարիզի պողոտաներու պատերուն վրայ: Թերթերով եւ թռուցիկներով ալ կը յայտարարուէր բացառիկ հանդամանքը՝ բարձր հովանաւորութեամբ, պատուոյ նախագահութեամբ, գործօն նախագահութեամբ, զանազան ականաւոր դէմքերու, եւն.:

Հակառակ թափուած աշխատանքին, մթնոլորտ այնքան ալ տաք չէր երեւար եւ օտար հասարակութիւնը գրեթէ կը բացակայէր: Օտարհիւրերէն ներկայ էին, Colonel Suhard, հանրապետութեան նախագահին ներկայացուցիչը, Général Revers, պետ սպայակոյտի, որուն նախագահութեամբ տեղի կ'ունենար հանդէսը, Général Zeller, որ կը ներկայացնէր նոյնպէս Général Delattre de Tassigny, Général Chouteau, Փարիզի զինուորական կառավարիչը, ծովակալ Sabine, Général C. de Lavalade, հրամանատար Միջին Արեւելքի ներքին ուժերուն, եւն.: — Շրջուն թղթակից

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ :

Սասունցի Դաւիթ

«Ծուռեր» ենք մենք բոլոր Հայերս, որ դարերով Մսրայ Մելիքի բռունցքին տակ ճզմուած անոր համար գանձեր կը դիզենք եւ մեր ցեղային գեղեցկութիւնները անոր իբրեւ հարկ կը վճարենք, բայց եւ այնպէս մեր հոգիներուն խորքը բարձրէն կը նայինք այդ բռնակալ հսկաներուն վրայ եւ կը տենչանք արդարութեան, իրաւունքի եւ մեր պետական ազատ գոյութեան. եւ բոլոր ներկայ հաւանականութիւններուն հակառակ «շիմարաբար» կ'ուզենք ու կը հաւատանք, որ օր մը պիտի իրականանայ այդ հեքիաթը, օր մը զարնէ պիտի Սասունցի Դաւթի արդարութեան ու ազատութեան թուր-կայծակին:

Հայ գուսանները հայ հոգիի խորքէն են երգեր ու կերտեր հայ տենչանքի եւ յոյսի աղխորիմաստ դիւցազներգութիւնը, որ դարձեր է խորհրդաւոր հէքիաթ մը. եւ ատոր համար է, որ այնքան հարազատ կը խօսի ամէն հայ հոգիի:

«Սասունցի Դաւիթ»ի ստեղծագործութիւնը ինծի հետեւեալ կերպով կը պատկերանայ: Դիւցազնական ծնունդով, իր կայծակէ թրով եւ իր թռչող նժոյգով ան անշուշտ որ սկիզբը եղած է հին հեթանոսական աստուած մը, հաւանօրէն մրրիկի ու կայծակի աստուածութիւնը, հնդկական Ինտրային եղբայրը, որ քրիստոնէութեան յաղթանակէն ու ամրացումէն ետքն ալ շարունակեր է ապրել ժողովուրդի երգին ու վէպին մէջ, իբրեւ հեքիաթ, մինչեւ իններորդ դարը: Եւ ահա նոր ծլող պետականութեան մը յոյսերուն եւ յուզումներուն ազդեցութեան տակ, ըստ ժամանակի տրամադրութեան, գուցէ քիչ մըն ալ դրդուած Աստուածաշունչի Գողիաթի եւ Դաւիթի պատմութենէն, հին հեքիաթը գուսաններուն կողմէ ենթարկուեր է նոր մշակման մարդկայնացման, ազգայնացման, արդիացման: Հին երկնածին ու երկնաբնակ աստուածայինը դարձեր է լեռնցի դիւցազնի մը ծնունդը. բնութեան կուռին պատկերացումը դարձեր է ազգային կուռի մը պատկերացում. աստուածը դարձեր է հերոս: Բայց հոն ալ, հոս ալ կռիւը միշտ մարդկային բարձրացման համար է. հոն՝ վերը, դեւ ամպերուն դէմ՝ անոնց ձեռքէն երկնային ջուրերը ազատելու համար ու մարդոց տալու. հոս՝ վարը, դեւ Մսրայ-Մելիքին ձեռքէն զարնուած ու գրկուած ժողովուրդ մը ազատելու համար: Հոն ալ, հոս ալ իր թուրկայծակով դեւին մարմինը մէջէն կիսելով :

Ժողովրդ. անգիր վէպերուն մէջ սովորական երեւոյթ է, որ մէկ կողմէն ապրող, քաջ ու մեծ մարդիկը կը դիւցազնանան ու կ'աստուածանան, երկրէն կը փոխադրուին երկինք, միւս կողմէն ալ երկնային բնութեան պատկերացումները հետզհետէ կը մարդկայնանան, երկինքէն կ'իջնեն երկիր ու կը դառնան «Որդի մարդոյ»: Առաջինը՝ ելքը՝ կը կատարուի մարդկային աւելի զարգացած դարերուն. երկրորդ շարժումը՝ էջքը՝ մարդկային աւելի զարգացած դարերուն, աւելի գիտակից դարերուն: Եւ երկինքի ու երկրի միջեւ կատարուող այս ելեւէջը կը կատարուի ու կը կրկնուի բոլոր ժողովուրդներու վէպերուն ու կրօնական ըմբռնումներուն մէջ: Սասունցի Դաւթի մարդկայնացումը բացառութիւն մը չէ:

Հեքիաթական այս քերթուածին մէջ իսկապէս ապրող ու իրական դիտողութենէ առնուած դէմքը, իսկական մարդը քեռի Օհանն է, բոլորովին նոր ստեղծագործութիւն մը, որ չկար մեր հին ազնուական դիւցազներգութեան մէջ որ նեղ միտքով հայ ճմլուած ժողովուրդը, այսինքն ոչ-ազնուական տարրը կը մարմնաւորէ, մեր Սանխօ Փանչօն եւ շատ ճիշդ ու իրացի նկարուած:

«Այն ձեռքը որ չես կրնար կտրել համբուրէ ու դիր ճակտիդ». այս ընդվզեցուցիչ, բայց դրական ու «խելացի» առածը անտարակոյս քեռի Օհանն է հնարեր: Իրերը, վիճակները, ուժերն ու յարաբերութիւնները ան կը տեսնէ, ինչպէս որ կան, գոնէ ինքը այնպէս համոզուած եւ ատոր համեմատ ալ կը շարժի, այսինքն կը ջանայ, որ բնաւ չշարժի: Դառն փորձերով եկած է այն եզրակացութեան, որ տկարը ինչպէս ալ որ շարժի՝ գլխուն փորձանք է գալու. ուրեմն լաւագոյնն է լուռ ենթարկուիլ բռնակալներու բոլոր պահանջներուն: Եւ այդ պատճառով ալ ուրիշ կերպ զգացող ու մտածող իր եղբօրորդին վտանգաւոր ու փորձանքաւոր խենթ մըն է իրեն համար եւ ընդհանրապէս «ծուռ»եր են բոլոր այն սերունդի մարդիկը, որոնք ազատ մտածելու եւ ազատ ըլլալու ազնուական պահանջը զիջիլ չեն կրնար ոչ ոքի,, Դաւիթը Օհանի համար ծուռ մտածող ու սխալ վարուող երեխայ մըն է, բայց սիրելի եւ հարազատ երեխայ մը, որու ըսածներէն ու ըրածներէն կը վախնայ Օհանը, որ փորձանք ու պատուհաս բերեն իրենց գլխուն, թէեւ հոգիին խորքը դժգոհ չէ, կ'ուզէ որ Դաւիթը յաջողի եւ հպարտ է Դաւիթի գործով ու անունով: Այո, ճիշդ այսպէս է հայ «ժողովուրդը»:

Վէպը շատ ազուոր կտորներ ունի, գեղեցիկ միջադէպեր, տեղտեղ բարձր թռիչք ու խոր մտածում. եւ խօսելու շնորհք ունին վէպին մէջի մարդիկը, ինչպէս եւ ըսելու, պատմելու եւ նկարագրելու շնորհքը ունի ինքը վէպը: Ոչ կենդանութիւնը կը պակսի, ոչ սիրուն պատկերացումները, ոչ ճիշդ ու համարձակ բառ, ոչ ալ հեգնութիւնն ու կատակը:

Բանահիւսական երկ մըն է Սասունցի Դաւիթը», որ գեղարուեստական արդար հպարտութեամբ Հայերս կրնանք տանիլ բոլոր բարձր ժողովուրդներու դիւցազներգական ստեղծագործութիւններուն քովիկը առանց վարանելու:

Մեր ժողովուրդի հին անկախ պետականութեան պտուղն ու նուէրն էր մեր անգիր, հին գու-

երբ կ'ընդունուէիրբեւ երկրին ազատարարը ,գգուշանայ քաղաքական խնդիրներէ : Իսկ իբրեւ պարզ քաղաքացի ազատ է յայտնելու իր տեսակէտները :

Կը յիշուի թէ զօր. տը Կոլ մասնանշեց ներկայ կարգուսարքին «ամլութիւնը», կիրակի օրուան ճառին մէջ (Պրիւնվալ) : Այս ակնարկը խոր վրդովում պատճառեց համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն, որոնք անխնայ կը հարուածեն զօրավարը, զօր. Պուլանժէի նմանցնելով զայն : (Երէկ Le Populaire ծաղրանկար մը տպած էր, զօրավարը ներկայացնելով իբրեւ հացագործ մը (պուլանժէ) որ... ճառ կ'եփէ) :

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, կառավարութիւնը ներկայացուցիչ պիտի չունենայ եւ պիտի չարտօնէ որ բանակը մասնակցի ոչ - պաշտօնական արտայայտութեանց : Այս որոշումը պիտի գործադրուի երկուշաբթի օր, Սթրազպուրկի մէջ, երբ զօրավարը ճառ խօսի :

Կը թուի թէ ձախակողմեան հոսանքները լուրջ մտահոգութեան մատնուած են : Լէոն Պլում անգամ, որ զօր. տը Կոլի մտերիմն եղած էր դիմադրական պայքարի օրերուն, այժմ կը քննադատէ զայն թէ դիրք բռնած է հանրապետութեան դէմ :

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը հրահանգեց բոլոր կազմակերպութեանց «արթուն եւ պատրաստ կենալ, ի հարկին ուժգնօրէն պատասխանելու համար Հանրապետութեան եւ ժողովրդապետութեան դէմ կատարուած որեւէ փորձի» : Այս որոշումն ալ հետեւանք է զօր. տը Կոլի կիրակի օրուան բանախօսութեան :

Առժամեայ կառավարութիւն Գերմանիոյ համար

Զորսերու Խորհուրդին Դշ. օրուան նիստին մէջ, առժամապէս մէկդի դնելով հատուցումներու չարաբաստիկ խնդիրը, ելք մը գտնուեցաւ Գերմանիոյ ապագայ կառավարութեան կազմութեան մասին : Պ. Պիտօ նորէն միջին ճամբայ մը փորձելով, հաւանութիւն յայտնեց բրիտանական կառավարութեան ծրագրին, որուն համաձայն առժամեայ կառավարութիւն մը պիտի հաստատուի Գերմանիոյ մէջ, աստիճանաբար : Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը մինչեւ հիմա կանխահաս կը նկատէր գերմանական կառավարութեան մը հաստատումը :

Զորս նախարարները չորս ժամ վիճաբանելէ վերջ, որոշեցին մասնաւոր յանձնախումբի մը յանձնել Գերմանիոյ ապագայ կառավարութեան խնդիրը, որպէսզի քննէ եւ ներդաշնակէ չորս պետութիւններու ծրագիրները :

Այս առթիւ ալ շատ մը հակաճառութիւններ տեղի ունեցան : Զօր. Մարշըլ դիտել տուաւ թէ Պերլինի միջդաշնակցային Վերստուգիչ Յանձնաժողովը պէտք չէ վեթօ գործադրէ գերման կառավարութեան կարգադրութեանց վրայ, այլ միայն գոհանայ մեծամասնութեամբ տրուած որոշումներով : Մոլոթով ընդդիմացաւ այս տեսակէտին, առարկելով թէ այն ատեն պիտի քանդուի Վերստուգիչ յանձնաժողովին միաձայնութիւնը : Այս առթիւ նորէն առաջարկեց Գերմանիոյ նոր կարգուսարքը հաստատել Վայմարի սահմանադրութեան վրայ, սահմանափակելով նախագահին իրաւունքները :

Պ. Պիտոյի ծրագիրը կը թելադրէ առժամեայ վարչութիւն մը հաստատել, յետոյ յանգելու համար վերջնական կառավարութեան մը : Ֆրանսա երբեք չէ հրաժարած Սարի եւ Ռուրի շրջաններու մասին դրած պահանջներէն :

ՌՈՒՐԻ ԱԾԽԱՀԱՆՔՆԵՐՈՒ 300.000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ գործադուլ հռչակեցին Եշ. օր, բողոքելով մնունդի անբաւականութեան դէմ : Թէեւ գործադուլը 24 ժամուան համար էր, բայցիրականին մէջ հինգ օր դադար կը նշանակէ, ուրիշ խօսքով՝ օրական 200.000 թոն ածուխ պակաս, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ բրիտանական իշխանութեանց :

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ, Վարշաւայի մէջ, Ռոտըլֆ Հօէս, Աուշվիցի դժոխքին հրամանատարը, որ խոստովանած էր թէ միայն 2.500.000 կալանաւորներ մեռցուցած է ...

ԿԸ ՀԵՐՔՈՒԻ Եովանովիչի ձերբակալման լուրը : Հետապնդումները կը շարունակուին մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մէջ :

սանական վիպասանութիւնը, ուրկէ սակայն թանկագին փշրանքներ ունինք միայն մեր ձեռքը : Դարեր յետոյ վերստին անկախ պետականութիւն մը ստեղծելու յոյսին, ջանքերուն եւ երկունքին բերած պտուղն է «Սասունցի Դաւիթը»՝ մեր վերջին գուսանական վէպը :

Գուսանական վիպասանութեան ծաղկումը սերտօրէն կապուած է ժողովուրդի մը պետականութեան : Պետականութիւնը կը ծնի մեծ մարդիկն ու մեծ գործերը եւ մինչեւ մեծ մարդիկն ու անոնց ներշնչող գործերը չըլլան մէջտեղը՝ ծնիլ չի կրնար անոնց դէմքն ու գործը քանդակող երգիչ վիպասանը :

(3 եւ վերջ)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽԼԻՐԴԸ (քանսէռ) բուժելու միջոց մը գտած է իտալացի գիտնական մը : Փորձերը կը շարունակուին :

ՄԻՍԻ ԽՆԴԻՐԸ նորէն քննելով, նախարարական խորհուրդը որոշեց ներկայ գրութիւնը շարունակել մինչեւ ապրիլ 15 (քիլոն 218 ֆրանք) : Այնուհետեւ միսը պիտի ծախուի երկու տեսակ, — խորովելիքը՝ 225 ֆրանք, խաշելիքը՝ 120 : Այս գիները թեթեւապէս պիտի փոխուին համաձայն գաւառական շրջաններու : Կարգ մը թերթեր գրած էին թէ հացի բաժնեչափը 250 կրամի պիտի զեղչուի : Որեւէ որոշում տրուած չէ տակաւին :

ԿԱՀԸՌԻ ԼԱՖԱՅԷԹԻ մէջ շատ մը ապրանքներ երեւան հանուած են, նախապատերազմեան գիներով : Այս առթիւ համայնավարները ցոյց մը սարքեցին այդ մեծ վաճառատան առջեւ : Թերթերը կը գրեն թէ այդ ապրանքները ցուցակագրուելով պիտի յանձնուին հանրային խնամատարութեան :

ՎԱՆԱԿԱՆ ՄԸ, Կիյու, Փարիզի Սուռս փողոցի Բենեդիկտեան վանքէն, փախաւ, լսած ըլլալով թէ պիտի ձերբակալուի : Իրեն հետ փախած է նաեւ մանչիկ մը որ մահուան դատապարտուած էր :

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ֆրանսական բանակին հրամանատարներէն գնդ. Տէպ եւ գնդ. Կիւֆիլէ զոհ գացին օդանաւի արկած իմը :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ պիտի քննուի Ապահովութեան Խորհուրդի հինգ մեծ անդամներուն կողմէ, Անգլիոյ առաջարկով :— Լուսարդելը ջնջուեցաւ Երուսաղէմի մէջ, Զատկի տօներուն առթիւ :

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՕՐԱԹՈՐԻՕ» ՄԸ, «Եոնուս Էմրէ» ներկայացուեցաւ Փարիզ, Փլէյէլի մեծ սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Ահմէտ Ատնան Սայկունի : Նիւթը առնուած է 13րդ դարու թուրք բանաստեղծէ մը (ֆրանսերէնի թարգմանուած) :

ԱԹԷՆՔԻ խորհրդային դեսպանը հեռացաւ բոլոր պաշտօնեաներով : Պատճառը գաղտնի կը պահուի :

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ անպարտ արձակուեցան «Թուրան» ընկերակցութեան այն անդամները որ դատի քաշուած էին :Կ'առարկեն թէ պատժական օրէնքը որեւէ տրամադրութիւն չի պարունակեր այս մասին :

ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Համախարբերդցիական Միութեան Կարտանի մասնաճիւղը կազմակերպած է հաւկթախաղի հանդէս մը, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Պիվէռ, Անտուրեան եղբարց սրահին մէջ :

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ վերջին հանդէսին օրը Տիկին Ֆէյտի սեւ թաւիշէ վզնոց (écharpe) մը կորսնցուցած է : Գտնողէն կը խնդրուի դրկել Mme Feyditի, 7 rue de Phalsbourg, Paris (17) :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, 4 Ապրիլ, Խաչելութիւն եւ Թաղում ժամը 17ին :

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ Ս. ԶԱՏԿԻ, Շաբաթ 5 Ապրիլ, սկիզբն ժամերգ. ժամը 15.30ին, Ս. Պատ. ժամը 17ին :

ԶԱՏԻԿ, ԿԻՐԱԿԻ 6 Ապրիլ, սկիզբն. ժամերգ. ժամը 7.30ին, Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

ՄԵՌԵԼՈՑ Ս. ԶԱՏԿԻ, Երկուշաբթի 7 Ապրիլ, Ս. Պատարագ ժամը 10ին :— Հոգաբարձութիւն

ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Մարսէյլի Կեդր. Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ գաղութը (կազմակերպութիւնները, ընկերակցութիւն, մամուլի ներկայացուցչութիւն եւն.) իր Ցայգահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ՝ 12ապրիլ, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, «Պոէպան Մարսէյեէի» ընդարձակ սրահներուն մէջ՝ նախագահութեամբ ընկեր ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆի : Նուագ, անակնկալներ, համբաւաւոր արուեստագէտ մը, պար, ընտրութիւն «Օրիորդ Հայաստանի», լաւագոյն պարողզոյգի եւ զինուորական լաւագոյն դրուատագիր ստացողի :— Հանդէսին պիտի մասնակցի յայտնի երաժշտագէտ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի երգչախումբը : Աճուրդ չկայ : Մուտքը ազատ է

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Դպրոցասէրի պարահանդէս ցերեկոյթին, նախագահութեամբ Պ. Պետրոս Պալըգճեանի, ապրիլ 13ին Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges Vի շքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V : Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon :

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի գանձապահ Պ.Ա. Աճէմեանի ,12 rueCadet :

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԴԻՇԱՏԱԿՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամական ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 20ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ, կը հրաւիրուին երէց ընկերները :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Մուրատ» ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Զեկուցում պատգամաւորի :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Զատկի երկուշաբթին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Մարիամ Վարդանեան կը փնտռէ իր երկու տալերը՝ Նեկտար Գայեան, կինը Իսկէնտէրին (Մարզուանի Անաթոլիա Քօլէժը կահագործ), Մարիամ Եայլաեան եւ տղաքը, Խաչատուր, Յովսէփ, Յովհաննէս որոնք Աթէնքէն Լիոն եկած են իբրեւ գործագործ : Գրել Տիկին Հայկանուշ Տէր Յարութիւնեանի, 1 rue St. Medar: Epinay s)Seine:

ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԵՐՈՒ առթիւ ֆութպոլի մրցում, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէն - Փարիզ - Լիոն խումբերու միջեւ, մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Համասեբաստիոյ Շինարար Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտեան 5 : Կը հրաւիրուի Տէսինի հասարակութիւնը քաջալերել մեր այս ձեռնարկը :

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այցելու ուսուցիչ մը պատրաստ է դասաւանդել՝ հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուները դիւրամատչելի գիներով : Փափաքողները արձանագրութեանց համար, կը հրաւիրուին դիմել հետեւեալ հասցէին.— Noroyan Frères, 57 rue Barnard du Bois, Marseille :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ մաքուր գործ կարող գործաւորուհիներ հագուստի, chemisierի եւ «ժիւփ»ի համար : Գործը միշտ տունը պիտի յանձնուի : ԼԱՒ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ, ՏԵՒԱԿԱՆ ԳՈՐԾ, Դիմել ARTINIAN, 21ter, rue de la Justice, Compiègne (Oise):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 5 AVRIL 1947 Շաբաթ 5 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5003-Նոր շրջան թիւ 612 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Նորագոյն Ֆրանսան իր վէրքերը չէ կապած տակաւին, եւ ահաւասիկ նոր խոց մը,—դրսէն եւ բանուոր ճակատամարտ օրուան հոսանքներուն եւ զօր. տը Կոլի միջեւ:

Ինչո՞ւ ծածկել՝ պայքարը լուրջ պատնեշութիւն կը պատճառէ կառավարութեան, մինչ նոյն ատեն ուշադրութիւն գրաւելով արտասահմանի, մանաւորապէս անգլեւսաքսոն երկիրներու մէջ:

Նոր չէ այս ճակատամարտը, բայց կը թուի թէ կը նորոգուի, առժամեայ դադարէ մը վերջ:

Անցեալ տարի, երբ նոր Սահմանադրութիւնը ժողովուրդին քուէարկութեան կ'ենթարկուէր, զօր. տը Կոլ յայտնապէս բացասական դիրք բռնեց, չնշմարելով անոր թերիներն ու վտանգները: Իր խորհուրդն էր չքուէարկել զայն:

Եւ սակայն, քուէարկուներուն մեծ մասը այդ պատասխանեց եւ երկրին կեանքը կազմակերպուեցաւ համաձայն նոր Սահմանադրութեան:

Զօրավարը երկար լռութենէ մը վերջ, այժմ նորէն ասպարէզ իջած է, չէզոքացնելով դիրք բռնելով օրուան կարգուսարքին դէմ:

Իր առաջին ելոյթը տեղի ունեցաւ Մարտ 30ին, Պրիւնվալի մէջ (Նորմանտիա), ուր գացած էր պատերազմական յիշատակարանի մը բացման առթիւ:

Այդ օրը, զանազան ակնարկներէ վերջ, ուղղեց ազդարարութիւն մը որ մինչեւ այսօր ալ կը զբաղեցնէ կառավարական շրջանակները, քաղաքական հոսանքները եւ մամուլը.

— « Պիտի գայ օրը երբ մէկդի նետելով ամուլ խաղերը եւ մերժելով այն ձախաւեր կարգուսարքը ուր կը մոլորի ազգը եւ անկարողութեան կը մատնուի պետութիւնը, Ֆրանսացիներու միաձայն զանգուածը պիտի համախմբուի Ֆրանսայի վրայ»:

Ամէնէն աւելի ձախերն էին որ ըմբոստացան այս [illegible] Նոյնիսկ իր [illegible] մը, Լէոն Պլում, փութաց քննադատել «Առաջին Դիմադրականը», մատնանշելով անոր բռնած դիրքին անպատեհութիւնները:

Ո՛րքան կծու խօսքեր, այս առթիւ գրած խմբագրականներուն մէջ: Ահաւասիկ վերջինը.

— « Պրիւնվալի ճառը կը ծածկէ եւ միութեան խորհուրդով մը կը զարդարէ այն ինչ որ իրականին մէջ պառակտումի արարք մըն է»: (Le Populaire, 4 Ապրիլ):

Նախկին վարչապետը խոր մտահոգութեամբ կը դիտէ ապագան, տեսնելով որ արդէն իսկ երկուքի բաժնուած է Ֆրանսան: Եւ կը յիշեցնէ թէ որչափ չարումնակուի զօրավարին պայքարը, այնքան պիտի չեշտուի պառակտումը:

Բնականաբար շատ աւելի խիստ են համայնավարները, իրենց թերթերով, բանախօսներով եւ հրապարակային ցոյցերով, որոնց առաջինը տեղի ունեցաւ Եչ. գիշեր:

Մինչ Լէոն Պլում կը մեղադրէ թէ զօր. տը Կոլ «տենդագին ջղագրգռութեան վիճակ մը» կը ստեղծէ երկրին մէջ, Մորիս Թորէզ, փոխ - վարչապետ, հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ «յետադիմական հոսանքը անոր մէջ գտաւ դրօշակիր մը»:

Երկրորդ բանախօսը, Անտրէ Մարթի, աւելի յառաջ գնաց, քննադատելով զօրավարին թուլութիւնը Դիմադրական պայքարին մէջ: Նոյնքան վճռական էր կուսակցութեան Բ. ընդհ. քարտուղարը, Ժաք Տիւքլօ, (Տես լուրերու բաժինը):

Համայնավար կուսակցութեան համար Նոր Պուլանժէ մըն է զօր. տը Կոլ, կուսակից անձնական իշխանութեան: Եւ ահաւասիկ իր Քաղաքական Բիւրօն ալ յետաշրջական շարժում մը նախատեսելով, կը հրաւիրէ «համայնավարները, ընկերվարականները, քաղաքներու եւ գիւղերու բոլոր հանրապետականները միանալ, որպէսզի Ֆրանսան չգլորի արկածախնդրութեան մէջ եւ հանրապետութեան պաշտպանութիւնն ապահովուի խռովարարական ամէն փորձի դէմ»

Մենք պարզապէս արձանագրեցինք մէկ - երկու երեւոյթներ, իբրեւ ախտանշան:

Կը գտնուինք երկրի մը մէջ ուր կը տիրապետեն ազատ միտքն ու արամաբանութիւնը:

Երկիր մը որ կրցաւ միացեալ ճակատ կազմել եւ դիմադրել պարտութեան ամէնէն տաժանելի օրերուն, անշուշտ այս փորձանքն ալ կ'անցընէ:

Որքան ալ սաստկանան քաղաքական կիրքերը, բոլորն ալ կ'ըմբռնեն Ֆրանսայի կացութեան փափկութիւնը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԹԱՓՈ՞ՒՄ ...

Պզտիկ լուր մը աչքիս զարկաւ «Ցառաջ»ի մանր լուրերու բաժնին մէջ.— Թրքական Օրաթուրիօ մը (մաղթերգ) Փարիզի մէջ, ղեկավարութեամբ Թուրք երաժշտագէտի մը:

Լսած էի որ մեր հարեւանները ձեռնարկած են Եւրոպայի ծանօթացնել իրենց հին մշակոյթը, դարերով խոր խոր քնանալէ վերջ:

Ինչո՞ւ չէ: Երբ Հայերը, Յոյները, Արաբները, Բիւզանդացիները կը պարծենան իրենցարուեստով եւ գրականութեամբ, իրենք ինչո՞վ ետ կը մնան այդ «րայաներէն»: Իրե՞նք չէին որ տիրեցին այդ «աղբարք»ներուն եւ Բիւզանդիոնի, հինգ դարատեւ:

Դարերով ուրիշներուն մշակոյթը հարթեցին իրենց խարոյկը վառ պահելու համար: Յոյն, Հայ, Արաբ, ո՞ր տեսակը կը պակսէր իրենց:

Այս փորձերը եթէ մեծ վնասներ պատճառեցին զոհերուն, օգուտ մը ունեցա՞ն իրենց համար:

Կը թուի թէ քիչ մը խելքի եկած են, քանի որ ահա իրենց կարգին կը փորձեն փայլիլ Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ, դեղարուեստական երեկոյթ մը սարքելով Սալ Փլէյէլի մէջ:

Մաղթենք որ զարգանայ այս ճաշակը, մոռցնելու համար միւսը,— որ կը բաղկանար կախաղանէ եւ եաթաղանէ:

Այն ատեն Ամերիկացիներն ալ իրաւունք պիտի ունենան, պարծենալու թէ իրաւամբ օգնութեան հասեր են Թուրքիոյ:

ՍՕՍԻ

Ե՞ՐԲ ԿԸ ՍԿՍԻ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

ԽՄԲ.— Եգիպտահայ Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէն հետեւեալ ազդը հաղորդած է մամուլին.—

Ի պատասխան Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէիս 9 Հոկտեմբեր 1946 [illegible] Երեւան, Արտասահմանից ներգաղթող Հայերի ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէին, այդ կոմիտէի նախագահ՝ Պ. Բարգէն Աստուածատրեան վերջերս ուղղած է մեզի 18 Դեկտեմբեր 1946 թուակիր նամակ մը, ուր գոհունակութիւն յայտնելէ ետք Եգիպտահայ ներգաղթին հետ առնչութիւն ունեցող ցարդ կատարուած աշխատանքներուն նկատմամբ, կուտայ կարգ մը տեղեկութիւններ, եւ ի միջի այլոց կը գրէ.—

«Եգիպտահայութեան ներգաղթը չի ծրագրւում աւարտել մէկ տարուայ ընթացքում, ուստի այն Հայերը որոնք առաջին տարուայ ընթացքում չեն կարող վերադառնալ հայրենիք, կարող են իրականացնել իրենց վերադարձը յաջորդ տարիներին:

«Ներգաղթի կազմակերպման մասին աւելի մանրամասն ցուցմունքները կը ստանաք մեր ներկայացուցիչներից, որոնք կը ժամանեն ձեզ մօտ ներգաղթն սկսելուց որոշ ժամանակ առաջ:

«Այդ հարցերն այժմ քննւում են կառավարութեան կողմից, եւ ներգաղթն սկսելու ժամկէտի, ինչպէս նաեւ Եգիպտոսից ընդունուող Հայերի քանակի մասին կը յայտնուի ձեզ լրացուցիչ կերպով»:

ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻՆ

ԵՐԵՒԱՆ 21 Մարտ (Իզվեստիա).— Մարիամ Մարտիրոսեան, Զիթղանի գիւղի համայնատնտեսութեան (կոլխոզի) ղեկավարներէն, արժանացած է ընկերվարական աշխատանքի հերոսուհիի կոչման՝ արտակարգօրէն առատ բերք ստացած ըլլալով իր մշակած հողամասէն: Տիկին Մարիամը խոստացած է յառաջիկայ ամրան, Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան երեսնամեակի առթիւ, հասցնել իր հաւաքած բերքը 40 կենդինարի, իւրաքանչիւր հէքտարէն:

★ 118 կոլխոզներ պարգեւադրուած են Լենինի շքանշանով, ցորենի գերադոյն բերք արտադրած ըլլալով իրենց հողամասերէն: Ամբողջ խորհրդային Միութեան մէջ ամէնէն շատ բերքատուածը Հայաստանի հողէն տիկին Օսիկ Մաղոյեանն է, 38 կենդինար մէկ հէկտարէն՝ 10 հէկտար տարածութեան վրայ: Մուշեղ Մկրտիչեան «Նոր Կեանք» կոլխոզէն, նոյնպէս վարձատրուած Լենինի շքանշանով, ստացած է 27 կենդինար, 12 հէքտարի վրայ:

«ԱՌՏՈՒ ՄԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿՐՆԱՅ ԾԱԳԻԼ», Կ'ԸՍԷ ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Պոլսէն կը հեռագրեն ամերիկեան «Ասոշիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան, Եչ. օրուան թուականով.—

Այս առտուան թուրքերէն թերթերը կը հրատարակեն վարչապետ Րէճէպ Փէքէրի հետեւեալ խօսքերը, ուղղուած խումբ մը Իզմիրցի վաճառականներու.

— « Բոլորովին կարելի է որ առտու մը արթննանք եւ պատերազմի մը մէջ գտնուինք»:

Թերթերու ստացած հեռագիրներուն համաձայն, այս վարչապետը յանկարծ այս ազդարարութիւնն ըրած է, երբ վաճառականները արտօնութիւն կը խնդրէին ցորեն արտածելու,բերք մը զոր Թուրքիա միշտ իրեն համար պահած է, վերջին պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Փէքէր ըսած է թէ Թուրքիա առատ ցորեն ունի այս տարի, բայց պէտք է միշտ պատրաստ ըլլայ որեւէ պատահականութեան հանդէպ: Ահա իր խօսքերը.

— « Այսօրուան պայմաններուն մէջ, մեր մեծ դրացիներէն ոմանք պէտք չէ պատերազմ յայտարարեն մեզի դէմ: Բացարձակօրէն այդպէս է. բայց տրամաբանութիւնը բաւական չէ: Մենք չենք կրնար ամէն բան դատել համաձայն մեր տրամաբանութեան: Տրամաբանակա՞ն էր երբ Հիթլէր պատերազմի մէջ խրեց Գերմանիան: Ան չէ՞ր կըրնար նկատի առնել բրիտանական կայսրութեան ուժը եւ նախատեսել թէ Ամերիկան կրնայ մասնակցիլ պատերազմին: Տրամաբանական է որ մեծ դրացի մը որ աչք ունի մեր հողին վրայ, պիտի չուզէր պատերազմի բռնուիլ: Բայց բոլորովին կարելի է որ առտու մը արթննանք եւ պատերազմի մը մէջ գտնուինք»:

Եզրակացնելով, վարչապետը յայտարարեց թէ երբ որեւէ որոշում կը տրուի հողագործական խնդիրներու մասին, նախ եւ առաջ «անհրաժեշտ է որ լաւ խորհինք եւ նկատի առնենք բանակին պէտքերը: Եթէ իմաստութեամբ եւ խնայողութեամբ չշարժինք, օր մը մեր ձեռքերը (գլուխը) քարէ քար պիտի զարնենք յառաջիկայ տարիներու ընթացքին: Աւելի տաժանելի տարիներ կրնան գալ: Աշխարհի պայմանները կրնան մէկ անգամէն փոխուիլ»:

★ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին Արտաքին Յարաբերութեանց յանձնաժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց նախագահ Թրումընի ծրագիրը որ կ'առաջարկէ 400 միլիոն տոլար տրամադրել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ: Յանձնաժողովը մերժեց Թուրքիան այս ծրագրէն դուրս ձգելու եւ [illegible] Երեսփ. ժողովին արտաքին գործերու յանձնաժողովն ալ այսօր-վաղը կը վերջացնէ իր քննութիւնը:

Զօր. տը Կոլ պիտի շարունակէ իր խաղաղական ճառերը

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐԸ

Զօր. տը Կոլի խնդիրը հետզհետէ կը բարդանայ: Վարչապետը առջի օր մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ պարզելով երկրին ընդհանուր վիճակը, լուսաբանութիւններ հաղորդեց նաեւ այս հարցի մասին, մանաւանդ որ երկուշաբթի օր գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած էր զօրավարին հետ, Պրիւնվալի բանախօսութեան առթիւ: Պ. Ռամատիէ յայտարարեց.

— « Զօրավարը շարք մը քաղաքական ճառեր պիտի խօսի, պարզելու համար իր կարծիքները եւ դիրքը: Կառավարութիւնը չուզեր եւ չի կրնար որեւէ արգելք դնել իր ճամբուն վրայ: Զօրավարը ամէն իրաւունք ունի ազատօրէն արտայայտուելու, ինչպէս ոեւէ քաղաքացի: Նոյնիսկ ան աւելի շատ իրաւունքներ ունի քան ուրիշ ոեւէ մէկը: Մենք կը յարգենք ազատութիւնը, եւ, եթէ նոյնիսկ զօրավարը քննադատէ կառավարութեան գործունէութիւնը, իրաւունք ունի: Ամէնէն փափուկ խնդիրը հետեւեալն է,— Իր ճառերը կ'արտասանուին Դիմադրական շարժումի մասին սարքուած յիշատակի ցոյցերու առթիւ: Բայց այս ցոյցերուն կը խառնուին քաղաքական մտահոգութիւններ: Յիշատակի արարողութեանց մէջ, օրինաւոր եւ անհրաժեշտ է որ կառավարական կազմը, քաղաքային եւ զինուորական, բարձրացնէ այս ցոյցերուն փայլը: Բայց եթէ քաղաքական մտահոգութիւններ կը խառնուին յիշատակի տօնի մը, այն ատեն պետութեան հեղինակութիւնը դործածուած կ'ըլլայ մասնաւոր քաղաքականութիւն մը հովանաւորելու: Հետեւաբար կառավարութիւնը խորհեցաւ թէ ամէնէն պարզ միջոցն է խնդիրը ուղղակի ներկայացնել զօրավարին ուշադրութեան: Մենք անոր հետեւեցանք Դիմադրական պայքարին մէջ: Ան էր առժամեայ կառավարութեան առաջին նախագահը: Մենք չատերս անոր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Խօսեցանք գաւառաբարբառի եւ ուղղագրու-թեան մասին:

Աւարտենք մեր խօսքը, նկատի առնելով հարցաքննութեան վերջին երկու հարցումները՝ օտար բառերու գործածութեան եւ «պետական» լեզուի մասին:

Օտար բառերու գործածութեան խնդիրը հին է ու բարդ: Կարելի չէ գտնել որեւէ լեզու, որ փոխառութիւններ ըրած չըլլայ եւ չընէ: Հայերէնը բացառութիւն չի կրնար կազմել: Մեր լեզուն, հակառակ իր ճոխութեան ու ճկունութեան, փոխառութիւններ շատ ըրած է եւ պիտի ընէ դեռ, մասնաւորաբար գիտական ու ճարտարարուեստական կալուածներէն ներս: Ուրեմն, «անհրաժեշտ» դատենք կամ ոչ, օտար բառերու գործածութիւնը անխուսափելի է: Հին օրերէն ի վեր, այս գործածութիւնը եղած է եւ պիտի ըլլայ: Բայց եղած հարցումին շեշտը այս «անխուսափելի» գործածութեան վրայ չիյնար: Աշխարհի ամէնէն աւելի զարգացած ու ճոխ նկատուած լեզուն իսկ չի կըրնար յաւակնիլ թէ ինք կրնայ ինքնաբաւ ըլլալ: Կա՞յ ժողովուրդ մը, որ իր դռները փակէ եւ ինքիրմով միայն ապրի: Կրնա՞յ ըլլալ լեզու մը, որ իր սահմանները փշաթելերով պաշտպանէ: Խօսքը ուրեմն ոչ թէ բացարձակ ժխտումի մասին է, այլ փոխառութեան քանակին մասին: Թէ արեւմտահայ եւ թէ արեւելահայ բարբառները փոխառութիւններ ըրած են եւ մինչեւ այսօր ալ կ՚ընեն: Բայց, ինչ որ դատապարտելի է, այս փոխառութիւնը չէ, այլ անտեղի ու անմիտ օտարաբանութիւնը, իբր հետեւանք տգիտութեան, ցուցամոլութեան, սովորամոլութեան եւ անփութութեան: Այս տեսակէտէն մեղադրանքի տակ են թէ արեւմտահայ գրողները եւ թէ արեւելահայ-ները, առաջիններն աւելի քիչ, վերջինները քիչ մը աւելի շատ, որովհետեւ արեւմտահայութիւնը 50—60 տարի առաջ անցուցած է օտարաբանութեան այդ շրջանը եւ մեր օրերուն արեւմտահայ գրող մը շատ քիչ անգամ կը հարկադրուի օտար բառ մը կամ բացատրութիւն մը գործածել:

Նոյնը չէ պարագան արեւելահայ գրողներու համար, որոնք ինչպէս անցեալին, այսօր ալ լեզուական խնդիրներու մէջ նուազ խստապահանջ են եւ շատ հեշտութեամբ կը գրեն ընթացիկ որեւէ օտարաբանութիւն, առանց անդրադառնալու որ ունինք անոր հայերէն համարժէքը, յաճախ աւելի պարզ ու գեղեցիկ:

Երեւանի լեզուագէտներն իսկ հին սովորա-[կանն?], պաշտպան են. Երբ ունինք անոնց համարժէք հայերէնները:

Շատերու կարգին, ակադեմիկոս եւ գրականութեան դասախօս ու քննադատ Արսէն Տէրտէրեան իր վերջին գործերէն մէկուն մէջ («Հայ Կլասիկներ»), ապշեցուցիչ լեզու մը կը գործածէ: Կը բաւէ քանի մը էջ դարձնել, հաւաքելու համար հետեւեալ ցուցանքները,— «Գեղարուեստի կոդեքսի բազա», «սենսացիոն նորութիւն», «կոմիկական կոնտրաստներ», «Պարոնեանի պարոդիայի մեխը կազմում է», եւն: Յիշեցինք մէկը. կան շատերը, որոնք լայն բացած են հայերէնի դռները եւ օտար ու խժալուր բառերը կրնան ազատ ու համարձակ տեղ գրաւել:

Դժբախտութիւնը այս չէ միայն, այլ այն՝ որ կ՚արդարացուին ալ այս փոխառութիւնները, իբր թէ «ճոխացնելու» համար հայերէնը. չէ՞ որ Հինգերորդ դարուն մեր մեծ Թարգմանիչները շատ մը փոխառութիւններ ըրեր են...

Տգիտութի՞ւն թէ չարափոխութիւն:

Անշուշտ եղած են փոխառութիւններ Ե. դարուն, բայց ի՛նչ փոխառութիւններ: Այնպիսի բառեր ու բացատրութիւններ, ինչպէս մասնիկներ եւ նախդիրներ ալ, որոնք բան մը կ՚աւելցնէին, որոնց համարժէքը չունէր հայերէնը: Մինչ այսօ՞ր: Ունենք ծերակույտը, ունենք կուսակցությունը, հանրապետությունը, զգայացումը, զանեշտականը եւն ի՛նչ հարկ ուրեմն նոյն այդ հայերէն պարզ, նուիրագործուած եւ գեղեցիկ բառերուն տեղ օտար բառերը գործածել, յաճախ խեղաթիւրուած ալ. «սէնսացիոն նորութի՛ւն»,—ի՛նչպէս արդարացնել, երբ սէնսացիոնը իբր որակական կը գործածուի, այնքա՛ն անորակելի կերպով...

Ուրախ ենք որ Հայաստանի նոր գրողներէն շատերը աւելի հոգածու են եւ հայ լեզուն, իբրեւ հայ հոգիի արտայայտութիւնը, կը բիւրեղանայ հետզհետէ: Բայց պիտի ուզէինք որ ինչպէս սփիւռքի մէջ, Հայաստանի մէջ ալ վերջ գտնէր աղճատումը: Հայերէնը ունի գործածուած օտար բառերէն մեծագոյն մասը: Եթէ կը պակսին մէկ քանին, ընդունակ է մեր լեզուն ստեղծելու կամ յօրինելու: Արհեստագիտական կամ գիտական բառերն են որ ամէնէն աւելի անթարգմանելի կը մնան: Կարելի է փորձել ու փնտռել-դեռ-ձախողելու պարագային՝ զգուշութեամբ փոխ առնել, նուազագոյն չափով, առանց սակայն «ճոխացնելու» հայերէնը՝ օտարաբանութիւններու անիմաստ եւ այլանդակ խուժումով:

Մեր հայրենիքի պետական լեզուն ո՞րը պիտի կազմէ՝ արեւելահայերէ՞նը, արեւմտահայերէ՞նը, թէ երկուքին խառնուրդը:

Այս բացատրութիւնը հասկնալի է, երբ անով պիտի ըմբռնենք երկրին ժողովուրդին կողմէ խօսուած ու գրուած եւ պետութենէն որդեգրուածը:

Պետական լեզու է այսօր արեւելահայերէնը, արդարօրէն ու բնականօրէն, քանի որ երկրին ժողովուրդին ու գրականութեան լեզուն է ան:

Մէկ լեզու կայ միայն. հայերէնը, որ հայ ժողովուրդի յաւիտենական դամձն է: Կայ ժողովրդականը, խօսուածը եւ կայ աւելի մշակուածը, գրական լեզուն. ու այսքան: Ունինք արեւելահայերէնը, ունինք արեւմտահայերէնը: Երբ պետութիւնը երրորդ լեզու մը կը փորձէ ստեղծել, իր ռեսպուբլիկաներով, պարտիաներով, ռեվոլիւցիաներով, եւն. եւն. (պարտադիր՝ Խ. Միութեան բոլոր երկիրներուն համար), մենք, մանաւանդ Սփիւռքիմէջ գտնուող Հայերս, պարտաւոր չենք ընդունելու: Պետութիւն մը իրեն յատուկ նոր լեզու չի կրնար ունենալ:

Պետութիւն մը կրնայ լեզուին զարգացման համար պայմաններ ստեղծել,— դպրոցներ, մամուլ, գրականութիւն: Կրնայ կաճառ հաստատել եւ թոյլ տալ որ ազատօրէն լեզուին մշակումին վրայ հսկէ, նպաստէ անոր զարգացման: Պետութիւնը այս բոլորը ընելու է, բայց առանց պարտադրանքի, որովհետեւ լեզուն վարչական խնդիր մը չէ, ոչ ալ «դեկրետ»ներու ենթակայ ձեռնարկ:

Ինչ. կը վերաբերի երկու բարբառներու միութեան, անկարելի չէ ան հեռաւոր ժամանակի մը մէջ, եթէ հայութիւնը համախումբ ապրի իր հայրենիքին մէջ եւ բնական փոխազդեցութեամբ մը գրական հայերէնը ճոխանայ, հետզհետէ միաձուլուելով: Կանուխ է դեռ միաձոյլ լեզուի մը մասին մտածելը: Էականը այն է, որ երկու բարբառները օգտուին իրարմէ, բայց ճաշակով եւ գիտութեամբ, առանց խառնուրդ մը առաջ բերելու, որձեւէգ նոր բարբառ մը, որ բարձունք մը չի կրնար դառնալ, բայց ապահովաբար անկումի կը տանի: Արեւմտահայերէնը, շնորհիւ իր հարստութեան ու նրբութեան, ինչպէս իրմով մշակուած գրականութիւնը, կրնայ պահել իր գոյութիւնը, իր գեղեցկութեան հետ, որովհետեւ պիտի գտնուին միշտ զայն խօսող ու գրող բազմութիւններ, ինչ պայմաններ ալ ստեղծուին: Հայաստանի նոր գրականութեան վըրայ նշմարելի է արեւմտահայերէնի ազդեցութիւնը, եւ ոչ ոք կրնայ մոռյլ ապագայ մը նախատեսել լեզուի մը մասին, որ մեծանուն ու գեղագէտ բանաստեղծներու կողմէ աւելի վեր կը դասուի, քան Ոսկեդարեան մեր գրաբարը:

Մէկ է հայերէնը, ինչպէս մեր հայրենիքը, քերականական տարբերութիւնները չեն կրնար դատել մեզ, եթէ ոգին եւ ազգային հարազատ շունչը տիրական դառնան ու մնան: Լեզուները ժողովուրդներու կը նմանին. կը զարգանան ազատութեան մէջ:

Ունեցա՞նք այս ազատութիւնը, առանց անտեղի միջամտութիւններու, հայերէնը կը դառնայ հարազատ պատկերը ամբողջական հայութեան եւ արտայայտիչը՝ անոր բարձրագոյն զգացումներուն. կը դառնայ ազգային ու պետական:

Այլապէս:

Բայց ի՛նչ հարկ այդ մասին մտածելու:

(ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

Գաղտնի մամուլը Ֆրանսայի մէջ

Մեծ յեղափոխութիւններու թէ պատերազմներու միջոցին գաղտնի մամուլը կը դառնայ այն խորհրդաւոր ոգին՝ որուն շունչին տակ կը խմորուին եւ կը դարբնուին ազատականութեան տենչերը: Ան այլեւս պարզ լրատու մը չէ, հաղորդիչը միջազգային քաղաքական անցուդարձին: Իր գըլխաւոր դերն է պատրաստել եւ սնուցանել ըմբոստութիւնը տիրող կարգուսարքի մը դէմ:

Արտակարգ շրջաններու մէջ երկու տեսակ է մամուլը, «բաց» եւ «գոց» մամուլ: «Բաց մամուլը» բերանն է, հլու հնազանդը տիրող կարգուսարքին, իսկ «գոցը» կը տպագրեն եւ կը ցըրուեն գաղտնի եւ կամ կը հրատարակուի արտասահմանի մէջ:

Մեծ է դերը գաղտնի մամուլին, ամէն երկրի մէջ:

Հայ յեղափոխականները անկէ կը ներշնչուէին եւ անկէ կ՚առնէին իրենց գործունէութեան ուղեգիծը: Ժընեւի «Դրօշակ»ը եւ ուրիշ յեղափոխական թերթեր արթուն պահակներ էին Համիտեան եւ ցարական համատարած բռնակալութեան դէմ, անգոյն եւ անկենդան մամուլի մը վրեւ:

Հոս, Ֆրանսայի մէջ, ամբողջ պատերազմի ընթացքին, ստորերկրեայ գործունէութենէ մը վերջ, յանկարծ լոյս աշխարհ եկաւ գաղտնի մամուլը: Ով չէ յիշեր այն միաթերթ լրագիրները որ ազատագրութեան առաջին օրերուն ամէն փողոցի անկիւն, պղտիկ սեղաններու վրայ փռուած կը ժպտէին կարծես իբրեւ ընտանի լրաբեր մը: Ազատութեան բարի շունչը կը բերէին անոնք:

Փարիզը միշտ ալ եղած է ինքնայատուկ, ինչպէս Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան շրջանին, նոյնպէս վերջին պատերազմներուն պատմական շրջանին:

Ինչպէս կը պատմէ Le Monde-ի աշխատակիցը, 1944 Օգոստ. 10ին Պուլվառ Սէն Ժէրմէնի սրճարաններուն մէջ մահամերձ մամուլի մը քանի մը պետեր քով քովի էին ստորերկրեայ մամուլին խմբագիրներուն հետ, վեց օր վերջը գերմանաշունչ լրագիրներուն մեծ մասը իրենց վերջին թիւերը կը հրատարակէին: Օգոստոս 18ին այլեւ չերեւցան անոնք: Եւ ահա մէջտեղ ելան պատերազմի առաջուան լրագրողները որոնք կամ իրենց տեղէն չէին շարժած եւ կամ կուգային հարաւէն: Տարբեր դպրոցի մը մէջ կազմուած աշակերտներ կ՚երեւային, «ընդդիմադիր» թերթերունը որ գաղտնապէս կը տպուէին եւ կը ցրուէին: Իրիկուան դէմ լրագրողները հին թերթերու շէնքերուն մէջ կը խմբուէին եւ կը տեղաւորուէին այն գրասենեակներուն մէջ զոր անձապարանքով հեռացող Թեր-[թերը ...]

Ֆրանս Փրէս գործակալութիւնը յաջորդ օրը միայն սկսաւ իր սպասարկութիւնը: Լուրերը ունենալու համար պէտք էր օգտուէին Լոնտոնի եւ Ալժէրի ձայնասփիւռէն: Օգոստոս 20ի կիրակին, մինչ փողոցային կռիւները հետզհետէ աւելի լուրջ հանգամանք կ՚առնէին, լրագրողները Մօնմարթր փողոցին ճամբան կը բռնէին: Այդ գիշերը քանի մը թերթեր կազմուեցան, սակայն ելեկտրականութեան դադարումը եւ ուրիշ դժուարութիւններ խանգարեցին: Օգոստոս 21ի կէսօրէն վերջ երեւցան քանի մը լրագիրներ որ 1939—1940էն ի վեր դադրած էին, Humanité, Populaire, Ce Soir, L'Aube, Le Figaro: Նոր թերթեր ալ երեւցան Libération, Franc-tireur, France Libre, Combat, Front National Le Parisien Libéré, Défense de la France (France Soir), Libé Soir et L'Aurore.

Օգոստոս 24ին լրաբերները որ Դաշնակիցները դիմաւորելու գացեր էին, սկսան հեռաձայնել խանդավառ լուրերը: Հեռացող թշնամիին ոտքերուն առջեւ, յանկարծ ժամը 21ին, իմացուեցաւ որ Ամերիկացիները եւ Ֆրանսացիները Քէ Սէյէսթէն կը հասնէին: Ամբողջ Փարիզը «Մարսէյյէզ»ը, 1918ի երգերը եւ «Միջազգային»ը կ՚երգէր: Զանգակները կը հնչէին եւ իմացուեցաւ որ զօր. տը Կոլ եւ զօր. Լըքլէռ քաղաքապետարան կը հասնէին: Արշալոյսի լուսութեան մէջ կը լսուէին տողաշարին ճռինչը եւ տպագրող մեքենաներուն խուլ աղմուկը: Նոր կեանքին հետ նոր առաջադրութիւններ ունէր հիմա մամուլը: Փտած եւ ապականած մամուլին տեղ, ճշմարտութիւնը եւ առողջ բարոյականը դրաւ իբրեւ սկզբունք:

Ստորերկրեայ մամուլը մեծ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ: Գլխաւոր տաղնապն էր նախ՝ նիւթականը: Երկրորդ՝ անունները այն թերթերուն որոնք պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի շրջանին լոյս տեսած էին: Երրորդ՝ հարցը այն թերթերուն որոնք ինքնաբերաբար դադրեցուցին հրատարակութիւնը Գերմաններուն Ֆրանսա մըտած ատեն: Ասկէ զատ պէտք էր վերստին կազմակերպել տեղեկատու գործակալութիւնը, յայտարարութեան գրասենեակները եւն.:

Լրագրողներուն ազգային կոմիտէն որ երկու գօտիներուն մէջ ալ գաղտնի կերպով կազմուած էր, կ՚ուսումնասիրէր այս հարցերը: Յետոյ կար տպարանի խնդիրը: Դեռ կը խօսինք:— Մ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգներու Վարշաւիյ հիւպատոս նշանակուած է Գ. Ռէճինըլտ Գազանճեան՝ Ամերիկահայ մը:

ՊՈԼՍՈՅ Պատր. Տեղապահ Արսլանեան արք.ի բացած դատը, որ կը պահանջէր ջնջել հանգուցեալ Նարոյեան պատրիարքին կտակը, դարձեալ յետաձգուեցաւ: Դատավարութիւնը պիտի շարունակուի Ապրիլ 14ին:

ՆԱԽԿԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉ Կարօ Աճէմեան, որուն մահը հաղորդած էինք վերջերս, բնիկ Մանիսացի էր եւ կուսակցութեան տեղական ղեկավարը: 1905ի Եըլտըզի մահափորձին հետեւանքով, երբ Իզմիրի եւ շրջականներուն Հայերու տուներն ու խանութները կը խուզարկուին, Կարօ կը կազմակերպէ կուսակցութեան զէնքերն ու փաստաթուղթերը ապահով վայրեր փո[խադր]ելու [...] ապրբաղձալուածէ մը խուսափելու համար կը յաջողի, ուրիշ քանի մը Դաշնակցականներու հետ Յունաստան փախչիլ: Յետոյ կ՚երթայ Եգիպտոս եւ Պուլկարիա եւ կը դիմէ Կեդր. Կոմիտէին որ զինքը իբրեւ ռազմիկ ղրկեն Կովկաս, սակայն կը մերժուի: Յետոյ կը մեկնի Ամերիկա ուր գործօն դեր կը կատարէ այցելելով Նիւ Եորքի շրջանի կոմիտէները: 1911ի Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ կը վերադառնայ հայրենիք: Թուրք ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ զինք իբրեւ Ճnմիթաճի: Կ՚ազատի ամերիկեան հիւպատոսի միջամտութեամբ: Աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ՝ յառաջիկային:

Հայուն Զատիկը

Գարուն է եկեր, մեզ նոր կեանք բերեր…

Ջորս կողմ կանանչեր, ծաղկիլ է սկսեր, հաշար գոյներով ու բուրումներով…

Ապրիլն ենք մտեր, բարով է եկեր, բարիք է բերեր…

Զատիկն ալ հետը մոմերով, խունկով, ուտիքն ալ միասին կարմիր, կարմիր հաւկիթներով իր…

— Քրիստոս յարեա՜ւ…

— Օրհնեա՜լ է Յարութիւն…

Դարեր առաջ երբ Իսրայէլացիք Կարմիր Ծովն էին կտրեր, այնքան զոհեր ճամբան թողած սովամահ, քաղցած, մինչեւ հասեր երկիրն Աւետեաց, իրենց երազած և Պասէքի տօն հռչակած, այսինքն դերութիւնը թօթափած եւ ազատագրուած…

Քրիստոնեայ աշխարհն զայն փոխակերպեց փրկչի Յարութեան, որ նոյնն է նոր կեանքի մը սկզբնաւորութեան, հեթանոսութենէ դէպի նոր կրօնի մը հաստատման, հին աստուածներու ու կուռքերու փլուզման եւ Նազովրեցիի կրօնին հիմնարկութեան ։

Քրիստոս յարեա՜ւ… եւ ո՞վ եղաւ հաւատարիմ այդ կրօնին առաջին առթիւ եւ ջերմեռանդ հաւատացեալ ու ողջակէզ ամէն առթիւ… Եւ անոր ծանր խաչն իր ուսին բարձած, միշտ քալեց, քալեց ճամբաներէն փշոտ, քարուտ, յոգնած ու պարտուած…

Մինչեւ լեռներն Գողգոթայի, չարչարանքի սիմին զամուած…

Քանի կարմիր դետեր, ծովեր կտրեց անցաւ, բայց նորէն իր երազած տեղն չհասաւ ու չհասաւ։

Ի զուր է պաշտեր, ի զուր աղօթեր, հայ քրիստոնեան ալ ճայն չունի եղեր…

Եհովային համար երեւի Իսլամն աւելի յարգի, աւելի ընտրած իր հօտը ըլլար որ այսպէս կը չփանար…

Գարուն չէ եկած, ծառերը կանանչ՝ բայց մենք դեռ սեւ ենք հագած…

Զատիկ չէ մեզի, ուտիք չէ եկած, հաւկիթները մեր դեռ չեն կարմրած, Մեծ Պահքը երկար, շատ երկար եղաւ, ու ապաշխարհաքնուս ալ չափը անցաւ, այ մեղք չմնաց …

Կը սպասենք մենք մեր Զատիկին, առարին Զատիկ մեզ չի խօսիր։

Մեր Զատիկը այն օր կ'ըլլայ երբկը հասնինք մեր երազին, Ազատ հողին, Ազատ օդին…

ՄԷՆ-ՍԷ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԿՐՕՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան արտակարգ երյթը, որ կ'ընդունէր կաթոլիկութիւնը ճանչնալ իբրեւ պետութենէն նպաստաւորեալ կրօնք եւ որ ներկայացուեցաւ սահմանադրութեան յանձնաժողովին, վերջ տուաւ շաբաթէ մը ի վեր տեւող բուռն վիճաբանութիւններուն։ Համայնավարները այս որոշումով բացայայտօրէն պարզ կը դառնայ, թէ օրէնքը պիտի քուէարկուի, հակառակ Հրեաներու եւ բողոքականներու ընդդիմութեան։ (Յառաջ.—Արդէն քուէարկուեցաւ 149ի դէմ 350 ձայնով)։

Համայնավարներու որդեգրած ուղղութիւնը այդ հարցի մասին, մանրամասնօրէն բացատրեց կուսակցութեան ղեկավարը՝ Փալմիրօ Թօլլիաթթի։ Ըսաւ թէ համայնավարները կը փափաքին որ որոշումը մերժուի ժողովին կողմէ, սակայն միեւնոյն ատեն կը կարծեն թէ Իտալիոյ կաթոլիկութեան ուժ չտալով, աւելի պիտի կորսնցնեն քան պիտի շահին։

Համայնավար պետին այս յայտարարութեան վրայ՝ կեդրոնի և աջակողմեան ներկայացուցիչները սրտանց խնդացին։ Անոնցմէ շատեր զուարճացած՝ կատակի ձեւով ձեռքերը վերցուցին, ցոյց տալով թէ Պ. Թօլլիաթթին եւ իր կուսակցութիւնը Սահմանադիր սրահին աջակողմը պէտք է նստին, փոխանակ ծայրայեղ ձախին, ուր կը մնան ներկայիս։

1929ի համաձայնութեամբ, որ կնքուեցաւ Մուսոլինիի եւ Վատիկանի միջեւ, իտալական կառավարութիւնը կը վճարէ կաթոլիկ քահանաներու ամսաթոշակներուն մէկ մասը։ Իտալիոյ Նախակրթարաններուն կ'արգիլէ ուսուցումը կաթոլիկ վարդապետութեան հակառակ նիւթերու։ Կաթոլիկ եկեղեցիին պատկանող կարտինալներու կը տրուի օտար իշխաններու հանդէպ ցոյց տրուած մեծարանքը։ Եպիսկոպոսներ արժանի են այն պատիւներուն որ կը տրուի կառավարական պաշտօնեաներուն։ Ամուսնական խնդիրներու առթիւ կաթոլիկ եկեղեցիին կատարած պսակներն ու ամուսնալուծումները ինքնաբերաբար կ'ընդունուին եւ կը վաւերացուին կառավարութեան կողմէ։ Կրօնական տարբեր աղանդներ ալ արտօնուած են գործելու Իտալիոյ մէջ, սակայն չեն վայելեր նոյն օժանդակութիւնն ու նախապատուութիւնները ։

Պ. Թօլլիաթթի ըսաւ թէ համայնավարները առիթուեցան ընտրութիւն մը կատարել — կամ ուժ տալ 1929ի համաձայնութեան եւ կամ «կրօնական պատերազմի» մը պատրաստուիլ։ Արդ, ոչ իրենք եւ ոչ ալ ընկերվարականները կը փափաքին այդ տեսակ պատերազմ մը, որուն պատճառներէն միայն մէկը կը հանդիսանայ այդ խնդիրը։

Վատիկանի պաշտօնաթերթը վերջերս քանի մը անգամ ազդարարեց թէ 1929ի համաձայնութիւնը Իտալիոյ հանրապետական սահմանադրութեան մաս չկազմելու պարագային «կրօնական խաղաղութիւն»ը պիտի վտանգուի։ Աւելի առաջ երթալով՝ Վատիկանի պաշտօնաթերթը գրեց թէ, այդ մերժումով կրնայ մինչեւ իսկ ամբողջ «Հռոմէական հարցն»ը դարձեալ բացուիլ։ Հռոմէական հարցը ըսելով կ'ակնարկեն Պապին կամաւոր բանտարկութեանը Վատիկան քաղաքին մէջ, երբ 1870ին պապական նահանգները լուծուեցան իտալական միացեալ պետութեան մէջ ։ Այս դէպքը ամբողջ աշխարհի կաթոլիկութեան մէջ մեծ յուզում ստեղծեց եւ տարիներով շարունակուեցաւ, մինչեւ որ 1929ին Պիոս ԺԱ. Պապին եւ Մուսոլինիի միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը կալուածները ետ վերադարձուեցան ։

Համայնավարներուն պետը հերքեց այն զրոյցները թէ իրենք ուժ կուտան Մուսոլինի-Վատիկան համաձայնութեան, վախնալով որ հակառակ պարագային Քրիստոնեայ Դեմոկրատները հանրաքուէ պահանջեն եւ ջուրը ձգեն ամբողջ սահմանադրութեան օրինագիծը։ Հերքեց նաեւ այն վերագրումը, թէ այդ քայլը առնուած է «ի նախատեսութիւն յառաջիկայ ընտրութիւններու»։ Այսխօսքերը ծիծաղ պատճառեցին նոյնիսկ ձախերուն ։

Համայնավարներու այս շարժումով պիտի խափանուի անշուշտ բախումը իրենց եւ Վատիկանի միջեւ, բայց հաւանական չէ որ այդ շարժումով համայնավարները կարենան պահել սէրն ու համակրանքը Իտալիոյ կաթոլիկներուն, որոնք համայնավարութեան ամենաանհաշտ թշնամիները կը հանդիսանան։ Մինչ Թօլլիաթթի իր ճառը կը վերջացնէր իր համախոհներու ծափերուն տակ՝ Քրիստոնեայ Դեմոկրատ մեծաթիւ պատգամաւորները քար լռութիւն մը պահեցին։

Դէմ արտայայտուեցան շատ մը Ընկերվարականներ եւ ոչ-համայնավար ձախեր ։ Ի նպաստ արտայայտուողներուն մէջ էր նաեւ ներկայ վարչապետը, պետը Քրիստոնեայ Դեմոկրատներու։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ-ՏԷՄԻՆ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆ, **31** Մարտ.— Լիոն-Տէսին Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը կիրակի վերջացուցին իրենց ախոյենական մրցումներու շարքը փայլուն յաջողութիւններով։

Օդը պայծառ էր եւ հոծ բազմութիւն մը, դրեթէ բոլորն ալ Հայեր, շրջապատած էր մարզադաշտը ժամանակէն առաջ ժամը ճիշդ 3.20ին դաշտ կը մտնեն նախ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ յետոյ Demie-Lunieի խումբերը, 800 հանդիսականներու ծափերուն տակ։

Ահա խաղը սկսաւ։ Լռութիւն։ Մեր տղաքը այսօր կարծես լաւ չեն խաղար, իրենց խաղը դանդաղ է, իսկ հակառակորդ խումբի տղոց խաղը աւելի արագ եւ աւելի ճարպիկ։ Մերոնք կը գործեն շատ մեծ սխալներ, որոնց մէկէն օգտուելով հակառակորդ խումբի յառաջապահները՝ յաջողեցան շահիլ մէկ կէտ, կիսախաղի վերջաւորութեան հինգ վայրկեան մնացած ։

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ հակառակորդ խումբի յառաջապահներու բուռն եւ ճարպիկ յարձակողականով։ Անոնք դաշտին կը տիրապետէին եւ տասը վայրկեանի մէջ յաջողեցան նշանակելու երկրորդ կէտը։ Մենք հեռուէն վհատած՝ կ'ըսէինք, — մեր տղաքը այսօր պիտի պարտուին։ Բայց ահա իրենց սովորական ճարպիկ եւ արագ խաղարկութեամբ այս անգամ սկսան իրենք տիրապետել խաղին եւ քսան վայրկեանի մէջ կրցան նշանակել 3 կէտ, ապացուցանելով որ չեն ուզեր իրենց եղանակի վերջին մրցումը վերջացնել պարտութեամբ։

Հ.Մ.Ը.Մ.ի խաղացողները որեւէ ատեն պէտք չէ անպատճառ յաղթելու յոյսով դաշտ ներկայանան։ Այն խումբը որուն յաղթած էին իր սեփական դաշտին վրայ, 7—0, քիչ մնաց որ իրենց խաղալ սորվեցնէր։

Խաղէն վերջը Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչական պատուական եւ գործօն անդամները պզտիկ խնջոյք մը սարքեցին, շնորհաւորելու համար թէ Ա. եւ թէ Պահեստի խումբերու խաղացողները որոնք երկուքն ալ իրենց դասակարգի ութ խումբերու մէջէն առաջինը եղան։ Սեղաններու շուրջ բոլորն ալ ուրախ էին եւ հպարտ, քանի որ Լիոնահայ մարզական կեանքի մէջ առաջին անգամ ըլլալով Հ.Մ.Ը.Մ.ի Լիոն-Տէսին խումբը գալ տարի պիտի խաղայ 1re divisionի խումբերու մէջ։ Բաժակաճառերը եւ երգերը կը յաջորդէին իրարու։ Ուրախ էր մթնոլորտը, ուրախ էր Հ.Մ.Ը.Մ.ի«պապան»։ Ան կ'ուզէր որ մարզիկները միշտ հայերէն երգեր երգեն եւ ոչ թէ տեղական։

Այժմ խօսքը ձերն է, հայ մարզիկ երիտասարդներ։ Մի վհատիք ըսելով թէ ձեզմէ շատ աւելի զօրաւոր խումբեր կան Coupe de Lyonի համար։ Պէտք է ցոյց տաք որ եթէ կրցաք ութ խումբերու մէջէն առաջինը հանդիսանալ, այդ պարզ պատահմունք մը չէր։ Դուք կրնաք աւելի բարձր խումբերու դէմ ալ տանիլ յաղթութիւններ, միշտ բարձր պահելով Հ.Մ.Ը.Մ.ի դրօշը եւ հայ մարզականի պատիւը։

Մարզիկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, **31** Մարտ. — Կիրակի 30 Մարտ, տեղի ունեցաւ մեծ մրցումը Finale ախոյենական, Տոռմ-Արտէշի, Հայ Մարզականի (U.S.A.) եւ Lavoulte, U. S.ի միջեւ։ Այս մրցումներուն դէմ դիմաց ինկած էին մեր եւ անոնց կրտսերները (cadet) եւ երկու Ա. խումբերը, միշտ 1re série։ Ներկայ էին 4000ի մօտ հանդիսատեսներ։ V. S.ի դաշտը այսպիսի բազմութիւն չէր տեսած։ Հպարտօրէն կրնանք յայտարարել թէ այս բազմութիւնը քաշողն էր Վալանսի Հայ Մարզականը։ 200էն աւելի ինքնաշարժներ եւայլ կառքեր խռնուած էին դաշտին շուրջը։ Շատ մը երեւելիներու շարքին նստած էր նաեւ Ligue de Lyonnaisի Նախագահը, Պ. Rou Russol։

Ժամը 1ին առաջին մրցումը սկսաւ cadetներով (ouverture de Rideau)։ Մեր կրտսերները երբ մտան դաշտ, ծափերը օդը թնդացուցին։ Խաղը սկսելէ 35 վայրկեան անցած մերոնք նշանակեցին Ա. նշանակէտը, հիացում պատճառելով հասարակութեան։

Առաջին կիսախաղը վերջացաւ մեր յաղթութեամբ 1—0։ Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդ խումբին յառաջապահները տաժանելի մաքառումներէ ետք շահեցան նշանակէտ մը։ Ալ մերոնց սրունքները կարծես զսպանակէ մը մղուեցան, եւ՝ վերջապահներն անգամ գացին մտան հակառակորդի բերդին շուրջը։ Երկուստեք բաւական մաքառելէ ետք, մերոնք նշանակէտ մը եւս շահեցան։ Խաղը վերջացաւ 2—1, եւ վեց ճորնըրներով։ Կ'արժէ յիշել յառաջապահ Գարաճեանըոր երկու նշանակէտը շահողն էր։ Հիանալի էին մեր զոյգ վերջապահները, Պալապանեան եւ Պաղտասարեան եւ բերդապահ Բաթիկը։ Իսկ միջին défenseին մէջ կը փայլէր Ա. Սարոյեան, խումբին պետը։ Շնորհաւորելի է նաեւ խումբին մարզիկը Պ. Բաթիկեան, որուն ծաղկեփունջ մը յանձնեցին Տիկ. Պապիկեան եւ Օր. Պարսամեան ։ Այժմ մեր անման կրտսերները պիտի մասնակցին Championnat de Lyonnaisի։

Վերջապէս կարգը եկաւ մեր մեծ խումբին, որուն հռչակը երկու տարիէ ի վեր կը տարածուի Տռոմի եւ Արտէշի բոլոր անկիւնները։ Այս երկու խումբերը, L. U. S. եւ մերոնք դաշտին մէջ կիսաշրջան մը ընելէ ետք, եկան ու շարուեցան քով քովի կեդրոնի բոլորակին առջեւ։ Ligueի Նախագահը բոլորին ձեռքերը սեղմելով կը ծանօթանար անուններուն։

Խաղը սկսաւ միեւնոյն թափով ու աւելի ճակատագրական ։ Առաջին կիսախաղը վերջացաւ ։ Շատ մը վտանգաւոր «շիւթ»երէ փրկուելով երկու կողմերն ալ մնացին հաւասար 0—0։ Երկրորդ կիսախաղին մեր յառաջապահ ծայրերէն երեքը՝ որոնք քանիցս վիրաւորուած էին, երբեմն անձնատուր կ'ըլլային եւ գնդակը բնաւ չէր մօտենար մեր կեդրոնի յառաջապահ Ժամագործեանին, որուն մէկ նշանակէտը մեզ փրկեց ամօթալի պարտութենէ մը։ Մեր վերջապահ գիծերը դժուարաւ կը մաքառէին։ Հակառակորդը յաջորդաբար երկու կէտ եւս շահեցաւ եւ խաղը վերջացաւ մեր պարտութեամբ, 2—1։ Տեղացիները ներս խուժելով անպատմելի ցոյցեր ըրին։ Բայց U.S.A.ի դրօշը բարձր էր ու միշտ ալ այդպէս պիտի մնայ։ Յաղթական է մեր Cadetն։ 14 խումբեր պարտութեան մատնուած են 30 մրցումներու ընթացքին մեր անման Ա. խումբէն որ իր շարքին ախոյեանն է դարձեալ։

Այս առթիւ սեղան մը սարքուեցաւ որուն բոլոր ծախքերը հոգացին մեր առեւտրական եւ մարզասէր հայրենակիցները։ Այս անգամ ալ ճառեր, երգեր եւայլն։Դեռ պիտի շարունակուին մերCoupe de Lyonnaisի խաղերը, եւ գալիք տարի լաւագոյն ուժերով պիտի հասնինք այդ կախարդական Promotionի տիտղոսին, որուն շնորհիւ աւելի հեռուները պիտի երթանք խաղալու։ Նոյն սեղաններուն շուրջ եղաւ հանգանակութիւն մը որմէ գոյացաւ 14.500 Ֆրանք։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

YOUR PAST WILL Remember You (Անցեալդ պիտի յիշեցնէ քեզ) :27 անգլերէն պատմուածքներ։ Գրեց՝ N. Beglar (Բէգլար Նաւասարդեան, զաւակը ընկեր Վահան Նաւասարդեանի)։ Տպ. Գահիրէ, 1947։

ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԵՒԸ (վէպ)։ Գրեց՝ Ստեփան Շահպազ։ 176 էջ, գեղեցիկ զարդանկարներով։ Գին 1ուկէս տոլար։ Դիմել, հեղինակին, 8 Rue Debbané, Alexandrie (Egypte)։

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԳԻՐ, գիրք - յիշատակարան Հայ երիտասարդութեան։ Հրատարակիչ՝ Դանիէլ Շահինեան։ Բ. հատոր, պրակ Զ.։ Հասցէ.— c/o New Star Press, 7 rue Daramalli, Bab el Louk, Le Caire (Egypte)։

հետ գործակցեցանք առժամեայ կառավարութեան մէջ, հետեւաբար պատշաճութիւնը կը պահանջէր երթալ խօսիլ իր բնակարանին մէջ:

«Այդպէս ալ ըրի, համախորհուրդ կառավարութեան հետ: Զօրավարը նկատի առաւ եւ արձանագրեց, բայց ըսաւ թէ կ'ուզէ պարզել իր գաղափարները:

Հարցում.— Երբ դուք խնդրեցիք ձեզի օգնել եւ փարատել ձեր մտահոգութիւնները, զօրավարը յանձն առա՞ւ:

Վարչապետը.— Զօրավարը որոշած է պարզել իր գաղափարները: Ստոյգ է թէ այն ճառերը զոր պիտի խօսի յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին, մեծ մասով քաղաքական հանգամանք պիտի ունենան: Ես կը կարծեմ թէ այն ճառերը ուր պիտի հրաւիրուին օտար կառավարութեանց ներկայացուցիչները, այդ հանգամանքը պիտի չունենան: Ամէն պարագայի մէջ կառավարութիւնը իր հովանաւորութիւնը պիտի չընծայէ այնպիսի գաղափարներու որոնք իրենը չեն»:

Վարչապետը յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց ուրիշ խնդիրներու մասին: Համայնավար կուսակցութիւնը հսկայական ցոյց մը սարքած էր Եչ. օր, նախագահութեամբ Մորիս Թորէզի: Այս առթիւ խօսեցան երկու ականաւոր դէմքեր, ժագ Տիւքլօ եւ Մարթի, քննադատելով զօրավարը եւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Տիւքլօ յայտարարեց թէ զօրավարը փրաւունք չունի իր քաղաքական համոզումները արտայայտելու եւ գանգատեցաւ որ վարչապետը անոր մենաստանը գացած է: «Քլէմանսօն այդպիսի բան պիտի չընէր»: Եւ հրաւիրեց աշխատաւորները պաշտպանել հանրապետութիւնը, խմբուելով համայնավար կուսակցութեան շարքերը:

Կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն ալ իր վերջին նիստին մէջ մասնաւոր բանաձեւ մը քուէարկեց, մեղադրելով զօր. տը Կոլը թէ պայքար կը մղէ հանրապետութեան դէմ:

Մեծերը չեն համաձայնիր հատուցումներու մասին

Զօր. Քլէյ, Գերմանիոյ դաշնակից հրամանատարութեան ամերիկեան ներկայացուցիչը, որ Մոսկուայի խորհրդաժողովին կը մասնակցի իբրեւ մասնագէտ, Եչ. օր յանկարծ Պերլին վերադառնալով, յայտարարեց,— «Ոչ մէկ յոյս համաձայնութեան մը յանգելու հատուցումներու մասին»: Զօրավարին կարծիքով, խորհրդաժողովը «ձախողած չէ, բայց յաջողած ալ չէ»: Հատուցումներու խնդիրը անելի մը յանգած ըլլալով հանդերձ, զօրավարը կը յուսայ թէ հետզհետէ պիտի հարթէ հիմնական խնդիրները:

Թղթակիցներ հարցուցին թէ յոյս կա՞յ որ Գերմանիոյ տնտեսական միութիւնը իրականանայ վեց ամիսէն: Զօր Քլէյ «ոչ» պատասխանեց, չատ կանուխ գտնելով վեց ամիսը: Բայց եւ այնպէս յոռետես չէ:

Զօր. Մարշըլ յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով կը մերժէ աւելի մեծագումար հատուցում քան նախատեսուած էր Փոցտամի մէջ: Այս յայտարարութիւնը պատասխան մըն էր Խ. Միութեան, որ կը պահանջէ տասը միլիառ տոլար հատուցում, մէջն ըլլալով Գերմանիոյ ընթացիկ արտադրութիւնները: Իբրեւ փոքր զիջում մը, զօրավարը հաւանած է որ ամերիկեան յանձնախումբ մը մասնագիտօրէն քննէ թէ կարելի՞ է ընթացիկ արտադրութիւններէն ալ բաժին հանել:

★ Ռուրի հանքածործներուն 24 ժամուան գործադուլին հետեւանքով կէս միլիոն թոն ածուխ կորսուեցաւ: Գործաւորները վճռական դերկատարեցին գործադուլին մէջ, ցոյցեր կատարելով բրիտանական իշխանութեանց գրասենեակներուն առջեւ եւ «անօթի ենք» պոռալով: Գործադուլին կը մասնակցէին բանուորներու 95 առ հարիւրը: Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւ մը կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ ամբողջ տնտեսութիւնը պիտի կործանի, եթէ պարենաւորումը չբարւոքի»: Հազարաւորներ փողոցները հրջեցան դրօշներով, որոնց վրայ գրըուած էր.— «Անօթի ենք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ օրէնքը հազիւ քուէարկուած, Անգլիոյ կառավարութիւնը որոշեց 18ամիսէն մէկ տարուան իջեցնել ծառայութեան շրջանը: Այս կարգադրութեամբ որոշ գոհացում ստացած կ'ըլլան աշխատաւորական կուսակցութեան «ըմբոստ» երեսփոխանները:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, բրիտանական ներկայացուցիչը դառնօրէն գանգատեցաւ թէ Խ. Միութիւնը մերժելով (վեթօ) Անգլիոյ բողոքը Ալպանիոյ դէմ, մէկ քուէով խեղդեց Ապահովութեան Խորհուրդին կամքը: «Այդ վեթօն կը խափանէ Խորհուրդին աշխատանքը, դարձնելով զայն ամուլ եւ անկարող»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բազմազգի տարագիրները այս գարնան իրենց երկիրները պիտի վերադարձուին կամ այլուր պիտի փոխադրուին: Ֆրանսական կառավարութիւնը յանձն առաւ 60 օրուան համար օրապահիկ ճարել բոլոր անոնց — առանց ազգի խտրութեան — որ կ'ուզեն իրենց երկիրը վերադառնալ Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջանէն: Միջազգային Նպաստամատոյցը 36.066 տարագիրներ կը հոգայ Գերմանիոյ, 3663 հոգի ալ Աւստրիոյ Ֆրանսական շրջաններուն մէջ: Մեծ մասով Լեհեր են:

ՀԱՑԻ ՆԵՐԿԱՅ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ ապահովուած է մինչեւ ապրիլ 30, իսկ Մայիսի մասին պիտի մտածեն: — Մօտ 30 փուռեր փակուեցան Փարիզի մէջ, զանազան վէճերու հետեւանքով:

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԵՌՎԱՆՈՎԻՉԸ չձերբակալուած, ուրիշ կասկածելի Ռումանացի մըն ալ անհետացաւ, Միչէլ Լուփէսքու, ձերբակալման հրամանագիրը արձակուելէ չորս ժամ առաջ: Այս մարդն ալ մեծ գումարներ շահած է գրաւման շրջանին, գնումներ կատարելով ի հաշիւ Գերմանացիներու:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջիկայ ապրիլ 8ին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի երկրորդ տարին: Պիտի խնդրէինք մեր այն բաժանորդներէն որ չեն վճարած տակաւին 1946ի բաժնեգինը, փակել իրենց հաշիւները տարեվերջէն առաջ:— ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Խնջոյք

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբը, Հ. Յ. Դ. «ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Նոր Սերունդի անդամներ եւ համակիրներ իր ընկերահամակրական խնջոյքին, որ տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 12ին, Bar Centralի մէջ, շաբաթ իրիկուն: Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ապահովել տոմսերը եւ դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն:

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սեվրանի մասնաճիւղը 5000 ֆրանք կը տրամադրէ, Շրջ. վարչութեան, իր հիւանդներուն համար:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ Կաթող. պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆի, այս երկուշաբթի օր, երեկոյեան ժամը 8ին Salle des Fêtesի սրահին մէջ, rue Stalingrad: Րաֆֆի երգչախումբը սիրայօժար կը մասնակցի գեղարուեստական բաժինով մը: Կը հրաւիրուի Շավիլի եւ շրջականներու ամբողջ հայութիւնը: Մուտքը ազատ է:

Ճոխ նոյն պարահանդէս

Նոր Մալաթիոյ Հիմնարկութեան 20րդ տարեդարձի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկ. Մարսէյլի մասնաճիւղին, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալօն Լօնչանի սրահին մէջ, 33 Bld. Longchamp: Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Գամբ. Ֆրէզի «Նոր Քնար» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սահակ Թոփալեանի: Արտասանութիւններ, մեներգ, նուագ եւ հաճելի անակնկալներ: Խօսք պիտի առնեն ընկերութեանս Ֆր. Շրջ. 10րդ համագումարի պատգամաւորները: Ժամը 7էն մինչեւ կէս գիշեր եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ յայտնի ջութակահար Ս. ՉէՕՐէՔՃեԱՆի նուագախումբի: Ճոխ պիւֆէ: Աւանդական հաւկթախաղ, ուրախ կերուխում: Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Ռոմանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ մասնաւորաբար տէր եւ տիկին Շէհիրլեաններուն, որոնք հիւանդութեանս ընթացքին չզլացան իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը:— Ի. Յ.

ՎՐԻՊԱԿ.— Կրօնոպլի երէկուան թղթակցութեան մէջ, Ա. սիւնակ, վարէն վեր 29 տող,— «անդոյն մարմինը» պիտի ըլլայ «մարդ մը»:

ԼԻՈՆԷՆ կը խնդրեն ճշդել թէ կօշկակարներու վերջին ցուցահանդէսին մէջ երեք առաջին չահողներ եղած են, որոնց երկուքը Հայեր, Պ. Տօրաքեան եւ Պ. Յակոբ Քէլէչեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ճշդապահ ըլլալ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Զատկի երկուշաբթին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, այս կիրակի, 13 Ապրիլ հայրենակից Պ. Գ. Եօթնեղբայրեանի բնակարանը, 42 Bld. du Nord, La Rosière (Պոմոն):

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները չորեքշաբթի, 9 ապրիլ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense:

Այրի Տիկին Զուլհակեան եւ զաւակները՝ Յարութիւն եւ Հրաչ Զուլհակեաններ խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԶՈՒԼՀԱԿԵԱՆի

մահը որ տեղի ունեցաւ ապրիլ 3ին, իր բնակարանին մէջ, 58 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ առտուան ժամը 11ին իր բնակարանին մէջ, 2 Rue Carnot, Groslay: Շոգեկառքը Gare du Nordէն կը մեկնի ժամը 10.36ին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԷՇԻՆԵԱՆ իրենց մօր մահուան տարեդարձին առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 6 AVRIL 1947 Կիրակի 6 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5004-Նոր շրջան թիւ 613 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

«ՅԱՌԱՋ»Ի 5000 ԹՈՒԵԱԿԸ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն ջերմօրէն կ'ողջունէ «Յառաջ»ը, որ Ապրիլ 2ին թեւակոխեց իր 5000 թուականը :

1925ին էր որ հիմնուեցաւ «Յառաջ»ը եւ ճիշդ նոյն տարին էր որ Կեդրոնական Կոմիտէութեան կը վերածուէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի շրջանը :

Պարզ զուգադիպութիւն մը չէր այս : 1925 թուականը անկիւնադարձ մըն էր Սփիւռքի տարագիր հայութեան համար որ իր հայրենիքէն արմատախիլ ըլլալէ եւ չորս հովերուն ցրուելէ վերջ սկսած էր տեղաւորուիլ հիւրընկալ երկիրներու մէջ եւ կազմակերպել իր ինքնապաշտպանութիւնը : Ինքնապաշտպանութիւն՝ ձուլումի, օտարացման եւ այլասերման դէմ, որ բնականօրէն կը սպառնային մեր հայրենազուրկ բեկորներուն : Ազգապահպանում, հայապահպանում : Ա՛յս էր օրուան կարգախօսը եւ է մինչեւ այսօր ալ :

Ինքնապաշտպանութեան գլխաւոր զէնքերն էին մեր ազգային, հանրային, հայրենասիրական կազմակերպութիւնները, որոնց առաջին շարքին վրայ կուգար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Եւ «Յառաջ»ը բնական ծնունդն էր այդ կազմակերպութեան, անոր աջ բազուկը, անոր գաղափարներուն եւ վարդապետութեան արտայայտիչը, ազատ ամպիոնը, կենդանի խօսքը, հաւատաւոր շունչը :

«Յառաջ»ի եւ անոր անձնուէր խմբագիր Շաւարշ Միսաքեանի շուրջ համախմբուեցան ոչ միայն մեր կազմակերպութեան վերերան տեսաբաններն ու հրապարակագիրները, որոնցմէ շատեր այսօր անդարձ բաժնուած են մեզմէ, այլեւ բազմաթիւ հայրենասէր եւ երիտասարդ մտաւորականներ, կուսակցական թէ չէզոք, որոնք իրենց տաղանդին փթթումն ու զարգացումը տեսան շնորհիւ անոր : «Յառաջ»ը դարձաւ նաեւ դպրոց մը ոչ-մտաւորական, «գաւառացի», «չափահաս որբ», բանուոր ու աշխատաւոր տղոց համար, որոնք իրենց հոգին ու սիրտը փոթորկող մտածումներն ու գաղափարները իրենց սիրելի թերթին միջոցաւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու առիթն ունեցան : Անիկա եղաւ տնկարան մը, ուր զարգացան եւ ուռճացան բազմաթիւ նորաբոյս տաղանդներ, Փարիզէն մինչեւ գաւառի յետին անկիւնները :

Հպարտ է այսօր «Յառաջ» իր կատարած հայրենասիրական մեծ աշխատանքին եւ ձեռք բերած բեղուն արդիւնքին համար :

«Յառաջ»ը եղաւ միութեան կապ մը ո՛չ միայն Ֆրանսայի Դաշնակցական կազմակերպութեանց, այլ Սփիւռքի բովանդակ հայութեան միջեւ, Ֆրանսայէն մինչեւ Սուրիա եւ Պարսկաստան, Պալքաններէն մինչեւ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաները : Այսօր ալ անիկա աղատատենչ ու հայրենաբաղձ բոլոր Հայերուն կողմէ ջերմօրէն սիրուած ու փնտռուած գլխաւոր թերթերէն մէկն է :

Շնորհիւ իր տաղանդաւոր խմբագրին, շնորհիւ իր պատրաստուած եւ լուրջ աշխատակիցներու հոյլին, շնորհիւ իր անկողմնակալ եւ իրազեկ թղթակիցներու փաղանգին, Յառաջը դարձած է համազգային թերթ մը, որ գնահատուած է նոյնիսկ մեր քաղաքական համոզումները չբաժնողներու կողմէ :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեամբ առաջնորդուած, «Յառաջ»ը անվհատ պաշտպանն է եղած հայ ժողովուրդի քաղաքական պահանջներուն ու քաղաքակրթական արժէքներուն : Ամէն պատեհ առթիւ անիկա պահանջած է հայութեան պատմական հողերը՝ սահմանէն ներս թէ դուրս, կռթնած անհերքելի փաստերու վրայ, պահանջած է քաղաքացիական ու ժողովրդապետական տարրական ազատութիւններ, պաշտպանած է հայ մշակոյթը, հայ գրականութիւնը, Հայոց ոսկեղինիկ լեզուն, հայ արուեստը եւ հայկական բոլոր արժէքները եւ արդարօրէն ընդվզած է՝ ամէն անգամ որ ոտնձգութիւններ կատարուած են անոնց դէմ :

Հպարտ իր 5000 թիւերու հաւաքածոյով, այսօր «Յառաջ» արթուն պահակի մը նման միշտ կանգուն պատնէշին վրայ՝ կը շարունակէ իր ազնիւ առաքելութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան տաք շունչին տակ եւ անոր անմահ սկզբունքներով, ծառայելու համար Սփիւռքի հայրենազուրկ հայութեան, մինչեւ այն երջանիկ օրը, երբ բոլորս պիտի համախմբուինք մեր պատմական, միացեալ հայրենիքին մէջ :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՒ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ

Զատկի տօնը կապուած է շարք մը հաճելի բաներու հետ :

Օրինակ, դպրոցականներուն տասնըհինգօրեայ արձակուրդ : Գարնանային պայծառ արեւ : Գերուխում, կարմիր հաւկիթ, չէօրէկ : Նոր հագուստներ ու կօշիկ :

Անշուշտ այս բոլորը կապուած են ուրիշ բանի մը,— Մեր ծննդավայրին, մեր մանկութեան ու մեր անոյշ յիշատակներուն :

Անոնց մեծ մասը թռած են արդէն, նոյնիսկ սա պայծառ արեւը :

Քանի հինգ տարուան մէջ հազար ճիգով ձեռք ձգեցինք գոնէ ազգավայել եկեղեցական արարողութիւնները : Հիմա հաճոյքով կը վազենք եկեղեցի, լսելու մեր աննման շարականները, հոգեզմայլ պատարագը : Բայց մնացածը ո՞ւր գտնենք :

Կարօտով կը յիշեմ նոյնիսկ աւանդական այցելութիւնները շնորհաւորանքի : Թէեւ այն ատեն կամացուկ մը կը փախչէի տունէն, երբ հեռուէն տեսնէի պատկառելի թաղեցիներ որոնք տունէ տուն կ'անցնէին աղաւարի, ճօրճօրալով :

Մեր ցնծութիւնը, մեր հաճոյքը մեր տրամադրութիւնը փճացնողը այս Զատկի օրերուն արեւուն բացակայութիւնը պիտի ըլլար : Անձրեւին ու փոթորիկին՝ սիրտերը չեն կրնար զարուն ունենալ : Գարնան բոյրը, ծառ ու ծաղկի տեսքը հոգեպարար նոր կեանքի մը վերածնունդը կ'աւետեն, ինչպէս կոչնակը ժամուն՝ որ կը կրկնէ շարունակ — Քրիստոս Յարեաւ ի Մեռելոց :

Նորերը հաղո՞րդ են մեր աւանդական Զատիկներուն, հաղո՞րդ են մեր զգացումներուն : Եկեղեցիին խունկի հոտը, «Տարածեալ»ը կամ «Այսօր Անճառ»ը ի՞նչ կը խօսին անոնց : Ապահովաբար ոչինչ, կամ շատ քիչ բան :

Պիտի կրնա՞նք անոնց փոխանցել անփոխարինելի հմայքը, բարախուն յուզումը որ ունի մեր «Քրիստոս Յարեաւ»ը, այնքան ինքնայատուկ եւ ազգային ...

ՍՕՍԻ

Յայտարարութիւն

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 31 Մարտ.— Ի պատասխան զանազան շրջանակներու եւ անձերու կողմէ մեզի ուղղուած հարցումներուն, անհրաժեշտ կը նկատենք յայտարարել թէ Յանձնախումբս բացարձակօրէն անտեղեակ է ու անծանօթ Ապրիլ 30էն Մայիս 4 Նիւ Եորքի մէջ գումարուելիք այսպէս կոչուած «համաշխարհային համագումար»ին կազմակերպութեան նպատակներուն, եւ որ եւ է կապ չունի անոր հետ :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«Հայերը մեզի դէմ ցոյցեր կը սարքեն»

Պոլսոյ Թասվիր թերթին թղթակիցը կը հեռագրէ Նիւ Եորքէն.—

Այստեղի աշխատաւորական եւ համայնավար կուսակցութիւնը զարկ տուաւ իր գործունէութեան ընդդէմ այն օժանդակութեան, որ պիտի ընծայուի Թուրքիոյ եւ Յունաստանի :

Թռուցիկներով՝ զորս կը ցրուեն փողոցները եւ իրենց պաշտօնաթերթերով, կը պնդեն որ Թրումընի խօսքերը յարեհման են այն ազդարարութեան զոր Հիթլէր ուղղեց Չեխոսլովաքիոյ եւ Աւստրիոյ, ու կը ճառեն Թուրքիոյ Փաշականութեան մասին :

Ամերիկացի համայնավար գործակալները գրգռելով հակաթուրք Հայերը, կը պղտորեն մթնոլորտը : Անոնց գործիք դարձող Հայերը, օժանդակութեան որոշումին առթիւ, Թուրքիոյ դէմ ցոյց մը կը պատրաստեն Նիւ Եորքի մէջ : Այս գործունէութեան ուժ կուտան նաեւ հայապատկան երկու թերթեր որոնք հոս լոյս կը տեսնեն անգլիերէն լեզուով եւ Հայաստանի դատը կը պաշտպանեն : Անոնք ճակատ յարդարած են ընդդէմ Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան, որ Աթաթիւրքի գործն է : Հելլէնները ստանձնած են Թուրքիոյ իրաւացի դատին փաստաբանութիւնը : Թուրքիա քարոզչութեան գործիք չունի : Մտերս, այստեղ պիտի հիմնուի Թուրքեւհելլէն եղբայրակցական ընկերակցութիւն մը : Ամերիկա կը սպասէ Թուրքիոյ ձայնին : Համայնավարութիւնը այստեղ ճակատ յարդարած է Թուրքիոյ դէմ : Մեր թշնամիները զօրաւոր են : Ամէն օր ականատես կ'ըլլանք նորանոր կորուստներու : Նիւ Եորքի փողոցներէն թրքական դրօշի մը անցքն անգամ հարուած մըն է թշնամիին : Պիտի հեռագրեմ Հայերու ցոյցը :

ՄԵԾԵՐԸ ԹԷ՛ ԿԸ ՎԻՃԻՆ ԹԷ ԿԸ ՅՈՒԹԱՆ

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զորս Մեծերը ժողով չգումարեցին ուրբաթ օր, կատարեալ անելի մը յանգած ըլլալով : Այս առթիւ զարմանազան պատմութիւններ կ'երեւան թերթերու մէջ, իւրաքանչիւրին տրամադրութեանց մասին : Ամէն թղթակից մասնաւոր տեղեկութիւն մը կը հաղորդէ : Այսպէս, հռչակաւոր ամենագէտ լրագրողը, Տիկին Ժընըվիէվ Թապուի, կը հեռագրէ Մոսկուայէն (France Libre).

— Թէեւ կանխահաս է արդիւնքներ քաղել խորհրդաժողովէ մը որ ութ օր եւս պիտի տեւէ, բայց, ընդհանուր առումով, Մոսկուայի ժողովը աւելի շատ լաւատեսութեան քան յոռետեսութեան պատճառներ կը ներկայացնէ : Նախագահ Թրումընի յայտարարութիւնը մեծապէս ազդած է խորհրդային վարիչներուն վրայ : Այն խորհրդային վարիչները որոնց հետ կրցած եմ խօսիլ պատուիրակներն ու լրագրողները, կը կարծեն թէ ընդհանուր կացութեան հոլովումը մտած է այն շրջանին մէջ ուր դրամատիրութիւնը ինքզինքը վտանգուած համարելով, կրնայ ծանրակշիռ հակազդեցութիւններ ունենալ, ինչ որ կը ներկայացնէ պատերազմի վտանգներ : Ահա թէ ինչու Խ. Միութիւնը անհաւանական չի գտներ երրորդ համաշխարհային պատերազմ մը, բայց իր կարելին պիտի փորձէ, անկէ խուսափելու համար : Ռուսերուն հակազդեցութիւնը չափաւոր եղաւ խորհրդաժողովի զանազան շրջաններու ընթացքին, մանաւանդ նախագահ Թրումընի յայտարարութենէն վերջ : Խորհրդային ճառախօսներու ընդհանուր շեշտը աւելի հաւասարակշիռ եղաւ քան միւս խորհրդաժողովներուն մէջ : Միւս կողմէ Մոսկուայի խորհրդաժողովը լուսաբանեց համաշխարհային կացութիւնը որ կ'ամփոփուի այսպէս.—

Ռուսերու քաղաքական կամ զինուորական որ եւ է ծաւալման հանդէպ, Ամերիկացիները պիտի պատասխանեն նոյն եղանակով եւ նոյն ուժգնութեամբ : Եթէ չափէն աւելի զարկ տրուի մարքսականութեան (համայնավարութիւն) զանազան երկիրներու մէջ, Ամերիկացիները պիտի պատասխանեն տնտեսական եւ արհեստագիտական գործողութեամբ մը, յարեհման անոր զոր կը կատարեն այժմ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ, խորհրդարանին միաձայն հաւանութեամբ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Ամերիկացի թղթակցի մը հարցումներուն պատասխանելով, Պ. Մոլոթով հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ, Սթալինի հաւանութեամբ.—

Հարցում.— Կը կարծէ՞ք թէ ամերիկեան առաջարկները Գերմանիոյ քաղաքական կազմակերպութեան մասին պիտի առաջնորդեն այդ երկրին անդամատման :

Մոլոթով.— Այդպիսի վտանգ մը կայ :

— Ձեր կարծիքով, ի՞նչ պիտի ըլլայ այդպիսի որոշումի մը հետեւանքը :

— Անխուսափելի պիտի ըլլայ այդպիսի որոշումի մը հետեւանքը, քանի որ Գերմանիոյ զինապաշտներուն եւ վրէժխնդրութիւն երազողներուն պատեհութիւն պիտի ընծայէ ձեռք առնելու գերման միութեան գործը, ինչպէս եղաւ, օրինակ, Պիզմարքի օրով :

— Կարելի կը գտնէ՞ք միջին ճամբայ մը միացեալ Գերմանիայի մը խորհրդային ծրագրին եւ դաշնակցային կազմակերպութեան ամերիկեան ծրագրին միջեւ :

— Անկարելի չեմ գտներ, եթէ համաձայնութիւն գոյանայ եւ գերման ժողովուրդին պատեհութիւն ընծայուի խնդիրը լուծելու ընդհ. քուէարկութեամբ :

— Գերմանիայէն 2.500.000.000 սթերլինի հատուցումը պիտի բաւէ՞ ծածկելու պատերազմին պատճառած կենսական վնասին գոնէ մէկ մասը :

— Այդ գումարը անբաւական պիտի գայ, բայց եւ այնպէս որոշ գոհացում պիտի պատճառէ խորհրդային ժողովուրդին :

— Հատուցումներու խնդիրը ամէնէն առաջ տնտեսակա՞ն թէ բարոյական հանգամանք ունի ձեզի համար :

— Հատուցումները կենսական են մեզի համար, երկու տեսակէտներով ալ :

— Մինչեւ հիմա ո՞վ ստացած է հատուցումներու ամենամեծ բաժինը, Անգլիա՞, Մ. Նահանգնե՞րը թէ Խ. Միութիւնը :

— Խ. Միութիւնը շատ աւելի պակաս է ստացած քան իր Դաշնակիցները :

— Ի՞նչպէս կարելի է բարձրացնել Գերմանիոյ ճարտարարուեստութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ հատուցում ստանալ ընթացիկ արտադրութենէն :

— Գերմանիոյ ճարտարագործական արտա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶԱՏԻԿ

Զատիկ ։ Տօն մը՝ որ իմաստ կ'առնէ, երբ այլ եւս չեմ տօներ զայն ։

Սէնի ծայրը,կամուրջներէն անդին՝ շատ հեռուն կըդատնան փայտէ ձիերը ու արեւնոտակ կը փայլին կողովներով կարմիր, կանաչ, կապոյտ ու դեղին հաւկիթները ։ Բայց Սէնին այս ծայրին վրայ, ես՝ կը նայիմ միայն ջուրին որ կ'անցնի ։ Ամէն ինչ կ'անցնի ։ Տենչերու հոսում մըն է կեանքը ։ Անոնք բոլորն ալ կուգան հաճոյքի մը գեղեցիկ դիմակովը, եւ սակայն կը փոխուին չուտով ։ Երէկուան հաճոյքը կը դադրի հաճոյք մը ըլլալէ այսօր ։ Ամէն բան կը սահի ։ Սէնին միւս ծայրը՝ կը վառին պզտիկ քաղաքի մը եկեղեցիին մոմերը ։ Կը տեսնեմ զանոնք, ուազով լեցուն պղինձէ ամաններու մէջ ծլարձակող հարիւրաւոր բարակ, դեղին այդ մոմերը ։ Երազ մը տղու աչքերուս համար ։ Խորհուրդ մը գրեթէ հիմա ։ Իմացականութիւնը կրակ մըն է որ կը սպառէ մարդը ։ Շարականներէն աւելի գեղեցիկ էին անոնք, որ քով քովի՝ սուրբի մը մաշած ու գունատ պատկերին առջեւ՝ կ'երկարէին ու կ'իջեցնէին իրենց բոցերը ։ Ու կը ծփար հոգիիս անծանօթը անոնց յարաշարժ լոյսին վրայ ։ Սէնին այս ծայրին՝ հիմա, մտածումս ։ Կեչեն ու կ'իջնեն թաւալող բիւրեղներ ։ Ջուրերը կուգան ու կ'անցնին ։ Կը հոսին խոնջ, հանդարտ ու վսեմ ծաւալումով մը ։ Կը խօսին ։ Երբեմն, յարալէզներու լեզուով՝ կը լզեն անոնք կամուրջին քարերը ։ Երբեմն կը փորձեն բարձրանալ, թեւաւոր նժոյգներու պէս ։ Կ'իյնան միշտ ։ Կ'անցնին ։ Ու կը լսեմ մահամերձ բայց տակաւին հպարտ կարապի մը թեւերուն սարսուռը ։ Հեռուն, քաղաքին ժխորը չէ, այլ եփող հերիսայի մը երաժշտութիւնը գիշերուան լռութեան մէջ, անքուն մօրս ոտքերուն ձայնը, ձայները նաեւ հին երջանկութեանս պզտիկ բոպիկ ոտքերուն ։ Կը հոսի գետը ։ Ու վերլուծում մըն է այդ հոսումը ։ Կամուրջին տակ, որուն վրայ կեցած եմ, կայ երկաթէ մաղ մը ։ Եկող բոլոր աղբերը կանգ կ'առնեն անոր վրայ ։ Ու ջուրը որ կը լքէ զանոնք, դուրս կուգայ միւս կողմէ՝ զտուած ու փայլուն ։ Կը սարսռայ ու կը հնչէ թափանցիկ փողերու մէջէն ։

Եւ սակայն տխուր ու վհատեցուցիչ է այս հոսումը եւ չքեղ է միայն ինչ որ կայ անդին՝ մանկական աշխարհին մէջ ։

Զատիկը Զատիկ էր առենին ։ Կեանքը այնքան դաժան չէր որքան հիմա ։ Կեանք մը օտարութեան մէջ ։ Քսան տարիներու բանուորութիւն եւ անգործութեան մղձաւանջ ։ Պատերազմ ։ Հիասթափութիւն ։ Այն բոլորը որ կը հեռացնեն մեզ մեր մանկական աշխարհէն ։

Տարիներու պեղում մը նաեւ դէպի հոգիիս խորը ։ Քալեցի մինչեւ անոր ծայրագոյն մասերը ։ Ո հասայ հոն ուր ծնողք, վարժապետ ու գիրք, կրօնք կըդադրին պատգամներըլլալէ ։ Տեսայ իրենց սխալները ։ Կաչառք մը՝ արքայութեան խոստումը ։ Սպառնալիք մը՝ դժոխքը ։ Կաչառք՝ ազատութիւն խոստացող գաղափարները ։ Ու դէմքերը կ'արտայայտեն խոնջէնք, նենգութիւն, խորամանկութիւն ու անասնականութիւն ։ Անձկութիւն նաեւ ։ Ու մտային զինովութիւն ։ Հասայ հոն՝ ուր ամէն էակի մէջ տեսայ միայն ծպտուած, անսահման եսասիրութիւն մը ։ Ամէն ինչ իրեն համար ։ Առաքինութիւններն իսկ պիտի ծառայեն իր եսին սնափառութեան ։ Եսասիրութիւն մը՝ որ սակայն սորուկն է արտաքին աշխարհին, չարժելով եւ իր գոհացումը փնտռելով անոր տուեալներուն համաձայն ։ Ստրկութիւն՝ անձնասիրութիւնը ։ Ստրկութիւն նաեւ անձնուրացութիւնը, սրբութիւնը, եւ հերոսութիւնը.... սէրը... եւ հերոսութիւնը ։ Հասայ հոն՝ ուր հաւատքիս կարօտը կը կորսնցնէր իր յուզումը ։ Խորաններուն առջեւ կեցող մուրացկանը չէի այլեւս ։ Ու աւելի հեռուն՝ ես հերքեցի հոգիիս յաւիտենականութիւնը ։ Հողի կամ բանականութիւն դերագոյն վիճակն են միայն մեր զգացական տպաւորութիւններուն, կորնչելի ։

Բայց հոս, ներաշխարհի այս ծայրագոյն անտառին մէջ՝ ես ըմբռնեցի սրբազան խօսքը. «Հոգիս տխուր է ցմահ» ։ Ու քանի որ անխուսափելի է դառնութեան բաժակը եւ կարելի չէ նահանջել ճամբայ ելլելէ վերջ՝ անգամ մը դէպի լոյսը, վերադառնալ տափակութեան ու համբակութեան ճահիճներուն՝ ես համոզուեցայ թէ պէտք է ի վերջոյ հաշտուիլ մարդոց հետ ։ Ըսել՝ ամէն ինչ եսասէր է եւ յարաբերական ։ Եւ ամէն ինչ կ'անցնի ։ Եւ այս ճշմարտութիւններով մօտենալ անոնց ։

Կը սահի կամուրջը ։ Կը հոսի գետը՝ ներաշխարհէս ալ անդին ։ Ու Էյֆէլէն անդին, որ կեցած է հրէշի մը պէս արիւնոտ արեւը երախին մէջ, կ'անուշնայ մանկութեանս աշխարհը ։ Ու ներկաս ու անցեալս կը խօսին իրարու ։ Տղան կը սիրէր խաւարումի գիշերները, անվախճան ու անըմբռնելի չարականներու մէջէն միայն իրմէ ըմբռնելի աշխարհի մը խորհուրդը ։ Ան կը սիրէր կարմիր, կապոյտ, կանաչ ու դեղին հաւկիթները, որոնց գոյները կը խօսէին իրեն ։ Կը սիրէր պայթեցնել իր հրավառփուշտները եկեղեցիին քանի մը կոտրած, մամռոտ գերեզմանաքարերուն վրայ ։ Ու թարմ ոստերու պէս եւ այս յիշատակներս ։ Ծաղկազարդի զալար ճիւղերը չեն չորցած կարծէք ձեռքերուս մէջ ։ Ջուրերուն ձայնը չէ որ կը լսեմ, այլ ծաղկող հարիւրաւոր ծառերու խարշափը ։ Գարուն ։ Բնութեան յարութիւն ։ Գառներու մահւին ։ Սուլիչներ ։ Հրացաններու պայթումներ ։

Ու կը գտնեմ այդ բոլորին իմաստները ։ Ուրացումներուն խորհրդանշանն են հաւկիթներուն գոյները ։ Խաւարումը՝ մեր հոգիին խաւարը ։ Ու հրթիռը մեր անձին թռիչքը ։ Եւ այդ բոլորը գեղեցկութեան մը հասած ։ Եւ ահա, քրիստոնէութիւնը կը բանայ իր սիրտը ։ Ան կեցած է աւետելու համար բնութեան յարութեան հետ նաեւ աշխարհի խաղաղութիւնը ։ Աւետում մըն է ան, եթէ մարդիկ լսէին զայն ։ Անդորրութիւն մը հոգիներուն մէջ ։ Ողջոյն մը ։ Վկայութիւն մը ։

Ցաւոտ տօն մը ։ Զհասկցուած, ծախուած, ու խարազանուած ու ծաղրուած անմեղութիւն մը ։ Խաչելութիւն մը ։ Pieta. Անկենդան ու նիհար ու տխուր մարմին մը, մօր թեւերուն մէջ, բեւեռներու արնածոր հետքեր ձեռքերուն ու ոտքերուն ։ Վկայութիւն ցաւի ։ Ինկած թեւ մը ։ Դառնութիւն մը փակ աչքերու տակ ։ Փուշերով ծակծկուած ճակատ մը ։ Եւ սակայն բարութիւն, կարեկցութիւն ու սէր ։ Ուժ մը, կ'ըմբռնեմ-թէ ինչու, եկեղեցիին կիսախաւարին մէջ մարդիկ գլուխ գլխի կուգային ։ Խոնարհութիւնն ու եղբայրութիւնը ։ Ինչո՞վ կրնանք ըլլալ գութով արդարեւ, ինչո՞վ կրնանք պարծենալ ... Կը հասկնամ թէ ինչո՞ւ այնքան աւելի քիչ կը հասկցուինք որքան կը հեռանանք մեր ներաշխարհին մէջ, կը մօտենանք մեր ներքին իրականութեան՝ ուր խաչելութիւն մը կը գտնենք միայն, եւ ինչո՞ւ պէտք է աւելի մօտենանք մարդոց երբ չենք հասկցուիր ։

Դարերով, աշխարհի բոլոր նկարիչները, որոնց ներկերը կը տառապին խօսելու համար, եւ բոլոր քանդակագործները որ առատութեամբ եւ անվուութեամբ կը գործածեն քարերը եւ չեն տար հարազատարտայայտութիւնը մերբազմազան զգացումներուն, վարդապետներ ու բանիմաց մարդեր նկարեցին, երգեցին, լուսաբանեցին ։ Կայ մեծութիւն մը ։ Արիւնոտ բայց չքեղ ։ Պատերազմներն ու անմեղ ժողովուրդներու գործերը կ'անցնին, կը մոռցուին ։ Բայց խաչելութիւնը կեցած է միշտ, երկու թեւերը բաց ։ Մարդկութեան խորհրդանիշը ։ Կամուրջը՝ երկնքին ու երկրին միջեւ ։ Ողբերգութիւն մը՝ հոգիին ու մարմնին միջեւ ։

Նաեւ ուրախութիւն ։ Կը հնչէին զանգերը ։ Կը վառէին խորանին բոլոր լոյսերը ։ Կը լուսաւորուէր գարնան երկինքը ։ Յարութիւն ։ Տառապանքէն վերջ յոյսը՝ հայրենազուրկ մեր ժողովուրդին ։ Յոյսը բոլոր անոնց որ կ'ապրին եւ ապրելով վկայութիւն մը կ'ընեն ։ Զատիկ ։ Մայրս կը լեցնէր տունը ծաղիկներով ։ Կը դնէր սեղանը ։ Կը բերէր իր կերակուրներն ու խմորեղէնները, իր ներկած հաւկիթները եւ իր ՔԷշկէկը որուն միսը ծեծուած էր աննիւթանալու չափ ։ Վերջացած էր ծոմապահութիւնը ։ Ու կուգային հիւրերը, անոնք որ պանդուխտ էին, մինակ ու առանց սեղանի ։ Ու կը սկսէր հաւկթախաղը ։ Ու հայրս, այդ օրը դուրս կուգար իր խստութեան աշտարակէն ։

Զատիկը ։ Տօն մըն էր մանկութեանս համար՝ որ կ'ապրէր զայն առանց հասկնալու ։ Խորհուրդ մը՝ երբ կըհասկնամհիմադիտելովգետինհոսումը ։ Կ'ըմբռնեմ անոր գեղեցկութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը, հիմա որ չունիմ կարմիր, կապոյտ, կանաչ ու դեղին հաւկիթներ...

Կը սահի կամուրջը ։ Յուշեր ։ Չեմ սիրեր յիշողութիւնը որ կը դաւէ, մեր բերնին մէջ դնելով ուրիշներուն լեզուները ։ Բայց վերլուծումը պէտք ունի անոնց ։ Անոնք կը սահին գետին հետ. կը փայլին, կը ծփան, կը բացուին ու կը գոցուին ։ Յուշեր ։ Գերեզմանատան մը ճամբան ։ Ծառեր ու ծառերէն անդին ծով մը ։ Ամբոխ մը շիրիմներուն շուրջ ։ Խրախճանք ու երաժշտութիւն ։ Լարախաղաց մը ։ Հաւասարակշռութիւն մըն է ապրիլը ։ Ու գետը կը ճօճուի լուսեղէն լարի մը վրայ, սրինգի մը ձայնին վրայ ։ Կը լսեմ նոյնիսկ բախտի անիւները որ կը դառնային, փետուրը որ կը քսուէր դամերուն, կը կենար վերջալոյսի պէս վարդագոյն, կամ ճերմակ, թափանցիկ հիւսուած, չաքարներու առջեւ, սանտրուած՝ հրեշտակի մը մազերուն պէս, երկարած ինչպէս են էլ Կրէքոյի մը նկարները ։ Ու գետին վրայ տակաւին գոյնզգոյն օչարակները ։ Ու մարմարները՝ որոնց տակ կ'ապրէին մեր մեռելները... նշխարները ...

Ծնած օրս զանգերը կը քալէին հորիզոնէ հորիզոն ։ Կը թաւալէին, կը զարնուէին իրարու բիւրեղէ գունտերու պէս ու կը հնչէին, կը սահէին ։ Ի՞նչ եմ ըրած անկէ ի վեր՝ եթէ ոչ սահիլ անոնց ձայնական ալիքներուն վրայէն՝ անոնցմէ տարուած ։

Զատիկ ։ Տօն մը՝ երբ մանուկ էի ։Խորհուրդ մը հիմա, Սէնի ափին, կամուրջ մը եզրին վրայ որ կը սահի, կը բարձրանայ, երբ կը կախեմ գլուխս հոսող ջուրերուն վրայ..

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Գաճիրէի երթեւեկի լոյսերը

ԽՄԲ.— Նոր տաղանդ մը, Ն. Բէգլար, (Բէգլար Վահան Նաւասարդեան) որ ապարէզ կ'իջնէ անգլերէն կարճ պատմուածքներու եւ պատկերներու հատորով մը,— Your Past Will Remember You (Անցեալդ պիտի յիշեցնէ քեզ) ։ Նմոյշ մը այսօրուան համար.—

Մարդ մը նստած է սրճարանի մը մէջ ։ Ուիսքի եւ սոտա կը խմէ ։ Քիչ մը ուիսքի եւ շատ մը սոտա ։ Կարմիր ամպեր ։ Կիրակիի մթնոլորտ ։ Մարդը կը համտեսէ իր խմիչքը եւ կը դիտէ ամպերը ։ Կը վայելէ իր ուիսքին, որովհետեւ Կիրակի է ։ Պարզ մարդ մըն է ան ։ Թերեւս քարտուղար մըն է, թերեւս կօշկակար մը ։ Ան մաս կը կազմէ Կիրակիի մթնոլորտին ։ Կիրակին իրն է ։

Կառք մը ։ Խոշոր եւ պայղուն ։ Կառքին մէջ մարդ մը ։ Կառքը մարդ մը ունի. մարդը ունի օրերը շաբթուան — Երկուշաբթի, Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի, Ուրբաթ, Շաբաթ, Կիրակի ։ Կառքի մէջ նստող մարդը Կիրակի չունի ։ Ամէն օր Կիրակի է անոր համար ։ Ան կը փորձէ զուարճացնել ինքզինք ։ Չի կրնար ինքզինքը խաբել որով կը փորձէ խաբել ուրիշները ։

Ոմանք խաբուած են Անոնք կը խորհին թէ նախանձելի է անոր կեանքը ։ Անոնք ամէն օր Կիրակի կ'ուզեն ։ Ուրիշներ գիտեն թէ ան Կիրակի չունի ։ Անոնք չեն խաբուած ։ Անոնք կը կարեկցին կառքի մարդուն վրայ, երբ ան կը ծիծաղի մեծ աղմուկով ։ Անոնք գիտեն թէ այդ ծիծաղը պարապ է, կեղծ եւ շատ տխուր ։

Խանութները փակուած են. այն իրողութիւնը թէ փակուած են անոնք, մաս կը կազմէ Կիրակիին ։ Մեծ մաս մը ։ Կառքի մարդը չի զգար, որ խանութները փակուած են ։ Սրճարանի մէջի մարդը կը զգայ ։ Խանութ մը ունի ան ։ Փակ է անոր խանութը ։ Կառքի մէջի մարդը կառք մը ունի ։ Բաց է ան ։ Բաց կառքերը Կիրակիի մաս չեն կազմեր, փակ խանութները կը կազմեն ։

Մուրացիկ մը ։ Որեւէ բան չունի ան ։ Ժամանակ ունի ։ Տարի մը ։ Միլիոն տարի ։ Կը մուրայ ։ Կը զգայ ան թէ փակ են խանութները ։ Չի զգար Կիրակին, ան կեանքի մասին գիտէ ։ Թերեւս կառք մը ունեցած է ։ Երբեք չէ ունեցած խանութ մը ։ Գիտէ թէ կիրակի մը ունեցած է ։ Անգամ մը. շատ առաջ ։ Ցիմարութիւն է ։ Կիրակին կեանքի պէս է ։ Կ'անցնի ։ Մուրացիկը գիտէ ատիկա ։

Սրճարանը սպասարկողներ ունի ։ Սպասարկողները կ'ատեն Կիրակին ։ Անոնք կ'ատեն վաղեւը ։ Բազմանդամ ընտանիքները ։ Սպասարկող մը ներկած է մազերը ։ Ան չի կրնար խաբել ինքզինք, հետեւաբար կը փորձէ ուրիշները խաբել ։ Ան կ'ըսէ թէ ժամանակը չանցնիր ։ Ան կ'ըսէ թէ կեանքը տեղ քայլ կ'ընէ ։ Ան կ'ատէ մուրացիկը ։ Չի կրնար խաբել մուրացիկը ։ Մուրացիկը գիտէ թէ կեանքը տեղ քայլ կընէ ։ Մուրացիկը գիտէ թէ ժամանակը սեւ մազերը գորշ կը դարձնէ ։ Գորշ մազեր՝ ճերմակ ։ Ճերմակ մազերը՝ փոշի ։ Ան գիտէ թէ փոշին յաւիտենական է ։ Գիտէ թէ երբեք ստեղծուած չէ ան ։ Եղած է միշտ ։ Կայ ։ Պիտի ըլլայ ։ Փոշին ։

Սրճարանի մարդը կը դիտէ փակուած խանութները եւ կը խմէ իր ուիսքին ։ Ան բան մը չի գիտեր կեանքի մասին ։ Կեանքն է ան ։ Կեանք կը բերէ ան ։ Եօթը զաւակներ ունի. եօթը կեանք ։ Խանութ մը ունի ։ Ան իր խանութը պիտի տայ եօթը կեանքերուն ։ Պիտի մեռնի ան. բայց եօթը կեանքերը խանութ մը պիտի ունենան ։

1200 հոգի սինէմային մէջ ։ Բոլորը քաղցրօրէն սրտապնդուած են ։ Բոլորը իրենք զիրենք հերոս կը կարծեն, սիրուած, վախցած, փնտռուած, գեղադէմ, բարձրահասակ, փայլուն ։ Բոլորն ալ Քլարք Գէյպլ են ։ Բոլորն ալ Աննա Շիրիտըն են ։ Կամ Ինկրիտ Պերկման ։ Ոմանք գիտեն որ Ինկրիտ Պերկմանը երազ մըն է ։ Այս աշխարհէն չէ ։ Ոմանք գիտեն, շատ քիչեր գիտեն ։ Ծիծաղ ։ Ոտքի յաւելում սինէմայի մէջ ։ Յոգնած ոտքեր ։ Ոտքեր որ կը քալեն, ու կը քալեն ու կը քալեն ։

Տգեղ իշխանուհի մը պաստառին վրայ ։ Կիրակի չունի ան ։ Կայսրութիւն մը ունի ։ Սրճարանի մարդը իր ուիսքիին կը նայի եւ կը խմէ զայն ։ Իշխանուհին կը նայի իր կայսրութեան. չի գիտեր ինչ ընէ զայն ։ Ան կը խօսի մանրագրին առջեւ ։ Կ'ըսէ թէ կը սիրէ իր ժողովուրդը ։Չինանշնար իր ժողովուրդը ։ Սակայն, կ'ըսէ թէ կը սիրէ իր ժողովուրդը ։ Մանաւանդ մեքենավարները (շօֆէօր) ։

Միջնարար ։ Կիրակիի մը միջնարարը ։ Ամէն ոք կը ծխէ ։ Սուղ գլանիկներ ։ Կիրակի ։ Մինչեւ իսկ տասնըչորս տարեկան պատանի մը կը ծխէ ։ Ան հագած է իր մեծ եղբօր երկար տաբատը ։ Տասներեք տարեկան տղաքը տասնըվեց տարեկաններուն վրայ կը խնդան ։ Քսան տարեկան տղաքը աղջիկներուն հետ կը խնդան ։ Աղջիկները իրենց քոյրերն են ։ Ոչ ոք գիտէ ատ բանը ։ Եւ չեն ուզեր, որ ոեւէ մէկը գիտնայ ատ ։ Անոնք կ'ուզեն որ քսանէն վար տղաքը նախանձին իրենց վրայ ։ Կ'ուզեն որ քսան տարեկանէն վերերը նախանձին իրենց վրայ ։ Երեսուն տարեկան տղաքը կը խնդան իրենց աղջիկ բարեկամներուն հետ ։ Աղջիկ բարեկամներուն

ՊՈՒՏ Մ'ԾԻԾԱՂ

Մեր Զատիկը այնպէ՛ս էր...

Ի՜նչ օրեր։ Ի՛նչ օրեր էին, Աւագ Շաբթուան օ-րերը մեր մանկութեան շրջանին։

Ծաղզարդարի կիրակիի երեկոյին, Դռնբացէ-քըն էր։ «Արքայութեան դուռը պիտի բացուէր» այդ օրը։ Ժամկոչէն առաջ եկեղեցի կը վազէինք՝ մոմակալը գրաւելու, մեզի յարմար չափիկ ընտ-րելու կամ բուրվառին տիրանալու համար։

Աւագ երեքշաբթի։ «Տասն կոյսեր»ու օրը։ Հինգը իմաստուն, հինգը յիմար։ Տասը պատանի-ներու պէտք կար զանոնք անձնաւորելու համար՝ եկեղեցւոյ ատեանին մէջ։ Ա՜խ, ինչ մտահոգու-թիւն էր։ Հապա եթէ, հինգ յիմարներու դերը իյ-նար մեզի։ Եկեղեցւոյ ատեանին ձախակողմը յատ-կացուած էր յիմարներուն, իսկ աջը կը կենային «իմաստուն» կոյսերը։

Աւետարանը կը պատգամէ թէ Վերջին Դա-տաստանին օրն ալ դժոխքի զինուորագրուած մե-ղաւորները Քրիստոսի ձախ կողմը պիտի կենան։ Կ'երեւայ դժոխքին աւելի մօտիկ ըլլալու համար..

Շապիկները հագած, սրտատրոփ կը սպա-սէինք եկեղեցւոյ պահարանին դրան ետեւը։ Ա-րագօրէն կը յառաջանայինք դէպի ատեանը եւ բո-լորս մէկ կը խուժէինք աջ կողմը՝ իմաստուն կոյ-սերուն տեղը։ Դպրապետը կուգար եւ հինգը, յի-մարներու յատուկ ձախ կողմը կը քշէր։ Եթէ բախտ ունիս, կը մնայիր աջ կողմը։

Յիմարներուն ձեռքը կուտային բարակուկ, իսկ իմաստուններուն հաստըկէկ մոմեր։ Երկա՜ր աւետարան մը կը կարդար տէրպապան, որու մի-ջոցին «յիմար»ներուն մոմիկները կը հատնէին ու կը մարէին։ «Իմաստուն»ները լուսափայլ հաս-տը մոմերով կը տոնքային աջակողմեան դասը։

Ինչ հակասութիւն ներկայ ձախապաշտ դա-րուն հետ։ Թէեւ, ներկայիս ալ, միշտ աջերն են որ կը փայլին իրենց հաստը քսակով՝ ամէն ասպարէ-զի մէջ։ Անոնք են, որ կը բուրվառուին ձախերու կողմէ։ Ձախերը, միշտ բարակ մոմերով կը կանգ-նին աշխարհի բոլոր բեմերուն վրայ, մանաւանդ-բարէս հայկական կեանքի մէջ...

Աւագ Հինգշաբթի՛։ Զորս ժամ եկեղեցի ու-նէինք այդ օրը։ Ամէնէն կազարդականը «Ոտնը-լուայ»ն էր։ Տունը, մեր տոտիկները, կըճըռ-կը-ճըռ կը լուար մայրիկը։ Տանէրկու Առաքեալներու դերը պիտի կատարէինք։ Բեմին վրայ, երկտա-տասան աթոռներու վրայ կը բազմէինք՝ մեր ե-րեսները ժողովուրդին կողմը։ Աջ ոտներս — միշտ աջը ի պատուի — բոպիկ։

Օ՛ ինչ հպարտութիւն։— Հայրիկն ու մայրիկը կը դիտե՞ն մեզ արդեօք։ Մանաւանդ պապիկն ու մամիկը։ Ահա մեր մտահոգութեան առարկան։ Ոչ Գրողներու Միութեան Նախագահելու ոչ Համա-հայկական նկատուելու, ոչ սինէմայի աստղե-րուն անուններն ուանոնց քանիերորդամուսին փո-խելը գոց ընելու եւ ոչ ալ սիւրփրիզ փաքքիի մա-սին մտահոգութիւն ունէինք։

Աւագ Ուրբաթ։ Թաղման արարողութիւն։ Ի-բարանցուած առատօրէ։ Քրիստոսի գերեզմանը պատրաստելու գործողութեան հոգի կուտայինք։ Տունէն, մայրիկին ձեռքէն փախուստ։ Ո՞վ կարե-ւորութիւն կուտար շուկայէն գնուելիք ոսխին, իւղին, շաքարին կամ աղին։ Լուսարարին օգնելու պատուին համար ամէն ինչ կը զոհէինք։ Աշտա-նակները շարել, կանթեղները մաքրել, խաչ-Աւե-տարան փոխադրել։ «Քրիստոս հայրիկին մեռելը պիտի շրջէր» երեկոյին։ Հապա եթէ հայրիկը ա-ճուրդի մասնակցէր եւ խաչելութիւնը շահէր։ Ար-ծաթապատ շապիկը հագած, թափօրին պիտի մաս-նակցէինք՝ Սիմոն Կիւրենացիին պէս խաչելութիւ-նը մեր ուսին վրայ բարձած, կամ դագաղին մէկ թեւը բռնած ...

Խթո՛ւմ։ Սարկաւագին ուրարին պէս թուղթե-րը վար կախած, որոնք մեր իսկ ձեռքով օրեր ա-ռաջ կը նախշէինք եւ կը գրէինք, մէկմէկ վառած մոմ մեր ձեռքերուն մէջ, կանգնած բեմին վրայ։ Ընթերցուա՛ծս, ի Դանիէլէ մարգա՛րէ է՛։ Ոչի՛նչ է՛ պիտոյ... կամ, կարմիր հակիթով բլիթին ծրարը ծոցին մէջ, կը սպասէինք «Հայր Մեր»ին դուրս վազելով սարտէզին մէջ ծալապատիկ նըս-տած, քառասնօրեայ պահքը աւրելու համար։ Աշ-խարհ մերն էր։

Քրիստոս յարեա՛ւ։ Զատիկն էր հետեւեալ օ-րը։ Ձուքպազի պիտի երթայինք հօրարին, մօրա-րին, քեռայրին եւ բոլոր ազգականներուն։ Գի-տէինք ո՛վ քանի դրուշ նուէր պիտի տար մեզի։ Մեր ձեռքպազի ժամուցը։ Օրերով կը համրէինք մեր հարստութիւնը, տասնհինգէն քան դրուշ։ Ինչեր կարելի չէր ընել այդ գումարով...

Որքա՜ն բարի էր մեր քաղաքին Քրիստոսը։ Որքան երջանիկ էինք, Զատիկով եւ կարմիր հաւ-կիթներով զինուած մեր հայութեամբ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

հետ։ Աղջիկ բարեկամները պէտք է լողանք առ-նէն։

— Պաղպաղակ։ Կիրակնօրեայ պաղպաղակ։ Աղ-ջիկ բարեկամներով տղաքը պաղպաղակ կը հրամ-ցնեն անոնց։ Քոյրերով տղաքը՝ ոչ։ Տանըչորս տարեկան տղան իր բթամատը կր ծծէ եւ կրունկ-ները իրարու կը զարնէ։ Միջնարարը վերջացաւ։ Կիրակին վերջացաւ։ Ոչ ոք հաւնեցաւ ժապաւէ-նին, երբ վերջացաւ ան։ Ամէն ոք կը մտածէ Եր-կուշաբթի օրուան մասին։ Եւ յաջորդ Կիրակիի մասին։

Մուրացիկը սինէմային դուրսն է։ Ան յաջորդ Կիրակիի մասին չի մտածեր։ Գիտէ թէ պիտի գայ ան։ Գիտէ թէ ոչ ոք կրնայ կեցնել զայն։ Ան գիտէ, որ միայն փոշին է յաւիտենական։ Փոշին։

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Թարգմ. Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԵՐԵԼՔ, հայ քրիստոնեայ երիտասարդին ամսաթերթը. Ա. տարի Թիւ 3—4 Հասցէ. — 19 rue Portalis, Aix en Provence, (B. du R.)։

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Արեւային Երեւան

Արեւային Երեւան, արեւային դու քաղաք,
Ինձ թւում է, թէ արեւն իր իսկ օրից առաջին,
Երբ ճառագծել է երկրին հանդիսաւոր ու խաղաղ,
Իր ողջ լոյսը թափել է քո քարին կանաչին։

Ի՞նչ էիր դու, Երեւան։—Հիւղերի մի կաւէ թաղ,—
Նեղ փողոցներ յօրանջող, կեղտագալար ու չնչին,
Ահա՛ այսօր կանգնել ես նոր շէնքերով երկնարախ,
Եւ խառնել ես քո երգը աշխարհների շառաչին։

Արեւային Երեւան, դու անգին մայր, դու սուրբ
հող,
Դու օրօրան - հրաշունչ մեր երգերի նորակերտ։
Եւ զաւակների հնօրեայ՝ աշխարհներին հիացնող։

Դու, հայրենիք կարմրաքի/րտ գրանիտեայ անառ-
ւե՛րդ,
Դու շողշողուն ու շառայլ, շողի, շողու օթեւան,
Իմ Երեւա՛ն, Երեւա՛ն, արեւայի՛ն Երեւան։

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ Նկարիչներու Տան մէջ Փետր. 9ին կազմակերպուած է նկարչական չրջիկ ցուցահան-դէս մը, որուն մասնակցած են ժողովրդական նը-կարիչներ Մ. Սարեան, Գ. Գիւրջեան, եւ 44 ե-րիտասարդ նկարիչներ։ Ցուցադրուած են համա-գումար 320 նկարներ՝ պատրաստուած Հանրապե-տութեան զանազան շրջաններուն եւ քաղաքներուն մէջ.— Երեւան, Լենինական, Ծաղկաձոր, Ախտա, Արտաշատ եւ ուրիշ վայրեր։ Ցուցահանդէսին մէջ մեծ տեղ կը գրաւէին արդիւնաբերութիւնն — գիւղատնտեսութիւնը՝ բանուորներ, վարպետներ, կոլխոզներ, գեղատեսիլ բնանկարներ։ Ապակիի, «Արարատ» պահածոյի, Լենինականի մետաքսի եւ ուրիշ գործարաններու պաշտօնեաներու եւ գործա-ւորներու նկարները։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ զարգացման հա-մար գիւղատնտեսական դրամատունը հետեւեալ վարկերը բացած է.—կոլխոզային շինարարութեան համար՝ 2 միլիոն 500.000 րուբլի, հայրենական պատերազմի հաշմանդամներուն, մեռած մարտիկ-ներու եւ զինուորներու ընտանիքներու բնակարան-ներու շինութեան՝ մէկ միլիոն, եւ 100 հազար րուբլի՝ անձնական անասուններ ձեռք բերելու համար։

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ լաւ կատարած են անցեալ տարի Գորիսի եւ Սպիտակի շրջանի կոլխոզները։ Ցորենի եւ ճակնդեղի բերքը նախա-տեսուածէն աւելի շատ եւ որակով լաւ եղած է։

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Գրախօսական մը չէ ընելիքս։ Ամերիկեան մա-մուլը այդ պարտքը կատարած է Լ. Զ. Սիւրմէ-լեանի գործին աւթիւ։ Մեր մամուլն ալ իր կար-գին զբաղեցաւ քանի մը փոխադրումներու վրայ, թերեւս սպառելով իր բարեկամեցողութիւնը, դառնալու համար իր աւագ առաջադրութեանց։

Գիրքը, Ձեզի կը հարցնեմ տիկիններ եւ պա-րոններ, առած է արդէն իր ճամբան, չսպասելով մեզի։ Ուրախ եմ այս գնացքէն։ Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին մենք ոչ միայն մեր անցեա-լը մերժելու մէջ ծանրապրահ խաչակիրներ էինք, այլեւ այդ անցեալով գրական հետաքրքրութիւնը վերածեր էինք քրէական յանցանքի։ Աշխարհ մեզի պէս չի մտածեր սակայն մեր աղէտին դիմաց։ Լ. Ս.ի հատորը, տասնէն քիչ տարիներու վրայ հոլո-վող (1914—22) իրողութիւններու վերյիշում, դարձած է համաշխարհային ոչ թէ յաջողուածք, այլ խղճմտանքի տեսակ մը տագնապ։ Գիրքին վը-րայ խօսող ամերիկեան քննադատները կուտան ա-նուններ, Կարս, Արտահան, Հայաստան, այսինքն այս անուններուն տակ դրուած մեծագոյն անար-դարութեան անդրադարձ մը կը փորձեն։ Զափա-հաններու, երիտասարդներու, դպրոցական վար-ժութեանց ուղղուած մասնաւոր հարցարանի մը մէջ, գրատուներու եւ կրթութեան Promotionի բաժնին տնօրէնը, ուրիշ բաներու կարգին, կը խորհրդածէ...

... « Այս գիրքը ունի այժմէակա-նութիւն եւ առօրեայ շահեկանութիւն մեզի հա-մար ալ, վասնզի, ինչպէս գիտէք, հայկական հարցը դարձեալ կուգայ հրապարակ յարակցու-թեամբ մը Թուրքիայէն ռուսական հողային պա-հանջներու հետ։ Տարտանէլ, Կարս, Արտահան, Պալքանները հետզհետէ աւելի չափերով պիտի իյ-նան գիտակցութեանը մէջ ամերիկեան հասարա-կութեան գալիք ամիսներու ընթացքին, ընդունե-լով կարեւոր ուշադրութիւն ամերիկեան մամուլին մէջ ու առնելով տիրական կեցուածք մը ձայնաս-փիւռային հաղորդագրութեան մէջ այսօրուան աշ-խարհը դիմաւորող կենսական հարցերու շուրջ։ «Կը հարցնեմ ձեզ, տիկիններ եւ պարոններ» հա-տորը կը պարունակէ ճշգրիտ, յարմար տեղեկու-թիւններ մեզմէ շատ շատերուն քիչ ծանօթ սա ան-կիւնին վրայ աշխարհին»։

Ամերիկեան մամուլը գրականէն վեր ալ հետա-քրքրութիւններ կը պարզէ այդ « պզտիկ անկիւ-նին»։ Լ. Ս. գիրքը «մանտա»ներու յանձնախումբի տեղեկագրութիւնը չէ սակայն։ Ահա ուրիշ վկա-յութիւն մը.—

«Իր գիրքին մէջ որ տաք եւ բարախուն վեր-յիշումն է իր մանկութեան, Սիւրմէլեան կը խօսի շատ բաներէ, որոնցմէ մէկն է իր ինչպէս Ամերի-կա գալը եւ ամերիկացի ըլլալը։ Աղնիւ, քաղաքա-կիրթ գիրք մըն է... մէկը լաւագոյն գիրքերէն... Սիւրմէլեան ճամբայ ունի դէպի հեռուները...։ Այս առաջին գիրքով անիկա առած է արդէն երկար ճամբայ։ Սիւրմէլեան գրագէտ մըն է, այդ մասին հարց չի կրնար ըլլալ»։

Ու այդպէս տասնով քանով։

X

Մօտ քառորդ դարու ընդհատէ մը վերջ, Լե-ւոն Սիւրմէլեան կը դառնայ գրականութեան։ Բառը կը գործածեմ իր ամէնէն ընդհանուր տարո-դութեան մէջ, քանի որ հատորը այն քիչերէն է ուր լեզուական հարցը գրեթէ կը մնայ երկրորդական։ Գրքին ծանրութեան կեդրոնը աշխարհն է անոր։ Ու գիրքին հոգին գերազանցօրէն մարդկային, գրեթէ համամարդկային։

Այս երկու հատորներուն միջեւ ուրիշ գրա-կան աշխատանք մը անծանօթ է ինծի։ Քառորդ դար առաջ գրուած են Լոյս Զուարթ հատորիկը կազմող քերթուածները, տպուած սակայն Գահիրէ 1924ին, որքան կը յիշեմ։ Վերջին գործը, Ամերի-կա, 1945ին։

Կենդանի են աչքիս սաջեւ Կեդրոնական վար-ժարանի իր ուսանողութիւնը, որբութիւնը, ահա-ւոր բռնելու չափ չեչտուած նիհարութիւնը, մա-նաւանդ իր նայուածքին պոնտական—Լազիստանէն էր — կարծրութիւնը, ջրսելու համար վայրագու-թիւնը։ Եկեր էր Հայաստանէն։ Իր թարմ խստու-թիւնը, մութեան մէջ երկաթ դարձած տղու անընտել, վանողական չորութիւնը կը բարե-խառնէր խորունկ իր հայրենասիրութիւնը։ Իր ա-ռաջին շարադրութիւնները աղմուկ, հռետորու-թիւն։ Ամիս չանցած կը գտնէր իր շնորհը, պար-զութիւնը, candeurը։ Ասոնք ալ գիծեր, որ մը իր դէմքին համար թերեւս օգտակար։

Ու շատ չանցած՝ քերթող մը։

« Ժողովուրդի Ձայն»ին մէջ լոյս տեսնող այդ քերթուածներէն Վ. Թէքէեան՝ պիտի կազմէր ա-ռաջին անոր հատորիկը Լոյս Զուարթ։

« Լոյս Զուարթ»ը ոչ միայն խանդավառիչ ակիզբ մըն էր, այլեւ կատարեալ յաջողուածք մը քանի որ կը ներկայանար զերծ կանխահասութիւն-ներուն զուգորդ նուաղումներէն։ Միսաք Մեծարենց կինքզինք գտնելու համարկարօտ եղաւ 4—5տարի-ներու աշխատութեան մը մեր հանդէսներուն մէջ։ Լ. Ս. մէկ փորձով կը գտնէր իր ճամբան, տարիքի մը ուր մեր իրաւ բանաստեղծներն իսկ հեռու էին իրենց մերձաւոր կատարելութենէն։ 1922ին Լ. Ս. կ'անցնէր Ամերիկա։ ... Ու լռու-թիւն։ (Անիկա փրթուկ կապ մը պահեց Վ. Թէ-քէեանին հետ։ Թէքէեանով գիտէի թէ կը տա-ռապէր, բայց չէր կորսնցուցած ինքզինքը, մա-նաւանդ իր յոյսը)։

Այդ ամէնէն մօտ քառորդ դար վերջը նոր հա-տոր մը, Ամերիկայէն։ Ու այս անգամ հատորը, վաւերական յաղթանակ մը։

(1)

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ՁԱՏԿԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻՆ առթիւ «Յառաջ»ի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի օր։

դրութիւնը պէտք է աւելցնել այնպէս որ մեքենագործութեան եւ անուխի մէկ մասը յատկացուի վնասուած երկիրներուն, իբրեւ հատուցում ։

— Ի՞նչպէս կարելի է վերահաստատել ժողովրդապետութիւնը Գերմանիոյ մէջ ։

— Լաւագոյն միջոցն է չմիջամտել Գերմանիոյ ներքին գործերուն ։

— Կը կարծէ՞ք որ նախագահ Թրումընի քաղաքականութիւնը պիտի ծառայէ վերահաստատելու ժողովրդապետութիւնը Գերմանիոյ մէջ։

— Կը տարակուսիմ, ինչպէս ուրիշներ ։

— Կը կարծէ՞ք որ Մոսկուայի խորհրդաժողովը օգտակար նպատակի մը կը ծառայէ եւ շօշափելի արդիւնքներու պիտի յանգի ։

— Ցանկալի է որ Մոսկուայի խորհրդաժողովը առաւելագոյն բարիքն ապահովէ մեր հասարակաց դատին, բայց այդ բանը կախում չունի միայն խորհրդային պատուիրակութենէն։ Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւնը իր կարելին պիտի փորձէ, որպէսզի խորհրդաժողովը բարեդէպ արդիւնքներ ունենայ ։

«ԱՆՍԱՀՄԱՆ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ»

Գ. Պիտօ եւս պատասխանելով մամուլի ներկայացուցիչներու հարցումներու, լաւատեսութիւն յայտնեց, հակառակ բոլոր դժուարութեանց։ «Քանի մը անգամ օրակարգի խնդիրներուն շրջանը կատարեցինք, իբրեւ նախարարներ, բայց պարիսպները դեռ չեն ինկած։ Մնաց որ, դեռ երկրորդ կամ երրորդ շրջանին մէջ ենք. արդ, գիտէք որ հարկ եղաւ եօթը շրջան կատարել, Երիքոյի պարիսպները վար առնելու համար։ Ես տոգորուած եմ անսահման համբերութեամբ։ Մենք մեր ժամանակը կ'անցընենք հետեւեալ ձեւով.— Հաստատել թէ այսինչ խնդիրըկապուած է այնինչ հարցին, եւ թէ այդ միւս հարցին լուծումը իր կարգին կապուած է երրորդի մը եւ այսպէս շարունակ ։ Անշուշտ չափազանց երկար եւ դժուարին պիտի ըլլայ աշխատանքը»։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը յետոյ բացատրեց թէ ինչո՛ւ կ'ուզէ որ նախ Գերմանիոյ քաղաքական խնդիրները լուծուին, յետոյ տնտեսական հարցերը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ նոր բանախօսութեան առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի օր, Սթրազպուրկի մէջ, տեսակ մը անհամբերութիւն կը մատնեն քաղաքական հոսանքները։ Կ'ըսուի թէ զօրավարը պիտի պատասխանէ բոլոր անոնց որ կ'ամբաստանեն զինքը թէ կը դաւադրէ հանրապետութեան դէմ։ Այս առթիւ պիտի ներկայացնէ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային վերակազմութեան ծրագիր մը։

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՓԱՐԻԶՑԻՆԵՐ ցոյց մը կատարեցին մայրաքաղաքի պորտին վրայ, Սէն Լազարի կայարանէն Օփերա, բողոքելով այն մեծ վաճառատուններուն դէմ որոնք պատրաստ ապրանքներ կը դիզեն, սուղ գիներով ծախելու համար։ Ցոյցը մասնաւորապէս ուղղուած էր Կալըրի Լաֆայէթի եւ Փրէնթանի դէմ։ Բողոքողները կ'ըսեն թէ կարգ մը մեծ հաստատութիւններ տասը առ հարիւր զեղչ կը ծանուցանեն, բայց իրականին մէջ 25 առ հարիւր եւ աւելի բարձրացուցած են գիները։ Ստուարաթիւ ոստիկաններ կը հսկէին բարեկարգութեան։ Ցուցարարները կ'ազդարարէին խոշոր նշանատախտակներով.— «Բանտարկեցէք ապրանք դիզողները։ Աշխատցուցէք չահադէտները եւ սեւ շուկացիները»։ Թափորին առջեւէն ձայնասփիւռ կառք մը կ'երթար, բացատրելով բանուորներուն պահանջները։ Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Փարիզի արհեստակցական միութեանց քարտուղարը, Գ. Հէնաֆ, շեշտելով.— «Բանուորները, անոնք որ կ'արտադրեն եւ կը ստեղծեն երկրին հարստութիւնը, կը պահանջեն իրենց տրամադրութեան տակ դնել ամբողջ արտադրութիւնը եւ գործադրել գիներու կրճատման որոշումը։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ըմբոստները ռումբեր նետեցին Կրէվէնայի կեդրոնը (արեւմտեան Մակեդոնիա), քաղաքը գրաւելու համար, բայց ետ մղուեցան թնդանօթներով։ Ջախջախեցաւ նաեւ Ալմիրոսի (Վօլօ) դէմ կատարուած յարձակումը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, ըմբոստները Քօզանայի երեք գիւղերը մտնելով, 2000 քիլօ ցորեն, 150 եզ, 150 ոչխար, հինգ ջորի եւ մեծաքանակ հագուստ յափշտակեցին։ Մարտանաւեր կը հսկեն Փաթրասի ծոցին մէջ, ուր նոյնպէս կը գործեն ըմբոստները։ Նախորդ վարչապետը, Ցալտարիս, յայտարարեց թէ կացութիւնը աւելի ծանրացած է Յունաստանի կարգ մը շրջաններուն մէջ ։ Համայնավարները կը գանգատին թէ «ամերիկեան աշխարհակալութիւնը կ'օգնէ Յունաստանի միապետական փաշականութեան »։

ՈՒՐՖԱՅԻ (Թուրքիա) մէկ գիւղին մէջ ժանտախտ ծագած ըլլալով, վեց հոգի մեռած են։ Ուրիշ գիւղեր ալ վարակուած են, ինչպէս կը գրեն Թուրք թերթերը։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ բացուեցաւ շաբաթ օր։ Կը մասնակցի նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պատուիրակութիւնը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՄԻՍԻՆ առժամեայ գինները պիտի ըլլան երկու տեսակ, խորովելիք՝ 224, խաշելիք՝ 110 ֆրանք (Փարիզի մէջ)։

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ բնակարանի տագնապը լուծելու համար, օրէնք մը հրատարակուեցաւ որուն համաձայն երկու հոգինոց ընտանիք մը պիտի ունենայ մէկ սենեակ եւ խոհանոց մը, երեքէն հինգ հոգինոցը՝ երկու սենեակ խոհանոցով եւն.։

ՈՒԹ ՀԱՐԻՒՐ Անկարայի զինուորներ ըմբոստանալով, ամրացան Աժէմի զօրանոցին մէջ։ Երկրորդ դէպքն է այս։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ արտաքսուեցան երկու ֆրանսացի թղթակիցներ, մէկը՝ «Ըր Սուառ»ի, միւսը «Լիպէռասիոն»ի ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ միջեւ ծագած վէճը կարգադրելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին երկու կառավարութեանց կողմէ ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մասին գրած յօդուածաշարքի մը մէջ, Le Mondeի թղթակիցը 200.000 կը հաշուէ Պոլսոյ Հայերու, Յոյներու եւ Հրեաներու թիւը, մեծ մասով առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ։ «Գրեթէ անկարելի է որ անոնք ընդունուին պետական պաշտօններու մէջ»

Թատրոն

Փարիզահայ թատերասէր հայրենակիցներու տարիներէ ի վեր արտայայտած փափաքին գոհացում տալու համար

Շահան Սարեան

կը բեմադրէ եւ կը խաղայ հանրածանօթ թատերագիր Լեւոն Շանթի

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»Ը տռամ 4 արար, 7պատկեր, մասնակցութեամբ Փարիզահայ ծանօթ եւ սիրուած դերասաններու, կիրակի 22 Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը14.30ին Palais de la Mutualitéի մեծ թատրոնը, 23 rue Saint - Victor, métro M. Mutualité :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Théâtre de la rue d'Alger
Կիրակի, 13 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին
Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնֆօնիք երաժշտութեան, ղեկավարութեամբ

Արա Պարթեւեանի

Կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (ջութակ), soliste des concerts classiques, Օր. Անժէլ Վարժապետեան (երգ), 1er grand prix de la ville de Marseille եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագախումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը (120 հոգի)։ Կը նուագուին Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Տէր - Ղեւոնդեանի եւ Պարթեւեանի գործերը, նաեւ «Անուշ» օփերայի վերջին վարագոյրը։ Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն։

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Նոր Մալաթիոյ Հիմնարկութեան 20րդ տարեդարձի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկ. Մարսէյլի մասնաճիւղին, Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալօն Լօնշանի սրահին մէջ, 33 Bld. Longchamp։ Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին։ Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ Գամբ. Ֆրէզի «Նոր Քնար» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Սահակ Թոփալեանի։ Արտասանութիւններ, մեներգ, նուագ եւ հաճելի անակնկալներ։ Խօսք պիտի առնեն ընկերութեանս Փր. Շրջ. 10րդ համագումարի պատգամաւորները։ Ժամը 7էն մինչեւ կէս գիշեր եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ յայտնի ջութակահար Ս. ՁԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ նուագախումբի ։ Ճոխ պիւֆէ։ Աւանդական հաւկիթախաղ, ուրախ կերուխում։ Մուտքը ազատ է։

ՅԱՅՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Մարսէյլի Կեդր. Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ գաղութը (կազմակերպութիւնները, ընկերակցութիւն, մամուլի ներկայացուցչութիւն եւն.) իր Յայտահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ՝ 12ապրիլ, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, «Պուէպան Մարսէյեէի» ընդարձակ սրահներուն մէջ՝ նախագահութեամբ ընկեր ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ։ Նուագ, անակնկալներ, համբաւաւոր արուեստագէտէ մը, պար, ընտրութիւն «Օրիորդ Հայաստան»ի, լաւագոյն պարողզոյգի եւ զինուորական լաւագոյն զգեստաւորւած անձի։— Հանդէսին պիտի մասնակցի յայտնի երաժշտագէտ Գ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ երգչախումբը։ Աճուրդ չկայ։ Մուտքը ազատ է

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՅԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ճշդապահ ըլլալ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Զատկի երկուշաբթին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, այս կիրակի, 13 Ապրիլ հայրենակից Գ. Դ. Եօթնեղբայրեանի բնակարանը, 42 Bld. du Nord, La Rosière (Պոմոն)։

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները չորեքշաբթի, 9 ապրիլ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ ղեկավարութեամբ, մեծ խնամքով պատրաստուած,
հայկական ՏԱՍԸ ՏԻՍՔԵՐՈՒ առաջին շարքը, ընտիր նիւթի վրայ։ Նուագախումբ, մեներգ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԷ, երգչախումբ ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ։

Ստանալու համար փութացէք դիմել **Studio** COLIBRI, 19a rue Caumartin, Paris (9):

ԹԷՆԻՍԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ. — Յառաջիկայ հինգշաբթի 10 ապրիլ, ժամը 18ին, կազմակերպչական հաւաքոյթ, փրոֆ. Ժիրայր Ֆէրմանեանի ղեկավարութեամբ։ 32-34 րիւ Սէն Լազար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնատեղին։ Փութացէք արձանագրուիլ։

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 9 AVRIL 1947 Չորեքշաբթի 9 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5005-Նոր շրջան թիւ 614 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԿԸ ԳՏՆԵՆ ՕԳՆԵԼ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

«ՉԻ ԲԱՒԵՐ ԸՍԵԼ ԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ»

Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովը հաղորդեց խորհրդարանին թէ «Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վրայ ի գործ դրուած արտաքին ճնշումը ստիպողական կը դարձնէ ամերիկեան օգնութիւնը»: Յանձնաժողովը հրապարակ հանեց մանրամասն տեղեկագիր մը Մօտաւոր Արեւելքի կացութեան մասին, ստանալու համար իր միաձայն որոշումին որով կը յանձնարարէ ընդունիլ նախագահ Թրումընի ծրագիրը՝ 400 միլիոն տոլարի օգնութեան մասին: Յանձնաժողովին եզրակացութիւնները հիմնուած են արտաքին նախարարութեան հետ եղած երկար խորհրդակցութեան, ինչպէս եւ Աթէնքի եւ Անգարայի ամերիկեան դեսպաններէն հասած նորագոյն տեղեկագիրներու վրայ: Յանձնաժողովը կ'ըսէ թէ Յունաստան վտանգուած է համայնավարական հրոսակ. կռիւներով որոնք հաւանօրէն «օգնութիւն եւ ուղղութիւն կը ստանան արտաքին աղբիւրներէ»: Իսկ Թուրքիան մատնուած է տնտեսական ծանր անձկութեան մը, որովհետեւ ստիպուած է կազմ եւ պատրաստ պահել մեծ բանակ մը, «ցորչափ կը շարունակուի արտաքին ճնշումը որուն ենթարկուած է երկար ատենէ ի վեր»: Յանձնաժողովին կարծիքով, այդ արտաքին ճնշումին անմիջական նպատակն է «կրճատել Թուրքիոյ իշխանութիւնը Տարտանէլի վրայ եւ հողամասեր անջատել արեւելեան Թուրքիայէն»: Յանձնաժողովը կ'եզրակացնէ թէ այս ճնշումին «վերջնական նպատակը-կրնայ ըլլալ Թուրքիան զրկել իր անկախութենէն»:

Տեղեկագիրը, որ ստորագրուած է յանձնաժողովին 13 անդամներուն կողմէ, կը պաշտպանէ Նախագահը այն մեղադրանքին դէմ թէ իր ծրագիրը անտեսած է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը:

★ Անցեալ նոյեմբերի ընտրութիւններէն իվեր առաջին հրապարակային ճառը խօսելով, նախագահ Թրումըն պարզեց իր վարդապետութիւնը, — Օգնել այն օտար ժողովուրդներուն որոնց ազատութիւնը վտանգուած է, կը նշանակէ զօրացնել, ոչ թէ տկարացնել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը:

Բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ նախագահ Ճեֆըրսընի տարեդարձին առթիւ սարքուած ճաշի մը մէջ, ուր ներկայ էին 2000 հոգի: Ճաշագինն էր հարիւր տոլար: Նախագահը ազդարարեց թէ «մեր արտաքին քաղաքականութիւնը պէտք չէ խորտակուի կուսակցականութեան ժայռերուն վրայ»: Առանց ուղղակի անուանելու Ռուսիան, Պ. Թրումըն պաշտպանելով իր ծրագիրը — եկոնոմական եւ մասամբ զինուորական օգնութիւն ընծայել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ — յայտարարեց թէ «Միացեալ Ազգերուն ուժ տուած ատեն, մենք ի հարկին պէտք է անոր տեղը անցնինք: Մենք պէտք է դրական դիրք մը բռնենք: Չի բաւեր պարզապէս ըսել, — Մենք պատերազմ չենք ուզեր»: Պէտք է գործենք, ժամանակին, ժամանակէն առաջ, խափանելու համար միացող սիգրնաւորութիւնը որ եւ է ընդհարումի որկրնայ տարածուիլ ամբողջաշխարհի մէջ: Մենք տեսանք թէ ի՛նչպէս կը սկսի կրակ մը, — նախայարձակում զօրաւորին կողմէ տկարին դէմ, բացորոշապէս՝ զինեալ ուժի դիմելով, գաղտնօրէն՝ սողոսկելով, թափանցելով: Մենք գիտենք թէ ի՛նչպէս կը տարածուի կրակը եւ ի՛նչպէս կը վերջանայ: Մ. Նահանգներուն պարտականութիւնն է գործել իբրեւ պահակ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, «հաստատութիւնը տեւական խաղաղութեան»: Մ. Նահանգները պէտք է մարեն բոցերը, ուր որ ալ ծագին, նոյնիսկ եթէ զինեալ ընդհարումը պէտք է կանխել միջազգային ոստիկանական ուժի գործածութեամբ: Դէպքերու ընթացքը անհրաժեշտ կը դարձնէ որ Մ. Նահանգները ստանձնեն աշխարհի առաջնորդութիւնը, թէեւ հարցը դժուարին է եւ տաժանելի»:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ ամերիկեան հիւպատոսը քաղաքի կառավարիչին այցելելով, հաղորդեց թէ ամերիկեան նաւատորմին մը պիտի հասնի մօտերս, բաղկացած վեց մարտանաւերէ եւ մեծ օդանաւակիրէ մը: Կառավարիչը յանձնաժողով մը կազմեց իր նախագահութեամբ, ընդունելութիւնը սարքելու համար: Այս առթիւ մեծ պարահանդէս մը պիտի տրուի Տոլմապաղչէի պալատին մէջ:

Երիտասարդ ընկերվարականներու համագումարը

Ուրբաթ իրիկուն (Ապրիլ 4) Մոնռուժի մեծ հանդիսասրահին մէջ բացուեցաւ երիտասարդ ընկերվարականներու ազգ. համագումարը, մասնակցութեամբ 1200 երիտասարդ պատգամաւորներու, Փարիզէն, գաւառէն եւ գաղթավայրերէն: Կը նախագահէր Իվ տը Շէզէլ, փոխ քարտուղար S. F. I. O. կուսակցութեան: (Ընդհ. քարտուղարը, Կի Մոլէ բացակայ բանաւոր պատճառով): Նախագահական մարմնին մաս կը կազմէին նաեւ Courtois ընդհ. քարտուղար երիտասարդ ընկերվարականներու, Jean Roux եւ Suzanne Charpy, անդամ կեդր. վարչութեան:

Նախագահը բարի գալուստ մաղթելէ վերջ պատգամաւորներուն, բեմ հրաւիրեց օտար ընկերվարականներու ներկայացուցիչները, իբրեւ անդամ Բ. Միջազգայինի: Յոտնկայս ծափերու մէջ բեմ բարձրացան գերման երիտ. ընկ. ներկայացուցիչ Մաքս, Զուիցերիոյ պատգամաւոր Գառլը Միվէլ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչ ընկեր Ժ. Տ. Դատաւորեան, Ամերիկայի, Ռումանիոյ, Լիւքսէնպուրկի, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Աւստրիոյ եւ Սպանիոյ ներկայացուցիչները: Բացումը տեղի ունեցաւ երիտ. ընկ. քայլերգով, Jeunesse Socialiste, զոր երգեց երգչախումբ մը, որուն յաջորդեց «Էնթէրնասիոնալ»ը:

Առաջին խօսք առաւ նախագահը, ընկեր Իվ տը Շէզէլ, յանուն S. F. I. O. կուսակցութեան՝ բացատրելով համագումարին կարեւորութիւնը եւ մասնաւորապէս շեշտելով.—

« Ձեզի կ'իյնայ համախմբել բոլոր ընկերվարական ուժերը որ կը հոսին Եւրոպայի, Մօտաւոր Արեւելքի ինչպէս Ծայր. Արեւելքի մէջ: Երիտասարդ ընկերվարականներ բոլոր երկիրներու, դուք ապագայ ուժերն էք բանուորդասակարգին, աշխատեցէք որ ձեր ճիգերէն ծնի միջազգային եղբայրութիւն մը: Ան միայն կրնայ ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը»:

Նախագահը յետոյ խօսք տուաւ ընկեր Ժան Ռուի (անդամ Ֆրանսայի կեդր. վարչութեան), Montrouge-ի քաղաքապետ ընկեր Canet-ի, եւ ընկեր Courtois-ի ընդհ. քարտուղար երիտասարդ ընկերվարականներուն:

Յանուն օտար պատուիրակութեանց խօսք առաւ ընկեր Գրաուն (Լիւքսէնպուրկէն) որ յայտարարեց.— «Դուք ոչ միայն պարտականութիւն ունիք լուծելու խնդիրներ որ կը պատկանին Ֆրանսայի երիտասարդութեան, այլեւ միջազգային հարցեր, որ ուղղակի կը շահագրգռեն միջազգային երիտասարդութիւնը»:

Բանախօսը ծափերու մէջ յիշեց գերման, հայ, յոյն, պուլկար, ռումանացի եւն. ներկայացուցիչները եւ ըսաւ թէ անհրաժեշտ է օժանդակել այս ժողովուրդներու ընկերվարական գործունէութեան:

Համագումարին աշխատանքները շարունակուեցան շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի: Օրակարգին մէջ կան հետեւեալ նիւթերը.— Դաստիարակութիւն, մամուլ, պրոպականտ, մարզանք, Փիզիքական դաստիարակութիւն, բանուորական եւ զինուորական հարցեր, ուսանողական ընկ. կազմակերպութիւն եւ Բ. Միջազգային: Առանձին պիտի խօսինք հիմնական կէտերու մասին:— X.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կամսարական վարդապետ

Սրտի խոր ցաւով լսեցինք ցկեանս բանտարկութեան դատապարտութիւնը մեր այնքան սիրելի «Հայրիկ»ին:

Կամսարական վարդապետ, Սամսոնի ամերիկեան որբանոցին ներքին տնօրէններէն էր: Հանգիստ կեանքը ձգած ու եկած էր որբանոցի ծանր ու պատասխանատու պաշտօնին, հայ որբին օգտակար ըլլալու բարձր զգացումէն մղուած:

Իր անկաշառ մարդու, տիպար կրօնաւորի ու խորապէս հայրենասէրի հոգին առաջին օրերէն իսկ իրեն կապած էր սէրը երկու հարիւր որբերուն:

Մեր եւ իր միջեւ վերաբերումի ձեւակերպութիւններ չկային: Մեր ընկերն էր ան դաշտին մէջ ու մեր ընկերը՝ դասարանին մէջ: Ծնողազուրկներու բանակին քիչ մը ժպիտ եւ ուսում բերելու համար մտած էր այդ ապերախտ պաշտօնին մէջ, առանց նիւթական ոեւէ ակնկալութեան:

Իր եռամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին դաւանական ոեւէ խտրութիւն չէր դրած, չէր ըրած իսկ ոեւէ ակնարկութիւն՝ կաթոլիկի ու լուսաւորչականի: Այդ պարագան, իր հոգեկան հաղուագիւտ բարեմասնութիւններուն հետ դարձուցած էին զինքը մեր աչքին՝ ամբողջական մարդ:

Այս տողերը, լաւագոյն վկայագրութիւնները՝ զորս կրնային տալ իր որբերը միայն, թախանձագին կը խնդրեն մեր բոլոր իշխանութիւններէն ու մանաւանդ Հռոմի Լեւոնեան Միաբանութենէն, որուն մէկ պատուարժէր անդամն էր ան, գործադրել ամէն միջոց, Աղաճանեան կարտինալին միջոցով, դիմել Վատիկանի, որպէսզի իր կարգին դիմէ Աթէնքի քաղաքական ու կրօնական իշխանութեանց, ազատելու համար մարդը, անբասիր կրօնաւորը եւ մեծ հայրենասէրը որ միացած են Կամսարական վրդ.ին մէջ:

Իր դատապարտութիւնը ամօթ մըն է հայ անունին: Ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը այդ դատապարտութեան, արդիւնքն է ան չափազանց ազգասէր ու հայրենասէր ըլլալուն իր մեծագոյն յանցանքին:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Զօր. տը Կոլ կը պարզէ իր քաղաքական ծրագիրները

Զօր. տը Կոլ երկու նշանակալից ճառեր խօսեցաւ կիրակի եւ երկուշաբթի, Սթրազպուրկի մէջ, քաղաքին ազատագրութեան տարեդարձին առթիւ: Ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ արտասահմանի մէջ անձկութեամբ կը սպասէին այդ ճառերուն, ուր զօրավարը պիտի պարզէր իր քաղաքական տեսակէտները:

Ահագնաւոր բազմութիւն մը խռնուած էր քաղաքին մէջ, 40—60.000 հոգի: Զօրավարը ոչ միայն քննադատեց օրուան կարգուսարքը, այլեւ պարզեց իր ծրագիրները, քաղաքական, տնտեսական թէ ընկերային:

Կիրակի օրուան ճառը պաշտօնական հանգամանք ունէր, եւ զօրավարը աւելի շատ ծանրացաւ քաղաքին ազատագրութեան վրայ: Արարողութեանց ներկայ էր նաեւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանը: Զօրավարը այս առթիւ փառաբանելով ֆրանքօ-ամերիկեան գործակցութիւնը, յայտարարեց.— «Եթէ երբեք նոր բռնակալութիւն մը սպառնայ աշխարհի, Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա միասին պիտի կռուին իրենց հասարակաց ազատութեան համար»: Թէեւ Խ. Միութեան անունը չյիշեց, բայց նկատի առնելով իր համոզումները, ունկնդիրները հասկցան թէ ակնարկը ուղղուած էր համայնավարութեան դէմ: Այս տարեդարձին առթիւ զօրավարը հեռագիր մըն ալ ուղղեց զօր. Այզընհաուըրի:

Բուն քաղաքական ճառը երկուշաբթի օրուանն էր, եւ այդ ճառին առթիւ է որ ձախակողմեան հոսանքները նորէն կ'ազդարարեն թէ զօր. տը Կոլ կը խօսի եւ կը գործէ ժողովրդապետութեան, նոյնիսկ հանրապետութեան դէմ: Իսկ զօրավարը միշտ կը յիշեցնէ թէ ինք հանրապետական է եւ այդպէս ալ պիտի մնայ: Տեղի անձկութեան պատճառաւ, այսօր կը գոհանանք ամփոփելով իր ճառին մէջ յայտնուած հիմնական սկզբունքները.—

Տնտեսական.— Ամրացնել դրամը: Կրճատել ծախքերը եւ պետութեան գործունէութիւնը: Երկու միլիոն օտար բանուորներ բերել: Ճարել, առեւտրական կամ դիւանագիտական ճամբով, մեր արտադրած ածուխին կէսը: Վերահաստատել ազատութիւնը տնտեսական գործունէութեան իւրաքանչիւր ճիւղին մէջ:

Կայսերական.— Միջոցներ ստեղծել որպէսզի մեր անդրծովեան հողերէն իւրաքանչիւրը զարգանայ իր հաշուին: Ֆրանսայի ձգել համբային բարեկարգութեան եւ արտաքին գործունէութեան պատասխանատուութիւնը:

Արտաքին քաղաքականութիւն.— Կարգադրել գերման ժողովուրդին ճակատագիրը այնպիսի եղանակով մը որ մեր դրացին այլեւս չկարենայ սպառնալիքի տակ պահել մեզ: Վերակազմել Եւրոպան, հաւասարակշռութեան տարր մը Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ: Զարկ տալ միջազգային գործակցութեան:

Իբրեւ ընդհանուր եզրակացութիւն, զօրավարը հրաւիրեց ժողովուրդը համախմբուիլ Չորրորդ Հանրապետութեան օրէնքներուն շուրջ, բայց շեշտեց թէ անհրաժեշտ է վերաքննել սահմանադրութիւնը, որպէսզի կառավարութիւնը կարենայ գործել եւ ազգը առաջնորդել դէպի վերելք: Արտաքին քաղաքականութեան մասին խօսած ատեն, զօրավարը գիտել տուաւ.— «Եթէ նոյնիսկ, ինչպէս կը յուսացուի, Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը կարենան խուսափիլ պատերազմէն, երկու երկիրները մրցակիցներ են մեքենաբար: Այս երկու ահագին զանգուածներուն միջեւ որոնք երկուքն ալ կը ծաւալին, Ֆրանսա պարտաւոր է մտածել իր անկախութեան մասին: Ամերիկեան եւ ռուսական վարդապետութեանց շառաչուն հոսանքներուն մի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Մարտ 12ին հրատարակեցինք Եգիպտահայ Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէի պաշտօնական զեկոյցը՝ ներգաղթի մասին։

Ըստ այս պաշտօնական զեկոյցին, Երեւանէն, Ներգաղթի Կոմիտէի Նախագահ Բարգէն Աստուածատրեանէն վերջերս ստացուած 1946 Դեկտ. 18 թուակիր նամակ մը կը հաղորդէ թէ «Եգիպտահայութեան ներգաղթը չի ծրագրւում աւարտել մէկ տարուայ ընթացքում, ուստի այն Հայերը, որոնք առաջին տարուան ընթացքում չեն կարող վերադառնալ հայրենիք, կարող են իրականացնել իրենց վերադարձը՝ յաջորդ տարիներին»։

Կ'աւելցուի յետոյ, թէ ներգաղթի կազմակերպման համար «մանրամասն ցուցմունքներ» պիտի տրուին ներկայացուցիչներու կողմէ, որոնք պիտի գան մեզ մօտ «ներգաղթի սկսելուց որոշ ժամանակ առաջ»։

Հայաստանի կառավարութիւնը կը քննէ այս բոլոր խնդիրները, ճշտելու համար ներգաղթի «ժամկէտը», ինչպէս նաեւ Եգիպտոսէն ընդունուելիք Հայերու «քանակը»։

Զգացուիր մեզի՝ թէ 1946 Դեկտ. 18 թուակիր նամակը ե՞րբ ստացուած է Եգիպտոսի մէջ, ի՞նչ կը նշանակէ «վերջերս» եւ թէ «մէկ տարուայ ընթացքում»բացատրութիւնը 1947ի՞ն կը վերաբերի, թէ դեռ ճշտելի թուականի մը։

Իրականութիւնը այն է, ուրեմն, որ եգիպտահայ ներգաղթողներու մեկնումը մէկ տարիէն պիտի չըլլայ։ Պիտի ըլլայ մասնակի, իսկ միւս արձանագրուողները «կարող են իրականացնել իրենց վերադարձը յաջորդ տարիներին»։

Կրնա՞ր ուրիշ կերպ ըլլալ։

Մենք կարելի բոլոր միջոցներով, մամուլի մէջ, Ազգ. ժողովներու թէ խորհրդակցական ժողովներու մէջ «ո՛չ» ըսինք։ Յորդապէս փափաքելով հանդերձ որ մեծ թիւով ներգաղթեն մեր հայրենակիցները, փափաքելով որ մէկ անգամէն փոխադրուին հայրենիք, հնարաւոր չէինք գտներ։ Ո՞վ չի գիտեր, թէ Հայաստան փոքր երկիր է, սահմանափակ միջոցներով։ Տնտեսապէս ուժասպառ, պատերազմէն նոր դուրս եկած։ Հայաստանի կառավարութիւնը, հակառակ իր բարեացակամութեան, չէր կրնար առաջին յիսուն հազարը ընդունելէ վերջ, առանց զանոնք տեղաւորելու եւ բնակարանային յարմարութիւններ ստեղծելու, քանի մը անգամ աւելի գաղթականներ ընդունիլ և տեղաւորել, մէկ տարուան մէջ։ Եւ մանաւանդ չէր կրնար միայն Եգիպտոսէն շուրջ 15,000 գաղթական ընդունիլ, երբ կան ու երկու տարիէ ի վեր կը սպասեն Սուրիոյ եւ Լիբանանի բազմահազար գաղթականները, Յունաստանի աւելի քան 15,000 եւ բազմազան տարագիրներու մասնուած Հայերը. երբ կան Իրանի եւ Ֆրանսայի քանի մը տասնեակ հազար գաղթականները. միշտ անապահով եւ նիւթական եւ մինչեւ իսկ քաղաքական դժուարութեանց մէջ ապրող հայ զանգուածները։։

Դիւրի՞ն գործ է այս զանգուածներու հայրենիք փոխադրութիւնն ու տեղաւորումը, երբ նման ձեռնարկները դժուարին են նոյնիսկ մեծ պետութեանց համար։

Եգիպտահայութիւնը, բաղդատելով Իրանի, Սուրիոյ եւ Յունաստանի հայութեան, հարկադրանքի տակ չէր եւ կը խորհէինք, որ նախընտրութիւն կրնար տրուիլ այլ երկիրներու արձանագրուողներուն ։ Հետեւաբար, հաւանական կրնար ըլլալ միայն արձանագրուողներումէկ մասին փոխադրութիւնը, 1947ի ընթացքին, ինչպէս խոստացուած էր։ Լուռ էր Հայաստանի կառավարութիւնը, սակայն անպատասխանատու մարմիններ, Յորհուրդ, Կոմիտէ եւն, եւ ա՛յ աւելի անպատասխանատու օրկաններ, մեծաշուինդ կ'աղաղակէին, բազմութիւնները խանդավառելու համար, թէ 1947ին տեղի պիտի ունենայ անպատճառ եգիպտահայութեան ներգաղթը, այն հաւաստիքներով թէ բոլոր արձանագրուողներն ալ պիտի երթային, 1947ի գարնան։

Զգաստութեան հրաւէր մամուլի մէջ թէ ժողովներու մէջ՝ անազդեցիկ կը մնար եւ մինչեւ իսկ «հակահայաստանեան», «հականերգաղթային» կ'որակուէր։ Ահա՛ գարունը եւ ահա Երեւանէն պաշտօնական նամակը սակայն, երբ բազմութիւններ կան, որոնք օրէ օր ներգաղթի կը սպասեն, հաշուեյարդարի ենթարկած են իրենց գործը, ծախած տուն ու խանութ, լքած յաճախ իրենց աշխատանքն ու պաշտօնը, եւ կարեւոր գնումներու յատկացուցած իրենց խնայած գումարները։ Ի՞նչ շահեցան ամբոխավարները եւ ի՞նչ պատասխան ունին այսօր...

Այս է դժբախտ կացութիւնը, որուն առջեւ փոխանակ պարկեշտ խորհուրդի ու խորհրդածութեան, ահա՛ քաղաքիս ռամկավար օրկանին դրդաիչ եւ վերիվայր շրջուած յայտարարութիւնը.

«Այս Նամակէն կը տեղեկանանք թէ սա տարի անպայման ներգաղթ պիտի ըլլայ Եգիպտոսէն, թէեւ մասնակի։

Այս պաշտօնական տեղեկութիւնը կուգայ վերջ տալու այն անպատասխանատու ենթադրութեանց եւ զրոյցներուն, թէ այս տարի Եգիպտոսէն ներգաղթ տեղի պիտի չունենայ»։

Հանրութեան քթի՞ն կը խնդայ ռամկավար օրկանը։

«Անպատասխանատո՛ւ», — ո՞վ նման ենթադրութիւններ ըրած է սակայն եւ ո՞վ եղած է աւելի անպատասխանատու եւ ամբոխային՝ իր կոչերուն ու հրաւէրներուն մէջ, քան այս օրկանը։

«Թէեւ մասնակի»ն, փոքր տառերով գրուած, մաքսանենգուած գրեթէ, գիտէ՞ք թէ արձանագրուողներու ի՛նչ զանգուածներ կը պահէ դուրսը։

Այս տողերը գրեցինք, ո՛չ թէ վէճ յարուցանելու համար, ոչ թէ յիշեցնելու համար մեր նախատեսութիւնները կամ ներկայիս ստեղծուած տագնապը, այլ գրեցինք, ըսելու համար՝ թէ մեր հանրային գործերուն ու ամենակենսական ձեռնարկներուն մէջ ի՛նչ անպատասխանատու եւ անխորհուրդ [illegible]յլեր կ'առնուին, ինքնակոչ անձերու, օրկաններու կամ խատուտիկ անուններով Մարմիններու կողմէ, շահագործելով նուիրական ձեռնարկներ, ինչպէս պաշտօնական անուններ կամ հաստատութիւններ։

Հայաստանի կառավարութեան որոշումը ներգաղթի հարցին մէջ՝ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ. կարելին ու տրամաբանականը ըրած է ան, տրուած պայմաններուն մէջ։

Բայց քանինե՛ր ճղակոտոր եղան ամբողջ ամիսներ համոզելու համար բազմութիւնները՝ որ «պատրաստ ըլլան» այս տարուան համար, «ներգաղթը՝ 1947ին եւ ամբողջական» նշանաբանով ։ Յայտարարութիւն՝ որ նամակներով, պաշտօնական անձերու եւ հաստատութիւններու հաւաստիքով, իրողութեան կը վերածուէր, միամիտ բազմութիւնները ոգեւորելով եւ իրենց տունն ու տեղը ծախելու մղելով։ Ու այս բոլորը, հակառակ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ ստեղծուած ողբալի կացութեան։

Չէ՞ որ պահանջ կը դրուէր նոյնիսկ պաշտօնական բերաններու, ինչպէս նաեւ հասարակ խեղկատակներու կողմէ, արձակով ու ոտանաւորով, ծախելու ազգային կալուածները, քանի որ գաղութին կէսը կը մեկնի եղեր արդէն այս տարի...

Դեռ անցեալ շաբթու չէ՞ր, որ հրապարակային եւ շնորհակալական հանդիսութիւններ սարքուեցան յանուն 15.000 ներգաղթողներու, 2—3 ամիս առաջուընէ, «աճապարանքի՛» չգալու համար երբ թէ մեկնումի պահուն...

Դեռ քանի մը օր առաջ չէ՞ր որ եգիպտահայ «քաջածանօթ երեւելի մը», «լիտը՛ր» մը, Իմաց շաբաթաթերթին (8 Մարտ) կը յայտարարէր ցնորական թիւեր, յայտնելով թէ 1947ին 15.000 Հայեր պիտի մեկնին Եգիպտոսէն եւ 150.000 Միջին Արեւելքէն...

«Քանի մը շաբաթէն, քանի մը ամիսէն ամենն ուշ, Եգիպտոսի հայ գաղութը իր կէսին պիտի վերածուի։ Իր անդամներէն 15.000 հոգի, երկար տարիներէ ի վեր այս երկրին մէջ հաստատուած, արձանագրուած են արդարեւ սովիէթ. դեսպանատան ցանկերուն մէջ, իրենց մայր հայրենիքը երթալու համար»։ (Իմաց, 8 Մարտ)

Եւ այս դիւրին խօսքերը ըսողը մէկն է, որ վճռած էր իր տեղէն չշարժիլ...

Հայաստանէն եկած հրահանգը իրականութեան կը բերէ մեզ։ Թող դաս մը եւ զգաստութեան հրաւէր մը ըլլայ սա, կեանքին հետ քալելու եւ իրողութիւնները ըմբռնելու, ինչպէս որ են անոնք։

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

Ստեփան Լիսիցեան

ԽՄԲ.— Վերջերս հաղորդած էինք պրոֆ. Ստեփան Լիսիցեանի մահը։ Հանգուցեալը բացի բանասիրական գիտական աշխատանքներէ, Լեւոն Շանթի եւ Յովհ. Թումանեանի հետ պատրաստած էր «Լուսաբեր» դասագիրքերու շարքը, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտաւ Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին եւ կը փնտռուի մինչեւ այսօր։

Մարտ 2ին, Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ համալսարանին արեւելեան պղրութեանց կաճառին մէջ, հայագիտութեան ամպիոնին կազմած բանասիրական ասուլիսին առթիւ, Հ. Ց. Մըսրեան պարտք սեպեց ներկայացնել հանգուցեալին կեանքն ու գործը, ընդհանուր գիծերով։ «Մասիս»էն կ'արտատպենք այդ ճառը.—

Ի. Հայաստանի պետութիւնը հոգացած է հանգուցեալին թաղման ծախքերը, անոր կողակցին համար՝ Տիկին Կատարինէ Լիսիցեանին՝ յատկացուած է, ցմահ, ամսական թոշակ մը, եւ Ստ. Լիսիցեանի անունով հիմնած է երկու թոշակ՝ Երեւանի պետական համալսարանի Աշխարհագրական ֆաքիւլթէին մէջ եւ հատ մըն ալ Հայկ. Գիտութեանց Ակադեմիայի Պատմութեան ինսթիթիւին մէջ։ Նոյն Ակադեմիային Պատմական թանգարանին Ազգագրական բաժինն ալ պիտի կոչուի Փրօֆ. Ստ. Լիսիցեանի անունով։

Այս՝ յետ մահու պատիւներէն առաջ, Փրօֆ. Լիսիցեան յարգուեցաւ նաեւ իր կենդանութեան ատեն։ Անցնող Հոկտ. 6ին, Երեւանի համալսարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր նիստ մը՝ նուիրուած Լիսիցեանի 80ամեակին։Այն ատեն որակուեցաւ ան՝ խոշոր ազգագրագէտ, բանասէր, գիտութեան վաստակաւոր գործիչ։ Ձեռքի տակ չունիմ բուն բաւականին ատաղձ, որպէսզի կարենամ հանգամանօրէն հիմնաւորել վերոյիշեալ որակումները։ Ան լոյս ընծայած է 1946ին լաւ խմբագրուած Ազգագրական հարցարան մը, 108 էջ, օգտագործելով Գր. Խալաթեանցի «ծրագիրը» եւ անկէ յետոյ՝ մասնաւորապէս Կովկասեան նիւթերու հաւաքման համար մշակուած հարցարանները, չօգտուելով նաեւ հայոց կենակից ժողովուրդներ՝ Ատրպէճանցի, Քիւրտ, Ռուս, Ասորի, Բոշա եւն.։ Գուհանամ նոյնպէս յիշատակելով որ Ս. Լիսիցեա, նաեւ իր կինը, եղած են Թիֆլիզի մէջ հանրածանօթ մանկավարժներ մինչեւ նախկին համաշխարհային պատերազմը։

Պիտի չեշտեմ մէկ կէտ միայն. Ստ. Լիսիցեանը մեր հայաղգի հազուագիւտ աշխարհագիրներէն է. իր մասնագիտութիւնը եղած է Հայաստանի աշխարհագրութեան ուսումնասիրութիւնը, որուն սէրը ներշնչած էր ան՝ նաեւ իր որդւոյն Լեւոնին, արդէն գիտնական եղեռնական մահով վախճանած 29 տարեկան հասակին մէջ 1921ի, քաղաքացիական կռիւներու օրերուն։

Մայիլեան արշաւախումբի պատուէրով Ստ. Լիսիցեան ձեռնարկած էր, որդւոյն հետ, մի ընդարձակ հետազօտութեան, հետեւեալ վերնագրով՝ «Աշխարհագրութեան ազդեցութիւնը Հայաստանի պատմութեան, մշակոյթի եւ երկրի ազգաբնակութեան հոգեբանութեան վրայ»։ Կը կահէք թէ որքան շահեկան պիտի ըլլար, եթէ գիտնականօրէն խմբագրուած եւ աւարտած ըլլար այդ աշխատանքը, որուն մէկ երախայրիքն է անշուշտ հանգուցեալ Լեւոն Լիսիցեանի անունով հրատարակուած յօդուածը Հայաստանի Գիտութեան Ինստիտուտի Բանբերին մէջ, 1921—1922։ Ահա այդ յօդուածին եզրակացութիւնը,գաղափար իր տալու համար յիշատակածս աշխատանքին շահեկանութենէն ։

«Հազիւ թէ գտնուի մի այլ երկիր, որի աշխարհագրական դիրքը, տեղը ուրիշ երկիրների մէջ եւ ներքին ֆիզիքական կազմութիւնը այն աստիճան, այնպէս ցնցտակի եւ անողոք կերպով ազդած եւ ուղղութիւն տուած լինէին նրա ազգաբնակութեան բախտին, ինչպէս Հայաստանում։ Հայկական բարձրաւանդակի ֆիզիքական կազմութիւնը հնարաւոր է դարձրել նրա վրայ մի այնպիսի մարդկային սոցիալական օրգանիզմի կազմութիւնը, որ ընդունակ է մշակոյթ ստեղծելու եւ իր պատմութիւնը ունենալու ։ Իսկ որոշուած աշխարհագրական անհատականութիւնը նրան ապարէզ է դարձրել անհատական պատմութեան։ Տեղագրութեան գծերն ու յատկութիւնները եւ ամբողջ ձեւը արտացոլացել են պատմութեան մէջ, որը կարծես կափուել, ձուլուել է աշխարհագրութեան կաղապարի մէջ»։

Կը տեսնէք որ այդ աշխատանքը պիտի ըլլար իրագործումը, ի նպաստ Հայաստանի, աշխարհագրական ուսումներու համեմատաբար մէկ նոր ճիւղին՝ որ կը կոչուի մարդկային աշխարհագրութիւն (Géographie Humaine), որուն ալ մաս կըկազմէ Պատմութեան աշխարհագրութիւնը (Géographie de l'Histoire)։ Այս գիտութեան մասնագէտներէն՝ Ժան Պրիւնհ (Jean Brunhes) եւ Գամիյլ Վալօ (Camille Vallaux) օրինակի համար կը բաժնեն իրենց մէկ գրքին առաջին գլուխը հետեւեալ երեք հատուածներուն.— Ա. Պատմութիւնը կ'արտայայտուի աշխարհագրութեան մէջ.— Բ. Աշխարհագրութիւնը կ'արտայայտուի պատմութեան մէջ.— Գ. Մարդիկ նկատի կ'առնուին իբր աշխարհագրական գործօններ։ Անշուշտ լուրջ գիտունները կը զգուշանան այս կէտին մէջնիւթապաշտական իմաստասիրութենէն ազդուած սխալէ մը՝ որ է Աշխարհագրական Ճակատագրութիւնը (Déterminisme géographique), իբր թէ երկրի մը հողն ու դիրքը բաւէին ամէն ինչ բացատրելու։ Ծանօթ է որ այդ երկիրը բնակող մարդը օժտուած է ի վերջոյ ազատ կամքով եւ մերթ ընդ մերթ Անհատներ ալ կուգան ճեղքուած մը պատճառելու պատմութեան ընացքին մէջ, ինչպէս ըրին Կիւրոս, Աղեքսանդր, Արտաշիր, Կարոլոս, Նափոլէոն, Լենին, Հիթլէր եւն., մերթ յաջող, մերթ աղետաբեր հետեւանքներով։ Պէտք է աւելցնել նոր ժամանակներու համար զանազան երկիրներու փոխադարձ ազդեցութիւններուն բազմապատկումը՝ արդիւնք հաղորդակցութեան միջոցներու զարգացումին և արագացումին։

Ո՞ր աստիճանով գիտական պատրաստութիւն ունէր Ստ. Լիսիցեան իր ձեռնարկած աշխատանքը ըստ արժանւոյն գլուխ հանելու համար, եւ ի՞նչ սեւագրութիւններ թողուցած է ան, ինձ ծանօթ չէ։ Սակայն 1940ին անոր լոյս ընծայած գիրքը՝ Հ. Խ. Ս. Հ. Ֆիզիքական աշխարհագրութիւն, դեմոգրաֆիայով, 170 էջ եւ 94 նկար, գողտրիկ փորձ մըն է ներկայ Հայաստանին համար, եւ բաղձալի է որ գոնէ նոյն ծրագիրով լոյս տեսնէ Աշխարհագրութիւնը ամբողջականպատմականՀայաստանին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի առողջապահական նախարարութեան յատկացուած դրամական վարկը 1946ին զգալապէս գերազանցեց նախապատերազմեան եւ յետպատերազմեան տարիներու վարկերը, ինչպէս կը գրէ նախարարը, Գ. Ղեւոնդեան: Շնորհիւ այդ վարկին՝ բուժարաններու եւ հիւանդանոցներու թիւը աւելցաւ. բուժման հնարաւորութիւններն աւելի արդիացան ու կատարելագործուեցան: Անցեալ տարի Հանրապետութեան քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ աւելցան 380 հիւանդանոցի մահճակալներ:

Առողջապական նախարարութիւնը մեծ ուշադրութիւն ընծայած է նոր մահճակալներ աւելցնելու համար քաղաքներու եւ գիւղերու ծննդատուներուն մէջ: Վերաբացուած է Երեւանի ծննդատունը, որ ունի 170 մահճակալ, լաւ սարքաւորում, բժշկական լրիւ կազմ: Կարգ մը շրջաններու հիւանդանոցներու առժամապէս կրճատուած ծննդական բաժինները սկսած են դարձեալ գործել: 1946ին անոնց յատկացուած են 300 յաւելուածական մահճակալներ:

Լուրջ աշխատանք տարուած է մանուկներու բժշկական քննութեան եւ տարափոխիկ հիւանդութիւններու դէմ պայքարելու գործին:

Մեր հանրապետութեան մէջ կան հիւանդանոցներ եւ համայնաբուժարաններ (պոլիկլինիկա), որոնք կրնան օրինակ հանդիսանալ բոլոր բուժական հիմնարկութիւններու:

Մաքուր է եւ տպաւորիչ Թոքախտաւորներու բուժարանը. (տնօրէն՝ վաստակաւոր բժիշկ Մ. Սարգսեան): Էջմիածնի շրջանային հիւանդանոցը, որ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ դարձած է լաւ սարքաւորուած առողջապահական հիմնարկութիւն (բժշկապետ Մնացականեան): Երեւանի թիւ 1 համայնաբուժարանը (գլխ. բժիշկ Միրաքեան), որ շնորհիւ մասնագէտ կարող բժիշկներու եւ ցոյց տրուած խնամքին՝ կը հանդիսանայ մայրաքաղաքին առաջին բուժարաններէն մէկը: Օրինակելիօրէն կ'աշխատին մանկաբարձական-ծննդաբանական հաստատութեան կայանը (տնօրէն՝ գիտութեան վաստակաւոր գործիչ պրոֆ. Գ. Արէշեան) եւ քաղաքային ծննդատունը (տնօրէն՝ վաստակաւոր բժիշկ Պ. Մարգարեան):

Նման հիմնարկութիւններ կան Կիրովականի, Ղափանի, Դիլիջանի, Ալավերդիի, Սիսիանի եւ ուրիշ վայրերու մէջ:

Պատերազմի տարիներուն մեր կազմակերպած առողջապահական բուժկայանները այլ եւ այլ գործարաններուն եւ արդիւնաբերական ձեռնարկներուն մէջ լաւ արդիւնք տուին: Նկատողութեան առնելով նոր գործարաններու աճումը, պէտք է նոր բուժարաններ բանալ այդ հաստատութիւններուն կից:

Անցեալ տարուան ընթացքին վերակազմուեցան վիրաբուժութեան եւ ոտնաբուժութեան, ռենտգենոլոգիի եւ ռատիոլոգիի հաստատութիւնները, ինչպէս նաեւ հեմատոլոգիայի եւ արեան փոխներարկման հաստատութիւնը: Իր գործունէութիւնը վերսկսած է Առողջապահութեան նախարարութեան կից Գիտական բժշկական խորհուրդը, կազմակերպուած է պատերազմի հետեւանքով յառաջ եկած հիւանդութեանց դէմ մաքառելու խորհուրդ մը: Կարգ մը գիտական խորհուրդներ (հակաքաղցկեղային եւն.) վերսկսած են իրենց գործունէութիւնը: Վերակազմուած է Բժշկական Ընկերութիւնը՝ համաձայն առանձին մասնագիտութիւններու:

Մինչեւ 1950, հիւանդանոցներու մահճակալներուն թիւը պիտի հասնի 7200ի, նախապատերազմեան շրջանին 50 առ հարիւրը: Բժշկական խնամքը պէտք է հասցնել, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, գիւղացի բնակիչներուն: Դաշտային մանկաբարձական կայաններու թիւը պիտի ըլլայ 600, այսինքն 1940ին եռապատիկը:

Ամենակարեւոր խնդիրներէն մէկն է՝ պայքարը ջերմախտին (մալարիա) դէմ, անխնայ պայքարելով մանրէն փոխադրող մոծակներուն դէմ:

Բուժարաններու եւ հանգստեան տուներու առողջապահական վիճակը պէտք է բարելաւել: Անհրաժեշտ են փորձուած մասնագէտներ եւ լրիւ կահաւորում: Անցեալ տարի առողջապահութեան բաժնին մէջ կային առ նուազն 500 բժիշկ: Շնորհիւ անոնց կարելի եղաւ ամբողջացնել (կոմպլեկտավորել) բժշկական պաշտօնները Երեւանի, Լենինականի եւ Կիրովականի մէջ: Բայց շրջանային կեդրոններուն մէջ, առաջուան նման, զգալի է մասնագէտ-բժիշկներու պակասը:

Անհրաժեշտ բժիշկները պէտք է ղրկուին գիւղական տեղական մասնաճիւղերուն, մանուկներու եւ ծննդաբերներու օգնող հիմարկութիւններուն, թոքախտի, վեներական հիւանդութիւններու եւ մալարիայի դէմ պայքարող հաստատութեանց:

Գիտական ասուլիս

Բերնակեղային տենդը (fièvre aphteuse) կենդանիներուն յատուկ տարափոխիկ հիւանդութիւն մըն է, որմէ կը վարակուին եզները, ոչխարները, խոզերը, եւ որ կը բնորոշուի ջրալի պղտիկ ուռերով: Այդ ուռերը կը տարածուին կենդանիներու բերնին մէջ, շրթունքներուն եւ ծիծերուն վրայ, ինչպէս նաեւ ոտքի մատներուն մէջտեղը, որուն հետեւանքով կենդանին կաղ կը քալէ:

Յիշեալ տենդը փոխանցիկ ըլլալով, կը յանձնարարուի ախտերը հականեխել «Քուէզօլ» կոչուած հականեխական նիւթով: Դարմանումը կը կայանայ ուռուստային (սալիսիլիք) հականեխական լուացումներու մէջ, մանաւանդ երբ կենդանիին կաղացումը շատ է: Բերնակեղային տենդը միայն կենդանիներուն աշխատանքի եւ կաթի կորուստ չի պատճառեր, այլ նաեւ յաճախ անոնց մահուան պատճառ կը դառնայ:

Մեքսիկացի երիտասարդ բժիշկ մը՝ Մարքօ Անթօնիօ Կակզիօլա կը հաղորդէ թէ՝ բերնակեղային տենդը բուժելու համար հնարած է արագ, պարզ ու աժան մեթոտ մը: Իր դարմանումը փորձած է 150 կովերու վրայ, եւ բոլորն ալ փրկուած են վարակիչ ախտէն: Երկու կովեր դարմանումին ենթարկուած չըլլալով՝ մահացած են:

Տօքթ. Կակզիօլա, որ Ճօն Հօփքինսի (Միացեալ Նահանգներ) համալսարանէն վկայուած է, նախապէս մասնաւոր ծանօթութիւն չունէր բերնակեղային տենդի մասին, այն ատեն միայն հետաքրքրուեցաւ, երբ իր մէկ բարեկամին ծանօթ ագարակապան մը իրեն տեղեկացուց թէ ամբողջ հօտեր բնաջնջումի վտանգին մէջ կը գտնուին: Տեղին վրայ ուսումնասիրելով այդ տենդը եւ անոր հետեւանքները, հաստատեց թէ կենդանիներուն մահը ընդհանրապէս արդիւնք էր մեզարգելութեան: Դարմանումի ձեռնարկելով, օրը երկու անգամ ախտաւոր կովերու երակներուն մէջ 42 կրամ «Իւրօթռօփին»ի ներարկումներ կատարեց 50 խորանարդ սանդիմեթր լուծոյթի մը մէջ: Արդիւնքը անմիջական եղաւ, կենդանիները սկսան սովորականէն աւելի խմել եւ վերստանալ իրենց ախորժակը: Երեք օրուան մէջ անոնց կաթի արտադրութիւնը բնականոն վիճակի վերածուեցաւ: Ոտքերու եւ պոչին վրայի վէրքերը «փէրմանկանաթ»ի լուծոյթով սրսկելով, տասը օրուան մէջ վէրքերը բոլորովին անհետացան:

Այս գիւտը կենդանիներուն առողջապահութեան տեսակէտով ամենամեծ օգտակարութիւն մը ունի, եւ կոչուած է անգնահատելի ծառայութիւններ մատուցանելու անասնապահներուն:

★ Ինչպէս ուրիշ առթիւ խօսած ենք «Յառաջ»ի մէջ, Ս. Ռուսիոյ Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ՝ Փրօֆ. Վլատիմիր Ֆիլաթովի փորձառական աշխատութիւնները մեծ յաջողութիւն առաջ բերած են ակնաբուժութեան մէջ մասնաւորապէս եւ վիրաբուժութեան մէջ ընդհանրապէս:

Վերջերս յիշեալ գիտնականը վիրաբուժական հրաշալի գործողութիւն մը եւս կատարած է կնոջ մը վրայ, որուն դէմքը վարակուած էր մորթային անբուժելի ախտով մը (lupus): Նոր մեռած դիակի մը վրայի մորթը առնելով եւ 5 օր պաղ վիճակի մէջ պահելով, ան պատուաստած է կնոջ երեսին վրայ: Երկու յաջորդական պատուաստումներէ վերջ, հիւանդին դէմքը վերստացած է իր բնականոն երեւոյթը:

★ Վիլա - Նօվա - տը Փէվայէն (Փորթուկալ) կը տեղեկացնեն թէ հարիւրաւոր մեթր տարածութեան վրայ բլուր մը տեղափոխուած է իր վրայի ծառերով, ժայռերով եւ հողերով: Շրջակայ դաշտավայրը բոլորովին խոպան երեւոյթ մը առած է, կարծես թէ հեղեղ մը քշած տարած է զայն:

Այդ տեղափոխութիւնը տեղի ունեցած է առանց աղմուկի, առանց փոթորիկի, առանց տեղատարափ անձրեւի, պայծառ երկինքի մը տակ: Տեղին գիւղացիները, պարզամիտ ու կրօնամոլ մարդիկ, երկնային պատուհասի կը վերագրեն այդ դէպքը, մինչդեռ եղածը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ յորդառատ անձրեւներու կամ ներքին ջրահոսանքներու հետեւանքով առաջ եկած ստորերկրեայ հողամասի մը տեղափոխութիւնը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Թերեւս ընթերցողը քիչ մը կը զարմանայ որ հայերէն իր բանաստեղծութիւնները եւ անգլերէն իր յուշագրութիւնը կը նետեմ նոյն կշիռին մէջ. արժէւորելու համար նոյն չափերով: Գիտեմ սակայն թէ ինչ կ'ընեմ: Զգնելով ոչ մէկ աչքառու ղանազանութիւն ընդմէջ երկու հատորներու իրական փաստին — լեզուն հզօր ու մեծ ազդակ է մշակոյթի մէջ, բայց գրականութեան մը համար՝ գործիք մը — աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ըլլամ ջանացած, թերեւս ապացուցանել շատ հին, սակայն միշտ ալ մոռցուած տագնապ մը: Ասիկա տագնապն է արուեստին յաւիտենական միութեան: Այս դետնին վրայ բառը, գոյնը, աշխարհամասեր, նոյնիսկ ոճը ժողովուրդի մը՝ երանգներ են, մէկ ու նոյն բանը եղանակաւորող: Ու այդ մէկ ու նոյն բանը, այս անգամ առանց վերադիրի, ու ընդդէմ հին ու նոր էսթէթիզմներու բոլոր յաւակնութեանցարուեստն է ահա: Ժամանա՞կը. Թերեւս փութաք հարցնել: Բայց միայն իմաստասիրութեան մէջ չէ որ անիկա մէկ եղանակաւորումն է, իրենց բառովը՝ modalitéն՝ մեր իմացականութեան: Արիւնե՞րը, ցեղե՞րը: Այո՛, մանաւանդ ասոնք որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ դարձեալ եղանակաւորուած, չքսելու համար մասնաւորուած, պղտիկցած նոյնիսկ՝ կեանքը: Հին տարազներ: Որոնք բոլորը կը դառնան օգտագործելի երբ կաղապարներ միշտ արուեստի գործը ձեւի զարնելու:

Այս քիչ մը հեռու նկատողութիւնները, քաւել կարենալու համար որ Լ. Սիւրմէլեան իր երկու հատորներուն մէջ ալ նոյնն է մնացած բարեբախտաբար: Բարեբախտաբա՛ր, քանի որ մարդերու հոգեկան կերպարանքին վրայ դժուար հանդուրժելի դժբախտութիւն մըն է միշտ ինքնափոփոխութիւն մը, տեսակ մը դաւաճանութիւն, մեր ամէնէն արդար իրաւունքին, մեր իրաւութեան դէմ գործադրուած: Բանաստեղծ մըն էր Լ. Սիւրմէլեանը 1922ին: Այդ բանաստեղծն է նորէն, ուրիշ շատ մը բաներ ըլլալէ առաջ ու վերջ, Լ. Սիւրմէլեան 1945ին: Ու, ինչպէս բառերը — հայերէն, անգլիերէն, չինարէն — անկարող են բան մը փոխելու հոգիէն, տողերու շարայարում կամ դասաւորումն ալ անկարող են գրուածք մը տեսակաւորելու: Յօրհեցէք արեւմտահայ տաղանդներուն անզարման արձակունակութեան, (նկատի չունիմ իրաւ բանաստեղծներու հատորները) եւ մեր այն արձակներուն, սփիւռքէն մանաւանդ, որոնք հարազատ քերթուածներու խռովքը կը ստեղծեն մեր ներսը:

Տեսէք թէ ինչպէս կ'արտայայտուի կը հարցնեմ ձեզի, տիկիններ եւ պարոններու մասին Նիւ-Եորքի ձայնասփիւռը.

— «Այնքան խռովիչ որքան եղանակին որեւէ վէպը: Շատ աւելի բանաստեղծական՝ քան շատ մը բանաստեղծութիւններ: Շատ աւելի քնարական՝ քան շատ երաժշտութիւններ»:

Գիրքին տիրական ուժը ուրեմն կուգայ այս բանաստեղծականութենէն: Ու աւա՜ղ, մարդ բանաստեղծ պիտի չդառնայ... քառասունէն վերջ: Է այդ դժբախտ ճակատագիրը թերեւս մօրը արգանդին մէջ: Ու է այդ անտարազելի բանը՝ մանաւանդ իր զարունքին:

×

Լ. Սիւրմէլեան, իր վերջին հատորին մէջ աւելորդ փորձ մը կ'ընէ սակայն այս իրողութիւնը հերքելու, ուրանալով իր պատանութեան այն ձայները որոնք լոյս փռաքթովինկած էինկաղապարի, երբ մեզի կ'ըսէ տարտամ, անընդունելի բաներ: Կը դիմեմ վերջին գիրքին, իր իսկ բառերով տալու համար այդ ցաւագին խոստովանանքը:

... «Ես չունէի աստուածային ներշնչումը, այնպէս ինչպէս ունի ամէն իրաւ բանաստեղծ: Ես ինծի կ'երգէի, մէկ երկու երգ, յետոյ թուղթին կը նետէի խուրձ մը բառեր, ինչպէս որ կուգային անոնք իմ մտքին, ինչպէս պիտի ընէր մէկը երբ հոգեբանական թէսթ մը կը գործադրէ գաղափարներու զուգորդութեան վրայ: Այդ բառերը կը դառնային ես, ինծի, երաժշտական պատկերներով առլցուն: Ու, աճապարելով, (ըսել կ'ուզէ Յ. Օ. աճպարարօրէն) այդ բառերը տողերու, տուներու մէջ դասաւորելով — միշտ ձգտումին մէջ նոր, յանդուգն, տպաւորիչ ըլլալու — ես կ'ունենայի նոր «քերթուած»: Գողութիւն էր ըրածս նկարիչներէ քանի որ ամէն նկարի մէջ ես կը տեսնէի գրեթէ միշտ քերթուած մը: Ու այս գողութիւնը կը խռովէր իմ խղճմտանքը: Ասիկա պարկեշտ բան մը չէր, նոյնիսկ այն պարագային երբ ուրիշներ չէին տեսներ ինչ որ գիտէի ես: Կաղապարագործութի՞ւն: Ու այս ամէնը ծիծաղելի ըսուելու չափ գիւրին: Ապահովաբար այս չէր եղանակը որով կը գրէին իրաւ բանաստեղծները» (էջ 263):

Այս խոստովանանքին անկեղծութիւնը չեմ ձգեր կասկածի տակ: Բայց անոր ներքը փառասիրուած նպատակն ալ չեմ արժեւորեր Լ.Ս.ին պարզմտութեամբը:

Ե՞րբ իրաւ է բանաստեղծը: Ահա ողբերգական հարց մը: Իրմէն աւելի պզտիկ, ես կը սպասէի ... կարմիր հաղին? բանաստեղծ մը ըլլալու համար, քանի որ իմ իրաւ բանաստեղծին վրայ, (Պ. Դուրեան) ես կը հաւատայի այդ չարաշուք ազդանշանին յուռութքին: Տանըհինգի դռներուն ես ալ հետեւեր եմ Դուրեանին հառաչանքներուն, լճակներուն, թրքուհիներուն ու... գրեր քերթուածներ որոնք տուեր եմ կրակի: Լ. Սիւրմէլեան Պոլիս չփման մէջ էր զարգացած գրականութեան մը հետ:

(2) Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ջեւ Ֆրանսայի անկախութիւնը կրնայ ապահովուիլ վերակազմելով Եւրոպան: Նոր Եւրոպան պէտք է հաւասարակշռութիւն մը վայելէ, այլապէս չի կրնար շնչել եւ ծաղկիլ»:

«Զօրս շաբաթ պարապ անցուցինք»

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Զօրսերու Խորհուրդը Բշ. օր 3ուկէս ժամ ամուլ վիճաբանութիւն մը եւս ունեցաւ Գերմանիոյ առժամեայ կառավարութեան մասին: Ժողովէն վերջ, Պ. Պէվին յայտարարեց հեգնօրէն.

— «Զօրս շաբաթէ ի վեր հոս ենք եւ բացարձակապէս ոչինչ ըրած ենք: Ես կարդացի բոլոր տեղեկագիրները եւ չգտայ մէկ հատ կարեւոր համաձայնութիւն յանձնաժողովներու, նոյնիսկ Զօրս նախարարներու խորհուրդին մէջ»:

Բրիտանական պատուիրակութեան ուրիշ մէկ ներկայացուցիչն ալ յայտարարեց.— «Առանց չափազանցութեան կրնամ ըսել թէ բացարձակապէս ոչինչ եղած է»:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը դիտել տուաւ թէ տակաւին կը գտնուին օրակարգի առաջին նիւթին վրայ որ կը բաղկանայ 7 կէտերէ եւ որ ճշդուած էր Նիւ Եորքի մէջ: Այժմ օրակարգը կը բաղկանայ 14 կէտերէ, ճիշդ կրկինը: Աւստրիոյ մասին անդամ համաձայնութիւն գոյացած չէ տակաւին:

★ Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին Բշ. օրուան նիստին մէջ, խորհրդային պատուիրակը, Կրոմիքօ, խստօրէն քննադատեց Նախագահ Թրումընի ծրագիրը Յունաստանի եւ Թուրքիոյ օգնելու մասին, դիտել տալով թէ այդ ձեռնարկը պիտի տկարացնէ Միացեալ Ազգերու հեղինակութիւնը: Այս առթիւ պահանջեց որ Մ. Նահանգները յանձնեն իրենց բոլոր հիւլէական ռումբերը, իբրեւ նախաքայլ ապառազինութեանց կրճատման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ պելճիքացի մատնիչ մը, Ժոռժ Տէլֆան (Masuy), 34 տարեկան, որ 1940էն իսկ եղած էր Կէստափոյի ամէնէն գործօն անդամներէն մէկը: Պելճիոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր զայն 1940 Յունիսին, բայց Գերմանները ազատեցին իրենց արշաւանքի ընթացքին: Տէլֆան Ֆրանսա անցնելով, անձնուիրութեամբ ծառայեց Կէսթափոյին: Միեւնոյն ատեն դնումներ կը կատարէր ի հաշիւ գերմանական կազմակերպութեան մը որուն կը պատկանէր նաեւ փախստական Եովանովիչը: Թերթերը կը գրեն թէ Տէլֆան անդամ էր Ավընիւ Անրի Մարթէնի Կէսթափոյին եւ անխնայ պայքարեցաւ Դիմադրական Ճակատին դէմ, ձեռք անցընելով շատ մը ցանցեր եւ ձերբակալել տալով բազմաթիւ հայրենասէրներ: Ինքն էր հնարած բաղնիքի չարչարանքը: Ազատագրութենէն վերջ Սպանիա, յետոյ Գերմանիա գացած էր, ուր ձերբակալուեցաւ:

ՈՒՐԻՇ ՄԱՏՆԻՉ ՄԸ ԵՒՍ ձերբակալուեցաւ, Լուսիա Պուշէ, ձախողած դերասան մը որ հռչակաւոր արուեստագէտ Անրի Պորի մանկութեան ընկերը եղած էր, բայց մատնելով, դարձաւ անոր դահիճը: Անրի Պորի մահէն առաջ, Գերմանները ըսեր էին իրեն.— «Ձեզ մատնած է ձեր մտերիմներէն մէկը եւ եթէ անունը լսէք, ձեր գլխուն մնացեալ մազերը փուշ փուշ պիտի ըլլան»: Պուշէ կը շարունակէր շարժանկարի արուեստագէտին տունը երթալ, նոյնիսկ ներկայ եղած էր անոր աղջկան ամուսնութեան, բայց կը լրտեսէր զայն անողորմ ատելութեամբ: 1941ին իր կիրքը յագեցուց մատնելով արուեստագէտը որ Գերմանիա կը գտնուէր: Կէսթափօն Փարիզ փոխադրեց Անրի Պորը, բանտարկելով Շէռշ Միտիի, կինն ալ՝ Սանթէի մէջ: Անխնայ հարցաքննուելով, չարչարուելով, երբ օր մը ոտքի ելած էր, գերման պաշտօնեան, Տաննէքէր, հարցուց թէ ինչո՞ւ ոտքի ելած է: Արուեստագէտը պատասխանեց.— Ձեզի համար նուաստ վատութիւն պիտի ըլլար ծեծել ոտքի վրայ կեցած մարդ մը»: Գերմանները վախնալով որ գոհր կը մեռնի բանտին մէջ, տուն փոխադրեցին, հսկողութեան տակ, բայց գրեթէ ամէն օր կը հարցաքննուէր: Մարմինը վէրքերով ծածկուած էր, կմախք դարձած եւ վերջապէս մեռաւ 1943 ապրիլ 20ին, ահաւոր չարչարանքներու մէջ:

63 ՏԻՊԱՐ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ պիտի բացուին այս շաբթու, 3, 7, 10, 12, 13, 14, 15 եւ 17 Թաղամասերուն մէջ, աժան նպարեղէն ծախելու համար, կառավարութեան տրամադրած ապրանքներով:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը 14 անցագիրներ յանձնեց խորհրդային դեսպանին եւ պաշտօնեաներուն համար, որոնք մեկնիլ կ'ուզէին:— Խորհրդային կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց, բոլորովին անհիմն հռչակելով յունական թերթի մը մէջ հրատարակուած տեսակցութիւն մը՝ Սթալինի հետ եւ պատասխանատու համարելով Յունաստանի կառավարութիւնը: Այս վերջինը պատասխանեց թէ կարծեցեալ տեսակցութիւնը հրատարակող թերթը միշտ պայքար կը մղէ կառավարութեան դէմ, թէ մամուլը բացարձակապէս ազատ Յունաստանի մէջ, թէ յունական բոլոր թերթերը հրատարակեցին Մոսկուայի հերքումը եւայլն:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ Փարիզի չինական հիւպատոսը, ինքզինքը վար նետելով Փալէ տը Շայեոյի պատշգամէն: Ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ թոյն առած է, հիւծախտաւոր ըլլալով:

ԱՄՍԱԿԱՆ 7000 ՖՐԱՆՔԷՆ ՊԱԿԱՍ աշխատավարձք առնողները բացառիկ վճարում պիտի ստանան փետր. 1էն Յուլիս 1: Ուրեմն եթէ մէկը ամսական 6400 ֆրանք կ'առնէր, 856 ֆրանք հատուցում պիտի ստանայ: Այս օրէնքէն չեն կրնար օգտուիլ հողագործները, բնակարաններու դռնապանները եւ տունը աշխատողները:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հեռաձայնի 350.000 պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին Բշ. օր, ջլատելով ամբողջ երկրին կեանքը: Հանքագործներու գործադուլն ալ վերսկսաւ:

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը պիտի կրճատէ Հէյպէլիի աստուածաբանական վարժարանին Թուրքերէնի դասերը, գոհացում տալու համար Յոյներուն:

ՓԷԹԷՆԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿԸ, Տոքթ. Մէնէթրէլ, որ միեւնոյն ատեն անոր մտերիմ խորհրդականն էր, իր վարած ինքնաշարժին տակ մնաց, Միջերկրականի ափերուն վրայ եւ վայրկենապէս մեռաւ: Կինը եւ աղջիկը թեթեւապէս վիրաւորուեցան:

ԾԱՂԿԱԽՏԻ 33 դէպքեր միայն պատահած են Փարիզի մէջ, բայց եւ այնպէս անհրաժեշտ կը համարուի պատուաստը: 1942ի այս եղանակին հարիւրի կը հասնէր հիւանդներուն թիւը:

ՀԱՅ ՕԴԱՉՈՒ ՄԸ, Հայրապետեան, ախոյեան Փարիզի եւ Ֆրանսայի, զգետնեց ամերիկացի կափամարտիկը, Ճէֆէրսըն, Պերլինի միջազգային մրցումներուն մէջ: Ֆրանսական թերթերը ջերմապէս կը գնահատեն այս յաղթանակը իբրեւ Ֆրանսայի միակ յաջողութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, **Théâtre de la rue d'Alger**
Կիրակի, **13** Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը **4**ին
Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնֆօնիք երաժշտութեան, ղեկավարութեամբ

Արա Պարթեւեանի

Կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (ջութակ), soliste des concerts classiques, Օր. Անժէլ Վարժապետեան (երգ), 1er grand prix de la ville de Marseille եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագախումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը (120 հոգի): Կը նուագուին Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Տէր - Ղեւոնդեանի եւ Պարթեւեանի գործերը, նաեւ «Անուշ» օփերայի վերջին վարագոյրը: Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱՆ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ 1000 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Պ. ՅԱԿՈԲ ՋՈՒԼՀԱԿԵԱՆի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Մարսէյլի Կեդր. Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ գաղութը (կազմակերպութիւնները, ընկերակցութիւն, մամուլի ներկայացուցչութիւն եւն.) իր Ցայգահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ՝ 12ապրիլ, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, «Պոէպան Մարսէյէզի» ընդարձակ սրահներուն մէջ՝ նախագահութեամբ ընկեր ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆի: Նուագ, անակնկալներ, համբաւաւոր արուեստագէտ մը, պար, ընտրութիւն «Օրիորդ Հայաստան»ի, լաւագոյն պարող զոյգի եւ զինուորական լաւագոյն դրուատագիր ստացողի:— Հանդէսին պիտի մասնակցի յայտնի երաժշտագէտ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի երգչախումբը: Աճուրդ չկայ: Մուտքը ազատ է

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այցելու ուսուցիչ մը պատրաստ է դասաւանդել՝ հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուները դիւրամատչելի գիներով: Փափաքողները արձանագրութեանց համար, կը հրաւիրուին դիմել հետեւեալ հասցէին.— Noroyan Frères, 57 rue Barnard du Bois, Marseille:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Դպրոցասէրի պարանցիկ ցերեկոյթին, նախագահութեամբ Պ. Պետրոս Պալըգճեանի, ապրիլ 13ին Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges Vի շքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V: Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի գանձապահ Պ.Ա. Աճէմեանի, 12 rueCadet:

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ժողովը՝ սս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱՎԻԼԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր, չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Նոր Սերունդի «Վազգէն» խումբի ընկերային ժողովը հինշաբթի ժամը 8ին: Սովորական վայրը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 13 ապրիլ, ՆորԿիրակի, Փարիզ Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

★ Խաչատուրեանի հնդկական նկարահանդէսը բաց պիտի մնայ մինչեւ Մայիս 15:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սիմոնեան եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մալեան, փոքրիկն Մովսէս Սարեաարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200ական ֆրանք կը նուիրեն Սէն Ժէրոմի Կապոյտ Խաչին:

ՊՈՄՈՆ, ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վարդանոյ Ադամեանի, որոնք 50 կարմիր հաւկիթ նուիրեցին խումբին, Զատկի առթիւ:

ԹԷՆԻՍԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ.— Յառաջիկայ հինգշաբթի 10 ապրիլ, ժամը 18ին, կազմակերպչական հաւաքոյթ, փրոֆ. Ժիրայր Ֆէրմանեանի ղեկավարութեամբ: 32-34 րիւ Սէն Լազար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնատեղին: Փութացէք արձանագրուիլ:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտա. 10 Տոլ.

Jeudi 10 AVRIL 1947 Հինգշաբթի 10 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5006-Նոր շրջան թիւ 615 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՃԱԿԱՏ ԿԸ ՑԱՐԴԱՐԵՆ

Այլեւս ոչ մէկ տարակոյս՝ թէ Մ. Նահանգներու Նախագահը վճռապէս ասպարէզ նետուած է, ամրապնդելու համար անգլեւաքսոն ճակատը Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

Եթէ մինչեւ հիմա հրատարակուած տեղեկութիւնները բաւական չեն, ահաւասիկ երեք փաստեր եւս.—

1. Նախագահը ինք նոր ճառով մը կը պաշտպանէ իր ծրագիրը, նոյնիսկ թելադրելով որ Մ. Նահանգները «ի հարկին Միացեալ Ազգերուն տեղը բռնեն», օգնելու համար այն ազգերուն որոնց ազատութիւնը վտանգուած է:

2. Ծերակոյտի Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովը, որ բազմաթիւ հարցումներ ուղղած եւ լուսաբանութիւններ ստացած էր, ոչ միայն միաձայնութեամբ կը պաշտպանէ Նախագահին ծրագիրը, այլեւ առիպողական կը գտնէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ խոստացած օգնութիւնը:

3. Ուոլթըր Լիփմըն, ամերիկեան աշխարհակալութեան լեզուանի բերանը, որուն «Այսօր եւ Վաղը» բազմաթիւ թերթերու մէջ կ'արտատպուի միեւնոյն օրը, իր վերջին գրութեամբ կը պահանջէ որ Ամերիկա բացորոշապէս խոստովանի միջամտութեան սկզբնական նպատակը,— Ամերիկայի զինուորական ուժը հակադրել խորհրդ. ուժին:

— « Արդարեւ, զինուորական եւ դիւանագիտական վտանգները աւելի մեծ պիտի ըլլան, գրեթէ ստոյգ է որ աւելի փոքր պիտի ըլլան, եթէ կառավարութիւնը բացորոշապէս հասկցնէ Մոսկուայի, Եւրոպայի եւ մեր ժողովուրդին, թէ ռազմավիտական գործողութիւն մըն է որ կը կատարուի, թէ ան սահմանուած է ոչ միայն զսպելու խորհրդային ուժը, այլ եւ կծկելու զայն:

« Մենք Թուրքիան եւ Յունաստանը ընտրած ենք ոչ թէ որովհետեւ անոնք մասնաւորապէս կարօտ են օգնութեան, ոչ թէ որովհետեւ փայլուն մարմնակներ են ժողովրդապետութեան եւ չորս ազատութեանց, այլ որովհետեւ ռազմագիտական ճամբան են դէպի Սեւ Ծով եւ Խ. Միութեան սիրտը: Մեր ուժը գործածելով այն կէտին վրայ ուր Խ. Միութիւնը ամէնէն աւելի խոցելի է, մեր նպատակն է թեթեւցնել ճնշումը ամբողջ Եւրոպայի սահմանին վրայ եւ թուլցնել խորհրդային սեղմումը եւրոպական ցամաքին վրայ: Երբ միջոցներ ձեռք կ'առնենք, վտանգ ըլլալու համար թէ կրնանք Սեւ Ծով մտնել, ոչ միայն կ'ապահովենք թէ Սովետները Միջերկրական պիտի չմտնեն, այլեւ վստահ կ'ըլլանք թէ պիտի կրնանք արդիւնաւորապէս բանակցիլ անոնց հետ, իրենց զինուորական ուժերը Եւրոպայէն քաշելու համար»:

Ամերիկացի հրապարակագիրը կը խոստովանի այս քաղաքականութեան վտանգները եւ ծախքերուն ծանրութիւնը: Բայց, կ'եզրակացնէ թէ ուրիշ ելք չկայ.

— « Այլապէս ինտեւանքը պիտի ըլլայ քաոս, յարատեւող ձգտում եւ թշնամութիւն, եւ ի վերջոյ քաղաքացիական պայքար եւ համաշխարհային աղէտալի պատերազմ մը»:

Մ. Նահանգներու պաշտօնական բերանները ալ նոյն երգը կ'երգեն,— պէտք է օգնել Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ ուրիշ «ճնշուած» երկիրներու, ի խնդիր խաղաղութեան:

Իրականին մէջ, նորէն ազդեցութեան պայքարն է որ իր կոտոշները կը ցցէ Մօտաւոր Արեւելքի ջուրերուն մէջ:

Ամերիկացիները պարզապէս ճակատ կը յարդարեն խորհրդային տիրապետութեան դէմ: Պայքար մը որ թէ քաղաքական է, թէ տնտեսական եւ թէ վարդապետական:

Անոնք որ կուսակից են նոր քաղաքականութեան, կը ճգնին ապացուցանել թէ Ամերիկայի ապահովութիւնն անգամ վտանգուած է, եթէ միջոցներ ձեռք չառնեն:

Ամէն պարագայի մէջ, դիրքեր են որ կը ճշդուին, զանազան պատրուակներու տակ:

Ի՞նչ նշանախօսքեր ալ արձակուին այս առթիւ, ոչինչ կը փոխուի անողոք իրականութենէն.— աշխարհակալութիւն:

Ոչ մարդիկը փոխուած են, ոչ ալ բարքերը:

Երէկ վեց էին մրցակիցները: Երկուքը խորտակուեցան, ահա մնացեալները կը չափուին իրարու հետ:

Ի՞նչպէս կրնայ խաղաղիլ աշխարհը, երբ, ամէնէն առաջ, Մեծերն են որ իրար չեն հասկնար..

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

5000 ԹՈՒԵԱԿ ՄԸ

Մեծ բան չէ, պիտի ըսէք, յիշեցնելով եւրոպական, մանաւանդ անգլիական թերթերը:

Բայց դժուար չէ բացատրել անոնց պարագան,— անհաշիւ դրամագլուխ, օրական հարիւր հազարաւոր, մինչեւ 1ուկէս — 2 միլիոն սպառում, մեծագումար ազդեր, գաղտնի վարկեր, պետական օժանդակութիւն եւայլն:

Իսկ մերի՞նը, պահելով բոլոր համեմատութիւնները: Զուրկ այս բոլորէն, եւ ահաւասիկ 5000 թիւ:

Մեր թերթերն ալ կը նմանին մեր միւս հանրային ձեռնարկներուն: Անոնց գոյութիւնը առեւտրական հիմքերու վրայ դրուած չէ: Կը բաւէ որ համարձակիս ճամբայ ելլել, ժողովուրդը, մեր անձնման ժողովուրդը կը պահէ զայն տառապանքներով եւ սանթիմներով:

«Յառաջ»ի քսան տարին իւղի մեղրի պէս անցած չէ անշուշտ: Մասնաւորաբար պատերազմէն առաջ շատ է տեսած այս թերթը տաք ու պաղ օրեր: Տագնապ չարաթ օրուան վճարումներուն, տագնապ թուղթի փոխանակագիրներու: Բայց երբեք չէ ընկրկած, երբեք չէ վհատած, հետզհետէ ամրանալով, տարածուելով:

Եթէ ընթերցողը ինք միշտ գնահատած է զայն, անոր աշխատաւորներն ալ, խմբագիրէն մինչեւ գրաշարը կամ թերթ ծալլողը, ճառապատկած են իրենց մարդկային ուժերը: Ամէն մէկը աշխատած է երկու երեք մարդու տեղ: Թերթը իրենց համար հոգեկան այնպիսի գոհացում մը պատճառած է որ խմբագիր թէ աշխատակից, պաշտօնեայ թէ ցրուիչ անոր վրայ նայած են ինչպէս հայր մը իր զաւկին վրայ, անոր մեծնալը, զարգանալը, յառաջդիմելը տեսնելով, հրճուելու համար: Ահա այդ սէրը, այդ գուրգուրանքը բերած է «Յառաջ»ը իր 5000 թուականին:

Ան երբեք պէտք չէ ունեցած արտասովոր հնչեղ բառերու, բանի ընթերցող ճարելու: Իր ճիգը եղած է միայն սիրցնել ինքզինքը: Այդ սէրը իր ընթերցողին քով ամէնէն հաստատուն եկամուտն է «Յառաջ»ին, ամէնէն մեծ ապահովութիւնը իր տեւականութեան եւ բարգաւաճման:

ՍՕՍԻ

ՏԽՐՈՒՆԻ — ԳԱՌԼՕ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ երկուշաբթի օր մեռած է Պ. Գառլօ Շահինեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի առժամեայ կեդր. վարչութեան նախագահը, որ բժշկական գործողութեան մը ենթարկուած էր անցեալ շաբթու:

Ծնած Սկիւտար (Պոլիս) 1893ին, հանգուցեալը զաւակն էր փաստաբան Շահին էֆէնտիի, ինչպէս կը կոչէին այն ատեն: Ունէր ուրիշ երկու եղբայրներ: Ուսումը առած է նախ Պէրպէրեան, յետոյ Կարապետեան վարժարանին մէջ, աւարտելով 1911ին: Քանի մըն ալ հետեւած է Պոլսոյ Իրաւագիտական վարժարանին, ինչպէս եւ քիմիական դիտութեանց: Վերջին արտագաղթին (1922) անցաւ Պուլկարիա, յետոյ Փարիզ, ուր կը զբաղէր առեւտրական գործերով: (Պատերազմէն առաջ ճաշարան մը կը բանեցնէր): Մէկ տարիէ ի վեր քանի մը հին անդամներու հետ ձեռնարկած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանին վերակազմութեան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի շաբաթ, ժամը 2.15ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ դիւանէն կը հաղորդեն թէ Արհ. Պահապանեան գերապայծառ, ընկերակցութեամբ Հ. Մոմճեան վարդապետի եւ Հոգաբարձութեան անդամներու, Ապրիլ 2ին՝ այցելեց կաթող. պատուիրակին եւ սիրալիր կերպով ընդունուեցաւ քահանայ հայրերու, վարչական ժողովի եւ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան անդամներու կողմէ՝ պատշաճ հիւրասիրութեամբ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ամերիկեան հրասայլեր, թնդանօթներ եւ թեթեւ զէնքեր պիտի ստանայ, համաձայն ամերիկեան աղբիւրներու: Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ Թուրքիա պէտք ունի արդիացնելու իր սպառազինութիւնները, որոնց մեծ մասը գնած էր Գերմանիոյ մէջ, պատերազմէն առաջ: Թուրքիոյ տրուելիք 100 միլիոն տոլարով պիտի գնուին Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ մնացած ամերիկեան ապրանքները:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Նոր կուսակցութի՞ւն

Տեղական մամուլը եւ քաղաքական հոսանքները լրջօրէն կը զբաղին զօր. տը Կոլի նոր բանախօսութեամբ, որ կրնայ դուռ բանալ շատ մը անակնկալներու:

Բանախօսութեան առաջին արդիւնքը եղաւ նոր խմբակցութեան մը կազմութիւնը Սթրազպուրկի մէջ, նախագահութեամբ նախկին նախարար Սուսթէլի: Նոր կազմակերպութիւնը կը կոչուի «Համախմբում Ֆրանսացի Ժողովուրդին», (Ras - semblement du Peuple Français, = R. P. F.) որ ներշնչուած է զօրավարին հետեւեալ յայտարարութենէն.— «Ժամանակն է կազմելու Ֆրանսացի Ժողովուրդին համախմբումը որ, օրէնքի սահմաններուն մէջ, պիտի կատարէ խորունկ բարենորոգումներ պետութեան մէջ»:

Արդէն իսկ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, յանձնախումբեր կազմելու համար բազմաթիւ նահանգներու մէջ: Զօրավարը բարեացակամութեամբ կը դիտէ այս շարժումը, բայց տակաւին չէ յայտնած թէ կ'ուզէ՞ գլուխն անցնիլ քաղաքական կուսակցութեան մը: Ինք միշտ կը յայտարարէ թէ կ'ուզէ վեր մնալ բոլոր կուսակցութիւններէն, միշտ մատնանշելով անոնց տկարութիւնները եւ սխալները: Սթրազպուրկի ճառէն վերջ զօրավարը վերադարձաւ իր մենաստանը, եւ կը պատրաստէ յաջորդ ճառը զոր պիտի խօսի Պոռտոյի մէջ: Կ'ըսուի թէ պիտի այցելէ նաեւ Մարսէյլ, Ռուան եւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներ: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Յաղթական Կամարին առջեւ (Էթուալ) պիտի երեւայ յունիս 18ին,— տարեդարձը այն պատմական օրուան ուր դիմադրութեան կոչն արձակեց Լոնտոնի անթելէն (1940): Շատեր կը վախնան որ եթէ զօրավարը հրապարակ երեւայ, համայնավարները կրնան հակացոյց մը կազմակերպել:

Ամէն պարագայի մէջ, իրազեկներ կը հաւաստեն թէ զօրավարը պիտի շարունակէ իր պայքարը: Այս հեռանկարին առջեւ, համայնավարները արդէն իսկ բացէ ի բաց կը խօսին ընդհանուր գործադուլի մասին, «պաշտպանելու համար ժողովրդապետութիւնը»: Անոնք մինչեւ անգամ զօրավարը կ'ամբաստանեն թէ կ'ուզէ նոր «Հրեղէնեան» մը ստեղծել, հետեւողութեամբ գնդ. տը Լաժոքի:

Ընկերվարականներն ալ չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնները: Լէոն Պլում իր ամենօրեայ խմբագրականներով կը մատնանշէ զօր. տը Կոլի բռնած դիրքին անպատեհութիւնները, հետզհետէ աւելի խիստ: Կուսակցութեան Վարիչ Մաքմինը կոչ մը հրատարակեց երէկ, արթնութեան հրաւիրելով ժողովուրդը: «Կուսակցութեան գաղափարին ժխտումը, ինչպէս նոր կուսակցութեան մը ստեղծումը ուրիշ բանի չեն կրնար յանգիլ եթէ ոչ անձնական իշխանութեան: Ժողովրդապետութիւնը չի կրնար ապրիլ առանց կուսակցութեանց. անոնց ջնջումը կամ այլափոխումը պիտի դառնար աղդանշանը եւ միջոցը դիկտատորութեան»: Գնահատելով հանդերձ զօրավարին անցեալ ծառայութիւնները, կոչը դիտել կուտայ թէ ան 15 ամիս անկաշկանդ վարեց երկիրը, վայելելով այնպիսի իրաւասութիւններ զոր ոչ մէկ նախագահ ունեցած էր. հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր, բայց առատ մըն ալ ձգեց հեռացաւ, առանց լուծելու հրատապ խնդիրները: «Այսօր իսկ, պարզելով իր պայքարը Ֆրանսայի ժողովուրդին առջեւ, ոչ մէկ որոշ լուծում կ'առաջարկէ: Կոչ մը ուղղել «Ֆրանսացի ժողովուրդին համախմբում»ի մը համար, առանց որոշ ծրագրի, կը նշանակէ կոչ մը համախմբուելու մէկ անձի շուրջը»:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը բացառիկ նիստ մը գումարեց այս հարցին առթիւ: Կառավարութիւնն ալ կը զբաղի նոյն հարցով:

Ախտորական Քիւրտերը կը վերադառնա՞ն

Ինչպէս կը յիշուի, 1925ի քրտական ապստամբութենէն վերջ, քիւրտ ժողովուրդն ալ նախ ընդհանուր ջարդի, յետոյ տեղահանութեան ենթարկուեցաւ: Այս առթիւ Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներէն արեւմտեան շրջանները, մինչեւ Պրուսա եւ Թրակիա փոխադրուեցան զանազան ցեղախումբեր:

Կը թուի թէ այս ճակատի վրայ եւս «բարեփոխումներ» սկսած են Թուրքիոյ մէջ: Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը, որ հաղորդուած է Անգարայէն.—

Ջեռնհաս շրջանակներէ կը հաղորդուի թէ որոշուած է ազատ ձգել այն բոլոր հայրենակիցները, որոնք պարտաւոր էին երկրին զանազան տեղերը բնակիլ: Որոշումը արդէն իսկ գործադրութեան դրուած է: Իրենց տեղերը վերադարձած են այն բոլոր հայրենակիցները, որոնք արեւելեան ինչ ինչ նահանգներու մէջ կը բնակէին եւ սակայն հարկադրուած էին արեւմտեան նահանգները բնակիլ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԴՎԶՈՒՄ

Որքան բուռն է մեր սէրն ու գուրգուրանքը հանդէպ հեռաւոր հայրենիքի, որքան խոր մեր հրճուանքը նրա այս կամ այն յաջողութեան առթիւ, այնքան էլ սիրտ խոցող են այն մութ ամպերը, որոնք թառել են Խ. Հայաստանի կապոյտ երկնակամարի վրայ:

Այդ ամպերից մէկն է լեզուի հարցը:

Նախ մէկ ճշտում: Մենք նրանցից չենք, որոնք միանգամ ընդմիշտ, յաճախ անգիտակցօրէն, սեւ կամ վարդագոյն ակնոց են հագած խորհրդային աշխարհը դիտելու համար: Հին յեղափոխական - ների բարեխղճութիւն եւ ազնուութիւն ենք դնում մեր մտածողութեան եւ գործի հիմքում: Առար - կայօրէն լաւին լաւ ենք ասում եւ վատին վատ: Փառք Աստուծոյ, ապրում ենք մի ազատ երկրում եւ ոչ թէ «իսկական ժողովրդապետութեան» մէջ, ուր միայն ովսաննաներ են թոյլ տրւում երգելու: Երբեք համր չենք մնում ի տես խորհրդային իշխանութեան կատարած դրական աշխատանքի, բայց եւ պիտի ցասումով դատապարտենք նրա գործած աւերը մեր հայրենի աշխարհում:

Բացարձակ ճշմարտութիւն է, որ Խ. Հայաստանի ղեկավարներն ամէն օր մի քանի տասնեակ ամուր քարերդուրս են նետում դարերի ընթացքում կերտուած հայ լեզուի շէնքից եւ նրանց տեղը լցնում անգոյն, ջրալի շաղախով: Վերցրէք Երեւանի տպարաններից ելած պարբերականները, գիտական ու մասամբ գրական արտադրութիւնները եւ ձեր աչքերից աղի արցունքներ կը թափուին նրանց «հայերէնի» վրայ:

Ձեռ հասկանում, թէ ինչ նպատակով խորհրդային գրչապետները կուրօրէն կրծքներին են սեղմել լեզուն անդամատելու այս անիմաստ քաղաքականութիւնը: Իրենց իսկ գաղափարաբանութեամբ ժողովուրդների մշակոյթը հիմնուած պիտի լինի «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ ընկերվարական» սկզբունքի վրայ: Արդ, ինչո՞ւ այդ «ձեւը» Խ. Հայաստանում դարձնում են անձեւութիւն կամ տձեւութիւն: Կարելի՞ է ենթադրել, որ անհամար օտար բառեր խոթելով մայրենի լեզուի մէջ եւ վտարելով նրանց բուն իմաստը տուող հայերէն բառերը՝ համայնավար պետերը ձգտում են իրենց ամենալայն չափով հասկանալի դարձնել զանգուածներին: Ոչ եւ ոչ: Ընդհակառակն: Հայ աշխատաւորին նրանք հրամցնում են դժուարին հանելուկի նման բառեր ու հատուածներ, որոնք, որքան էլ նա գլուխը քորի, պիտի չկարողանայ ըմբռնել:

Օրինակ, ի՞նչ կը հասկանայ գիւղացին Խ. Հայաստանի հնգամեայ «պլանի» այս նախադասութիւնից,—

« Հայկական Սոցիալիստական Սովետական Ռեսպուբլիկայի Աւտոմոբիլային Տրանսպորտի Մինիստրութեան աւտոմոբիլային պարկն աւելացնել վեց անգամ»:

«Պարկ» բառը հայերէն ենթադրելով՝ կիսագրագէտ մշակին ուրիշ բան չի մնում, քան իր կովի հետ միասին քրքջալ աւտոմոբիլով լցուած եւ վեց անգամ մեծացող «պլանի» պարկի վրայ: Ամենայն հաւանականութեամբ, պլանի նախագահ Ս. Մովսէսեանը Նոր Նախիջեւանցի է եւ սիրում է գործածել հայրենի քաղաքի բնակիչների հայերէնը, որոնք ասում էին.—«պտիչկէն ծառին սիդիտէ արել». մեր հայերէնով — Թռչունը նստել է ծառի վրայ: Նոյն «պլան»ում յաճախակի կրկնուած օտար բառերից մենք կազմեցինք ի պէտս նախագահ Ս. Մովսէսեանի մի գեղեցիկ նախադասութիւն.—

«Սորտային կարտոֆիլի սեզոնային տրանսպորտը փինտենսիվացնելու պրոցեսում մոբիլիզացիայի ենթարկել ինժիներա-տեխնիկական կադրերն ու ռեզերվները կիրառելով նրանց պրեմիաների ռէժիմը»:

Թող ներողամիտ լինի, որ կարճ եղաւ նախադասութիւնը, որովհետեւ «դեօվիյուրիս ջամերը բուղլամիշ են եղել» :

Սարսափելին այն է, որ ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ մեր արեւն է միայն խաւարում: Աւելի քան կէս դար ռուսերէն ենք կարդում եւ որեւէ տարբերութիւն չենք տեսնում Նիկոլա Բ.-ի եւ Ստալինի ժամանակի ռուսերէն լրագրական կամ գրական լեզուի մէջ: «Իզվեստիա»յի կամ «Պրաւդա»յի խմբագրականները, լեզուի տեսակէտից, մազաչափ չեն շեղւում «Նովոյէ Վրեմիա»յի, «Ռուսկոէ Սլօվօ»ի, «Ռուսկիէ Վէդոմոստի»ի եւ այլ հին անուանի լրագիրների խմբագրականներից: Գրականութեան մէջ էլ նոյնն է: Լեւ Տոլստոյի եւ Ալէքսէյ Տոլստոյ լեզուները հարազատ հայր եւ զաւակ են: Մ. Գորկին նոյնն էր հին թէ նոր իրաւակարգում:

Մեր վէրքն աւելի է խորանում, երբ տեսնում ենք, որ մշակոյթով մեզնից աղքատ խորհրդային ազգեր աւելի մաքուր լեզու են գործածում քան մենք: Մեր հարեւան Ադրբէջանցիները հայ համայնավարների նման բնորական շրջանին օկրուգ չեն ասում, այլ դայիր, բէզերվ չեն ասում, այլ էհտիաթ-յար, մինստր չեն ասում, այլ ճազիր: Խե՜ղճ նախարար, ազնիւ ու գեղեցիկ կոչում, որ երկու հազարամեակ ապրեցիր մեր պատմութեան մէջ, այսօր ղերեզման են իջեցնում մի քոսոտ «մինիստր» բառից, որն արեւմուտքում երբեմն շընորհւում է տէրտէրին եւ տիրացուին:

Նախանձելի եւ մանաւանդ Բալթեան ազգերն ու Կարելօ-Ֆինները: Նրանք աննշան չափով թոյլ են տալիս ռուսերէնին քիթը մխրճել իրենց լեզուների մէջ, չունին ոչ սովետական, ոչ օկրուգ, ոչ դեպուտատ:

Մերոնք, ինչպէս երեւում է, նպատակ են դրած մի նոր լեզու ստեղծել, թէ Ռուսին հասկանալի, թէ Հային: Ուրեմն երկուսի մէջ տեղը, տառացի ռուսահայերէն:

Խ. Հայաստանում պարծենում են մշակութային նուաճումներով, որոնք սփոփանքով լցնում են մեր հոգին: Կայ Գիտութեանց կաճառ, Համալսարան, Գրողների Ընկերութիւն եւն: Ի՞նչ են ասում «անմահները» — Կաճառի անդամները, ուսուցչապետները, բանաստեղծներն ու վիպասանները, երբ կարդում են կառավարութեան պաշտօնական հրատարակութիւնները՝ լեփ-լեցուն այլանդակ օտար բառերով:

Ինչի՞ համար են լոյս ընծայում մեծածաւալ «բացատրական բառարանները հայերէն լեզուի»եւ հեղինակներից մէկին՝ Մալխասեանին տալիս Ստալինեան մրցանակ, երբ գետնախնձորին կարտոֆիլ են ասում, կուսակցութեանը՝ պարտիա (անկուսակցականը դրա հետեւանքով անպարտիական ծիծաղելի կոչումն է ստացել), հիւսուածեղէնին՝ տեքստիլ, երկրաբանութեանը՝ գէօլօգիա, մշակոյթին՝ կուլտուրա, զանգուածին՝ մասսա, հիմքին՝ բազա, գործարանին՝ ֆաբրիկա, ոռոգման՝ իրրիգացիա, բամպակին՝ խլոպոկ(?), դրամագլխին՝ կապիտալ, աշխարհակալութեան՝ իմպերիալիզմ, նատաշրջանին՝ սեսիա, սահմանադրութեան՝ կոնստիտուցիա, պահեստին՝ բէզէրվ, յեղափոխութեան՝ ռեվոլիւցիա, արհեստական ձգախէժին՝ սէնտէտիկ կաուչուկ, մետաղագործութեան՝ մետալուրգիա, փոխադրութեանը՝ տրանսպորտ, ճարտարարուեստին՝ ինդուստրիա, կառուցումին՝ կոնստրուկցիա եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն:

Դժբախտաբար ձուկը գլխից է հոտած, Նրանք որոնք գիտեն մաքուր հայերէն եւ օրինակ պիտի լինեն նրա գործածութեան, գլուխ մեղանչողներն են նրա դէմ: Ահա Արսէն Տէրտէրեանը, Հայկական ՍՍՌ Գիտութեանց Կաճառի իսկական անդամ, լաւ ծանօթ Երեւանցիներիս իբրեւ Թեմական եւ Գայիանեան դպրոցների ուսուցիչ, Գէորգեան Ճեմարանի նախկին սան ու ազատ ժամերին միջակ քննադատ: Շիրվանզադէին նուիրուած իր չորս երեսանոց յօդուածը ճաթում է անթիւ օտար բառերից, որոնք բոլորն էլ թարգմանելի են. օրինակ, դրամատուրգ կատրէր, բուրժուական, մորալ, ռէալիզմ, էսթէտիկա, կուլտուրա, օբէկտիւվիզմ, սուբեկտիվիզմ, ակտուալ, պրոբլէմ, դիալոգ, պրոզա, դինամիկա, մատուտար, տրագեդիա, ռէֆորմատոր, փոն, կոմիզմ, դիպլոմատ, կաբինետ, կոլլեկտիվ, մոմենտ, մեմուար, իլլիւզիա, բարիկադ, իդէոլոգիա, պրոբլէմ, անալիզ, տեմպերամենտ, մատերիալ, տակտ, ֆրազ, ռէժիսօր, պոէզիա, գրուպա, դոկումենտ եւայլն: Երբ հին մատենագրականը, որ իրեն դասագիրք է ունեցել Եղիշէն, Եզնիկն ու Խորենացին, այսքան սիրահարուած է օտար բառերի վրայ, ի՞նչ կարելի է պահանջել նրանցից, որոնք ռուսական դպրոցներից ելած, այժմ գրիչ շարժողներ են Հայաստանում: Սրանց հայերէնի ծամածռուած դէմքն ամէն օր կարելի է տեսնել «Սովետական Հայաստան» հայելի թերթի «թարգմանուած» հեռագիրների բաժնի մէջ:

«Իզվէստիա»յում երբեմն տպւում են որոշումներ 16 հանրապետութիւնների լեզուներով, որոնց թւում եւ հայերէն: Վերնագիրը դրանց միշտ նոյն է.—«Ինֆորմացիոն հաղորդագրութիւն», այսինքն պարզապէս «տեղեկատու», զեկուցում: Պատերազմից առաջ այդ «ինֆորմացիոն»ները աւելի հայերէն էին քան այժմ, գրում էին պատգամաւոր եւ ոչ թէ դեպուտատ, խորհուրդ եւ ոչ թէ սովետ:

Աւա՜ղ, պատերազմից առաջ մեր հայրենիքը կոչւում էր Հայաստանի Խորհրդային Հանրապետութիւն. այժմ՝ «Հայկական Սովետական Ռեսպուբլիկա»:

Իրօք, այս պատերազմում մենք շատ բան կորցրինք, նոյն իսկ մշակոյթի անդաստանում:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Մարտիրոս Մնակեան Թուրքերու աչքով

ԽՄԲ.— Քանի մը շաբաթ առաջ Պոլսոյ մէջ տօնուեցաւ Մարտիրոս Մնակեանի մահուան 23րդ տարեդարձը: Այս առթիւ, թուրքերէն թերթերն ալ ներբողականներ հրատարակեցին: Ահաւասիկ նըմոյշ մը.—

Մնակեան ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ համաշխարհային չափանիշով բեմի վարպետ մըն էր, եւ տաղանդն ու արուեստի ջահը զոր կը կրէր իրեն հետ, միասին պատմութեան անցան:

Երբ վարպետը մեռաւ, ես Փարիզ կը գտնուէի: Շատ լաւ կը յիշեմ թէ «Քոմէտի Ֆրանսէզ»(?) պարբերաթերթը, որ արուեստի եւ թատրոնի հանդէս մըն էր, երկար բարակ խօսած էր Մնակեանի մասին եւ սապէս վերջացուցած՝ իր գրութիւնը.

«Մնակեան մին է այն երկու մեծ դերասաններէն, որոնք Թուրք թատերական պատմութեան մէջ երկու տարբեր սեռի ներկայացուցիչներն են ու շատ լաւ կը ճանչնան ժողովուրդի հոգեվիճակը: Մնակեան թափանցելով ժողովուրդին սրտին, բաւական լացուցած է զայն: Իսկ միւս դերասանը, կատակերգակ Հասանը, հոգեբանի մեծ թափանցողութեամբ մը տարիներով խնդացուցած է ժողովուրդը»:

Դժուար չէ գնահատել արժէքը այս գրութեան, զոր «Քոմէտի Ֆրանսէզ»ի նման արուեստի մեծ հանդէս մը հրատարակած էր Մնակեանի եւ Հասանի համար:

Բանաստեղծութիւնը, գրականութիւնը եւ դերասանութիւնը կարելի չէ ձեռք ձգել պարզապէս յարելով անոնց որպէս ասպարէզ: Մարդ ոչ թէ բանաստեղծ կամ արուեստագէտ կ'ըլլայ, այլ բանաստեղծ կամ արուեստագէտ կը ծնի: Տաղանդները ընդոծին են: Այդպիսի անձնաւորութիւնները հաճարներ են, ինչպէս Կէօթէներ, Շիլլէրներ, Շէյքսփիրներ, Ռուսօներ, Մօցարթներ, եւայլն:

Մնակեան ալ իր կարուածին մէջ հանճար մըն էր եւ գիտցաւ իր տաղանդը գործածել զարգացմանը համար իր արուեստին զոր շատ կը սիրէր:

Եւ յաջողելուն համար է որ այս ապերախտ աշխարհին մէջ սիրով ու յարգանքով յիշուեցաւ, եւ կեանքին մնաս բարով ըսաւ այնպիսի համբաւով մը եւ այնքան փայլուն փառապսակով մը, որոնք ամէնուս չեն վիճակիր:

Մնակեանի աւելի քան յիսուն տարուան արուեստի կեանքը ինքնին վէպ մըն է, եւ այնպիսի վէպ մը, որ օրինակ պէտք է ըլլայ երիտասարդներուն որոնք այդ ասպարէզին հետեւած են կամ պիտի հետեւին: Չեմ գիտեր թէ գոյութիւն ունի՞ն յիշատակներ, որոնք վարպետին գրիչէն ելած ըլլան: Կը կարծեմ թէ ոչ: Ու երբ կը մտածեմ այս պարագայութեան վրայ, կը ցաւիմ յանուն թատրոնի պատմութեան: Այդպիսի գործ մը մեզի պիտի սորվեցնէր շատ մը բաներ զորս չենք գիտեր, եւ գեղեցիկ նուէր մը պիտի ըլլար Թուրք թատրոնի պատմութեան:

Մնակեան 1908ի Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ ուժ ստանալով գաղափարի եւ գրելու ազատութենէն որ նոր կը ծնէր, թափով ու խանդով նետուեցաւ արուեստի նոր կեանքի մը մէջ, եւ անտարակոյս սկսաւ ցոյց տալ իր էութեան ու կարողութեան բովանդակ զօրութիւնը ու հասունութիւնը:

Այլեւս վախ չունէր պալատին բռնակալութենէն, լրտեսներու հարստահարութենէն: Վարպետը որ ազատ գաղափարով եւ ազատ խղճով ծնած էր, կ'ուզէր արդէն այս բանը տեսնել մեռնելէ առաջ:

Եթէ Իսթանպուլի մէջ առաջին թատրոնի շէնքը կառուցանելու պատիւը Սուլթան Մէճիտի կը պատկանի, Իսթանպուլցիներուն բառին բուն իմաստով թատրոնի հաճոյքը ներածելու եւ արուեստը ծանօթացնելու պատիւն ալ մեր հայ հայրենակիցներուն կը պատկանի:

Առաջին թատրոնի շէնքը, որ կը գտնուէր այն վայրը, ուր այսօր Խրիսթաքի Փասաժը կը բարձրանայ Պէյօղլուի մէջ, կը պատկանէր Նաում անունով Դամասկոսցի Արաբի մը:

Այդ թատրոնին մէջ առաջին անգամ բեմ ելած արուեստագէտներն են Պէնլեան, Էքշիեան, Մաղաքեան եւն.: Մնաքեան, 18 տարեկանին խառնուած էր անոնց, եւ որովհետեւ մինչեւ այն ատեն դերասանուհի չէր գտնուեր այդ թատրոնին մէջ ու Մնակեանն ալ ամէնէն երիտասարդն ու վայելուչն էր խումբին, անոր յանձնուած էին խաղին կնոջական դերը:

Այս թատերգութիւնները, որոնք առանց կնոջ կը ներկայացուէին, սահմանափակ ձեւ մը ունէին, որով ձեռնարկուեցաւ դարմանել այս պակասը, ու բաւական բախ բաւանէրէ վերջ առաջին անգամ ըլլալով Էքշիեանի քենին՝ Ֆաննի բեմ ելաւ, յետոյ իրեն յաջորդեցին Արուսեակ ու քոյրը Ազաւնի Պէգիրճեան: Այսպէսով Մնակեան ազատեցաւ կնոջ դերերէ, իր անձնաւորութիւնը յայտնաբերելու առիթը գտաւ:

Սուլթան Մէճիտ, յետագային նաեւ Սուլթան Ազիզ, յաճախ ներկայ կը գտնուէին այդ թատրոնին ներկայացումներուն եւ օրինակ կը հանդիսանային Իսթանպուլցիներուն՝ արուեստը քաջալերելու մարզին մէջ:

Այսպէս, Մնակեան արուեստի երկարատեւ կեանքի ընթացքին, երեք մեծ թագաւորի ներկայութեան խաղալու պատիւը ունեցած է: Ինչպէս յայտնի է, վարպետը ատեն մը Կիւլլիւ Յակոբի հետ վարած է Օսմանեան(?) թատրոնը եւ Սուլթան Համիտի ներկայութեան ալ խաղալով երեք մեծ շրջան ապրած է: Մնակեան երկար ատեն չէ մնացած պալատական շրջանակին մէջ: Մէկ կողմէ Կիւլլիւի եսասիրութիւնը եւ նախանձը, միւս կող-

մէ Եըլտըզի բռնակալութիւնն ու սեղմումները նեղած էին զինքը: Իր ազատատենչ խիղճը չէր հանդուրժած այդ վիճակին եւ միջոց մը գտնելով հեռացած էր Թագաւորին շրջանակէն:

Մնակեան ուշ չէր տիրացած համբաւի, ինչպէս շատ մը արուեստագէտներ, այլ թատերական ասպարէզը ընդգրկելէ քիչ վերջ, նշանաւոր դարձած էր:

Այս համբաւը չէր սահմանափակուած երկրին մէջ, այլ հասած էր մինչեւ Եգիպտոս ու Կովկաս: Եգիպտոսի պտոյտը արտակարգ յաջողութեամբ մը վերջացած էր: Խտիվ Իսմայիլ փաշա իր հովանաւորութեան տակ առած էր առաջին Թրքական թատրոնի խումբը եւ անձամբ ներկայ եղած ներկայացումներուն, որոնք տեղի կ'ունենային «Խտիվեալ Օփերա»յի մէջ:

Թատերախումբը Գահիրէէ ու Աղեքսանդրիայէն վերջ իշխան Ամատունիի կողմէ Թիֆլիս հրաւիրուած էր եւ հոն գացած:

Այս պտոյտի ընթացքին, Մնակեանի կ'ընկերակցէին Ալիքսանեան, Պինէմէճեանները եւ կատակերգակ Թրեանցը, եւ ինչպէս ամէն տեղ, հոն ալ յաջողութենէ յաջողութիւն կը բարձրանային:

Մնակեան, այս Թիֆլիզի ճամբորդութենէն վերջ, «Օսմանեան Տրամի Թատերախումբ» անունով խումբ մը հիմնեց իր սեփական անունով ու իր հաշւոյն, զոր մինչեւ 1914 տեւականացուց ու կատարելագործեց:

Այս խումբը ձմեռները, Բամազանին, Շէհզատէպաշըի, ամառներն ալ Գատըգիւղի Զամպաքօղլու պարտէզին, երբեմն ալ Գազըրգիւղի չէնքին մէջ ներկայացումներ կը սարքէր:

Այսպէս, Եւրոպայի մէջ տեսնելէ առաջ, Մնակեան բեմին վրայ տեսած էինք համաշխարհային գործեր, ինչպէս «Թէրէզ Ռաքէն»ը, «Կոմսուհի Սառա»ն, «Գամելիազարդ Տիկինը», «Ֆրու-Ֆրու»ն, «Կարմիր կամուրջի ոճիրը», «Թափառական Հրեան», «Ֆանֆան Քլոտինէ»ն, եւն: Օտար թատրոնի մասին մեր առաջին գիտելիքները վարպետին շնորհիւ ձեռք ձգած էինք:

Մնակեան շատ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է Թուրք թատրոնին: Պէտք չէ նաեւ մոռնալ թէ Պինէմէճեանը, Ֆէհիմը, Ալիքսանեանը, Սանճաքճեանը եւ Շահինեանը եւս մեծապէս օգնած ու զոհողութիւններ ըրած են այս գործին մէջ: Թուրք թատրոնի պատմութիւնը, Թուրք թատերական արուեստը կը պարծենան այս անուններով որոնք յաւիտենապէս պիտի յիշուին, ու սիրով եւ յարգանքով կը խոնարհի ամէնքին առջեւ, գլխաւորութեամբ վարպետին:

Ներկայ Նիւթապաշտ շրջանին մէջ այս արդիւնքին հասած ըլլալը անտարակոյս փառքի եւ բարոյական վարձատրութիւններուն ամէնէն մեծն ու ազնիւն է, որ ամէն մահկանացուի չի վիճակիր:

Մաղթելով երկար կեանք՝ ողջերուն, ու խաղաղ քուն՝ մեռեալներուն, կ'ուզեմ նաեւ յիշել թէ պէտք չէ հրաժարիլ երախտագիտութենէ: Ազգերը, իրենց անցեալը յիշելով, իրենց մեծերը յիշատակելով է որ կը մեծնան:

ՀԻՔՄԷԹ ՆԻՍԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ԱՆԻ - ՊԵՄԶԱՑԻ համագործակցականին կից բացուած է կարի, կօշիկի արուեստներ եւ սափրիչի խանութ: Այս արուեստներուն մէջ կ'աշխատին արտասահմանէն ներգաղթած Հայեր:

ՍԻՍԻԱՆԻ ՇՐՋԱՆԻ արդիւնաբերական համատառութիւնը իր գործունէութիւնը ընդարձակած եւ բացած է կարի, հիւսուածեղէնի, ներկի, կաշիի եւ ուրիշ արհեստանոցներ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԻՒ 1 կօշիկի գործարանը լաւ եւ արդիական սարքաւորում մը ստացած է, կազմուած Մոսկուայի «Փարիզեան Կոմունա» գործարանի վրայ: Նոր սարքաւորումով կաշիի խնայողութիւն պիտի ըլլայ, արտադրութիւնը՝ մաքուր եւ աւելի արագ:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ հողագործական բաժանմունքի նախաձեռնութեամբ, անցեալ Յունուարէն սկսեալ, շրջ. կեդրոններուն եւ ենթաշրջաններուն մէջ կազմակերպուած են քանօրեայ դասընթացքներ սերմնաբոյծներու, բանջարաբոյծներու, օղակաւորներու, անասնապահներու, կթողներու եւն.ի համար: Դասախօսութիւններուն ներկայ կ'ըլլան մեծ թիւով գիւղացիներ:

ԱՇՏԱՐԱԿԻ շրջանի գարնանային աշխատանքներու յատուկ գործիքները շատ հին են եւ գրեթէ անգործածելի: Լծկան անասունները կը գտնուին անմխիթար վիճակի մէջ: Եզներուն մեծ մասը գրեթէ աշխատունակ չէ: Այդ մասին կոլխոզներու վարչութիւններն ու կուսակցական կազմակերպութիւնները անփոյթ կը գտնուին: Դաշտերու պարարտացումը գէշ կազմակերպուած է: Նախատեսուած 100.000 սայլ տեղական պարարտանիւթի փոխարէն՝ դաշտ փոխադրուած է միայն 8.640 սայլ: Շատ մը կոլխոզներ (Օշական, Շամիրամ, Բիւրական եւն.) տակաւին որեւէ պարարտանիւթ չեն փոխադրած դաշտ: Նոյն անկանոնութիւնն ու անփութութիւնը այգեմշակութեան կոլխոզներուն մէջ: (Ս. Հայաստան Փետր. 27):

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆԻ եւ Ախուրեանի շրջաններու կոլխոզները անհրաժեշտ աշխատանքը կը տանին կենդանիներուն ծինը յաջող անցընելու եւ անոնցմէ առաւելագոյն կաթի քանակը ստանալու համար: Յարդարուած են գոմեր, կը պատրաստուին ծնարաններ, հորթանոցներ եւն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Փետր. 18ին, Գրողներու Միութեան տան դահլիճին մէջ, ինչպէս գրած էինք: Զեկուցում տուաւ փիլիսոփայական գիտութիւններու պրոֆ. Մ. Մկրեան՝ Քր. Թափալցեանի «Պատերազմ» վէպի մասին:

Զեկուցանողը բազմակողմանի վերլուծման ենթարկելով յիշեալ վէպը, գտաւ որ հեղինակը չէ յաջողած անոր կառուցման մէջ: Ան չէ կրցած լրիւ պատկերացնել սովետական իրականութիւնը: Վէպի այն մասերը, որոնք կը վերաբերին սովետական քաղաքի եւ սովետ մարդոց՝ թոյլ են, ոչ իւրայատուկ: Հոն չերեւար կոլխոզային գիւղի հարուստ առօրեան. չէ պատկերացուած սովետ մարդոց առանձին յարաբերութիւնները՝ հայրենական պատերազմի նախօրեակին: Հակառակ որ այդ մարդիկ իրենց բնաւորութեամբ աւելի հարուստ են կեանքի մէջ, սակայն հեղինակը զանոնք ներկայացուցած է աղքատ նկարագրով:

Զեկուցանողը՝ վէպին այս թերութիւններուն պատճառ նկատեց՝ հեղինակին քաղաքական մտածումի ցածմակարդակը ու նաեւ նախապատերազմեան շրջանի սովետական իրականութեան լրիւ չուսումնասիրելը:

Այս զեկուցումէն վերջ կատարուեցան մտքերի փոխանակութիւններ: Խօսք առին Ա. Ինճիկեան, Զարեան, Դ. Դեմիրճեան, Կարինեան, Մամիկոնեան եւ ուրիշներ:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (յապաղած).— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին պարահանդէսը տեղի ունեցաւ մարտ 29ի գիշերը, Hôtel de la Plageի սրահներուն մէջ: Հանդէսը Հ. Մ. Ը. Մ.ական խիստ կարգապահութեան շնորհիւ ունեցաւ կատարեալ յաջողութիւն: Հ. Մ. Ը. Մ.ի համակիր շրջանակը օրեր առաջ սպառած էր այն 320 հրաւիրատոմսերը որ շրջաբերութեան հանուած էին: Ի զուր դիմեցին անոնք որ ժամանակին չէին ապահոված իրենց տոմսերը:

Կէս գիշերին սկսաւ անակնկալներու բաժինը: Նախ Արմենիա երգչախումբի քանի մը երգիչ եւ երգչուհիներու կողմէ երգուեցաւ յայտնի երաժշտագէտ Գ. Վարդան Սարգիսեանի ձայնագրած սկաուտական նոր քայլերգը, յետոյ փոքրիկ Անիթա Սարգիսեան զարմանալի յաջողութեամբ պարեց Օփերայի եւ ռուսական պարեր, բուռն ծափերու մէջ: Տիկին Mornon եւ Օր. Մեչհուրեան իրենց գեղեցիկ երգերով փակեցին անակնկալներու բաժինը:

Կէս գիշերէն վերջ նուագախումբը Berthoին ընկերացաւ նշանաւոր accordéoniste Vignals եւ իրենց գեղեցիկ նուագով եւ fantaisieներով ներկաները ոգեւորեցին մինչեւ առաւօտ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը այս առթիւ իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Արմենիա երգչախումբի երգիչներուն եւ երգչուհիներուն եւ իրենց անձնուէր ղեկավար Գ. Վարդան Սարգիսեանի որ իր ձայնագրած սկաուտական քայլերգը առաջին անգամ տրամադրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին, նմանապէս Mme. Mornonի, Օր. Նազիկ Համբարձումեանի, Օր. Պօյաճեանի, Օրիորդներ Նիքսարլեանի, Քէչեանի եւ Օր. Սիմոնեանի եւ կարգադիր յանձնախումբի բոլոր անդամներուն: Այս սիւնակները շատ քիչ պիտի ըլլային դեռ Թուելու անունները այն բարեկամներուն, որոնք իրենց սրտաբուխ նուէրներով ճոխացուցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վիճակախաղը: Շնորհակալութիւն նաեւ հանդիսականներուն որոնք լայնօրէն քաջալերեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ձեռնարկը:

Վահան Շամլեան

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Լ. Սիւրմէլեան Պոլիս չփման մէջ էրզարդացած գրականութեան մը հետ: 1920ին տատաիզմը կար անշուշտ: Ու գերիրապաշտութեան (surréalisme) մանիֆէսթը թէեւ տպուած 1924ին, 1922ին կը կեդրոնացնէր ծանր ձգտումը բանաստեղծութեան բոլորովին ուրիշ տաղնապի մը: Սէնպօլիստները չէին կործանած տրամաբանական կարգը, հակառակ իրենց հուժկու դրոհներուն, լեզուին ու քերականութեան, ոտանաւորին ընկալեալ կաղապարներուն դէմ: Ու բանաստեղծութիւնը կը մնար կրունկներուն տակը պատկերակերտներուն (imaginisme): Լ. Ս. ուրիշ բան չըրաւ — առանց անշուշտ իր գիտութեան — եթէ ոչ այդ պատկերակերտումը օգտագործել իր ապրումներուն հաշւոյն: Իր տարօրէն հարուստ պատկերներուն Քալէիտոսքոբին ընդմէջէն տողեր, բառեր տեւեռելով:

Այսպէս լուսաւորուած, իր քերթուածները ոչ կեղծ կ'ըլլան, ոչ ալ աճպարարեալ: Անոնք իր հոգեկան ցանցակերպին մէջ նետահար ինկած պատկերներու թրթռումներն են: Եւ այսքան: Իրաւ բանաստեղծութիւն: Այդ պատկերները պիտի մնային դերի այդ ցանցին լարերուն, պիտի հասունային քառորդ դարու արեան, ցաւի տառապանքի արեւներուն տակ, որպէսզի գտնէին այն կերպարանքները որոնք ամէնէն քաղցր շնորհները կը կազմեն իր վերջին հատորին:

1922ի քերթուածներուն տկարութիւնը ներքին անբաւարարութենէ մը չէր գար պատկերներու — սակայն անդարմանելի անարիւնութիւնը կը նշանակէ հոգիին— այլ այդ շատերաւապրումներուն անբաւարար հասունութենէն: Նոյն թուով սա վերադրումները բոլորովին տարբեր վիճակներ կը ծածկեն: Լոյս Զուարթը իր շարունակութիւնը չունեցաւ հաւանաբար Ամերիկայի միջամտութեամբը ուր անոր հեղինակը պիտի անցնէր լուծքին եզին՝ մահը առնելու եւ հերկելու բոլորովին տարբեր ապրումներուն, նոյնքան արիւնոտ, նոյնքան տառապալեաց արտերը, դաշտերը: Խորքի հոգեդաշտի ոչ մէկ հիմնական այլացում: Աւելի՛ն, անհուն Ամերիկային, անհուն բացութիւններուն վրայ, անոր յաւէտ մանուկ հոգին կ'առնէր ծանր մարդկայնութիւնը ուրիշ զգայութիւններու: Մահը որուն շունչին մէջ կը յօրինուէին իր երիտասարդութեան սրբազան պալարները, հոտ մօտիկն էր, հիւանդանոցի բարձին, խարտեաշ հիւանդապահուհիներու թաւիշ նայուածքին մէջ, ու երեսին արեան մութ շղարշին որ կուգար իրմէ...: Լ. Սիւրմէլեան նոյն գրքին ուրիշ մէկ էջին (284) 1922ին զինքը Ամերիկա տանող շոգենաւին վրայ, աղջիկի մը իրեն ներկայացող ալպոմիմըմէջ պիտի գրէ սա տողերը, որոնք Լոյս Զուարթէն են բայց չը հերքուած, քանի որ մուտք ունին վերջին հատորին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԱՂՕԹՔ

Այս իրիկուն իմ հոգիս եկեղեցի մ'է հըսկայ՝
Պատարագէն վերջ թափուր, ուր ջահի մը նըրմանկայ
Միայն աղջիկ մ'հերարձակ... Այս իրիկուն, տէ՛ր,
մնդա՛յ,
Միամիտ եմ ու հիւանդ, եւ՝ սիրահար աբեղայ...:

Պիտի մեռնի՞մ, ու կ'ուզեմ ծաղիկներու ախտաւոր
Նուրբ հոգիներ հոգւոյս մէջ... կ'ուզեմ լուսին մը
աղօտ
Ու փղոսկըր ու խոշոր... կ'ուզեմ առուն մեռնաւոր
Լուսինին տակը կենայ, գերդ շերտ'մ մը վիրաւոր:

Ու երբ մարդերը, ո՛վ տէր, մեռել մ'ըլլալս իմանան,
Ինծի չըլլա՛յ որ խըղճան ու մօտենան... միմիա՛յն
Փոքրիկ ճերմակ աղջիկն այն, իշխանուհի մը
նըման,
Թող գայ ինծի այցելու, ձեռքը մոմի տեղ՝ շուշան...:
(1922)

Այս պատառիկն ալ կուգայ երգէ մը, որ այս անգամ մարմինն է մատղաշ աղջկան մը: Աւելին: Իմ մտքիս առջեւն է 1922ին մեկնելու վրայՀեւոնին դէմքը, ուր ողջ աչքերն էին միայն: Մնացեալը սրբազան աւերակ: Ու դժուարութեան մէջ չեմ այդ աւերակն ու աղջիկ թարմութիւնը իրարու դէմ այրելու: Դիտեցէք ուշադրութեամբ: Նոյն պատկերներու թռիչքն է որ տողերը կ'ընէ այնքան տաք, գեղեցիկ, խռովիչ: Քսանըհինգ տարի վերջ այդ տեսարանէն երբ Լ.Ս. իր հասուն գրքին մէջ կ'ընդունի այդ պատառիկը, ապացուցած կ'ըլլայ ոչ թէ այդ նկարներուն փոխառիկ, օտար, հետեւաբար սուտ ճակատագիրը, այլ կ'ըլլայ տուած մեզի այն շատ թանկագին փաստը որով մենք երբեմն զմեզ հերքելով կ'ըսենք մենք հարազատ իրականութիւնը: Վերի պատառիկը թեքնիք, խորք կուգայ ոչ թէ այս անգամ Լոյս Զուարթէն այլ այլ ինչ ուզէ կամ չուզէ՝ ամբողջական Լ. Սիւրմէլեանէն եւ է.. բանաստեղծութիւն: Կայ սակայն աւելէ անդին տակաւին: Ու սակայ անփոխարինելի ձգողութիւնն է Կը Հարցնեմ ձեզի Տիկիններ եւ Պարոններ հատորին, ուր տրամաբանական կարգին տեղ զգացական կարգն է որ կը վարէ յուշքերուն ժապաւէնը: Ու նկարչական տարրը որ մթնոլորտը կ'ըլլայ այդ ամէնուն, այդ աշխարհին որուն վրայ դողդղար կախարդական պլպլուքը հեռո՜ւ, հեռո՜ւ մաշած բայց անմար լոյսերուն ու հարցումը :— Ո՞ր իրաւ է բանաստեղծութիւնը.

(3)

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ խնդիրը ամերիկեան ծերակոյտին առջեւ

Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին Գչ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Վանտընպէրկ ճառ մը խօսելով պահանջեց վաւերացնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ համար առաջարկուած վարկը, 400 միլիոն տոլար: Այս առթիւ բացատրեց թէ նախագահին ծրագիրը ոչ միայն չանտեսեր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, այլեւ կը կազմէ «մեծագոյն կամաւոր հպատակութիւնը անոր, կատարեալ ուղղամտութեան արարք մը»: Առանց յիշելու Ապահովութեան խորհուրդի խորհրդային պատուիրակին՝ Կրոմիքօյի անունը, ամերիկացին պատասխանեց անոր քննադատութեանց: Եւ մանաւորապէս շեշտեց.— 1. Նախագահին ծրագիրը աշխարհակալութեան հանգամանք չունի, այլ կը ձգտի կանխել նախայարձակումը.— 2. Մ. Նահանգները չեն առանձնած բրիտանական կայսրութեան երաշխաւորութիւնը.— 3. Մենք յարձակողական մը չենք տարքեր Խ. Միութեան դէմ:

Վանտէնպէրկ յետոյ բացատրեց թէ աշխարհը այնքան կարճցած է որ, «Միջին Արեւելքը ապահովութեան տեսակէտով այնքան ալ հեռու չէ մեր Նիւ Եորքէն, Տիթրոյթէն, Սան Ֆրանչիսկոյէն կամ Շիքակոյէն: Ո՞րն է ամէնէն իմաստուն ճամբան. վտանգը դիմագրաւել այսօ՞ր թէ աւելի վերջը: Ո՞րն է լաւագոյն խոստումը պատուաբեր խաղաղութեան մը: Ծերակոյտին Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց օգնութեան ծրագիրը այն խոր համոզումով թէ մենք Ամերիկացիներս անճողոպրելի երաշխաւորութիւն մը ունինք մարդկային բոլոր իրաւունքներուն եւ հիմնական ազատութեանց մէջ եւ թէ անոնք լաւագոյնս կը փրկուին մեզի եւ ուրիշներու համար համապատասխան օգնութիւնը հասցնելով ժամանակին, քան թէ սպասելով եւ վտանգը աւելցնելով: Եթէ մերժենք ծրագիրը, նախայարձակման դուռ պիտի բացուի ամէն տեղ: Մեր բարոյական հեղինակութիւնը եւ առաջնորդութիւնը պիտի մեռնին տեղն ու տեղը: Մենք պիտի բազմապատկենք մեր իսկ վտանգները: Պիտի տկարացնենք Միացեալ Ազգերը, բազմապատկելով անոր յետագայ պատասխանատուութիւնները»:

Ամերիկացի ծերակուտականին կարծիքով, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ տրուելիք օգնութիւնը ստիպողական է, փրկելու համար «արեւմտեան ժողովրդապետութիւնները արեւելեան համայնավարութենէն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ վերջացուցին վիճաբանութիւնը Գերմանիոյ առժամեայ կառավարութեան ծրագրի մասին: Պ. Մոլոթով այս առթիւ առաջարկեց որ Գերմանիա միջոցներ ունենայ պահպանելու պետութեան ապահովութիւնը: Պ. Պ. Պիտօ եւ Պէվին ընդդիմացան պետական տարիկանութեան ծրագրին, դիտել տալով վտանգները, — վերահաստատում Կէսթափոյի եւայլն: Այս դիտողութեան վրայ Մոլոթով փոխեց իր ծրագիրը: Միւս երեք նախարարներու ճնշումին վրայ, Պ. Մոլոթով հաւանեցաւ որ ձեռնարկեն Գերմանիոյ սահմաններու քննութեան:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 8ին 250.000 պետական պաշտօնատարներ եւ պաշտօնեաներ գործադուլ հռչակեցին, իբրեւ բողոք Զատկի առթիւ տրուած պարգեւներու անբաւականութեան դէմ: Աթէնքի մէջ դադրեցաւ ջուրի, կազի եւ ելեկտրականութեան բաշխումը: Դրամատուները եւ վարչութիւնները փակեցին իրենց դուռները: Միեւնոյն ատեն թերթերն ալ գործադուլ յայտարարեցին Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ, բողոքելով Սելանիկի համայնավար լրագրին երեք տպագրիչներուն սպանութեան դէմ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՒ Նիւ Եորքի նահանգին մէջ, համաձայն օրէնքի մը որ կ'արգիլէ որեւէ գործունէութիւն, եթէ կառավարութեան ներկայացուցած չեն կուսակցութեան անդամներուն ամբողջական ցանկը:

61 ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ, 119 հոգի ալ վիրաւորուեցան Քազապլանքայի մէջ (Մարոք), իբրեւ հետեւանք փողոցային կռիւի մը, երբ Սենեկալցի հրացանակիրներ զօրանոցէն դուրս խուժելով կրակ բացին Մարոքցիներու վրայ: Կ'ըսուի թէ կռիւին տեղի տուած է կին մը:

UNRRAի ԼՈՒԾՄԱՆ առթիւ (30 Յունիս), անոր խնամած բոլոր տարագիրները իրենց երկիրները պիտի վերադարձուին, ինչ տեսակ իշխանութիւն ալ ունենան այդ երկիրները: Այս որոշումը հաղորդեց ամերիկացի զօր. Րուքս ապրիլ 8ին, աղդարարելով թէ 83 օր մնացած է: Տարագիրներու թիւը կը հաշուեն 750.000—800.000 հոգի, որոնց մեծագոյն մասը կը գտնուի Գերմանիա եւ Իտալիա:

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ ԵՂԱՒ ամերիկեան ինքնաշարժի հռչակաւոր գործարանատէրը, Հէնրի Ֆորտ: 84 տարեկան էր: Մէկ օր սուգ յայտարարուեցաւ իր բոլոր գործարաններուն մէջ: Առասպելական հարստութիւն մը ձգած է:

ՍՈՒԷԶԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵՂԾ ՊԱՐՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ խնդիր մը երեւան հանուեցաւ Փարիզի մէջ: Կասկածելիներու թիւը կը հասնի հարիւրի: Կ'ըսուի թէ «Սիթէ Սուաո» թերթին անունն ալ խառնուած է այս գործին:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը, Տիմիթրով բուռն ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, պահանջեց որ ընդդիմադիրները դադրեցնեն իրենց պայքարը կառավարութեան դէմ: Այս առթիւ ազդարարեց.— «Դուք քաղաքացիական պատերազմի համար կ'աշխատիք, զրպարտիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէք օտար մամուլին» եւն.:

ՄԱՐՍԷՅԼ, **Théâtre de la rue d'Alger**
Կիրակի, **13** Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին
Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնֆօնիք երաժշտութեան, ղեկավարութեամբ

Արա Պարթեւեանի

Կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (ջութակ), soliste des concerts classiques, Օր. Անժէլ Վարժապետեան (երգ), 1er grand prix de la ville de Marseille եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագախումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը (120 հոգի): Կը նուագուին Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Տէր - Ղեւոնդեանի եւ Պարթեւեանի գործերը, նաեւ «Անուշ» օփերայի վերջին վարագոյրը: Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Դպրոցասէրի ցերեկոյթին

Դպրոցասէրի պարանցիկ ցերեկոյթին, նախագահութեամբ Պ. Պետրոս Պալըգճեանի, ապրիլ 13ին կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges Vի շքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V: Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի գանձապահ Պ.Ա. Աճէմեանի, 12 rueCadet:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 13 ապրիլ, Նոր Կիրակի, Փարիզ Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

★ Խաչատուրեանի հնդկական նկարահանդէսը բաց պիտի մնայ մինչեւ Մայիս 15:

ՄԱՐՍԷՅԼ ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ ՎԵՐ. Մ. ՌՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹ, այս կիր., կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Ա. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ, 67 rue Longue des Capucins: Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ որոշած է բարձրացնել բաժնեգինը: Ապրիլ 1էն սկսեալ՝ Ֆրանսայի համար բաժնեգինն է 300 ֆրանք, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ համար՝ 400 ֆր., մնացեալ երկիրներու համար 350 ֆրանք:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն: Ձրի կը ղրկուի ազգ. հաստատութիւններու եւ դպրոցներու:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի ամբողջական հաւաքածոն (վեց տարի) սպառած է: Սպառած են նաեւ 1946 տարուան թիւերը: Անոնք որ մեզի կը վերադարձնեն մասնաւորաբար 66, 68, 69, 70 եւ 71 թիւերը, փոխարէն կը ստանան նոր թիւեր 1947 տարեշրջանէն: (Կ'ընդունինք նաեւ թիւ 60, 62, 64):

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ իր բարեկամներէն կը խնդրէ անյապաղ հայթայթել յիշեալ թիւերը, ղրկել իրենց բաժանորդագրութիւնը նորոգող անձերուն անունները եւ հասցէները՝ տպագրութեան համար:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ լրացուց իր վեցերորդ տարեշրջանը: Ելեկտրական հոսանքի կրճատումներու պատճառով՝ ուշ տպուեցան եւ ղրկուեցան վերջին ամիսներու թիւերը: Յունուարի թիւը կը ղրկուի գալ շաբթու: Խմբագրութիւնը որոշած է, այս ամառ, ելեկտրական հոսանքի կրճատումները վերցուելէ ետքը, մէկ անգամէն տպել տարւոյն բոլոր թիւերը եւ յետոյ ամսէ ամիս ղրկել բաժանորդներուն:

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ծախու է անմիջապէս բնակելի երկյարկանի տուն մը: Իւրաքանչիւր յարկի վրայ 2 սենեակ եւ խոհանոց մը: Առջեւը cours: Կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Դիմել Arkaïan, 10 Cité Le Roy, Paris (20): Métro Jourdan:

ԳՈՒՇԱԿՏԵՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ժողովը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Նոր Սերունդի «Վաղգէն» խումբի ընկերային ժողովը հինշաբթի ժամը 8ին: Սովորական վայրը:

ՊՈՄՈՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այսօր, հինգշաբթի, ժամը ճիշդ 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Դասախօս՝ ընկեր Անդրանիկ Տիլանեան: Նիւթը՝ «Ակնարկ մը հայ զօրավարներուն վրայ»:

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, այս կիրակի, 13 Ապրիլ հայրենակից Պ. Գ. Եօթնեղբայրեանի բնակարանը, 42 Bld. du Nord, La Rosière (Պոմոն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Պ. Առաքել Զաքրեան կը տեղեկացնէ իր բոլոր բարեկամ եւ ազգականներուն որ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իր ողբացեալ մօր՝ ԱՐՍԻՆԷ ԶԱՔՐԵԱՆի եւ Մարի Կիւլլապեանի համար: Իրենց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Երեկոյթ պարահանդէս

Կազմակերպուած Կեսարիոյ եւ Շրջանի Վեր. Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայ բեկորներուն ե որբերուն: 10 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, 8 rue Jean Goujonի սրահներուն մէջ: Եւրոպական եւ Արեւելեան նուագ: Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

Ապրիլ 21, Երեկոյեան ժամը 8.30ին Պոմոնի Ֆլորէալի մէջ:

Աննախընթաց նուագահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Պոմոնի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ, ղեկավարութեամբ ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆի: Մասնակցութեամբ իր ամէնէն յառաջացած աշակերտներուն (ջութակ) եւ իր մեծատաղանդ աշակերտուհիին, յայտնի արուեստագէտ՝ Օր. ՆԻՔՈԼ ԳՈՒԼԱՆԺԻ: Կ'ընկերակցի Մարսիլիոյ ռատիոկայանի սոլիսթներէն լաւագոյն խումբ մը: Նուագահանդէսին իր թանկագին մասնակցութիւնը բերել հաճած է ՔՆԱՐ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ, որ իր զմայլելի երգացանկէն պիտի հրամցնէ երկու խմբերգներ: Պիտի նուագուին ի միջի այլոց Մոցարթէն Concerto en sol majeur եւ հայկական ու ամերիկեան ժողովրդային երաժշտութեան լաւագոյն էջերը:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie:** Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.
Vendredi 11 AVRIL 1947 Ուրբաթ 11 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5007-Նոր շրջան թիւ 616 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿ ՍԵՐՈՒՆԴԷՆ ՄԻՒՍԸ

Տասը օր եւս, եւ ահա նորէն եղերական տարեդարձը,— Ապրիլ 11/24: Թուական մը որուն կսկիծը ոչ տարիները կրնան սրբել, ոչ ալ միջավայրի փոփոխութիւնները :

Անշուշտ բոլորը նոյն խորութեամբ չեն զգար ցաւը: Օրինակ՝ այն սերունդը որ ոչ աքսոր տեսաւ, ոչ արիւն եւ աւեր, ոչ ալ զանգուածային անճիտում:

Երեսուներկու տարի է անցած արդէն: Հարիւր հազարաւոր Հայկակներ եւ Հայկուհիներ իրենց աչքերը բացին օտար ափերու վրայ: Նոյնն եւ հասակ նետեցին հեռու՝ Թրքական դժոխքէն, որուն բոցերու մէջ մոխրացաւ իրենց պատմական հայրենիքը:

Կրնայի՞նք պահանջել որ անոնք ալ մեզի պէս վերապրէին Հայաջինջ Սարսափները:

Անոնք շատ շատ բաներ մը լսած են իրենց մայրիկներէն, մամիկներէն կամ երէցներէն: Եւ թերեւս ալ կցկտուր պատմութիւններ կարդացած, հայերէն կամ ֆրանսերէն: Եթէ երբեմն զանազան բանախօսութիւններ ալ իմացեր են, ապահովաբար հարեւանցի կէտեր միտք պահած են:

Պէ՞տք է որ այսպէս մնայ, եւ նորագոյն սերունդը դառնայ պարզապէս պատահական ունկնդիր մը աշխարհասասան Սպանդին:

Երկու տեսակ պատասխան չի կրնար տրուիլ այս տարրական հարցումին:

Ո եւ է երիտասարդութիւն կրնա՞ր արժեցնել իր կոչումը, իրական ծառայութիւն մը մատուցանել իր ժողովուրդին, առանց լայնօրէն սերտած ըլլալու անոր պատմութիւնը :

Այդ պարտականութիւնը չի կրնար կատարել մանաւանդ մեր երիտասարդութիւնը, եթէ չի գիտեր հայ ժողովուրդին երէկն ու այսօրը: Անոր կեանքին եւեւէջները: Անոր փառքերն ու վրիպումները: Տենչերն ու տառապանքները:

Շատ քիչ պատմութիւններ կրնան բաղդատուիլ Հայկականին հետ: Ուստի շատ աւելի ծանր հոգեր կ'իյնան մեր երիտասարդութեան վրայ:

Ուրեմն, բոլորս ալ պարտաւոր ենք օգնել, որպէսզի բան մը աւելի սորվին նորերը: Սորվին եւ սորվեցնեն :

Այդ մտահոգութեամբ, անհրաժեշտ է ամէն տարի մասնաւոր դասախօսութիւններ սարքել Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձին առթիւ, նոր սերունդին համար:

Այս դասախօսութիւնները կապ չունին այն պաշտօնական սգահանդէսներուն հետ, որոնք տեղի կ'ունենան ամէն տարի եւ որոնք աւելի շատ արարողական հանդամանք ունին:

Մեր առաջարկին գլխաւոր նպատակն է՝ այս ճակատին վրայ եւս լուսաբանել, դաստիարակել, ուսուցանել

Անշուշտ միակողմանի պէտք չէ ըլլայ այսպիսի ձեռնարկ մը: Ոչ ալ ճարտասանական կամ քարոզչական մարզանք :

Դասախօսին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ դէպքերը ներկայացնել այնպէս ինչպէս որ տեղի ունեցած են: Պէտք է բանայ բոլոր ծալքերը ահաւոր ողբերգութեան, որ յանգեցաւ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութեան, աւելի քան մէկ միլիոնի անճիտման:

Այս պատմական դէպքերուն, ինչպէս նախորդներուն ճշգրիտ լուսաբանութիւնը, վերլուծումն է որ պիտի բանայ նորերուն աչքը:

Այդպէս պիտի ամրապնդուի կապը ոչ միայն երէկուան եւ այսօրուան միջեւ, այլեւ մէկ սերունդէն միւսը:

Կ'իմանանք թէ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը արդէն իսկ ձեռնարկած է այսպիսի դասախօսութեանց, ամբողջ գաղութին մէջ:

Որքա՜ն պիտի ուզէինք որ վարակիչ դառնար այս օրինակը, ամէն տեղի համար:

Տարիներով նախ ուսանողները, յետոյ «Զօրոնիք» գնահատելի նախանձախնդրութեամբ մը գլուխն անցան Ապրիլ Տասնըմէկի տօնակատարութեանց, շարժման մէջ դնելով ամբողջ բազմութիւններ: Մանաւանդ երիտասարդութիւնը:

Այժմ նորերուն կ'իյնայ բան մը եւս աւելցնել վիշտառակի տօնին վրայ: Ամէն բանէ առաջ՝ իրենց իսկ զարգացման համար:

Պաշար, պաշա՛ր, ամէն ճակատի վրայ:

Այլեւս բաւական չեն կիսկատար գիտելիքները, տարազիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան պայքարին համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ «

Գաղթականութիւն... Ամէն երկիր ունի իր տարագիր բազմութիւնները օտար երկիրներու տակ: Իտալացին, Լեհը, Չեխը, Գերմանացին, Պելճիքացին, Իրլանտացին միշտ ալ ստիպուած են հաց փնտռել Նոր Աշխարհի հարուստ դաշտերուն կամ Ափրիկէի խաւարակուռ անտառներուն եւ հանքերուն մէջ:

Մերինը անշուշտ համեմատական չէ մեր թիւին հետ: Մեր կէսը դուրսն է, քսանեւհինգ տարիէ ի վեր, հինգ աշխարհներու վրայ ցրուած ֆիզիքապէս, բայց մէկ երկնքի տակ հաւաքուած բարոյապէս: Ես չեմ կարծեր թէ Հայէն զատ որեւէ գաղթական ունենայ այն հոգեկան կապը իր հեռաւոր հայրենակցին հետ, ինչպէս մենք :

Ֆրանսայի Հայը կ'ապրի Սուրիոյ Հայուն կեանքը: Ամերիկան գիտէ թէ ի՛նչ է թիւը Յունաստանի, Պուլկարիոյ կամ Ռումանիոյ իր գաղթական եղբայրներուն: Եւ կը հասնի անոնց պէտքերուն: Եգիպտոսը հեռաւոր Ամերիկաներու իր հայրենակցին կեանքը, հանրային կազմակերպութիւնները, մամուլը կը ճանչնայ այնպէս, ինչպէս իր գաղութինը : Լիբանան, Իրաք կամ Իրան, Ֆրանսահայ գաղութը կը սերտեն մեծ ուշադրութեամբ եւ սիրով:

Ունինք նոյնիսկ կազմակերպութիւններ համազգային, ինչպէս Հայ Օգնութեան Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ., Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութիւն, Համազգայինը, Հայրենակցականները եւն., որոնք հաստատ կապեր են մէկէն միւսը:

Կ'ըսենք ու կ'անցնինք այս բոլորին վրայէն : Բայց այս մօտ մէկ միլիոնը եթէ կը շնչէ այսօր իբրեւ Հայ, մամուլին հետ զայն կը պարտի այն բարոյական եւ մտաւոր անտեսանելի ուժին որ կը տարածուի «գաղութէ գաղութ»:

Թերեւս բնազդական է այս բոլորը: Կորսուելու վախէն կը ծնի, պիտի ըսեն ուրիշներ :

Ի՛նչ փոյթ: Փաստը այն է որ կայ այդ կապը հոգիներու միջեւ եւ զայն օգտագործելու հնարաւորութիւնը ունեցած ենք միշտ ի շահ մեր ցիրուցան բազմութեանց:

ՍՕՍԻ

ՄԱՏԱԿԱՍՓԱՐԻ ՄԷՋ ԱԼ ՀԱՅԵՐ

Երկու հայ զինուորներ խմբագրատան մէջ, մէկը՝ Սուրիայէն (շատոնց մեկնած), միւսը Մատակասքարէն: Այս վերջինն է որ կը պատմէ.—

Մայրաքաղաքին՝ Թանանարիվի մէջ կան երկու հայ ընտանիքներ: Մէկը, Լուսիկեան, Ապրիլեան սաներէն, ինք և կինը, զաւակները լաւ հայախօս, հոն հաստատուած է 14 տարիէ ի վեր: Ունի ուտեստեղէնի վրայ կարեւոր գործ: Միւսը ամուսնացած է սեւամորթ կնոջ մը հետ: Հոն գացած է 1907ին, Կարինէն: 30ի մօտ հայ զինուորներ կան հոն, բոլորն ալ պատերազմէն վերջ գացած են:

Ուտելիքը շատ առատ է: Մէկ քիլօ պանիր կ'արժէ 2 ֆրանք: Բրինձի քիլօն 14 ֆրանք, երկու քիլօ կշռող հաւ մը 40 ֆրանք: Լաւ միսը (ֆիլէ) 22 ֆրանք քիլօն: Բայց այնքան սաստիկ է տաքը որ չեն կրնար ուտել:

Ժողովուրդը կրօնքով 75 առ հարիւր բողոքական է, մնացեալները կաթոլիկ եւ անկլիքան :

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ բուռն վիճաբանութեան մը բռնուեցան Ապրիլ 9ի նիստին մէջ, երբ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները պահանջեցին վերաքննել գերմանեւլեհական սահմանագլուխը, Գերմանիոյ վերադարձնելով կարգ մը հողագործական շրջաններ: Պ. Պիտօ ոչ թեր արտայայտուեցաւ, ոչ ալ դէմ, քննութեան կարօտ համարելով խնդիրը: Իսկ Պ. Մոլոթով մերժեց անգլեւսաքսոն առաջարկը, դիտել տալով թէ սահմանագլուխը վերջնական է: Պ. Պէվին եւ զօր. Մարշըլ այս առթիւ յիշեցին սպարապետ Սթալինի գաղտնի ճառերը Փոցտամի մէջ, ապացուցանելու համար թէ այն ատեն ան ալ վերջնական չէր նկատեր Լեհաստանի սահմանագլուխը:

ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՆ Ռավէնսպրուքի դժոխքին «սեւ հրեշտակը», Քարմէն Մորի եւ բժիշկը, Տոքթ. Թրայթէ: Երկուքն ալ մահուան դատապարտուած էին Համպուրկի մէջ: Առաջինը, զուիցերիացի կին գրող մը, դաստակը կտրած էր, իսկ երկրորդը թոյն առած:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒ պաշտօնեաններու քրիստոնէական սէնտիքաները որոշեցին ամէն աշխատանք դադրեցնել Ապրիլ 12էն սկսեալ :

500 ԱՆԳԼ. ՕԴԱՆԱՒ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլիական կառավարութիւնը 500 որսկան օդանաւեր ծախած է Թուրքիոյ: Այս օդանաւերը կանոնաւորապէս կը ղրկուին 12ական խումբերով, առաջնորդութեամբ անգլիացի օդաչուներու: Իւրաքանչիւր խումբին կ'ընկերանան երկու «Տաքոթա»ներ, փոխադրելով «փոխնորդ» կտորներ: Բոլոր օդանաւերն ալ կըրկին քննուած, շտկուած են կառուցանողներուն կողմէ եւ պիտի գործածուին պաշտպանութեան, գիշեր թէ ցերեկ: Իրենց առաւելագոյն արագութիւնն է ժամը 560—720 քիլոմեթր: Անոնց վարիչները պիտի ըլլան թուրք օդանաւային սպաներ որոնք 1941էն ի վեր կը մարզուին Անգլիոյ մէջ:

«Երրորդ մեծ պատերազմը անխուսափելի է, եթէ...»

Պ. Հէնրի Ուոլէյս, Մ. Նահանգներու նախորդ առեւտրական նախարարը, որ պաշտօնը ձգեց նախագահ Թրումընի առաջարկով եւ որ շրջապլից ճառեր կը խօսի ատենէ մը ի վեր, Լոնտոն հասած է եւ Փարիզ ալ պիտի այցելէ: Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ, մամուլի ասուլիսի մը առթիւ, Նախկին նախարարը յայտարարեց թէ «երրորդ համաշխարհային պատերազմը անխուսափելի է, եթէ համաձայնութիւն մը չգոյանայ Խ. Միութեան հետ»: Իր կարծիքով, եթէ Նախագահ Թրումընի արտաքին քաղաքականութիւնը «կաղապարի մը վերածուի» յառաջիկայ երեք ամիսներու ընթացքին, անխուսափելի կերպով պիտի առաջնորդէ պատերազմի »:

Թղթակիցները հարցուցին թէ ի՛նչ պէտք է ընել, պատերազմը խափանելու համար: Պ. Ուոլէյս պատասխանեց.— «Պէտք է բացորոշապէս պարզենք թէ Ամերիկայի ուժը կը գործածուի աւելցնելու հասարակ մահկանացուին արտադրական կարողութիւնը ի սփիւռս աշխարհի, եւ ո՛չ թէ աշխարհը երկու ռազմատենչ բանակներու բաժնելու»:

Նախկին նախարարը չի հաւատար թէ կարելի է կործանել համայնավարութիւնը պայքարելով անոր դէմ: Իր համոզումով, այդ պայքարը պիտի յանգի պատերազմի եւ համայնավարութեան զօրացման: Ինք մէկ յոյս կը տեսնէ այս անելէն ազատելու համար,— ապացուցանել թէ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը աւելի լաւ է քան համայնավարութիւնը: Իսկ այս կրնայ ըլլալ ազգերու տնտեսական գործակցութեամբ, բարձրացնելու համար կեանքի մակարդակը ամբողջ աշխարհի մէջ: Խաղաղութիւնը կրնայ ապահովուիլ միայն համաձայնութիւն մը գոյացնելով Մ. Նահանգներուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ: Ինք հակառակ է Նախագահ Թրումընի քաղաքականութեան,— վարկ բանալ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, որովհետեւ «վառօդի հոտ կուգայ այդ քաղաքականութենէն»: Պէտք չէ փոխ դրամ տալ ոչ-արտադրական նպատակներու: «Առեւտրական Նախարար եղած ատեն, ես համաձայն էի որ փոխ դրամ տրուի Յունաստանի, որպէսզի կարենայ շտկել իր վիճակը: Այժմ, իբրեւ պարզ քաղաքացի, կը կարծեմ թէ լաւագոյն է ամերիկեան դրամ տալ անոր մեքենական արօրներ եւ ոչ թէ հրասայլեր, ուտելիք եւ ոչ թէ գնդացիրներ ճարելու համար :

Նորէն մտահոգութիւն յայտնելով Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան վտանգներու մասին, Պ. Ուոլէյս յայտարարեց թէ Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ պատերազմը պիտի ըլլայ «աշխարհի ամենամեծ ողբերգութիւնը: Այդ երկու հսկաները մահացու պայքարի մը պիտի բռնուին, ուրիշներ ալ կրակին մէջ պիտի իյնան եւ հետեւանքը պիտի ըլլայ մահ բոլորին համար»: Ինքն ալ կը խոստովանի թէ Մեծն Բրիտանիա, Խ. Միութիւնը եւ Ամերիկա տակաւին կը հետեւին աշխարհակալութեան կամ ծաւալման քաղաքականութեան մը: Անգլիա շիտակ ճամբայ մը բռնած է որոշելով պարպել Հնդկաստանը :

Երբ հարցուցին թէ կապ մը կա՞յ զօր. տը Կոլի վերերեւումին եւ Նախագահ Թրումընի վերջին ճառին միջեւ, Պ. Ուոլէյս պատասխանեց.— «Կարծեմ սերտ կապ մը կայ: Երբ Ամերիկա թելադրեց քաղաքական վարկեր բանալ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, կասեցնելու համար Ռուսիոյ ծաւալումը, Սպանիոյ, Արժանթինի եւ ուրիշ երկիրներու հակաբոլշեւիկները այն տպաւորութիւնը կրեցին թէ Մ. Նահանգները այժմ իրենց կողմն են »:

Նախորդ նախարարը միտք չունի Ռուսաստան այցելելու, նկատի առնելով երկու պետութեանց յարաբերութիւնները:

● Մաքրագործումը կը շարունակուի Մ. Նահանգներու պետական պաշտօնէութեան մէջ, հեռացնելու համար բոլշեւիկեան տարրերը: Մոսկուայի ռատիոն խստօրէն կը ձաղկէ այս «յետադիմական պայքարը »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

1947Ի ՉՕՐԱԴԱՍԻՆ Ա. շարքը դրօշի տակ պիտի կանչուի Մայիս 15ին :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆՈՒՌՆ ԽԳԱԿԱՆ ԾԵՌԻ

Դպրոցական խնդիրներու եւ մանկավարժա - կան հարցերու առթիւ մեր պահանջները անհետե - ւանք չմնացին: Շատ չանցած ականատես եղանք զգալի փոփոխութեանց ու բարեկարգութեանց:

Այդ յաջողութենէն քաջալերուած, մեր պայքա- րը փոխեցինք ուրիշ ճակատի վրայ:

Հայ կինն ու աղջիկը իրաւազուրկ արարածներ էին թէ' տանը մէջ եւ թէ' դուրսը:

Տան մէջ անոնք ենթակայ էին մեծերուն՝ կե- սուր-կեսրարներուն, տագրերուն, տալերուն իշ - խանութեան եւ կամայականութեանց: Նորահարս թէ չափահաս կիները իրաւունք չունէին խօսելու կեսուր եւ կեսրարներու, տագրերու հետ: Պար - տաւոր էին հնազանդիլ անոնց բոլոր հրամաննե - րուն եւ ծառայել իբրեւ սպասուհիներ: Անոնք կար- ծիք չունէին ընտանեկան բոլոր տեսակի գործերու մէջ, ո'չ ալ իրաւունքներ: Անոնք չէին ընտրեր հա- գուստի, կօշիկի եւ զարդեղէնի տեսակները: Ինչ որ հրամցուէր իրենց, պարտաւոր էին անտրտունջ ընդունիլ:

Իրաւունք չունէին խօսելու ազգական, դրացի կամ ծանօթ այրերու հետ: Ոչ ալ սեղան նստելու: Նախ այրերը կը ճաշէին, ապա կիները՝ ուտելիքի եւ ըմպելիի մնացորդը ճաշակելով:

Դուրսը՝ անոնք կը դառնային չնչաւոր կեր - պարանքներ, անլեզու եւ աչքերը գոց:

Հիւր կամ եկեղեցի երթալու ատեն, պառաւները իրենց դէմքերը կը ծածկէին ծաղկաւոր «եաղմաՃ»- ներով, կը հագնէին երկար շապիկ մը իրենց տա- րիքին համապատասխան գոյնով:

Չափահաս կիներ կը գործածէին «մըլմէլ» կոչուած կտաւէ երկար ու լայն ծածկոց մը, դէմ- քը ամբողջովին ծածկուած, միայն ճամբան նշմա- րելու չափ աչքերը քիչ մը բաց:

Երիտասարդ կիներ ու նորահարսներ կտաւէ կամ աւելի նուրբ ճերմակ «չարչաֆ» կապած, անոր նեղ մէկ բացուածքէն միայն ճամբան կրնային տես նել: Իսկ աղջիկները իրենց դէմքը անտեսանելի կը դարձնէին բուրդէ, գունաւոր հաստ շալերով: Այս բոլորը հետեւանք էին թրքական վայրագ բար- քերուն: Տան մէջ գործադրուած արգելքներն ալ կէս մը հարեմական բարքերը կը պատկերացնէին:

Աղջիկը կարծիք չունէր նաեւ իր նշանածի ընտ- րութեան մէջ: Ծնողքը, մանաւանդ հայրը կ'որո- շէին ամէն բան տիրաբար: Յաճախ աղջիկներ կը նշանուէին, առանց նախօրօք իրենց փեսացուները տեսած ըլլալու: Մենք կը պահանջէինք, որ աղջիկն ու տղան ազատ ըլլան, զիրար ճանչնան, սիրեն եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ կազմեն իրենց ըն- տանիքը: Տգէտ եւ նենգամիտ մարդիկ մեր այս շարժումը չարափոխելով, ահաղին վայնասուն յա- րուցին, ըսին, թէ «ազատ սէր» կը քարոզենք: Աղ- մուկը հասաւ մինչեւ Պոլիս, եւ ականաւոր հրա - պարակագիրներ փորձեցին վարկաբեկել մեր շար- ժումը:

Անշուշտ, ծայրայեղութիւններ ալ ծագեցան: Ո՞ր շարժումը զերծ եղած է թերութիւններէ: Մենք չվհատեցանք: Մեր վարչական երկսեռ ժողովները յաճախակի դարձած էին, սկիզբէն մինչեւ վերջ՝ առանց ոեւէ գայթակղեցուցիչ դէպքի:

Միակ անախորժ պարագան, որ՝ միանգամայն ընդվզեցուցիչ դարձաւ մեզ համար այդ «կարմըր- ուորի» խնդիրն էր:

«Սանդխտեան» վարժարանի աշակերտուհինե- րը իրենց ուսուցչական կազմին հետ պտոյտի գա - ցեր էին Կարմրուորի վանքը: Այդ օրը խումբ մը ընկերներով հոն կը գտնուէինք եւ մեր ընկերու - հիներու կողմէ թէյի հրաւիրուեցանք:

Պատշա՞ճ է թէ ոչ, կը վարանէինք վճիռ մը տալու: Վերջապէս, որոշեցինք մասնակցիլ թէյին, մանաւանդ որ ընկերուհիները գրեթէ բոլորն ալ մեր մերձաւոր ազգականներն էին:

Վանքի այգիին մէջ մերթէյրը խմեցինք. ընկե- րուհիներ հրճուանքով կը սպասարկէին, իսկ ու - սուցիչներ եւ վարժուհիները ծառերուն կրթնած, գայրոյթով եւ ատելութեամբ կը հետեւէին մեր արտայայտութեանց, սպառնագին շեշտ դնելով ի- րենց հայեացքներուն մէջ:

Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ ամենուրեք եւ յաջորդ օրն իսկ, վարժարանի տնօ- րէնը խիստ անվայել խօսքեր գործածած էր իր ա- շակերտուհիներու եւ մեր հասցէին, այն ալ դասա- րանի մէջ եւ դասի ատեն:

Այդ ընթացքը վրէժխնդրութեան մղեց մեզ:

Սիրանուշ Տապադեան քեռիս աղջիկն էր, Սաֆրաստեանները մեր ընկերներու քոյրերն էին, Մալոյեան Արշալոյսը մեր մէկ ուրիշ ընկերոջ մօ- րաքրոջ աղջիկ եւ այսպէս բոլորը...

Առաջին եւ վերջին անկարգապահական ձեռ - նարկը կազմակերպուեցաւ մեր վեց ընկերներու կողմէ: Դալար ճիւղերով զինուած կը սպասէինք հանգուցեալ Աւ. Թէրզիպաշեանի տան անկիւնը: Սանդխտեան վարժարանի աշակերտուհիները դպ - րոցէն արձակուելով, եկան անցան: Անոնցմէ վերջ դուրսեկան նաեւ ուսուցիչները, որոնց հետեւեցանք մինչեւ Սաֆրաստեաններու տունը, դէպի «Բէնտոբէ» կոչուած թաղը:

Մեր հարուածներուն տակ ինկաւ տնօրէն Պ. Թ., սարսափէն լեզուն բռնուած, իսկ մեր հայերէ- նի ուսուցիչը, աննման հայրենասէր Յովհ. Կուլօղ- լեանը կը ջանար համոզել մեզ եւ ետ կեցնել:

Ցանցաւորը պատժուած էր եւ մեր խումբը քա- նի մը օրախառնական դարձաւ ու պատժուեցաւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի եւ «Նոր Սերունդ»ի վար - չութեան կողմէ:

Բայց չարաբաստիկ դէպքը ապարդիւն չմնաց:

Ցետագային՝ մենք առիթներ ունեցանք երկ - սեռ պտոյտներ կազմելու, հրաւիրելով նաեւ մեր սիրած ուսուցիչները: Մեր պայքարին մեծ զարկ տուաւ նաեւ ռուսահայ գրականութիւնը:

Իգական սեռը լեզու առաւ եւ այս անգամ ի- րենք էին ծանրութեան կեդրոն ներկայացնողները: Հայ կինն ու աղջիկը տան մէջ, հետզհետէ իրա - ւունքներու տիրացան եւ ընդլայնեցին զանոնք: Փո- փոխութիւններկրեց նաեւ հայ իգական սեռի տա- րազը: Փոխուեցան, սրբագրուեցան յոռի մտածում- ները եւ հայ մարդու վերաբերումը հանդէպ իգա- կան սեռին: Հայ աղջիկներու եւ հարսերու բուրդէ հաստ շալերուն եւ չարշաֆներուն փոխարինեցին մետաքսէ գունաւոր շղարշները — «վէլօ»ներ ա- ռիթ տալով ժողովրդական երգահաններուն, յօրի- նելու համար հետեւեալ պարերգը.—

> Կարմիր վէլոյով աղջիկ,
> Քո խօրն աստ քն տայ զիկ,
> Տանիս կայնողին մեռնիմ,
> Վէլօ բալողին մեռնիմ, եւ այլն:

Սովորական դարձաւ իրար տեսնելէ, ճանչնա- լէ վերջ, նշանուելու պարագաները:

Նամակագրութիւններն այլեւս «մահացու մեղք» չէին համարուեր:

Հարսները ազատութիւն ստացան տան մեծին ու փոքրին հետ խօսելու եւ ես ամէնէն երջանիկն էի, որովհետեւ փոքր քեռիս կինը, որ իմ յաճա- խած մանկապարտէզի ուսուցուհին էր, ոչ միայն ինծի հետ կը խօսէր, այլ եւ իմ ստրճանակն ու խնայած դրամը կը պահէր եւ պիտանի խորհուրդ- ներ կուտար:

Գործի անցան նաեւ «լուսամիտ» համարուած կիները, որոնցմէ կը յիշեմ միայն տիկին Զրբաշխ- եան եւ տիկին Աննա Շալճեան: Այսպէս քանի մը տասնեակ կիներ, ինչպէս նաեւ օրիորդ Համաս - փիւռ Միրզոյեան, օր. Սրուանձտեան եւ իրենց ընկերուհիները, որոնք անդամ էին եւ գործօն դե- րակատարներ Հ.Յ.Դաշնակցութեան մէջ:

Ցանուռն իգական սեռի մեր պայքարը գոտեպն - դեց մեզ եւ զարգացուց, տարածուն դարձուց մեր գործունէութիւնը:

Դժբախտաբար տրամադրութեանս տակ չեն գտնուիր «Նոր Սերունդ» խմորատիպ թերթին այն քանի մը համարները, որոնք հրաշքով մը ազատ- ուած են եւ Հ.Յ.Դ. Փարիզի Թանգարանին մէջ կը պահուին:

Սեղանիս վրայ է Սանդխտեանի բարձրագոյն դասարանի աշակերտուհիներու խմբանկարը: Քա - նիները մեռած են, ուրիշներու բնակավայրը ան - յայտ է. միայն Սաթենիկ Պէզազ-Ֆլորդանեանը Փարիզ կը բնակի:

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

«Զհաց մեր հանապազորդ..»

Հին երգ, աղօթամրմունջ, որուն Նազովրեցի Վարդապետը պատուիրեց, աչքերը երկինք յառած, պաղատիլ «Տուր մեզ Տէր...»:

Քսան դար ետք, օր մը սակայն եկաւ ուրիշ վարդապետ մը աստուածակիր, որ ուսոյց, փո - խանակ աչքերը երկինքի, հայրենի լեռներուն, դաշտերուն ու լծկաններուն յառել ու բացագան - չել,— «Տուր մեզ երկիրն Նայիրի»:

Կազմեց երգացանկ մը, երկրային, հայրենա- լար, որ կ'արձագանգէ այսօր փրկութեան շեփորի մը պէս հզօրաշունչ, ու «զհաց մեր հանապազոր- դ»ի մը չափ կենսական ու մշտալուր, Արարատէն մինչեւ դաղթաշխարհ:

Հոն, ուր մեղր ու գինի կը քամեն հայրենի հո- ղէն, երգը զարդ ու պերճանք է տոհմատատ սե- ղաններուն, հոս, սփիւռքի մէջ, ամէնօրեայ հաց ու հոգեսնունդ մանանայ, տարագիր սեղաններու վրայ թափուած, որոնց տաքերը, խարխխէն հե - ռու, խրած են ապազգայնացումի, այլասերումի տիղմին մէջ:

Օրհնեալ ըլլան մեր Վարդապետն ու իր ա - ռաքեալները, որոնց պատարագի սկիհէն կը հա - ղորդուինք ամէն ժամ, ճաշակելով իրենց քրտնա- ծոր նշխարն ու հոգեթով գինին, եւ կը բացագան- չենք խնդագին — «Տուր մեզ, զհաց մեր հանապա- զորդ...»:

Բայց ուրեր տարիր զիս, պատկերներու խենթ գրիչ: Վարդապետ, Առաքեալներ, պատարագ, հաղորդութիւն: Խանդավառութի՞ւն... ինչո՞ւ չէ: Որովհետեւ շրջանը, զոր բոլորեցինք եւ պիտի բո- լորենք տակաւին, համակ ժամերգութիւն է, որուն պատարագիչները տուին իրենց վաստակը, հա - մերգներով, համանուագներով ու նուագահանդէս- ներով: Սարգիսեան, Պէրպէրեան, Ալէմշահ եւ դեռ ուրիշներ:

Արուեստին չափն ու կշիռը չունիմ ես, անոնց քրտնաջան սպասումին տարողութիւնը սահմանե - լու: Թող հեղինակաւոր երաժշտագէտները խօսին այս մասին: Իմինս, ժողովուրդին խանդավառու- թիւնն է, որ չճանչնար ոեւէ չափ ու կշիռ:

Մտա՞ծ էք պարտէզէն ներս, ուր դոյնզգոյն ծաղիկներուն բոյրն ու թոյրը ըմբոշխնելէ ետք, յանկարծ, բեղնաւոր ածուի մը մէջէն, կը դիմա- ւորէ քեզ ուրիշ մը, ցցուն, ինքնագեղ ...:

Սա պահուս, այս անուանաւէր ծաղիկէն պզ- տիկ թերթ մըն է ինկած «Յառաջ»ի ճերմակին վրայ, որուն աչքերս կը սեւեռին ագեւոր: «Նուա- գահանդէս՝ Արա Պարթեւեանի, 13 ամրիլ, Մար- սէյլ...»: Ծաղկաթերթը՝ մատներուս տակ, կը սկսիմ թերթատել:

Աս տղան մոլեռանդ ժամասէր մըն է, հայ եր- գի տաճարէն ներս, ուր եղած է երեսուն անգամ պատարագիչ, Լոյս Քաղաքին մէջ: Երեսուն ան - գամ իր արուեստին հացովն ու մանանայովն հա - ղորդած է մեր հոգիները, ամէն անգամին ալ ժամ- ւորներու խուռն բազմութեան մը առջեւ: Եւ ինչ պայմաններու տակ...: Ինքն է ճարած սարկաւագ, դպիր, ժամկոչ: Մանաւանդ, ինքն է եղած ժամ- կոչը իր եկեղեցիին: Հովանաւորութիւնները՝ տխուրս, նախագահութիւնները՝ զարդ ու պեր - ճանք, իսկ յանձնախումբերը՝ տեսակ մը չուք:

Արուեստի կիրքովս բռնկած այս երաժշտագէտը արժեցուցած է իր ներշնչարանը, բեղուն ստեղ - ծագործութիւններով: Ան, միշտ շոգիի վրայ՝ եր- բեք չէ նստած ծուլարանի մը չորս պատերուն տակ ձեռնածալ: Իր ճպոտը, բեմերէն դուրս, ար- ուեստի խարտոց մըն է իր մտքին մէջ անդադար: Ասկէ իր ստեղծագործութիւններուն հարուստ պա- շարը: Մեղք որ, անոնք դատապարտուած են Լոյս Քաղաքին մութին մէջ անթեղուած մնալու, հրա- տարակութեան միջոցներէն զրկուած:

Միթէ՞ արժանի չէ կարաւաններու մէջ շնոր - հել անկիւն մը Արուեստի Ներգաղթին, որ մէկ մա- սը կը կազմէ Շ. Նարդունիին բանաձեւած Մտքի Ներգաղթին:

Արա Պարթեւեան, որ 1938ին Սալ Փրատի մէջ տուած իր փայլուն համերգով, արդէն համակրու- թիւն շահած էր, ինն տարի ետք, համակիրներու հրաւէրով, կուգայ վերստին, հայ երաժշտութիւ- նը հնչեցնել մեզի:

Ուրեմն, դարձեալ «զհաց մեր հանապազորդ»:

Այդ օրը, Զատկի պատարա՞գ, ստուարաթիւ խուռներամ հաւատացեալներու ներկայութեան, թէ՝ Մեծ Պահքի ժամասացութիւն, փոքրաթիւ, ցանցառ ժամաւորներու առջեւ: Տեսնենք:

Ոչ, ոչ... ես կը հաւատամ, որ Մարսէյլի հա- յութիւնը իր մեծ ծովուն մեծարաց, թաւալուն ա- լիքներուն պէս, բազմութիւն մը պիտի հոսեցնէ սրտաբաց:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

«Ստախանովականութիւն»

Մոսկուայի Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. ժողովը եւ Գերագոյն Խորհուրդը չբաւա- կանացան միմիայն սովետական բարձրաստիճա - նաւորներու միջեւ պաշտօնի փոխանակութեամբ, այլ եւ ձեռնարկեցին գլխաւորաբար վերականգնել ճարտարարուեստը եւ երկրագործութիւնը, որով- հետեւ ըստ Սթալինի, «համայնավարութիւնը կր- նայ հաստատուիլ միայն առատութեան մէջ»:

Առ այժմ պատերազմի առաջուան աստիճանին կ'ուզեն հասնիլ: Ատոր լաւագոյն միջոցն է մեքե - նայացնել շինարարութեան բոլոր աստիճանները: Այս քաղաքականութիւնը արդէն հնգամեայ ծրա- գրի մաս կը կազմէ: Եթէ սպառման նիւթերու ար- տադրութիւնը 20% աւելցաւ 1946ին, ճարտար - արուեստինը կրկնապատկուեցաւ:

Երկու մեթոտներէն մէկն է արտադրութիւնը չատցնել, միւսը՝ աւելցնել աշխատաւոր ձեռքերը: Սովետ ղեկավարները այս երկու մեթոտներն ալ կը գործածեն: Բացի քարոզութենէն, ամսաթոշա- կը կտրի վրայ բերին, այնպէս որ գործաւորը ստիպուած է աւելի արտադրել ապրելու համար: Աշխատաւոր «գլուխ» արտադրութիւնը չափազանց իջած էր պատերազմին, հետեւաբար գործաւոր զանդուածը նուազ ճիգ կը թափէր, մինչ ստախա- նովեան գործաւորները մեծ շահեր կ'ապահովէին, գլխրաւ անցնելով չափը:

Բայց այլ եւս այսպէս պիտի չըլլայ: Գերա - գոյն Խորհուրդի որոշումով, գոյութիւն ունեցող «Թուաբանական կանոններ»ուն տեղ պիտի բռնեն ճարտարարուեստի մէջ «յառաջատուական կանոն - ները»: Անոնք նկատի պիտի առնեն ստախանով - եան աշխատաւորներու եւ հարուածային խումբե- րու չափանիշը: Ցետամաց գործաւորները աւելի մեծ ճիգ մը ընել ստիպուած ըլլալով հանդերձ, դժուար պիտի հասնին պարգեւ ստանալու չափա- նիշին:

Այս միջոցը դժգոհ պիտի ձգէր թէ ստախա - նովեան աշխատաւորը եւ թէ պարզ գործաւորը: Մտածեցին մեղմացուցիչ միջոցներ առաջարկել, յիշեցնելով գործաւորին որ՝ եթէ ուզէ ստախա -

նովեան աշխատաւոր ըլլալ, պէտք է պզտիկ ճիգ մը փորձէ, արագ արտադրութեան ձեւեր գործածելով:

Այսպէս ծնաւ նոր շարժում մը որ «Մատրոսովեան» կը կոչուի Մոսկուայի կօշիկի մը գործարանին մէկ բանուորին՝ Մատրոսովի անունով: Աշխատանքի այս նոր հերոսը իր փորձառութիւնը դրաւ իր աշխատակիցներուն տրամադրութեան տակ, որպէսզի շատցնեն արտադրութիւնը: Այսօր շարժումը ծաւալած է, լաւագոյն գործաւորները կը սորվեցնեն իրենց ընկերներուն թէ ինչպէս կրնան ամիսը շահիլ 5—7 հազար ռուբլի:

Հակառակ օրէնքի խստութեանց, հակառակ այն դժուարութեանց որոնց կը հանդիպի գործաւոր մը գործարանը փոխելու համար, դարձեալ տասնեակ հազար Ռուսեր շարունակ շարժման մէջ են: Շատեր աւելի շահաբեր եւ նուազ յոգնեցուցիչ գործ կը փնտռեն, ուրիշներ պարզապէս գործերը կը ձգեն:

Այս «հոսուն» զանգուածը խիստ մեծ արգելք մը կը ներկայացնէ ճարտարարուեստի բնականոն ընթացքին մէջ: Լենինկրատի մէջ մետաղագործութեան գործարանի մը բանուորներուն 40%ը «դաղթող»ներու տեսակէն են: Ուստի որոշուեցաւ հին բանուորներուն պարգեւ տալ: Ռուսը, սակայն, որքան ցաւի տոկացող է, նոյնքան ալ չի դիմանար ճամբորդելու ցանկութեան:

Անոնց բողոքի ձեւն է կամ կռնակ դարձնել զիրենք ճնշողին, կամ խարխափիլ, կամ խմելու անձնատուր ըլլալ: Գոգոլի «Մեռած հոգիներուն» եւ Լեսքովի «Կախարդեալ Ուխտաւոր»ին ոգին միշտ կ'ապրի ռուս ժողովուրդի հոգիին մէջ: Ան կը խախտէ երբեմն այնքան մանրակրկիտ կերպով հաստատուած հնգամեայ ծրագիրը, ինչպէս դիտել կուտայ մասնագէտ մը, Սերժ Քարսքի, տեղական թերթի մը մէջ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՐՈՒՍԷԼ, 5 Ապրիլ (Յառաջ).— Պելժիոյ հայ գաղութի ներկայացուցչական մարմինը իր տարեկան ընդհ. ժողովը գումարեց մարտ 30ին, Պրիւսէլի Հայ Ակումբին մէջ: Այդ առթիւ, Գաղթ. վարչութիւնը ժողովին ներկայացուց իր բարոյական ու նիւթական հաշուետուութիւնը, որմէ վերջ ըստ կանոնագրի տուաւ իր հրաժարականը:

Ժողովը գնահատելով վարչութեան միամեայ բարւոք գործունէութիւնը, նոյնութեամբ վերընտրեց վարչութեան նախկին անդամները,—Մաքսուտ Միհրդատեանց, Վարդան Մուրատեան, Անտոն Արեւեան, Տիգրան Քարաքէհեան, Յակոբ Գալանթարեան, Անտոն Էմիրզեան եւ Լեւոն Սէլճիքեան: Յետոյ ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ պատգամաւոր նշանակեց վարչութեան նախագահ՝ Գ. Մ. Միհրդատեանց, Պելժիոյ գաղութին կողմէ մասնակցելու համար ապրիլ 30ին Նիւ Եորքի մէջ գումարուելիք «ազգ. խորհուրդներու» համագումարին:— Հ. Տ.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻ վեցամսեայ տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Իր 83 անդամներուն վրայ 42 նորեր աւելնալով թիւը բարձրացած է 125ի: Մինչեւ հիմա մէկ սանուհի կը պահէր Պէյրութի Հայ Ճեմարանը. այս տարուընէ սկսեալ որոշած է պահել 3 սանուհի: Այս առթիւ Պէյրութի Ճեմարանին ղրկած են 50 պաղեստինեան ոսկի: Որդեգրած են երկու գայլիկներ, Երուսաղէմի Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբէն վճարելով 9 պաղ. ոսկի: Նոր տարուայ առթիւ քաղաքին 32 աղքատ ուսանողներուն տուած են կօշիկ՝ (ծախսելով 30.240. պաղ. ոսկի): Ներգաղթի Ֆոնտին տրամադրած են 10 պաղ. ոսկի: Սարքած են Սինեմայի ցերեկոյթ մը, եւ Նոր Տարուայ առթիւ Կաղանդի հանդէս, ուր կաղանդ պապան բաշխած է առատ նուէրներ ներկայ փոքրերուն: Վեց ամսուան ընթացքին ունեցած են 158.380 պաղ. ոսկի մուտք եւ 141.060 պաղ. ոսկի ելք, յատկացուած կրթական եւ կարեկցական ձեռնարկներու:

ԿՂԶԻ ՄԸ ՊԻՏԻ ՊԱՅԹԵՑՆԵՆ 6000 ԹՈՆ ՊԱՅԹՈՒՑԻԿՆԵՐՈՎ

Ապրիլ 18 ժամը ճիշդ 12ին, պիտի քանդուին Հէլիկոլանտ կղզիին ամրութիւնները, որ Հիթլէրի ամէնամեծ պարծանքը կը կազմէին: Ասիկա պիտի ըլլայ ամենամեծ պայթումը՝ կատարուած մարդկային ձեռքերով, Պիքինիէն վերջ: Այսպէս անդարմանալիօրէն վերջ պիտի գտնեն Հիւսիսային ծովու այդ փոքրիկ կղզիին զինուորական ամրութիւնները, իբրեւ այլաբանական ձեռնարկ գերման պատերազմական մեքենային քանդումին՝ Դաշնակիցներուն կողմէ: Պիտի գործածուի 6000 թոն պայթուցիկ:

Կղզին ունի մէկ մղոն երկայնութիւն, կէս մղոն լայնութիւն եւ «դաշոյն մըն էր խրած Անգլիոյ սիրտը», ինչպէս կը յայտարարէր Քայզէր: Վերջին պատերազմին կը ծառայէր իբրեւ խարիսխ փոքր ընդծովեաներու: Ունէր հակաօդային թընդանօթներ, փապուղիներու ցանց մը՝ լեցուն ամէն տեսակ ռազմանիւթերով, գաղտնի արհեստանոցներ եւն.:

Հիմա այնտեղ կը գտնուին միայն 10 Անգլիացիներ եւ 160 Գերմանացիներ, կղզին պայթեցնելու եւ զայն զինուորական տեսակէտով անգործածելի դարձնելու համար: Կը կարծուի թէ քանդումէն վերջ, կղզին այլեւս բնակութեան յարմարութիւն պիտի չունենայ: Հիւսիսային ծովը նաւարկելի դառնալու պարագային երբ փարոս մը շինուի այնտեղ, թերեւս կղզիին բնակիչները մնան. ձկնորսները իրենց համար առժամեայ տնակներ շինեն: Հակառակ պարագային 2500 հոգինոց այս բարեկեցիկ քաղաքը մահուան պիտի դատապարտուի ու պիտի դառնայ կայան գաղթող թռչուններու:

Քալելով աւերակներու մէջէն, դժուար է պատկերացնել քաղաքը որ կը ներկայացնէր իր բարգաւաճ շրջանին, Եւ շատ բարգաւաճ էր ան, Շնորհիւ նաւակայանի ծովեզերին եւ զբօսաշրջիկներու, լաւ կեանք մը կը վարէին կղզիին բնակիչները: Առեւտրականներն ու պանդոկատէր-ճաշարանատէրերը ձմեռը Եւրոպայի առաջնակարգ պանդոկները կ'անցընէին: Կ'այցելէին Անգլիա եւ Մ. Նահանգները ու ապրանք կը գնէին, ծախելու համար աւելի նպաստաւոր գիներով, որովհետեւ կղզին զերծ էր գերման մաքսային դրութենէն:

Կիրակնօրեայ զբօսավայր այս կղզին խաւարեցաւ «Երրորդ Ռայխ»ի շրջանին, շնորհիւ Հիթլէրի ստեղծած «Ուժ զբօսանքի միջոցով» նշանախօսքերուն:

Ու հիմա՝ բնակելի ոչ մէկ տուն, ոչ մէկ հանրօգուտ ձեռնարկ: Հակօդային մարտկոցներէն մէկուն հեռաչափին վրայ ներկով գծուած են եօթը օդանաւեր եւ թուականներ 1940—1944,— իրենց «սպանութիւններուն յիշատակարանը» անշուշտ: Չորս շարժանիւներով անգլիական ռմբաձիգ օդանաւ մը՝ քանդուած կը մնայ քաղաքին կեդրոնը: Տեղին գերեզմանատան մէջ թաղուած էին անգլիացի եւ ամերիկացի օդաչուորդներ, որոնք փոխադրուեցան իրենց երկիրները:

Քաղաքին բնակչութիւնը պարպուեցաւ անգլիական օդային յարձակման մը ընթացքին, 1945 Ապրիլ 5ին: Անոնք փոխադրուեցան հայրենիք, ուր կը մնան տակաւին: Պատերազմէն վերջ փոխադրուեցան նաեւ իրենց ստացուածքները:

Գահավէժ խարակ մը վեր կը ցցուի ջուրին մէջէն: Այս խարակի յատակէն կը սկսի փապուղիներուն մուտքերը դէպի երկու նաւահանգիստները: Փապուղիները իրարու ագուցուած են թանձր պատերով: Ելեկտրական զօրաւոր լոյսեր եւ հսկայադամբուած մեքենաներ՝ վերցնելու համար ընդարձակ քանակութեամբ ռազմանիւթ: Այս, ինչպէս եւ Հռենոսի քանդումին յատկացուցած ռազմանիւթերը պիտի գործածուին քանդումի գործին: Մասնագէտները, իբրեւ ամէնէն ապահով միջոց, որոշած են ամէնը մէկ անգամէն պայթեցնել: Նրբանցքներու մէջ իրարու վրայ խռնուած են ամէն տեսակ ռազմանիւթ, պայթուցիկներ, ականներ, ռումբեր եւն. եւն.:

Դիզուած պայթուցիկները իրարու կապուած են մղոններով երկար պարանով, տեսակ մը հրթիռ որ մէկ երկվայրկեանի մէջ 22 հազար ոտք կ'այրի: Հրթիռը կապուած է ընդծովեայի պարանով մը ինը մղոն հեռու ծածանող խարսխանաւու մը (տուպա): Կրակ բացող նաւը վայրկենական ռմբարձակում մը պիտի կատարէ եւ հրթիռը անկէց բոցավառելով պիտի ստեղծէ պայթիւն մը, որ մասնագէտներու կարծիքով՝ մինչեւ հարիւր մղոն պիտի թափանցէ երկրին խորը: Այս պայթումին շնորհիւ գիտուններ կը յուսան երկրին կեղեւի կազմութեան կարգ մը գաղտնիքներուն տիրանալ: Լոնտոնի, Մոսկուայի եւ Հռոմի երկրաշարժային կայանները հրահանգ ստացած են, հետեւիլ երկրին ցնցումներուն՝ պայթումի միջոցին:

Դէպքի պահուն նաւերը ինը մղոնէ աւելի պիտի չկրնան մօտենալ: Ծովին յատակը գտնուող հարիւրաւոր ականները թերեւս պայթին, եւն.:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ:

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Եթէ ոչ հո՛ն, այսինքն վերը տրուած պահերուն նման ալ չդառնալիք պահերէն իր ընդմիշտ ազատագրումին փառքովը: Շոգենաւի մը վրայ երբ մեր ալեւոր թարմութիւնը կը տառապինք պարզելէ հաւանաբար փարթամ արշալոյսին դէմ անծանօթ, բայց մեզի այնքան մօտիկ աղջկան վախնալով մեզմէ, բայց ամչնալով այդ վախին իսկ համար թուղթին վրայ դնել մեր գերագոյն բղձաւորումը: Լ. Ս. շուշան մը կ'ուզէ այդ աղջըկան ձեռքը: Իր շրթունքներուն — ալ փակուած աշխարհին համար — վրայ: Ես կ'ամբողջացնեմ լռուած մասը պատկերին, շուշանին տեղ այդ մարող շրթունքները ուզելով իր շրթներուն հանդոյցին...: Ե՞րբ իրաւ է բանաստեղծութիւնը, եթէ ոչ հոն, աւաղ, դիւթական բլուրներու մէկ կողին, հովանոց ծառի մը տակ Վոսփորոնի կապոյտ վահանին վերեւ, մինչ աշունը կը մսի արեւին մէջ Լ. Սեւրմէլեան աշնանահար պատանին երկու ծանր տրտում մարդերու քովիկ, իր մատաղ, մարող տժգունութիւնը խառնած դիմակի մը նման անցուցած էր երեսի ոսկորներուն ինքզինքը կ'առնէ ու կը կենայ ինչպէս կերոն մը փուշերով վիրաւոր...: Ու դուք չէք գիտեր որ այդ մարդերէն մէկն էր Վ. Թէքէեան:

Ու ոտքի կեցողը հալած, հատած ոսկորներ իսկ կրելու դժուարացող պատանին, պէտք է կրկնել, Լ. Սեւրմէլեան: Որ հակառակ այդ ողբերգական աւերակին աչքերուն ու բառերուն մէջ կ'այրէր կրակը իր անհուն ըղձանքներուն, աշխարհ մը նուաճելու չափ իր մէջ ուժ աղաղակող: Ամերիկա անցնելէ առաջ եկած էր հրաժեշտի իր ուսուցչին: Ու կը տեսնէի որ կը դողդղար իր երազէն: Այս ամէնը որպէսզի յստակ ըլլան կարգ մը ճակատագիրներ: Չեմ կրկներ հոս ինչ որ ըսի իրեն, իրենց, բոլորին երբ կը բացուէին կեանքին:

Հատորին նոյն էջին վերջին տողն է, «Կը մտածեմ, թերեւս անհրաժեշտ է մեռնիլ նորէն ծնելու համար»:

Իմն է ստորագծումը:

Քառորդ դար առաջ այդ մեռելէն յանողը իր վրայ ոչ մէկ իրաւունք, յաւակնութիւն ունէր բացի... բանաստեղծական պատրանքին կախարդական զրօշէն ընծայուած անոր մո՛ւթ գալիքէն:

×

Սփիւռքի անդրանիկ գրական սերունդը Պոլսոյ մէջ ճարած իր երիտասարդական ու իմացականառաջին հաւասարակշռութիւնը ահարեկիչ դառնութիւններու մրցարան իր հոգին երբ գտաւ փոխադրուած, հալածուած, տարագրուած աշխարհին չորս ծագերուն, 1922էն վերջ ու Լոզանէն այսինքն հայութեան մէկ մասին հիմնաջինջ կորուստէն վերջ, նոր իր պայմաններուն անժուժելի դժոխքը հանդուրժել կրնալու համար ինքզինք խորանարդուած դժոխք մը սոխլուած զգաց յարդարելու: Ամէկէ՝ իր ամպարագիծ կերպարանքը: Աւելին: Անիկա յանձնառու եղաւ զոհելու նոյնիսկ անզոհելին— իր ժողովուրդին երազը: Ու մենք ականատես եղանք տաղանդաւոր տղոց պայքարներուն, ուրացումներուն, զրոհներուն, կատաղի, անսանձ ամբողջական այն ամէն բաներուն վրայ որոնք իրենց պապերուն սրբութիւններն էին կազմեր: Ատենի մը համար, նոյն կիրքի այդ թափին մէջ, այդ տղաքը հայհոյեցին իրենց պապերուն բառերովը եւ կը կարծէին մնացած ըլլալ անոնց անէծքին քաւութեան նոխազ: Զաւէն Սեւրմէլեան իր Ամերիկայով ինքզինքը հիմնովին կը ջնջէր իր ժողովուրդէն: Ատ էր թերեւս չարաչուք իր վճիռը, Լոզանէն վերջ մանաւանդ: Բայց կարդացէք տարտամ երազը վերստին հանելու փառքին:

Ու կը հարցնեմ:

Ո՞ր աշխարհին համար, տղա՛ս, որ աշխարհին այդ քու ծնունդը:

Գիրքին 24րդ գլուխը տխուր պատասխան մը իբրեւ չեմ ուզեր արժէւորել սա հարցականին: Կեանքի կէսին երբ սրտաբաց ջերմութեամբ մը որունկը յօժարիս այնքան եղերական հանգամանքներէն, այնքան անսպասելի բախտով մը քու ազատումդ, քու կեանքդ զոհել քու նոր հայրենիքիդ, կը խորհի՞ս քու սրբազան մեռելներուդ որոնք քու մահուան պղտոտայ որակած ամայիներուն վրայ թերեւս մինչեւ յաւիտեան պիտի թափառին, փընտռելով ինչ որ գիրքին հոգին կը կազմէ:

— Ո՞ր աշխարհին համար:

... Ու գաղափարներու զուգորդութեամբ մը իմ մէջ կ'արթննայ բանաւոր ու անհնահանջ շարունակութիւնը վերի Սենարիային: Մօտ էր արեւմուտը: Լեւոն ու Վահանը իջան նաւամատոյց, շոգենաւ առնելու դէպի Պոլիս: Պահը բանաստեղծներունն էր: Ես անբանաստեղծ մէկը, կը նայէի հեռու բլուրներուն որոնց շրջագիծերը կարմրեր էին...:

Պարտէզի պէս բանի մը նմանող զբօսավայրին —Պոլսեցիներու Վոսփորեան Ջուրե՛րը — մէկ ուրիշ տաղաւարէ զատուեցաւ ձեւ մը: Քալուածքը հանդարտ էր շատ, չգործածելու համար գիրքերուն վէպը: Բայց հանդիսաւոր էր ծանրութի՛ւնը: Որ անոր ձեւը կ'ընէր այլապէս տպաւորիչ:

Զգացի որ անոր ծանրութիւնը չէր գար տարիքին թեթեւութենէն: Աւելի մօտէն, անիկա գտաւ, իմ մտքին վրայ, իր եղերական կշիռը: Մազերը տարօրէն առատ դեղին, գլխուն վրան կը դնէին պսակը բռնկած որայի մը: Մեծ թարթիչները աչքերուն բաց կապոյտին վրայ կը թուէին թրթռալ:

(4) Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Խլրտումներ Հիւս. Ափրիկէի մէջ

Կառավարական շրջանակներու մէջ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն Հիւսիսային Ափրիկէի եւ Մատակասքարի մէջ ծագած խլրտումները: Վերջին լուրերու համաձայն, Ալժերիոյ Քապիլեան շրջանին մէջ, Ալժէի եւ Քոնսթանթինի միջեւ, նորէն աշխուժացած է ինքնավարութեանատենչորդը, Մէսալի Հաճ: «Նոր խռովութիւններէ կը վախցուի», կ'ըսէ Ներքին նախարարութեան ուղղուած տեղեկագիր մը: Ալժերիոյ վարչութիւնը, որ մինչեւ հիմա բարեացակամ դիրք մը բռնած էր Մէսալի Հաճի հանդէպ, այժմ կը խորհի «պաշտպանութեան տարրական միջոցներ» ձեռք առնել անոր դէմ, արգիլելով հրապարակային ժողովները:

Ներքին նախարարը, Պ. Տէփռէօ, (ընկերվարական) Ալժերիա մեկնեցաւ երէկ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար, մինչեւ տասը օր: Այս այցելութիւնը շատոնց որոշուած էր, բայց քանի որ հիմա կը կատարուի, կ'ապացուցանէ կացութեան ծանրութիւնը: Ալժերիոյ եօթը միլիոն բնիկներուն մէջ կը գտնուին մէկ միլիոն Ֆրանսացի գաղթականներ: Պ. Տէփռէօ, որ Նախարարական խորհուրդին առջեւ պարզած էր կացութիւնը, ժողովէն վերջ յայտարարեց թէ երկար ատենէ ի վեր հիմնական օրէնք մը կը պատրաստեն Ալժերիոյ համար եւ հիմա ժամանակը եկած է գործադրելու զայն: «Կացութիւնը փոխուած է 1900էն ի վեր, եւ պէտք է խոր բարենորոգումներ կատարենք մասնաւորապէս ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական գետնի վրայ, ապահովելով բնիկներուն մասնակցութիւնը հանրային գործերու վարչութեան մէջ»:

Թունուզէն երկու նաւեր զինուոր փոխադրեցին Ալժերիա: Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջանէն ալ օգնական ուժեր պիտի ղրկուին:

★ Կառավարութիւնը որոշեց խստօրէն պատժել Մատակասքարի դէպքերին պատասխանատուները: Մեռեալներու թիւը բարձրացած է 70ի: Խառնութիւնները փակուած են, ի նշան սուգի: Կը վախցուի որ նոր դէպքեր պատահին:

Ամբողջ բանակ մը յոյն քմբոստներուն դէմ

Յունաստանի կառավարութիւնը ընդհ. յարձակողականի մը ձեռնարկեց Ապրիլ 9ին, Մակեդոնիոյ եւ Թեսալիոյ ապստամբներուն դէմ: Յարձակողականէն առաջ, Բ. եւ Գ. զօրաբանակներուն հրամանատարը, Զօր. Եածիս հետեւեալ հրամանը արձակեց օդանաւային, ծովային եւ ցամաքային ուժերուն:

— « Յառա՛ջ անվեհեր: Աստուած մեզի հետ է: Խորտակեցէք ապստամբութիւնը: Ամբողջ Յունաստանը ձեզի հետ է եւ վստահութեամբ կը սպասէ որ վերահաստատուի բարեկարգութիւնը եւ խաղաղութիւնը »:

Առտուն արշալոյսին օդանաւերը հազարաւոր թռուցիկներ ձգեցին ապստամբութեան վայրերուն մէջ, ծանուցանելով զինուորական գործողութիւնները: Այս թռուցիկները միեւնոյն ատեն կը պատուիրեն գիւղացիներուն որ չթափառին գործողութեանց վայրերուն մէջ, փողոցներու եւ ճամբաներու վրայ: «Անմասնողները պիտի պատժուին առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան»: Սոտւա-րաթիւ զօրամասեր դիրք բռնած են, որպէսզի ապստամբները չկարենան փախչիլ ծովու ճամբով, Թեսալիոյ արեւելեան շրջանին մէջ: Գործողութեանց նպատակն է ջախջախել ապստամբութեան ողնայարը: Պարբերաբար զեկոյցներ պիտի հրատարակուին, գործողութեանց ընթացքի մասին եւ տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին օտար թղթակիցներուն:

Լարիսայէն կը հեռագրեն թէ ապստամբները այնքան ալ իրար անցած չեն այս գործողութիւններէն: Անոնք նկատի առնելով կառավարութեան զինուորական պատրաստութիւնները, ականներ տեղաւորած են գլխաւոր ճամբաներուն վրայ, կամուրջներ քանդած եւ ուրիշ միջոցներ ձեռք առած: Միեւնոյն ատեն կանոնաւոր տեղեկութիւններ կը ստանան հովիւներու եւ գիւղացիներու միջոցաւ: Ապստամբներն ալ իրենց կարգին կարմիր թռուցիկներ հրատարակելով, կը ծաղրեն յարձակողականը եւ կը հրաւիրեն «պարկեշտ զինուորները միանալ իրենց խումբերուն»: Այս առթիւ կը պարծենան թէ «հազարաւոր նոր ռազմիկներ, զէնքեր եւ ուտելիք ստացան շնորհիւ նախորդ գործողութեանց»: Մասնաւորապէս կը ձաղկեն հանրային բարեկարգութեան նախարարը, զօր. Նափոլէոն Զերվաս, իբրեւ «գործիքը Կէսթափոյի»:

Բոլոր աղբիւրները կը հաստատեն թէ ապստամբութեան մէջ գործօն դեր կը կատարեն համայնավարները, որոնց գլուխը կը գտնուի հին գործիչ մը, Մարկոս Վաֆիատիս, այլ անուամբ՝ «Զօր. Մարկոս»: Կը կարծուի թէ այժմ Թեսալիա կը գտնուի: Կառավարական ուժը կը հաշուեն 60 հազար հոգի, որոնց 30.000ը զինուոր, 30.000ը ոստիկան զինուոր: Կառավարութիւնը լարած է իր բոլոր ուժերը, որովհետեւ եթէ գործողութիւնները ձախողին, միապետութիւնը պիտի տապալի:

ԳԱՏԻԱՑՏՈՒՆԵՑԻՔ

Դպրոցասէրի ցերեկոյթին

Դպրոցասէրի պարանցիկ ցերեկոյթին, նախագահութեամբ Պ. Պետրոս Գալըգճեանի, Ապրիլ 13ին Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges Vի շքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V: Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի գանձապահ Պ.Ա. Աճէմեանի, 12 rue Cadet:

Այրի Տիկին Ե. Շահինեան եւ զաւակները՝ Երուանդ եւ Լիլիան, Բժ. Երուանդ Շահինեան եւ Տիկինը (Օրան), Տէր եւ Տիկին Վաղարշ Շահինեան (Կ. Պոլիս), Բժ. Ե. Շահինեան տիկինը եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եուկառ Շահինեան եւ զաւակները, Պ. Արմէն Շահինեան, Օթթօ Սրէխդ, Տէր եւ Տիկին Պենց-Սրէխդ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնին, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, փեսին՝

ԳԱՌԼՕ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 54 տարեկանին, դարմանատան մէջ, վիրաբուժական գործողութենէ մը յետոյ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առժ. Կեդր. Վարչութիւնը, Սկաուտական Վերին Մարմինը, Ֆրանսայի Շրջանի վարչութիւնը եւ մասնաճիւղերը խոր ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց սիրելի նախագահին՝ բարերար-հիմնադիր

ԳԱՌԼՕ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, շաբաթ 12 ապրիլ, ժամը 2ին:

Իր բարեկամներէն, ընկերներէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն կը խնդրուի ներկայ իլլալ մահազդ նկատել:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն կը խնդրուի, փոխան ծաղկեպսակի՝ գումարները տրամադրել Կեդրոնի դիւանին, յատկացուելու համար մեծ հանգուցեալին յիշատակը յաւերժացնող ձեռնարկի մը:

ՄԱՐՍԷՅԼ ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ ՎԵՐ.Մ.ՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹ, այս կիր., կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Ա. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ, 67 rue Longue des Capucins: Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Պ. Առաքել Զաքրեան կը տեղեկացնէ իր բոլոր բարեկամ եւ ազգականներուն որ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իր ողբացեալ մօր՝ ԱՐՍԻՆԷ ԶԱՔՐԵԱՆի եւ Մարի Կիւլլապեանի համար: Իրենց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Սինոպի գիւղերէն Մարիամ Սէֆէրեան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Պայծառ: Փնտռողն է եղբայրը՝ Շնորք Սէֆէրեան, նոյնպէս կը փնտռուի Սինոպի գիւղերէն Վարդուհի եւ Զարուհի Մանուկեան կամ Շմաւոնեան, մօրը անունը Սաթենիկ, հօրը անունը Սարգիս: Այս որբերը 1918ին Գասթէմունիէն Պոլիս եւ անկէ ալ Ֆրանսա եկած են: Իմացնել Փէհլիվանեան, 17 rue Sergent, Issy les Moulineaux, (Seine):

ՏԷՍԻՆԷՆ Կարօ Գաբրիէլեան (Ֆօթօ Կարօ) կը փնտռէ Պ. Վահէ Եսքիճեանը (Արաբկիրի Անջրդի գիւղէն) որ 1932ին կը գտնուէր Փարիզի մօտերը, Արնուվիլ լէ Կոնէս: Տեղեկացնել Ֆօթօ Կարօին, Տէսին (Իզէր):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Պ. Եղիշէ եւ Աշոտ Մէրանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Սալլանճեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, 13 ապրիլ, պատարագէն վերջ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՄԷՐԱՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

Խնջոյք

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբը, Հ. Յ. Դ. «ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, Նոր Սերունդի անդամներ եւ համակիրներ իր ընկերահամակրական խնջոյքին, որ տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 12ին, Bar Centralի մէջ, շաբաթ իրիկուն: Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր: Ապահովել տոմսերը եւ դիմել Նոր Սերունդի անդամներուն:

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ծախու է անմիջապէս բնակելի երկյարկանի տուն մը: Իւրաքանչիւր յարկի վրայ 2 սենեակ եւ խոհանոց մը: Առջեւը cours: Կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Դիմել Arkaïan, 10 Cité Le Roy, Paris (20): Métro Jourdan:

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Կարտանի «Նիկոլ-Դուման» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին, Պիվէռի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ նախկին աշակերտները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին, Սեվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Աւետիս Թերզիպաշեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ազգ. իշխանութեանց, միութիւններու, մամուլին, ինչպէս եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց յարգանքը եւ ցաւակցութիւնը յայտնեցին իր ողբացեալ ամուսնոյն Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, կը պատրաստուի տօնելու հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը, 15 Յունիս, կիրակի: Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն եւ քոյր միութիւններէն, նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ծախու է

Գարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօշիկի արհեստանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով: Յարմար որ եւ է արհեստի, վաճառատուն, խոհանոց: Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նայող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Դիմել «Յառաջ»ի, Ա. սկզբնատառով:

Փոխադրութեան ընկերութիւն

Transport Robert

Կը ստանձնէ ամէն կարգի եւ ամէն ապրանքի փոխադրութիւն, տրամադրելով բեռնաբարձ կառք: Նոյնիսկ երկար պայմանաժամով վարձու կուտայ օթօ, քամիոն եւայլն: Դիմել 66 Allée de la Seine, Issy les Moulineaux: Հեռաձայն Mic. 28—16:

TAM-TAM

BAR RESTAURANT

(ՏՆօրէՆ Պ. ԿՐԷԿՈՐԵԱՆ)

28, rue St. Séverin, Paris (V)

Métro: St. Michel **Tél. Odé. 34-83**

Հայկական, արեւելեան եւ եւրոպական ընտիր ճաշ: Աղանդերներու նոյն զանազանութիւն: Արեւելեան առաջնակարգ նուագախումբ: Կ'երգէ Փարիզի ծանօթ արուեստագիտուհի եւ երգչուհի **Mme. SONIA KARAKACHE**: Նախընտրելի է նախապէս գրաւել սեղանը:

Աշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin եւ Tannerie:** Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:**

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ

Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947

Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ֆր., Արտա. 10 Ֆր.
Samedi 12 AVRIL 1947 Շաբաթ 12 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5008–Նոր շրջան թիւ 617 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՅԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ամէն օր սեւ լուր մը: Ո՞ւր կ'երթանք այս-պէս, միջազգային թէ ազգային տեսակէտով:

= Ինչո՞ւ կը զարմանաք: Դեռ նոր կը բաց-ուին աննախընթաց Աշխարհամարտին վէրքերն ու խոցերը: Բնութիւնն ալ իր ամպերն ու փոթորիկ-ները չունի՞:

— Այո, բայց քաղաքական կեանքը շատ աւե-լի խախուտ է, եւ ամէն օր անակնկալ մը կը պա-տահի: Ահա նորէն խօսքեր նոր պատերազմի մը մասին:

= Մարդկութիւնը այնքան յոգնած, զզուած է որ, տասն անգամ, հարիւր անգամ պիտի հաշ-ուէ, նորէն կրակը նետուելու համար: Բա՛ռն ան-գամ — Երրորդ Աշխարհամարտ — գլխու պտոյտ կը պատճառէ:

— Եւ սակայն կը պատրաստուին: Ոչ միայն անընդհատ կը շարունակուի զինարշաւը, պարտա-ւորիչ զինուորագրութեամբ եւ յայտնի թէ գաղտ-նի զէնքերով, այլեւ միտքերն ալ այդ ուղղու-թեամբ կը գործեն: Օրինակ՝ ամերիկացի երես-փոխաններուն եւ ծերակուտականներուն ճառերը:

= Այդ հրաշունչ ելոյթները մեծ մասով քա-ղաքական խաղեր են: Կուսակցական կամ ընտրա-կան պայքարը, տնտեսական, դասակարգային շա-հեր յաճախ լեզու կը դնեն ամէնէն խոպոպանէր մարդուն բերանը: Իրենք ալ գիտեն թէ ինչ կը նշանակէ նոր փոթորիկ մը:

— Չէ՞ք ընդունիր թէ հետզհետէ կը լարուին Անգլօսաքսոններուն եւ Խ. Միութեան յարաբե-րութիւնները, ինչ որ կրնայ ի վերջոյ յանգիլ ան-դարմանելի աղէտի մը:

= Նոր չէ որ կը լարուին այդ յարաբերու-թիւնները: Երկու հիմնովին տարբեր աշխարհա-հայեացքներ կրնա՞ն հաշտ երթալ ամէն հարցի մէջ: [illegible] եւ եր-կու կողմերը միացեալ ճակատ կը կազմեն երրորդ ուժի մը դէմ, մինչեւ տեսանք պատերազմի ըն-թացքին: Հիմա որ երրորդ ուժը խորտակուած է, պայքարը կը վերսկսի:

— Դժբախտաբար չափազանց շատ են վիճելի հարցերը, եւ ահա նորէն սեւ ամպեր հայկական հորիզոնին վրայ: Միշտ մենք ենք որ կը տուժենք:

= Ոչ միայն մենք, այլեւ բոլոր փոքր եւ ան-զօր ժողովուրդները: Բոլոր անոնք որ կը գտն-ուին Զօրեղներու աշխարհակալութեան ճամբանե-րուն վրայ:

— Ուրի՞շ բան է մեր տառապանքը:

= Մենք միամիտներս ենք որ ամէն բան հայ-կական ակնոցով կը դիտենք: Եւ արդարութիւն կը սպասենք, երբ մարդիկ զբաղած են քարիւղի արտադրութեան աճուրդով կամ նուազուրդով: Աւելի բախտաւո՞ր են, այսօր, Ռումանիան, Պուլ-կարիան, Յունաստանը եւ ուրիշներ: Որո՞ւ հաշ-ուին կը հոսի արիւնը, Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ լեռներուն մէջ…

— Ուրեմն եղածով պիտի գոհանա՞նք:

= Վա՛յ այն ժողովուրդին որ կը վհատի զա-նազան դժուարութեանց եւ յուսախաբութեանց առջեւ: Անգամ մը հաշուեցէք թէ ի՛նչ փոթորիկ-ներ անցուցինք, մինչեւ որ պետին մէկ ափը հա-սանք: Լեռներ կը գլորին ժողովուրդներու կամ-քին եւ հաւատքին առջեւ: Բայց միայն կամքն ու հաւատքը բաւական չեն: Պէտք է միշտ հետապըն-դել, տոկալ եւ գործել, ինչպէս անոնք որ առաջին անգամ ձեւակերպեցին Հայկական Հարցը

— Երբ Մ. Նահանգներն անգամ դիրք բռնած են եւ կ'ուզեն պաշտպանել, աւելի զօրացնել Թուրքիա…

= Ոչինչ, այսօր կը զօրացնեն, օր մըն ալ կը լքեն, երբ համաձայնութեան գետին մը գտնեն Խ. Միութեան հետ: Այդպէս չեղա՞ւ 1914ին ալ, երբ Անգլօսաքսոնները միացեալ ճակատ կազմած էին ցարական Ռուսիոյ հետ: Մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ զգուշանալ Թերխաչ մարզանքներէ, սերտելով պատմութեան դասերը:

— Ատոր համար ալ տարրական պայման է շարժման մէջ դնել բոլոր հասուն ուժերը, առանց կանխակալ կարծիքներու:

= Եւ մանաւանդ մէկդի դնել այն անբարոյա-կան հոգեբանութիւնը որ կը ծամծմէ սա զարշելի բառերը,— «Հայաստանասէր» եւ «Հակահայաս-տանեան»:

Ծ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԻՐ ՁԱՐՁԱՐԱՆԱՑ

Եթէ մեր խմբագիրները պատմէին իրենց յու-շերը, ո՜րքան շահեկան գիրքեր պիտի ունենա-յինք, որոնք մեզի պիտի խօսէին խոնարհներու կարգին, շատ մըն ալ մեծերու մասին:

Մասնաւորաբար ձեռագիրներ կարդալու ի-րենց անսովոր փարձութեան հետ կապուած են հէքեաթային մանրավէպեր…

Ամէնէն յատկանշականը՝ Օշականին ձեռագի-րը կարդալն է կարծեմ: Կարդա՛լ եւ ընդօրինակել, քանի որ տպարաններու գրաշարները կը մերժեն շարել զայն, եթէ չընդօրինակուի:

Ու ստիպուած ես նստիլ ու գրել կամայ, ակա-մայ: Խոշորացոյց մը ձեռքը, խմբագիրը կը ճգնի քակել հանգոյցը: Նախադասութեան իմաստը ամ-բողջացնելու դիւրութիւն ալ չունիս, երբ գործդ Օշականին հետ է:

Սրբագրիչը կը սկսի բարձր կարդալ, իմաստը ըմբռնելու եւ սխալ չընելու համար: Եւ յանկարծ «Ջեղաւ» մը կը թռի բերնէն: Բառերը չեն նյանչց-ուրները: Զանոնք իրարու քով բերողը, դարուս ա-մէնէն խնայողական տառերովը — կարծես հրդուժ ըրած է չարչարել խմբագիրն ու տողաշարը: Դեռ չեմ խօսիր լեզուի մասին:

Ու յանկարծ միտքս կ'իյնան «Մնացորդաց»ը կարդացող եւ շարող հերոսները:

Ի՜նչ քաջութիւն պէտք էր, քակելու համար այդ ահաւոր հիւսուածքը: Կ'ըսեն թէ Մխիթար-եան Գուրգէնն է այդ «քաջերուն» քաջը, որ սակայն իր կարգին կը դիմէ եղեր խոշորացոյցին օժանդա-կութեան…

«Ի՜նչ մեղք եմ գործեր, Տէր Աստուած, որ գիս կը պատժես Օշականին ձեռագրով», կ'աղա-ղակէր երէկ «Յառաջ»ի սրբագրիչը: Եւ յետոյ ա-նէծք մը Թռաւ [illegible] մը բնագը Օշականին գիրը կարդալու դատապար-տուի…

ՍՕՍԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան նամակը ուղղած է Ֆր, Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, որ հարիւր հազար ֆր. տրամադրած էր ներգաղթի հանգանակութեան.—

Փարիզ, 5 Ապրիլ, 1947.—Համեստափայլ Տի-կին Միսաքեան, Ատենապետուհի Ֆր. Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան, Փարիզ:

Յարգելի Տիկին

Հաճոյքը ունեցայ ստանալու Պատ. Վարչու-թեանդ 20 Մարտ Թուակիր գրութիւնը, ներփակ հարիւր հազար ֆրանքի չէքով, ի նպաստ Ներ-գաղթի համազգային հանգանակութեան: Կը փու-թամ յայտնել իմ անկեղծ շնորհակալութիւններս թէ յարգելի Վարչութեանդ եւ թէ բոլոր նուիրա-տուներուն: Ձեզ փոխանցուած ըլլալով Ներգաղ-թի Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնաժողովին, գրու-թեանս հետ կը ստանաք համապատասխան ստացա-գիր:

Հայրական Օրհնածայն ողջոյններով մնամ ա-ղօթարար Կաթող. պատուիրակ եւ Նախագահ Ներ-գաղթի հանգանակութեան Կեդր. Յանձնաժողովի

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ իտալացի վարժուհի մը, Մարիա Փասքուինէլլի, որ սպան-նած էր Փոլայի անգլիացի հրամանատարը, զօր. Ուինթըն: Մահապարտը մերժեց վերաքննութեան դիմել, հայրենասիրական գործ մը համարելով իր արարքը:

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը ծաւալին Իտալիոյ մէջ: Տասը հազար անգործ բանուորներ կոխեցին Թորինոյի նահանգապետութիւնը: Նման ցոյցեր տեղի ունեցան Միլանի, Պարիի, Ֆիորէնցայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Գործադուլ հռչակած են դատաւորներ, ուսուցիչներ, պաշտօնատարներ, նոյնիսկ ոստիկաններ:

156 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, հազար հոգի վիրաւորուե-ցան Թէքսասի նահանգին մէջ (Հիւս. Ամերիկա), ահռելի Թաթառի մը հետեւանքով: Հազարաւոր-ներ անպատսպար կը մնան: Ամբողջ գիւղ մը քանդուեցաւ:

ԹՐՈՒՄԸՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ՈՒՂՂՈՒԱԾ Է Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Թուրքիոյ ապահովութիւնն ալ վտանգուած»

Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին Եչ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Քոնըլի, որ մասնակցած էր Փա-րիզի հաշտութեան խորհրդաժողովին, առաջար-կեց ընդունիլ նախագահ Թրումընի ծրագիրը: Այս առթիւ չեշտակի յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ իր տիրապետութեան տակ առնել Եւրոպան եւ ամբողջ աշխարհը:

Ծերակուտականը աւելի ընդլայնելով իր տե-սակէտները, շեշտեց.— Ինչո՞ւ ժխտել թէ ծրա-գրին հիմնական նպատակներէն մէկն է միջոցներ ճարել որպէսզի Յունաստան եւ Թուրքիա կարե-նան դիմադրել Խ. Ռուսիոյ եւ անոր արբանեակ պետութեանց ոտնձգութիւններուն: Մենք պէտք է պահանջենք Ռուսաստանէն մէկդի դնել այն մե-թոտները որոնց շնորհիւ հպատակեցուց արբան-եակ պետութիւնները: Մենք պէտք է բացորոշապէս հասկցնենք թէ իբրեւ ազգ եւ իբրեւ ժողովուրդ պիտի դիմադրենք ազատ ժողովուրդներու անկա-խութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը ջնջելու այս ճիգին: Ռուսաստան իրաւունք ունի ընտրելու իր ուզած վարչական կարգուսարքը, բայց իրաւունք չունի խախտելու անկախ եւ գերիշխան պետութեանց ուժը եւ իր տիրապետութեան տակ առնելու զանոնք:

«ԿԱՐԳԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԻՏԻ ԳԱՅ»

«Եթէ Յունաստան եւ Թուրքիա իյնան Խ. Ռուսիոյ տիրապետութեան տակ, Իտալիան պիտի դառնայ յաջորդ զոհը այս տնտեսական, զինուո-րական եւ քաղաքական նախայարձակման: Իտա-լիայէն անդին կը տարածուի Եուկոսլաւիան, հլու հպատակ Սովետներուն: Եթէ Իտալիան իյնայ, յաջորդ նշանակէտը պիտի ըլլայ Ֆրանսան: Ալպա-նիա, Եուկոսլաւիա եւ Պուլկարիա ամբողջովին Խ. Ռուսիոյ տիրապետութեան տակ են: Անոնք իրենց կամքով կամ ջախջախիչ զինեալ ուժերու սպառ-նալիքին տակ ընդունած են Խ. Ռուսիոյ վարդա-պետութիւնները եւ գաղափարները: Կը բաւէ ակ-նարկ մը նետել Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ դժբախտ կացութեան վրայ, իմանա-լու համար թէ ռուսական դրութիւնը ինչպէս կլա-նած է այդ անբախտ երկիրներու [illegible]»:

Շարունակելով իր ճառը, ամերիկացի ծերա-կուտականը պահանջեց որ Խ. Միութիւնը դադ-րեցնէ ուրիշ երկիրներու մէջ սողոսկիլ, իր սա-հմանները իբրեւ սպառնալիք չգործածէ դրացինե-րու դէմ, յարգէ ուրիշ ազգերու գերիշխանութիւ-նը եւ հողային ամբողջութիւնը եւ կատարէ իր պարտաւորութիւնները իբրեւ անդամ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, ապահովելու հա-մար խաղաղութիւնը եւ խաղաղասիրական կար-գադրութիւնները: Իր կարծիքով, յոյս չկայ ար-դար կարգադրութիւն մը ստանալու Միացեալ Ազ-գերէն՝ յունական եւ թրքական հարցերուն հա-մար, քանի որ Պ. Կրոմիքօ (խորհրդային ներկա-յացուցիչը) պիտի մերժէ (վեթօ) օգնութեան որ եւ է ծրագիր, եթէ ժողովին ներկայացուի: Ինք համոզուած է թէ Յունաստանի հրոսակային կռիւները կը քաջալերուին Ալպանիոյ, Եուկոսլա-ւիոյ եւ Պուլկարիոյ կողմէ: Յետոյ, «հանրածա-նօթ իրողութիւն մըն է թէ Թուրքիա տեւական սպառնալիքի տակ է դուրսէն եւ իր ապահովու-թիւնը վտանգուած է»:

Ծերակուտականը այս առթիւ ըսաւ Թղթակ-ցի մը թէ նախագահ Թրումընի առաջարկը յստա-կապէս ուղղուած է Խ. Միութեան դէմ: «Ամէն մարդ գիտէ որ այդ է մեր ըրածը եւ ես պատճառ մը չեմ տեսներ թէ ինչո՛ւ այդպէս պիտի չըսեմ»:

Ուրիշ ծերակուտական մը, Պուշֆիլտ, յայ-տարարեց ժողովին մէջ թէ «անկասկած Մ. Նա-հանգները անգամ մը եւս դէպի համաշխարհային պատերազմ կ'երթան»: Երրորդ մը, Քլոտ Փիփըր, ըսաւ թէ իր կարծիքով նախագահին ծրագիրը «պատերազմ է Խ. Միութեան դէմ»: Վերջապէս չորրորդ ծերակուտական մը, Էտուին Ճոնսըն, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ Մ. Նահանգներուն համար խոհեմութիւն պիտի ըլլար «հաշուել ծախքերը, երբ դեռ չենք ձեռնարկած վայրի սագի արշաւանքի մը, խափանելու համար համայնավարութիւնը ի սփիւռս աշխարհի»:

★ Ծերակոյտի նոյն նիստին մէջ քուէարկուե-ցաւ Վանտընպէրկի մէկ բանաձեւը, որուն համա-ձայն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կրնայ ի հարկին դադրեցնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ համար տրամադրուած ամերիկեան օգ-նութիւնը: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ օգնութիւնը կրնայ ընդհատուիլ, երբ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժո-ղովին 2/3ը կամ Ապահովութեան Խորհուրդին 11 անդամներէն եօթը հաստատեն թէ ՄԱԿի ձեռք ա-ռած միջոցները աւելորդ կամ անբաղձալի կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ

Պատմական Բարձր Հայքը կը պարփակէր Նաեւ Երզնկան։ Այսօր Բարձր Հայք ըսելով կը հասկընանք Էրզրումը, Դերջանը, Բաբերդը եւ Սպերը։

Այս հողամասը ունի 14.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն։

1914ին Էրզրումի վիլայէթը ունէր 215.000 Հայեր, որոնց 105.000ը վերոյիշեալ հողամասին մէջ։ Էրզրում քաղաքը ունէր 15.000 հայութիւն։ Շրջակայ գիւղերու բնակիչները մեծ մասով Հայեր էին։ Միւս բնակիչներն էին Թուրք, Ցոյն, Չէրքէզ, Լազ, Պարսիկ, Քիւրտ, Գըզըլպաշ։

Էրզրումի մէջ էր արեւմտեան Հայաստանի մեծագոյն հայկական կրթական հաստատութիւնը, Սանասարեան վարժարանը, որու ամառնային գրօսավայրն էր Սրտաձոր։ Բարձր Հայք 1900 մեթր բարձրութեամբ բարձրաւանդակ մըն է, կը համապատասխանէ Եփրատի եւ Ճորոխի վերին հովիտներուն։ Եփրատ իր վերին հոսանքին մօտ կը ձեւացնէ չամբ մը, օժտուած Դըրնիկի կամուրջով, որսի թռչուններով եւ ձուկերով, ընդ որս կարմրախայտ։

Եփրատ կը ծնի Տումլու կամ Ծաղկանց լեռներէն։ Գլխաւոր գետակիցներն են, Բլուր գետ, Գըզըլ Ըրմաք, Սէրչէմ գետ, Տուզլաչայ։ Հողամասի հիւսիսային կողմը կը բարձրանան Գոնտական կամ Պարխար լեռները, Վավուկ եւ Ձիարէթ կատարներով։ Արեւելեան կողմը Տումլի տաղ՝ Կուրճի Պօղազի լեռնանցքով, Տէվէպոյնու եւ համանուն լեռնանցքը, Քարկաբազար, Փալանտէօքէն - Գոհանամ, որուն քսուելով անցած է Նոյի տապանը, համաձայն աւանդութեան։ Հարաւը՝ Պաքըր փաշա, Ճէմալ տաղ, Խօշմուր տաղ, Շէյթան տաղ եւ Բիւրակն։ Արեւմուտքը Մելբերդ, Քէշիշ տաղ, Տատեան տաղ, Հաջի Կարտաշ, Օթլուք, Կոփ եւ Եէյէն տաղ։ Գաւառին միւս լեռներն են Աք Պաբա, Շէյխիջիք, Կարակայա, Էյէրլի, Չէրտիքչէ, Մարիամ, Խալխալ, Խաչ, Կինտիմ, Թօփ, Ս. Նշան, Եէսէր չէօլ, Պօղան, Թօշիկ, Գօղան, Քիրէմէտլիք, Սիալլի քայա (Սէրջէմ ձորի քով ունի վայրի մեղր), Ասլան Քայա լեռները։ Սանսա կամ Զորսի կիրճը Էրզրումը կը կապէ Երզնկայի։

Բարձր Հայք կ'արտադրէ հացահատիկներ, ցորեն, բրինձ, բանջարեղէն։ Սովիատեն հողի տակէն կը հանեն կոճղէզի նման արմատ մը եւ հացի [illegible] արօտատեղիները կը [illegible] ներու բազմաթիւ հօտեր։ Բաբերդի եւ Սպերի շրջանները յարմար են այգեգործութեան եւ օժտուած են հարուստ անտառներով։

Վայրի կենդանիներէն նշանաւոր են եղջերու, գայլ, արջ, աղուէս, Նապաստակ եւ կովրծուծ երկայնապոչ կենդանի մը, որ ոչխարին կաթը ծծելով կը թունաւորէ զայն։ Հանքային հարստութիւններն են, ջերմուկներ (Ըլըճա, Սուք ջերմուկ, Հինք, Շըխնոց), Երկաթ, Նաւթ (Մամախաթունի մօտ), հանքածուխ (Քիւքիւրտլիւ, Մատէն քէօյ), պղինձ (Բաբերդի մօտ Հանք գիւղ), քարահանքեր (Էրզրումի մօտ եւ Բաբերդի Երկին գիւղը), կը կարծուի նաեւ թէ Բաբերդի եւ Սպերի շրջանները օժտուած են ոսկիի եւ արծաթի հանքերով։

Դերջանի Բաղառիճ աւանին մէջ կանգնած էր Միհրի մեհեանը։

Գլխաւոր վանքերն են Հնձուց կամ Կարմիր վանք, Մուտըրկու Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Խաչկար վանք որու Հերակլ կայսրը տուած է Խաչափայտէն մաս մը։ Կը գտնուի օձուտ եւ քարքրուտ վայր մը։ Ծաղկարի Ս. Դաւիթ Դերջանի մէջ։ Միջին դարուն նշանաւոր էր Խըլաձորի վանքը Դերջանի մէջ։

Հետաքրքրական ուխտատեղիներ են Հախիսիմեանց քարայրը, Կարմիր վանքի կոնակը։ Շողանի ձորի ուխտատեղին։ Ս. Նշան՝ ուր Ցոյները Ապրիլ 23ին Ս. Գէորգի տօնը կը տօնեն, (Ս. Գէորգ նախկին հեթանոսական կայծակի վիշապասպան աստուածն է)։ Ապտրահման կազի, որ հայ նահապետի մը գերեզմանն է, սակայն Թուրքերը զայն իւրացուցած էին։

Էրզրումի դաշտը ունի 30 մղոն երկարութիւն եւ 12 մղոն լայնք։ Կլիման խիստ, ձմեռը չափազանց ցուրտ՝ կը տեւէ վեց ամիս. ամառը բարեխառն։ Էրզրում, հայկական անունով Կարին, Հայաստանի բանալին է, բերդաքաղաքէ աւելի բան մը, կատարեալ ամրացած ճակատ մը որ կը փակէ Տէվէպոյնու եւ Կուրճի Պօղազը, անանցանելի բեռներու միջեւ, Տէվէպոյնուի հարաւը մշտական ամրոցներ, Փալանտէօքէնի վրայ կրակի երեք յարկեր կը կազմէին։ Այս ամրացած կատարին ամենէն բարձր կէտը Զօպան Տէտէ (3200 մ.) կ'իշխէ Տէվէպոյնուի վրայ։ Կիւրճի Պօղազի եւ Տէվէպոյնուի միջեւ Քարկապազարի ցից ապառաժը (3740 մեթր) թեթեւ ամրութիւններով։ Իսկ Քարակէօպէք եւ Թափթա կը փակեն Կիւրճիւ Պօղազը։ Հինձի բերդը կը պաշտպանէ երկու կիրճերու հանգոյցը։ 1914ին գերմանացի գնդապետ Ֆօն Ֆոսսէլդ ուժովցուցած էր պաշտպանութիւնը թեթեւ ամրութիւններով, յառաջացեալ դիրքերով պաշտպանելով բերդերը եւ անոնց միջեւ պտտուող միջոցները։ Արեւմտեան կողմէն քաղաքը մեծ պաշտպանութիւն չունի։ 1878ի պաշտպանողական դրութիւնը կը փակէր Վանքտէրէսին՝ Թօփ տաղի եւ Տէվէպոյունի միջեւ։ Եըլտըրըմ տէրէսին, Թօփ տաղը, Քէրէմէտլիք բլուրներ, Ախալի, Ս. Նշան, Մէջիտիէ, Ազիզիէ եւ ուրիշ 11 ամրոցներով քաղքէն 600-700 մեթր հեռու։

Միւս նշանաւոր բերդերուն անուններն են Տալան կէչ, Ուզուն Ահմէտ, Արզը-Աչըք, Քապուրկա, Սըվաչը։ Անշուշտ հիմա քաղաքը աւելի ամրացած է։ Շատ քիչ բան կը մնայ հին բիւզանդական ամրութիւններէն։

Փալանտէօքէնի աղբիւրները կը հայթայթեն Էրզրումի ջուրը։ Շրջակայ գիւղերէն նշանաւոր են Մուտուրկա, Թուանճ, Հինձք, Ջիթօվ, Ղարարգ (մօտը նախկին Արծն քաղաքի աւերակները), Աչդալէ, Ըլըճա, Սնկառիչ, Մէօրդիւլիւք, Կէզ, Զիֆթլիք եւ Կաւ։

Դերջանի կեդրոնն է Մամախաթուն։ Գլխաւոր գիւղերն են Բաղառիճ, Բուլք, Ծաղկարի, Ճորոխի հովտին մէջ եւ Բաբերդ, Բագրատունիներու բերդաքաղաքը, որու շրջակայ գիւղերէն նշանաւոր են Քսանթաց, Քարավանակ, Վարդահան, Լսոնք, Բլուր, Աւերակ, Բռնակապան։

Դէպի հիւսիս արեւելք, միշտ Ճորոխի վրայ Սպեր ունի փնտիր մեղր։ Շրջակայ գիւղերէն նշանաւոր են Մանցը, Խօզաղբիւր եւ Ջուրակէնցը (Ջրակոյս) որու անունը կը թուի դիցաբանական ծագում ունենալ։ Բարձր Հայքէ կ'անցնի Արտաշատ - Սատաղ պատմական ճանապարհը, եւ Հայաստանը Փոքր Ասիոյ կապող ճամբան։

Էրզրում կը հրատարակուէր «Յառաջ» թերթը, որուն խմբագիրներ եղած են, յաջորդաբար, Եղիշէ Թոփչեան, Ս. Վրացեան, Լիպարիտ, Շաւարշ Միսաքեան եւ այլն։

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Պատմութեան համար

Քսանեւհինգ տարիէ ի վեր Թուրքիոյ ժողովուրդին քաղաքական ճակատագրի ղեկը բռնած է Իսմէթ Ինէօնիւ որ Աթաթիւրքի աջ բազուկն էր։ Ժողովրդական քայլերգներ պանծացնելով ու փառաբանելով կը կոչեն զինք Թուրք ցեղի աչքին բիբը։ Թուրք խմբագրապետներ, ի պէտս արեւմտեան ազգերու, անոր յերիւրածոյ ու անճիշտ կենսագրականները տուին, Իզմիրի եւ Պոլսոյ պէս մեծ ոստաններ նշանակելով անոր իբրեւ ծննդավայր։ Բայց մենք լաւ գիտենք թէ անոր պապերուն ծննդավայրը Մալաթիան է ու անոր ընտանեկան պարագաները մեզմէ շատերուս ծանօթ են։ Եւ աւելի ճիշտ ու որոշ Մալաթիոյ շրջաններու խիստ հայաշատ Զրմուղտի (հայերէն Զրմուղ) գիւղէն է անոր ընտանիքը։

Լեռնադաշտի մը լանջքին վրայ կը ծաղկի հնադարեան Մելիտինէն, Փոքր Հայքի թագուհին։ Ընդարձակ ու արգասաբեր հողեր ամէն կողմ։ Ոռոգուած զուլալ ու ականակիտ ջուրերով, որոնք խոխոջելով կ'իջնեն Տէր Մէսիհ (ասորերէն Ս. Փրկչայ վանորայք) ձորամէջէն։ Ջուրերու ակը կը գտնուի ձորին բարձրադիր գագաթը։ Ջուրերը ակէն քանի մը մղոն անդին զարմանալիօրէն կ'առատանան, այն ատրիճանաւոր Զրմուղտի գիւղին մէջ պատկառելի գետակ մը կը կազմեն։ Եւ ահա այդ գիւղն է որ ջրաբաշխ առուներ, ագուգաներ, կապտելով այդ կենսատու հեղուկը, կ'ուղղեն զայն լեռնադաշտի զանազան ուղղութիւններուն, ոփոխելու համար դաշտերուն մէջ կանաչադեղութիւն, արգասաբերութիւն ու կեանք։ Ասորեստանի, Ցոյներու, Հռովմէացիներու աշխատութիւնը կայ այդ ջրաբաշխական գործին մէջ, բայց քաջարի Արմէնները կատարելագործած են իսկական ջրբաժանագիւղ մը հիմնելով ու կնքելով զայն, Զրմուղի, Զրմուղտին, Իսմէթ Ինէօնիւի պապերուն անմիջական ծննդավայրը։ Հայ Զրմուղտագիւղի անունը, դարերու աղաւաղման ենթարկուելով, ընդունարանական աղղեցութեանց տակ ծըված է այսօրուան Զրմուղտին։ Մելիտինէն, երկրաշարժի աւերներու հետեւանքով քանիցս քայքայուած, մօտեցաւ դէպի Զրմուղագիւղը ու ձորաբերանը, անուանելով վերի քաղաք ու ապա Մալաթիա։ Լեռնադաշտին մէջ, քաղաքի մօտերը հագուագիւտ են այգիները, գրեթէ ոչ մէկ այգեստան կայ դաշտի վրայ։ Բոլոր այգիները իրենց զարմանազան որթերով կը փռուին վերին ձորամէջի հանդիպակաց կողերուն վրայ, որոնց մէջէն կը կարկաչէ դաշտ[illegible]

Մելիտինեցիներու [illegible] գործածուի այդի բառէն դատ ուրիշ բառ մը, նշանակելու համար պարտէզ մը կամ բանջարանոց մը։ Ամէն ոք իր «էգին» ունի, բայց գրեթէ ոչ մէկ Հայ իսկական այգի մը, այգեստան մը, որոնք վերին ձորամէջի Աստաֆի, Պանազի, Զրմուղտի Քիւնտիւպակ գիւղերուն փառքն ու հարստութիւնը կը կազմեն։ Ոչ մէկ հայ ընտանիք այդ գիւղերուն մէջ։ Եկած է ճամբէն անցնող Սելճուքը, գրաւած մեր պապենական այգեստաններն ու հողերը եւ վերի ու ստորին բրած խոպան դաշտի վրայ հայ ժողովուրդը։ Ամէն գարնան այգեստանները կը կանանչանան, եւ իւրաքանչիւր եղանակին միրգերը կը հասնին, անոնց հետ կոյսեր ու աղջիկներ եւս, որոնց ժպիտին ու դիմագծին մէջ կարելի է զգալ այդ այգեստաններու ուժն ու ամբողջկենսունակութիւնը ու յաճախ այլասերած հայ ցեղի մը յատկագծերը։ Գիւղերուն մէջ կը տիրապետեն միահեծան, փարթամ Թուրք ընտանիքներ, ինչպէս Ֆէթթահները եւ ուրիշներ, յղփացած ու շուայտ կեանքով, որոնք խրախճանական սեղաններու շուրջ կը քամեն կարմիր ու արիւնոտ բաժակներ, Հայուն արիւնն ու Հայուն քրտինքը։

Գարնան միայն, Թուրք այրիացած ու աղքատ կիներ, կ'իջնէին դէպի քաղաքը, ծրար մը իրենց ուսերուն եւ անցնելով փողոցէ փողոց, հայ թաղէ թաղ կը ծախէին որթատերեւներ կանաչ ու թարմ զորս Մալաթիացի կինը պահածոյ կը դնէր ձմրան իր լիցքերուն համար։ Տերեւներն այդ խորհրդանիշն էին, այգեստաններու հարազատ տէրերուն՝ թափած դարերու արցունքին ու քրտինքին եւ տեւաբեւաթափ եղած Մելիտինցի հայ զաւակներուն։

Բայց այսօր ազգերը մոռացութեան կուտան մեր այդ պատմութիւնը։ Ազատ Քրիստոնեայ, Միացեալ Նահանգները իրենց աջը կ'երկարեն մեր Զրմուղի գիւղի սելճուքին ու անոր թիկունք կը հանդիսանան, անտեսելով հայ փոքրիկ ժողովուրդի արդար իրաւունքը։ Ազգերն ազատ համախմբուած ճոխ սեղաններու շուրջ, կը տօնեն զարունը, արիւնոտ ու լի բաժակներ ի ձեռին։ Իսկ մենք մտաբանդի, աստանդական ման կուգանք օտար աշխարհներ։ Բայց պիտի գայ անկասկած մեզի համար ալ գարուն մը նոր, եթէ մեր կամքերը չնկին, եթէ մեր մէջ աներկրայելի հաւատքը պահենք Մեսրոպեան գիւտին ու հանճարին, եթէ յարգենք միտքն ու ուղղութիւն ու եթէ իրար սիրենք, քանզի մերն է հողը, մենք ենք անոր տէրերն արդար։ Այն ատեն մեր հնձաններու կարմիր գինիով ու լիք բաժակներով պիտի տօնենք հայ ժողովուրդի յարութեան տօնը։

Յ. ԱԶԱՏԽԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԸ «ԱՐԵՒ», ՀԱՅԸ «ԳՈՐՏ»...

ԽՄԲ.— Թուրք մամուլը նորէն փրփրած է, Ամերիկայի Հայերու բողոքի ցոյցերուն առթիւ։ Նմոյշ մը՝ տխրահռչակ Թասվիրէն որ կը մնայ միշտ նոյն մոլեռանդ ամբոխավարը։ Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ Թուրքիոյ վարչապետը նոր «բարեփոխումներ» կը խոստանայ ի նպաստ փոքրամասնութեանց (30 Մարտ).—

Հայկական լեզուն Ամերիկայի մէջ անգամ մը եւս Թուրքիոյ դէմ շարժման լծուած է՝ խօսքով, [illegible] եւ ատամներով ;

Երեւակայեցէք գորտ մը կ'ուզէ արեւը համգիտանալ զօրաւոր գետի մը ընթացքին, բայց հոսանքը կ'առնէ կը տանի զայն։

Հայերն ալ ամէն խնդրի մէջ կ'ուզեն մեր ճամբան խափանել։ Սան Ֆրանչիսկոյի Խորհրդաժողովէն մինչեւ Թրումընի օժանդակութեան ծրագիրը մեզի դէմ կը գործեն։

Երբ բոլշեւիկ Ռուսիա զիրենք կը հրաւիրէ մագնելով կ'եսթան, գիտնալով հանդերձ թէ դժոխքը պիտի մտնեն։ Ասոնք միակ նպատակ մը ունին.— օր մը առիթ գտնել մեզի դէմ գնդակ արձակելու։

Անշուշտ մեր խօսքը կը վերաբերի դուրսի Հայերուն...։

Քանի որ կարելի չէ մարդոց սիրտը բանալ եւ տեսնել թէ ինչ կայ հոն, «կասկածէ զերծ» կը նկատենք Թուրքիարնակ ափ մը Հայերը։ Մինչեւ որ հակառակը հաստատուի, լաւ հայրենակիցներ կը նկատենք զանոնք։

Կը հասկնանք, անոնք կը մրկին վրէժի զգացումով, որովհետեւ կորսնցուցած են անցեալը. ինչո՞ւ սակայն կէս դար առաջ՝ ըմբոստացան մեզի դէմ եւ ռումբեր նետեցին. մեզի հաւասար իրաւունքներ կը վայելէին։ Ցանցանքը մե՞րն է, եթէ անկախութիւն ձեռք ձգելու երազով ոտնակոխեցին եւ կորսնցուցին այդ բոլորը։

Աշխարհի ոեւէ երկրին մէջ երբ զէնքի դիմողներ գտնուին, բնականաբար փոխադարձութեան եւ ինքնապաշտպանութեան կը հանդիպին։

Կ'ընդունինք, արուեստագէտ, վաճառական, աշխատասէր մարդիկ են, բայց պատմութեան բռունցքի հարուածին տակ ջարդ ու փշուր եղած են եւ այլեւս ոչ մէկ ատեն կրնան կարեւոր ազգ մը դառնալ։ Դժբախտաբար զերոյի հաւասար է անոնց քաղաքական հասկացողութիւնը եւ ըմբռնումը...

Գիտնալով հանդերձ որ անիմաստ է, ամէն առթիւ կը շարունակեն թոյն սրսկել եւ արեւուն դէմ թուք արձակել։

Որո՞նք են ասոր հեղինակները, Դաշնակները, Հնչակները, թէ ունակութիւնը որ սովորութիւն դարձած է։ Պէտք չէ ազդուիլ, որովհետեւ անկարելի է դարմանել այս վէրքը։

Կարաւանը կը քալէ, ով որ կը հաչէ թող հաչէ»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑՈՒՍԱԲԵՐ, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժին, ճոխ բովանդակութեամբ։ Գ. տարի թիւ 8 (14 Մարտ)։ Հասցէ — B. P. 868, Le Caire (Egypte)։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ (Յապաղած). — Քանի մը ամիսէ ի վեր դաղութիս մէջ կազմուած էր թատերախումբ մը, «Քնար», մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի, Կապոյտ Խաչի եւ Սանուհիներու անդամ անդամուհիներու: Առաջին ներկայացումը տրուեցաւ Մարտ 29ին, Շիրվանզադէի «Նամուսը»:

Հակառակ աննպաստ օդին, խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր Սէն Էնըմոնի սրահը: Շատեր ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ:

Դերակատարները, թէեւ առաջին անգամ բեմ կը բարձրանային, բայց մեծ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերերը:

Սիրելի «Յառաջ», գիտեմ որ սիւնակներդ նեղ են, բայց նկատելով որ այս ներկայացումը սարքուեցաւ մեծ մասով Նոր Սերունդի անդամներու եւ Սանուհիներու, ինչպէս եւ աւելի փոքրերու մասնակցութեամբ, կը խնդրեմ զանց չառնել անոնց անունները: Իսկապէս մեծ խրախուսանք մըն էր, երբ տեսանք 10—12 տարեկան փոքրերը որոնց մաքուր առոգանութիւնը մեծ հրճուանք պատճառեց ներկաներուն: Փոքրիկն Մարի Թաթարեան մեծ յաջողութեամբ կատարեց իր անմեղունակ (Սուսանի դերը): Յաջող էին նոյնպէս փոքրիկներ Յակոբ Զէքեան եւ Սիմոն Հայթայեան (Սէյրան եւ Սմբատ) դերերու մէջ: Գալով գլխաւոր դերակատարներուն, յիշենք Տէր եւ Տիկին Աբրահամեանները, (Սուգյան եւ Սէյրան), Պ. Սարգիս Փիլիկեան (Ռուստամ), Տիկ. Բերուզ Խրիմեան (Սանամ), Տիկ. Վիքթորիա Թաթարեան (Գիւլնազ), Տիկին Վարսենիկ Զէքեան (Մարիամ), Օր. Ժաքլին Երեմեան (սանուհի), որուն առաջին խաղն էր, շատ յաջող կերպով կատարեց Սուսամբարի դերը: Պ. Յովէփեան ստանձնած էր Բարխուդարի եւ Ծըպլիծատուրի կարեւոր դերերը: Տիկ. Տ. Յովսէփեան անգամ մը եւս իր մասնակցութիւնը բերաւ Շպլանիկի դերին մէջ: Պ. Մանուկ Մանուկեան յաջողութեամբ կատարեց Սմբատի դերը, Պ. Ս. Ստեփանեան (Հայրապետ եւ Սէրգէյ բէկ): Բոլորն ալ արժանի են ջերմ շնորհաւորութեան:

Հարսանիքի աւանդական արարին մէջ մեծ անակնկալ մը եղաւ Սանուհիներու շուրջպարը տոհմիկ տարազներով: Գնահատելի էր Օր. Թ. Ստեփանեանի եւ Հ. Իշխանեանի զոյգ պարը, որուն կը մասնակցէին Պ. Պ. Գարեգին (Իշխան) եւ Օհան իրենց ուտով եւ ջութակով:

Անշուշտ խաղը աւելի յաջող պիտի անցնէր եթէ դերակատարները իրենց դերերը աւելի լաւ սորված ըլլային: Մէկ երկու հոգի քիչ մը կը շափազանցէին իրենց դերերուն մէջ: Այդ ալ թերեւս չի պատահէր եթէ խումբը ղեկավար մը ունենար: Հակառակ իր տկարութեան, այս անգամ ալ Պ. Վարդան Խրիմեան սիրով ստանձնած էր յուշարարի պարտականութիւնը:

Շաֆէ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

—•—

ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Գարնանային գեղեցիկ օդով մը Հ.Մ.Ը.Մ.ը կատարեց իր վերջին Promotion d'Honneurի ախոյեանական մրցումը ի ներկայութեան խուռներամ բազմութեան մը: Հիւրերուն մէջ կը նշմարուէին Շաւարշ Նարդունի, տպարանատէր Ց. Տէր Յակոբեան (Փարիզէն), Մալաքեան ընտանիքը, Պ. Henri Verneuil: Ֆրանսական Ֆութպոլի բարձր ատեանը այս մրցումին կարեւորութիւնը նկատի առնելով, դատաւոր նշանակած էր Մարսէյլէն 84 քիլոմեթր հեռուէն St Martin de Crauէն ֆրանսացի բոլորովին չէզոք դատաւոր մը, որուն կ'ընկերանային Ֆէտէրասիոնի երկու ներկայացուցիչներ:

Առաջին կիսախաղին՝ մեր տղաքը ցոյց տուին շատ գեղեցիկ եւ ճարպիկ խաղարկութիւն մը եւ յաջողեցան երկու նշանակէտ շահիլ: Երկրորդ կիսախաղին ոստիկանական խումբը քիչ մը օրէնքէ դուրս խաղարկութեամբ ջանաց դէթ հաւասարիլ՝ եւ նեղել մեր տղաքը, սակայն դատաւորը սուլեց եւ կրցաւ 22 մարզիկներուն պարտադրել կատարեալ խաղարկութիւն: Հանդիսատեսներն ալ պահեցին իրենց պաղարիւնը, ծափահարելով երկու կողմերը: Այս առթիւ իր գնահատանքը յայտնեց ոստիկանական վերատեսուչը որ ներկայ էր:

Երկրորդ կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ.ը թէեւ ունեցաւ լաւ թէքնիք մը, բայց ոստիկանները յաջողեցան երկու նշանակէտ շահիլ, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ը որ մտադրած էր իր ֆութպոլի եղանակը փակել պատուաւոր արդիւնքով մը, շահեցաւ երրորդ նշանակէտ մը, եւ յաղթական հանդիսացաւ 2—3:

Ապրիք, տղաք: Տակաւին երկու ամիս առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը գտնուէր 7րդ դասաւորումով կարգէն թաւալգլոր իյնալու շրջանին մէջ եւ այսօր իր տարած յաղթութիւններով կը բարձրանայ եւ կը գրաւէ Գ. դասաւորումը, զարմանք պատճառելով ֆրանսական մարզական շրջանակին:

Այս առթիւ կը շնորհաւորենք բոլոր մարզիկները, ֆութպոլի յանձնախումբը, պաշտօնական եւ անպաշտօն վարիչները որոնք առանց ընկրկելու դժուարութեանց առջեւ, բոլորը տաք սրտով եւ ձեռք ձեռքի յաջողեցան ցոյց տալ փայլուն գործունէութիւն մը:

Վահան Շամլեան

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը աւարտած իր ախոյենական մրցումները, պիտի ունենայ բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն եւ քոյր մարզական միութիւններու հետ բարեկամական հանդիպումներ: Ուստի կը խնդրէ բոլոր միութիւններէն եւ մասնաճիւղերէն որ անմիջապէս թղթակցութեան մէջ մտնեն միութեանս ֆութպոլի յանձնախումբին հետ, թուականներու եւ պայմաններու որոշման համար: Թղթակցութեան հասցէ.—U.G.Arménienne, Bar du Globe, 7Bld. d'Athènes, Marseille:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը կատարեալ ապաքինում կը մաղթէ իր աննման Ա. խումբի խմբապետին՝ Պ. Աշոտ Վարդանեանի, որ բժշկական գործողութեան հետեւանքով ստիպուած է հանգստանալ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

—•—

ՎԱԼԱՆՍ, 7 Ապրիլ (Յառաջ). — Համաձայն ծրագրուած ախոյենական Finaleի մրցումներուն, Վալանսի Հայ Մարզականին (U.S.A) առաջին երկու խաղերը տեղի ունեցան Մարտ 30ին: Մեր Ա. խումբը պարտուեցաւ աննշան կէտով 2—1, իսկ մերոնք առաւել 4 finalեր ունէին: Ուրեմն, կը հրապարակ մարզական կանոնայրին:

Մեր արի կրտսերները նոյն Finaleը շահեցան միեւնոյն օրը, որով երկրորդ տարին է որ կը հանդիսանան ախոյեան Տոռմ-Արտէշի: Անհամբեր կը կը սպասուէր երրորդին, մեր աննման պատանիներուն (junior) խաղին որ տեղի ունեցաւ այս կիրակի, 6 Ապրիլ, Tournonի դաշտին վրայ, չէզոք վայր: Մրցակիցներն էին Rhodiaի juniorները որոնք 12 տարիէ ի վեր կը պահէին Տոռմ-Արտէշ ախոյենական տիտղոսը: Այժմ մեր արի պատանիները ջախջախիչ պարտութեան մը մատնեցին Rhodia juniorը 5—1ով: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Իրենց Ա. խումբի անպարտելի լաւագոյն խաղացողը, սպանիացի Փեննսիք կը մասնակցէր այս մրցումին: Մեր մասնագէտ վարիչը լուր առած ըլլալով, անոր ճիշտ դիմացը տեղաւորած էր մեր լաւագոյն ուժերէն պատանի Զորզոփեանը: Փեննսիքը, որ հռչակ շահած էր Ռոմի եւ Անսի մրցումներուն մէջ, անշարժութեան դատապարտուեցաւ մեր խումբին առջեւ, ինչպէս կը վկայէ Progrès թերթը (7 Ապրիլ):

Խաղը սկսաւ սովորական ձեւակերպութիւններով, բուռն ծափերու մէջ: Առաջին կիսախաղին սկսելէն երկու վայրկեան վերջ հակառակորդը շահեցաւ առաջին նշանակէտ մը: Գնդակը շատ դանդաղ ոտքի հրմշտուքներէն սահեցաւ դրեթէ անտեսանելի: Տեղացիներուն ոտքը գետնէն կտրած էր: Մենք ալ ծափահարեցինք լուռ եւ կարգապահ: Առաջին եւ վերջինը եղաւ հակառակորդին այս նշանակէտը: Առաջին կիսախաղը կը վերջանար մերոնց յաղթութեամբ, 3—1: Երկրորդ կիսախաղին երկու նշանակէտ եւս շահեցան մեր տղաքը: Մենք Հայերս հանդարտ եւ կարգապահ դուրս ելանք դաշտէն: Բարեկրթութեան փաստ մը որ չվրիպեցաւ տեղացիներու եւ թղթակիցներու ուշադրութենէն: Յաջորդ օրը տեղական մեծ թերթերը, Progrès եւ Dauphiné Libre երկարօրէն վերլուծեր էին U.S.A.ի թեքնիքը, կամքը եւ խաղալու միասնականութիւնը: Վերադարձին Մարսէյլէն Պ. Տալաքիփեան ամբողջ խումբը պատուեց շամփանիայով: Գիշերն ալ խումբին ընծայուեցաւ յաղթանակի ընթրիք:

Նոյն օրը Վալանսի մէջ տեղի ունեցաւ մեծ մրցում մը մեր դաշտին վրայ Nimesի Olympique Professionnel R. խումբին եւ մեր Ա. խումբին միջեւ: Ներկայ էր մեծ բազմութիւն մը: Խաղին բացումը սկսաւ մեր մինիմներուն և GrangeslesValenceի cadetներուն միջեւ: Մեր աննման մինիմը յաղթեց 1—0: Շատ հաճելի էր այս փոքր տղոց խաղը:

Ժամը 3.30ի սկսաւ մեր Ա. խումբին ու Nimesի Olympique Professionnelի մրցումը: Թէեւ մեզմէ 3 դաս աւելի բարձր էին, խաղը վերջացաւ հաւասար, 1—1: Այս առթիւ անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ մեր Ա. խումբին անցեալ կիրակի օրուան պարտութիւնը դիպուած մըն էր: Այս մեծ խումբը իր անկարելին փորձեց պատուով դուրս գալու դաշտէն: Սակայն անօգուտ:

Քրիստափոր

ՈՒՐԱԽԱԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

—•—

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ). — Կիրակի, 30 Մարտ տեղի ունեցաւ նշանախօսութեան հանդէսը ընկեր Ք. Թիրեաքեանի աղջկան՝ Կապոյտ Խաչի սանուհիներէն եւ Թեւիկներու ղեկավար՝ Օր. Անիկ Թիրեաքեանի ընդ Պ. Հրանդ Տէմիրճեանի:

Հանդէսին վարիչը, ընկ. Աստիկ Աչճեան յաջորդաբար խօսելու հրաւիրեց ներկաները: Շնորհաւորութեան խօսքեր ուղղեցին Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ատենապետուհի Տիկ. Նազաչեան եւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ ընկ. Գ. Փիլիկեան, որ առաջարկեց ծաղկեփունջի գումարները յատկացնել ազգապահպանման եւ հայրենասիրական նպատակներու: Այսպէս գոյացաւ կոկիկ գումար մը:

Հայկական ու եւրոպական պարերու ընթացքին մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ եւ Խ. Հայաստանի նոր կենցաղի երգեր ու ստեղծուեցաւ հայրենասիրական ոգեւորութիւն մը: Ընկ. Ա. Աչճեան յոյս յայտնեց թէ հետզհետէ աւելի պիտի ծաղկի ու բարգաւաճի մեր հարենիքը եւ սահմանները ընդարձակելով ուշ կամ կանուխ պիտի կրնայ ամփոփել ամբողջ հայութիւնը եւ մեր աղջիկները բախտ պիտի ունենան «Հայաստանի մայրալ աղջիկներ» դառնալու: Այս առթիւ գովեց Տէր եւ Տիկին Թիրեաքեանները որոնք հակառակ ընտանեկան ծանր հոգերուն, կը ջանան հայ պահել իրենց ինր զաւակները:

Թղթակից

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՅ ԹՈՔԱԹԼԵԱՆ ՊԱՆԴՈԿԻ խնդրին շուրջ նոր գայթակղութիւն մը եւս երեւան հանուած է: Պանդոկին նախկին վարձակալ Մեսովպիչի հետ կնքուած համաձայնութեամբ մը, պանդոկին կարասիները փոխանցուած էին վաղըֆին, մինչդեռ — յայտնի չէ թէ ինչպէս— ոտնակոխուած է այդ համաձայնագիրը եւ կէս միլիոն ոսկի արժէքով կարասիները ուրիշ վարձակալի մը ձեռքը անցած են 90.000 ոսկիի փոխարէն: Այսպէս Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին եւ վագըֆը 410.000 ոսկի վնասի ենթարկուած են, ինչպէս կը յայտարարէ Ազգ. վարչութեան ատենապետ Լեւոն պէյ Փափազեան: Ատենապետը դիմած է Բերայի էվգաֆի տեսչութեան, լուսաբանութիւններ պահանջելու համար, ուր իրեն յայտարարած են թէ՝ յիշեալ համաձայնագիրը չեն գտած թղթածրարներուն մէջ: Պ. Փափազեան անմիջապէս յանձնած է վաւերացեալ պատճէնը նոյն համաձայնութեան:

ՊՈԼՍՈՅ ԷՎԳԱՖԻ ընդհ. տեսչութիւնը հրամայած է, վերջ տալ անհատ մատակարարներու պաշտօնին եւ հանրային հաստատութիւններու մատակարարութիւնը յանձնել Թաղ. Խորհուրդներու: Թերթերը կը գրեն թէ, Գատը Գիւղի էվգաֆի տեսչութիւնը Մարտ 27ին վերջ տուաւ Մեծ Կղզիի յոյն անհատ մատակարար (թէք միւթէվէլլի) պաշտօնին, կնքեց անոր հաշիւներն ու գրասենեակը: Տնօրէնը յանձնարարած է կազմել եօթը Յոյներէ բաղկացեալ Թաղ. Խորհուրդ մը անոր յանձնելու համար Կղզիի Յունաց հանրային հաստատութիւնները: Կը հաստատեն թէ շնորհիւ այս կարգադրութեան, վերջնականապէս պատմութեան պիտի փոխանցուի անհատ մատակարարներու կողոպուտի շրջանը, որ այնքան արդար դժգոհութիւններու պատճառ եղած էր: Կը թուի թէ իրենց վերջին օրերը կ'ապրին նաեւ հայ անհատ մատակարարները, որոնց մեծամասնութիւնը աղետաբեր գործունէութիւն մը ունեցաւ:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԷԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ տնօրէնները եւ հիմնադիրները ժողով մը գումարած են Մարտ 27ին, նախագահութեամբ Թուրք տնօրէնի մը: Ներկայ եղած են շուրջ 150 հոգի: Նախագահը ներկաներուն պաշտօնապէս հաղորդած է թէ կրթական գործավարութիւնը 55.000 ոսկի յատկացուցած է Փոքրամասնութեանց դպրոցներուն, իբրեւ յաւելում ուսուցիչներու թոշակներուն: Որոշուած է Նախակրթարանի ուսուցիչներուն դասաժամի սակը 100էն 130 ղրշ.ի բարձրացնել, իսկ երկրորդական վարժարաններու ուսուցիչներունը՝ 200էն 250ի: Այս յաւելումները ի զօրու պիտի ըլլան Մարտ 1էն սկսեալ: Շուրջ 20.000 ոսկի պիտի ստանան հայ վարժարանները, որոնց թիւն է ներկայիս երեսուն: Թուրք տնօրէնը յոյս յայտնած է թէ յառաջիկայ տարեշրջանին կառավարութիւնը աւելի լայն վարկ մը պիտի տրամադրէ, ամբողջութեամբ վճարելու համար թոշակները Կրթական Տեսչութեան կողմէ նշանակուած ուսուցիչներուն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... Խմբագիր «Յառաջ»ի,

«Վ. Համազասպ» ստորագրութեամբ յօդուածաշարքի (Նոր Սերունդ) մասին կը ստանամ զանազան հարցումներ:

Ծանօթներ կան որ կը կարծեն թէ ես եմ սոյն յօդուածներու հեղինակը:

Ուրիշներ՝ կասկածելով կը հարցնեն թէ կը ճանչնա՞մ հեղինակը եւ կամ ճի՞շտ են այդ պատմութիւնները:

Խնդրեմ թոյլ տուէք երկտողով պատասխանեմ եղած հարցումներուն,—

Նախ՝ ես չեմ այդ յօդուածներուն հեղինակը:

Երկրորդ՝ չեմ ճանչնար յօդուածագիրը:

Եւ յետոյ, նախանձախնդիր այն ամէն գրութեան՝ որ կը վերաբերի համիտեան այդ շրջանի յեղափոխական գործունէութեան Երկրի մէջ, պէտք կը զգամ յայտարարել թէ այդ յօդուածաշարքին մէջ կարգ մը դէպքեր չեն համապատասխաներ իրականութեան:

Դ. ՄԽԼՈՅԵԱՆ

դարձնեն այդ օգնութեան շարունակութիւնը:

★ Ապահովութեան Խորհուրդի Ապրիլ 10ի նիստին մէջ, ամերիկեան ներկայացուցիչը առաջարկեց յետաձգել խորհրդային պատուիրակին մէկ բանաձեւը, որ կ'առաջարկէր Միացեալ Ազգերու հսկողութեան տակ դնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ըլլալիք դրամական օգնութիւնը (400 միլիոն տոլար): Պատուիրակին կարծիքով, անհրաժեշտ է այս յետաձգումը, մինչեւ որ ամերիկեան խորհրդարանը վաւերացնէ նախագահին ծրագիրը: Յունաստանի ներկայացուցիչն ալ խօսք առնելով, մերժեց խորհրդային բանաձեւը, որուն ուժ տուած էր Լեհաստանի պատուիրակը: Յունաստանի կարծիքով, խորհրդային բանաձեւը պիտի քաջալերէ այն տարրերը որ կը փորձեն խորտակել ներկայ կարգուսարքը, համայնավարական դիկտատուրա հաստատելու համար:

200 օդանաւեր Յունաստանի ապստամբներուն դէմ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին ապստամբներու դէմ: Հեռագրի մը համաձայն, 2500 ըմբոստներ — ապստամբներուն մէկ հինգերորդը —պաշարուած են Թեսալիոյ եւ հարաւային Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ: Քսան վաշտ զինուորներ եւ 200 օդանաւեր կը մասնակցին զինուորական գործողութեանց: Օդանաւերը նոր թռուցիկներ ձգեցին, յայտնելով թէ ընդհ. ներման պայմանաժամը երկարաձգուած է: Ուրիշ օդանաւեր կրակ կը տեղան ապստամբներուն վրայ: Արեւելեան կողմէն մարտանաւեր կը սպասեն կազմ եւ պատրաստ, Ողիմպոս լերան դիմաց: Այս մարտանաւերուն զինուորները ի հարկին պիտի գործեն, հարուածելու համար այն ապստամբները որ կը փորձեն փախչիլ ծովեզերքէն կամ ձկնորսի նաւակներով:

Հրամանատարութեան առաջին զեկոյցը կ'ըսէ թէ բանակը մեծ դիմադրութեան չհանդիպեցաւ: Ցանձնարարուած է ներողամտութեամբ վարուիլ այն ըմբոստներուն հետ որ անձնատուր կ'ըլլան:

Լարիսայէ կը հեռագրեն թէ 600 օդաչու զինուորներ յաջողեցան իջնել Նեվրոփուլիս, (Թեսալիա), ապստամբներու կեդրոնին մօտ:

Կառավարութիւնը կ'ուզէ օր առաջ պարտութեան մատնել ըմբոստները: Ծայրայեղ աջակողմեան զինուորներ, որոնք վարժ են հրոսակային կռիւներու, տեղաւորուած են ոստիկան զօրքի զումարտակներուն մէջ:

«Իւմանիթէ»ի թղթակիցը, Ժէոմէն Ռիկալ, վտարուեցաւ Յունաստանէն, ընկերակցութեամբ չորս ոստիկան զինուորներու: Սահմանագլուխէն քաշուած հեռագրով մը, թղթակիցը կ'ըսէ թէ ապստամբները կատաղօրէն կը կռուին Ողիմպոսի շրջանին մէջ:

Գերմանիոյ սահմանները

Զօրսերու Խորհուրդին Եշ. օրուան նիստին մէջ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, զօր. Մարշըլ եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչը հաւանութիւն յայտնեցին որ Սարի շրջանը տնտեսապէս կապուի Ֆրանսայի, համաձայն Գ. Պիտոյի ծրագրին: Մոլոթով իր տեսակէտը պիտի յայտնէր երէկ: Ֆրանսական ծրագիրը կը տրամադրէ.—

1. Սարի շրջանը այլեւս ենթակայ պիտի չըլլայ Պերլինի դաշնակից վերստուգիչ յանձնաժողովին իրաւասութեան: Անոր հանրային վարչութիւնները պիտի անջատուին Գերմանիայէն.—2. Սարի շրջանը պիտի կազմէ առանձին երկրամաս մը որուն բնակիչները իրենց յատուկ հպատակութիւնը պիտի ունենան: Իր արտաքին յարաբերութիւնները, ինչպէս եւ հպատակներուն եւ արտաքին շահերուն պաշտպանութիւնը պիտի կարգադրուի Ֆրանսայի կողմէ.— 3. Շրջանը իր բոլոր նիւթական աղբիւրներով պիտի մտնէ Ֆրանսայի մաքսային դրութեան մէջ:— 4. Սարի շրջանը եւ Ֆրանսա մէկ դրամական միութիւն պիտի կազմեն: Միայն Ֆրանսական Ֆրանքը պիտի գործածուի եւ գիներն ու աշխատավարձքերը պիտի յարմարցուին Ֆրանսական կանոններուն եւն.:

Սարի շրջանը պատերազմէն առաջ ունէր 750 քառ. մղոն տարածութիւն: 1939ին բնակիչներու թիւն էր 863.736: Վերջին գրաւումէն ի վեր Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջանէն երկու փոքր հողամասեր ալ կցուեցան:

Միեւնոյն նիստին մէջ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները մերժեցին Ռուրի եւ Հռենոսի շրջաններուն անջատումը Գերմանիայէն:

★ Լեհաստանի արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իրենք վերջնական կը նկատեն արեւմտեան սահմանները, մերժելով որ եւ է վերաքննութիւն:

400 ԿԱՄԿԱԾԵԼԻՆԵՐ ձերբակալուեցան Պերլինի մէջ, իբրեւ ոճրագործ, սեւ շուկացի կամ դասալիք:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՒ մասին տեղեկութիւններ հաղորդելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, վարչապետը յայտարարեց թէ զօր. տը Կոլի վերջին ճառը «երկրին քաղաքական կեանքը վերի վայր հրջելու հանգամանք չունի»: Զօրավարը ուրիշ առեն ալ յայտնած է նոյն տեսակէտները:— Պ. Ռամատիէ այս առթիւ պարզեց նաեւ Մատակասքարի խռովութեանց պատճառները:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը այնքան ծանրացած է որ, կառավարութիւնը որոշեց 700 առ հարիւր աւելցնել պաշտօնեաներու եւ բանուորներու աշխատավարձքը: Ծանր ճարտարագործութիւնները, մասնաւորապէս երկաթի, պողպատի, քարիւղի եւ ածուխի հաստատութիւնները չեն կրնար վճարել թոշակները, որովհետեւ տրամադրելի թղթադրամ չկայ եւ դրամատուները վարկ չեն բանար: Միեւնոյն ատեն ապրանքներու գինները կը բարձրանան ամէն օր: Մարտէն ի վեր ոսկիին գինը կրկնապատկուած է: Կառավարութիւնը մէկ միլիոն լէյնոց թղթադրամներ պիտի տայ ապրիլ 20ին: Տոլարը 630.000 լէյ կ'արժէր ապրիլ 8ին, սթերլինը 1.200.000 լէյ: Պատերազմէն առաջ տոլարը 800 էր, սթերլինը հազար: Կը վախցուի որ երկիրը ելմտական փլուզումի մը մատնուի, նման Հունգարիոյ:

ԵՐԵՔ ՄԱՀԱՊԱՐՏ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ, Լիւսիէն Ռըպաթէ, Փիէռ Քուսթօ եւ Անտոէ Ալկարոն ներում ստացան հանրապետութեան նախագահէն, որ պատիժը վերածեց ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի:

ՄԻՍ ՉԿԱՅ գալիք շաբթու, ինչպէս կ'աղդարարեն մսավաճառները:

ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերը բուռն մտահոգութիւն կը պատճառեն Փարիզի մէջ: Ներքին նախարարը Գօն հանելով անմիջապէս ձեռնարկեց իր պաշտօնին:— Մարոքի Սուլթանը, որ լռութիւն կը պահէր երկար ատենէ ի վեր, նշանակալից ճառ մը խօսեցաւ Թանճերի մէջ, փառաբանելով արաբական հայրենասիրութիւնը եւ ողբալով չէրիֆեան կայսրութեան պառակտումը: Եւ յորդորեց իր հպատակները կատարել իրենց պարտականութիւնը հայրենիքին հանդէպ, վերահաստատելու համար անոր փառքը եւ մեծութիւնը:

Դպրոցասէրի ցերեկոյթը

Նախագահութեամբ Պ. Պալըգճեանի, Ապրիլ 13ին Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3—12, Hôtel Georges Vի շքեղ սրահներուն մէջ, Ave. Georges V: Գեղարուեստական բաժին.— Orchestre Fernand Bouillon:

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել յանձնախումբի գանձապահ Պ.Ա. Աճէմեանի, 12 rueCadet:

ՑԱՑԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆրանս. Բանակի Նախ. Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան Մարսէյլի Կեդր. Վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայ գաղութը (կազմակերպութիւնները, ընկերակցութիւն, մամուլի ներկայացուցչութիւն եւն.) իր Ցայգահանդէսին որ տեղի պիտի ունենայ՝ 12ապրիլ, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, «Գռէպան Մարսէյյէէի» ընդարձակ սրահներուն մէջ՝ նախագահութեամբ ընկեր ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ: Նուագ, անակնկալներ, համբաւաւոր արուեստագէտ մը, պար, ցուցադրութիւն «Օրիորդ Հայաստան»ի, լաւագոյն պարողզոյգի եւ զինուորական լաւագոյն դրուատագիր ստացողի:— Հանդէսին պիտի մասնակցի յայտնի երաժշտագէտ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ երգչախումբը: Աճուրդ չկայ: Մուտքը ազատ է

ԱՊՐԻԼ 11—24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ նախկին Զ. Ո. Մ.ի եւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Théâtre de la rue d'Alger
Կիրակի, 13 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին
Մեծ նուագահանդէս, հայ սէնֆօնիք երաժշտութեան, ղեկավարութեամբ

Արա Պարթեւեանի

Կը մասնակցին՝ Mme. Binder-Sorts (ջութակ), soliste des concerts classiques, Օր. Անժէլ Վարժապետեան (երգ), 1er grand prix de la ville de Marseille եւ Մարսէյլի Ռատիօ կայանի մեծ նուագախումբը եւ «ԱՐՄԵՆԻԱ» երկսեռ երգչախումբը (120 հոգի): Կը նուագուին Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Տէր - Ղեւոնդեանի եւ Պարթեւեանի գործերը, նաեւ «Անուշ» օփերայի վերջին վարագոյրը: Տոմսերը կանուխէն ապահովել, դիմելով երգչախումբի անդամներուն:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԷՆ Պ. Խաչատուր Մուրատեան 500 ֆրանք կ նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին, Պէյրութի հիւանդանոցին մէջ մեռած էր եղբօր յիշատակին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԶՈՒԱՐՃԱՑԵԹԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Կարոտանի «Նիկոլ - Դուման» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին, Պիվէռի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ նախկին աշակերտները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, այս կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին, Սեվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 13 ապրիլ, Նոր Կիրակի, Փարիզ Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, կը պատրաստուի տօնելու հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը, 15 Յունիս, կիրակի: Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն եւ քոյր միութիւններէն, նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԲԱՐՁ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԿՑ- ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մեծ պարահանդէսը

Կիրակի 27 Ապրիլ ժամը 15էն 23, Salle des Fêtes de la Mairie du Pré St. Gervaisի մէջ, métro Pré St. Gervais, aut. 170 Porte des Lilas:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ընտիր պիւֆէ, հայկական պարեր եւ եւրոպական նուագախումբ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Օր. Վարդիթեր Երկանեան եւ Պ. Կարպիս Գասպարեան 500ական ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի, Պ. ՅԱԿՈԲ ՋՈՒԼՀԱԿԵԱՆԻ մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Ծախու է

Գարպէսի եւ Շաթէլի միջեւ, կօշիկի արհեստանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով: Ցարմար որ եւ է արհեստի: Վաճառատուն, խոհանոց: Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նայող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Դիմել «Յառաջ»ի, Ա. սկզբնատառով:

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱՇ
ԱՌԱՏ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐ
Մաքուր սպասարկութիւն
ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ
24, Rue St. Lazare, Paris (9)

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** **Tél. Gob. 64-54**: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière**:

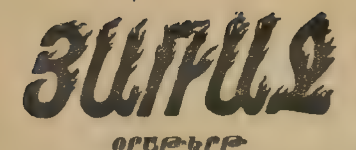
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 13 AVRIL 1947 Կիրակի 13 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5009-Նոր շրջան թիւ 618 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՐԻՔԸ ՇԱՏ ԱՒԵԼԻ ԽՈՐ Է

Վերջապէս ձայն մը՝ դիմացի ափէն:

«Անահիտ»ի վերջին թիւին մէջ (1947 Յունուար — Յունիս) Պ. Արշակ Չօպանեան իր կարգին կը շօշափէ երկու հիմնական խնդիրներ.—

1. Երեւանեան ուղղագրութիւնը.— 2. Օտար բառերու գործածութիւն: Եւ միջանկեալ, այլապէս ծանրակշիռ հոգ մը, «Արեւմտահայերէնին ապագան»:

Ալեհեր վաստակաւորը առաջին անգամ չէ որ կը զբաղի այս հարցերով: Բայց, կը թուի թէ նոր սկսած է ըմբռնել չարիքին խորութիւնը:

Որքան կը յիշենք, իր նախորդ գրութեանց մէջ պարզ «բիծեր» էին «նոր» ուղղագրութիւնը եւ ուրիշ բարբարոսութիւններ:

Այժմ կը տեսնէ ոչ միայն հաստ գիծեր, այլեւ կոշտ ու կոպիտ կիցեր, որոնք անխնայ կը տրորեն մայրենի լեզուին հարազատութիւնը, գեղեցկութիւնը, ճոխութիւնը: Եւ մանաւանդ անոր զարգացման հնարաւորութիւնները:

«Անահիտ»ի խմբագիրը այս առթիւ կը պատմէ նոր ուղղագրութեան «ծննդոց»ը, անգամ մը եւս հաստատելով ձեռնարկին այլանդակութիւնը:

Այսպէս, 1932ին Երեւան եղածատեն, կը հարցնէ Մ. Աբեղեանի թէ «ինչո՞ւ այդ արտառոց ուղղագրութիւնը մէջտեղ նետած էր»: Բանասէրը կը պատասխանէ.

— «Ռուսերը իրենց այբուբենին մէջ բարեփոխութիւններ մտցուցին: Կառավարութիւնը մտածեց ու հարցուց ինծի թէ հայ ուղղագրութեան մէջ ալ պէտք կա՞յ բարեփոխութիւններ մտցնելու»: — «Ինչո՞ւ չըսիք, ընդմիջեցի զինքն իսկոյն, թէ հայ ուղղագրութիւնը պէտք չունի բարեփոխման»: — «Միթէ՞ կարելի է այդպիսի բան ըսել», բացագանչեց Աբեղեան»: Հասկցայ որ «Նոր Դա~~րի» օրաթերթը ... Աբեղեանն~~ փոխված էր կառավարութեան աչքին պախարակելի մը ... եւ «պէտք կայ» վճռած էր...»:

Եւ Աբեղեան կը խոստովանի թէ երեք ծրագիր ներկայացուցած է, «մին թեթեւ բարեփոխումներ պարունակող, երկրորդը քիչ մ'աւելի յանդուգն բարեփոխումներով կազմուած, երրորդը արմատական նորաձեւութիւններով լեցուն»:

— «Կառավարութիւնը այդ երրորդն է որ նախընտրեց եւ զայն հրովարտակով մը պարտադրեց ժողովուրդին»: (Աբեղեան):

Պատմութիւնը այնքան պերճախօս է, որ մեկնութեան չի կարօտիր:

«Անահիտ»ի խմբագիրը ողեւորուելով քսան տարի վերջ կատարուած կարգ մը բարեփոխումներէ, կը յայտարարէ, որոշ լաւատեսութեամբ մը.— «Եւ ատոր համար է որ ես բացարձակ համոզուած եմ որ օր մը (թերեւս ոչ շատ ուշ) Խորհ. Հայաստանի մտաւորականութիւնն ու կառավարութիւնը վերջնական պիտի նետեն Աբեղեանական ուղղագրութեան այն մէկ քառորդն ալ զոր պահպանած են»:

Գալով միւս չարիքին, «օտար բառերու ծայրայեղ գործածութիւնը», Պ. Չօպանեան այնքան ալ չի խօսիր:

Ճիշդ է որ օտարաբանութեանց այս ռմակութիւնը շատ հին է, հետեւանք՝ ռուսական աղդեցութեան: Այս մեղքը կ'իյնայ Կովկասի գրող-բրոցներու մեծ մասին վրայ, առանց դասակարգի եւ քաղաքական դաւանանքի խտրութեան: Եւ մեր մամուլը բոլորն ալ քննադատած է առանց վերապահութեան:

Բայց, ինչ որ կը տեսնենք խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, կը դիէ կ'անցնի սովորական ռմակութեան մը սահմանները:

Բոլոր փաստերը կ'ապացուցանեն թէ մարդիկ մասնաւոր ծրագիր մը յօրինած են, հայերէնը ոչ թէ ճոխացնելու, պակասները լրացնելու, այլ պարզապէս անճանաչելի դարձնելու համար:

Օրինակնե՞ր: Որքան կ'ուզէք: Դեռ առջի օր աշխատակից մը — արեւելահայ — իր խորին ընդվզումը կը յայտնէր:

Այս առթիւ, կը յիշէր պարագայ մը որ աւելի կը սաստկացնէ մեր կսկիծը.— Հարեւան Ատրպէյճանի մէջ «ընտրական շրջանակ»ի փոխարէն «օկրուգ» չեն գրեր, ինչպէս Երեւանի մէջ, այլ «տայիրէ»: «Նախարար»ին թուրքերէն բառը կը գործածեն, «նազըր» եւ ոչ թէ «մինիստր» եւն.:

Ուրեմն Երեւանը միակն է որ անտէր «բոստան»ի մը կը վերածէ մայրենի այգեստանը:

Ալ դուք չափեցէք չարիքին խորութիւնը... Շ.

Զրոյց Հուրի Իփէքեանի հետ

Ծանօթ արդէն Արեւելքին, ծանօթ վերջապէս Արեւմուտքին իր գործերով, հայերէն թէ ֆրանսերէն, այսօր ուրախութեամբ կ'ողջունենք զինքը մեր մէջ:

Հաւատարիմ բանաստեղծութեան, անոր էութեան, Հուրի Իփէքեան լաւ կը ներկայացնէ երիտասարդութիւնը, գեղեցկութիւնը, յոյսը: Իբրեւ բանաստեղծ ան կը բերէ հաւատք մը,— հաւատքը կեանքին եւ սիրոյ: Երբ կը կարդաք գիրք մը զոր կը սիրէք, ընդհանրապէս չէք ուզեր հեղինակը ճանչնալ: Միշտ բնազդական վախ մը կայ յուսախաբութեան: Տիկին Իփէքեան փարատեց այդ վախը, ընդհակառակն հաստատեց այն համակրանքը զոր կը ներշնչէ իր գործը: Աւելորդ է իր գիրքերուն մասին գրել: Այս սիւնակներուն մէջ, Պ. Վարդան Սարգսեան խօսած էր «Sonate»ի մասին: Կարդացիք իր ոտանաւորները «Յառաջ»ի մէջ, կամ այն գեղեցիկ կտորը որ կը գտնուի «Զուարթնոց»ի մէջ, Ահարոնեանի վրայ:

Կարդալը կը բաւէ սիրելու համար անոր լեզուին մեղեդին, ոտանաւորին կշռոյթը (rythme) կամ պատկերացումներու նրբութիւնը:

Այսօր, օգտուելով իր ներկայութենէն, կ'ուզէի քանի մը տեղեկութիւններ քաղել:

— Կարծեմ Sonateը ներկայացուցած էք Գրիւքսէլի մէջ: Չէ՞ք մտածեր հոս ալ այդ ներկայացումը տալ:

— Սիրով պիտի ուզէի տալ այդպիսի ներկայացում մը; եթէ ուրիշներ կազմակերպէին եւ ինծի մնար միայն դերակատարի մասը:

Շատ հասկնալի է այս փափաքը: Կ'ուզէի որ աւելի իրրեւ առաջարկ ընդունուէր այս պատասխանը:

— Պատրաստ ուրիշ գործեր չունի՞ք, հրատարակութեան համար:

— Ունիմ ֆրանսերէն հատոր մը, Couleur de Tempsի մօտեցող եւ աւելի ճոխ:

— «Հայաստան»ի մէջ լոյս տեսած Avec La Seineը ...

— Այո, անտիպ կտոր մը:

— Չէ՞ք մտածեր հրատարակել:

— Դժուար է կարծեմ այս միջոցին: Չեմ որոշած տակաւին, Ֆրանսայի՞ թէ Պելճիքայի մէջ պիտի հրատարակեմ:

— Ուրի՞շ ինչ պատրաստ գործեր ունիք.

— Տեսութիւն մը Փանայիթ Իստրատիի վրայ, ֆրանսերէն լեզուով: Կը խորհիմ ուրիշ գիրք մըն ալ գրել մօտերս որուն ձեւին եւ անունին մասին տակաւին վերապահ կը մնամ:

— Չէ՞ք մտածեր ձեր հայերէն ոտանաւորներն ալ հրատարակել:

— Տակաւին քանակը այնքան կարեւոր չէ որ կարենամ գիրքի մը մէջ ամփոփել:

— Ֆրանսերէ՞նը աւելի դիւրաւ կը գրէք թէ հայերէնը:

— Տարբերութիւն չեմ զգար, նիւթէն կախուած է:

— Վերջին եւ դասական հարցում մը, տիկին, որո՞նք են ձեր սիրած բանաստեղծները, ֆրանսացի կամ հայ:

— Valery, Baudelaire, Mallarmé, Rimbaud, Villon, Verhaeren: Հայերու մէջ Դուրեանը եւ Մեծարենցը, Վարուժանը եւ Խնկոյան, որ բոլորովին բանաստեղծ չէ: Ընդհանրապէս շատ կը գնահատեմ impressioniste դպրոցը, գրականութեան թէ նկարչութեան մէջ:

Շնորհակալութեամբ կը բաժնուիմ Տիկին Իփէքեան - Աղասեանէ, որ կը մեկնի բացարձակ հանգիստի շրջան մը անցընելու հարաւային Ֆրանսայի մէջ:

— Նաւ պիտի չգրէ՞ք, ըսի: Ժպտեցաւ:

Կարելի՞ է բանաստեղծին արգիլել գրելը այնպիսի երկրի մը մէջ ուր հասարակ մահկանացուն անգամ ինքզինքը բանաստեղծ կը զգայ:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԱԹՈՂ. ՓԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ դիւանէն կը հաղորդեն թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Արտաւազդ արք.ի, ի պատասխան անոր շնորհաւորական հեռագրին.— «Ողջունում ենք խաղաղութեան եւ եղբայրական սիրոյ մեծ տօնը: Քրիստոս Յարեաւ ի Մեռելոց, Օրհնում ենք մեր հօտը»:

★ Զատկի առթիւ քահանայ հայրերը այցելեցին Փարիզի շրջակայ բուժարաններն ու հոգեբուժարանները (?) եւ հոգեւորապէս մխիթարեցին հիւանդները: Այս այցելութիւնը պիտի շարունակուի պարբերաբար:

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ԺԽՏԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ՍԱՐԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԷՋ

Նոր դժուարութիւններ կը յայտնուին

Ինչպէս հաղորդած էինք, եչ. օր Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները հաւանեցան որ Սարի շրջանը տնտեսապէս կապուի Ֆրանսայի, համաձայն Պ. Պիտոյի ծրագրին: Յաջորդ օրը, Պ. Մոլոթով խօսք առնելով, ժխտական դիրք մը բռնեց այս հարցին մէջ: Առանց որոշ պատասխան տալու, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ խորհելու պէտք ունի: Յետոյ նորէն յիշեցուց թէ Խ. Միութիւնը հակառակ է Ռուրի շրջանը անջատելու եւ անկախ պետութեան մը վերածելու, որովհետեւ այդ պիտի նշանակէ անդամատել Գերմանիան եւ թշնամութիւններ յարուցանել երկրին մէջ: Այս առթիւ կարգ մը դաղտնիքներ եւս երեւան հանեց Թէհրանի եւ Եալթայի խորհրդաժողովներէն: Ըսաւ թէ Եալթայի մէջ, հանգուցեալ Նախագահ Ռուզվէլթ Գերմանիան հինգ մասի բաժնելու գաղափար մը յայտնած էր, իսկ 1944ին Չըրչիլ եւ Իտըն Մոսկուայի մէջ կը թելադրէին երեք մասի բաժնել: Եալթայի մէջ խնդիրը նորէն կարճ քննութեան մը ենթարկուեցաւ եւ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, զայն ուսումնասիրելու համար Լոնտոնի մէջ, բայց այնպէս ալ մնաց:

Պ. Պեվին ալ այս հարցը շօշափելով, ըսած էր թէ Փոցտամի խորհրդաժողովը վերջ տուաւ անդամատման ծրագիրներուն, համաձայնելով միացեալ Գերմանիոյ տեսակէտին վրայ, բայց Մոլոթով պատասխանեց թէ այդ խնդիրը փակուած էր Մայիս 8ին, Յաղթանակի օրուան առթիւ, Սթալինի բանախօսութեամբ, ուրեմն Փոցտամի ժողովէն առաջ: Մոլոթով քննադատեց նաեւ Գերմանիոյ անգլօ-ամերիկեան շրջաններուն միացումը, իբրեւ քայլ մը Գերմանիոյ անդամատման, քանի որ Ֆրանսան եւ Խ. Միութիւնը դուրս ձգուած են:

Պ. Պեվին դիտել տուաւ թէ Մոլոթով կը մոռնայ համաձայնութեան մէկ յօդուածը, որ կ'ըսէ թէ միացման ծրագիրը բաց է չորս պետութեանց առջեւ:

Սարի մասին հետեւեալ խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Պ. Պ. Պիտոյի եւ Մոլոթովի միջեւ, երբ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը կ'առաջարկէր մասնագէտներու յանձնաժողով մը կազմել անմիջապէս, խնդիրը ձեւակերպելու համար.—

Պիտօ.— Պաշտօնակիցներս համաձա՞յն են:

Մոլոթով.— Ի՞նչ պիտի պատասխանեն պաշտօնակիցներս Ռուրի շրջանի մասին մեր առաջարկած վճռադրութեան:

Պիտօ.— Ռուրի մասին վճռադրութեան խնդիր մը ունինք, իսկ Սարի մասին որոշում պիտի տանք. Ես պատրաստ եմ վճռադրութեան, բայց

Մոլոթով.— ...

սիրէ Պ. Պիտոյի առաջարկը:

Պիտօ.— Ես բացորոշ հարցում մը ուղղեցի, պատասխան մը կը պահանջեմ: Պատրաստ եմ ժամանակ տալու, բայց կ'ուզեմ գիտնալ թէ ատով պիտի վերջանա՞յ:

Մոլոթով.— Ըսեցիքս ըսի, աւելցնելիք բան մը չունիմ:

Պիտօ.— Ես ալ այդպէս հասկցայ:

«ԱՆԳԼԻՈՅ Կ'ԻՅՆԱՅ ՓՐԿԵԼ ԱՇԽԱՐՀԸ»

Խաղաղութի՞ւն թէ պատերազմ

Պ. Հէնրի Ուոլըս, Մ. Նահանգներու նախորդ առեւտրական նախարարը, որ եղած է նաեւ փոխ-նախագահ, նոր ճառ մը խօսեցաւ Լոնտոնի մէջ, մեծ մասով աշխատաւորական ունկնդիրներու առջեւ, եւ դարձեալ քննադատեց Պ. Թրումընի ծրագիրը,— 400 միլիոն տոլար տրամադրել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ: Ահա ճառին հիմնական մասերը.— «Ես չեմ հաւատար թէ պատերազմը պիտի պայթի այս ամսու կամ յաջորդ ամսու, բայց կը հաւատամ թէ ներկայ քաղաքականութեան շարունակութիւնը քանի մը ամիսներու ընթացքին պիտի ստեղծէ պատերազմի մշտնջենական հոգեվիճակ մը որ ատեն մը վերջը վխտութիւն յառաջ պիտի բերէ Մ. Նահանգներուն մէջ եւ ի վերջոյ համաշխարհային պատերազմ մը: Իմ կարծիքով այս պարագան ճիշդ է նաեւ Ռուսերուն համար: Կարճ ատեն մը խիստ քաղաքականութիւն մը Ռուսիոյ դէմ կրնայ մեծապէս յաջողիլ: Բայց ի վերջոյ չեմ կրնար նախատեսել թէ այդ քաղաքականութիւնը ինչո՞վ կրնայ օգնել խաղաղութեան: Նախ, ռազմականական հսկողութեան տակ առնելով Ռուսիոյ իւրաքանչիւր սահմանագլուխը՝ կրնանք ստիպել որ կծկէ, ամփոփէ իր ազդեցութիւնը: Բայց իր սահմաններուն մէջ կրնայ պատրաստուիլ հաւանական պատերազմի մը, փոխանակ աչք առնելու տեւական խաղաղութեան մը վտանգները: Եթէ պատերազմը պայթի, բոլոր ազգերը պիտի հարկադրուին կողմեր ընտրելու անձնապաշտութիւնը փորձել:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ԽՄԲ.— Փարիզի Վասպուրականցիները այս տարի ալ մեռացութեան տունին Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, մինչ Մարսէյլը կը պատրաստուի տօնել:

Այս առթիւ հատուած մը Ղեւոնդ Մելոյեանի մեծարժէք թատերախաղէն, «Վասպուրականի Հերոսամարտը» (Տոամ հինգ արար).—

ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ ՍԵՆԵԱԿԸ

Ճէվտէթ, Վռամեան, բանտապահը, յետոյ՝ ոստիկանապետը եւ զինուորական հրամանատարը:

Ճէվտէթ.— *Կը ցաւիմ, Վռամեան էֆէնտի, որ մեր տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ այսպիսի պայմաններու մէջ.— Բայց ես պարտաւոր եմ կատարել հրամանները, զորս կը ստանամ վերէն... Ձեր բանտարկութենէն ի վեր շատ բաներ են փոխուեր, որոնց դուք բնականաբար ծանօթ չէք կըրնար ըլլալ...*

(Լռութիւն)

Ընդհանուր քաղաքական աշխարհի մէջ, մեծ փոփոխութիւն մը չկայ, մեր դաշնակից Գերմանները միշտ յաղթական են... Թուրքերը նորէն սարսափելի ծեծ են կերեր բոլոր ճակատներուն վրայ...

Վռամեան.— (Լուռ, դաստակները երկաթէ արգելակներու մէջ, անշարժ ու խոժոռ):

Ճէվտէթ.— *Այգեստանի զինաթափութեան գործը շուտով կը լմննայ...*

Վռամեան.— (*Անտարբեր, լուռ*):

Ճէվտէթ.— *Ըսածներս ձեզի չե՞ն հետաքրքրեր:*

— (*Անտարբեր, լուռ*):

Ճէվտէթ.— *Դուք, Սթանպուլ պիտի երթայիք. ճամբէն ետ կանչեցի, որովհետեւ պէտք ունիմ ձեր խորհուրդներուն... Մենք պիտի շարունակենք միասին աշխատիլ... Նստեցէք...*

Վռամեան.— (*Անտարբեր, կը նստի*):

(Լռութիւն):

Ճէվտէթ.— *Ժամանակին երբ մեր յարաբերութիւնները բարեկամական էին, Նաճի պէյը Պարսկաստանէն ձեզի ղրկեց Սմբատի մէկ նամակը... Այժմ մեր միլիսները ձեր մէկ սուրհանդակին վրայ բռներ են նամակ մը, որու բանալին չի նմանիր Սմբատի գրած նամակի բանալիին: Դուք կրնա՞ք արդեօք կարդալ այս նամակը...*

Վռամեան.— (*Լուռ, Ճէվտէթի երեսը կը նայի*):

Ճէվտէթ.— (*Նամակը կը դնէ Վռամեանի առջեւ սեղանին վրայ*): *Տես այդ նամակը:*

Վռամեան.— (*Լուռ*):

Ճէվտէթ.— *Կարդացէ՛ք:*

Վռամեան.— (*Լուռ*):

Ճէվտէթ.— *Ինչո՞ւ խաւ...*

Ճէվտէթ.— *Դուք չկրնաք, հապա ես կրնա՞մ:*

Վռամեան.— (*Լուռ*):

Ճէվտէթ.— *Դերասանութեան պէտք չկայ, Վռամեան էֆէնտի, ո՞վ է այս նամակը գրողը, եւ ի՞նչ է անոր բովանդակութիւնը:*

Վռամեան.— *Զգիտեմ:*

Ճէվտէթ.— *Վռամեան էֆէնտի, խօսքի ժամանակն անցեր է, գործիատեն է այժմ, կը հաճի՞ք կարդալ այս նամակը: Զեմ երաշխաւորեր, բայց եթէ ասոր բովանդակութիւնը նպաստաւոր ըլլայ Օսմանեան կայսրութեան շահերուն, գուցէ ձեզի հանդէպ բռնելիք վերաբերունքս այլ ըլլայ, կարդացէք ու թարգմանեցէք:*

Վռամեան.— *Զեմ կրնար:*

Ճէվտէթ.— *Բայց ինծի անհրաժեշտ է այս նամակին թարգմանութիւնը:*

Վռամեան.— (*Կը դիտէ նամակը*) *: Զեմ հասկնար:*

Ճէվտէթ.— *Պիտի զղջաք, Վռամեան էֆէնտի:*

Վռամեան.— *Դեռ զղջալու մասի՞ն կը խօսիք, ձեր ոճրագործ դաւադրութիւնէն յետոյ:*

Ճէվտէթ.— *Ժամանակը չէ քննելու թէ մեզմէ ո՞վ է դաւադիրը:*

Վռամեան.— *Դաւադրութիւն չէ՞ր, որ բարեկամաբար կանչեցիք խորհրդակցելու, եւ այս ձեռնակապերը թեւս անցուցիք:*

Ճէվտէթ.— *Դաւադիրներու հետ՝ դաւադիր կերպով պէտք է վարուիլ:*

Վռամեան.— *Եւ այսպէս մարդի կերպո՛վ կը վարուիք Օսմանեան Պարլամէնտի երեսփոխանի մը հետ:*

Ճէվտէթ.— *Դուք արժանի չէք Օսմանեան Պարլամէնտի երեսփոխան ըլլալու:*

Վռամեան.— *Ճէվտէթ, Ճէվտէթ, քու դէմ խօսողը եթէ իբր երեսփոխան չես ընդունիր,* (ոտքի կ'ելլէ) *ճանչցիր այժմ իբրեւ կատաղի յեղափոխական մը, որուն արիւնը կուգայ սերունդներէն եւ որուն վրէժի պատգամը արձագանգ պիտի գտնէ սերունդներու հոգւոյն մէջ...*

Ճէվտէթ.— (Քմծիծաղով) *Հը՛մ, ի՛նչ սքանչելի հռետոր, մի մոռնաք միայն, յեղափոխական էֆէնտի, որ հոս, ոչ պարլամէնտի առջեւ էք եւ ոչ ալ ձեր դիւրախաբ ընկերներու կամ ոչխարամիտ ժողովուրդին առջեւ... Ձեզի հետ խօսողը, Վռամեան էֆէնտի, Օսմանեան հզօր Պետութեան ներկայացուցիչն է, իմ բերնով Պետութիւնն է որ կը խօսի, եւ դուք այդ պետութեանն է որ պիտի տաք ձեր դաւաճանութեան հաշիւը... եւ այդ հաշիւը արիւնով է որ պիտի մաքրուի:*

Հը՛մ, յեղափոխակա՛ն, յեղափոխակա՛ն, որ սորուկի պէս ռուսական Ցարերուն հրամանները կը կատարէք ի վնաս իր հայրենիքին...

Վռամեան.— *Փադիշահներուն ծառաները մի՛ շփոթէք ուրիշներու հետ, մենք իրարմէ շատ ենք տարբեր... ի՛նչ կերպարանափոխութիւն... Ո՛ւր խօսքը... ուր գործը... քանի՛ քանի՛ անգամ տունս ես եկեր... սեղանս ես նստեր ժամերով... այդ օրերուն իսկ ի՛նչ զազրելի օձ էր որ կը սնուցանէիր այդ կուրծքիդ տակ...*

Ճէվտէթ.— *Վռամեան, Վռամեան, լաւ է որ չափ դնես լեզուիդ...*

Վռամեան.— *Իմ լեզուս սովոր է միշտ բռնակալութեան երեսին պոռալու ճշմարտութիւնը, կեանքիս մէջ ես ոչ մէկ անգամ ծունկի եմ իջեր իշխանաւորի մը առջեւ, իմ յեղափոխականի ճակատըս հպարտ է, առանց վախի, ես կրակէ խօսքերով միշտ ալ խարան եմ դրեր բռնակալութեան ճակտին...*

Ճէվտէթ.— *Պիտի տեսնես, պիտի տեսնես, ես ալ ի՛նչ խարան պիտի դնեմ քու եւ քու նմաններուդ ճակտին...*

Վռամեան.— *Մահուան պատնալիքով դուն չես կրնար սարսափեցնել զիս...*

Ճէվտէթ (Բանտապահին).— *Տարէք այս անզգամը եւ տուէք իրեն արժանի դասը, որ իր ամբարտաւան լեզուով քիչ մը նուազ յոխորտայ եւ նուազ թափէ անմտութեան լորձունքը:*

Վռամեան.— (Կը շարունակէ խօսիլ, մինչ ոստիկանները թեւէն կը բռնեն դուրս հանելու սենեակէն) *Ես հաշտուեր եմ այդ մտքին հետ, բայց լաւ գիտցիր* (կը դառնայ դէպի Ճէվտէթը), *որ հազարաւոր բազուկներ իբրեւ վրէժխնդիր ուրուա կանգներ, դէմդ պիտի ցցուին...* (Ոստիկանները կը հրեն Վռամեանը դէպի դուռ, բայց ան դեռ կը խօսի նոյնիսկ դռնէն դուրս) *:Ո՛չ միայն այսօր, այլ տասնեակ, հարիւրաւոր տարիներ յետոյ քու եւ քու սերունդդ հաշիւ պիտի տաք ձեր ոճիրներուն...*

Ճէվտէթ.— (Խոժոռ հայեացքով կը դիտէ լուռ) *Ատ այս նամակը* (կուտայ նամակը բանտապահին) *Թարգմանողն ալ մէկ գնով...*

(Բանտապահը կ'առնէ նամակը ու կը հեռանայ):

Ճէվտէթ.— (Պահ մը խորհելէ յետոյ, կը վերցնէ հեռախօսին ընկալուչը) *Ի՞նչ է, պատասխան չկա՞յ: Ո՞վ է այդտեղ,* (լռութիւն), *պատասխա՞ն, մարդ չկա՞յ...*(Զայրացած կը կախէ ընկալուչը):

— *Ահմէ՛տ, Ահմէ՛տ,* (պահակը ներս կը մտնէ) *Ահմէ՛տ, ցատկէ՛ ձիուդ վրայ ու քաղաքին լուր բեր, հեռախօսը չի գործեր:* (Ահմէտ կը հեռանայ: Ճէվտէթ ջղայնացած կը քալէ սենեակին մէջ... ...):

Ոստիկանապետ.—(*Ներս կը մտնէ հեւ ի հեւ*):

Ճէվտէթ.— (Ընդառաջ) *Ի՞նչ լուր:*

Ոստիկանապետ.— *Համուտ աղայի զօրանոցը այրեցին...*

Ճէվտէթ.— *Ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս, Համուտ աղայի զօրանո՞ցը, այրեցի՞ն... ո՞վ ... ինչպէ՞ս...*

Ոստիկանապետ.— *Կրակն ի՞նչպէս է ցիլեր, մարդ չի գիտեր, յարաբերութիւնը կտրուած է է դրսի հետ: Զօրքերն ու չէթէները պաշարուած են զօրանոցին մէջ, չորս կողմէ Հայերը իրենց դիրքերուն տակ են առեր մեր զինուորները...*

Ճէվտէթ.— *Նզովածներ, նզովածներ, հապա մեր պահակները կը քնանայի՞ն:*

Ոստիկանապետ.— *Անյայտ է, ինչպէ՞ս են յաջողեր՝ մարդ չի գիտեր, կրակը ներսէն բռնկած ըլլալու է...*

Ճէվտէթ.— *Ո՞ւր է հրամանատարը, տեղեկութիւն ունի՞ թէ կը քնանայ...*

Ոստիկանապետ.— *Լուր ղրկեցի որ գայ, անմիջապէս գայ:*

Ճէվտէթ.— *Այդպէ՛ս, այսքան յանդգնութեամբ առաջ կ'երթան այդ սրիկաները:*

Ոստիկանապետ.— *Եւ ֆանֆառը կը նուագէ.. ամբողջ հայ ժողովուրդը ցնծութեան մէջ է:*

Զին. հրամանատար.— (Ներս կը մտնէ այլայլած) *Ինչե՛ր է կը լսեմ, փաշա էֆէնտի, ինչե՛ր է կը լսեմ, այս աստիճանի համարձակութի՞ւն...*

Ճէվտէթ.— *Լսեցիք չէ՞, Համուտ աղայի զօրանոցը կ'այրի...*

Զին. հրամանատար.— *Այս ի՞նչ համարձակութիւն...*

Ճէվտէթ.— *Ի հարկէ, ի հարկէ, համարձակութիւն նըստածան հետզհետէ և դեռ աւելի առաջ պիտի երթան,մինչեւ հոս պիտի հասնին, իմ տունս ալ, քու զօրանոցդ ալ պիտի հասնին, եթէ մենք այս աստիճանի մեղկութեամբ թեւերնիս ծալլած՝ թողունք որ անոնք երգերով, նուագով իրենց ոճիրները շարունակեն:*

Ի՞նչ է վերջապէս, պետութի՞ւն ենք թէ ինչ, երէկ Քաղաքամիջի սրիկաներն էին որ իրենց կրակը հասցուցին մինչեւ զինուորական մթերանոցը; եւ դուք՝ զինուորական հրամանատար, ի՞նչ կրցիք ընել.. Եւ այժմ ամբողջ զօրանոցդ մէջի քաջարի զօրքերով, կրակի կուտան... Իսկ մենք, մեր բանակը... Գոնէ ներսը մնացողները ազատելու փորձեր եղա՞ն դրսէն յարձակումով մը . . . պատռելու համար պաշարողներու շղթան... ազատելու համար բոցերու մէջ մնացողները...

Զին. հրամանատար.— *Գէտք եղած հրահանգները տուի...*

Ճէվտէթ.— *Երէկ քաղաքն էր որ մեր պատիւը, կառավարութեան պատիւը կը խայտառակէր իր համարձակ յարձակումներով, այսօր ալ Այգեստանն է անոր արձագանգը կուտայ իր լպիրշ հրաձգութեամբ: Հապա մեր թնդանօթները հարանի՞ քի, ինչո՞ւ յէքի՞ համար է այդքան ռումբեր կը պայթեցնեն... Հապա կանոնաւոր զօրքերուն բաշխած հազարաւոր փամփուշտները, զօրքերը իրենց լանջերուն մարդարտի տեղ վզնոցնե՞ր պիտի շարեն... Հապա այնքան միլիսներ, խորխտ, համարձակ, քաջառողջ միլիսներ, որ ռուս բանակին դէմ իսկ կռնակ չէին դարձներ, այսօր քանի մը հայ ստահակներու դէմ անկարող են նոյնիսկ ինքզինքնին պաշտպանելո՞ւ... Հապա թուրք ժողովուրդը, քո՞ղ է քաշեր իր դէմքին, եւ բոլոր այր մարդիկ իրենց կանանց քղանցքներուն տակը մտած նամա՞զ կը կատարեն... Հապա Քիւրտերու վոհմակը, այն ահագին թիւով համիտիէ զօրքերը որ, տարիներ շարունակ զինուած պատրաստ, որպէս պատիժի գործիք կը պարարտանային կառավարութեան ձեռքին տակ, այսօր դարձեր են նապաստակներու որջեր փնտռող վախկոտ ապուշներ...* (Կը լռէ պահ մը, ու զայրացած կը քալէ սենեակին մէջ): *Ի՞նչ լսեմ, ի՞նչ գրեմ, ինչպէ՛ս հեռագրեմ Սթանպուլ, ինչպէ՞ս բացատրեմ իրականութիւնը... եւ այս ամէնը անանկ բոպէի մը, երբ սահմաններու վրայ բուռն կռիւներու նախօրեակին կը գտնուինք: Գարնան առաջին նշանները արդէն աւետաբեր լուրերով չէ որ մեզի կը հասնին սահմաններէն, եւ մենք, մինչ կը յուսայինք երկու օրէն մաքրելու այդ նզովեալ ցեղի վերջին մնացորդները... անոնցմէ պարտուելու խայտառակ վիճակին մէջ կը գտնուինք...*

ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ՀԱՒԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԷՍ.

Ես ու մեր ծառին կուտը

Մեր պարտէզի հարաւակողմ՝ Թորոս Աղբօր աղօրիքն էր, որուն ջախջախին ամէն առտու ձայն կը հանէր... Քանզի ջաղցի աշխատանքը կանգ չէր առներ, ցորեն կուգար, ալիւր կ'ըլլար ցերեկ գիշեր, ու գիւղ կ'երթար ծոցուորելու մեծ ամբարներ:

Սեմին վրայ՝ միշտ ալիւր կար: Դրան առջեւ՝ ձի, էշ ու սայլ: Հայն ու Քիւրտը միասնաբար՝ կը պատրաստուէին ձմրան համար: Հարաւ կողմէն՝ ջաղցի հացին բոյրը կուգար առատօրէն:

Դէպի հիւսիս՝ մեր կենքահօր մրգաստանն էր, անոր մէջ տեղ՝ գիւղի էն յաղթ տանձի ծառը կ'աչտարակուէր, որուն շուքին ներքեւ կրնար գտնել հանգիստն իր ապահով՝ հազար ոչխար, հովիւներով, իր գայլի չափ մեծ գամփռերով:

Աղուոր աղջիկ ունեցողի համբաւն ունէր՝ այս մշակուած ու բարձրադիրք մրգնոցին տէր, գիւղի հասուկ, թարմ ու քաղցրուկ պարմանիներ՝ անոր դրան առջեւ կեցած մերթ կ'երգէին սիրոյ երգեր: Հիւսիս կողմէն՝ ծիլ ու ծաղկի բոյր կը հոսէր փարթամօրէն:

Դէպ արեւելք՝ Սեւտիկնայ գետ, իր ժխորին, իր կանչին հետ...: Խմած բուրմունքը մեր լեռներուն՝ կուգար պաղ հով, ձորն կը լեցնէր քիմք յագեցնող քաղցրութիւնով, մինչ կաքաւներ՝ պաուկէն վեր, սէր կ'երգէին յուզումներով:

Ոտքերն սօթտած, բազուկներ մերկ՝ գիւղի տղաք ձուկ կը բռնեն, անոնց խոտս՝ հաւաքուեր են, պառաւ ու ծեր, հարս ու աղջիկ, տաք խօսքերով զովք կը հիւսեն կարմրախայտին անուշահամ՝ ձուկ մը որուն նման չըկայ Պոլիս անգամ: Արեւելքէն՝ սիրոյ ձայներ: Թռովք ու քէն: Եւ օրհնութեան մրմունջն բարի՝ որ մարդին մէջ կը կաթկթի:

Արեւմուտքը Ապարանն է, որ սաս ջաղցի ջուր կը բերէ: Անոր ժպտուն ու ծառազարդ եզերքներէն՝ հարսներ կ'անցնին գլուխ գլխի խօսակցելէն: Անոր կանաչ, մշտադալար ափերուն մօտ, մեր աղջիկներն յուսընկալող, գարնանահոտ՝ երազներու կակաչ ճամբով կ'առնեն կարօտ, իրենց սիրած գիւղի տըղոց ...:

Ասոր համար՝ Ապարանի եզերք ծըլած ամէն մի ծառ, պիտէր սիրոյ քանի մը վէպ աղմկարար, մեր գիւղի մէջ չկար ոչ մէկ ամուսնացող աղջիկ, տըղայ՝ որ իր սիրոյ յուշն չունենար Ապարանի ափին վրայ: Ապարանը կար, կը մնար, ոսպէս ... որուն շուրջը իբրեւ գիւթանք ... կը ծըփծըփար ու կուտար համ՝ հին կենցաղին, հին ապրումին... դրուագը պերճ ու արբազան ...:

×

Սեւտիկնայ գետն, Ապարանը եւ Արագվազ Ջաղցի Առուն՝ կարծես էին երեք մարմին՝ մէկ միութիւն: Մէկ գետ էին, նոյ՝ բաժնուած մէկըզմէկէ, կարօտանքի ցաւ ունէին հիւսուած վշտի հազար թելէ: Ուր որ դառնաս՝ ջուրի ձայն կայ, ողրանըւագ եւ անհըմայ: Ջուրն ալ ունի բաժանման ցաւ, կամ հեռացման կսկիծանքը թաւ, ջուրն ալ կուլայ, երբ մայր գետէն՝ զինք կը բաժնեն անխղճօրէն:

Մօտեցէք դուք Ջաղացներու Ջրդոններուն, որ

լաւ լսէք հեծքը վազող մեր ջուրերուն, կը վըշվըշան, կը փըշփըշան, օձի նման, ապա յանկարծ կը ցրցքուին ու կը ոքան, կամուրջին տակ՝ գիտես կուլան… որոնց լացին զարհուրանքէն՝ ջրուռինները կը սրսփան յանկարծօրէն …։

Ես, մանկութիւնս՝ այս ջուրերուն հետ անցուցի, թէ խնդացին՝ ես խնդացի, թէ որ լացին՝ ես ալ լացի…։ Անոնց ընկեր ու բարեկամ, անոնց դրկից ու ազգական, անոնց քաղցրիկ օրօրներով կը ննջէի, անոնց զուարթ տաղ ու կանչէն կ'արթննայի… Սրտիս տրոփէն — նոյնիսկ հիմա — ես ձայնն կ'առնեմ գիւղի գետին, Ապարանը արիւնիս մէջ շրջան կ'ընէ զուարճագին, Զաղցի առուն՝ դեռ կը փըշըրտայ իմ ականջին…։

Ես՝ ջուր էի…, գետերու հետ կը հոսէի…։ Մանկութիւնս անզուսպ ու չար՝ ամէն ինչ էր, թեթեւ ու պարծ, խենթ ու խելառ։ Ապարանի ափին վրայ կանգ կ'առնէի, անկէ անցնող հարս ու աղջկայ՝ թթու սալոր ու խակ խնձոր կը նետէի։ Սեւուտկնայ գետ՝ զիս լաւ գիտէր, ես թէ անոր՝ ան ալ իմս էր, ամէն առտու ու կէսօրին՝ կը քաշէի փաղքը ջուրին, կամ մերկացած՝ ձուկ կ'որսայի, համբուրուելով անոր ջուրին հետ սիրալի։ Զաղցի Առուն՝ մտերիմս էր, կարծես ինծի հետ կը խօսէր… Դպրոցական գիրքերս դրկած՝ անոր տախտակ կամուրջին ես, օր քանի հեղ, սիրողի պէս, յօժարակամ կ'երթայի տես, ու մերթ անոր ցանկլին կրթնած ես կ'երգէի, կամ թէ անոր կը պատմէի՝ ինչ որ դպրոց սորվեր էի…։

Մենք՝ գիւղացի, այն ենք ինչ որ՝ մեր ջուրն ու քար, մեր հաւն ու թառ, արտերն ու ծառ, բլուրն ու դար, երկիր, երկինք, իրերն բոլոր՝ որ մեզի հետ կեանք կը հիւսեն Աստծու տուած ամէն մի օր … մէկն ուրախ է՝ թէ ուրախ է մէկալն երբ որ… թէ մէկն կուլայ՝ կուլայ միւսն արտասուաթոր։ Մերմէջրկայ մայր բնութեան հզօրպատկամ «մարդն ու իրերն նոյն կաւէն, նոյն ձեռագործ տարրչական, պարտադրաբար դէպ նետուած կեանքի հոսման…։ Անոնք բոլոր՝ բնութեան մանիկներ են, որ կը գործեն ու կը շարժին՝ ըստ բնութեան կարգախօսին …»։

Գիւղ մը՞ կ'ըլլայ՝ ճշմարիտ գիւղ՝ երբ որ չունի յարդնոց ու հիւղ, երդիքներէն երբ վեր չելլեր թոնիրի ծուխ…։ Կրնա՞ք միթէ գիւղ պատկերել, ըսէք ինծի, առանց չուանի ու հաչոցի, կամ աքլորի բարձր կանչի…։ Առանց կովու գիլ բառաչի, առանց էշու զռընչոցի…։ Պէտք է լսել ջուրի չառաչ, առտու, իրկուն՝ նախրորդի կանչ, ջուրէն դարձող աղջիկներու երգ ու քրքիջ, աշխատանքի գացող տղոց հայհուչն ու ճիչ …։ Ես՝ գիւղացի։ Հոն ծնեցայ ու շնչեցի, թէ գիւղն տղէտ՝ տղէտ էի, թէ գիւղն կոպիտ՝ ես ալ էի, եթէ անտաշ ու վայրենի, ես՝ անոր պէս, անոր որդի …։

Գիւղի նման՝ ես գիւղախառ, անոր նըման՝ ապուշ ու կալ, կը հաւտայի ամէն բանի, թէ իրաւի եւ թէ սուտի… բայց գիտէի որ Սուրբ էի…, հայհուչս անգամ չունէր երբեք սարսուռն մեղքի։

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Արյան զբօսանք…

Հապա՛։ Միայն Հայե՞րը պարահանդէսի մասնագէտ են։ Միայն մե՞նք շքեղ սրահներու մէջ կը կայտռենք։ Կան ազգեր, որ սրահի ծախք չունին, դրամը կանխիկ կը գանձեն եւ պարելով ազգային դատ կը շահին։

Մենք դանէ դուս, տամս կը հրամցնենք։ Ափերով ստակ կը վճարենք սրահներու եւ յաճախ մեր տուածին տոկոսն ալ չենք կրնար գանձել։

Թուրքերը, քաղաքակրթութեան մեր աշկերտները, աւելի ճարպիկ եղան այս պարագործութեան մէջ։ Պարելով ծուղակը կը ձգեն իրենցմէ շատ բարձր ազգերն ու քաղաքագէտները …

Մուհամմէտը երկար կեանք տայ Ամերիկայի նախագահ Մր. Թրումընին։ Թող ճէննէթ-ին դռները լայն բանայ անոր առջեւ, որ օգնութեան հասաւ աւարառուներուն։ «Ուտողին ուտելիք չպակսիր»։

Իմացայ կարծեմ, որ այս օրերը «ամերիկեան ռազմական նաւատորմ մը Պոլիս կը հասնի։ Տաճիկները իրար անցած են ընդունելութեան համար։ Տոլմապաղչէի հայակերտ պալատին մէջ, պարահանդէս մը պիտի սարքուի ի պատիւ տոլարներու, ուր ներկայ պիտի ըլլան դեմոկրատ Ամերիկացիներու մենծերը»։

Շատ բնական է որ պիտի պարեն, պիտի խմեն, պիտի ուտեն եւ պիտի հաճոյանան… Թրքուհիները իրենց շնորհները առատօրէն եւ առանց վերապահութեան պիտի փռեն այդ պարատօնին մէջ։ Ցոյց պիտի տան Սամուէլ հօրարին թէ իրենք ալ վար չեն մնար Եւրոպայի եւ Ամերիկայի կիներէն։

Մենք, Հայերս, որ ժողովրդապետութեան թմբկահարներն էինք Արեւելքի մէջ, որ ութսուն տարի մը առաջ Սահմանադրութիւն ունեցանք, որ ժողովրդական քուէով թաղական հոգաբարձու կամ առաջնորդ կ'ընտրէանք, անշուշտ ուրախ պիտի ըլլանք որ Ամերիկայի կառավարութիւնը օգնութեան կը հասնի Թուրքին, յանուն, այդ երկրի «դեմոկրասի»ի պաշտպանութեան։ «Կատուն եթէ իր ձագը ուտել ուզէ, մուկի կը նմանցնէ», կ'ըսեն։

Որքա՜ն նորութիւններ սորվեցանք, սակայն, Ամերիկայի 150 միլիոն տալէր փոխատուութեան շնորհիւ։

Թէ՝ Թուրքերը այդ գումարներով խճուղիներ պիտի շինեն, երկաթուղիներ պիտի երկարեն մինչեւ Հայաստանի սահմանագլուխը, որպէսզի Հայերու հետ մօտէն բարեկամութիւն մշակեն եւ երբեմն իրարու սուրճ խմելու երթան։ Ճարտարագործական եւ հողագործական ճիւղերը պիտի արդիացնեն եւ «բանակին թիւը պիտի նուազեցնեն»! քանի որ Թուրքիոյ մէջ «հինգ մարդէն մէկը զինուոր է» եղեր։ Անշուշտ մնացած չորս հոգին ալ, կեավուր կոտորելու մասնագիտութեան յատկացուած են, թէեւ բաւական շռայլութիւն է սա դարուս մէջ՝ այդքան մարդ պահել, քանի մը հազար մնացորդ կեավուրներ ջարդելու համար։ Ամերիկեան զինարուեստը այդ մասին ալ կրնայ օգնութեան հասնիլ իր նորահնար մեքենաներով։

«Խաղաղութիւնը պիտի տնկեն Թուրք հողին վրայ», քանի որ այդ հողը Հայոց դիակներով բաւական մը պարարտացած է։

Արդեօք պիտի գիտնա՞ն որ Տոլմապաղչէի այդ շքեղ պալատը, որուն մէջ պիտի կայտռեն Եանքիները, հայ հանճարին կը պարտին Թուրքերը եւ թերեւս պարուհիներու մէջ ալ, թրքական հարէմներէն գողցուած, բռնօրէն իսլամացած հայուհիներն են որ պիտի ոգեւորեն զիրենք…Ո՞վ գիտէ։ Շատ բարակը փնտռելը ժամավաճառութիւն է։ Մարդիկը միլիոններով ստակ տուած են։ Կ'ուզեն վայելել։

Յոռետես չըլլանք։ Հայերս պարապ կեցած չենք։ Անշուշտ թէ Նիւ Եորքի հայկական «Քոնկ-րէս»ին բանաձեւը ժամանակին պիտի հասնի Մր. Թրումընին ձեռքը եւ Թուրքերու ուրախութիւնը իրենց փորը պիտի մնայ …

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Հայ ռազմիկին օրը

1947 ԱՊՐԻԼ 26—27

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան երեսնամեայ յոբելեանին առթիւ՝ Ապրիլ 26ի շաբաթ երեկոյեան ժամը 5.30ին, հայ նախկին ռազմիկները պիտի ԱՐԾԱՐԾԵՆ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐԻՆ ՏԱԿ։

Ֆրանսայի ամբողջ հայ գաղութին զաւակները զինուորագրուեցան եւ առոր շնորհիւ՝ ամէն Հայ ունեցաւ իր պարծանքի բաժինը եւ զերծ մնաց շատ մը իրական դժուարութիւններէ։

Հետեւաբար ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է.—

1.— Ամբողջ հայ ժողովուրդին համար իր ներկայութեամբ, այդ օրը իր յարգանքը մատուցանել մեր բոլոր զոհերուն յիշատակին։

2.— Բոլոր հայ նախկին ռազմիկները տարանցքին անպայման մասնակցելով, արտայայտեն իրենց յարգանքը պատուոյ դաշտին վրայ ինկած իրենց ընկերներու յիշատակին։

Նախկին ռազմիկները պէտք է կրեն իրենց ունեցած պատուանշանները եւ ժամը ճիշդ 5.30ին գտնուին Avenue George V.։

Յաջորդ օրը, 27 Ապրիլ Կիրակի առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ հոգեհանգիստ Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, պատերազմի հայ զոհերուն յիշատակին։

Ժամը 1ին, բոլոր հայ նախկին ռազմիկները պիտի բոլորուին ճաշաձօնի մը սեղաններուն շուրջը, ընկերական հսկումը կատարելու իրենց զոհուած ընկերներու յիշատակին եւ տօնելու Միութեան երեսնամեակը։

Հայ Ն. Ռ. Միութեան Վարչութեան Նախագահ Գ. Հ. ՄՈՄՃԵԱՆ, ընդհ. քարտուղար Վ. ԿԱՔԱՒԵԱՆ։

3000 ՂՊՏԻՆԵՐ Երուսաղէմ գացին Եգիպտոսէն, Յորդանան գետին մէջ մկրտուելու համար, ինչպէս կ'ընեն ամէն տարի։

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Ու այտերուն անաղարտ ճերմակին կեդրոններուն չարաչուք վարդերը, բոցէն ալ կարմիր, «երկինքի հիւանդութեան»։ Կուրծք հասակ իրենց լիալիր փարթամութեան մէջ։ Արտաքին ոչինչ տրաման թելադրող իր տաղանդը ինծմէ բաժնող քանի քայլին հեւքը միայն, որ թեթեւ մը կը բարախէր նըբբացած ռունգերէն։ Կը բերէր…իր ալպոմը։ Ես երիտասարդ մը չէի Ամերիկա մեկնող։ Խնդրածը հաւանաբար երկու տողը Լեւոնին։ Ոչ շուշան ունէր։ Ոչ ալ ժպիտ։ Զլացաւ։ Ըսի՞ թէ սկսած էր աշունը։ Ու վերջալոյսը պատրաստող պարիկները արձակած էին բարակ ալ հովը որ չես գիտեր ո՞ւրկէ կ'առնէր իր սրսփագին մուշքը, մեր շուրջի ծառերէ՞ն թէ վարի ջուրերէն։ Բայց այդ հովը դպաւ այդ աղջկան։ Չհազաց։ Միայն ես զգացի որ սարսուռ մը կը նետուէր այդ հովէն անոր արձանային հասակին, իբրեւ անտես պատմուճան մը, մահուան չդարշային… պատանք մը։ Առջեւս էր իմ պատանութեան ամէնէն խռովիչ պատկերներէն մէկը, քանի որ հեռու իմ ծննդավայր քաղաքիս մէջ, ես տասնով քանով, այդ մարմարեղէն գեղեցկութիւնները յանձներ էի հողերու անկողնին։ Թուրքերը կ'ըսեն հիւծախտին աղուորութիւնը։ Այսօր այդքան հեռուէն դժուար է ինծի վերյիշել իմ բառերը։ Բայց գիտեմ յստակ որ իր ուզած երկու տողը եղեր էր երկու էջ։ Կը գրէի, նայելով իմ ներսը, իմ մեռելներուն։ Բայց իր աչքերուն տակ կը զգայի որ թուղթին կ'իյնար իր տաղը, իր ցայգանուշային գեղեցկութեան ոսկի շուքը զոր լուսաւորեր էր մահուան աշտանակ մը։ Զաւէնին պէս ես չուզեցի շուշան մը, տրուելու համար …իմ փակուելիք շրթներուն։ Աստուած ինք գիտէ թէ ուր։ Բայց իրաւը կար եւ այդ իրաւը՝ այն յստակ գիտակցութիւնը թէ այդ պայծառութեամբ եւ այդ սխրանքով ու գիւթանքով աղջիկը դարձեալ հարս …պիտի երթար հողերուն։ Զաւէն Սիւրմէլեան իր գիրքին մէջ պատանին է Ամերիկան նուաճելու փաղող։ Ե՞ս։ Այդ թուականներէն իսկ, նախասահմանուած, ընտրուած զոհ մըն էի իր ժողովուրդի ողջակէզի սեղանին,— երկարաձգուող սփիւռքէն։ Պիտի չծնէր զինքը այդ աղջիկը նորէն, ու պիտի չծնէր այդ օրերուն այդ աղջկան ալպոմին մէջ այդ զոհէն գուշակօրէն խօսող …դրուագէտը։

— Որ աշխարհին համար, պատասխանը, «Կը հարցնեմ ձեզի, Տիկիններ եւ Պարոններ» հատորին մէջ։

×

Լեւոն Սիւրմէլեանի հատորը կը պատկանի հայ գրականութեան, ինչպէս նոյն գրականութեան կը պատկանի թերեւս տասնըհինգ դար առաջ, ուրիշ լեզուով մը — յունարէն — գրուած Փաւստոս Բիւզանդը։ Կը գրեմ այսպէս, մատենագրութենէն վեր օրէնքներու ուշադիր։ Փաւստոսի գործը չորրորդ դարէն, գիրերու գիւտին անմիջական խանդի օրերուն, հինգերորդ դարու կէսերու, փոխադրուած է մեզի։ Բախտը՞ թէ մեր մտքին բարձր մէկ ցուցմունքը, սլաքը այնպէս մը կարգադրեցին որ այդ հատորին փոխադրութիւնը կատարուէր հեղինակին հաւասար բանաստեղծական զգայնութեամբ տոգորուն մէկու մը կողմէ։ Քիչ գիրք, որքան Փաւստոսն է այնքան մօտիկը կը կենայ հայ հոգիին յաւիտենական խորհուրդին։ Անոր յունարէն խմբագրումը անկարող էր եղած անոր հայեցիութիւնը սպանելու, աղօտելու։ «Կը հարցնեմ ձեզի, Տիկիններ եւ Պարոններ» հատորը գրուած է օտարին լեզուովը, բայց զայն կարդացող Հայ մը այդ մանրամասնութիւնը հազիւ թէ կը նշմարէ. անկէ ազդուելու մէջ պարզելով թերեւս հոգեկան վիճակ մը հաւասար արեւմտահայ գրողի մը որ կը կարդայ արեւելահայ վիպողի մը գործը։

Հատորէն փոխադրումներ մեր լեզուին, հանդէսներու մէջ, տարօրէն մօտ էին ցեղային հարազատութեան։ Աւելին։ Ստոյգ է որ սփիւռքի չէշտ մը ունի գոյութիւն 1922էն ասդին, մեր զանազան կեդրոններուն մէջ մշակուած գիրքերէն ներս։ Տաք, կայծկլտուն, վարակիչ այն տրտում քաղցրութիւնը որ մեր հարազատ գրողներունն է այդ սփիւռքին, եւ զոր 1945էն ասդին խորհրդահայ գրողներէն ոմանց մէջ ալ կը զգանք. թերեւս երկրորդ Մեծ Պատերազմին կարմիր ստուերը անոնց հոգիին փորձառութեանց վրայ։ Սիւրմէլեանէն փոխադրուածները տոգորուն են այդ տրտմութեամբ, այդ վառ անուշութեամբ։ Ու հոն է գրողի անհատականութեան ծանրագոյն փաստը։ Ունինք անգլերէն գրող մեծահռչակ ուրիշ վիպողներ։ Մայքըլ Առլէն հիմնովին դուրս է այդ չէշտէն, ինչպէս իր ժողովուրդէն։ Սարոյեան տակաւ կը գտնէ զայն։ Սիւրմէլեանին գիրքը բացող էջը, իրմէն, խորապէս հայ է եւ մարդկային։

Առաջին էջէն մինչեւ վերջինը, Սիւրմէլեանին գիրքին նիւթը կուտան իրարմէ կսկծագին, իրարմէ ահաւոր, ինչպէս իրարմէ աղուոր, իրարմէ գըլուարթ ու դարաւոր բնականութեամբ մը հայեցի ապրումներ, անմիջական թափանցումով մը բախտաւոր։ Հայ մը ճակատագրուած է այդ նիւթերուն հանդէպ անտարբեր, առնուազն անտարբեր մնալ չկրնալու։ Բայց կայ գիրքին արթնցուցած անդրադարձը ամերիկեան ընդարձակ գրական խղճմտանքէն ներս։ Բոլոր քննադատները զօրովագին յուզումով մը կը խօսին այդ աշխարհէն։ — Հոն դողդողագին զարգացող տրամանկերպը գտած է իջներու բոլորին ալ սրտին։ Գրել գիտնալ մը, իմ կարծիքով, անբաւական պիտի գար այս յաջողուածքը բացատրելու։ Ոճի, գիւտի, զգացական խաղերու շնորհները կը թառամին երբ ընթերցողը ընտելանայ անոնց։ Ու այս ընտելացումը չուշանար։ Յիսուն էջ ու մենք կը դատենք մեզի մատուցուածը։

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԿԱՍԵՑՆԵԼ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

« Թռումանի եւ Համայնավարութեան վախը ամէնէն զօրաւոր փաստարկութիւնն է որ կ'օգտագործուի, ջատագովելու համար կանխարգել պատերազմը։ Իրական է այդ երկիւղը։ Ամերիկան, որ շուտով պիտի կորսնցնէ հիւլէական ռումբի մենաշնորհը, առաջին անգամ ըլլալով դէմ դիմաց կը գտնուի ամբողջական պարտութեան մը եւ կործանումի՝ պատերազմի պարագային։ Իր ազգային նախանձութիւնը չի կրնար մեկուսացման ձեւ առնել, ահա թէ ինչու մէջտեղ կը հանեն կարգ մը նշանախօսքեր որոնց համաձայն ամերիկեան դրամները պէտք է գործածուի ոչ թէ միացնելու, այլ աւելի պառակտելու աշխարհը։ Արդարեւ, այդ ծրագիրը կը տրամադրէ անպայման օգնութիւն մը ընծայել հակախորհրդային կառավարութեանց։ Յունաստանի յատկացուած գումարին շատ փոքր մէկ մասը պիտի ծառայէ յոյն ժողովուրդին պէտքերուն, մնացեալը պիտի գործածուի լաւագոյն զէնքեր եւ փոխադրութեան լաւագոյն դրութիւն մը ճարել յունական բանակին։ Իսկ Թուրքիոյ մէջ, ուր ոչ արհեստակցական միութիւններ կան, ոչ քաղաքացիական իրական ազատութիւններ, պայմաններ չեն դրուած այն փոխատուութեան որ պիտի ծառայէ պահելու չափէն աւելի մեծ բանակ մը, ընդդէմ անյայտ թշնամիի մը։ Այս փոխատուութիւնները առաջիններն են երկար շարքի մը եւ յաջորդաբար պիտի օգտուին ուրիշներ ալ, — Քորէա, Հունգարիա, Չինաստան, Իրան, Իրաք, Ճափոն եւ Անգլիա։

« Այս օգնութիւնները կ'ըլլան համայնավարութիւնը կեցնելու համար, բայց պիտի ծառայեն համայնավարական յեղափոխութիւններ յարուցանելու, աւելի զօրացնելու համայնավարութիւնը, որովհետեւ սպառազինութեանց բեռը աղքատութիւն յառաջ կը բերէ, փոխանակ մեղմացնելու զայն։ Համայնավարութիւնը գաղափար մըն է. չքաւորութիւնը եւ շահագործումը խափանելու։ Ան չի կրնար ջնջուիլ հրասայլերով եւ թնդանօթներով։ Ան աւելորդ կրնայ դառնալ միայն լաւագոյն գաղափարով մը, կրնայ վերջանալ երբ չքաւորութիւնը եւ շահագործումը այլեւս մաս չեն կազմեր ժողովրդապետութեան »։

Իբրեւ եզրակացութիւն, Պ. Ուոլըս չեշտեց թէ Մեծն Բրիտանիան կրնայ աշխարհը փրկել պատերազմէն, կողմ չբռնելով Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան պայքարին մէջ։ Այս առթիւ առաջարկեց տասնամեայ ծրագիր մը 50 միլիառ սթերլինի դրամագլուխով, աշխարհի վերաշինութեան համար, նախաձեռնութեամբ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, յետոյ միջազգային հսկողութեան տակ առնել հիւլէական ուժը եւ քանդիչ զէնքերը, միջազգայնացնել ռազմագիտական շրջանները, մէջն ըլլալով Տարտանէլը, Սուէզի եւ Փանամայի ջրանցքները, կրճատել սպառազինութիւնները եւ համաշխարհային ապահովութեան ցանց մը հաստատել։

★ Պ. Ուոլըս խստօրէն քննադատուեցաւ ուրբաթ օր, ամերիկեան ծերակոյտին մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ պայքար կը մղէ Լոնտոնի մէջ, Անգլիան Մ. Նահանգներէն բաժնելու համար։ «Ո եւ է ամերիկեան քաղաքացի բարոյական իրաւունք չունի դատապրելու օտար ժողովուրդներու հետ, տկարացնելու համար իր երկրին դիրքը»։ Ուրիշ ծերակուտական մըն ալ դիտել տուաւ թէ համայնավարներն են որ Ֆրանսա հրաւիրած են նախկին նախարարը, եւ իր կարգին դառնօրէն քննադատեց անոր մղած պայքարը։

★ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ առժամապէս ընդհատուած են անգլեւխորհրդային բանակցութիւնները, դաշնագրի վերաքննութեան մասին։

Զօր. տը Կոլ գործի ձեռնարկեց

Տեղական թերթերը չնչգալից մարամասնութիւններ կը հրատարակեն զօր. տը Կոլի նոր ձեռնարկներու մասին։ Զօրավարը Եչ. օր Փարիզ գալով, տեսակցութիւններ ունեցած է շատ մը երեսփոխաններու, նոյնիսկ նախարարներու հետ։ Եւ իբրեւ արդիւնք, ուրբաթ օրն իսկ հիմը դրած է նոր կազմակերպութեան, «Համախմբում Ֆրանսացի ժողովուրդի» (R. P. F.), իր նախագահութեամբ։ Կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը պիտի ըլլայ նախկին նախարար մը, Սուսթէլ, խորհրդակցութեանց հրաւիրուած էին ներկայացուցիչներ բոլոր հոսանքներէ, բացառութեամբ համայնավար եւ Ազատութեան կուսակցութեանց (ծայրագոյն աջ)։ Զօրավարը հրապարակային յայտարարութիւն մը պիտի ընէ հաւանաբար երկուշաբթի օր, յետոյ գնկուցում պիտի տայ մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ։ Մօտերս քաղաքական ճառեր պիտի խօսի Պոատոյի, Լիոնի, Մարսէյլի, Նիսի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, զօրավարը մինչեւ հիմա կը մերժէ խօսիլ ընդհ. ներումի մասին, որպէսզի կարգ մը կասկածելի տարրեր չմիանան իր կազմակերպութեան, վարկաբեկելով զայն։ Միւս կողմէ, կառավարական ծրագիր մը կը պատրաստէ ի հարկին իշխանութեան գլուխ անցնելու համար, երբ սատուկմնայ ներքին տագնապը, մանաւանդ ելմտական — տնտեսականը։

« Լիպէռասիոն» կը գրէ թէ զօրավարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է իր խօսակիցներէն մէկուն.

— « Տաժանելի փորձ մը կը կատարեմ, R. P. F.ի գլուխն անցնելով։ Կրնամ ձախողիլ եւ մէկ հարուածով կործանել ամբողջ հեղինակութիւնս։ Մենաստանս մնալով, ծուլութեան ճամբան բռնած պիտի ըլլամ ; Ամէն պարագայի մէջ վստահ եմ թէ օր մը կոչ պիտի ուղղեն ինծի։ Բայց երբ գան փնտռեն զիս, անդունդին ափը հասած պիտի ըլլանք կը վախնամ որ այն ատեն շատ ուշ պիտի ըլլայ։ Ահա թէ ինչու կ'ուզեմ այժմէն գործել»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ծրագրուած գործողութիւնները կը շարունակուին, օրէ օր սաստկանալով։ Վերջին լուրերու համաձայն ըմբոստները պաշարուած են կարգ մը կէտերու վրայ։ Քալամպաքայի շրջանին մէջ (Թեսալիա) 150 հոգինոց խումբ մը հարկադրուած է անձնատուր ըլլալ։ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Զախարիատիս, որ հարցաքննութեան կանչուած էր, Սելանիկի համայնավար գործիչին՝ Չէվկոտի սպանութեան առթիւ, պահուեցաւ, յայտարարելով թէ վստահութիւն չունի դատարանին վրայ ։

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ պարզելով, տեղական թերթերը կը գրեն թէ դժուար պիտի ըլլայ զոցել հացի, միսի եւ գինիի բացը։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ խորհրդաժողովը բացուեցաւ Ժընեւի մէջ, մասնակցութեամբ 18 պետութիւններու։ Խ. Միութիւնը բացակայ է։

ՊՈՒԽԸՆՎԱԼՏԻ ԴԺՈԽՔԻՆ տանջարարներէն 33 հոգի կը դատուին Միւնիխի մէջ, ամերիկեան դատարանի մը առջեւ։ Ամբաստանեալներէն մէկն է կին մը, Իլզէ Քոխ, այլ անունով «Պուխընվալտի Շնիկը» որուն համար կ'ըսեն թէ մարդկային մորթէ շինուած լուսամփոփներ եւ նոյն մորթով կազմուած գիրքեր կը հաւաքէր ։

Թացման հանդէս

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.Ի

Ապրիլ 27ին, կիրակի ժամը 4ին, Սորպոնի Amphithéâtre Richelieuի մէջ, սիրայօժար մասնակցութեամբ յայտնի արուեստագէտներու ;

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ

Տոմսերը կը ծախուին Ուսանողական Տան մէջ, (57 Bld. Jourdan), գրատուններ Բալուեան, Պարսամեան եւ Սամուէլ եւ հանդէսին օրը՝ սրահին դրան առջեւ։ Գին տոմսերու՝ 150 եւ 100 ֆրանք։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Զատկի տօներուն առթիւ 5000 ֆրանք Պ. Ս. Թէրզեանէ, Կապոյտ Խաչի Իսիի դարմանատան։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Անուշը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգնութեան կայանին։ Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ, Երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քաղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy։ Մուտքը 100 եւ 75 ֆրանք ։

Ոսկի փարչիկ-Արծաթ ջրիկ

Օփերէթ չորս արար

ՆԵՐԳԱՂԹ

Երգախառն պատկեր, «ԼՈՅՍ» թատերախումբի կողմէ՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ռ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆի, 22Ապրիլ, Սինէմա Ritz, Սէնթ Անթուան

30 Ապրիլ, Salle Mazenod, Մարսէյլ։

5 Մայիս, Սինէմա Ֆլօրէալ, Գօմոն, երեկոյեան ժամը 8.30ին։

Կիչէներէն շատ սահմանափակ թիւով տոմս կը տրուի։ Ուստի այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Սինոպի գիւղերէն Մարիամ Սէֆէրեան, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Գայծառ։ Փնտռողն է եղբայրը՝ Շնորք Սէֆէրեան, նոյնպէս կը փնտռուի Սինոպի գիւղերէն Վարդուհի եւ Զարուհի Մանուկեան կամ Շմաւոնեան, մօրը անունը Սաթենիկ, հօրը անունը Սարգիս։ Այս որբերը 1918ին Գասթէմունիէն Պոլիս եւ անկէ ալ Ֆրանսա եկած են։ Իմացնել Փէհլիվանեան, 17 rue Sergent, Issy les Moulineaux, (Seine)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Ապրիլ 1—8

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

ՓԱՐԻԶ (19)՝ Աղապ. հազար ֆրանք, Վիրոֆլէ՝ Շմա. 1000, Պ. ՔՈԼՈՄՊ՝ Նիկ. 1000, ՓԱՐԻԶ (17)՝ Ատր. հազար, ՄԱԼԱՔՕՖ՝ Պար. 500, ԻՍԻ՝ Դան. 500, ԷՓԻՆԷ՝ Արզ. 1500, Պ. ՔՈԼՈՄՊ՝ Վառ. 1000, ԱՆԻԷՌ՝ Վարդ. 500, Կարա. 500, ՎԱԼԱՆՍ՝ Մազ. 500, ՎԱՐ՝ Կարա. հազար, ԱԲԹ՝ Քէհ. 500, Պ. ՓԻՐԷՆԷ՝ Գուստ. հազար, ԼԷ ՄԷՅ՝ Խաչ. 500, ՓԱՐԻԶ (11)՝ Կոստ. 500, ՓԱՐԻԶ (2)՝ Հավլ. 500, ՏԷՍԻՆ՝ Պօյ. հազար, ՏԷՍԻՆ՝ Գարա. 500, ՏԷՍԻՆ՝ Գործկ. Մարտը, ՓԱՐԻԶ (10)՝ Սարգ. հազար, ՓԱՐԻԶ (16)՝ Գաղ. Գրաս. 500, ՓԱՐԻԶ (7)՝ Ջիլի. հազար, ԱՆԻԷՌ՝ Տ. Գր. հազար, ՓԱՐԻԶ (16)՝ Նալ. հազար, ԼԻՎՐԻ՝ Օհան հազար, ՓԱՐԻԶ (14)՝ Յակ. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մնաց. հազար, ՊԷՅՐՈՒԹ՝ Թուր. 1200, ՓԱՐԻԶ (12)՝ Ռէյ. հազար, ՆԻՄ՝ Վար. հազար, ԼԻՈՆ՝ գործ. Մարտը, ԿԱՐՏԱՆ՝ Գործ. Մարտը, Պ. OSSO՝ Գործ. Մարտը։

(Շար.)

Le Gérant: L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 15 AVRIL 1947 Երեքշաբթի 15 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5010–Նոր շրջան թիւ 619 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՕՐ. ԴԸ ԿՈԼԻ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Տեղական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն զօր. տը Կոլի նոր կազմակերպութեան մասին.—

Զօրավարը ուրբաթ օր Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ իր գործակիցներուն եւ կարգ մը կարեւոր դէմքերու հետ, մէջն ըլլալով դահլիճին երկու անդամները, պատերազմական նախարար Քոսթ Ֆլորէ (ժողովրդական) եւ արտադրութեանց նախարար Լաքոսթ (ընկերվարական): Զօրավարին նոր կազմակերպութեան վարիչներէն մէկը պիտի ըլլայ նախկին նախարար մը, ծանօթ գրագէտ Անտրէ Մալռօ: Կազմակերպութիւնը, «Համախմբում Ֆրանսացի Ժողովուրդի» մնայուն կեդրոն մը պիտի ունենայ Փարիզի մէջ, տեղեկատու գրասենեակով, եւ մասնագէտներու խորհուրդ մը յատուկ ուշադրութիւն պիտի նուիրէ ելմտական, տնտեսական եւ կայսերական խնդիրներու:

Մինչեւ հիմա քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, կազմակերպութիւնը քաղաքական կուսակցութիւն մը պիտի չըլլայ, ոչ ալ ներկայ կուսակցութեանց կամ խմբակցութեանց դաշնակցութիւն մը, գոնէ առ այժմ: Գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր նահանգի մէջ հաստատել այրերու եւ կիներու յանձնախումբ մը որ քարոզութիւններ պիտի կատարէ հանրային կարծիքը վարժեցնելու համար զօր. տը Կոլի գաղափարներուն, այնպէս ինչպէս պարզուեցան Սթրազպուրկի ճառով: Ծրագիրը կը պարունակէ չորս հիմնական կէտեր.—

1.— Զօրացնել խորհրդարանական կառավարութիւնը բարեփոխելով Սահմանադրութիւնը, այնպէս որ գործադիր իշխանութիւնը աւելի լայն անկախութիւն վայելէ խորհրդարանին հանդէպ:

2.— Գործօն, յառաջդիմական քաղաքականութիւն մը ամբողջ կայսրութեան մէջ, ապահովելով մայր երկրին դիրքը ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ հարցերու մէջ:

3.— Աւելի սերտ գործակցութիւն Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ հետ, արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

4.— Գործակցութեան աշխատանքի եւ դրամագլուխի միջեւ:

Զօրավարին կուսակիցները կ՚ըսուան ժամանակի ընթացքին շահիլ ընտրողներու 2/3ը, այն 8 միլիոն ձայները որոնք Սահմանադրութեան դէմ քուէարկեցին, Զօր. տը Կոլի խորհուրդով, անցեալ հոկտեմբերին, ինչպէս եւ ուրիշ 8 միլիոն քուէարկուներ որոնք ձեռնպահ մնացին: Իրենց անմիջական նպատակն է զօրաւոր հոսանք մը ստեղծել զօրավարին ծրագրին շուրջ, եւ, հետզհետէ ազդելով կառավարութեան վրայ, մեծամասնութիւն մը ապահովել Ազգ. Ժողովին մէջ:

Զօրավարին կուսակիցները կը կարծեն թէ յառաջիկայ ամրան կամ աշնան տագնապ մը պիտի ծագի խորհրդարանին մէջ, իբրեւ հետեւանք ելմտական եւ տնտեսական դժուարութեանց, ինչպէս եւ գաղթավայրերու կացութեան, անելի մը մատնելով դահլիճը: Հոկտեմբերին քաղաքապետական ընտրութիւններ պիտի կատարուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, եւ այն ատեն պիտի հասկցուի թէ ո՛րքան գետին շահած է տը Կոլի ծրագիրը: Զօրավարին ծրագիրը կը ձգտի մեկուսացնել համայնավարները: Իր կուսակիցները շատ վերապահ են գործնական հարցերու մասին, բայց անկախ արմատական օրկանը, Aurore, որ ուժ կու տայ տը Կոլի, բուռն պայքար մը մղելով համայնավարներուն դէմ, շաբաթ օր կը պահանջէր որ համայնավարները քշուին կառավարութենէն:

★ Վարչապետը շաբաթ օր մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին Թորէզի հետ որ միեւնոյն ատեն փոխ–վարչապետ է: Անշուշտ խօսակցութիւնը կապ ունի այս խնդիրներուն հետ:

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Որ եւ է օգուտ կը սպասէ՞ք անգլեւսաքսոն եւ խորհրդային ընդհարումէ մը:

— Ոչ միայն չենք սպասեր, այլեւ մեր բոլոր ուժով կը մաղթենք որ մարդկութեան գլխուն չպայթի այդ նոր աղէտը:

— Հապա ի՞նչու կ՚ըսեն թէ ձեր յոյսը Անգլեւսաքսոններուն կամ նոր պատերազմի մը վրայ դրած էք:

— Շատ բան կրնան ըսել բթամիտ եւ անբարոյական մարդիկ: Եթէ սխալիք եւ վիճաբանութեան բռնուիք, անոնք պիտի ճգնին ապացուցանել թէ արեւը իրիկուան ալ կրնայ ծագիլ: Որ եւ է նոր պատերազմ ամէն բանէ առաջ փոքր ժողովուրդներու մուխը պիտի մարէր:

— Բայց չէ՞ որ երկու կողմերն ալ կը խօսին յանուն ժողովրդապետութեան եւ ազատութեան, իրաւունքներու հաւասարութեան, մեծ թէ փոքր ժողովուրդներու համար:

— Երէկ ալ այդպէս կը խօսէին, 1914ին ալ, եւ միշտ պիտի խօսին: Քսանըհինգ տարի Եւրոպա բնակելէ վերջն ալ եթէ չենք սորված կարգ մը տարրական գիտելիքներ, կը նշանակէ թէ ջաղացքէն կուգանք: Ահա կը տեսնէք աշխարհի վիճակը, պատերազմի դադարումէն երկու տարի վերջը:

— Ամերիկայի հանրային կարծիքը գոհ չերեւար Նախագահ Թրումընի ծրագրէն,— 400 միլիոն տոլար տրամադրել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ:

— Մի խաբուիք երեւոյթներէն: Տասը հոգի կ՚ընդդիմախօսեն, հարիւր տասը հոգի ալ կը պաշտպանեն, Ծերակոյտին թէ երեսփ. ժողովին մէջ: Ամերիկան ազատ երկիր է, հազար տեսակէտներ իրարու կ՚ընդհարին, բայց ի վերջոյ կ՚ընդունուի այն ուղեգիծը որ կը համապատասխանէ երկրին քաղաքական եւ տնտեսական շահերուն:

— Կարծեմ զանցառելի ուժ մը չէ նախկին փոխ–նախագահը, Հէնրի Ուոլըս, որ այս միջոցին բուռն պայքար մը կը մղէ Եւրոպայի մէջ:

— Հէնրի Ուոլըս առեւտրական նախարար էր եւ քաղաքավարութեամբ ճամբուեցաւ Նախագահ Թրումընի կողմէ, քննադատած ըլլալով Նախորդ արտաքին նախարարին՝ Պըրնզի քաղաքականութիւնը: Այժմ ազատ մարդ է, կը խօսի, բայց ահա իր պաշտօնակիցներն են որ կ՚ըմբոստանան: Անցեալ օր յիշած էինք մէկ–երկու յայտարարութիւններ: Շաբաթ օր Ծերակոյտին Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովին Նախագահը, Վանտընպէրկ, իր զայրոյթը յայտնեց Հէնրի Ուոլըսի կատարած քարոզութեանց դէմ.— «Ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել որ ամերիկեան քաղաքացի մը արտասահման երթայ եւ աշխարհը կազմակերպէ իր երկրին կառավարութեան դէմ»: Ուրիշ մը, Րոպըրթսըն, յայտարարեց.— «Մարդ մը որ բարձր պաշտօններ վարած է իր երկրին մէջ, ուրիշ երկիր մը կ՚երթայ եւ կը ջանայ զայն լարել իր երկրին քաղաքականութեան դէմ. ողբալի չէ՞»:

— Հէնրի Ուոլըս աւելի ողջամիտ եւ հեռատես կ՚երեւայ քան միւսները, վտանգաւոր գտնելով ճակատ յարդարել Խ. Միութեան դէմ:

— Կրնայ ըլլալ: Խնդիրը այն է որ Մ. Նահանգները այլեւս մէկզի դրած են «չքեզ մեկուսացում» կոչուած քաղաքականութիւնը, եւ ոտքով–ձեռքով խրած Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի գործերուն մէջ: Անոնք արդէն իրենց տնտեսական թաթը դրած են Միջին Արեւելքի վրայ,— Իրան, Արաբիա, Սուրիա–Լիբանան, Թուրքիա, եւայլն: Վերջերս կը հաշուէին թէ Մօտաւոր Արեւելքի քարիւղի մենաշնորհներուն 40 առ հարիւրը Ամերիկացիներուն ձեռքն անցած է: Ու դեռ նոր շահատաններ կը փնտռուին: Ամերիկացիները բացէ ի բաց կ՚ըսեն թէ Թուրքիան դուռ մըն է որ կը բացուի երկու կողմերով,— Մօտաւոր Արեւելքի եւ Սեւ Ծովու վրայ, ուրիշ խօսքով՝ Խ. Միութեան դիմաց: Հետեւաբար եւ բնականաբար, ինչպէս պիտի ըսէր Պաղտասար աղբարը…

— Ազդեցութեան այս յաւիտենական պայքարը անտանելի կացութեան մը կը մատնէ փոքր ժողովուրդները:

— Անշո՛ւշտ. եւ ատոր համար է որ մենք պարտաւոր ենք չափել–ձեւել մեր շարժումները, խօսքերն ու գործերը, որպէսզի թիւրիմացութիւններ չծագին գաղութներու մէջ: Մանաւանդ արաբական երկիրներուն մէջ, ուր այնքան պղտոր են ջուրերը:

Շ.

Չորսերը նորէն չհամաձայնեցան

Զօրսերու Խորհուրդը նկատելով որ կարելի չէ համաձայնիլ կարգ մը կարեւոր խնդիրներու մասին, որոշեց զանոնք յետաձգել յաջորդ նստաշրջանին, որ հաւանաբար պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ: Այսպէս, հատուցումներու հարցէն վերջ, Խորհուրդը յետաձգեց օրակարգի երկրորդ կարեւոր խնդիրը, Գերմանիոյ կառավարութեան կազմութիւնը եւ իրաւասութիւնները, եւ սկսաւ քննել Պերլինի դաշնակցային Վերստուգիչ Յանձնաժողովին տեղեկագիրը եւ հաշտութեան խորհրդաժողովին պատրաստութիւնը: Որոշեց նաեւ կարելի եղածին չափ շուտ վերջացնել Մոսկուայի խորհրդաժողովը:

Երէկ, երկուշաբթի, չորս Նախարարները զբաղեցան Պըրնզի ծրագրով, որ կը թելադրէ քառանդամ դաշինք մը կնքել 40 տարուան պայմանաժամով, հսկելու համար Գերմանիոյ վրայ: Այս որոշումները տրուելէ առաջ, ժողովը չորս ժամ զբաղեցաւ զանազան խնդիրներով: Համաձայնեցան որ հողային բարենորոգումներ կատարուին Գերմանիոյ մէջ 1947ի վերջերը, ամրութիւնները քանդուին մինչեւ 1948 Դեկտեմբեր 31, իսկ զինագործարաններու Ա. շարքը՝ մինչեւ 1948 Յունիս 30:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, ամերիկեան պատուիրակը առաջարկեց հաշտութեան խորհրդաժողովին հրաւիրել բոլոր այն պետութիւնները որ պատերազմ յայտարարեցին Գերմանիոյ դէմ, եւ հաւասար իրաւունքներ տալ անոնց: Պ. Մոլոթով զարմանք յայտնեց որ Փարակուէյի եւ Թուրքիոյ պէս երկիրներ նոյն իրաւունքները պիտի վայելեն ինչ որ Զորս Մեծերը: Համաձայնութիւն չգոյացաւ թէ ո՛ր պետութիւններ պիտի հրաւիրուին խորհրդաժողովին:

★ Ֆրանսա կը պահանջէ իրեն յանձնել Քէհլի հռչակաւոր կամուրջը (Հռենոսի վրայ): Պաշտօնական շրջանակները կը հաստատեն թէ այս պահանջը դրուած է տնտեսական նպատակով, եւ թէ քաղաքը Գերմանիոյ ձեռքը պիտի մնայ: Անշուշտ ռազմագիտական նկատումներ ալ կան:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ մոլեռանդ Իսլամներ երկու հրեայ եղբայրներու վրայ յարձակելով, բրածեծ մեռցուցին մէկը, միւսն ալ ծանրապէս վիրաւորեցին: Երկու զոհերը ճամբան շփոթելով Օմարի մզկիթը մտած էին, ինչ որ մահացու մեղք կը համարուի: Ոստիկանութիւնը հասնելով արգիլեց արաբ–հրէական ծանր ընդհարում մը:

ՍԻՆԷՄԱՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻՆ Դշ. օր, եթէ քաղաքապետական խորհուրդը հետ չառնէ տուրքերու 2 առ հարիւր յաւելումը (8 առ հարիւր փոխան 6 առ հարիւրի): Կառավարութիւնը կը խորհի 22ուկէս առ հարիւրէն 14 առ հարիւրի զեղչել թատրոններու եւ սինէմաներու տուրքը:

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ, որ հիմնուած է ԺԵ. դարուն, պաշտօնապէս բացուեցաւ կիրակի օր: Անցեալ տարուան 2200 վաճառատեղիներուն տեղ այս տարի կան 3500: Իբր 500 ցուցադրողներ մերժուեցան, տեղի անձկութեան պատճառով: Լիոնի քաղաքապետը, Էռիօ, հրաւիրեց «յոռետեսները եւ սկեպտիկները» գալ տեսնել թէ ո՛րքան յառաջ գացած է Ֆրանսան, նիւթապէս թէ բարոյապէս:

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ դէպքերուն հետեւանքով ձերբակալուեցան Ազգ. Ժողովի երկու անդամները, ուրիշ երկու անդամներ ալ Հանրապետութեան Խորհուրդէն: Ըմբոստական շարժումը չէ զսպուած տակաւին:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ հանրային կարծիքին արտայայտիչը, Կալըփ, հարցումներ ուղղելով Յունաստանի 250 միլիոն, Թուրքիոյ 150 միլիոն տոլար տրամադրելու հարցի մասին, հետեւեալ պատասխաններն ստացած է,— 56 առ հարիւր համաձայն են Յունաստանի, 49 առ հարիւր Թուրքիոյ համար:

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ Սկիւտարի մէջ ձերբակալուած են Գրիգոր Մոմճեան եւ ուրիշ Հայ մը, Սամուէլ, երբ քարոզութիւններ կը կատարէին Հալքի դէմ, ի նպաստ Ճէլալ Պայարի կուսակցութեան (դեմոկրատ):

ՆԱԽԱԳԱՀ ՐՈԶՎԷԼԹԻ եւ Պապին միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւնները, որոնք նոր հրատարակուեցան, կը հաստատեն թէ հանգուցեալ նախագահը վեց ամիս առաջ գիտէր որ Գերմանիա Խ. Միութեան վրայ պիտի յարձակի եւ ըստ այնմ տեղեկութիւն տուած էր:

Յունաստանի կռիւները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ շաբաթ օր կառավարական զօրքը խորտակեց ըմբոստներու յուսահատական մէկ փորձը՝ պաշարման օղակը խզելու, հիւսիսային Թեսալիոյ մէջ: Փորձը տեղի ունեցաւ տեղատարափ անձրեւի մը տակ: Ըմբոստները կորսնցուցին 23 սպանեալ եւ 17 գերի: Մօտ 2500 ըմբոստներ պաշարուած են այդ շրջանին մէջ: Շղթային երեք կողմերէն կը հոսին գետեր որոնք յորդած են անձրեւներէն: Սպայակոյտին ղեկոյցը կ՚ըսէ թէ տակաւին ընդհ. դիմադրութիւն չերեւար: Պատերազմական նախարարը հերքեց այն լուրերը թէ յարձակողական մը կը պատրաստուի Խալքիտիքի թերակղզին մէջ, Սելանիկի հարաւակողմը, թէեւ զգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են: Փոխ–վարչապետ Ցալտարիս յայտարարեց թէ այն ըմբոստները որ անձնատուր չեն ըլլար, պատերազմական գերի պիտի չհամարուին, այլ պիտի յանձնուին մասնաւոր ատեաններու, որոնք պիտի կրնան վճիռներ արձակել եւ գործադրել տեղն ու տեղը:

★ Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը եւ ձախակողմեան խմբակցութիւնը, ԷԱՄ բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած են, սոտրերկրեայ հանգամանք տալու համար իրենց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Եփրատներուն խառնարանը

Նայիրեանենց բնակարանին պատերը զարդարուած են Հայաստանի երկու քարտէսներով:

Առաջինը ուսուցիչ Ց. Գալէտեանի գեղատիպ ու գունաւոր քարտէսն է պատմական Հայաստանի բազմաթիւ յիշատակարաններով եւ ճիշտ պորտին վրայ արդի մեր փոքր, պաշտելի Հայրենիքը իր պսպղուն Սեւանայ լիճովը:

Երկրորդը կը ներկայացնէ Մեծ Հայքի տասնը հինգ նահանգները. — Արցախ, Տայք, Գուգարք, Սիւնիք, Այրարատ, Փայտակարան, Ատրպատական, Վասպուրական, Բարձր Հայք, Տուրուբերան, Մոկք, Ծոփք, Կորճայք, Աղձնիք եւ, Միջագետք Հայոց:

Մեծ Հայք իր ձախ թեւը — ճակատը միշտ դէպի արեւելք երկարած ու թաղած է Կըրկանայ կամ Կասպից, ու աջն ալ դէպի արեւմուտք՝ Եւքսինեան կամ Սեւ ծով:

Մեծ Հայքի վրայ կը ծփծփան նաեւ մեր երեք — Վանայ, Գեղամայ ու Կապուտան ծովակները եւ արեւելք, հիւսիս ու հարաւ ոլորապտոյտ կը սահին Հայաստանի չորս նշանաւոր գետերը—Արաքս, Եփրատ, Տիգրիս ու Ճորոխ:

Կուրծքին վրայ կը նշմարուի մեր սրբազան լերան՝ Արարատի նշանը ու անմիջապէս իրեն կից՝ նկար մը տխրադէմ, սեւեռաքիթ ու յաւիտենապէս անթարթ...

Ողբացեալ Ե. Զարենցի նկարն է ինքնագիր ստորագրութիւնով մը կտրուած հայերէն թերթէ մը ու հոն՝ Մասիսին առընթեր՝ փակցուած Նայիրեանենց կողմէ:

Մեծ Հայքի գլխուն վերեւ զետեղուած են նաեւ երկու ազուոր ու գունաւոր օրացոյցներ, որոնց մին «Գոյամարտ» կուրծքին վրայ ունի Միացեալ Հայաստանի խորհրդանշան մը... եւ, իր պանծալի եռագոյնը ծալ-ծալ կ'իջնէ երկու կողմերէն գալարվար փողփողալով:

Երկրորդը «Համազգային», որուն վրայ հաստատուն բազուկ մը վեր բռնած է Մշակոյթի մշտավառ ջահը, ու իր բոցերուն մէջ կը կարդացուի. — Որ զմահ արհամարհել ոչ գիտէ, չէ նա սերմն Հայկայ» Հ. Ա. Բագրատունի:

Առաջին հանդիպումիս երբ հարցուցի Արմէն Նայիրեանին թէ՝ ինչո՞ւ Զարենցի նկարը հոն՝ Մասիսի քովիկը զետեղած է, ան կուրծքը վեր ցցած ու մատը դէպի հոն ուղղելով պատասխանեց որոտի նմանող ձայնով մը.

«...Աշխարհ անցիր, Արարատի նման բարձր
գագա՛թ չկայ,
Որպէս անհաս փառքի ճամբայ ես իմ Մասիս
սարն եմ սիրում:»

■

Ու ամէն անգամ, որ Նայիրեանենց բնակարանէն ներս կը մտնեմ, Գալէտեանի համայնագիտական սքանչելի ու գեղատիպ քարտէսին նայուածք մը նետելէ ետք ուղղակի կը յառաջանամ, կանգ կ'առնեմ Մեծ Հայքը ներկայացնող անշուք քարտէսին առջեւ, ու միտքս ինքնաբերաբար կ'երթայ, կը կենայ երկու Եփրատներուն — արեւելեան եւ արեւմտեան — խառնարանին կէտին վրայ, ու ես կ'իյնամ երազի մէջ ...:

Այո, ճիշտ երազի մը մէջ, զոր կը կարծեմ դեռ երէկ գիշեր ապրած ըլլալ, մինչ՝ իրականին մէջ առնուազն երեսուն տարիներ անցած ըլլալու են այդ երազէն ասդին:

●

Տիրուհիս՝ Օզուն Ղզին, ջորիի պէս, արագաքայլ, գորշագոյն ու գրաստ իշուն վրայ նստած՝ պախուրցը ափիս մէջ, շատ արագ կը քալեմ կարճուկ սրունքներովս, չորորսելու համար իշուն սմբակներուն տակ:

Քրտինքը ծովացած՝ ճակտիս ու մարմինիս վրայ, կեղտոտ շապիկս... կռնակս փակած կը կսկծացնէ, կը վառէ՝ տաղելու աստիճան:

«Իշուն վրայ նստած»ը որ կ'ըսեմ չի կարծէք թէ՝ ես էի որ տիրուհիս՝ Ցաթիմէ խաթունս գրկած ու խնձորի պէս հո՛փ իշուն վրայ դրած էի: Ոչ, այլ՝ տէրս, Նազիֆենց Նազիֆը: Որովհետեւ այն ատեն տակաւին իմ գլուխս հազիւ կը հասնէր տիրուհիիս կուրծքին...:

— Մէ՛ն, տղաս, քովը կանչելով հաղորդած էր Նազիֆ աղաս այդ իրիկունը, — վաղը առտու կանուխ, խաթունդ Փայնիք պիտի տանիս՝ ուխտի, Օզուն Ղզին էշին վրայ հեծցուցած: Այս կնիկը շատ բարակ կը մնայ ամիսներէ ի վեր: (Մտովի կ'ըսեմ — Թող սատկի՜...): Ուխտ է ըրած անգամ մը Փայնիք երթալ... Այս փորձն ալ կատարենք անգամ մը, թերեւս իր հաւատքովը բուժուի:

Ու առտուն կանուխ, լուսաբացին հետ, աղաս իր հիւանդ կինը պարկ մը յարդի պէս իշուն վրայ նետելէ ետք՝ խօսած էր ինծի...:

— Բռնէ՛ պախուրցէն ու առաջ անցիր: Զգոյշ եղիր՝ ոտքերուդ վրայ չը թողէ: Շատ հեռու չէ Փայնիքը՝ հազիւ չորս ժամուան ճամբայ: Իրիկունը վերադարձած կ'ըլլա՛ք անպայման: Հա՛, մանչս:

Ու մենք ճամբայ ելանք: Քալեցինք, անցանք մէկէ աւելի նեղլիկ ու ցանցառ գետակներ: Ելանք ու իջանք՝ զառիվերներ ու զառիվարներ: Սահեցանք, շրջեցանք բլուրներու վրայէ ու ըրինք կլոր շջաններ պզտիկ լեռներու բոլորտիքէն, կծկելով դէպի Փայնիք երկարող բարակ ճամբան իբրեւ առէջ, ու ինկանք տափարակ շրջանի մը մէջ:

— Այս շրջանը, խօսեցաւ խաթունս, Օվաճուխ կը կոչուի: Տես, որ կողմ որ նայիս՝ օվա է, Փայնիքէն շատ հեռու չենք: Հազիւ մէկուկէս ժամ մնաց:

Արդարեւ, ցածլիկ լեռներն ու բլուրները ամբողջ մեր ետեւը դիզած՝ անցած էինք, ու հիմակ լայնքովն ու երկայնքովը գուրան շրջանէ մը կանցնէինք, լեցուն՝ խաղողի այգիներով:

Ամիսը՝ Յուլիս կամ Օգոստոսի սկիզբները ըլլալու էր: Խաղողի եղանակ: Շուտով այգեկութք: Խաղողները մեծ մասամբ հասած կ'երեւէին ճամբուն երկու եզերքներն ի վար:

Աչքդ կտրածին չափ նայէ: Ամէն դի այգի է:

Խաղողներ՝ ամէն գոյնէ ու տեսակէ: Սարփինայ ու բարունակ իրար պլլուած են տաքարին գոյգերու պէս: Առատ, մանր ու խոշոր ողկոյզները կախուած են մեր այծերուն պտուկներուն ու ծիծերուն հանգոյն:

Կը ճաշակենք տիրուհիիս հետ առատօրէն, յագեցնելով մեր պապակը յուլիս-օգոստոսեան:

Այժմ պախուրցը խաթունիս յանձնած եմ ու ետեւէն կը սուրամ թշերով ազնիւ, երբեմն թթուաշ ու երբեմն ալ քաղցր տեսակները: Ձեռքիս ունիմ հացենիի գաւազան մը՝ կարճ ու տկուն...

Մտքով, ես ինծի կը խօսիմ խաթունիս ետեւէն քալած ատենս. — Քա՛ծ, հիմակ, եթէ այս բիրովս հատ մը իջնեմ գլխուդ, շան պէս կը սատկիս այստեղ իյնալով: Յետոյ, ոտքերէդ քարշկռտելով կրնամ ծածկել լէշդ սա լայն, խիտ տերեւով որթերուն տակ...: Դուն ես, չէ՞ որ գիս տարիներէ ի վեր կէս կուշտ փորով, յաճախ բոլորովին անօթի աշխատանքի կը ճամբես — հերկի, ցանքի, խոտ քաղի ու բոլոր դաշտային աշխատանքներու: Աղայիս խաբերը կայ... Ան բարի, աստուածավախ մարդ է: Ազատած է զիս, մայրս, եղբայրս եւ ուրիշներ:

Մէկ կողմէն խաղող թշելով ու թրելով, միւս կողմէն այսպէս միտքս չարչարելով, անզգալաբար ճամբան կը վերջանայ ու խաթունս ձայն տալով կ'աւետէ.

— Մէ՛ն, Մէն, նայէ, ահա Փայնիքը կ'երեւայ:

Ու մենք կը սահինք, վար կ'իջնենք ափի պէս ճամբէ մը դէպի՝ Եփրատներուն խառնարանը, ուր ճիշտ անոնց ափին նստած է Փայնիք կոչուած ազուոր տուներով պզտիկ գեղը, թաղուած ու խեղդուած նռնենիներու պարտէզներուն մէջ:

Այսպէս, չորս ժամուան ճամբորդութենէն ետք, կէս օրէ բաւական առաջ, էշաւոր տիրուհիիս առջեւէն, Օզուն Ղզին իշուն պախուրցը ձեռքս փառաւոր կերպով կը մտնենք Փայնիք...:

Գեղը գտնուած բնակիչները դուռներուն առջեւէն ու տանիքներուն վրայէն կը դիտեն մեր մուտքը:

Կանգ կ'առնենք պզտիկ հրապարակի մը վրայ՝ գեղամէջ:

Կ'օգնեմ խաթունիս... վար կ'իջնէ ու կը հրամայէ ինծի.

— Տղաս, գեղէն դուրս՝ առուեզերներուն վրայ արածէ էշը ու փորը կշտացուր ազուոր մը: Հանգչեցէ՛ք: Ես մէկ-երկու ժամէն կը վերադառնամ հոս ու կը կանչեմ քեզ:

Պատուէր-հրամանը տալէ ետք կ'անհետանայ տուներուն ետեւ: Ծանօթութիւն ունէ՞ր գեղին: Չէի գիտեր: Բան մը խօսած չէր ճամբան:

Այդ գեղը՝ Փայնիք, (Բաղնի՞ք արդեօք) անպայման ջերմուկ կամ սրբատեղի ունէր:

X

Օզուն Ղզին զուանը ազատ ձգելով կանանչաւէտ առուեզերներէն՝ գեղին ծայրամասի տանիք մը կը բարձրանամ զոյգ Եփրատներն ու իրենց խառնարանը դիտելու աւելի բարձրէն:

Արեւմտեան ճիւղը՝ հիւսիսէն կուգայ դանդաղ ու հեզասահ: Կ'անցնի գեղին առջեւէն լայն տարածութեամբ ու գրեթէ առանց աղմուկի, եթէ չհաշուենք իր մանտրտիկ կոհակներուն խաղի ձայները ներդաշնակ, երբեմն չը՛փ-չըփ, երբեմն ալ ծըփ-ծըփ ու ծափ-ծափ:

Սակայն, արեւելեան ճիւղին զոռում գոչումը աշխարհ բռնած, ահաւոր է: Առաջին անգամ տեսնողին, դիտողին սոսկում կ'ազդէ: Ամէն մարդու չէ տրուած առանց վախի անոր խառնարան բերանին մօտենալը:

Գեղին տանիքներուն վերջացած կէտին վրայ անոնց խառնարանն է:

Երազի պէս կը յիշեմ, շուրջ երեսուն տարիներու ու բիւրաւոր օրերու ընդմէջէն, մտքս՝ Փայնիքի մէկ տանիքէն դիտելս այն օրը :—

Ոչ շատ լայն հովիտէ մը դուրս կ'ելլէ ահա արեւելեան ճիւղը, սիրտ պայթեցնող որոտով մը ճիշդ գեղին դիմացէն:

Նախ՝ դանակի պէս կը կտրէ արեւմտեան հեզասահ ճիւղին մէջքէն, կուգայ, կը զարնուի գեղին կողմի քարափին ահռելի շառաչներով:

Յետոյ կը դառնայ, կը գրկուի, կը պլլուի իր խելօքիկ քրոջը, տարրալուծուելով, միախառնուելով անոր հետ մի մարմին ու հոգի դառնալով կը հըջի դէպի հարաւ, քուրիկին հեզութիւնը իւրացնելով:

Ահա յանկարծ կը տեսնեմ բազմաթիւ լաստեր իրարու ետեւէ դուրս կուգան դիմացի հովիտէն, անոր խենթ ալիքներուն վրայ ....:

Շատ արագ կը քշուին անոր առջեւէն ու վայրկեան մը կը կարծեմ թէ՝ ահա այս դիի քարափին վրայ պիտի փշրուին անպայման:

Բարեբախտաբար, երկար ու հաստ ձողերով զոյգ զոյգ վարպետ լաստավորներ կեցած ոտքի, ձողերը պատրաստ, քարափին դէմ տալով անոր թափը կը կտրեն:

Ու ես մանուկ, բերանաբաց ու ապշահար կը դիտեմ այս տեսարանը ահարկու:

Եփրատներուն խառնարանը ծով մըն է փոթորկայոյզ, իմ մանկական աչուըներուս առջեւ:

Ահա տակաւ առ տակաւ ան կը բարձրանայ: Նռնենիներուն պարտէզներն ու Օզունղզին զուան էշը կ'անհետանան...: Անոր մակընթացութիւնը կը հասնի մինչեւ իմ կեցած տանիքին պատերը ... Ես սոսկումով աչքերս կը թարթեմ յանկարծ ... Եփրատներուն խառնարանը տեղատուութեան կ'ենթարկուի, վախս կ'անցնի, սրտիս արագ արագ զարկերը կը կամացնան, էշն ու պարտէզները կը տեսնուին իրենց տեղերը անվնաս, ցամաքին վրայ:

X

Ու այժմ, ամէն անգամ, որ Նայիրեանենց պատին վրայ Եփրատներուն խառնարանը կը դիտեմ մտքս հոն դրած, այս անցեալի երազը կ'ապրիմ, կ'երեւակայեմ.—

Եփրատի խենթ ու լեռնակոտակ ալիքները կը բարձրանան ահեղագոռ որոտումներով, ու կը հասնին մինչեւ իմ կեցած տանիքին պատերը իմ անթարթ աչքերուս առջեւ:

Երբ անցեալի փրկան պատկերին առջեւ զգաստով ինքզինքս, յանկարծ, անգիտակցաբար մտքս ետ կը քաշեմ արագ քարտէսին վրայէն ու քայլ մը ետ կ'երթամ, Եփրատի ալիքներուն մէջ չթաղուելու համար ....:

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ՀԱՒԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԷՍ

Ես ու մեր ծառին կուտը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայր չունէի, երբ աչք բացի՝ ճանչցայ մայրըս, մեր պարտէզը եւ իր պարման ծառն ծիրանի: Ունէինք մենք շատ մը ծառեր, ոմանք՝ ցածուկ, կեանքը անցուկ, պառաւ ու ծեր... ոմանք կայտառ ու քաջակազմ եւ պտղաբեր, բայց՝ ես ու մայրըս, աւելի շատ կը սիրէինք մեր ծիրանին...:

Այն տարին որ մեր ծիրանին՝ տուաւ պտուղն իր առաջին, մայրըս՝ գառ մը մատաղ ըրաւ ու զայն բաշխեց դուռ դըրկիցին: Այն օր, իրկուն՝ պարտէզ գացինք մենք հրճուագին, հողն կը ժըպտէր ընդդէմ ամրան տաք արեւին..., մայրըս ատաւ սակառն լեցուն կեր ու խումով, իսկ ես՝ զինուած իմ գիւղացու քըմայքներով, երբ որ հասանք պարտէզը մեր հարսնանըման՝ յանկարծ տեսայ երեք կարմիր հասուկ ծիրան, մեր պատանի, անդրանկածին ծառի վըրան...:

Ես՝ կանչեցի, «ծիրա՛նի ծառ, ծառ ծիրանի, հազար անգամ ողջոյն քեզի»: Մայրս ըսաւ. «Ցուլ հին օրուայ յիշատակի, միլիոն անգամ բարեւ քեզի»: Ծիրան ծառի տակ նստեցանք, թէ ճաշեցինք, թէ խօսեցանք: Ամառը մեր պարտէզին մէջ այլատարազ՝ կը կաքաւէր իբրեւ նոր հարս, մեր պատառին մէջ կը խառնէր մեղրը անուշ՝ իր ծաղկաբոյր ու բորբ միսին...: Այդ պահուն էր որ մօրս գլխուն շուրջն ու վըրայ թիթեռնիկ մը պտոյտ ըրաւ ամառն ի վրայ, չոյեց անոր ծամերն լոյսէ եւ համբուրեց հազար տեղէ, ապա՝ նստաւ մօրըս ուսին՝ դիտեց պարման ծառ - ծիրանին... :

Ծառը ունէր երեք ծիրան, արեւու մեղրն՝ կաթած վրան: Աչքը ծառին, ու թումբին յեց՝ մայրըս ինծի այսպէս պատմեց ...:

— Հօրդ մահուան կը լրանայ այսօր, ահա, ութը տարին, ճիշդ այսօր էր, յետ միջին քին: Մեր գիւղի մէջ հարսանիք կար, թէ գինի կար, թէ փունջ կար: Թաշիտ աղան խոլամներով, զինուած զէնքով ու խանչէրով, գիշեր մտաւ հարսնիքի տուն, խլեց տարաւ ազուոր Սուսուն...: Զքնաղ Սուսուն՝ քովը գըլխուն: Ամօթ էր մեզ, գիւղին համար, ազգին համար, թէ հարս փախցնող Թաշիտ աղան՝ ալ ողջ մնար, ոչ, շատախցին մեռած չէր դեռ, անոր մէջ կար Հայու փառքը յաւէտ անմեռ: Հաւաքուեցան գիւղի քաջեր, զէնք կապեցին՝ ետեւէն ինկան քիւրտ Թաշիտին՝ որ վրէժն առնեն Հայու պատուին: Հայրդ ալ գնաց այդ խումբին հետ, ու Տիգրիսի կամուրջին մօտ՝ Քիւրտեր բոլորն սպաննեցին ու նետեցին ջրառատ գետ: Բորբոքեցաւ, կրակ դարձաւ Գրաւեան ցեղ, ու Նորդուզի լեռնաշխարհէն՝ Շատախ խուժեց իբրեւ հեղեղ, որ իր հոտած սատակներուն վրէժն լուծէ, որ գիւղացին, մեծն ու պզտիկն՝ մէկտեղ ջարդէ, բայց Շատախցին՝ թնդակին դէմ թնդակ նետեց ,

Թչնամիին կուռ շարքերէն հարիւրաւոր զոհեր խլեց»։ Այս կռուին մէջ անհաւասար՝ հայրդ մեռաւ դժբախտաբար։

— Հայրս մեռաւ ազգին համար, անոր պատուին, անոր վաղուան փառքին համար․․․։

— Անուշ տղաս, երբ որ մեծնաս՝ հօրդ դացած ճամբան, երբեք պիտի չմոռնաս։ Հայրենիքի համար մեռնիլն՝ բարձր է ու վէս, այս մահէն դուրս՝ ցանկալի մահ չեմ գիտեր ես․․․։

Այն օրը ես՝ մեր պարտէզի նոր մայրացած ծիրանի տակ՝ երդում ըրի հացիս վըրայ սրբազնաթաղ, «պիտի կռուիմ հայրենիքիս դատին համար, մեր քաջազանց ու վեհապանծ ազգին համար»։

— Մեծցի՛ր, զաւակս, առիւծ դարձի՛ր վրէժխնդիր, արիւնի դէմ արիւն ուզելն՝ ըրնաւ մեղք չէ, այս ալ գիտցիր։

— Մայրիկ, ըսէ ո՞վ է տնկողն այս ծիրանին։

— Հայրըդ տնկեց, ճղիկ մըն էր, եւ դուրդուրաց, եւ խնամեց, ու այսօր՝ տես, ծառ է արդէն ու մեզ տուեր բերքն առաջին, որպէս անմոռ յուշի փշրանք՝ իր երէկին։ Երեք ծիրան, իբրեւ խորհուրդ՝ մեր հիւղակին, մէկը քեզի, մէկը ինծի, իսկ երրորդը տանք աղքատի՝ փոխան հօրըդ հոգեհանգի ․․․։

Առաջինը երբ ես կերայ՝ այսպէս ըսի․

— Հայրիկ, հայրիկ, թող լոյս իջնայ շիրմիդ վրայ։

Երկրորդ ծիրանն՝ մայրըս կերաւ,, մրմընջելէն.

— Այ մարդ,՝ հողըդ թեթեւ ըլլայ նոյնիսկ հովէն։

Իսկ երրորդը որ աղքատին տուինք՝ ըսաւ,

— Ձեր տունն ու սեմն՝ թող չը տեսնեն մեռելի ցաւ։

Անկէ յետոյ, մեր պարտէզը ինծի համար՝ դարձաւ արդար, սրբազան վայր, իմ հրճուանքիս ու աղօթքիս լուսեղ տաճար։

●

Անցան օրեր ու տարիներ՝ իբրեւ կեանքի յառաջընթաց ուղեւորներ։ Օր մ՚ալ ոսման ծարաւր դիս քըշեց, տարաւ մինչեւ Պոլիս։

Երբ մեկնեցայ՝ մեր ծիրանէն կուտ մը առի, որպէս մասունք յիշատակի, որպէս գաղտնիք՝ ճակատագրի։

Հօրըս տընկած ծառին կուտը գրպանս դրի, ինկայ դռներն ես օտարի․․․։ Թէ մնացայ՝ մնացաւ ան ինծի նման, թէ քրտնեցայ՝ քրտնեցաւ ան ինծի նըման։ Թէ տանջուեցայ՝ ան ինծի հետ, թէ բանտ ինկայ, չարչարուեցայ՝ չարչարուեցաւ ան ինծի հետ ․․․։

Աքսոր գացի՝ աքսոր եկաւ։ Հիւանդացայ ու մաշեցայ՝ կուտը ինձ հետ տառապեցաւ։ Օր մը դարձայ ես ջաղացպան, օր մը մշակ ու այգեպան, հեղ մը սայլուոր, հեղ մը հնձուոր, մերթ ձիապան, մերթ փոքրաւոր, կուտը հետս էր, ան ալ ինձ պէս կարծես Հայ էր, ինծի նըման կը տառապէր։

Ուր որ եղայ, ուր որ գացի՝ միշտ ալ հետս էր, ու իմ շուքէն, ու իմ շունչէն չէր բաժնըւեր։

Թէ Բիւթանիա, Էսկի Շէհիր, թէ Կիլիկիա եւ թէ Գոնիա, Մակեդոնիա ու Թրակիա՝ մենք ապրեցանք իրարու քով՝ նոյն հաւատքին հանգանակով։

Մենք միասին։

Համբուրուեցանք, մեր Ցաւութեան մենք կերտեցինք երազ բագին, մենք միասին՝ սպասեցինք Արդարութեան աւետաբեր ոտնաձայնին․․․ մենք՝ մեզի հետ, մենք իրարմէ միշտ անբաժան՝ երազեցինք ու յիշեցինք Մայր Հայաստան։

Ու մենք՝ զինով Հայրենիքի քաղցըր սիրով, ըսպասեցինք կարօտագին՝ անոր անուշ դարձի կանչին․․․։

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ԻՆՉ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական շարժանկարը

Հակառակ իր անորոշ ապագային, Ֆրանսական շարժանկարը կը ջանայ փրկել իր պատիւը ամէն ձեւով։ Դժուար է անշուշտ։ Ամէն անգամ կը տեսնենք սինէմաներու մէջ տեսակ մը կոչ ուղղուած կառավարութեան, որպէսզի փրկէ Ֆրանսական շարժանկարը որուն ապագան անորոշ է մասնաւորաբար նիւթական պատճառներով, թէեւ որակը միշտ գերազանց եղած է։

Ֆրանսացիները երբեք չեն ունեցած այն առեւտրական միջոցները որոնց շնորհիւ պիտի կըրնային միշտ բարձր պահել իրենց համբաւը մասնաւորաբար օտար երկիրներու մէջ։ Սինէման ամէնէն լաւ միջոցն է քարոզչութեան համար։ Մի՛ ջանկեալ ըսեմ որ եթէ կարենայինք իրագործել հայկական մեծ շարժանկար մը, ինչպէս «Մուսա Տաղի 40 օրերը» որ արգիլուեցաւ կամ Սասունցի Դաւիթըշատ մեծ դեր կրնային կատարել ազգային փրոփականտի տեսակէտով։

Les Films de France ընկերութիւնը մեծ ճիգ մըն է որ կը փորձէ, հոս չձգելու համար Ֆրանսական techniqueը օտարներու մօտ։ Այդ նպատակով պատրաստած են առաջին գունաւոր ժապաւէնը։

Այդ ժապաւէնին համար առած են, ինչպէս «Յառաջ»ի համար բացատրեց Պ․Վիքար, որ պէտք եղած տեղեկութիւնները կուտայ մամուլին, այնպիսի նիւթ մը որ կարենայ լաւագոյն ձեւով օգտագործել գոյնը։ «Թամունչոյի հարսնիքը» միջավայր ունենալով Ֆրանսայի պասքեան շրջանը, թէ գիշերները, թէ արեւը, թէ պարերը եւ թէ աւանդութիւնները կը դիւրացնեն եւ կարեւոր արժէք մը կուտան technicolorին։ Այդ գոյներուն համար Ֆրանսացիները կը տարբերին Ամերիկացիներէն, քանի որ անոնք տակաւին չեն գործածեր գերմանական Agfacolor ձեւը։ Մէկ ամիսէն հասարակութիւնը պիտի կարենայ տեսնել այս ժապաւէնը որ նոր թուական մը պիտի կազմէ Ֆրանսական շարժանկարին համար։

Նոյնքան գնահատելի ճիգ մըն է որ կը կատարուի 1945էն ի վեր,— ծրեւան բերել տարին չորս կարճ ժապաւէններ, որ ներկայացնեն Փարիզը իր հեռաւոր սիրահարներուն։ Les Quatre Saisons de Paris, ինչպէս յայտնի է, կը ներկայացնէ պատկեր մը Փարիզի կեանքին, մտքին, գեղեցկութեան, վայելչութեան ձգտումներուն։ Փարիզ կը մնայ ինչ որ է, այսինքն մայրաքաղաքը աշխարհի։ Այս ժապաւէնները կը ներկայացուին 8 լեզուով, զանազան երկիրներու մէջ եւ նորէն միջոցներ են քարոզչութեան, տարածելու համար Ֆրանսական միտքը։

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆ ՊԱՏՄԱԲԱՆԻ ՄԸ ԳՈՐԾԸ

Տոքթ․ Կարլ Ռոթ, պատմութեան ուսուցիչ եւ ուսմանց խորհրդական, մեռած է 1940ին Միւնիխի մէջ։

Հանգուցեալը ծանօթ էր գերմանահայ շրջանակներու․ 1934ին հրատարակուած Հայութիւն եւ Արիականութիւն ժողովածուին իր մասնակցութեան բաժինը բերած էր․ «Հայ ժողովուրդի ցեղաբանութեան եւ յատկանիշներու մասին» աշխատանքով մը։ Անկէ զատ Հայոց պատմութեան վերաբերեալ ուրիշ մանր աշխատանքներ տուած է։

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմբագրութենէն կ՚իմանանք՝ թէ Տոքթ․ Ռոթ գրած է ընդարձակ Հայոց պատմութիւն մը որ տակաւին անտիպ կը մնայ։

Քանի որ հանգուցեալ պատմաբանը բարեկամ էր Հայոց, անոր թողած գործը հետաքրքրական կը դառնայ կրկնակ տեսակէտներով․ գերմաներէն լեզուով ընդարձակ Հայոց պատմութիւն մը մեծագոյն ծառայութիւնը կրնայ մատուցանել հայ ժողովուրդին եւ Հայկական Դատին։

Հայութեան կը մնայ օգտուիլ այդ գործէն եւ եթէ կարելի է աջակցել անոր հրատարակութեան։

Վ․ Մ․

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՅԱՌԱՋԻ

ՄԿՆԱԼՈՃ

«Յառաջ»ի 20 Մարտ 1947ի թիւ 4989 Բ․ էջ երկրորդ սիւնակ, Վ․ Համազասպ կը գրէ,— «Ճաշէն վերջ, կը ցրուինք ձորակի մէջ, ոմանք փայտ եւ գնազ կը հաւաքեն, ոմանք «մկնալոճ» (տեսակ մը վայրի, կարմիր կաղինի մեծութեամբ պտուղ)։

Գնազն է թիթեռնակերպերու տոհմէն փշոտ տունկ մը, astragab կոչուած՝ որմէ կը հանեն եւ ոռովհետեւ Վանայ մէջ փայտը հազուագիւտ է, իբրեւ վառելիք կը գործածենՎանեցիք անոր փուշերը։

Իսկ մկնալոճը aubépineն է Վանեցոց լեզուով, մկնալոճին կարմիր եւ սպիտակ ծաղիկներով երկու տեսակները կան, կը ծաղկին մայիսին։ Անոնցմով կը շինեն ցանկապատեր, արմատէն եւ ցօղուններէն ծխամորճ կը շինեն։ Փայտը այնքան կարծր է․ պտուղները քաղցր են եւ անուշ կը շինեն անոնցմով տանտիկինները չա տհամեղ։

Բժշկութեան մէջ կը գործածուի իբրեւ սրտի զօրացուցիչ դեղ եւ կրծացաւի դէմ (angine de poitrine)։

Տեսնել մկնալոճի մասին (մկան ալուչա սալոր։ Տունկերը եւ անոնց հայերէն անունները տետրակիս մէջ։

ԴՈԿՏ․ ՅՈՎՀ․ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Սիւրմէլեան իր յաջողուածքը կը մնայ պարտական ուրեմն, առաւելապէս իր ապրումներուն, բոլորն ալ ճարուած կախարդական, գիրքերը կ՚ըսեն՝ հերոսական այն շրջանին, երբ մեր ջիղերը բռնուած կախարդական ընկալուչ ցանցեր են բանի մը որ կեանքն է այս անգամ, բայց փոխակերպուած անպատմելի ուրիշ իսկութեան մը, տաղանդին աշխիմիով։ Հատորը կը գրաւէ հեղինակին երկրորդ մանկութիւնը, պատանութիւնը ամբողջ ու մաս մը բան ալ անդրանիկ երիտասարդութենէն։ Այսինքն շրջանը մեր հզօրագոյն հարստութեան սրինէն, ջիղէն, երազէն, ըկալչութենէն, Քառորդ դար է որ այդ օրերը կը բաժնէ գիրքին հրատարակութեան թուականէն բաւարար թանձրութիւն է, որպէսզի անոնք կատարելապէս վաճառան — Ֆրէօյտեան առումով — ու մեզի մատուցուին, իրենց սկզբնական շողին բոլոր թարմութեամբը։

Ոճը,— նկատի ունիմ քիչ մը մեծցուած,նոյնփսկ չփացուած վարկը գրուածքին, հազարաւոր տարիներէ ի վեր տիրական պատրանքը այդ մասին, որուն համեմատ իբր թէ մարդեր, գիրքեր ունենային գոյութիւն, այդ բա՛նը մեզի սորվեցնող, երբ պարագան պարզ է բոլորովին, ինչպէս պարզ են մեր ամէնուն համար,մեր կազմը,գոյնը, խառնուածքը — ոչ մէկ դեր ունի Լ․ Ս․ի անմիջականութիւնը, հաղորդականութիւնը լուսաւորող։ Գրուածքը, իր մօտ, ոչ ոք կը յիշեցնէ։ Բանգիտութի՞ւն, այդ ոճին արագութիւնը հաղորդականութիւնը բացատրելու համար դիմում ընել շարժանկարին, օդանաւին մեր օրերու արագութեան complexի մը։ Հեռու ենք մեր նպատակէն։ Ամերիկեան reportage կամ անցնելով քիչ անդին, ան զոր կ՚անուանենք, ամերիկանութիւն (americanisme)։ Լ․ Ս․ պատմած է, միջին դարու ասումներ յիշեցնող պարզութեամբ, բնականութեամբ, արժանիքներ որոնք մենք կը սորվինք թերեւս մեր մօրը կաթին հետ ու մէջէն։ Բնական մնալու արտաքնապէս այնքան դիւրին, բայց իրապէս այնքան դժուար սա պարտականութի՛ւնը գրողին։ Ոչ ոք պիտի մտածէ ոճ ըսուած բանի մը Սթանտալի, Պալզաքի, Տոսթոեւսքիի հետ, այսինքն բոլոր իրաւ գրագէտներուն հետ։ Ու բոլոր իրաւ գրագէտներու նման Լ․ Ս․ չէ մտածած իր նախադասութեան։ Ուշադրութի՛ւն։ Երկու հարիւր յիսուն — երեք հարիւր էջ յիշատակներու փնջիկ մը կշիռի չեմ դըներ։ Մարդկային Կատակերգութիւնը, (Պալզաք) որակուած անպարագիծ, կառոյցին հետ։ Թելադրել ուզածս ոճի պատրանքի մը սթափումն է եւ ոչ ուրիշ բան։

Գրո՞ղը։ Այսինքն այն ընդարձակ, խոր, տաքօրինակ, այլամերժօրէն անձնական փորձառութիւնը, որ արտաքին աշխարհին, հոգեկան ոլորտին, մեր ներքին հակազդեցութիւններուն, տրամադրութեանց գումարը կը կազմէ ու մեր էջերը կը զատէ հասարակ, ամէնուն ծանօթ յօդերու ճակատագրէն։ Ինծի անծանօթ է Լ․ Ս․ի քառորդ դարը Պոլսէն անդին։ (Բարեկամի մը ուղղուած նամակի մը մէջ ակնարկութիւն կայ թէ կ՚աշխատի 1946ին նոր գործի մը վրայ)։ Ստոյգը այն է որ խոստացուած նոր հատորը պիտի սկսի Լ․ Ս․ի մէջ գրագէտը։

Մատուցման նորութի՞ւնը։ Որ երբ ճշգրտվերլուծման ենթարկուի, կը ներկայանայ իբրեւ ամէնէն հին, բայց ամէնէն պարկեշտ պատմումին եղանակը իր մօտ։

Այս արագօրէն հպանցուած հանգամանքներուն ոչինչ է պարտական Լ․ Ս․ի գիրքը։

Միւս կողմէն ո՛չ մէկ ստեղծում։ Անշուշտ կեանքը չէ մարսուած անոր ջիղերէն, այդ հատուածին մէջ իր պարզած հոլովոյթով։ Ասիկա ինծի չի տար իրաւունք մեզի մատուցուածին մէջ գտնել յաւակնիլ իսկապէս ստեղծագործական փոջէսը։ Դրուագումին մէջ հեղինակին մշակումները, վերհպումները, յարդարանքը կը մնան տարրական, երբեք չվերածուելով եղանակի, ապարէզէն դրագէտ թելադրող։ Անիկա բացած է իր միտքին ծորակը իր էջին։ Վազածը կեանքն էր, ինչպէս դրուած անոր դանկին մէջ։

Այս տողերը, որպէսզի մարդիկ մտածեն քիչ կասկածուած, բայց տարօրէն ճակատագրական միւս իրողութեան, որուն համեմատ մեր ապրումները ՄԻՇՏ պիտի բաւեն մեզի, երբ սորված ենք սկսիլ գրել մեր լեզուն, մեր գիրքը ազատելու, առանց որ ըլլայինք ստիպուած սա արարքին համար գրագէտը պաշտելու մեր ներսը։ Գրագէտը, գիտցէք, կը սկսի երկրորդ գիրքով։

Ըսի թէ ինծի անծանօթ է իր վերջին քառորդ դարը։ Ու «Կը հարցնեմ ձեզի, Տիկիններ եւ Պարոններ» հատորը արտաքին վկայութեամբ, այսինքն գիրքին պարունակութեան, սահմաններուն թելադրանքովը կուգայ հասուն կեանքէն, իր դասը առած, իր հզօր դառնութիւններր հազիւ վանմաւորած ու իր պատրանքներուն լերդագոյն ապակիին տեղ բաց կարմիր բան մը անցնելու պարտաւորուած մեղք մը։ Նորութի՞ւնը «Լոյս Զուարթ»ին վրայ։ — Այն շատ իրաւ տագնապը որ իր լումը կը գտնէ գիրքին 24րդ գլուխին մէջ, անոր մէջ որ գիրքին անունն ալ կուտայ,— խաղաղութիւն, խաղաղութիւն, խաղաղութիւն, որպէսզի տղաք չմեռնին, ինչպէս կ՚ընեն այնքան սրտաուռ կերպով մը իր գրքին մէջ։Զմեռնին մայրերը, այնքան անուշ, երբ իրենց զաւակները պիտի յանձնեն ճիւաղներու․․․։ Օ՛, ահաւոր թուումը։ Ու մայրեր, այս անգամ աշխարհը վարելու կանչուածները հասկնան գոնէ թէ ինչո՞ւ համար այս ամէնը պիտի ներեն գաղաններու։

(5)

Յ․ ՕՇԱԿԱՆ

քաղաքական գործունէութեան ։ Գլխաւոր կարիչները պիտի անհետանան, եթէ կառավարութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակէ կուսակցութիւնը ։ Մնաց որ, բացի Աթէնքէն եւ Սելանիկէն, կուսակցութիւնը արդէն իսկ ստորերկրեայ կը գործէ գաւառներու մէջ։ Ապօրէն թերթեր եւ գրքոյկներ կը հրատարակուին Լարիսայի եւ Վոլոյի մէջ։ «Մենք վարժուած ենք ստորերկրեայ աշխատանքի, կ՚ըսեն համայնավարները։ Բացի անոնցմէ որոնք պէտք է շարունակ երեւան Սելանիկի եւ Աթէնքի դրասենեակներուն մէջ, մենք պատրաստ ենք ամէն պատահականութեան »։

Կառավարական մամուլը առնէ մը ի վեր կը պահանջէ ապօրէն հռչակել համայնավար կուսակցութիւնը։ Ընդհ. քարտուղարը, Զախարիատիս, մերժած ըլլալով դատարան ներկայանալ, պայքարը աւելի սուր հանգամանք ստացած է։ Չափաւոր թերթերը դիտել կու տան թէ կառավարութիւնը հրապարակէն թաքստոց քշելով համայնավար պետերը, աւելի պիտի զօրացնէ զանոնք եւ պիտի դարձնէ մարտիրոսներ։ Միւս կողմէ աւելի պիտի ամրապնդուի կուսակցութեան կարգապահութիւթիւնը։ Կուսակցութիւնը արդէն անելի մը մատնուած է, տեսնելով որ Եուկոսլաւիա եւ Պուլկարիա աչք ունին յունական հողերու վրայ։ Եւ վերջապէս կուսակցութեան օրկանը, «Ռիզոսփաստիս » բուռն պայքար կը մղէ Մ. Նահանգներուն դէմ, անոնց խոստացած դրամական օգնութեան առթիւ, ամբաստանելով թէ կ՚ուզեն քաղաքացիական պատերազմ յարուցանել ամէն տեղ, պառակտելու եւ տիրապետելու համար։

★ Անգլիոյ, Աւստրալիոյ եւ Հարաւ. Ափրիկէի համայնավարական եւ Քանատայի յառաջդիմական կուսակցութիւնները բանաձեւմը քուէարկեցին, որով կը յայտարարեն թէ Թոյլ պիտի չտան որ համաշխարհային տիրապետութեան հիթլերական ծրագիրը գլուխ հանուի ամերիկեան աշխարհակալութեան միջոցաւ։

★ Յունական բանակին հրամանատարութիւնը գիւղացիներուն արգիլեց իրենց արջառը եւ ոչխարները մօտեցնել գլխաւոր խճուղիներուն եւ փայտածուխ շինել (այս գործը կրնայ պատրուակ ծառայել անտառները մտնելու)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց փութացնել մնացեալ 400.000 Գերմաններու արտաքսումը արեւմտեան շրջաններէն, մասնաւորապէս Ստորին Սիլեզիայէն։

50000 ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ ջնջուեցան մասնաւոր յանձնաժողովին կողմէ որ գործի ձեռնարկած էր մարտ 24ին։ Այս կրճատումով պիտի խնայուի 4—5 միլիառ ֆրանք։

« ՄԱՏԱՄ ՊՈՎԱՐԻ» , Ֆլոպէռի հրաշակերտը եւ «Սալամպօ»ն արգիլուեցան Ճենովայի մէջ, իբրեւ պոռնկագրութիւն։ Նահանգապետը հրամայեց հաւաքել բոլոր օրինակները։ Ուշ մնացած չե՞ն։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ԿԷՍԹԱՓՈՑԻՆ անդամներէն 30ը ձերբակալուեցան Փարիզի մէջ։ Գլխաւոր վարիչն էր Տաննէքէր, որուն համար կ՚ըսեն թէ գինով էր եւ այնքան վայրագ որ իր պետը՝ Քնոխըն, Փարիզի գերման ապահովութեան տեսուչը, պահանջած էր ետ կանչել։ Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին ականաւոր անձեր, գրագէտ, փաստաբան, դատաւոր, արուեստագէտ եւայլն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրավտա»ն կը գրէ թէ Կոլխոզներու թիւը աւելի քանի քանի անգամ աւելցած է բաղդատելով նախապատերազմեան շրջանին հետ։ Ներկայ թիւն է 222.000, մինչ պատերազմէն առաջ կը հաշուէին աւելի քան տասը հազար ։

ԾԽԱԽՈՏԻ մասին հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ «Կոխ»ն ազատօրէն պիտի ծախուի ապրիլ 21էն սկսեալ, ծրարը 65 ֆրանքի։ Յաճախորդները պէտք է դիմեն իրենց արձանագրուած խանութները եւ տասնօրեակները ստացած առեն։ Նոր կարգադրութեամբ, այրերը առաջին տասնօրեակին պիտի ստանան երկու տուփ գլանիկ եւ մէկ ծրար ծխախոտ սովորական գնով։ Երկրորդ տասնօրեակին՝ նոյնպէս։ Երրորդ տասնօրեակին ՝ երկու տուփ գլանիկ 41 ֆրանքէն։ Եթէ տրամադրելի ապրանք ըլլայ, յաճախորդները կրնան ի հարկին Ա. եւ Բ. տասնօրեակներուն երկու տուփ գլանիկ ստանալ փոխան ծխախոտի ; կիները ամէն ամսու 21էն պիտի ստանան երկու տուփ գլանիկ ։

ՑՈՐԵՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ սաստկացած ըլլալով , կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ հացի բաժնեչափը 250 կրամի պիտի իջնէ յառաջիկայ մայիսին, առժամապէս եւ արձանագրութիւնները պիտի վերահաստատուին հացագործներու մօտ։ Այս կարգադրութիւնը եղած է արդէն Ժիրոնտի նահանգին եւ Մարսէյլի մէջ, մեծ դժգոհութիւն պատճառելով։ Կ՚ըսուի թէ հողագործական նախարարը նորէն Ամերիկա պիտի երթայ, փութացնելու համար ցորենի ներածումը ։

ԼԻՈՆ.— Տր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Օր. Սօնա Տանապետեանի եւ Պ. Աւետիս Քէփէնէկեանի նշանախօսութեան առթիւ 4900 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին։ Ճոխ պիւֆէ։ Եւրոպական պար։

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սամուէլ եւ Գարսամեան գրատուները, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ա Ճ ո ւ շ ը

Կը ներկայացուի Տր. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգափոխութեան կայանին։ Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴի թատերախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, Երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քաղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy։ Մուտքը 100 եւ 75 ֆրանք ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Ապրիլ 1—8

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Հայ. հազար ֆրանք, ՊՈՒՐԺԷ՝ Խոր. 300, ՔՈԼՈՄՊ՝ Կրէ. հազար, ՓԱՐԻԶ (19)՝ Օհա. 500, ԼԱՎԻՍԴ՝ Թերզ. 500, ԼԱ ԿԱՎՕԹ՝ Կար. 1000, ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Գործ. Մարտը, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Տերիկ. Թիւ 600—606ը, ԼԱ ՍԻՕԹԱ՝ Աղամ. 1000, ԼԻՈՆ՝ Գապ. հազար, ԼԻՈՆ՝ Մեր. 350, ՔԼԻՇԻ՝ Վարդ. հազար, ՓԱՐԻԶ (19)՝ Գար. հազար, ՌՈՆԻ՝ Մերս. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Կար. 1300, ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գործ. 3240, ՌՈՄԱՆ՝ Վար. հազար, ՌՈՄԱՆ՝ Զիլ. հազար, ՎԵՋԻՆԷ՝ Մոս. հազար, ՄԱԼԱՔՕՖ՝ Գար. 500 (Բ.ը), ՊՈՐՏՕ՝ Յակ. հազար, Ս. ՏԸՆԻ՝ Տէրտ. հազար, ՌՈՄԱՆ՝ Ճիզ. 750, ՆԻՍ՝ Մես. 500, ՆԷՕՎԻԼ՝ Դաւ. 500, Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Ստե. 970 ֆրանք ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եկեղեցական վարչութեան եւ Հ.Ա.Ը. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղական միութիւններու, այս շաբաթ գիշեր, Salle des Fêtesի մէջ, Rue Stalingrad Մուտքը ազատ է։

ՏԷՍԻՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

Տէսինի կրօնական ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ Նորկառոյց եկեղեցւոյ օծումը պիտի կատարուի այս կիրակի, 20 ապրիլ, նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆի, մասնակցութեամբ քահանայ հայրերուն եւ ներկայութեամբ Հայ Կաթոլիկ եւ Աւետարանական եկեղեցւոյ Հովիւներու Պետերուն ։ 19 ապրիլ, շաբաթ, Նաւակատիքի եւ երեկոյեան ժամերգութիւն, ժամը 4ին, 20 ապրիլ կիրակի, սկզբն. ժամերգութեան, առաւօտ ժամը 8ին։ Ս. պատարագ ժամը 10ին, Օծում ժամը 11ին։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ Կապոյտ Խաչի Նոր բացուած դպրոցի վարժուհին, Տիկին Սիրարփի Զէքէմեան իր առաջին ամսաթոշակը կը նուիրէ դպրոցին։ Շնորհակալութիւն ։

ՊԵՏ. Կ. ԽԱՉԻ 22 Յունիսի ցերեկոյթ—պարահանդէսը՝ Միութեանհամագումարին յաջորդ օրը։

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին պարահանդէսը, 17 Մայիս շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս։

ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Տ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Ապրիլ 20, կէսօրէ վերջ, 5 rue Bonnefoi, Յոյներու սրահը։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ տունը աշխատելու համար լաւ գործաւորուհիներ։ Ներկայանալ certificat de domicileով, Պ. Մինասեանի, 32 rue des Annelets, Paris (19), métro Botzaris, Tél. Bot. 48-19։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ ղեկավարութեամբ, մեծ խնամքով պատրաստուած,

հայկական ՏԱՍԸ ՏԻՍՔԵՐՈՒ առաջին շարքը, ընտիր նիւթի վրայ։ Նուագախումբ, մեներգ՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆէ, երգչախումբ ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ։

Ստանալու համար փութացէք դիմել Studio COLIBRI, 19a rue Caumartin, Paris (9)։

ԶՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գանեէօ Քաջանի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր շրջաններու ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 53 rue Guinan։ Ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, կը խօսի ընկեր ՎԱՀԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Անտոք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ «Նամուս»ի վերջին ներկայացման մասնակցած են նաեւ Եղիազար Մարգարեան (Խաչերգայր), Ճանիկ Օտաճեան (Ջաւադ), Գալուստ Շամօեան (Ջահանկիր)։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Տր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Կը խօսի ընկերուհի Տ. ՇԷՕՀԼԷԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ»։ Մուտքը ազատ է ։

Ժամը 5էն վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԾԱՂԿԱԽՏԷՆ տարեցները եւս վարակուելու հակամէտ ըլլալով, Պետ. Կ. Խաչի վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ Շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր պատուաստուիլ, Միութեան եկեղեցւոյ բուժարանը, ամէն երկուշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, ժամը 11—12։

Ծախու է

Գարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօշիկի արհեստանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով։ Ցարմար որ եւ է արհեստի։ Վաճառատուն, խոհանոց։ Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նայող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց։ Դիմել «Յառաջ»ի, Ա. սկզբնատառով ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

Ճաշարան ԻՐԱՆ

Տնօրէնութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
9 Rue Serpente, Paris (6) ՍԷՆ Միշէլի կեդրոնը
ԿԸ ՊՈՀԱՑՆԷ ԱՄԷՆԷՆ ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՆԵՐԸ։ ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ, ԱՐԵՒԵԼ. ԸՄՊԵԼԻՆԵՐ՝ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐՈՎ

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie։ Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54։ Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Glacière։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԱՓՐԻՉՆԵՐ՝
ԵՒ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՆԵՐ
Foire Internationale de Lyon du 12 au 21 Avril, 1947
Groupe 34 Bâtiment 13, Stand 14

136 RUE BOILEAU, LYON

Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ կը ցուցադրէ իր զանազան տեսակի անուշահոտութիւնները ։

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 16 AVRIL 1947 Չորեքշաբթի 16 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5011-Նոր շրջան թիւ 620 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՅԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԷ՛ ԹՈՒՐԱԽ ԷՆ, ԹԷ՛ ՏԽՈՒՐ

Կը բաւէ հարեւանցի ակնարկ մը նետել Թուրք մամուլին վրայ, գաղափար կազմելու համար շատ մը բաներու մասին :

Անշուշտ բոլորն ալ գոհ են, նորէն իրենց կողքին տեսնելով Անգլեւսաքսոնները, փրբեւ պահապան հրեշտակ: Մանաւանդ որ երկուքն ալ, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգներ, գործնապէս կ՚օգնեն տարիներէ ի վեր: Եւ ահաւասիկ ամենավերջին աջակցութիւնները,— 500 բրիտանական օդանաւեր մէկ անգամէն, ինչպէս եւ ուրիշ նիւթեր՝ Անգլիայէն թէ Ամերիկայէն:

Իսկ այս բոլորին իբրեւ թագ ու պսակ նախագահ Թրումընի առաջարկը՝ առ նուազն 150 միլիոն տոլար տրամադրելու, վասն վերազինման եւ վերաշինութեան:

Միշտ ալ բանուկ է եղած Թուրքիոյ բախտը:

Տարիներ առաջ եւ տարիներո՛վ խորհրդային իշխանութիւնը դարձաւ իր աջ բազուկը, ոքպէսզի չէն եւ պայծառ մնայ, ի հարկին ճակատելու համար բրիտանական «իմպերիալիզմ»ին դէմ: Հոգ չէ թէ չարաչար տուժէին անճար ժողովուրդներ, իր իսկ չուքին տակ:

Ուրիշ հսկայական ուժ մը, հիթլէրական Գերմանիան, հաւատարմօրէն շարունակեց, կատարելագործեց Քայզէր Վիլհելմներու եւ Պիզմարքներու քաղաքականութիւնը, իր վինարուեստէն միշտ բաժին հանելով 1914ի զինակցին :

Պատմութեան գիրքէն էջ մը եւս դարձաւ եւ դերերը փոխուեցան :

Խ. Միութիւնը երկու տարիէ ի վեր ծուռ կը նայի Անգարայի,— անոր որ 25 տարի թեւ տուաւ իր հզօր թեւարկութեամբ: Գերմանիան աշխարհագրական անուն մըն է այժմ, ցնոր տնօրինութիւն: Եւ Թուրքիա նորէն իր ճամբուն վրայ կը գտնէ 1878ի հաւատարիմ բարեկամն ու անոր ցեղակիցը: Երկուքն ալ կազմ եւ պատրաստ՝ սեւ օրուան համար :

Բայց իսկապէս գո՞հ են Թուրքերը: Տնտեսական եւ ռազմական օգնութիւնը իրենց բեռները թեթեւցնելով, նոր հոգեր ալ չի՞ պատճառեր:

Վախ չկա՞յ որ Մ. Քէմալի հաստատած քաղաքական եւ տնտեսական անկախութիւնը հետզհետէ թափէ իր փետուրները, փրբեւ հետեւանք զանազան յանձնառութեանց :

Անոնք որ փոխ դրամ, ղէն ու զրահ կը տրամադրեն, անշուշտ փոխարինութիւններ՝ ալ կը սպասեն:

Չխօսինք զինուորական յանձնառութեանց մասին, որոնք շատ հեռուները պիտի տանէին մեզ:

Միայն խաղաղութեան շրջանը նկատի առնելով, կը տեսնենք որ Անգարան այնքան ալ ուրախ չէ, հաճոյակատար բարեկամներու ցանցի մը մէջ ինկած ըլլալուն համար:

Երկու տարբեր վկայութիւններ, մէկը միւսէն պերճիմաստ :

Թուրք հրապարակագիր մը, Նատիր Նատի, որդին հռչակաւոր խուժանավար Եոնուս Նատիի, որ միշտ համակիր եղած է Ամերիկայի, վերջերս կ՚ազդարարէր «Ճիւմհուրիէթ»ի բեմէն.

— «Օտարները մի՛ խառնէք մեր ընտանեկան գործերուն, ո՛վ որ ալ ըլլան, զանոնք իրաւարար մի դարձնէք մեր ճակատագրին: Թուրք ժողովուրդը, որ քանի մը վարչաձեւեր տեսաւ, երբեք չհանդուրժեց օտար միջամտութեան »:

Այս խրատը անոր համար որ՝ բանգէտներ զիտել տուեր էին թէ Ամերիկացիները կրնան յուսախաբ ըլլալ, երբ հաստատուի թէ Թուրքիան բաւական ժողովրդապետական չէ...

Ուրիշ մը, Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն, ընդդիմադիր, բացէ ի բաց կը յայտարարէ իրենց պաշտօնաթերթին մէջ (Գուվէթ = Ուժ) — Պէտք է մերժել ամերիկեան օգնութիւնը, եթէ այնպիսի պայմաններ դնեն որ չեն համապատասխաներ Թուրքիոյ անկախութեան եւ արժանապատուութեան:

Կը տեսնէք թէ ո՛րքան զգայուն են, վախնալով որ կը վերահաստատուին «քափիթիւլասիոն»ները կամ ուրիշ կաշկանդումները :

Ամէն պարագայի մէջ, անուշն ու լեղին իրար խառնուած են, Անգարայի համար :

Եւ տակաւին յայտնի չէ թէ ի՛նչ նոր ծալքեր պիտի բացուին, երբ օրակարգ անցնի ամէնէն փշոտ խնդիրը, Նեղուցներու նոր կարգուսարքը:

Դեռ ոչ մէկը իր վերջին խօսքն ըսած է:

Շ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Ս. Հայաստանէն)

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՍՈՎԵՏԻ պատգամաւորներու առաջին նիստը տեղի ունեցած է Մարտ 28ին, Երեւանի «Սունդուկեան» պետական թատրոնին մէջ:

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ գերակատարած եւ լաւ արտադրութիւններ են տուած Ղափանի հանքագործները, Լենինկրատի քարպիթի գործարանի բանուորները: Գարնանացանի համար եռանդով գործի լծուած են երկրի բոլոր շրջաններու կոլղոզները՝ աշխատանքները ժամկէտէն առաջ աւարտելու համար :

ՍԵՒԱՆԱՅ ԼԻՃԻ ջրակայանի շինարարութեան օժանդակ ձեռնարկութեան գործաւորները՝ բարելաւելու համար այնտեղ աշխատող բանուորներու, երկրաչափներու եւ ուրիշ պաշտօնեաներու ապրուստը, պիտի ցանեն երեսուն հէքտար գետնախնձոր, կաղամբ, ճակնդեղ եւ բանջարանոցի մշակութիւններ : Վերանորոգուած են գիւղատնտեսութեան յատուկ բոլոր գործիքները: Վարչութիւնը այս տարի իր աշխատաւորներուն պիտի տայ 150 թոն գետնախնձոր, 15 թոն կաղամբ եւ ուրիշ մթերքներ: Կազմակերպուած են թռչնաբուծական եւ մեղուաբուծական ճիւղեր: Արդէն ծնած են 20 կովեր: Օրական կը ստանան 120 լիթր կաթ : Կազմակերպուած են երեք ձկնորսական խումբեր, որոնք արդէն ստացած են 20 թոն ձուկ:

ԹԱԼԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ կոլխոզուհիները անցեալ տարի իւրաքանչիւր հէքտարէն ստացած են 35էն 38 կենդինար ցորեն :

ՅԱԽՃԱՊԱԿԻԻ գործարանի բանուորները եռանդով կ՚աշխատին աւարտելու համար գործարանի շինութիւնները եւ այս տարուան երկրորդ եռամսեային զայն շահագործման յանձնելու համար: Կը խորհուի 35 բանուոր խորհրդային երկիրները ղրկել, մասնագիտութիւն ստանալու համար: Արդէն սկսած են կառուցանել չորս յարկանի շէնքեր՝ բնակութեան համար:

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ Գրիգոր Զամպաքճեան Հայաստանի նկարիչներուն նուիրած է՝ յայտնի նկարիչներ Ռուսսոյի «Մթնշաղը անտառին մէջ», Մոնտիչելլիի «Երեկոն գետափին» եւ Բուտինի «Ծովային հանգիստ»ը: Երեք նկարները յանձնուած են Երեւանի կերպարուեստի թանգարանին եւ ցուցադրուած արեւմտա-եւրոպական բաժնին մէջ:

ՉՈՐՍ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԻՆ ՎՐԱՅ

Պրիւքսէլի Ազատ Համալսարանէն փրօֆ. Անրի Կրէկուար, որ միանգամայն հիմնադիրն ու հրատարակիչն է Byzantion բիւզանդագիտական միջազգային հանդէսին, վաղը, Ապրիլ 17ի հինգշաբթի, 19ի շաբաթ, 21ի երկուշաբթի եւ 23ի չորեքշաբթի օրերը չորս դասախօսութիւն պիտի ընէ Գոլէժ տը Ֆրանսի (ռիւ տէ վէքօլ) թիւ 3 սրահին մէջ, ժամը 3.30ին, «Բիւզանդական դիւցազնավէպը» ընդհանուր տիտղոսին տակ:

Ջերմապէս կը յանձնարարենք մեր ընթերցողներուն ներկայ ըլլալ այս դասախօսութեանց: Փրօֆ. Կրէկուար Հայկական Դատի վաղեմի պաշտպաններէն մէկն է, եւ իր ներկայացնելիք բիւզանդական դիւցազնավէպին գլխաւոր հերոսներէն մէկը Հայ մըն է:

ՍԹԱԼԻՆԻ ՀԵՏ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Սթէսըն, որ Մ. Նահանգներու հանրապետականներուն թեկնածուն է նախագահական ընտրութեանց համար: Իր պատմութեան համաձայն, Սթալին գանգատած է թէ կարգ մը օտար թղթակիցներ «խորհրդային կառավարութիւնը կը ներկայացնեն իբրեւ կենդանաբանական պարտէզ մը»: Այս առթիւ բացատրեր է թէ դժուար է ջնջել գրաքննութիւնը: Սթէսըն սովահարութեան դէպքեր չէ տեսած Ուկրայնայի մէջ, եւ կ՚ըսէ թէ պարենաւորման տեսակէտով ամէնէն տաժանելի շրջանը պիտի ըլլայ այսօրուընէ մինչեւ յունիս, երբ կը հասնին առաջին հունձքերը :

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ եւ հարիւր հազար ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ հանգստեան կոչուած զօրավար մը, Փոլ Լավինյը-Տէլվիլ, որ մօտ կէս դար հաւատարիմ բարեկամն եղած է Փէթէնի եւ հովանաւորն էր բոլշեւիկներու դէմ կազմուած ֆրանսական զօրագունդին:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

« ՄԱՐՏԱԿՈՉ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ»

Զօ. տը Կոլ երկուշաբթի օր մամուլին հաղորդեց հետեւեալ յայտարարութիւնը, զոր «Իւմանիթէ» կը նկատէ «պատերազմի յայտարարութիւն մը ժողովրդապետութեան դէմ».

— Այն կացութեան մէջ ուր կը գտնուինք, վտանգի տակ են երկրին ապագան եւ ամէն մէկուն ճակատագիրը: Ամէն Ֆրանսացի գիտէ այս :

« Ապահովելու համար տնտեսական բարգաւաճումը, ընկերային արդարութիւնը, կայսրութեան միութիւնը եւ արտաքին ուժը առանց որոնց պիտի կորսնցնէինք մինչեւ անգամ քաղաքացիներու ազատութիւնը եւ Ֆրանսայի անկախութիւնը, ազգը պէտք է միանայ, համախմբուի աշխատանքի եւ վերանորոգման երկար եւ հզօր ճիգի մէջ: Ամէն Ֆրանսացի կը տեսնէ այս :

« Ուղղակի դէպի նպատակը քալելու համար, անհրաժեշտ է որ Ազգը առաջնորդուի միատարր, բարեկարգ, կեդրոնացեալ պետութեան մը կողմէ, կարող՝ ընտրելու եւ անաչառութեամբ գործադրելու հանրային փրկութեան պահանջած միջոցները: Ներկայ դրութեան տեղ, որով խստակրօն եւ հակամարտ կուսակցութիւններ իրարու մէջ կը բաժնեն ամէն իշխանութիւն, պէտք է հաստատել ուրիշ մը ուր գործադիր իշխանութիւնը բխի երկրէն եւ երբեք կուսակցութիւններէն եւ ուր բոլոր անլուծելի վէճերը վճռուին ուն իսկ ժողովուրդին կողմէ: Ամէն Ֆրանսացի կը զգայ այս:

«Այսօր ստեղծուած է Ֆրանսացի Ժողովուրդին Համախմբումը (R. P. F.): Ես կը ստանձնեմ անոր ղեկավարութիւնը: Անոր նպատակն է մեր պառակտումներուն վերեւ յառաջ բերել մեր ժողովուրդին միութիւնը, ապահովելով անոր յաղթանակը պետութեան վերանորոգման եւ բարեկարգութեան մէջ : Կը հրաւիրեմ որ ինծի հետեւին այս համախմբումին մէջ, բոլոր Ֆրանսուհիներն եւ Ֆրանսացիները որ կ՚ուզեն միանալ հանրային փրկութեան համար, ինչպէս բրին երէկ, Ֆրանսայի ազատագրութեան եւ յաղթանակին համար: Կեցցէ՛ Ֆրանսա, կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը »:

Յայտարարութիւնը հաղորդուեցաւ Փարիզի մէջ, զօրավարին նախորդ դիւանապետին՝ Պ. Կաստոն Փալէվսքիի միջոցաւ: Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած է յայտարարութեան մէկ նախադասութիւնը,— «Բոլոր անլուծելի վէճերը պէտք է վճռուին ուն իսկ ժողովուրդին կողմէ» : Շատեր այս պարբերութենէն կը հետեւցնեն թէ խորհրդարանը պէտք է լուծուի եւ նոր ընտրութիւններ կատարուին սահմանադրութեամբ նախատեսուած պայմանաժամէն լրացումէն առաջ:

Յայտարարութեան հետ միասին, նոր կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը, նախկին նախարար Ժ. Սուսթէլ յայտարարեց թէ մասնաճիւղեր պիտի կազմուին Ֆրանսայի 90 նահանգներուն մէջ :

Աւելորդ է ըսել թէ քաղաքական կուսակցութիւնները եւ մասնաւորապէս ձախերը հակառակ են այս ձեռնարկին: «Իւմանիթէ», համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, արթնութեան կը հրաւիրէ ժողովուրդը, «պաշտպանելու համար հանրապետութիւնը»: Այս առթիւ կը չեշտէ.

—« Յայտարարութիւնը կը գործածէ կարգ մը երկդիմի խօսքեր: Պարզապէս կոչ կ՚ուղղէն անկարգութեան, կը թելադրեն պայքար բանալ հաստատուած կարգուսարքին դէմ»:

Ընկերվարական մամուլն ալ կը դատապարտէ զօրավարին ձեռնարկը, առաջնորդութեամբ Լէոն Պլումի :

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Հանրապետութեան նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիօլ, որ քննական պտոյտ մը պիտի կատարէ գաղթավայրերու մէջ, Տաքար մեկնելէ առաջ ճառ մը խօսեցաւ Սալոնի մէջ (Փռովանս): Այս ճառը զօր. տը Կոլի յայտարարութեան զուգադիպած ըլլալով, պատասխան մը կը համարուի: Ահաւասիկ հիմնական կէտերը.

— « Յաճախ ըսած եմ այլուր եւ կը կրկնեմ այսօր,— մեր վերելքին համար անհրաժեշտ է կարգապահութիւնը, կարգապահութիւն բոլորին ազատ կամքով: Պետութեան հեղինակութիւնը պէտք է խորտակէ օրէնքին դէմ եղած բոլոր դիմադրութիւնները: Կարգապահութիւնը որեւէ խնդիր չի լուծեր եւ պետութեան իշխանութիւնը պարզապէս կոյր մեքենայ մըն է, եթէ երկուքն ալ տոգորուած չեն հայրենասիրութեամբ: Երկիրը ազատօրէն իր օրէնքները հաստատելէ վերջ, կ՚ուզէ հանդարտօրէն աշխատիլ իր վերելքին համար: Ժամանակը չէ վարդապետական վիճաբանութիւններով զբաղելու: Առժամեայ կարգուսարքը վերջ գտած է բարեբախտաբար: Փորձառութիւնը մեզի պիտի ցուցնէ, ժամանակին հետ, թէ անհրաժե՞շտ է փոփոխել մեր օրէնքները, կէտեր եւս աւնել կամ լրացնել: Ֆրանսան չի կրնար տոկալ քաղաքական տեւական խլրտումի մը, որ իրարու դէմ կը հանէ կուսակցութիւններ եւ մարդիկ: Պառակտումը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Երկու ռուս միասին

Մեր խմբապետը զարմանալի ըմբռնումներ եւ սկզբունքներ ունէր եւ կարելի բան չէր որ որեւէ ատեն շեղէր իր սկզբունքներէն եւ գործելու մեթոտէն։

— «Հայ մը, որքան ալ որ թերութիւններ ունենայ, ինչ յանցանքներ գործէ, պէտք է խնայել անոր կեանքին եւ արիւնին, պէտք է պատժել, բայց ոչ մեռցնել. իսկ անօրէն Թուրքին հանդէպ անխնայ պէտք է ըլլալ»։

Բայց եւ այնպէս, երբ պատահութիւններ կը ներկայանային, ան Թուրք մը մեռցնելուն ալ կողմնակից չէր, կը սիրէր թշնամիին ականջը կամ քիթին ծայրը կտրել, կամ դէմքին վրայ որեւէ նշան ձգել։

Բարունակը եւ Բրուտեանը խուժանդողներէն երկու Հայերը մեր Թաղի քահանան ու մի քանի յարգուած Թաղեցիներու միջնորդութեամբ ներողութիւն խնդրեցին, հաշտուեցան եւ երդուեցան խզել իրենց յարաբերութիւնները Թուրք ընկերներու հետ։ Ենթակաները ներեցին, բայց խմբապետը չմոռցաւ։

Մեր Թաղային կոմիտէն ընթացք տալով ընկերներու թողոքին, երկու Հայեր քննութեան ենթարկեց եւ՝ իւրաքանչիւրին քսան մտրակի հարուածներ նուիրելէ վերջ, զանոնք աքսորեց Սալմաստ (Ատրպատական) ուր՝ Սամսոնի շունչին եւ հսկողութեան տակ թրծուելով, դարձան կարգապահ եւ օրինակելի երիտասարդներ եւ կարեւոր դեր կատարեցին Ատրպատականի հերոսամարտի ատեն (1918ին)։

Զաւրէն ու Հիւսնին սակայն անպատիժ մնալով չփացած էին եւ առիթներ կը փնտռէին կռիւ ու ծեծկուուք ստեղծելու։

Զաւրէն «Պրաունինկ» ատրճանակով մը զինուած կը պտտէր, իսկ Հիւսնին «Սմիթուէսոն» եւ դաշոյն մը կը կրէր։ Ծանօթ էինք երկուքին ալ կեւցացին մանրամասնութեանց։ Գիտէինք թէ՝ Զաւրէն երբ գինովցած ըլլար, յաճախ գիշերները կը լուսցնէր Միրզենց պարտէզի թթենիին տակ։

Յաճախ, քնացած ատեն մօտեցած էինք իրեն, արթնցուցած եւ պահանջած որ իր էշով մեր ջրերնիր մօտակայ Ջրաղացը տանի։

Վստահ էինք թէ՝ դժուարաւ կարելի է արթնցնել զինքը։

«Յաւարում»ի արարողութեան գիշերն էր, մենք եկեղեցի կ'երթայինք այդ օրուան տխուր, բայց հրապուրիչ մեղեդիները, շարականները լսելու։ Նկատեցինք գինով Զաւրէն ու Հիւսնին, որոնք երերալով, գլտորելով ու կանգնելով, պատէ պատ ու ծառէ ծառ զարնուելով տուն կը վերադառնային Արարուց Թաղի Աշօի մէխանայէն (գինետուն)։

Եկեղեցին ու արարողութիւնը մոռացութեան տալով հետեւեցանք իրենց։ Փողոց կամ պարտէզ պառկելու իրենց սովորութեան հակառակ, անոնք մտան Զաւրէի տունը ու երկնցան միջանցքի մէկ անկիւնը դրուած խոշոր տախտակներու վրայ։

Հնամեայ դրան լայն ճեղքերէն որոշ կը տեսնուէին անոնց բոլոր շարժումները։

Խմբապետը շունչը պահած, ճակատը դրան դամած եւ աչք ու ականջը սրած կը սպասէր յարմար վայրկեանին։

Սահակ Պէյի աղբիւրին կողմէն դէպի Արարուց եկեղեցին տանող ճամբան մէկ քիլոմեթրի չափ ամայի էր արդէն, իսկ գիշերները երթեւեկ տեղի չէր ունենար, վասնզի գողերու եւ Թուրք սրիկաներու սպառնալիքին ենթակայ վայր մը։

Եւ գողերու ղեկավարներն ալ այդ պահուն, սախտակներու վրայ երկնցած անառակ կնոջ մը մասին կը խօսէին, կը վիճէին, յաճախ ձեռքերը ատրճանակներուն տանելով եւ իրարու սպառնալով։

Զաւրէի խոշոր ու կռուաղան աքաղաղները, որոնք մեր Թաղի աքլորամարտերուն ախոյեաններն էր կը հանդիսանային միշտ, սկսան կանչել։

Մենք սրտատրոփ կը սպասէինք, իսկ խմբապետը անօրինակ համբերութեամբ կը շարունակէր լրտեսել ներսի անցուդարձը։

Քարիւղի ճրագը կը պլպլար միջանցքի սիւնին դամուած ճրագկալին վրայ, ծուխր պալան-պալան կը բարձրանար, ամբողջ միջանցքը լեցնելով գարշահոտութեամբ. վերջապէս խմբապետը դարձաւ իր գլուխը, նշան ըրաւ, որ իրեն հետեւինք։

Մագլցելով կաւէ բարձր պատերէն, ցատկեցինք «Տայոնց մէշէն» (անտառը)։ Մեր ժողովը տեւեց երեք վայրկեան։ Խմբապետի համար ծրագիր կազմելը մեծ ճիգի եւ մտածումի չէին կարօտիր։ Հրահանգները պատրաստ էին։ Ես իբրեւ անփորձ, պէտք է հսկէի դրան մէջ կեցած։ Անցորդ մը նկատած պահուս, պէտք էր ձեռքով նշան ընէի ընկերներուն եւ գոցէի դուռը, փայտէ սողնակը դնելով եւ փակելով։

Խմբապետը, օգնականը եւ երկու Հմայեակները, գդոյշ եւ անշշուկ պիտի մտնէին միջանցքը, խլէին աւազակներու քով դրուած ատրճանակները։

Երկու Հմայեակները ատրճանակները պաստ, պիտի սպառնային եւ արգիլէին դոհերուն որեւէ շարժում։

Խմբապետն ու օգնականը պիտի կտրէին Զաւրէի եւ Հիւսնիի ականջները ու բոլորս մէկ, փողոց դուրս գալով, կամ պարտէզին կողմէն պիտի անհետանայինք։

Գործողութիւնն եղաւ կարճ եւ արագ։

Յետոյ բոլորս մէկ արագ եւ անխօս ցատկեցինք Զաչալ Միրզենց աւերակներէն, կտրեցինք փողոցին լայնքը ու կեցանք Սիւնաթճեան Վարդան աղայենց դրան առջեւ. — «Վարդան աղա՛, Վարդան աղա՛» փսփսալով։

Ամէն օր այդ պահուն, դրան ետեւը զետեղուած խոշոր պղինձին մէջ Վարդան աղան կտաւի կտորներ կը ներկէր «չիթ» ու «զիլայ» պատրաստելով, որպէսզի լուսաբացին «մեռնի՛մ սուրբ շնորհքիդ Աստուած, բարի լիւսին քաղցրիկ Քրիստոս» աղօթքը մրմնջելով եկեղեցի երթար, «Հրաժարիմք» եւ «Զարթիք որդիք լուսոյ» լսելու եւ ապա դէպի շուկան տանող ճամբան բռնելով։

Կատիկ խաթունն ալ քովը կեցած, անոր հրամանները կը կատարէր։

«Սա անթրոցով կրակը խառնէ՛, ա՛յ կնիկ, շնորհքդ կտրի, կրակ խառնել էլ չես գիտէ. Աստուած բան մը գիտցեր է, որ Եւային աւելի մեծ անէծք է տուէ», կ'ըսէր ու կը խլէր կրակ խառնող, ծայրը միշտ ածխացած, հաստ գաւազանը։

Կատիկ խաթունը միշտ մտաբերելով պահէի պահուն տուած խոստումը, «հնազանդ եմ»ը, կը լռէր ու կը սպասէր նոր հրամանի։

— Վարդան աղա՛, կրկնեց խմբապետը։

— Ո՞վ ի, պատասխանեց Վարդան աղան ու դուռը բացաւ։

Սպասելու եւ կրկին հարցնելու պէտք չկար. «հարամի»ի պահ չէր, բարի լիւսին մօտիկ դէլին ու զազամը, անօրէնն ու մարդասպանը կը փախէին, ծակերը կը մտնէին։ Այդպէս հաւատացած էր Վարդան աղան։ Դուռը բանալէն վերջ, ան վայրկեան մը շուարած մեզ դիտեց, ապա հարցական նայուածք մը նետեց Կատիկ խաթունին եւ հազիւ լսելի ձայնով մը հարցուց,— «Ձէր էլնի, ո՞րտեղից կուգաք»։

— Կ'երթանք ժամ, պատասխանեցինք։

Վարդան աղան շարունակեց խառնել եռացող պղինձին մէջ կարմրած կտաւները, իսկ մենք դուռը գոցելով, մտանք պարտէզ եւ ուղղուեցանք դէպի «Զարըըըղի» փողոցի այգիները։

Այդ շարաթուան ընթացքին, Կլոր Դարի եւ Արարուց Թաղի մէջ ալ նման պատժական դէպքեր տեղի ունեցան։

Այդեստանի միւս Թաղերու մէջ, մեր խումբերը խաղաղ էին, որովհետեւ զուտ հայաբնակ էին, իսկ մեր Թաղը, ինչպէս նաեւ վերոյիշեալ երկու Թաղերը խառն էին Հայերով եւ Թուրքերով։

Վարդան աղան ու Կատիկ խաթունը կռահեցին գիշերային անժամանակ մեր այցելութեան իմաստը։

Լուսաբացին՝ ամէն օր, եռացող պղինձին շուրջ անոնք կը յիշէին դէպքը։

— Սո՛ւս, կնիկ, պատերն ականջ ունին, կը սաստէր Վարդան աղան։

Ութ տարի վերջ, Երեւանի «պուլվար»ի մէկ ծառին տակ նստած կը վիճէին։

Վանեցի մանուկներ, պաղ ջուրերով լի սափորներով կը պտտէին ու կ'երգէին,—

Սառը ջուրն Էստեղ խմողը,
Խմողի սիրտը զովանայ,
Թէ որ ծեր է, կը ջահիլնայ,
Թէ պառաւ է, հարս կը դառնայ։

Վարդան աղան տաս կոպէկի սառ ջուր գնելով, Կատիկ խաթունի հետ կը խմէր սառեցնելով եւ կըլլելով գաղտնիքը, ի վերջոյ, իրենց հետ Վաղարշապատի գերեզմանոցը Թաղելու համար։

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

Գիտական առուլիս

Արիւնը անհրաժեշտ սնուցիչ տարր մըն է գործարաններուն համար, ունի թեթեւ կծու համ, աղի եւ ջուրէն քիչ մը ծանր է։ Կը բաղկանայ երկու գլխաւոր մասերէ՝ Արարչահիւթէ եւ արեան գնդիկներէ։

Արարչահիւթը (plasma) կը պարունակէ 91 առ հարիւր ջուր, եւ 9 առ հարիւր լուծեալ զանազան տարրեր, ինչպէս՝ նեարդիտ, բնապիտ, շաքար, աղեր, կալաքարի եւ կիրի բնածխատ, երկաթեւն։

Արեան գնդիկները կը պարունակեն 60—67 առ հարիւր ջուր եւ 33—40 առ հարիւր որոշ տարրեր։ մանաւորապէս «homoglobine» կոչուած նիւթը, որ իբր միջնորդ կը ծառայէ թթուածինի հաստատուածութեան (hématose)։ Հաշիւ եղած է որ մէկ միլլիմեթր խորանարդ արիւնը մօտաւորապէս 5 միլիոն գնդիկ կը պարունակէ։

Արեան իւրաքանչիւր գնդիկ բջիջ մըն է, շրջապատուած կակուղ թաղանթով մը եւ խմորանման թանձրութեամբ, ինչ որ օտար մարմիններուն կը թոյլատրէ իր մէջէն անցնելու, որմէ յետոյ անմիջապէս կը դոցուի, առանց պատառուածքի մը հետքը ձգելու։ Գնդիկները դիւրաթեք ու առաձգական են, յատկութիւն մը՝ որուն շնորհիւ անոնք կրնան անցնիլ արեան անօթներու մէջէն, որոնց տրամագիծը իրենցինին պէս նեղ է։

Գնդիկները երկու տեսակ են՝ կարմիր եւ ճերմակ։ Կարմիր գնդիկները սկուտեղի ձեւը ունին, տափակ, կեդրոնը աւելի բարակ քան շրջապատը։ Ծաւալը՝ մէկ միլլիմեթր տրամագիծին 6—7 հազարերորդ մասին կը հաւասարի, իսկ թանձրութիւնը՝ մէկ միլլիմեթրին երկու հազարերորդ մասին, այնպէս որ երբ անոնցմէ 130 հատը մէկը միւսին քով շարենք, մէկ միլլիմեթր երկայնութիւն մը կը ստանանք։

Ճերմակ գնդիկները թիւով աւելի քիչ են, 1000 կարմիր գնդիկներուն կը համապատասխանէ 1 ճերմակ գնդիկ, բայց այս վերջինը աւելի խոշոր է, այսինքն մէկ միլլիմեթրին 8—9 հազարերորդ մասին կը հաւասարի։ Գոյնը ճերմակ է, կամ աւելի ճիշդ անգոյն, գնդաձեւ, հատուոր երեւոյթով եւ անկանոն շրջապատով։ Կեդրոնին մէջ գոյութիւն ունի կորիզ մը, մինչդեռ կարմիր գնդիկները զրկուած են անկէ։

Ճերմակ գնդիկները եզական յատկութիւն մը ունին փոխելու իրենց ձեւը, այսինքն՝ կ'երկարաձգուին նախատիպ կենդանիներու պէս, եւ Ամիպի նման շարժումներ կ'ընեն։ Անոնց թիւը կ'աւելնայ ճաշերէ վերջ, իսկ ընդհակառակը կը նուազի անսուաղութեան պարագային։

Զարգացման կատարելութեան հասած առողջ մարդու մը արեան քանակութիւնը 5—6 լիտր է։

Արիւնը երբ բաց օդին մէջ դրուի կը թանձրանայ եւ կակուղ զանգուածի մը ձեւը կ'առնէ։ Քիչ ատենէն ան երկու մասի կը բաժնուի, մէկը՝ շիճը, դեղին հեղուկ մը, որ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ արարչահիւթը, իսկ միւսը՝ դոնդողը, որ կարմիր է, եւ կարծր զանգուած մը կը կազմէ, եւ միացումն է արեան գնդիկներուն եւ նեարդիտին։

Արեան անօթներէն դուրս ելած նեարդիտին կարծրացումը մեծ օգտակարութիւն ունի ներքին կամ արտաքին վէրքերու հետեւանքով առաջ եկած արիւնահոսութիւնները դադրեցնելու համար։ Երբեմն կարգ մը անձերու արիւնը այնքան աղքատ է նեարդիտով որ դժուարութեամբ կը թանձրանայ, այնպէս որ ամենաչնչին կտրուածքի մը հետեւանքով առատ արիւնահոսութիւն կ'ունենան, որովհետեւ արիւնը դժուարութիւն կը կրէ պզտիկ դոնդող մը կազմելու, գոցելու համար արեան անօթներուն ծայրը որ արկածով բացուած է։

Արեան հիւանդութիւնները մեծ կարեւորութիւն ունին ախտաբանութեան մէջ։

Հ. ՏԷՐՈՍԻ

Կրթական ձեռնարկներ Իրաքի մէջ

Իրաքի կառավարութիւնը որոշեց զարկ տալ կրթութեան, բառնալու համար անգրագիտութիւնը։ Նորընտիր խորհրդարանը նոր քաղաքականութիւն մը պիտի որդեգրէ յեղաշրջելու համար երկրին չորս միլիոն քաղաքացիներուն զարգացման մակարդակը։

Նկատի առնուած է որ ցարդ եղած 900 նախակրթարանները, 53 միջնակարգ, 23 երկրորդական վարժարանները եւ իրաւաբանական, բժշկական, քիմիաբանական, երկրագործական եւ Շէրիի (իսլամական կրօնագիտութիւն) նախապատրաստական գոլէժները բաւարար չեն երկրին պահանջներուն։

Վերջին երեք տարիներու ընթացքին կառավարութիւնը ձեռնարկած է,— 1.—Հաստատել գիշերային դասընթացքներու շարք մը՝ իւրաքանչիւր դպրոցի մէջ։ Դասախօսութիւններուն հետեւած են բանուորներ, կառավարական պաշտօնեաներ, ոստիկաններ եւ սպաներ ու լրացուցած իրենց բարձրագոյն ուսումը։ 2.—Բանալ դպրոցներ իւրաքանչիւր քաղաքի շրջաններուն, քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ։ Իբրեւ արդիւնք այս որոշումներուն կառուցուած են նոր դպրոցներ՝ 8000 աշակերտի համար։

Ներկայիս նախակրթարաններու, միջնակարգ, երկրորդական եւ բարձրագոյն վարժարաններու աշակերտներուն ընդհ. թիւն է 139.000, ուսուցիչներու թիւը 4669։

Կրթական նախարարը յայտարարեց թէ, պիտի աշխատին կարելիութեան սահմաններուն մէջ, երիտասարդներ ղրկել արտասահման՝ բարձրագոյն եւ մասնագիտական ուսում ստանալու։ Այս ծրագիրը արդէն կը գործադրուի 1922էն ի վեր, բայց մինչեւ հիմա արտասահման ղրկուած ուսանողներուն թիւը, մանչ եւ աղջիկ, 736 եղած է։ Ասոնց միայն 431ը իրենց բարձրագոյն ուսումը լրացուցած են։ 160 ուսանողներ դեռ կ'ուսանին արտասահմանի զանազան դպրոցներու մէջ։ Կառավարութիւնը այժմ համաձայնած է, որպէսզի տարին փոխանակ 60—80 ուսանողներու, 300—600 ուսանողներ ղրկէ։

Երկրին բոլոր մասերուն մէջ գիշերային նոր դասընթացքներ պիտի հաստատուին։ Իւրաքանչիւր դպրոց գիշերային դասընթացք մը պիտի ու-

նենայ։ Բաւական թիւով ուսուցիչներ չգտնուած դպրոցներուն մէջ պիտի դասախօսեն ցերեկեան ուսուցիչները, մասնաւոր վճարումներով։ Իւրաքանչիւր կառավարական պաշտօնեայ՝ բժիշկ, քիմիագէտ, երկրաչափ եւ հողագործական պաշտօնեայ, նիւթական օժանդակութիւն պիտի ստանայ արտասահմանի մէջ կատարելագործելու համար իր ուսումը։ 1940էն ի վեր 600 պաշտօնեաներ ուսանելու գացած են Անգլիա, Եգիպտոս եւ Պէյրութ։ Անոնցմէ 300 հոգի իրենց մասնագիտութիւնը լրացուցած եւ երկիր վերադարձած են։

Պիտի բացուին առնուազն քսան նախապատրաստական դոլէճներ, Պաղտատի, Պասրայի, Մուսուլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, այսպիսով պիտի դարմանուի ուսուցիչներու նուազութեան ծանր խնդիրը։ Այժմու 4669 ուսուցիչները, որոնց 1361ը կիներ են, բաւական չեն երկու շրջանի դպրոցներուն անգամ։ Երկրին մէջ կը դասախօսեն 658 օտար ուսուցիչներ,— Անգլիացի, Եգիպտացի, և Լիբանանցի։ Նկատի ունենալով երկրին ներկան եւ ապագայ անհրաժեշտութիւնը երկրաչափութեան, հողագործութեան եւ ճարտարարուեստի, երիտասարդութեան պիտի թելադրուի ուժ տալ այդ ճիւղերուն։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻ ՄԸ

Օր. Եղիսաբէթ Շիրինեան, 70 տարեկան մեռած է Ուստըրի մէջ (Մ. Նահանգներ)։ Դասախօս եւ արուեստներու ճիւղի ուսուցչուհի էր դպրոցներուն մէջ։ 93 անգամ ճամբորդած է աշխարհի զանազան կողմերը։ Նկարած է տեսարաններ Նորվեկիայէն, Տանըմարքայէն, Շուէտէն, Եգիպտոսէն, Սպանիայէն, Իտալիայէն, Գերմանիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ։ Ունի Եւրոպայէն բերուած կիրու եւ արուեստական գործերու թանկարժէք հաւաքածոյ մը։ Իր գործերէն չորսը գնուած են Վենետիկի Ս. Ղազար վանքին կողմէ։

Օր. Շիրինեան իր գեղարուեստական ուսումը ստացած էր Ուստըրի Արուեստանոցին մէջ եւ զայն կատարելագործած արտասահմանի մէջ, վարպետ ուսուցիչներու մօտ։ Փայտի վրայ փորագրութեան արուեստն ալ սորված էր Գավարիական Ալպեաններուն մէջ։ Գիտէր նաեւ կազմարարութիւն, որմէ քանի մը նմոյշներ ցուցադրած էր Ֆիլատէլֆիայի մէջ, կազմուած այծի կաշիով ու ոսկեզօծ վարդագոյն տերեւներով զարդարուած։ Ամերիկեան թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին իր մասին։

ՓՐԱԿԱՆ գրաւող առաջին զինուորները եղած են Խորհրդային բանակի մաս կազմող հայզինուորներ։ Անոնք զօր. Յակոբեանի ղեկավարութեամբ 1945 Մայիս 8ի գիշերը քաղաքը մտած եւ զինաթափ ըրած են գերման զօրքը, որ կը փորձէր հրկիզել ու քանդել Փրական։ Առաջին հրասայլին մէջ կը գտնուէր նաեւ Սասունցի Արտաւազդ Սիմոնեանը, որուն պատուանշաններ տուած է Ձեխ կառավարութիւնը։ 1945ին Փրակայի եւ Տոպրուչի մէջ կը գտնուէին 25.000 հայ զինուորներ։ (Գիր եւ Կեանք)։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ մէջ գտնուած հայ ժողովուրդին մեծ մասը 45 գիւղերէ եկած ու հաստատուած գաղթականներ են։ Բոլորն ալ բարեկեցիկ են, շնորհիւ իրենց աշխատասիրութեան։ Քաղաքին թէ շրջականերուն մէջ, կարելի չէ հանդիպիլ անգործ կամ մուրացիկ Հայերու։ Աշխատելու անկարողներն ու չքաւորները կը պատսպարուին անկելանոցին մէջ, ուր անոնց օրը երեք անգամ ճաշ կը տրուի, մասնաւոր յանձնախումբի մը հսկողութեան տակ։ Հոգեւոր հովիւն է Հայկազուն Ա. քհ. Կարապետեան։ Ժամերգութիւնները կը կատարուին կանոնաւոր կերպով, մասնակցութեամբ դպիրներու։ Մեծ Պահոց առթիւ ժողովուրդին 80 առ հարիւրը ծոմապահութեամբ ներկայ գտնուած է եկեղեցական արարողութեանց։ Զատկի տօնին առթիւ Անատոլուի զանազան կողմերէն, նոյնիսկ հեռաւոր Մալաթիայէն ու Սվազէն ուխտաւորներ գացած են։ Կ'ուզեն դպրոց մը բանալ, որպէսզի նոր սերունդը չմոռնայ իր մայրենի լեզուն։

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ ազգ. վարչութեան նոր ընտրութիւնը կատարուած է վերջերս։ Ներկայ եղած եւ մասնակցած են Խարթումի, Օմտուրմանի եւ բոլոր քաղաքներու Հայերը։ Վարչութեան ատենադպրին տեղեկագրէն կը պարզուի թէ, միութիւնը ունի պահեստի դրամ եւ կալուած 4000 եգիպտ. ոսկի, որ անձեռնմխելի կը մնայ իբրեւ «Ազգային Կալուածոց հիմնարկութեան ֆոնտ» հաւաքուած 1944ին։ Սուտանի եւ Ասմարայի հայութեան թիւն է շուրջ 550 հոգի։ Ասոնց 300ը արձանագրուած են ներգաղթի համար։

ԻՐԱՆ – ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ թեմին առաջնորդ Վահան եպիսկ. Կոստանեան, ընկերակցութեամբ Թեհրանի համալսարանի ուսուցչապետ պրոֆ. Հախնազարեանի եւ Նոր Ջուղայի հովիւին, այցելած է Իրանի կրթական նախարարին։ Պատուիրակութիւնը նախարարին ուշադրութեան յանձնած է՝ Նոր Ջուղայի վարժարանին հայերէն դասերու եւ կրօնքին հանդէպ կատարուած նոր սեղմումները եւ վարժարանին դահլիճին ոչ—օրինական գրաւումը։ Նախարարը խոստացած է հարկ եղած քննութիւնը կատարել։

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ առաջնորդ Ներսէս արք. Մելիքթանգեան ապաքինած ըլլալով, Մարտ 9ին մեծ հանդիսութեամբ հիւանդանոցէն առաջնորդուած է իր բնակարանը։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մեռած է Յակոբ Սարաֆեան, 73 տարեկան։ Իզմիրի աղէտէն վերջ Աթէնք հաստատուելով, շնորհիւ իր ձիրքերուն եւ արուեստագէտի խմորին, հիմնած էր ցինկօկրաֆի գործարան մը արդիական կազմածներով։ Հոն կը պատրաստուէին հելլէն պարբերաթերթերու լաւագոյն քլիշէները։ Պատրաստած էր նաեւ «Նոր Օր»ի եւ «Ազատ Օր»ի քլիշէները։ Ջերմ հաւատացեալ մըն էր մամուլի դերին եւ անկեղծ քաջալերող մը։ Պարկեշտ եւ ուղղամիտ ազգային սըրութիւններու, ցաւով կը դատապարտէր պառակտիչները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (յապաղած).— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն օգտուելով ընկեր Շ. Նարդունիի այցելութենէն, երեկոյթ մը սարքած էր Ապրիլ 8ին, ընկերվարականներու սըրահին մէջ։ Ներկայ էր ընտիր բազմութիւն մը։ Այս առթիւ լսեցինք նաեւ Մարսէյլի ընկերվարական 12րդ մասնաճիւղին գլխաւոր քարտուղարը եւ մեր բարեկամը, ընկեր Bogé, որ միշտ սիրայօժար կը մասնակցի Դաշնակցութեան ձեռնարկներուն։

Օրուան նախագահը, ընկեր Մ. Թաշճեան երեկոյթը բացաւ յանուն Քրիստափորի վարչութեան։ Յոտնկայս ունկնդրուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը։ Յետոյ նախագահը բեմ հրաւիրեց քաղաքացի Bogéն որ ջերմ խօսքերով դնահատեց ֆրանսահայ գաղութը, անոր մատուցած ծառայութիւնները Ֆրանսայի եւ չնչտեց.— Ընկերվարական եւ ազատ Ֆրանսան երբեք պիտի չմոռնայ 14 — 39ի զոյգ պատերազմներուն, հայ ժողովուրդին կրած զոհողութիւնները։ Պիտի չմոռնայ, նաեւ Դաշնակիցներու ցամաքահանումի շրջանին հայ քաջարի երիտասարդներուն հերոսական կռիւները։ Մենք պիտի աշխատինք արդար իրաւակարգ մը հաստատել Ֆրանսահայ գաղութին համար, որպէսզի զրկանքներ չկրէ։ Ճառը վերջացաւ ջերմ ծափերու մէջ։

Օրուան սեղանապետը, ընկերՔիւփճեան հետզհետէ ձայն տուաւ զանազան ընկերներու եւ համակիրներու, որոնք իրենց արտասանութեամբ, երգերով, անակնկալներով փայլեցուցին գեղարուեստական բաժինը։ Տեղի խնայողութեան համար զանց կ'առնեմ անունները

Կազմակերպիչ մարմինը խմիչքներով հիւրասիրեց ներկաները։

Այս առթիւ խօսք տրուեցաւ նաեւ «Յառաջ»ի տպարանատէր Պ. Յակոբ Տէր-Յակոբեանի, Պ. Աշոտ Մալաքեանի, որոնք, կարճ բայց իմաստալից կերպով արտայայտուեցան զանազան հարցերու շուրջ։ Իսկ օրուան հիւրը Շ. Նարդունի իրեն յատուկ համարձակութեամբ անգամ մըեւս պարզեց «յառաջդիմական»ներու մութ խաղերը, որոնց հանդէպ լռութիւն կը պահէ, կը համբերէ, ապետական վեհանձնութեամբ, յանուն հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։ Դաշնակցութիւնն է որ քաղաքական դատ կը վարէ։ Դաշնակցութեան միտքն ու գրիչն են որ սերունդ կը դաստիարակեն։ Առանց Դաշնակցութեան հայ միտքն ու մշակոյթը պիտի մնային խոպան։

Վերջին խօսողն էր ընկեր Ա. Քէօսէեան որ, շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց։ Երեկոյթը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

Ն. Արծրունի

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ։

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Ո՜վ ահաւոր ողբերգութիւնը մեր ժողովուրդին, ոչ միայն այն ատեն, երբ ճակատագրին կ'երկարէ իր զոհաբերումը, այլ մանաւանդ այն ատեն երբ իր իմացականութիւնը այդքան սուղ գնելէ վերջ, զայն սիրայօժարտրամադրէ դարձեալ խաղաղութեան սպասի մը։ Լ. Ս. իր գրքին մէջ ուրիշ բան չըներ, եթէ ոչ ան զոր իր պապերը ըրին դարեր ու դարեր։

Մեր սրբազան մատենագրութեան մէջ մեր աղօթքները միայն երկինք չեն հոլովեր։ Կ'առաջարկեմ ընթերցողներուն բանալ սա մէկ հատիկ տողը, անանուն վանականէ մը ինկած թուղթին.—

«Ցնկեսցի սէր եւ արդարութիւն ի յերկրի»՝

Ու չմնալ տրտում եթէ կրնան, մտաբերելով դարձեալ ուրիշ ժողովուրդի մը նոյնքան խորունկ մէկ բխումը, այս անգամ «Ծննդոց Գրքէն», ուր երկրի եւ երկնքի Աստուածը բանադրուած է ամբողջ աշխարհը խոստանալով այդ ժողովուրդին զաւկներուն։

Լ. Ս. կը կարծէ այդ խաղաղութիւնը գտած ըլլալ անմասնելի տուամայի մը հիւսիսայգին մէջ, երբ իր գիրքը կը փակէ հայելիին դէմ ճանչցուած եօթը ութը ճերմակ մազերէն հեղեղուած սարսափին, տրտմութեան, եղեռնին անխուսափելի իրաւութիւնը այդպէս ընդարձակելով։ Ձեմ տար հաւարի։

Ու այդքան մեծ վիշտերէ ետք, որոնց հետ անիկա գիրքին մարմինն ի վեր ու վար կրցեր էր մնալ պարզ ու մարդկային, այդ եօթը ութը թելին սեւը երբեք հակասութիւն։ Անիկա, աւա՜ղ, գիտէ մեզի չափ, մեր բոլորին չափ, թէ այդ եօթը ութը թելերը պիտի աճին, կամաց կամաց, խեղդելով, ուտելով, անձահանջ ու տրտում, մէկիկ մէկիկ բոլոր իրենց ընկերները, բոլոր սեւերը որպէսզի, օրէն մէկը կազմուի մեր սրբազան հպարտութեան այդ տապանակին վրայ մեր գանկին վրայ՝ սպիտակ պսակը, փուշով կամ առանց փուշի, մինչ՝ այդ պսակին ներքեւ, այդ սրբարանէն ներս կախարդական պարիկը կը պահէ այնքան յաճախ իր բովանդակ թարմութիւնը ու կ'առնէ նոյն թրթըռումով ու կարօտով, գրեթէ խենդութեամբ՝ կեանքին բոլոր ակունքներէն նոյն ու նման սարսուռները։Ահա թէ ինչուգրողներու յիշատակները այնքան խռովիչ են եթէ երբեք զանոնք տողողները չեն զառամեցուցած իրենց տաղանդին պարիկը, իրենք օտար համդէսներու մէջ, անխնելք ու անխնայ սպառելով անոր սրբազան պահեստը։

Տարիքը՝ բաւ, որքան ատեն որ այդ պարիկը կը մնայ իր չենքին տէր ու տիրականը։ Լ. Ս. քառասունին յաջողած է քսանէն վար զգայնութեան մը փաստ արժեւորել իր հատորին մէջ։ Ու ասիկա ոչ հպարտութիւն ոչ ալ նանրամտութիւն կը նշանակէ իր առիթով գործածուած։ 1915—22 տարադին տակ տեղաւորուած ժամանակի մթերքը տարիով չափելու տեղ, չափեցէք դարով։ Այն ատեն, պիտի համոզուիք որ մեր օրերը երբեմն աւելի են քան դարերը։ Ես ունիմ այդ ժամերէն, օրերէն։ Իջնող արեւէ մը վերջ, ինծի պատահած է կորսնցնել օրուան, տարիներուն զգայարանքը։ Ու մի՝ զարմանաք, եթէ երբեք ինծի պէս, այդ օրը դուք բերանն ըլլաք գիշերին, ոստիկանական ահաւոր հալածանքէ մը վերջ, տունէ տուն, փողոցէ փողոց, ամայքէ ամայք, մինչեւ որ կիրի փոսի մը մէջ դուք յաջողիք խրել ձեր կմախքը ու տեսնել թէ ձեր գլխուն վերեւ... լուսին մը կար։ Լ. Ս. այդ օրերէն հարիւրներ ունի, ու իրարմէ արիւնըռուշտ, իրարմէ զարհուրելի զգայութիւններու զուպարի մը մէջէն, որոնց պարտաւորուած է դիմանալ մարմինէն աւելի հոգին։ Իրաւ, իրաւ կ'ըսեմ ձեզի, այդ տղոցը, մեր տառապանքը այսօր յետադարձ ակնարկով մը անկրելի, իր ժամին կը ծանրանար միտքին։

Երեք օր, երեք գիշեր ես այդ փարթամ.Պոլիսին մէջ անդադար հալածուած, չեմ զգացեր անօթութիւն, չեմ մտածեր անոր իմաստին, ու ապահով խորշ մը իյնալէ վերջ, ինծի բացուած սեղանին վրայ իմ բերանը գոցուեր էր... հացին։

Տարօրէն նուրբ, քաղցրահիւս շիւղերու եւ տարօրէն թարմ մնացած զգայարանքներու դրութիւն մը երբ կը յաջողի մեզի ետ բերել մեր մանկութեան եւ պատանութեան հրաշալիքը — տեսողութիւնը, այսինքն հեռաւորութիւնը մեր արցունքներուն իսկ բիւրեղի կը վերածէ։

Յիշեցէք ոստրէին աւազը — աւելի քան անադարտ պահպանելով անոր ոչ միայն գծագրութիւնը այլեւ coloristն. մենք կը մոռնանք թէ գրագէտի մը գործը ունինք մեր աչքերուն տակ։ Յիշել մասնաւորաբար մեծ խոստովանութիւններ հռչակաւոր գրողներու, (յուշերու գրականութիւն) ու մտածել ձեր համակրանքին։ Քիչ մը խելք եւ դուք պիտի ընէք թափանցումը։

Ամէնէն մեծ գրագէտն ալ եղած է պատանի մեր ամէնուն պէս, այսինքն անցած այն աշխարհէն որ մեր ետին կը պառկի, կազմելու համար մեր հոգիին հիւսքը։ Լ. Ս. այդ հոգին ճարած է գիտէք թէ ուր եւ ինչպէս։

Ես հայ գրող, իմ կարգին անցեր եմ, մեծ մասէն այդ պատանիին ապրումներուն։ Ահա դժուար բացատրելի իմ յուզումին արտացոլումը։ Նոր աշխարհի պատանինե՞րը ի՞նչ կրնան գրած ըլլալ Լ. Ս.ի էջերուն ետին...։ Իմ հաշուոյս արդար, մարդկային է որ արտմիմ իմ ժողովուրդին կէսին վիճակուած ու նոյնքան դժուար բացատրելի քաւարանին համար։

(6)

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

վերջնապէս պիտի վտանգէ մեր վերածնութիւնը, խափանելով մեր առաջելութիւնը աշխարհի մէջ, մեր դերը խաղաղութեան եւ բոլոր ազգերու մեր – ձեցման համար»։

25 տարուան դաշինք մը Գերմանիոյ համար

Մոսկուայի խորհրդաժողովին Բչ. օրուան նիստին մէջ, զօր. Մարշըլ նորէն մէջտեղ դրաւ իր նախորդին ծրագիրը,— 25 տարուան դաշինք մը կնքել, Գերմանիոյ զինաթափութեան եւ ապա – զինման համար։ Եւ հարցուց թէ իր երեք պաշտօ – նակիցները համաձա՞յն են ։

Պ. Պիտօ խօսք առնելով, սկզբունքով հաւա – նութիւն յայտնեց, բայց կարգ մը վերապահում – ներ դրաւ։ Մասնաւորապէս պահանջեց ճշդել Գեր– մանիոյ զինաթափութեան պայմանները։ Առա – ջարկեց զանոնք չսահմանափակել միայն զինուո – րական գետնի վրայ, այլեւ տարածել տնտեսական եւ գիտական ասպարէզներուն մէջ։ Մասնաւորա – պէս չեշտեց բացարձակ հանգամանք տալ Գեր – մանիոյ զինաթափութեան, առանց զայն կապելու ընդհանուր զինաթափութեան հետ։

Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչը անմիջա – պէս հաւանութիւն յայտնեց ամերիկեան ծրա – գրին, իսկ Պ. Մոլոթով առանց վերջնապէս ըն – դունելու կամ մերժելու զայն, վեց փոփոխութիւն– ներ առաջարկեց որոնք առանձին ծրագիր մը կը կազմեն։ Այսպէս, առաջարկեց չգոհանալ միայն զինաթափութեամբ, ոչնչացնել նացիականութիւնը եւ Գերմանիան վերակազմել ժողովրդապետական հիմերու վրայ։ Յետոյ պահանջեց որ Ռուրը, որ գերման զինապաշտութեան աղբիւրն եղած է, դրուի չորս մեծ պետութեանց հսկողութեան տակ, օգտագործուելու համար Գերմանիոյ խաղաղասի– րական արտադրութեան եւ ամբողջ Եւրոպայի պէտքերուն համար, եւն.։

★ Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ տնտե– սական մասնագէտները կը խորհրդակցին, Ռուրի ածուխէն աւելի լայն բաժին հանելու համար Ֆրանսայի ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՏՔ Է ԴԱՏԻ ՔԱՇԵԼ» Հէնրի Ուոլըսը, կը– սեն կարգ մը ամերիկացի ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ, դատապարտելով անոր խօսած ճառերը Անգլիոյ մէջ։ Այս առթիւ կը յիշեն 1799ին հրատարակուած օրէնք մը, որ կը տրամադրէ առ առաւելն երեք տարի բանտարկութիւն եւ 1250 սթերլին տուգանք։ Նախկին նախարարը եւ փոխ – նախագահը անմիջապէս յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ'ըսէ թէ միայն պատերազմի պարագային կրնային ամբաստանութեան տակ առնել զինքը եւ կ'աւելցնէ.— «Ես պիտի շարունա– կեմ խօսիլ խաղաղութեան համար մինչեւ կեան – քիս վախճանը։ Ես իմ երկրիս մէջ ալ յայտնեցի դիտողութիւններս նախագահին օգնութեան ծրա– գրին դէմ (Յունաստանի եւ Թուրքիոյ համար)։ Պ. Ուոլըս Եչ. օր կը մեկնի Սթոքհոլմ, Օսլօ եւ Քոփէնհակ։ Փարիզ ալ պիտի գայ։

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՒ, երեքշաբթի առտու կանուխ, Մոնռուժի բերդին մէջ, տը Պրինոն, որ Վիշիի դեսպանն էր Փարիզի մէջ, գերմանական գրաւման ատեն ։

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ԴԱԴՐԻՆ զանազան օրաթեր – թեր, չդիմանալով տնտեսական տագնապին։ Վեր– ջինն է «Libé - Soir», որ ծնած էր 1940ի ամառը, հիւսիսի Libération անունով, ուժ տալու համար դիմադրական պայքարին, ընկերվարական ուղ – ղութեամբ ։

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ նորէն մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Շատ քիչ մացուներ հասած են Փա– րիզի սպանդանոցները, իբրեւ հետեւանք նոր գի – ներուն։ Պայմանագիր մը կնքուած է, 500.000 ոչ– խարներ բերելու համար Մարոքէն։

ՄԱՐՈՔԻ Սուլթանը Թանճէրէն մեկնելէ ա – ռաջ, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կըսէ թէ «Մարոք ջերմապէս կը բաղձայ վերստա – նալ իր բոլոր իրաւունքները։ Աւելորդ է ըսել թէ Մարոքը արաբական երկիր մըն է, ամուր կապե– րով կապուած Արեւելքի Արաբներուն հետ եւ կ'ու– զէ որ այդ կապերը հետզհետէ աւելի զօրանան»։ Թերթերը դիտել կուտան թէ Սուլթանը Ֆրանսայի անունը չարտասանեց առաջին ճառին մէջ։ Անջա – տողական շարժո՞ւմ ։

65 ԺԱՄԷՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ կատարելու համար, շաբաթ օր ժամը 23ին Նիւ Եորքէն օդա– նաւով ճամբայ ելաւ Միլթըն Րէյնօլտս, համանուն ինքնահոս գրիչներուն արտադրիչը։ (Այս գրիչնե– րը երկու տարին անգամ մը միայն կը լեցուին)։ Թէ պիտի պտտի եւ թէ... գրիչները պիտի տեղա– ւորէ ի սփիւռս աշխարհի։ Երեք հատ նուիրած է Եգիպտոսի Թագաւորին։

ԿԱՌՔԻՆ ՏԱԿ ՄՆԱԼՈՎ մեռաւ գնդ. Ժօն Ժա– քոպսոն, որ հինգ անգամ մահուան դատապար – տուած էր Գերմաններուն կողմէ, գրաւման շրջա– նին։ 1914—18ին պատերազմի հերոսներէն էր, մէկ թեւը կորսնցուցած ։

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ծագեցան Հնդկաստանի մէջ, Հնդիկներու եւ Իսլամներու միջեւ։ Փէն – ճապի մէկ գիւղին մէջ 90 կիներ ջրհոր մը նետ – ուեցան, Իսլամներէն խուսափելու համար։ Միայն երեք հոգի ողջ մնացին։ Միւս կողմէ մէկ միլիոն բանուորներ գործադուլ հռչակած են ։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Թեսալիոյ մէջ պաշարուած ապստամբները շատ կը նեղուին ու – տեստի պակասէն, ցուրտէն եւ անձրեւներէն։ Իսկ միւս շրջաններուն մէջ անոնց գործունէութիւնը չէ թուլցած։ Պելոպոնէսի մէջ ալ եռանդով կը գործեն։

44.000 ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ գործադուլ հռչակեցին Իտալիոյ մէջ, շաբաթը հազար լիր յաւելում պա – հանջելով ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի հետ, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ որոշած է «Յարգանք»ի այց մը կատարել Մեծ Հայուն ԸՆԿԵՐ Մ. ՎԱՐԱՆԴ – ԵԱՆի շիրիմին վրայ, իր մահուան 13 տարելիցին առթիւ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։

Ծաղկեպսակի գումարները կարելի է յատկա– ցնել այսկամ այնՄ իութեան։Ժամադրավայրժամը 3ին, St. Pierreի գլխաւոր դուռը։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Անուշը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնա– ճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգափո – խութեան կայանին։ Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴի թատերախումբին կող – մէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղե– կավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, Երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քա – ղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy։ Մուտ– քը 100 եւ 75 Ֆրանք ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Եկեղեցական վարչութեան եւ Հ.Ա.Ը. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղա – կան միութիւններու, այս շաբաթ դիշեր, Salle des Fêtesի մէջ, Rue Stalingrad Մուտքը ազատ է։

ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Ապրիլ 20, կէսօրէ վերջ, 5 rue Bonnefoi, Յոյներու սրահը։ Մանրա – մասնութիւններր տեղին վրայ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սէն Շամոնէն Սարգիս Քէ – շապեան կը փնտռէ իր եղբայրը եւ քոյրերը, (բնիկ Թիրմեցի) որ 1915—16ին Մալաթիոյ որբա– նոցին հետ դէպի Խարբերդ փոխադրուելէ վերջ, նոյն որբանոցին հետ միասին մեկնած են։ Ուէ տեղեկութիւն տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր ։

«ՅԱՌԱՋ»Ը ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ԵՂԲ. ԳՐԱՏՈՒՆԸ

Իրանի մեր ընդհ. գործակալն է Պ. Ն. ՍՏԵ – ՓԱՆԵԱՆ, (Գրատուն Էրօս), Ave. Marshal-Stalin, Téhran, որուն կրնան վճարել իրենց հաշիւները, բոլոր մեր բաժանորդները ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ, ազգ. պետ Գր. Յակոբեանի յառաջաբանով։ Գրեց՝ Վազգէն Անդրէասեան։ Կը բաղկանայ չորս գլխաւոր մասե– րէ։ Վերջին մասը՝ աւանդական եւ քննական պատ– մութիւ Հայոց։ Պատկերազարդ։ Գին՝ 300 Ֆր.։ Հասցէ.— 5 Rue des Sables, Viroflay (S. et O.), France :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մալաթիոյ Կրթ. Ընկերութեան մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակախաղէն շա– հած են հետեւեալ թիւերը.— 961, 641, 383, 363, 837, 467, 897, 962, 364, 85, 779, 405, 731, 705 եւ 793 :

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 Ապրիլ.— Հարաւային Ֆրան – սայի Ներգաղթի հանգանակիչ Կեդր. Յանձնա – խումբը, Փարիզի կեդրոնէն ստացած հրահանգին համաձայն, մտադիր է վերջացնել հանգանակու – թիւնը մօտ ատենէն։ Ուստի կը խնդրէ իր բոլոր ենթայանձնախումբերէն որ բարեհաճին փութա– ցնել իրենց հաշիւներր ։

Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Նօթր Տամ Գոնսօլասիոնի հայ բնակչու– թենէն 35.000 Ֆրանք ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը՝ այս չո – րեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքա – տեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կի– րակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւա – քատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր շրջաններու ըն – կերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, ընկերվարական– ներու սրահը, 53 rue Grignan: Ընկերներուն ներկա– յութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամա – տետրով ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնա – ճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, կը խօսի ընկեր ՎԱՀԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Անտոք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարական– ներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ «Նամուս»ի վերջին ներկայաց– ման մասնակցած են նաեւ Եղիազար Մարգարեան (Խաչեղբայր), Ճանիկ Օտաճեան (Ջաւադ), Գա – լուստ Շանօեան (Ջահանկիր)։

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վա – րանդեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Պիվէրի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Խիստ կարեւոր բօակարգ ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Կը խօսի ընկերուհի Ֆ. ՇԷՕՀԼԷԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ»։ Մուտքը ազատ է ։

Ժամը 5էն վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժո– ղովը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլեան Եղեռնի 32րդ տարե– դարձի առթիւ տեղի կ'ունենայ Սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին 20 Ապրիլ նորակառոյց դպ– րոցին սրահը։ Բանախօսութիւն եւ աւուր պատշաճի գեղարուեստական բաժին։ Եկեղեցիէն անմիջապէս վերջ ժամը 11ուկէսին ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 17 AVRIL 1947 Հինգշաբթի 17 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5012–Նոր շրջան թիւ 621 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՏԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՈՐՊԷՍ ՁԻ ՉՄՈՌՆԱՆ»

Ապահովաբար ձեր ուշադրութենէն վրիպեցաւ երկտող լուր մը՝ Կեսարիայէն.

— «Մեծ Պահքի առթիւ ժողովուրդին 80 առ հարիւրը ծոմ պահելով ճերկայ եղած է արարողութեանց: Զատկի տօնին առթիւ Անատոլուի զանազան կողմերէն, նոյնիսկ հեռաւոր Մալաթիայէն ու Սըվազէն ուխտաւորներ գացած են: Կ'ուզեն դպրոց մը բանալ, որպէսզի նոր սերունդը չմոռնայ իր մայրենի լեզուն»: (*Ճառաջ*, 16 Ապրիլ):

Ուրիշ առթիւ ալ հրատարակած ենք այսպիսի տեղեկութիւններ, քաղելով Պոլսոյ թերթերէն: Մանր լուրեր, որոնք ամբողջ պատմութիւն մը կ'արժեն: Եւ շատ աւելի պերճախօս են քան գրագիտական կամ հայրապետական քարոզ մը:

Այս անգամ, լուրը կը զուգադիպի Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձին:

Մեծ համրանք մը չեն ներկայացներ Անատոլուի խորերը մնացած բեկորները: Վերջերս պաշտօնական տեղեկագիր մը հրատարակեցինք, որուն համաձայն ամէնէն մեծ թիւը կը կազմեն անոնք որ ամփոփուած են Կեսարիոյ եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ: Միւս կարեւոր համրանքները կը գտնուին Սեբաստիա, Տիգրանակերտ եւ ուրիշ քաղաքներ: Ցիրուցան՝ մինչեւ Սեւ Ծովու ափերը:

Ամէնքն ալ կ'աշխատին, իբրեւ արհեստաւոր կամ բանուոր: Իսկ չքաւորները կը խնամուին զանազան միջոցներով:

Իրենց հոգեւոր սնո՞ւնդը, բաց ի պատահական ժամերգութիւններէն եւ տէրտէրի մը աղօթքէն:

Հարցումն անգամ սիրտ կը խոցոտէ:

Պոլսոյ թերթերուն մէջ յաճախ կը կարդանք թէ Անատոլուէն հասած պատանիներ եւ մանուկներ, հինգէն մինչեւ 15 տարեկան, մկրտուած են բարեպաշտ հայրենակիցներու կնքահայրութեամբ:

Այնքան սրտառուչ այն պատկերներուն մէջ, ձեր մտքին բան մը չի՞ խօսիր սա երկտողը.

— «Կ'ուզեն դպրոց մը բանալ, որպէսզի նոր սերունդը չմոռնայ իր մայրենի լեզուն»:

Երեսուն երկու տարի անցած է արդէն, 1915ի Սպանդէն ի վեր, եւ Անատոլուի մէջ ողջ մնացած բեկորներուն զաւակները շատոնց մոռցած են իրենց մայրենիքը:

Անոնք հայերէն տառերն անգամ չեն ճանչնար: Իսկ դպիրները լատիներէն տառերով կը կարդան շարականները:

Անհրաժեշտ չէ դուռնաւորել, խտացնել պատկերը, գաղափար կազմելու համար ամբողջ ողբերգութեան մասին:

Այսքանը կ'արձանագրենք պարզապէս ի տեղեկութիւն անոնց որ հարեւանցի կը հետեւին հայկական կեանքին:

Եւ մանաւանդ անոնց որ, շատ մը առաքինութեանց հետ, ջուրին տուած են հայերէնը:

Անճար բեկորներ մայրենի լեզուին կարօտը կը քաշեն Անատոլուի խորերը: Դպրոց մը...

Իսկ այստեղ, օտար այլ ազատ պողոտաներու վրայ, կրնա՞ք հաշուել թիւը անոնց որ ամէն բան սորված են, բացի մայրենի լեզուէն:

Մի' կրկնէք ծանօթ յանկերգը,— Տեղական պայմաններ, անձնական պարագաներ...

Գիտենք այդ բոլորը եւ աւելին:

Բայց, խոստովանեցէք որ աւելի արթուն եւ իմաստուն էինք երէկ, այնքան տաժանելի պարագաներու մէջ: Ո՞ր դժուարութիւնը չէ հարթուած, աննկուն կամքին, անկեղծ ճիգին առջեւ:

Մնաց որ, մայրենի լեզուն գիտնալ, գիտցածը կատարելագործել՝ կը նշանակէ, ամէն բանէ առաջ, ինքզինքը փրկել:

Ի՞նչ պիտի արժէր օտարալեզու սերունդ մը, ինքն իրեն եւ հայրենիքին համար:

Այնքան պայքար ամբարեցինք արտասահմանի մէջ, միշտ հաւատալով լաւագոյն օրերու:

Այդ հաւատքը զօրաւոր է բոլորին մէջ ալ: Մանաւանդ վերջին պատերազմէն ի վեր:

Ամէնէն անտարբերն ալ «Հայաստան, Հայաստա՜ն» կ'աղաղակէ, օրն ի բուն:

Կարելի՞ է ծառայել հայրենիքին, առանց գիտնալու անոր լեզուն, պատմութիւնը, գրականութիւնը:

Միջոցնե՞ր կը պակսին, գոնէ տարրական գիտելիքներ ստանալու համար:

Ո եւ է երիտասարդութիւն դաւաճանած պիտի ըլլար իր կոչումին, առանց ինքնաճանաչման եւ հպարտութեան:

Ա՛յդ է որ կը պակսի, շատերուն մէջ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳՈՒՐԱՑՈՒԹԻՒՆ ԿՆՔԱՀԱՅՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հայ անուն մը եւս օտար բեմի վրայ, ան ալ Փարիզի Օփերային, Օր. Թամարա Թումանովա, այլ անուամբ Օր. Թումանեան (եթէ չեմ սխալիր):

Օրիորդը հռչակաւոր պարուհի Ամերիկայէն — Փարիզ ձեռքէ ձեռք կը քաշեն: Նկարը թերթերու մէջ, տեսակցութիւններ, յայտարարութիւն, եւն. եւն. այս բոլորը խիստ լաւ, «պարծանք հայութեան», պիտի ըսէր այս անգամ Նարդունի, բայց ինչո՞ւ Թումանովա եւ ոչ թէ Թումանեան:

Պզտիկ ազգ ենք: Անշուշտ ռուս մեծ ժողովուրդին պատկանիլը աւելի շահաւէտ է: Բայց, սիրելի արուեստագէտներ եւ ուհիներ, ի՞նչ սխալ համոզում է ձերինը, որ իբր թէ չէք կրնար հռչակ ստանալ, եթէ ձեր անունը վերջանայ «եան»ով:

Ձեզի պէս մտածեր են կ'երեւի Փիթոյեանները, Մայքըլ Արլէններ, Հանրի Թրուայաններ եւ շարքը անոնց որոնք իրենց հռչակով իսկ չեն ուզած օգտակար ըլլալ իրենց պատկանած ազգին:

Անդին նոյնքան մեծ արժէքներ, Սարոյեան, Սիւրմէլեան, Մամուլեան կամ Խմ. Փափազեան պահելով «եան»ը, դարձած են միջազգային անուններ: Անոնք բան մը չեն կորսնցուցած այդ «եան»էն եւ գոնէ փառքի շողով մը փայլեցուցած են իրենց պատկանած պզտիկ ազգին անունը:

Գալով օտարներուն, երբ պատահական ոճրագործութեան մը կամ գողութեան մը հանդիպին Հայու անունով, ա՛լ տուր որ կուտաս, սիւնակներ կը լեցնեն, բայց չեն յիշեր իսկ թէ Փիթոյեւ կամ Թրուայա եւս Հայեր են:

Զարժե՞ր որ գոնէ մենք նախանձախնդիր ըլլանք մեր անուններուն համար:

ՍՕՍԻ

Փոքրամասնութեանց օրինագիծը

Պոլսոյ թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, փոքրամասնութեանց նոր օրինագիծը Անգարայի Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացուի մօտերս: Ինչպէս հասկցուած էր վարչապետը, այս օրինագիծը նոր տրամադրութիւններ պիտի պարունակէ բոլոր փոքրամասնութեանց համար, դիւրացնելով անոնց ներքին կազմակերպութիւնը: Օրինագծին վաւերացումէն վերջ, կարելի պիտի ըլլայ ձեռնարկել ընտրովի մարմիններու կազմութեան: Այն ատեն այս մարմիններուն պիտի փոխանցուին Էվգաֆի եւ անհատ «միւթէվէլլի»ներու (հոգաբարձու) յանձնուած բոլոր հաստատութեանց մատակարարութիւնը:

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ կը խնդրեն մեզմէ ծանուցանել թէ Պրոֆ. Դոկտ. Արմէն Վ. Ճերեճեան նշանակուած է Պելժիոյ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ու Պրիւքսէլի Հայ Մշակութային Ընկերութեան կողմէ պատգամաւոր Նիւ Եորքի համագումարին (Մայիս 1—4):

«ԿԱՐՍ» ԵՒ «ԱՐՏԱՀԱՆ»,— Պոլսոյ «Վաթան» թերթը ուրախութեամբ կ'աւետէ.— Ամերիկայէն գնուած շոգենաւերէն «Կարս»ը դէպի Պոլիս ճամբայ ելաւ: Գալով «Արտահան» շոգենաւին, Ապրիլ 15ին նաւահանգիստ ժամանած պիտի ըլլայ: «Գասթամունի» շոգենաւը Ճիպրալթար հասած է: Նոյնպէս Ճիպրալթար հասած է «Պաքըր» փոխադրանաւը:

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարը ներկայացուց պետական ելմտացոյցը, որ կը պատկերացնէ հաւասարակշռուած նախահաշիւ մը, առաջինը՝ տասը տարուան մէջ: Ոչ միայն հաւասարակշռուած է ելմտացոյցը, այլեւ 248 միլիոն սթերլինի աւելցութիւն մը կը ցուցնէ: Այս արդիւնքը ստանալու համար նոր տուրքեր պիտի հաստատուին եւ 25 առ հարիւր պիտի կրճատուի ծխախոտի ներածումը: «Զափէն աւելի կը ծխենք», ըսաւ նախարարը եւ մեր ծխախոտին 80 առ հարիւրը կը ներածուի Մ. Նահանգներէն»: Այս կարգադրութեամբ տարին 30 միլիոն տոլար պիտի խնայուի:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը առաջարկեց խորհրդարանին օրէնք մը քուէարկել, արգիլելով զէնք ծախել այն ազգերուն որոնք «ոչ-բարեկամական» դիրք մը բռնած են Ամերիկայի հանդէպ: Նախագահը բացորոշապէս կը յայտարարէ թէ այլ եւս չեն կրնար զէնք եւ ռազմանիւթ ծախել առանց խտրութեան, նկատի առնելով միջազգային կացութիւնը: «Զէզոքութեան ներկայ օրէնքով Մ. Նահանգները զէնք պիտի ճարեն այնպիսի ազգերու որոնք կրնան Ամերիկայի վրայ յարձակիլ յետագային»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ ՁԱԽՈՂԱ՞Ծ

Զօր. Մարշըլ կը տեսակցի Սթալինի հետ

Չորս Մեծերը չկրցան համաձայնութեան մը յանգիլ քառանգամ դաշինքի մասին, որուն ծրագիրը մշակուած է Ամերիկայի կողմէ, ապահովելու համար Գերմանիոյ զինաթափութիւնը եւ որ կրնայ տեւել 25—40 տարի: Զօր. Մարշըլ այս ձախողման պատասխանատուութիւնը ձգեց Պ. Մոլոթովի վրայ, կծու ակնարկներով, եւ ժողովէն վերջ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մարշալ Սթալինի հետ (Չորեքշաբթի): Ամերիկեան պատուիրակը ճարահատ մէկդի դրաւ դաշինքը եւ առաջարկեց քննել օրակարգի միւս հարցերը: Այնպէս որ ծրագիրը ջուրն ինկած է, եթէ Չորս Մեծերէն մէկը չվերաբանայ անոր քննութիւնը: Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց համամտութիւնը յայտնած էին ամերիկեան ծրագրին, բայց Մոլոթով տարբեր ծրագիր մը ներկայացուց, հիմնական փոփոխութիւններ առաջարկելով: Զօր. Մարշըլ ուղղակի մեղադրեց Խ. Միութեան ներկայացուցիչը թէ խափանարար ընթացք բռնած է, մէջտեղ դնելով այնպիսի խնդիրներ որոնց մասին կարելի չէ համաձայնիլ: Զօրավարը դիտել տուաւ թէ առաջարկուած հիմնական փոփոխութիւնները ոչ միայն կ'այլափոխեն դաշնագրին հանգամանքը, այլեւ կը պառակտեն դաշնակիցները Գերմանիոյ մասին: «Այսպէս վիճելի խնդիրներ մէջտեղ դնելու ակներեւ փորձը չի նշանակեր դաշնագիր կնքել չորս պետութեանց միջեւ»: Ցետոյ բացատրեց թէ հիմնական տարբերութիւններ կան Չորս Մեծերուն միջեւ, Գերմանիոյ ապագայ կառավարութեան իրաւասութեանց մասին, իսկ Պ. Մոլոթովի առաջարկներով այդ կառավարութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ գործարաններ վարելու ինչպէս եւ վայելելու տնտեսական եւ քաղաքական կեդրոնացում, «ինչ որ կրնայ տեւական սպառնալիք մը դառնալ խաղաղութեան համար»: Միեւնոյն ատեն Մոլոթով բացորոշապէս յայտարարեց թէ պիտի չհաւանի Գերմանիոյ տնտեսական միացման, մինչեւ որ միւս պետութիւնները չընդունին իր առաջարկը հատուցումներու մասին (հատուցում վճարել նաեւ Գերմանիոյ ընթացիկ արտադրութենէն): Զօր. Մարշըլ առանց վերապահութեան յայտարարեց թէ Խ. Միութեան բռնած այս դիրքը «դարձաւ արմատը մեր կրած դժուարութեանց եւ հիմքը շատ մը անհամաձայնութեանց»: Եւ աւելցուց — Եթէ Պ. Մոլոթովի առաջարկած փոփոխութիւնները ընդունուին, իբրեւ հիմք դաշնագրին, անկարելի պիտի ըլլայ որ եւ է համաձայնութեան յանգիլ եւ գործը յառաջ տանիլ. Քառասուն տարուան համար նախատեսուած դաշնագիր մը պէտք է պարզ ըլլայ իր բովանդակութեամբ, եւ ոչ թէ խճողուած տնտեսական մանրամասնութիւններով:

Մոլոթով պատասխանելով, կրկնեց իր առարկութիւնները եւ առաջարկեց յանձնաժողով մը կազմել, քննելու համար ոչ միայն ամերիկեան ծրագիրը, իբրեւ հիմք, այլեւ խորհրդային հակաառաջարկները եւ ուրիշ թելադրութիւններ: Պ. Պէվին յայտարարեց թէ իր կառավարութենէն արտօնուած է ուժ տալու Մ. Նահանգներու ծրագրին: Գալով խորհրդային առաջարկին, «Հինգ շաբաթէ ի վեր կը վիճաբանինք այս առաջարկներու մասին, եւ հինգ շաբաթ վերջը կը խնդրեն մասնաւոր յանձնաժողովի մը յղել այս բոլոր խնդիրները: Եթէ այս է մեր ընելիքը, տխուր պատկեր մը պիտի պարզենք մեր ժողովուրդներուն առջեւ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻ՞ՒՆ

Պ. Ռոզէնպէրկ, Le Populaireի մասնաւոր թղթակիցը, որ մասնագէտ մըն է քաղաքական խնդիրներու, Մոսկուայէն կը հեռագրէ՝ թէ «քառանգամ դաշինքը մեռած է» եւ կ'աւելցնէ.— «Եթէ Մոսկուայի խորհրդաժողովին ձախողումը կ'առաջնորդէ արեւմտեան խմբակցութեան մը կազմութեան, պատասխանատուն Մոլոթովն է: Ան ամէն բան ըրաւ ատոր համար: Կարելի է մտածել թէ քառանգամ դաշինքին ձախողումը կը նշանակէ նաեւ վախճանը Մոսկուայի խորհրդաժողովին: Քառասունեւութժամէ ի վեր այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ Ռուսերը այժմ ձախողման խաղը կը խաղան: Մոլոթովի երէկուան եւ այսօրուան ճառերը, խորհրդային մամուլին չեչտը երկու օրէ ի վեր եւ օտար լրագրողներու դէմ եղած կարձակումները խորհրդային մամուլին մէջ, կարծես կը ձգտին պատրաստել ռուսական կարծիքը եւ մանաւանդ արտասահմանի համայնավար կուսակցութիւնները յաջորդ... «գաղափարական» պայքարին, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի դրամատիրական պետութեանց դէմ»:

★ Զօր. Մարշըլ Սթալինի ներկայացաւ ընկերակցութեամբ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին եւ իր անձնական թարգմանին: Տեսակցութիւնը կարճ տեւած ըլլալով, կարծողներ կան թէ երկրորդ անգամ պիտի հանդիպին, յառաջիկայ շաբ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ներգաղթողներու դժգոհութիւնները

Հայաստան ներգաղթած հայրենակիցների մի մասը դժգոհութիւններ է յայտնում իրեն համար ստեղծուած նոր վիճակ մը։ Այս բանը յայտնի է արտասահմանում, բայց ոչ ոք չի ուզում խօսել դրա մասին հրապարակով։ «Դաշնակցականների պրովակացիան է», ասում են մեր «յառաջդիմականները», եւ դրանով փակում հարցը։ Աւելի բարեմիտները, չժխտելով հանդերձ դժգոհութիւնների փաստը, գտնում են որ պէտք չկայ հրապարակով զբաղուել այդ «փափուկ հարցով», որովհետեւ դրանից կարող է տուժել ներգաղթի գործը։

Ես չեմ բաժանում ոչ մէկ եւ ոչ միւս տեսակէտը։ Նաեւ այս խնդրում իմ կարծիքն այն է, որ ճիշդը դեմոկրատական ճամբան է, այսինքն հարցի հրապարակային եւ ազատ քննութեան ու պարզաբանութեան ճամբան, որով եւ մենք պէտք է ընթանանք։ Ներգաղթի գործը դրանից ոչ թէ կը տուժի, այլ կը շահի, որովհետեւ հարցի ազատ քննութիւններ իրերն կը հանին ներգաղթի հակառակորդների մութի մէջ կատարած փորձերը՝ մասնակի երեւոյթի ընդհանրացումով վարկաբեկել ներգաղթի գաղափարը ։

Բայց ճի՞շդ են տարածուած լուրերը եւ իրօք որ ներգաղթողների մի մասը դժգոհ է Հայաստան գնալուն համար։ Ես հաւատում եմ այդ լուրերին ու պիտի անմիջապէս աւելացնեմ, որ... բնաւ չեմ վախենում հաւատալ այդ լուրերին։ Հայրենակիցների դժգոհութիւնները, որոնք, սակայն, չպէտք է ընդհանրացնել, միանգամայն բնական են։ Դրանց պատճառները մի քանի են, որոնցից ամենագլխաւորը այն սխալ պրոպագանդն է, որ վարում են Սփիւռքի մի շարք թերթեր ու խմբակցութիւններ։ Ուրացնելով մի շատ տարօրինակ սովորութիւն՝ գովել, չափազանցուած ձեւով գովել այն ամէնը ինչ որ իրենցն են համարում, այդ տարրերը ներգաղթի համար պրոպագանդ անելիս՝ միշտ էլ ներկայացրին Հայաստանը իբրեւ մի դրախտավայր եւ այնտեղ տիրող վարչաձեւը՝ զերծ որեւէ թերութիւնից։ Դրա հետեւանքով կազմուեց ներգաղթողի մէջ մի անճիշդ պատկերացում, որը երբ նա համեմատութեան մէջ դրաւ իրականութեան հետ եւ գտաւ անհամապատասխան նրան՝ հիասթափուեց։ Որքան էլ որ իւրաքանչիւր քննադատութիւն եւ, մանաւանդ, իրենց ուղղուած քննադատութիւն, համարեն «դաւաճանութիւն հայրենիքի դէմ», մենք չենք դադրի նրանց վերոյիշեալ սխալ գործելակերպը քննադատելուց ու մերկացնելուց։ Եւ այդ պիտի անենք յանուն ներգաղթի, միշտ նորոգուելով այն տեսակէտով որ ներգաղթի գործը ոչ թէ կը վնասի, այլ կը շահի դրանից։

Հայաստանի մասին ներգաղթողներին ամբողջ ճշմարտութիւնը ասելու անհրաժեշտութիւնը պայմանաւորուում է մանաւանդ այնտեղ տիրող վարչաձեւի առանձնայատկութիւններով։ Անգամ տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական ընդհանուր գծեր ունեցող մէկ երկրից միւսը փոխադրուելիս՝ մարդիկ, առաջին ժամանակներում, զգում են անհաճոյ մի խորթութիւն։ Իսկ Խորհրդային Հայաստանը, որտեղ տիրող վարչաձեւը միանգամայն տարբերուում է ներգաղթողների ապրած բոլոր երկրների վարչաձեւից, չէր կարող զգալի չդարձնել այդ խորթութիւնը։ Խնքնախաբէութեամբ են զբաղուում այն միամիտները, որոնք կարծում են թէ իրենց պրոպագանդով կարողացել են ներգաղթելու արժանի համարուած բոլոր հայրենակիցներին «սիրցնել» ոչ միայն Հայաստանը, այլ նաեւ նրա վարչաձեւը իր առանձնայատկութիւններով։ Բուրժուական երկրներում հասունցած մեր հայրենակիցները մէկ-օրէն միւսը չէին կարող փարել խորհրդային վարչաձեւին եւ այդ ուղղութեամբ չէ որ պրոպագանդ պիտի տարուէր ներգաղթողների մէջ։ Պրոպագանդը ամենաշատը պիտի ջանար հաշտեցնել նրանց վարչաձեւի առանձնայատկութիւնների հետ, չեշտելով պետութեան դերակայութիւնը այդ վարչաձեւի նկատմամբ եւ բացատրելով այն պայմանները, որոնք անհրաժեշտ են դարձրել խորհրդային վարչաձեւը Հայաստանի համար։ Այսպիսի պրոպագանդի ենթարկուած հայրենակիցը, վստահ ենք, աւելի պակաս խորթութիւն պիտի զգայ Հայաստանում եւ աւելի քիչ դժգոհութիւն պիտի յայտնի ։

Դժգոհութեանց մեծ անուանք են տալիս մասնաւորապէս Հայաստանի տնտեսական վիճակը, որի մասին ներգաղթողներին նոյնպէս ճիշդ գաղափար չի տրւում։ Ճշմարտութիւնը ներկայ դէպքում աւելի որեւէ անպատեհութիւն չի ներկայացնում մանաւանդ այն պատճառով, որ այդ տնտեսական դժուարութիւնների մի խոշոր մասը առաջ է եկած բացառիկ պատճառներից եւ կրում է ժամանակաւոր բնոյթ։ Անհերքելի ճշմարտութիւն է, որ ինչպէս աշխարհի բոլոր ծայրերում, նոյնպէս եւ Հայաստանում կեանքի պայմանները չափազանց դժուարացել են պատերազմից յետոյ եւ պատերազմի պատճառով։ Դրա վրայ պէտք է աւելացնել նաեւ այն զարհուրելի երաշտը, որ չորացրեց Ուկրայինայի բարեբեր դաշտերը։ Աւելացնենք նաեւ հեղեղի խակական աղէտը, որ փրթաւ մեր մայրաքաղաքի՝ Երեւանի գլխին անցեալ տարուայ Մայիսի վերջերին, քանդելով 400 տուն եւ աւերելով ամբողջ փողոցներ։ Ինչո՞ւ այս ամէնը գաղտնի պահել արտասահմանի հայութիւնից, ինչո՞ւ չասել ներգաղթողներին ու չնախապատրաստել նրրանց Հայրենիք մեկնելուց առաջ, մանաւանդ, որ ինչպէս ասացինք, սրանք բոլորը ժամանակաւոր բնոյթ են կրում։ Կարող ենք դեռ երկարել դժգոհութիւններ առաջացնող պատճառների շարքը, բայց կարծում ենք, որ աւելորդ է։ Եղած դժգոհութիւնները, որ աւելի շատ հոգեբանական են եւ այդ պատճառով էլ ժամանակաւոր, որեւէ ձեւով չեն կարող վարկաբեկել ներգաղթի գործը։ Եւ ի զուր են արտասահմանի որոշ խմբակցութիւններ անգիտակից տարրերի մարդկային թուլութիւները, չափազանց զգայուն անձանց անմիջական ռէֆլէքսները եւ սխալ պրոպագանդի հետեւանքով եղած հիասթափութիւնները զէնք ծառայեցնում ներգաղթի դէմ։ Եթէ դրանք անգամ հիմնաւոր լինէին, դարձեալ ոչինչ չէին ապացուցանի։ Չկայ այնպիսի մի երկիր, որ իր զաւակների շարքերում դժգոհների որոշ թիւ չունենայ։ Բայց այդ դժգոհութիւնները չեն կարող հիմք ծառայել արդարացնելու համար հականերգաղթային պրոպագանդը։ Հայ ժողովուրդը որոշել է ապրել իր միացեալ Հայրենիքում իբրեւ միաձոյլ ազգ եւ նրա այս որոշումը անդարձ է ու անվերադարձելի։

(Ազդարար) Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Ձայն մը Հարաւ. Ամերիկայէն

ՄՈԹԷՎԻՏԷՕ (Ուրուկուէյ), 22 Մարտ (Յառաջ),— 1946 Նոյեմբեր 19ին Պորտոյէն շոգենաւ նստայ դէպի Պրազիլիա։ 24 օր ճամբորդելէ վերջ, հասայ Սէն Փավլօ քաղաքը. առաջին գործս եղաւ մտնել հայկական շրջանակի մէջ։ Եւ ահա սրճարանի մը մէջ կը հանդիպիմ խումբ մը Հայերու։ Հազիւ պատմել սկսած էի Ֆրանսայի կեանքը պատերազմի շրջանին, խօսակիցներս հարցուցին.— Ինչո՞ւ հոս եկար, ինչո՞ւ Հայաստան չմեկնեցար։ Մենք արդէն արձանագրուած ենք, եւ այս տարի պիտի տանին մեզ։ Պատասխանեցի թէ ո՛վ որ չուզեր երթալ Հայաստան, նա Հայ չէ, բայց ո՞ր տարուան պիտի սպասենք, որպէսզի խորհրդային իշխանութիւնը բարեհաճէր ընդունիլ առանց կուսակցական խտրութեան։ Ես այսօր ընտանիքս ձգած Ֆրանսա, եկեր եմ հոս իմ կամքով, կրնամ ուրիշ տեղ մը երթալ կամ վերադառնալ Ֆրանսա։ Ահա պարոններէն մէկը դառնալով, — ուրեմն դուն Դաշնակցական ես....։

Վերջապէս Ուրֆացի հայրենակից մը, Արմէն Ոսկերիչեան, ձեռքէս բռնելով իր տունը տարաւ։ Ես կը կարծէի որ այս ազատ երկրին մէջ անմիջապէս իրաւունք պիտի ունենամ գործի մը ձեռնարկելու։ Բայց շատ սխալած եմ եղեր։ Նախօրինաւոր ճամբով պէտք է մտնել Պրազիլիա։ Որեւէ մէկը չի կրնար գործի մը մտնել, կամ դործ մը բանալ, նախ պէտք է ինքնութեան թուղթ հանել, ի հարկէ վճարելով ։ Այդ անձնագրով չես կրնար գործաւոր ըլլալ, պէտք է բանուորական տոմս ։ Այս գործողութեան համար կառավարական բժիշկը պէտք է քննէ ամբողջ մարմինը։ Անկէ վերջ, եթէ հաստատեն թէ կրնաս աշխատիլ, տոմսը կուտան։

Ուրեմն հոս եկողը եթէ մարդ չունի, պէտք է աչք առնէ երկու երեք ամիս պտտիլ։ Երկիր մտնելէ վերջ ազատ ես։ Անհրաժեշտ չէ հպատակ դառնալ, բոլորը հաւասար իրաւունքներ ունին, բայց եթէ ուզես հպատակութիւն ձեռք բերել, տարիներու կը կարօտի։

Պրազիլիոյ մէջ Հայերու թիւր 5000ը չանցնիր։ Սան Փաւլօ քաղաքին մէջ կը հաշուեն 4000 հոգի, 1000 հոգի ալ կը գտնուին ուրիշ քաղաքներու կամ գիւղերու մէջ։ Կարելի չէ մինչեւ իսկ սենեակ մը վարձու գտնել. պէտք է բաւական կարեւոր գումար մը տաս ներս մտնելու համար։

Պրազիլիան շատ ընդարձակ է տարածութեամբ. ունի 45 միլիոն բնակիչ։ Տեղացին շատ ծոյլ է. օտարականներն են հրապարակը բռնողները։ Հոս եկած Հայերը տեղական լեզուին տիրանալու համար բաւական դժուարութիւններ քաշած են, փողոցները ուտելիք ծախելով, իսկ գործ մը բանալու համար չափազանց ծանր են տուրքերը, եւ շատ օրինաւոր պէտք է ըլլալ։ Օրինակ, գործաւորի մը նկարը քաշուած առանձին տետրակիմը մէջ։ Երբ գործի սկսի առտուն պէտք է ստորագրէ այն տետրակին մէջ, իսկ իրիկունը երբ գործը ձգէ, դարձեալ պիտի ստորագրէ։

Չափազանց սուղ են տունի կամ խանութի վարձքեր եւ ամէն ամիս կը վճարեն։ Հոս տարեկան չեն գիտեր. տունի մը վարձքը երկու սենեակի համար միջինը մէկուկէս քոնդ է, որ Ֆրանսական դրամով կ'ընէ 18 հազար ֆրանք ամիսը։ (Մէկ քոնդը հազար կրէյզէռօ է)։ Պարզ գործաւորի մը աշխատանքի օրավարձքը 35—60 կրէյզէրօ է։ Կարելի չէ ընտանիք մը ապրեցնել, եթէ միայն մէկ հոգի կ'աշխատի։

Խաղաղութիւնը չափազանց տարածուած է։ Թէեւ կառավարութիւնը արգիլած է, բայց շատերը իրենց տուներուն մէջ կը հաւաքուին եւ իրենց զաւակներուն առջեւ կը խաղան մէկը միւսը խաբելով։ Աչքերովս տեսայ փողոցի մը մէջ, ոտքի վրայ, 14 տարեկան տղաք փոքէր կը խաղային։

Հոս ալ երկու կազմակերպութիւններ կան,— Հ.Յ.Դաշնակցութիւն եւ «Ծակատական»ներ, համայնավարներ, «Հայաստանասէր»ներու դրօշին տակ։ Այս կազմակերպութեան մասին կարելի է շատ երկար գրել։ Կը բաւէ ըսել թէ ինչպէս ուրիշ գաղութներու մէջ, նոյն քանդիչ աշխատանքները կը տանին,— հայութիւնը իրար ձգել։ Ես աւելին տեսայ այս քաղաքին մէջ ։ Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը իր համակիրներով կ'աշխատի օգտակար ըլլալ գաղութին, բոլոր ճակատներուն վրայ, — դպրոց, երգ. եւն։ Դպրոցի տնօրէնն է շատ համեստ աշխատաւոր մը, Պ. Յակոբ Զիլեան։ Իսկ «Արմէնիա» երգչախումբի ղեկավարն է Տոքթ. Վահագն Մինասեան, 30 տարուան փորձառութեամբ կրցեր է համախմբել հարիւրէ աւելի երիտասարդներ, երկու սեռէ։ Ամէն կիրակի շատ գեղեցիկ կտորներ կ'երգեն ռատիօ-Արմենիայէն։ Նոյնպէս Հայոց պատմութիւնը կ'աւանդեն պրազիլիական լեզուով։ Կը խօսին կարող երիտասարդներ, ծանօթացնելով հայկական մշակոյթը ։ Հոս ալ ունինք Կ. Խաչր որուն շուրջը հաւաքուած են բաւական թիւով մը տիկիններ եւ օրիորդներ եւ որ օգնութեան կը հասնի անխտիր հիւանդին, չքաւորին։ Հ. Յ. Դ. Վռամեան կոմիտէն մասնաւորապէս կաշխատի փրկել նոր սերունդը։ Երեք ամիս Սան Փաւլօ մնալէ վերջ, Մարտ 9ին մեկնեցայ Ուրուկուէյի մայրաքաղաքը, Մոնթէվիտէօ։ Այնտեղէն ալ կըղրեմ, իբրեւ բաց նամակ բոլոր ընկերներուս եւ բարեկամներուս ։

ՅԱԿՈԲ ՀԱՑԱԳՈՐԾԵԱՆ

Փոքրամասնութեանց խնդիրը Թուրքիոյ մէջ

ԽՄԲ. — Վերջերս թուրք մամուլը նորէն կը բրբրէ փոքրամասնութեանց խնդիրը, առանց այդ բառին արժէքը ճանչնալու։ Ահաւասիկ նմոյշ մը «Թասվիր»էն, Ճեհատ Պապան ստորագրութեամբ (3 Ապրիլ).

— Սուտ պիտի խօսէինք, եթէ ըսէինք թէ չհանեցանք վարչապետին վերջին գործունէութեան Իսթանպուլի մէջ։ Եւրոպացի իսկական դիւանագէտի մը պէս, մեծ ջանքեր թափեց, իր կուսակցութեան յաղթանակը ապահովելու համար ։ Նոյն պայքարը կը մղէ նաեւ Իզմիրի մէջ եւ թերեւս լաւ գիտէ այս գործը։ Այս երկիրը այնքան ալ սովոր չէր այս երեւոյթին, որով վարչապետ մը յաճախակի կը տեսակցի շահագրգռուողներու հետ եւ անոնց ցաւերը կը լսէ, գործավարները կը ղրկէ երկրին չորս անկիւնները, խօսք կ'ուղղէ երիտասարդութեան եւ այլն։

Չենք գիտեր թէ կուսակցութիւնները ի՞նչ կը մտածեն այդ մասին։ Մեր անձնական խորհրդածութիւնը այն է որ, այս երկրին մէջ փոխանակ «փոքրամասնութեանց խնդիր» մը յարուցանելու, իր ամբողջ իրաւունքներով եւ սոփողութիւններով, աւելի օգտակար կ'ըլլայ հաշուեյարդարի ենթարկել այդպիսի խնդիր մը։

Մինչեւ Բէճէպ Փէքէրի ճառը, այսինքն քառորդ դարու շրջանէ մը ի վեր Հալք կուսակցութիւնը հեռու պահած էր փոքրամասնութիւնները հանրային ծառայութիւններէ։ Չպիտի ըսենք թէ սխալ գործած է իր այս ընթացքով։ Անկախութեան պատերազմին յաջորդող օրերու մէջ, երկրին բարոյական թէ նիւթական կացութիւնը ոչ մէկ կերպով թոյլատու էր նման զօղումի մը ։ Մինչդեռ այն ատեն մենք կարելիութիւն ունէինք փոքրամասնութիւնները մեր մէջ ձուլելու։ Վարանեցանք առնելէ այդպիսի քայլ մը։

Ամերիկա ապրող Յոյն մը, Հրեայ մը եւ կամ Հայ մը ազգային եւ համայնական նպատակներ չի հետապնդեր, եւ իւրաքանչիւրը հոգի կուտայ իբր Ամերիկացի ապրելու համար։ Մեր մէջ է որ այսպէս չէ, ամէն ատեն տեսած ենք որ փոքրամասնութիւնները կ'ուզեն պահպանել իրենց գոյութիւնը, բաժնուիլ մեզմէ ։

Օսմանեան կայսրութեան շրջանին, փոքրամասնութիւնները ի պատուի էին եւ նոյնիսկ իրենցմէ փաշաներ եղան, նախարարութեանց աթոռներ գրաւեցին։ Բայց երբ կայսրութիւնը փլաւ եւ Թուրքիա դարձաւ հիւանդ մարդը, անոնք գործի լծուեցան կռնակէն զարնելու համար։ Չենք ուզեր այստեղ յիշատակներ քրքրել, եփած կերակուրին ջուր խառնել։ Ճիշդ է որ Լօզանի դաշնագրին մէջ, փոքրամասնութիւնը իւրայատուկ իրաւունք մը ունի։ Միայն թէ Թուրքիա փոքրամասնութեանց համար հանգիստի եւ անդորրութեան երկիրն է։ Թուրքերն ալ իրենց շատ ցաւ կը զգան երբ իրենց դժգոհութիւն պատճառող դէպքեր կը պատահին։ Երբ բարոյական ու նիւթական պարտականութեանց մէջ հաւասարութիւն ըլլայ, բնականաբար հասարակացրեալ աւելիմիւրաւ կըտարուի։ Հետեւաբար, փոքրամասնութեան իրաւունքին տիրանալու համար, Թուրք հայրենակից ըլ

լալու միջոցները պէտք է փնտռել ինչ որ շահաւոր է երկու կողմերուն ալ համար։

Խոստովանինք սակայն թէ 25 տարուան մէջ Հալք կուսակցութիւնը չմօտեցաւ այս նիւթին, եւ ուստէմի պակասը, ցրուածութիւնը դեր ունեցաւ այս գործին մէջ։ Հալք կուսակցութիւնը որ չէր ուզեր ազատութեան երաշխիք ընծայել հայրենակիցին, յեղափոխական ընտրութեանց նախօրեակին յանկարծ ուզեց որոշ իրաւունքներ տալ փոքրամասնութիւններուն։ Նպատակը դժուար չէր ըմբռնել։ Այս այն կուսակցութիւնն է որ դեռ շաբաթ մը առաջ արձանագրել կուտար իրենց քուէ չտուողները, եւ արեւելեան մօլեռանդ շրջանակներու մէջ թռուցիկներ ցրուելով, Հայու, Յոյնի, «տէօնմէ»ի խնդիր կը յուզէր եւ անարգական լեզու մը կը գործածէր այդ հայրենակիցներու մասին։ Այս ինչ հակասութիւն է մէկ շաբթուան մէջ ։

Հինգ երեսփոխանական աթոռ ապահովելու համար, կ'արժէ՞ր այսքան ձանձրոյթի ենթարկուիլ, այսքան հապճեպ որոշումներ տալ փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն շուրջ ։ Կ'արժէ՞ր հինգ երեսփոխանի համար այսքան զոհողութեանց յանձնառու ըլլալ ։

Մենք համաձայն ենք որ փոքրամասնութեանց խնդիրը լրջօրէն ձեռք առնուի, եւ գիտենք թէ փոքրամասնութիւններն ալ կ'ուզեն ժամ առաջ փրկուիլ այս չփոթ կացութենէն։ Մեզի կ'իյնայ մեր կուրծքին սեղմել անոնք որ «Ես Թուրք եմ» կ'ըսեն, անոնց հետ վարուիլ իսկական Թուրքի նման, զանոնք կրթել Թուրք վարժարաններու մէջ, թրքական մշակոյթով եւ եփել Թուրք ընկերութեան հետ։ Իսկ անկեղծօրէն օտարականի վերաբերում ցոյց տալ ամէն անոնց հանդէպ որ չեն յօժարիր ասոր եւ կ'ուզեն իրենց դպրանին մէջ օտար անցաղիր կրել, եթէ կողմերը ընդունին այս երկու պայմանները, բոլոր խոչընդոտները կը հարթուին ատրիճանաբար, եւ փոքրամասնութեանց խնդիրն ալ կը վերնայ ինքնին։

Այստեղ ծնած եւ այս երկրին բարիքները վայելած հազարաւոր յոյն, հայ կամ հրեայհայրենակիցներ կան, որ առիթի կը սպասեն այսպիսիհրաւէրի մը պատասխանելու համար։ Այդ հայրենակիցներուն տանք այս առիթը, առանց կուսակցական նկատումներէ առաջնորդուելու ։

Ազգային խնդիր մըն է աս, որ վեր կը մնայ կուսակցական խաղերէն։ Մենք Թուրք հայրենակցին քուէն կ'ուզենք, եւ ոչ թէ փոքրամասնութեան խնդիր յարուցանել քուէ որսալու համար։

Եթէ փորձուինք անջատ անջատ քաղաքականութիւններ կիրարկել, հաստատօնները մեզի կապելու համար, ուրիշ բան չենք ըներ բայց եթէ վերադառնալ Սահմանադրութեան շրջանի վնասակար խառնակութիւններուն ։

Եթէ փոքրամասնութեանց հարցը մէջտեղ չղնէին ընտրութեանց նախօրեակին, այնքան ալ կասկածով չէինք մօտենար նիւթին։ Իրողութիւն է որ փոքրամասնութեանց հարցը կը կարօտի կարգադրութեան, բայց ոչ թէ մետասաներորդ ժամու կուսակցական հաշիւներով, այլ համաձայն համժողովրդային սկզբունքներու, ազգային միութեան եւ դեմոկրատ օրէնքներու ։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ԿՐԹ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՖՐ. ՇՐՋ. 10ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մալաթ. Կրթ. Ընկ. Ֆր. Շրջ. 10րդ Համագումարը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 5, 6, 7ին Մարսէյլի մէջ։ Կը մասնակցէին Շրջ. Գործադիր մարմինը եւ ութ մասնաճիւղեր 16 պատգամաւորներով։Ներկայ էին նաեւ բազմաթիւ ունկնդիր հայրենակիցներ։

Ժողովը իր յաջորդական հինգ նիստերով խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ ամենայն համերաշխութեամբ լուծեց օրակարգի շարք մը կենսական հարցերը եւ տուաւ շինարար որոշումներ։

Համագումարիս աշխատանքները փոխն ի փոխ վարելու համար դիւանի անդամներ ընտրուեցան Պ.Պ. Անդրանիկ Օպօզեան եւ Յակոբ Ջէքէմեան նախագահներ՝ ու Կարապետ եւ Մեսրոպ Տէր Կարապետեան, քարտուղարներ։

Գործադիր մարմնի քարտուղար Պ. Պ. Տէր Պօղոսեան գրաւոր ընդարձակ տեղեկագրով մը պարզեց մարմնին լինր ամսուան աշխատանքները, որոնք ուշի ուշով քննուելէ վերջ գնահատելի համարուեցան։

Մ—ճիւղերու պատգամաւորներու գրաւոր զեկոյցներէն եւ հաշուետուութիւններէ երեւան եկաւ որ անցեալ տարուան ընթացքին Մ.ճիւղերէ ոմանք լաւագոյն աշխատանքներ տարած եւ գովելի արդիւնք յառաջ բերած են։ Առաջին տեղը կը գրաւէ Լիոնի Մ.ճիւղը, որուն տրուեցաւ Պատուոյ Բաժակը։ Մասնաւոր գնահատանքի արժանի է Մարսէյլի Մ.ճիւղը որ բարոյապէս մեծ դեր կատարած է Ընկերութեան հանդէպ, ինչպէս նաեւ գովելի են Սէն—Շամոնի Տիկնանց (Նորակազմ) Մ.ճիւղի թափած ջանքերը։ Կարդացուեցաւ Ամերիկայի Կեդր. Վարչութեան կողմէ համագումարին ղրկուած շնորհաւորական հեռագիրը ջերմ.ծափերու մէջ։

Օրակարգի հարցերու լուծման առթիւ Մ.ճիւղերէ եկած ցանկերէն յայտնի եղաւ որ մինչեւ այժմ Ֆրանսայէն Ներգաղթի արձանագրուած են 82 Մալաթիացի ընտանիքներ՝ ընդամէնը 312 անձ։

Սոյն ներգաղթողներէն չքաւորներու պիտոյքները հոգալու համար ժողովը քուէարկեց 360.000 Ֆրանքի նախահաշիւ մը որ հաւասար է 3.000 տոլարի եւ որ մաս պիտի կազմէ Ամերիկայի շրջանի Ֆիլատելֆիոյ Կեդր. վարչութեան ձեռնարկած ներգաղթի հանգանակութեան (20.000 տոլար)։

Որոշուեցաւ օժանդակել ուսման ընդունակ կարօտեալ ուսանողներու, նոյնպէս չքաւոր հայրենակիցներու նպաստներ յատկացնել տեղական միջոցներով։

Ժողովը սկզբունքով ընդունեց որպէսզի Մ.ճիւղերը տանին իրենց բարոյական մասնակցութիւնը Ապրիլ 11/24 համազգային սգատօնին եւ Խ. Հայաստանի տարեդարձի տօնակատարութեան, ինչպէս եւ ոչ—քաղաքական աղգօգուտ ձեռնարկներու։ Ուրիշ կարգ մը հարցեր եւս ստացան իրենց պատշաճ եւ օրինաւոր լուծումը։

Ջատկի երկուշաբթի կէսօրին համագումարի փակման առթիւ, ի պատիւ պատգամաւորներու, Մարսէյլի Մ.ճիւղը տուաւ ճոխ ճաշասեղան մը։ Այդ առթիւ տեղի ունեցան բաժակաճառեր, երգեր եւ զուարճախօսութիւններ ամբողջ երեք ժամ, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Այս առթիւ ներկայ հիւրերը ու զանոնք շրջապատող հայրենակիցները ըրին սրտաբուխ նուէրներ որոնցմէ գոյացաւ 43.400 Ֆրանքի գումար մը։

Մ.ճիւղս իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն, մասնաւորապէս հայրենակից Պ. Աւետիս Փափազեանի որ սիրայօժար տրամադրեց իր ճաշարանի երկու ընդարձակ սրահները, յարակից բաժիններով, ուր ծառայեցին իբրեւ ժողովատեղի եւ ճաշարան։ Ճաշերու պատրաստութեան եւ սպասարկման պարտականութիւնը ստանձնեցին տիկիններ Տ. Կոստիկեան, Ծ. Ալաչաեան, Է. Գասպարեան, Մ. Յոնանեան եւ Ա. Մարտիկեան, նաեւ Օր. Կ. Յովնանեան եւ Ա.Փափազեան, որոնք երեք օր անընդհատ ուքնաջան աշխատեցան ու գիտցան լաւագոյնս հիւրասիրել, գոհ ձգելով բոլորը։

Ճաշէն վերջ բոլոր ներկաները խմբանկարուեցան եւ առաջնորդուեցան Սալօն Լօնչան ուր Մասնաճիւղը կազմակերպած էր ցերեկոյթ—պարահանդէս մը, տօնակատարելու համար Նոր Մալաթիոյ հիմնարկութեան 20րդ տարեդարձը։

Մ. Տէր Կարապետեան

Ջանանք օգտուիլ առաւելագոյն չափով այն հայրենակիցներէն, որոնց անունը դրինք մինչեւ այսօր «ոչ իսլամ Թուրք»։ Օգտուինք անոնց եռանդէն, գործունէութենէն, ջանքերէն։ Թուրք կոչենք այն որ Թուրք է ըստ հիմնական օրէնքին եւ անկէ համապատասխան ծառայութիւններ սպասենք։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՄԱՐԶԻԿ մը Վարուժան Բօթանճեան, մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է հեծանիւի, ֆութպոլի, վազքի եւ թէնիսի մրցումներուն մէջ եւ յաղթանակներ խլած։ Շահած է բազմաթիւ չքանշաններ։ 17 տարեկանին դաշտային վազքի մէջ շահած է առաջնութիւն եւ պարգեւատրուած։ 13 տարեկանին նշանակուած է նոյն վարժարանին մարզական բաժնին վարիչ։ Նոյն տարուան հեծանիւի մրցումներուն մէջ շահած է երկրորդութիւնն ու երրորդութիւնը։Իսկ անցեալ տարի Քարաջ — Թէհրան քսան քիլոմեթր մրցումին մէջ, կտրած է մրցանիշը եւ առաջին հանդիսացած, ստացած է արծաթեայ ծաղկաման։ 1944ի հայկական թէնիսի մրցումներուն մէջ ալ, թէ զոյգ եւ թէ անհատական խաղերուն մէջ շահած է առաջնութիւնը, ստանալով արծաթեայ բաժակ եւ երկու չքանշան։ Միաժամանակ ֆութպոլի ճարպիկ բերդապահ է ։ Վարուժան կը մտադրէ Պարսկաստանի շրջանը ընել հեծելանիւով ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ ։

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

— Բայց կան վկայութիւնները ամերիկեան մամուլին իշխաններուն։ Քանի մը հատ տուի ձեզի։ Միւսները կը զօրացնեն նոյն տպաւորութիւնը։ Այն ատեն։ Յաջողա՞ծ է Լ. Ս. իր նիւթին, այսինքն մեր ցեղին նուիրական տրամութիւնը փոխակերպել ուրիշ հոգեխառնութեան մը որմէ ձայներ կ'ընդունին թերթերու վկայութիւնները։

« Կը հարցնենք ձեզի Տիկիններ եւ Պարոններ» հատորը ձերմկնալ սկսող մազերուն տարափին վրայ փակուելէ առաջ, ուրիշ գլուխներու մէջ (22-23-24) կ'արտայայտէ գրեթէ ամբողջացած չեմ ըսեր մտածողութիւն մը, տգեղ ու խոշոր բառով մը, փիլիսոփայութիւն մը, այլ կեանքը արժեւորելու տեսակ մը իմաստութիւն, եթէ չէք խրտչիր, բարոյական հասկացողութիւն, բոլորին, մասնաւորաբար Ամերիկաններուն ուղղուած տեսակ մը հրաւէր երազ, տառապանքէն, արիւնէն, ոճիրէն վեր մնալ կրնալու։ Այնքան եղերականութենէն վերջը աս հրաւէրը մեզ պիտի վիրաւորէր բերանէն մէկու մը... բայց ։Մինչեւ այսօր ալ այդ հրաւէրը կը պահէ իր տարօրինակ խռովքը իմ ժողովուրդի հոգիին վրայ։ Ըսի աղօթքին տողը, կ'աւելցնեմ որ մեր գրականութեան ամէնէն սրբազան առաքինութիւնն է այդ հրաւէրը արձագանգած ըլլալ, երբ իր քաղաքները կըղզանային մոխիր ու իր ժողովուրդը 1915ի նման աղէտներ կ'ապրէր, այդ զարհուրանքը իր գիրքերուն մէջ... այնքան սրտայոյզ ուրիշ ապրումներու։ Հինգ դար առաջ, ժամանակի մը կապելու համար այդ տագնապը մեր ողջակէզը մենք կը սիրէինք... երկինքին համար։

Երեսուն տարի առաջ մենք այդ ողջակէզը դարձեալ հանդուրժեցինք սեղծելու համար երկրի վրայ հին մեր հայրենիքը, բայց ահա ան — մարդկային է,— որ այս ամէնուն բան մը չըսելն է մեզմէ դուրս՝ ուրիշներու։ Ինչ թարմութեամբ է որ կը մտածեմ փաստին զոր այնքան սիրուած, փառաբանուած հզօր հանրապետութիւնը պարզեց այդ Ամերիկային, տակաւին երէկ փունելու չափ մօտ ժամանակի մը, անդիտանալով ահաւոր աւերածը, ու իր հզօրագոյն մարտանաւը տրամադրելով որպէսզի Արեւելք, այսինքն Պոլիս փոխադրուի մեռել մը,որուն ողջութիւնը—ոչ մէկհայ կասկած չի կրնար ունենալ այդ մասին — յատկացուած եղաւ Սիւրմէլեանի ժողովուրդը աշխարհէն ջնջելու այնքան տմարդի... դիւցազնութեան։

Սիւրմէլեանի երազած Ամերիկան իր գիրքին տրամութ չյուծեր անշուշտ։ Ու տղոց, պարմաններու, հայրերու, մայրերու, մանաւանդ ծերերու ողբերգութիւնը այնքան կսկծագին գեղեցկութեամբ, (Սիւրմէլեանի բոլոր մարդերը կը պահեն բնականին ահաւոր կատարելութիւն, ֆիզիք որքան հոգի) այնքան երանութեամբ սեւեռող այդ գիրքէն դերագոյն բարիք թող ներուի մեզի սպասել միւս իրողութեան մէջ, որ այս անգամ բարձումն էր ըլլալու, աշխարհի երեսին, ոչ թէ իր... ժողովուրդին, այլ Սարոյեանին բառովը չարիքին։ Ու չարիքը, աւա՜ղ, բառարանի բնիկ մը չէ, ոչ ալ պատմութեան համար պիտակ մը ։ Ո չէ նոյն ատեն հարուստ — աղքատ տարազին դասական հակադրութիւնը եւ կամ ցեղէ ցեղ բռնի մշակուած, ներարկուած ատելութիւն մը։ Սիւրմէլեանի հաւերը, նախահաւերը ապրեր էին այդ ափունքներուն վրայ ով գիտէ քանի դար, ու այդ ափերուն վրայ, 1915ին կրկնութիւնը, փոփոխակները երկիր անցեր էին, Կիկլոն, կիկլոն, բոլորն ալ Ջարիքին նոյն արգանդէն դուրս յեղյեղուած ։ Այն ժողովուրդը որ այդքան կատարելութեամբ, մաքսիմասութեամբ գործադրուած այդ անպարագիծ եղեռնը հաշտեցուց իր ամէնէն խոր խղճմտանքին, այն ժողովուրդը մեր գիրքերուն մարմնացեալ չարիքն է ահա։ Ոչ մէկ ձայն այդ ժողովուրդէն այդ ոճիրը ամչցող։ Հակառակն էր որ ճիշդ էր, Սասունէն մինչեւ Փրապխուհինները...։ Մի յիշէք Նիւրնպերկը, ուր բարձրացող մազերը կախաղան, սուրբեր են բաղդատուած 1915ի հայկական սպանդի դերակատարներուն, որոնք իրենց ոճրագործութեան համար չքանշանուեցա՜ն ։

Ու եկած է ատենը որ իմ կարգին հարցնեմ, ոչ թէ Լ. Ս.ի նման տիկիններու եւ պարոններու, այլ ուսանողներու, ուսուցանողներու, գրողներու, քաղաքակրթութեան ջահակիրներուն, ծերակուտականներու եւ դատաւորներու, մշակոյթի բոլոր բանուորներուն ։

— Ինչպէ՛ս կը հաշտուի ձեր մեղքը այս ոճիրին, ինչպէս ։

1915ի աղէտը Սիւրմէլեանի գիրքին մերձաւոր կէսը կը լեցնէ ։

Այդքան քիչ էջերու մէջ այդ անպարագիծ տրամային սեւեռումը թէեւ հզօր, տպաւորիչ, բայց հարկադրութիւնը կը դառնայ անբաւական։

Ջայն կը նկատեն սկզբնաւորումը նոյն մեծ տիրական, գերազանցօրէն մարդկային պարտքին, առաքելութեան որոնք Սիւրմէլեանի տիրական իմաստը իր գրականութեան գոյապատճառն են ըլլալու։ Վերֆէլի գործը իր անբաւարարութիւնը կրնայ դնել մեծագոյն չմեղանքովը հեղինակին.. օտարութեան։ Զունիմ մեղադրանք։ Վերֆէլ տրամային անդիմադրելի փաթէթիքը ունէր նկատի, հաւանաբար, երբ ձեռք առաւ գրիչը։ Չէր ճանչնար ժողովուրդը, հոգին։ Սիւրմէլեանի քառորդ դար Ամերիկան չէ յաջողած պարպել անոր ականջներուն բաւիղներէն, անոր պայքերուն արեան պահեստը ու ասիկա բացառիկ է ։

Ց. ՕՇԱԿԱՆ

թու։ Սթալինի հետ էին Գ. Մոլոթով եւ Մ. Նահանգներու խորհրդային դեսպանը ։

Զօր. Մարշըլի տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ այնպիսի առեն մը երբ ահագին խնդիրներ իրարմէ կը բաժնեն Խ. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգները, — խնդիրներ Ծայր. Արեւելքի, Միջերկրականի, Միջին Արեւելքի եւ աշխարհի ուրիշ մասերուն մէջ։

★ Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին անդամներէն Ճօն Ռէնքին (ռամկավար) Դշ. օրուան նիստին մէջ առաջարկեց անմիջապէս քննել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ։ «Մենք չենք կրնար կասեցնել համայնավարութիւնը եւ դիկտատուրան ամբողջ աշխարհի մէջ, խոհանոցի դիւանագիտութեամբ։ Համայնավարութիւնը ոչ թէ կառավարական դրութիւն մըն է, այլ ոճիրի դրութիւն մը»։

Զօր. տը Կոլի նոր կազմակերպութիւնը անդամներ կ'արձանագրէ

Տեղական թերթերը կը շարունակեն թեր ու դէմ տեղեկութիւններ հրատարակել զօր. տը Կոլի նոր կազմակերպութեան մասին, որ արդէն գործի ձեռնարկած է։ Երկու հաւաքատեղիներ բացուած են Փարիզի մէջ, եւ զօրավարին համակիրները կը հաւաստեն թէ հազարաւոր դիմումներ կը ստանան, մասնաւորապէս երիտասարդներէ։ Հազարաւորներ արձանագրուած են երկու օրուան ընթացքին, միայն մայրաքաղաքին մէջ։

Զօրավարին կուսակիցները կ'ըսեն թէ նոր կազմակերպութեան նպատակն է ազդել ոչ-համայնավար կուսակցութեանց՝ ընկերվարականներուն, ժողովրդականներուն, արմատականներուն եւ ուրիշ ազատական եւ չափաւոր հոսանքներու վրայ, որպէսզի պահանջեն Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը եւ աշխատին Ֆրանսայի հմայքին բարձրացման, երկրի թէ արտասահմանի մէջ։

Համայնավար եւ ընկերվարական թերթերը հետզհետէ կը սաստկացնեն պայքարը զօրավարին դէմ, խմբագրականներով, քրոնիկներով եւ ծաղրանկարներով։ Համայնավար կուսակցութիւնը արդէն ձեռնարկած է «արթուն պահակներու» խումբեր կազմել ամէն տեղ, պաշտպանելու համար հանրապետութիւնը։ Իր պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», զօրավարին նոր կազմակերպութիւնը կը հռչակէ «գործիք անձնական փչխանութեան» եւ կը թելադրէ միացեալ ճակատ կազմել «նախադահական վարչաձեւին» դէմ։

Ժողովրդական Շարժումը, (M. R. P.) որուն անդամներուն մէջ բազմաթիւ համակիրներ ունի զօրավարը, նոյնպէս քննադատական դիրք մը բռնած է, թէեւ փափկանկատ։ Առջի օր իր պաշտօնաթերթը, L'Aube կը հարցնէր թէ Ֆրանսացի ժողովուրդին Համախմբումը եթէ կը կազմուի բոլոր կուսակցութիւններէն վեր, իրականին մէջ սահմանուած չէ՞ Ֆրանսայի միակ կուսակցութիւնը դառնալու ։

Նոր կազմակերպութիւնը վճռած է չընդունիլ թունդ աջակողմեաններ, ինչպէս եւ անոնք որոնք ծախցած են Վիշիի կառավարութեան։ Դիմողները պարտաւոր են գրաւորապէս յայտնել թէ չեն պատկանած «ոեւէ հակազգային կամ գործակից կազմակերպութեան»։

Առաջին օրերու արձանագրութեանց մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն երիտասարդները, դիմադրական կամ աքսորական, ինչպէս եւ բազմաթիւ այրեր եւ կիներ Ֆրանսայի միջին դասակարգէն եւ աշխատաւորներէ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

650.000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ պէտք են, գլուխ հանելու համար քառամեայ ծրագրին առաջին մասը։ Այս բանուորներուն 310.000 պիտի ճարուի օտարականներէ ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԴԱՇՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ պատմութիւնը կը հրատարակեն ամերիկեան թերթերը։ Այդ պատմութեան համաձայն, գաղտնի ժողով մը գումարուած է Փրակայի մէջ, մասնակցութեամբ մառէշալ Թիթոյի (Եուկոսլաւիա), Տիմիթրովի (Պուլկարիա) եւ Տիկին Աննա Փոքըրի (Ռումանիա), գերագոյն իշխանութիւն մը հաստատելու համար Պալքաններուն մէջ, անդամատելով Յունաստանը (Մակեդոնիա եւն.)։ Այս գաղտնի տեղեկութիւնները քաղած են դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչները։

ԿԱԽԱՂԱՆԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ գերապայծառ Եոզէֆ Թիսօ, որ անկախ Սլովաքիոյ վարչապետն էր գերմանական գրաւման շրջանին։ Ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեցաւ նաեւ արտաքին նախարարը, Տուրքանսքի։ Կը վախցուի որ խռովութիւններ ծագին, որովհետեւ Թիսօ որ մեծ համարում կը վայելէ հաւատացեալ ժողովուրդին մէջ ։

ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ Ռուտոլֆ Հօէս, Աուշվիցի դեժոխքին նախկին հրամանատարը, որ խոստովանած էր թէ աւելի քան երկու միլիոն հոգի մեռցուցած է, ինչպէս կ'ըսէր ամբաստանագիրը ։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ ՋՆՋՈՒԵՑԱՒ Իտալիոյ նոր սահմանադրութեան մէջ ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Կը խօսի ընկերուհի Ֆ. ՇԷՕՀԼԷԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ»։ Մուտքը ազատ է ։

Ժամը 5էն վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը։ Կարեւոր օրակարգ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի հետ, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ որոշած է «Յարգանք»ի այց մը կատարել Մեծ Հայուն ԸՆԿԵՐ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի շիրիմին վրայ, իր մահուան 13 տարելիցին առթիւ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։

Ծաղկեպսակի գումարները կարելի է յատկացնել այսկամ այնՄիութեան։ Ժամադրավայրժամը 3ին, St. Pierreի գլխաւոր դուռը։

Մեծ պարահանդէս

Հայ Երիտասարդական Ընկերակցութեան (Հ. Բ. Ը. Մ.), Մարսէյլ Hôtel Splendideի մէջ, շաբաթ գիշեր, ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ։ Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Հայկական, եւրոպական պարեր եւ երգեր։ Առաջնակարգ նուագախումբ։ Այրերուն համար մուտ դոյն հագուստ պարտաւորիչ, սահմանափակ տոմսերը ապահովել, 31 Bld. du Gommier, Mr. Cheghikian (Pharmacie):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ա ն ո ւ շ ը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգնութեան կայանին։ Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Գ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, Երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քաղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy։ Մուտքը 100 եւ 75 Ֆրանք ։

ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Ապրիլ 20, կէսօրէ վերջ, 5 rue Bonnefoi, Յոյներու սրահը։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ — Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սամուէլեան կը ծանուցանէ իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն որ յառաջիկայ կիրակի յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ժանկուժոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ իր ողբացեալ ամուսնոյն ՎԱՀՐԱՄ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Գ. Հայկ Զաթիկեան 2000 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի, իր ծնողքին հոգեհանգստեան առթիւ ։

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ — ՄԱՅԻՍ 28Ը Լիոնի մէջ կը տօնուի Մայիս 31ին, շաբաթ իրիկուն, Salle Etienne Dolet 257bis, Rue Boileau :

ԱՀՌԵԼԻ ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԸ տեղի ունեցաւ Լոռիանի մէջ, երբ թնդանօթաձգութեան փորձ կը կատարուէր, նոր պայթուցիկով մը։ Մեռան չորս կրտսեր սպաներ, վիրաւորուեցան 20 հոգի։ Ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով, մեռաւ նաեւ նաւահանգիստին հրամանատարը, ծովակալ Պարթ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ 2400 հրեայ գաղթականներ հասան գաղտնապէս Հայֆայի նաւահանգիստը, բայց չոգենաւը Կիպրոս քշուեցաւ։ Երկու հոգի սպաննուեցան։ Այս առթիւ վեց ժամ գործադուլ հռչակուեցաւ ։

530.000 ԹՈՆ ՑՈՐԵՆ պէտք է, բացը գոցելու համար մինչեւ նոր հունձք ։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կռիւները կը շարունակուին ապստամբներուն եւ կառավարական զօրքին միջեւ։ Թեսալիոյ շրջանին մէջ բնակիչները պարպուած են 320 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ եկած կապոցներու գողութիւն մը երեւան հանուեցաւ Պաթինեոլի կայարանին մէջ (Փարիզ)։ Արժէքը՝ երկու միլիոն ֆրանք։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Պաշտօնեաները հագուստներ փոխելով կ'անհետացնէին ծրարները

ԳՈՒՇԱԿՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Ջամալեան» խումբի վարչութիւնը վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ Կարտան - Գիվէրի Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ-Դուման» խումբի, Նոր Սերունդի ընկեր ընկերուհիները, Կապոյտ Խաչի անդամուհիները եւ սանուհիները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Կարտան Գիվէրի Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր շրջաններու ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 53 rue Grignan: Ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, կը խօսի ընկեր ՎԱՀԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — Անտոք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ԿԱՐՏԱՆ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարանդեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գիվէրի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Միութեան Կ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, Sociétés Savantesի F. սրահին մէջ, Փարիզի շրջանի հետեւեալ մասնաճիւղերու անդամները անխտիր, Փարիզ, Պուա Քոլոմպ, Իսի լէ Մուլինօ, Պանեօ, Շավիլ, բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԱՐՏԱՆ — Կ. Խաչի անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Համախարբերդցիական Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Պար տիւ Կլօպ, 7 Պուլ. Տը Կոմիէ ։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ապրիլեան Եղեռնի 32րդ տարեդարձի առթիւ տեղի կ'ունենայ Սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին, Ապրիլ 20ին, Նորականոյց դպրոցին սրահը։ Բանախօսութիւն եւ աւուր պատշաճի գեղարուեստական բաժին ։ Եկեղեցիէն անմիջապէս վերջ ժամը 11ուկէսին ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Dameme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 18 AVRIL 1947 Ուրբաթ 18 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5013–Նոր շրջան թիւ 622 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՍԵՐ ԵՒ ՎԱԽԵՐ

Վերջին լուրերը նպաստաւոր կ'երեւան Թուրքիոյ համար: Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնախումբը Ապրիլ 15ին քուէարկեց նախագահ Թրումընի ծրագիրը, որուն համաձայն 400 միլիոն տոլար պիտի տրամադրուի Յունաստանի եւ Թուրքիոյ:

Ծերակոյտին համանուն Յանձնաժողովն ալ իր հաւանութիւնը յայտնած էր վերջերս: Այս առթիւ հարիւրաւոր հարցումներ ուղղուեցան եւ լուսաբանութիւններ պահանջուեցան արտաքին նախարարէն եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներէ:

Ուրեմն ճամբան հարթուած է դրեթէ: Կը մնայ ընդհանուր քուէարկութիւնը, Երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ:

Ինչպէս ուրիշ թրքանպաստ ձեռնարկներու առթին, այս առթիւ ալ բողոքի ցոյցեր սարքուեցան Նիւ Եորքի մէջ, մասնաւորապէս հայկական կազմակերպութեանց կողմէ:

Այս ցոյցերուն առաջին հեռագիրները հաղորդուեցան Թուրք թղթակիցներու կողմէ, որոնք հեղնական սլաքներ արձակելով հանդերձ, խորապէս կը ցաւին որ Թուրքիան միջոցներ ձեռք չառներ: Տխրահռչակ Թասվիրի թղթակիցը՝ Ճէհատ Շաքինկիրայ կը հեռագրէ Նիւեորքէն (8 Ապրիլ).

— «Հայ կոմիտաճիները, որոնք կրցան փրկուիլ հօրս ձեռքէն, կը գործածեն այն թոյնը զոր մինչեւ հօս փոխադրած են: Այստեղ անգլերէն լեզուով լոյս կը տեսնեն երկու հայերէն թերթեր (ՅԱՌԱՋ.:—Մէկը՝ Հայրենիք Ուիքլի), որոնք Անատոլուի մէջ Հայաստան մը հիմնելու ցնորքը կը սնուցանեն: Անոնք վերջին օժանդակութեան առթիւ կ'ուզեն Ամերիկայի հանրային կարծիքը մեզի դէմ դարձնել: Կարմիր վտանգի գործակալները, որոնք լայն կազմակերպութեան մը տէրն են, իրենց ափին մէջ առած են զանոնք: Երբ մէկ կողմէ բանուորական եւ համայնավար կուսակցութիւնները կը ջանան խափանել Ռուսիոյ դէմ ամերիկեան գործողութիւն մը, միւս կողմէ գաղտնի ձեռքեր Հայերը գրգռելով ցոյց մը կազմակերպել կուտան: Այն պահուն երբ Թուրքիոյ դէմ հոսանքը օրէ օր կ'աւելնայ, զարմանք կը պատճառէ մեր անշարժութիւնը»:

Բայց Թուրք թղթակիցը աւետիս մըն ալ կը հաղորդէ.— «Հելլէնները, ի տես մեր երկչոտութեան, սատանձնած են մեր պաշտօնական պաշտպանութիւնը»: Ու վերջապէս կ'իմացնէ թէ Ամերիկայի «Ազգ. Խորհուրդը» դիմում կատարած է երեսփ. ժողովի Արտաքին Յարաբերութեանց յանձնաժողովին:

Հակառակ բոլոր նպաստաւոր փրեւոյթներուն, կը թուի թէ Թուրքերը որքան յոյսեր, նոյնքան ալ վախեր ունին, ամերիկեան վարկի մասին:

Այսպէս, «Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն» երէկ հրատարակած էր ամերիկեան գործակալութեան մէկ հեռագիրը Պոլսէն:

Թղթակիցը, որ մօտէն հետեւած է թրքական անցուդարձին, կը գրէ թէ կառավարական եւ ընդդիմադիր շրջանակները անհամբեր կը սպասեն Մ. Նահանգներու խորհրդարանի որոշումին, վախնալով որ կը մերժուի Նախագահ Թրումընի առաջարկը:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամբողջ երկիրը համաձայն է արտաքին քաղաքականութեան մէջ, բայց նաեւ մտահոգ: Եթէ ամերիկեան խորհրդարանը մերժէ վաւերացնել 150 միլիոն տոլարի վարկը, ապահովելու համար 700.000նոց բանակին պահպանումը, «Ռուսիա այս պարագան տկարութեան նշան մը պիտի նկատէ Մ. Նահանգներու արտ. քաղաքականութեան մէջ»: Ուրիշ խօսքով, այս ձախողանքին վրայ, «պիտի աւելնայ ռուսական ճնշումը Տարտանէլի մէջ խարիսխներ ստանալու մասին»:

Թղթակիցը կը բացատրէ թէ ամերիկեան օժանդակութիւնը «մահու եւ կենաց խնդիր մը չէ Թուրքիոյ, ինչպէս Յունաստանի համար»: Բայց եւ այնպէս թանկագին բարիք մը պիտի ըլլայ: Թուրքիոյ 1947ի ելմտացոյցին մէջ ծախք նախատեսուած է 400 միլիոն տոլար, որուն իբր մէկ երրորդը ազգային պաշտպանութեան համար: Արդ, ամերիկեան վարկը գրեթէ պիտի գոցէ այդ ծախքը եւ կարելի պիտի ըլլայ մնացեալ գումարը յատկացնել ներքին բարեփոխումներու:

Դեռ աւելի պերճախօս պարագայ մը, նոյնիսկ Թուրք ընդդիմադիրներու խոստովանութեամբ:

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ԽՆԴՐԵՄ

Կ'ուզէ՞ք ինծի հետ կարդալ սա նախադասութիւնը,—

Ռենտգենոլոգիական — օնկօլօկիական ինստիտուտի էքսպերիմենտալ Ռակի բաժնում ...

Մի կարծէք որ զատ զատ տեղէ հաւաքած եւ իրարու քով շարած եմ այս բառերը:

Այդ մասնագիտութիւնը կը թողում անոնց որ...: Ես պարզապէս կարդացի եւ ընդօրինակեցի «Սով. Հայաստան»էն (13 Մարտ, Դ. էջ): Միշտ ալ վախնալով որ կրնամ «հականերգաղթ» համարուիլ:

Խնդրեմ, փորձեցէ՛ք ուղիղ կարդալ անգամ մը: Վա՛յ է եկեր ձեզի, եթէ կէս ճամբան մնաք: «Հակահայաստանեան» ճակատի մէջ պիտի արձանագրուիք եւ առնուազն տեստան մը պիտի ստորագրէք, իբրեւ մեղայագիր:

Սկսայ սակայն տարակուսիլ, այս բոլորը գրի առնելէ վերջ:

Քանի որ ամէն բան անքննադատելի է խորհրդային աշխարհին մէջ, թերեւս սա ալ ուղիղ է մեր հայրենիքին սահմաններէն ներս:

Նոր լեզու մը մասնաւոր ծրագրով մը կերտուած է հոն, «բոլոր երկիրներու պրոլետարները» միացնելու համար: Մենք, պուրժուաներս, պէտք չունինք հասկնալու զայն:

Ի՞նչ լաւ կ'ըլլար որ «Հայաստանասէր» եւ «Յառաջդիմական» ճակատներու թերթերն ալ այդ լեզուով խմբագրուէին:

Բարեկամ մը, որ թափանցեց միտքս չարչրկող հանելուկին, կամաց մը բսաւ.

— Ի՞նչ կը կարծես, Հայաստանէ դուրս հրատարակուած այս թերթերը կ'երթա՞ն մինչեւ հոն: Այդքան բարեմիտ մի ըլլար: Անոնք ալ ձերիններուն պէս շատ շատ մինչեւ Մատենադարանի վարիչին կամ մասնաւոր «կոմիսար»ի մը կը յանձնուին:

Գիտի չհաւատայի լսածիս, եթէ այս իմաստով բացատրութիւն մը կարդացած չըլլայի «բարեյոյս» թերթի մը մէջ:

ՍՕՍԻ

Ամերիկեան քաղաք մը խորտակուեր

Ահռելի աղէտ մը Դշ. օր սարսեց ամերիկեան քաղաք մը, Թէքսաս Սիթի, համանուն նահանգին նաւահանգիստը, Մեքսիկայի ծոցին վրայ: Մեռեալներուն թիւը կը հաշուեն 500էն մինչեւ 1200, վիրաւորները՝ 2000—2500 հոգի: Վերջին լուրերու համաձայն, ամբողջովին քարուքանդ եղած է քաղաքը, որ ունէր 15—18.000 բնակիչ:

Աղէտին պատճառն է պայթիւն մը որ տեղի ունեցաւ ֆրանսական Կռան Քան շոգենաւին մէջ: Այս շոգենաւը «նիթրաթ տ'ամոնեաք» բեռցած էր: Հրանիւթը բռնկելով, բոցերը տարածուեցան մինչեւ քաղաքին քիմիական արտադրութեանց գործարանները եւ քարիւղի երեք զտարանները: Այսպէս ամբողջ քաղաքը պաշարուեցաւ թունաւոր կազերով, որոնք կը տարածուէին մինչեւ շրջակայ գիւղերը: Ֆրանսական շոգենաւը այրելէ վերջ ընկղմեցաւ: Հրդեհը քարափէն տարածուեցաւ մինչեւ առեւտրական թաղերը: Զոհերու թիւը մեծ եղաւ անոր համար որ հարիւրաւորներ խռնուած էին քարափին վրայ, դիտելու համար շոգենաւին հրդեհը: Կառավարութիւնը արագօրէն կը պարպէ քաղաքին բնակիչները: Կ. Խաչը անմիջապէս 225 հազար տոլար յատկացուց աղէտեալներուն:

Հայեր ալ կը բնակին Թէքսասի մէջ, որուն ամէնէն ծանր աղէտն է այս: 1900ին ալ թայֆուն մը պայթեցաւ, եւ 5000—8000 բնակիչներ մեռան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ վեց շաբաթ տքնելէ վերջ, մէկ դրական արդիւնքի յանգեցաւ.— պատրաստել Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրը: Մոլոթով, որ զանազան առարկութիւններ կ'ընէր, վերջին պահուն յայտարարեց թէ համաձայն է վերջացնելու դաշնագիրը:— Զօր. Մարշըլի եւ սպարապետ Սթալինի տեսակցութեան մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Անգլ. պատուիրակութիւնը Լոնտոն պիտի վերադառնայ եւ երեքշաբթի օր:

ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԵՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՄԷՋ

Համայնավարները պիտի հրաժարի՞ն

Չորեքշաբթի օր բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան դահլիճին մէջ, տեւելով հինգ ժամ: Ի վերջոյ մեծամասնութիւնը հաստատեց Մատակասքարի չորս պատգամաւորներուն ձերբակալման որոշումը, եւ երեք համայնավար նախարարները ձգեցին գացին: Նոյն օրը վարչապետը սեղան մը սարքած էր Գ. Լէոն Պլումի ծննդեան 75ամեակին առթիւ, բայց Թորէզ եւ երկու ընկերները ներկայ չեղան, առարկելով թէ ուրիշ յանձնառութիւններ ունին նոյն ժամուն:

Վիճաբանութեան գլխաւոր նիւթն էր Մատակասքարի խնդիրը: Համայնավար նախարարները կը պահանջէին անմիջապէս արձակել «Մալկաշներու Վերածնութեան Շարժում»ին չորս անդամները: Մեծամասնութիւնը մերժեց, պահանջելով ջնջել չորս ամբաստանեալներուն խորհրդարանական ապահարկութիւնը: Այս առթիւ պատրաստուած տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ չորս պատգամաւորները պատասխանատու են դաւադրութեան մը, որ պատճառ եղաւ մարդկային կորուստներու: Այս մասին երկար զեկուցում մը տուաւ գաղթային նախարարը, Գ. Մութէ, հաստատելով թէ չորս ամբաստանեալները ներկայ եղած են մարտ 27ին գումարուած ժողովի մը, որմէ վերջ ծագեցան Մատակասքարի խռովութիւնները: Նախարարը մասնաւորապէս շեշտեց թէ վայրագութիւններ գործուած են եւ թէ խռովութիւնները շատ աւելի լայն հանգամանք պիտի ունենային, եթէ կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուած չըլլային: Հինգերորդ մալկաշ ներկայացուցիչ մըն ալ կասկածելի կը համարուի: Չորս ամբաստանեալներուն խնդիրը պիտի ներկայացուի Ազգ. Ժողովին եւ Հանրապետութեան Խորհուրդին (երկուքը մէկուն անդամ են, երկուքը միւսին):

Վիճաբանութեանց ընթացքին, վարչապետը շեշտեց թէ անհրաժեշտ է վեհոգի, բայց վճռական քաղաքականութիւն մը վարել, այլապէս պիտի կորսնցնենք Ֆրանսական Միութիւնը (գաղթավայրեր): Մորիզ Թորէզ պատասխանեց.

— Վեհոգի եւ վճռական, բայց ոչ նեղացուցիչ, անտոյժ եւ ոստիկանական քաղաքականութիւն: Ֆրանսական Միութիւնը կրնայ ապրիլ միայն փոխադարձ վստահութեամբ: Մենք մեծամասնութիւն ըլլալով, մեզի կ'իյնայ նախաձեռնութիւնն ստանձնել փարատելու բոլոր թիւրիմացութիւնները եւ պարտադրելու այդ վստահութիւնը:

★ Նախարարական խորհուրդի նոյն նիստին մէջ, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ շնորհաւորել արտաքին նախարարը, Գ. Պիտօ, Մոսկուայի մէջ կատարած աշխատանքներուն համար: Խօսակցութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Մարոքի կացութեան, զօր. տը Կոլի ձեռնարկին եւ ուրիշ խնդիրներու մասին: Թորէզի առաջարկով որոշուեցաւ երեք շաբաթ արձակուրդ շնորհել պետական պաշտօնեաներուն եւ առ այժմ անփոփոխ պահել հացի բաժնեչափը: Եօթը միլիոն կենդինար ցորեն պիտի պահանջուի արմտիքի միջազգային կազմակերպութենէն, սախպոզաբար:

Համախմբում համախմբումի դէմ

Զօր. տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ Դշ. օր եւ անմիջապէս գնաց իր հիմնած կազմակերպութեան կեդրոնը, խորհրդակցելու համար իր գործակիցներուն հետ: Համայնավար կուսակցութիւնը նկատի առնելով նոր շարժումին ծաւալումը, կը ջանայ նոր ցանց մը ստեղծել ամբողջ երկրին մէջ, հետեւեալ ազդարարութեամբ.— «Արթո՛ւն կացէք»: Ուրեմն համախմբում համախմբումի դէմ, պաշտպանելու համար Հանրապետութիւնը: Մորիս Թորէզ յատկապէս կը քաջալերէ հակակոլեան շարժումը, գործակցութեան հրաւիրելով ընկերվարականները եւ ուրիշ ձախակողմեան հոսանքներ: Զօրավարին մէկ ներկայացուցիչը երէկ յայտարարեց թէ միայն Սէնի նահանգին մէջ 12.700 հոգի դիմում կատարած են, նոր կազմակերպութեան շարքերը մտնելու համար: Նոյն աղբիւրին համաձայն, առոնց մէջ կը գտնուին ներկայացուցիչներ բոլոր դասակարգերէն, եւ բաւական թիւով ընկերվարականներ: (Կուսակցութեան կեդրոնը կը հերքէ այս լուրը): Կեդրոնի խմբակցութեանց անդամները կը թելադրեն չմտնել նոր կազմակերպութեան մէջ, որ կրնայ երկու հակամարտ ճակատներու բաժնել երկիրը

Թերթերը կը գրեն թէ զօր. տը Կոլ շարք մը լուսաբանութիւններ պիտի հաղորդէ մամուլի ներկայացուցիչներուն, Փարիզի կամ իր գիւղական մենաստանին մէջ: Համայնավար կուսակցութիւնը ժողովրդական ցոյցեր կը պատրաստէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, Մայիս 1ի տօնին առթիւ:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇԱՐԺԱՎԱՐՆԵՐԸ գործադուլ յայտարարեցին երէկ, քսանըչորս ժամուան համար, հրանիւթի յաւելում պահանջելով:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հակառակորդները

Պզտոր խիղճի եւ ապականած միտքի տէր մարդիկ, հոս, Ֆրանսա, Հար. Ամերիկա, Սուրիա եւ ամէն տեղ, նոր մոլուցքով մը կը շարունակեն կատաղի պայքարը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: Կարծես հայ մարդու համար ուրիշ մտահոգութիւն չկայ այսօր, կարծես, հայ ազգի միակ թշնամին Դաշնակցութիւնն է, կարծես Հայկ. Դատ եւ ազգային ուրիշ կենսական հարցեր գոյութիւն չունին — հառա՜ր, թշուառականներ բոլոր երկիրներու միացէք՝ Դաշնակցութեան դէմ:

Եւ տեսէք, թէ ի՜նչ զարշանք կը ժայթքեն իրենց ներսիդիէն, ի՜նչ սուտեր, զրպարտութիւններ, ի՜նչ առասպելներ կը հնարեն՝ մոլորեցնելու համար միամիտները, ի՜նչ զարշելի միջոցներու կը դիմեն՝ հասնելու համար իրենց ցնորական նպատակներուն:

Մենք շա՜տ համբերեցինք՝ յանուն հայրենասիրութեան: Լռեցինք, երբ օրը ցերեկով սուտեր խօսեցան մեր դէմ: Կարեւորութիւն չտուինք, երբ աջէն ու ձախէն ցեխ նետեցին մեր վրայ: Բայց համբերութիւնն ալ չափ ու սահման ունի: Գրտնուեցան նոյնիսկ մարդիկ, որոնք մեր լռութիւնը բացատրեցին տկարութեամբ, իբր թէ մենք բան չունէինք պատասխանելիք մեր մասին եղած բամբասանքներու եւ զրպարտութիւններու դէմ:

Շատ բան ունէինք եւ այսօր ալ շատ բան ունինք ըսելիք Դաշնակցութեան անպարկեշտ հակառակորդներու — եւ ի՜նչ բաներ — բայց ինչպէս երէկ, այսօր ալ ոճիր կը նկատենք հայ ժողովուրդի միտքը կուսակցական վէճերով ու հակամարտութիւններով զբաղեցնելը, եւ կ'ուզենք, որ հայութեան նիւթական ու բարոյական բոլոր ուժերը կեդրոնացուին գերագոյն մէկ նպատակի — ազգային նուիրական իրաւունքներու իրականացման վրայ: Կ'ուզենք, որ, այսօրուայ բախտորոշ օրերուն, գաղափարի եւ զգացումներու կատարեալ ներդաշնակութիւն տիրէ բոլոր Հայերու մէջ: Կ'ուզենք, որ օտարներ մեզ տեսնեն միացած ու միաձոյլ, մէկ նպատակի շուրջ համախմբուած, միասնական կամքով ու վճռական հաւատքով մեր ազգային իրաւունքներու պաշտպանութեան գործին:

Ասոր հակառակ, մաս մը խելացնորներ, կուսակցական կիրքէ կուրցած, կ'ուզեն միշտ պղտորած պահել հայկական իրականութիւնը, որպէսզի փրնտր ձուկ որսան պղտոր ջուրին մէջ: Մէկը հին ցաւեր ունի ու հին հաշիւներ կ'ուզէ մաքրել: Միւսը կ'ուզէ առիթէն օգտուիլ, հայկական առուի ջուրը իր ջաղացքին վրայ դարձնելու համար: Ուրիշ մը տարբեր փորի ցաւի տէր է: Ամենուն մտահոգութիւնը սեփական խանութի շահն է — չէրչիական հողեբանութիւնը: Ա՞զգ, հայրենի՞ք, Հայկական Դա՞տ, Ներգա՞ղթ — ասոնք բոլորը միջոց կը ծառայեցուին հատուածական նեղ ու ճղճիմ ձգտումներու համար:

Եւ որովհետեւ իրենց թայֆական տենչերու յաջողութեան գլխաւոր արգելքը Հ.Յ.Դաշնակցութիւնն է, որ խորունկ արմատներ ձգած է հայութեան լայն զանգուածներու մէջ — զա՛րկ, ուրեմն, հարուածէ Դաշնակցութիւնը: Նորը չինելու համար հինը պէտք է քանդել — ա՛յս է իրենց հաւատոյ հանգանակը: Որպէսզի իրենց համար տեղ բացուի, մաքրագործէ Դաշնակցութիւնը: Ու ահա քանի՜ տասնեակ տարիներ քանդելով են զբաղած: Կը քանդեն ու կը քանդեն, բայց Դաշնակցութիւնը չի՛ քանդուիր: Քանդուողը նորէն իրենք են: Եւ վնասուողը՝ Հայոց ազգը:

Դաշնակցութիւնը չի քանդուիր, որովհետեւ ինչ որ կ'ըսեն Դաշնակցութեան մասին՝ սուտ է որ կ'ըսեն: Եւ ժողովուրդը կը տեսնէ ու գիտէ, որ սուտ է: Իսկ սուտը, ինչպէս եւ հայհոյանքը, անզօր զէնք է:

Սո՛ւտ է, երբ կ'ըսեն, թէ Դաշնակցութիւնը հակառակ է Հայաստանին, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը իրենցմէ առաջ եւ իրենցմէ աւելի նուիրուած է Հայաստանին եւ իրենցմէ աւելի զոհած է ու կը զոհէ Հայաստանին: Ո՛չ մէկ վարչաձեւ— ցարակա՞ն, թուրքակա՞ն, բոլշեւիկեան եւ չեմ գիտեր ալ ինչ — կառավարական ոչ մէկ դրութիւն չի կրնար Դաշնակցութիւնը բաժնել Հայաստանէն ու հակառակորդ դարձնել Հայաստանին — Դաշնակցութեան գոյութեան իմաստն իսկ Հայաստանն է՝ Խորհրդ. ըլլայ ան թէ անխորհուրդ:

Սո՛ւտ է, երբ կ'ըսեն, թէ Դաշնակցութիւնը անկեղծ չէ Հայկական Դատի պաշտպանութեան մէջ, թէ ան հակառակ է Թրքահայ հողերը Խորհ. Հայաստանին կցելուն եւ թէ Հայկ. Դատի միջոցով հակախորհրդային նպատակներ կը հետապնդէ: Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը իր պատասխանատու մարմիններու միջոցով, երբ դեռ ուրիշներ կը քնանային, բանաձեւած ու հրապարակ դրած է Հայկական Հարցը: Յուշագիրներ ներկայացուցած է պետութիւններուն: Ահագին գրականութիւն ստեղծած է այդ մասին: Իր ընկերներն ու մարմինները լծած է այդ աշխատանքին: Եւ այդ ամէնը մէկ նշանաբանի տակ — Թրքահայ հողերու կցումը Խ. Հայաստանին: Անխելք կամ անխիղճ պէտք է ըլլի մարդ՝ չտեսնելու համար Դաշնակցութեան այս յստակ ու որոշ ուղեգիծը:

Սուտ է բացարձակապէս որ Դաշնակցութիւնը հակառակ է, կամ գաղջ վերաբերում ունի դէպի ներգաղթը: Ոեւէ մէկէ աւելի Դաշնակցութիւնն է, որ կը հրճուի, երբ տարագիր հայութիւնը հնարաւորութիւն կը ստանայ վերադառնալու հայրենիք, եւ հայրենիքը կը լեցուի ու կը շէննայ: Եւ ոչ միայն կը հրճուի, այլեւ նիւթապէս ու ամէն միջոցով կը ջանայ, որ ներգաղթը յաջողի: Թո՛ղ վերջ գտնէ գաղութներու գոյութիւնը, ոչ մէկ Հայ թող չմնայ արտասահման, ամէնքը թող վերադառնան Հայաստան — Դաշնակցութի՞ւնը արդեօք պիտի հակառակի: Ծիծաղելի է:

Կը քննադատենք եղեր եւ ատով իսկ թշնամի ենք: Քննադատութիւնը, սխալը ցոյց տալը թշնամա՞նք ըսել է: Այսօր «քննադատութենէ սարսափողներ» դեռ երէկ Ռոզվէլթը ֆաշիստ կը կոչէին եւ ի՜նչ քննադատութիւններ կ'ընէին: Կը նշանակէ անոնք Ամերիկայի թշնամինե՞ր էին:

Քննադատութիւնը ազատ անհատի մարդկային անկապտելի իրաւունքն է եւ պարտականութիւնը միաժամանակ: Նոյնիսկ մեր ռամկավարներըկ'ընդունին «արդար քննադատութեան իրաւունք»: Եւ մենք ալ կը քննադատենք ու պիտի քննադատենք: Երբ ներգաղթ ըսելով զանազան նալպանդեաններ ու հինայէկեաններ կը հասկնան հաւատաքննութիւն — կը քննադատենք: Երբ Հ. Մ. Ը. Միութեան անդամ պատանիներու սիրտը կը լեցնեն, ատելութեան թոյնով—կը քննադատենք: Երբ Հայկ. Դատը եւ Ներգաղթը կը դարձնեն կուսակցական պայքարի զէնք — կը քննադատենք: Երբ Հայաստանի Գրողներու Համագումարը միջոց կը դարձնեն արտասահմանի հայութիւնը այլասերելու — կը քննադատենք: Ու պիտի քննադատենք ամէն անգամ, երբ հայ հայրենիքին ու հայ ժողովուրդին վնաս հասցնող գործեր կատարուին՝ ըլլայ թէ ներսը:

Բայց երբ Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի համար, ներսը թէ դուրսը, բարի գործ կատարուի, մենք իրենց հետ ենք ու իրենցմէ ոչ պակաս կ'ուրախանանք ու կը զոհաբերենք: Մենք իրենց հետ ենք երբ Հայաստան կը վերաշինուի: Մենք իրենց հետ ենք երբ Հայկ. Դատի պաշտպանութեան համար քայլեր կ'առնուին: Մենք իրենց հետ ենք, երբ ներգաղթին ոյժ կը տրուի, եւ կ'ուզենք, որ Հայաստանի դուռները լայն բացուին բոլոր Հայերու առջեւ: Մենք իրենց հետ ենք հայ մշակոյթի պաշտպանութեան գործին մէջ: Իրենց հետ օգնած ենք ու պիտի օգնենք, որ արտասահմանէն տնտեսական առատ օժանդակութիւն հասնի Հայաստանին: Իրենց հետ ենք միշտ եւ բոլոր այն ձեռնարկներու մէջ, որոնց նպատակն է Հայաստանի մեծցումն ու զօրացումը:

Այսպէս կը մտածէ ու կը զգայ եւ այսպէս կը գործէ Դաշնակցութիւնը: Եթէ ասիկա թշնամութիւն է Հայաստանին, կը նշանակէ Հայաստանը որ եւ է բարեկամ չունի: Որովհետեւ ամէն անկեղծ հայրենասէր Հայ այսպէս կը մտածէ:

Ուրիշ անխելք բաներ ալ կ'ըսեն. շարքային Դաշնակցականներ լաւ են եղեր, հայրենասէր են եղեր, բայց շէֆերը գէշ են ու հակառակ են Հայաստանին: Այսպէս մտածողները, անոնք որ անկեղծ են, բնաւ գաղափար չունին Դաշնակցութեան մասին: Դաշնակցութեան մէջ շարքային ու շէֆ չկայ. Դաշնակցականը Դաշնակցական է՝ հաւասար իրաւունքով: Դաշնակցութիւնը դեմոկրատիկ կազմակերպութիւն մըն է՝ վարէն վեր: Անոր մէջ բոլոր հարցերը կ'որոշուին անդամներու քուէով: «Շէֆերն» ալ կ'ընտրուին քուէով: Այսօր մէկը «շէֆ» է, երբ կ'ընտրուի, վաղը կը դառնայ շարքային: Եւ շարքային մը կրնայ դառնալ «շէֆ», դարձեալ քուէով: Մենք աստուածընտիր առաջնորդներ չունինք: Եւ եթէ մեր «շէֆ»ը չարդարացնէ իրեն վրայ դրուած յոյսերը, մենք զինքը չենք բանտարկեր կամ գնդակահարեր, այլ կ'ըսենք.— «Գնա գործիդ», եւ տեղը ուրիշ մը կը դնենք:

Այդ է պատճառը, որ ամենատկանաւոր «շէֆերը» անգամ երբ մեզմէ հեռանան, Դաշնակցութեան մէջ քար մ'իսկ տեղէն չի շարժիր: Քանի՜ եւ ի՜նչ «շէֆեր» — Անդրանիկ, Քաջազնունի — կէս ճամբայէն լքեցին մեզ: Կործանեցա՞ւ Դաշնակցութիւնը ....:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գործօն հայրենասէրներու անձնուէր միութիւն մըն է՝ հաստատուած գաղափարական ու բարոյական անխախտ սկզբունքներու վրայ: Ծնած է հայութեան տառապանքէն, թրծուած ու ամրացած է յեղափոխական փոթորիկներու մէջ, միս ու արիւն դարձած հայ ժողովուրդի համար եւ խորունկ արմատներ ձգած անոր հոգիին մէջ:

Դաշնակցութիւնը կենդանի ոգի մըն է, հրեղէն գաղափար մը, ազգային ու մարդկային գերագոյն իտէալ մը — ողորմելի՜ են բոլոր անոնք, որ կը յուսան սուտերով ու զրպարտութիւններով հանել Դաշնակցութիւնը հայ ժողովրդի հոգիէն:

Պոսթըն

Ս. ՍԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ:

Բնակարանի տագնապը

Յետ պատերազմեան դժուարութիւններէն մէկն ալ բնակարանի տագնապն է: Այս տագնապին մատնուած են պատերազմիկ կամ ոչ՝ մեծ ու փոքր երկիրներ:

Սանձարձակ փոթորիկը որ շղթայազերծուեցաւ անցնող հինգ վեց տարիներու ընթացքին՝ քանդեց ու փճացուց շատ մը ուրիշ հաստատութիւններու կարգին, նաեւ բնակարանները: Այն օրհնեալ տունը, ուր մարդ անցուցեր է իր մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը, ծերութիւնն ու նաեւ մահը: Որուն կապուած են անուշ թէ դառն յիշատակներ: Տանսահմաններուն մէջ մարդ թագաւոր է ինքնակալ: Տանուտէրը օրէնսդիր միակ իշխանութիւնն է հոն եւ գերագոյն պատասխանատուն իր հպատակներուն: Այդպէս էր գէթ մեր ծննդավայրերուն մէջ այն բարի օրերուն, երբ մեզմէ իւրաքանչիւրը իր երդիքը ունէր, թերեւս մռայլ ու խարխուլ՝ եւ որուն հետ սակայն, պիտի չուզէինք փոխանակել դղեակը: Նահապետական արդար կարգեր կը տիրապետէին այնտեղ եւ տան մեծը՝ նահապետ տիրաբար կը վարէր ճակատագիրը իր երեսուն, քառասուն «հպատակներուն»,— զաւակներ, թոռներ, հարսներ եւն. համախմբուած նոյն օրհնեալ սեղանին շուրջ:

Նենգ ու ահաւոր խորշակ մը մեզ արմատախիլ ըրաւ մեր տուներէն եւ ցրուեց աշխարհի չորս կողմը, դարձանք բունաւեր:

Երեսուն եւ աւելի տարիներ անցան այդ եղեռնէն ի վեր եւ հիմա ամբողջ Եւրոպան մատնուած է հոգեկան նոյն տագնապին, տնաբաղձութեան— եթէ ներելի է այս որակումը: Տարբերութիւնը մեծ է անշուշտ Հայերուս եւ միւսներուն միջեւ: Անոնք եթէ կորսնցուցին իրենց բոյները, ամէն դոնէ անոնց հողերուն վրայ գտնուելու հոգեկան մխիթարանքը ու զանոնք վերաշինելու հաւանականութիւնը: Ի զուր չէ որ մարդիկ երգեր են ժամանակին, «Տուն, քաղցրիկ տուն, հայրենի տանս նման երբեք տեղ մը չեմ գտներ ...»:

Տունի բարոյական պահանջէն զատ, որ կը յայտնուի մեզ նման տարագիր ժողովուրդներուն մօտ, կայ նաեւ բնակարանի անհրաժեշտութիւնը: Ամէն երկրի մէջ, մասնաւորաբար այն շրջաններ, ուրկէ պատերազմի հարթիչ գլանը անցաւ, տասնեակ հազարաւոր բազմութիւններ կը թափառին աւերակներու մէջ, կարենալ գտնելու համար նկուղ մը կամ կանգուն մնացած մաս մը իրենց նախկին բնակարաններէն: Իբրեւ հետեւանք այս աւերներուն, մարդիկ ստիպուած են գաղթել աւելի մեծ քաղաքներ, որոնց բնակիչները արդէն խճողուած, աւելի կը սաստկացնեն տագնապը: Կառավարութիւնները ի վիճակի չեն անոր լիակատար դարմանի մասին մտածել, հակառակ իրենց բարեկամեցողութեան:

Կը կարծուի թէ քանդումներէն ամէնէն աւելի տուժողը զաւ Գերմանիայէն վերջ՝ Խ. Միութիւնը: Ան կրեց ամբողջ տարողութիւնը գերմանական հսկայ զինարուեստին: Օտար թղթակիցներու կարծիքին համաձայն անոր կրած մարդկային, գործարաններու, երկրագործական եւ բնակարանային վնասները շատ աւելի ահաւոր են, քան աշխարհը կը կարծէ, կամ Ռուսերը իրենք կը յայտնեն: Պատերազմի պատճառով սպաննուած կամ մեռած են աւելի քան տասը միլիոն հոգի, մեծ մասով երիտասարդներ: Քանի մը տարիներու քանդումի բաւական եղած է, որպէսզի երկիրը երկու տասնեակ տարի ետ երթայ: Ագարակներ եւ շատ մը գործարաններ հիմնայատակ կործանած են:

Մեքենաներ քանդուած են, կամ անգործածելի դարձած եւ կամ Գերմանները իրենց հետ են տարած: Իբրեւ հետեւանք՝ ամենամեծ կոլխոզներու մէջ անգամ յաճախ աշխատանքները կը կատարուին նախնական միջոցներով: Ինչպէս առ հասարակ քիչ մը ամէն երկրի մէջ, Ռուսիոյ մէջ ալ ամէն բանի պակասը զգալի է: Չկայ բաւարար մեքենական արօր, արջառ, պարարտանիւթ, չկայ նոյնիսկ որակեալ բանուոր: Կառավարութիւնը թէեւ բոլոր ջանքը ի գործ կը դնէ աւելցնելու համար արտադրութիւնը, սակայն պէտքը այնքան զգալի է, որ դժուար թէ կարենայ գլուխ հանել իր հնգամեայ ծրագրին առաջադրութիւնները:

Գարէնի տագնապն ալ կը ճնշէ երկրին վրայ: Նոյնիսկ սովը իր ուրուականը կը ցցէ: Պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ անցեալ տարուան երաշտը 1891ի եւ 1921ի երաշտէն շատ աւելի ծանր է եղած: Այս պայմաններուն տակ կառավարութիւնը ստիպուած է իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնել, անուղղի անհրաժեշտ հայթայթումին եւ ճարտարարուեստական ու տնտեսական ձեռնարկներու բարելաւման վրայ: Հետեւաբար բնակարաններու շինութեան խնդիրը երկրորդական հարց կը դառնայ:

Անցեալ տարի հնգամեայ ծրագրով նախատեսուած բնակարաններուն միայն մէկ եօթներորդը աւարտած է: Մոսկուա անգամ խճողուած է բնակիչներով: Այս քաղաքը, որ հազիւ մէկ միլիոն բնակիչ պատսպարելու չափ բնակարաններ ունի,

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր մայրաքաղաք Երեւանը Խ. իշխանութեան տարիներուն վերաշինուեր, ընդարձակուեր, անճանաչելիօրէն գեղեցկացեր եւ դարձեր է ՍՍՌ Միութեան ճարտարարուեստական, մշակութային քաղաքներէն մէկը :

Մեծ ու բարդ է Երեւանի քաղաքային տնտեսութիւնը: Այդ տնտեսութիւնը հմտութեամբ եւ օրինակելի կերպով ղեկավարելու, ինչպէս նաեւ քաղաքին փողոցները մաքրելու, բարեկարգելու եւ մշակութային տեսք տալու ասպարէզին մէջ, մեծ գործեր ունին կատարելիք Քաղաքային Խորհուրդի Գործադիր Յանձնախումբը եւ շրջակայ խորհուրդներու յանձնախումբերը: Անշուշտ այդ ուղղութեամբ մինչեւ հիմա անոնք որոշ աշխատանք կատարած են, սակայն այն վիճակը որ ներկայիս կը տիրէ Երեւանի մէջ, հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ:

Գարնանային օրերը սկսան Երեւանի մէջ, սակայն փողոցները պէտք եղածին չափ չեն մաքրուած: Մասնաւորապէս անհանդուրժելի են Ամիրեան եւ Սվերդլով փողոցներուն վիճակը: Այդ փողոցներէն անցած ատեն, պահ մը չես հաւատար որ դուն կը գտնուիս Երեւանի կեդրոնական մասին մէջ: Փողոցներու աղտոտութենէն կարելի է եզրակացնել, թէ իր տնտեսութիւնը որքան դէշ կերպով կը վարէ Սպանդարեան շրջ. խորհուրդի գործադիր մարմինը:Նոյն վիճակը կը տիրէ նաեւ Լենինի, Ալավերտեանի, Կնունեանց փողոցներուն մէջ: Հակառողջապահական է Պարոնեան փողոցը: Եւ այս բոլորը այն պարզ պատճառով, որ Կիրովեանի գործադիր խորհուրդը պէտք եղած չափով չի զբաղիր իրեն յանձնուած շրջանի տնտեսութեան խնդիրներով:

Մարքսի եւ Կարմիր Բանակի փողոցներուն վիճակը ղայրոյթ կ'առթէ : Երեւանի Քաղ. Սովետը այս բոլորը պէտք է ժամանակին տեսնէր ու քաղաքին մաքրութեան եւ բարեկարգութեան համար անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնէր: Մինչդեռ թէ Քաղ. Սովետ, թէ Շրջ. Խորհուրդները անթայլատրելի կերպով մոռցեր են կատարել այդ աշխատանքները: (Ամփոփուած «Ս. Հայաստան»էն, 19 Մարտ) :

ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ միութիւնը կազմակերպած է ցուցահանդէս մը, բաղկացած արտասահմանէն Հայաստան վերադարձած 16 կերպարուեստագէտներու գործերէն : Մասնակցողներուն մէջ կան արձանագործներ, գեղանկարիչներ, արծաթագործներ եւ գորգագործներ.— Գ. Ահարոնեան, Գ. Քանդահարեան, Գալենց, Ասատրեան, Օ. Վարդանեան եւուրիշներ:

ՊԵՏԱԿԱՆ թատերական թանգարանի ձեռագիրներու մէջէն գտնուած է թատերագիր Շիրվանզադէի «Իշխանուհի» թատերգութիւնը չորս գործողութեամբ, զոր այրուած կը համարուէր :

ԹԱԼԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻ Ագարակ գիւղի կոլխոզներու եւ անասնապահական ագարակներու ղեկավարներու ինչպէս նաեւ բանուորներու անփութութեան հետեւանքով, մէկուկէս ամսուան ընթացքին անասուններու անկումը մեծ չափերու հասած է.— կորսուած են 123 այծ, 93 ուրիշ այծեր նիհարութեան պատճառով վիժած են: Կենդանիները այնքան հիւծած են, որ ամէն օր անպակաս են վիժումի դէպքերը, մասնաւորապէս ոչխարներուն եւ այծերուն մէջ: Մարտ 1էն մինչեւ 12, օրական միջին հաշուով 7—8 մանր եղջերաւոր անասուններ մեռած են: (Ս. Հայաստան, 21 Մարտ):

այժմ կը հաշուէ 7—8 միլիոն բնակիչներ, բնակուած իրարու վրայ:

Բնակարանի նոյն տագնապը կ'անցընէ նաեւ մեր գտնուած երկիրը, Ֆրանսա, թէեւ նուազ համեմատութեամբ՝ քան Խ. Միութիւնը: Դեռ վերջերս էր որ Փարիզի քաղաքապետութիւնը կը ն[illegible]գրէր պարպուած ... հանրատուները (թագաւորին հարճերուն տուները պիտի բաժնէր բարեկամս, Կ. Խ.)գրաւել եւ բնակարաններու վերածել: Ու տակաւին Անգլիա, ուր տնազուրկ աշխատաւորներուն մտան փարթամ յարկարաժիններէ ներս ու տեղաւորուեցան այնտեղ :

Բայց կարժէ՞ նոր տուներ շինել, երբ մարդիկ կը խօսին յառաջիկայ պատերազմի մը հաւանականութեան մասին...

Ա. ՀԱՐԻԼԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻի ՍԷՆ–ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն–Լուի Հ.Յ.Դ. Ակնունի ենթակոմիտէն եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղը օգտուելով ընկ. Շ. Նարդունիի ներկայութենէն, սարքած էին հրապարակային բանախօսութիւն մը Ապրիլ 9ին, գիւղի մատուռին մէջ:Սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ:

Բացումը կատարեց ընկ. Գ. Փիլիկեան ներկայացնելով «Հայ Բոյժ»ի խմբագիրը եւ հայ գրականութեան նոր սերունդի լաւագոյն ներկայացուցիչը, Շ. Նարդունին, որ երկար ու դառն զրկանքներով եւ իր հզօր կամքով կրցած է հասնիլ մտաւորական բարձր մակարդակի մը:

Ընկեր Նարդունի պարզելով մեր հնամեայ ցեղին գրական, գեղարուեստական, ճարտարարուեստական, գիտ.ուորական, եւ այլ ստեղծագործութիւնները, յանիօրէն անդրադարձաւ մինչեւ մեր օրերը զօր. Բագրամեաններու, ծովակալ Իսակովեաններու եւ Խ.Հայաստանի մէջ երեւան եկած բոլոր արժէքներու մասին, յայտնելով թէ կարելի չէ լուծել այս յատկութիւններով օժտուած ազգ մը: Կոչ ուղղեց մասնաւորապէս երիտասարդութեան ըլլալ հպարտ իրենց հայկական ծագումով, լաւ սորվիլ մեր լեզուն, ուսումնասիրել մեր պատմութիւնը եւ մեր մշակոյթը ծանօթացնել օտարներուն:

Խօսելով նաեւ տարագիր բազմութեանց համար արտասահմանի մէջ վերջին քառորդ դարու ընթացքին կատարուած աշխատութիւններու եւ հայրենիքի հանդէպ մեր պարտականութիւններու մասին, պարզեց Հ.Յ.Դաշնակցութեան դերը եւ խստօրէն ձաղկեց կարգ մը մարդիկ որոնք Հայաստանը նկատելով իրենց առանձնաշնորհը, կը խեղաթիւրեն հայ ժողովուրդի պատմութիւնը եւ կը փորձեն արտաքսել անոր ամենահայրենասէր տարրը:

Բանախօսը ի վերջոյ պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, յայտնեց թէ Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը գերադասելով հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի շահը որեւէ վարդապետութենէ՝ միշտ կը ջանայ գաղութներու մէջ ստեղծել համերաշխ մթնոլորտ մը եւ պատրաստ է գործակցիլ որեւէ կազմակերպութեան, պարկեշտ ու անշահախնդիր Հայերու հետ, պայմանաւ որ հաւասարապէս յարգուին իր անժխտելի իրաւունքները:

Այս խօսքերը ընդունուեցան երկարատեւ ծափերով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեամբ:

Աստիկ Աշճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 13 Ապրիլ.— Կիրակի, 13 Ապրիլ, Լավուլթի գիւղաքաղաքը կը մեկնէին U. S. A.ի եղանակի ախոյենական վերջին մրցումը . (½ final) կատարելու մեր աննման մինիմները, որոնց կ'ընկերանային իրենց տարեկից ընկերները: Կիրակի Վալանս քաղաքը դրօշազարդուած էր, եւ մեծ տօն մըն էր, դարնանամուտի նուիրուած (Corso Fleuri), տասնեակ հազարաւոր տեղացիներ փողոց թափած էին: Բայց եւ այնպէս մեր կառքը մինչեւ բերանը լեցուն կրտսեր եւ մինիմ տղաքներով :

Ժամը 3ին, սկսաւ մրցումը, մեծ բազմութիւն մը լեցուած էր դաշտը: Մեր աննման մինիմները, L. U. S.ին յաղթեցին 6—0:

Այսպէս, առաջին կիսախաղը վերջացաւ մեր յաղթութեամբ 3—0: Երկրորդ կիսախաղին մեր տղաքը տիրապետեցին, յարգանք եւ հիացում պարտադրելով տեղացիներուն: Ուրեմն երկրորդ կիսախաղն ալ վերջացաւ մերոնց յաղթանակով, 3—0: Այս առթիւ Տոմ Արտէշի Ֆէտէրասիոնին ներկայացուցիչը բարձրանալով յայտարարեց թէ, U. S. A.ի երկու խումբերը, Cadet եւ մինիմ շահեցան ախոյենական տիտղոսը, կատարելագործուած մրցումով: Շնորհաւորելի էին Գրիգորեան, Մարտիրոսեան, Քէմէճեան, Քէչիչեան, Սարոյեան, որոնք աչքառու խաղարկութիւն ունեցան: Սըրտանց շնորհաւորելի էին ամէնքը, եւ իրենց վարիչը, Պ. Գրիգոր Մերտոնեանը: Այսպէս 1947ի շրջանին, Վալանսի Հայ Մարզականին Junior Cadet եւ մինիմ կը տանան Տոմ Արտէշի ախոյենական տիտղոսը :

Մեր Ա. խումբը Մայիսին պիտի սկսի Coupe de Lyonnaisի ախոյենական ընդհատուած մրցումները, որոնց 3ը արդէն շահած է: Յիշատակութեան արժանի է U. S. A.ի վարչութիւնը որ ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ կը կատարէ իր դժուարին պարտականութիւնը:— Քրիստափոր

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Զններկայացուցի , չեմ ալ ներկայացներ Լ. Ս.ի գիրքը: Ատիկա ուրիշներ ըրին ու կ'ընեն: Ու կ'ընեն մեզի անծանօթ գեղեցկութեամբ, ապառութեամբ ու բարձրութիւնով: Ու աւաղ, այդ գրքին մէջ թելադրուած են ուրիշ ալ բաներ, այնքան աղեխարշ իրաւութեամբ մը, Թուրքէն դուրս, մեր իսկ արեան ճամբաներէն քալող, երբ մոռցած անմոռանալին, մենք մեր բոլոր յիմարութիւնները կրկէս կը նետենք իրար կործանելու համար:

Իմ էջերը կը գրուին շատ աւելի հեռահայեաց նկատումներով, որքան շատ աւելի խորունկ կըսկիծով մը: Մեր ամէնէն ահաւոր ողբերգութիւնը մեր իսկ ապիմաստութեամբ, երբ մենք կը յայտարարենք «արգիլուած գօտի», անցելապաշտութիւն, «շօվինիստական ռոմանթիզմ», հարկադրաբար մեր գրողները կը պահենք օտար այդ անցեալէն: Սփիւռքը շատ շատ օրաթերթ, ամսան վէպ, մասալ կամ հայհոյութիւն կրնայ սնուցանել իր մամուլով: Կարդացի Սիրասի ստորագրութեան տակ «Խ. Հայաստան»ի մէջ առաջարկութիւն մը օգտէտին դառնալու: Բայց առաջադրումէն գործադրումը ճամբան երբեմն կը կորուի անդունդներով, ինչպէս անձնապէս ես առի փորձը «Մնացորդաց»ի առիթով: Կը մօտենայ 15 տարին, երբ իմ կամքը տրաման նուաճելու, բախեցաւ ամէնէն անմարդկային անարդութեան: Հիմա աղէտը այ դուրս է իմ ուժերուն հասողութենէն, ու ես հաշտուած եմ զայն ինծի հետ հող իջեցնելու ճակատագրին: Կրնա՞մ ինծի յատուկ անկեղծութեամբ մը ինքզինքս սփոփուիլ զգալ փաստին առջեւ, կը հարցնեմ ձեզի Տիկիններ եւ Պարոններ» հատորին, այսինքն հաւատալօրին,երբ սփիւռքը պիտի դառնայ եւ իր ամօթանքէն ու հայոց հայրենիքը պիտի խանդավառուէր այդ մօտիկ անցեալը վերարտադրելու այն կերպով, վճռականութեամբ որոնք անիկա պարզեց Հայոց ժողովուրդին ոտքին հողը ամուր ընելու, հոնաւագաննելով սփիւռքինուժերը:

Մինչ այդ, Լ. Ս. կը մնայ մօտիկ ու գեղեցիկ կարելիութիւն եւ իրականութիւն: Անիկա ազատ է երկու դժուարութիւններէն: Իր առջեւ, բա՛ց, իրաւ մարդերու եթէ ոչ հայրենիքը, գէթ՝ կրկէսը ուր արեւմտեան քաղաքակրթութեան ամէնէն արբազան ձայները, կարօտները, կիրքերն ու սարսուռները պիտի չամչնան իրենց հաշւոյն: Հետըհետէ: Գիտեմ թէ ինչ կըսեմ: Անգլերէնը երկար ատեն վաճառականական, դիւանագիտական գաղտնի գործառնութեանց բարբառըvêhiculeը ըլլալէ կարծես թէ յոգնած, կը փորձէ դարձ մը մշակութային իր բարձր դերին առաքելութեան : Զեմ ընդհանրացներ անորոշ յաջողուածքներ : Օ'Նէյլի թատրոնը որմէ Էլէքթրան Փարիզ պարապ սրահ մը դիմաւորեց, կանչուած է, կը հաւատամ, թատրոնը փրկելու քաղքենի մեղկութիւններէն: Անգլերէնը գտնելու վրայ է չեշտը իրաւ մարդկութեան, ան գերազանցապէս մարդկային լրջութիւնը, քաղցրութիւնը որոնք Թոլսթոյով, Տոյսթոյովսքիով, Զեխովով թափանցում ունեցան ժողովուրդներու հոգիէն ներս:Վաղուան աշխա՞րհը: Անշուշտ, երբ դրամը դադրի իր յուռութքէն, աշխատանքը ազատագրուի իր բռնութենէն, հողմ դառնայ ազատ ստեղծումին անհուն արգանդը ու անոր վրայ մարդերուն միտքը գեղեցկութեան ու ծաղկի վերածէ մութ ուժերը անդունդներուն : Ու այդ աշխարհին մէջ պիտի տրուի,— ու չի կրնար չտրուիլ — մեզի հսկայ պայքարը ընդդէմ տառապանքին, արիւն թափելու անասնութեան, այդ անասնութիւնը մշակոյթի բարձրացնելու ոճիրին որով մեղաւոր կը մնան ժամանակակից մեր մեծ մշակոյթները: 1915էն մինչեւ այսօր մեր հպարտութիւնը կազմող երեք մեծ մշակոյթներ փոխն ի փոխ պսակեցին անասնութիւնը: Լ. Ս.ի ու նմաններուն գերազանց առաքելութիւնը այդ ահաւոր մեղքը սրբագրելու, մարդոց հոգիներէն : Զարիքին դէմ կռուելու գերազանց եղանակն է անոր սարսափին հաստուցումը, բոլոր մարդ անուններն արժանի արարածներուն ամէնէն նուիրական հոգետուններուն եւ ոչ թէ այսօրուան մեր տեսածին նման ներքինի զգուշաւորութեամբ մը լքել պայքարը, պիղատոսել, ու ոճիրը գլուխ հանած ըլլալու այնքան անորակելի արարքը բարձրացնել քաղաքակրթական փառքի :

Կ'արժեւորեմ Լ. Ս.ի ներկայ հատորը — իր անառարկելի յաջողուածքէն դուրս ու անդին — իբր փարթամ, բայց այլապէս պատասխանատու սկզբնաւորում մը, այն շատ իրաւ, շատ մեծ ու սրբազան, իր բառերովը՝ մայր-եկեղեցի մը ըլլալու սահմանուած աշխատասիրութեան որ պիտի դառնար գերագոյն պսակը ոչ միայն իր գրական ասպարէզին (մեծ կառոյցները ԺԹ. եւ Ի. դարերու իրաւ վէպէն, Պալզաք, Տիքընզ, Թոլսթոյ, Տոյսթոյովսքի, Բրուստ)այլեւ պիտի ազատագրէր թերեւս մարդոց մէկ մասը իրենց մեղապարտ, ակամայ նենգութենէն, հանդէպ իրենց խորագոյն խղճմտանքներուն: Աղբար Թովմասի տնակը, գէշ գրուած ըլլալուն հակառակ, քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ աւելի է քան թուական մը : Սիւրմէլեան պարտաւոր է մտածել այդ բարերարութեան: Իր երիտասարդութիւնը — ըսել կ'ուզեմ՝ աշխատանքի ընդունակութիւնը — , զմայլելի կերպով թարմ մնացած իր զգայնութիւնն ու զգայարանքները, մանաւանդ անհաւասարելի, անփոխարինելի իր հոգեկան փորձառութիւնը — թող Տէրը խնայէ ձեզի անոր կրկնութիւնը նոյնիսկ իր դժոխքին մէջ— ու նոյնքան հզօր իր ապրումները տուեալներ են որոնք ի յառաջագունէ կ'երաշխաւորեն իր ձեռնարկին յաջողուածքը: Հին գիրքերը կըսեն, «որ ի սակաւ հաւատարիմ է, հաւատարիմ է եւ ի բազմին» :

(8).

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԱՆՕԹ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ Արամ Խաչատրեանի Concertoն տրուեցաւ երկուշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Chaine Parisienneի վրայ։ Խօսնակը զայն ներկայացուց իբրեւ «սովետ երգահան»։ Երկրորդ անգամն է որ Փարիզի անթենը կը հաղորդէ հայ հեղինակին այս կտորը ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ համար առաջարկուած օգնութեան ծրագիրը վաւերացուեցաւ Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովի արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին կողմէ։ Տասներկու հոգի թեր քուէարկեցին, երեք անդամներ ձեռնպահ մնացին, իսկ տասը հոգի բացակայ էին։

ԿԱԽԱՂԱՆ ՀԱՆՈՒԵՑԱՆ, Պաղեստինի Ակրա քաղաքին մէջ (Աքեա), չորս հրեայ մահապարտներ, որոնց խնդիրը կը քաշքշուէր ամիսներէ ի վեր։ Այս առթիւ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին ամբողջ Պաղեստինի մէջ։ Երուսաղէմի, Թէլ Ավիվի եւ Հայֆայի 400—600000 Հրեաներուն հրամայուած էր տուներէն դուրս չելլել Դշ. գիշեր։ Միեւնոյն ատեն խստութիւններ ձեռք առնուած էին Լոնտոնի մէջ։ Հրէական կոմիտէն կը սպառնար վրէժ լուծել, մէկի դէմ տասը սպաննելով եւ օդը հանելով կառավարական շէնքեր։ Կախաղաններէն երկու ժամ վերջը պայթուցիկներ գտնուեցան գաղթային նախարարութեան կիներու սրահին մէջ։ Այս առթիւ կը յիշուի կին մը։ Ուոշինկթընի անգլիական դեսպանատան մէջ ալ զգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան։— Գլխաւոր մահապարտը, Տով Կրուները, 33 տարեկան, որուն համար բարեխօսութիւններ եղած էին մինչեւ Ամերիկայէն, կախաղան բարձրացաւ արիաբար, հրէական քայլերգը երգելով։ Կէս ժամ վերջը կախուեցան միւս երեք մահապարտները, նոյնպէս ազգային երգեր երգելով ։

ԻՐԱՔԻ բրիտանական զինուորները պիտի հեռանան տարին չվերջացած։ Միայն օդաչու զինուորներ պիտի մնան, համաձայն 1930ի դաշնագրին ։

ՄԱՐԷՇԱԼ ՄԻԼԽ, Գերմանիոյ օդանաւային վարիչը, որ55տարեկան է եւ կըդատուէրերկար ատենէ ի վեր, Դշ. օր յանցապարտ յայտարարուեցաւ Նիւրընպէրկի ատեանին առջեւ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ։ Վճիռը պիտի տրուէր երէկ։

ՀԷՆՐԻ ՈՒՈԼԸՍ, Մ. Նահանգներու նախկին առեւտրական նախարարը, որ Փարիզ կը սպասուի ապրիլ 22ին, իբրեւ «սատախօս» ամբաստանուեցաւ Ամերիկայի դատական նախարարին կողմէ։ «Ո՛վ որ Եւրոպայի ժողովուրդներուն կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգները աշխարհակալութեան եւ պատերազմի քաղաքականութիւն մը կը վարեն Խ...Միութեան դէմ, սուտ կը խօսի»։

ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԸ տեղի ունեցաւ Մոնթէ Քարլոյի ծովափը, երբ կը նորոգուէին բաղնիքները եւ աւազանները։ Երկու բանուորներ մեռան, երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան, ուրիշներ ալ թեթեւապէս։ Գերմանական ական մը պայթած էր։

ԱՄԻՍԸ ՄԻԱՅՆ ԵՐԵՔ ԼԻՏՐ (չիչ) գինի պիտի բաժնուի մեծ քաղաքներու մէջ։ Ուրիշ տեղեր պակասը պիտի լրացնեն գարեջուրով։— Մինչեւ ապրիլ 20 պիտի բաժնուի 175 կրամ պահածոյ միս ապրիլի DC, 200 կրամ DM կտրօնով։ Իսկ Եշ. օրէն սկսեալ 100 կրամ թարմ միս SL կտրօնով ։

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին։ Ճոխ պիւֆէ։ Եւրոպական պար։

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սամուէլ եւ Պարսամեան գրատուները, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջակայքի հայ հասարակութիւնը՝ այս կիրակի, հանդիսաւոր քառաձայն պատարագին, որ պիտի կատարուի, բոլոր հայ նահատակներու յիշատակին, Ապրիլեան համազգային սգատօնին առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջիկայ կիրակի 20 Ապրիլին, յետ պատարագի, Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ

ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ։

Այրի Տիկին Ն. Օհանեան եւ զաւակները կը հրաւիրեն իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակը յարգողները։

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail exécuté par des ouvriers syndiqués

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ապրիլեան Եղեռնի 32րդ տարեդարձի առթիւ տեղի կ'ունենայ Սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին, Ապրիլ 20ին, նորակառոյց դպրոցին սրահը։ Բանախօսութիւն եւ աւուր պատշաճի գեղարուեստական բաժին։ Եկեղեցիէն անմիջապէս վերջ ժամը 11ուկէսին ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Կը խօսի ընկերուհի Ֆ. ՇԷՕՀԼԷԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ»։ Մուտքը ազատ է ։
Ժամը 5էն վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը։ Կարեւոր օրակարգ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի հետ, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ որոշած է «Յարգանք»ի այց մը կատարել Մեծ Հայուն ԸՆԿԵՐ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի շիրիմին վրայ, իր մահուան 13 տարելիցին առթիւ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։

Ծաղկեպսակի գումարները կարելի է յատկացնել այսկամ այնՄիութեան։Ժամադրավայրժամը 3ին, St. Pierreի գլխաւոր դուռը։

Բացման հանդէս

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.Ի

Ապրիլ 27ին, կիրակի ժամը 4ին, Սորպոնի Amphithéâtre Richelieuի մէջ, սիրայօժար մասնակցութեամբ յայտնի արուեստագէտներու ։
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ

Տոմսերը կը ծախուին Ուսանողական Տան մէջ, (57 Bld. Jourdan), գրատուններ Բալուեան, Պարտամեան եւ Սամուէլ եւ հանդէսին օրը՝ սրահին դրան առջեւ։ Գին տոմսերու՝ 150 եւ 100 ֆրանք։

Պ. ՍՄԲԱՏ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ կարեւոր նամակ ունի Եգիպտոսէն։ Դիմել Փարիզի Հայոց եկեղեցին ։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Մատակասքարէն եկած փոխ - տեղակալը։

Մեծ պարահանդէս

Հայ Երիտասարդական Ընկերակցութեան (Հ. Բ. Ը. Մ.), Մարսէյլ Hôtel Splendideի մէջ, շաբաթ գիշեր, ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ։ Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Հայկական, եւրոպական պարեր եւ երգեր։ Առաջնակարգ նուագախումբ։ Այրերուն հմար մութ գոյն հագուստ պարտաւորիչ, սահմանափակ տոմսերը ապահովել, 31 Bld. du Gommier, Mr. Cheghikian (Pharmacie):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ա ն ո ւ շ ը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգափոխութեան կայանին։ Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴի թատերախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, Երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քաղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy։ Մուտքը 100 եւ 75 ֆրանք ։

ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, Ապրիլ 20, կէսօրէ վերջ, 5 rue Bonnefoi, Յոյներու սրահը։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ։

* ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ջամալեան» խումբի վարչութիւնը վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ Կարտան - Պիվէրի Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ-Դուման» խումբի, Նոր Սերունդի ընկեր ընկերուհիները, Կապոյտ Խաչի անդամուհիները եւ սանուհիները այս կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 2ին, Կարտան Պիվէրի Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր շրջաններու ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 53 rue Grignan: Ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Անտոք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարանդեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Պիվէրի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Միութեան Կ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, Sociétés Savantesի F. սրահին մէջ, Փարիզի շրջանի հետեւեալ մասնաճիւղերու անդամները անխտիր.— Փարիզ, Պուա Քոլոմպ, Իսի լէ Մուլինօ, Պանեէօ, Շավիլ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿԱՐՏԱՆ.— Կ. Խաչի անդամական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՎՈՔԼԻՒԶ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Մոնֆավէ, ընկեր Քաջենի բնակարանը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական վայրը։ Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. «ԱՐԾԻՒ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ, իր ակումբին մէջ ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Տիգրանուհի Սամուէլեան կը ծանուցանէ իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն որ յառաջիկայ կիրակի յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ժան-Կուժոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ իր ողբացեալ ամուսնոյն ՎԱՀՐԱՄ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 19 AVRIL 1947 Շաբաթ 19 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5014–Նոր շրջան թիւ 623 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Ամերիկեան գործակալութեան Պոլսոյ թղթակիցը ուրիշ շահեկան տեղեկութիւններ ալ կը հեռագրէ, պարզելու համար Թուրքիոյ ակնկալութիւնները եւ մտահոգութիւնները:

Այդ լուրերուն համաձայն, թէ կառավարութիւնը եւ թէ Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի թրքական դեսպանները խնդրած են որ ամերիկեան վարկը յատկացուի արդիացնելու թրքական բանակը:

Անոնք մանաւորապէս անհրաժեշտ կը գտնեն մեքենաշարժ զօրամասերու կազմակերպութիւնը, երկաթուղիներու եւ հաղորդակցութեանց բարւոքումը եւն.: Այլապէս կարելի պիտի չըլլայ կըրճատել թրքական բանակը: Արդարեւ, ներկայ վիճակով, դժուար է անմիջապէս մէկ սահմանէն միւսը փոխադրել զօրքը, որեւէ վտանգի պահուն:

Թուրքերը միշտ ալ կը կասկածին ռուսական ծրագիրներէն, ցարական ըլլայ թէ խորհրդային: Այս կասկածը խոր արմատներ ձգած է նոյնիսկ Դեմոկրատներուն մէջ (ընդդիմադիր), որոնց համար կ'ըսէին թէ Մոսկուայի ծախուած են, ընտրական պայքարներու առթիւ:

Այսպէս, կուսակցութեան Պոլսոյ վարիչը յայտարարած է ամերիկեան թղթակցին.

— « Միշտ կարելի է ռուսական յարձակում մը: Մենք ուղղակի եւ անմիջական վէճ մը չունինք Ռուսիոյ հետ: Մենք վճռապէս մերժած ենք նոյն իսկ վիճաբանիլ անոնց հետ, Տարտանէլի մէջ խարիսխներ տալու համար, եւ առ այժմ խարցը այդպէս կը մնայ»:

Յետոյ բացատրած է թէ Թուրքիա զինակից է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, որովհետեւ երկքին ալ հասարակաց շահը կը պահանջէ կասեցնել ռուսական ծաւալումը:

— « Ռուսական սպառնալիքը պարտիզականաբար փիզիքական ուժ մը պիտի դառնայ, եթէ այդ հասարակաց շահերով կապուած ազգերը իրար չխրախուսեն եւ իրարու չօգնեն: Թուրքիա լաւ սորված է անցեալին դասերը: Մենք պարտաւոր ենք բանակ մը պահել եւ պիտի պահենք պուլկարական եւ կովկասեան սահմաններուն վրայ, ցորչափ մեծ պետութեանց քաղաքականութիւնն է փոքրերը զոհել պատերազմի առթեն»:

Ուրեմն, ընդդիմադիրներուն կարծիքով ալ, անհրաժեշտ է որ Մ. Նահանգներու խորհրդարանը վաւերացնէ նախագահ Թրումընի առաջարկը (400 միլիոն տոլար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ):

Միշտ այսպէս են եղած Թուրքերը.— միացեալ ճակատ՝ երբ արտաքին վտանգ մը կը տեսնեն: Հոգ չէ թէ իրար զզեն, տարբեր պարագաներու մէջ:

Անշուշտ կառավարական կուսակցութիւնը աւելի մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէ ամերիկեան վարկին, ինչպէս եւ արեւմտեան պետութեանց գործնական աջակցութեան, որ երբեք չէ պակսած:

Այդպէս ըլլալով հանդերձ, հաշակաւոր ազուէսը, Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն միշտ կը յիշեցնէ օգնութեան անհրաժեշտութիւնը:

— « Թուրքիա պատրաստ է Մ. Նահանգներուն տալու ինչ որ կ'ուզեն: Բայց փոխարէնը պէտք է տրուի: Թրումընի ճառէն վերջ, Թուրքերը երեք տարուան մէջ առաջին անգամ ըլլալով լաւատես են ռուսական սպառնալիքի մասին՝ Թուրքիոյ եւ Տարտանէլի դէմ»:

Կը հասկնաք իմաստը,— Որքան շատ եւ շատ օգնէք, այնքան կը զօրանանք եւ ինքնին կը փարատի ռուսական արշաւանքի մը մղձաւանջը:

Եւ զարմանալի չէ որ բոլորն ալ ամէնէն աւելի կը ծանրանան Տարտանէլի վրայ:

Իրականին մէջ, այդ է բուն խնդիրը ինչպէս Անգլեւսաքսոններուն, նոյնպէս Խ. Միութեան համար: Մնացեալը՝ մանրուք դրամ է: Սակարկելի ապրանք, սկսելով Կարս-Արտահանէն:

Վոսփոր, Վոսփո՜ր: Դարերը թաւալեցան դարերու վրայ, ինչպէս քու ջուրերդ Սեւ Ծովէն մինչեւ ծով Միջերկրական: Եւ սակայն, ոչ ոք յաջողեցաւ լուծել գաղտնիքդ, որմէ կախում ունի այնքան ժողովուրդներու ճակատագիրը...

Ջուրերը, ջրուղինե՞րն են որ պիտի քակեն գաղտնիքը, թէ քարիւղն ու արիւնը:

Ամբողջ կայսրութիւններ փլան քու ափերուդ վրայ, եւ ահաւասիկ նորեր, աւելի հզօրներ կը չափուին նոյն կիրքերով:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈ՛Ր ԲԱՐԻԼՈՅՍ

Ամերիկայի ռամկավար օրկանը, «Պայքար», վերջերս իր մէկ աշխատակցին խրատը տպեր է, շատ սրտառուչ:

Գիտէ հաւատա՞ք, եթէ արտագրեմ.

— « Մասնաւոր հոգածութեամբ գուրգուրալու ենք մեր վաստակաւորներուն վրայ, ինչ պիտակի տակ կամ աստղերէզի մէջ ալ որ ըլլան անոնք »:

Յետոյ,— «Թոյլ չտալ որ անոնք սանձարձակ կերպով, շատ անգամ քինախնդրաբար անուններ եւ համբաւներ վարկաբեկեն »:

Կը հաւատամ թէ բարեմիտ մէկն է այս պարոնը որ գրի առեր է այս թելադրութիւնը: Անշուշտ վրդովուած՝ երկու — երեք տարուան գռեհիկ խաչակրութիւններէն:

Ինչե՛ր չգրեցին եւ դեռ կը գրեն, առանց դիրքի եւ տարիքի խտրութեան, կուրացած՝ կուսակցական ատելութեամբ:

Ջնջեցին նոյն իսկ մեռելներուն, զանոնք յանձնելով դժոխքի կրակին եւ Աստուծու անէծքին: Բառերն անգամ իրենց իմաստը կորսնցուցին, եւ յետին վարձկանը դարձաւ հայրենանուէր վաստակաւոր, «Հայաստանասէ՛ր»: Իսկ անոնք որ ինքնավար հայրենիքին հիմը դրին արիւնով եւ քրրտինքով, կամ ամբողջ կեանք մը տրամադրեցին անոր, կոչուեցան...

Եթէ միայն Ամերիկայի մէջ լսած ըլլային «Պայքար»ի աշխատակցին կոչը, ի՛նչքան թեթեւցած պիտի ըլլար մթնոլորտը:

Զար բերաններ կ'ըսեն թէ պայքարը աւելի սաստկացած է այդ օրէն ի վեր: Մանաւանդ որ «Տիեզերակա՛ն» համաժողով մը տեղի պիտի ունենայ Նիւ Եորքի մէջ, բոլորովին «յառաջդիմական»:

ՍՕՍԻ

ՀԱՐԱՒ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԵՐ ՍԻՐԵԼԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Եւրոպայի թեմին կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի հետեւեալ կոչը կուղղէ.— Մարսիլիոյ շրջանի Գաւառ. Ժողովի յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ ջերմապէս կը հրաւիրենք ընտրական օրինաւոր բոլոր պայմանները լրացնող մեր բոլոր ազգայինները՝ որ խաղաղութեամբ եւ եղբայրական համերաշխ ոգիով ու սիրով կատարեն իրենց ընտրական պարտականութիւնը եւ ազգային արժանապատուութեան պահպանման դիտակցութեամբ առիթ տան մեր եւ ընդհանուրի գնահատութեան:

★ Վերջին պահուն պաշտօնական ազդէ մը կ'իմանանք թէ ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մայիս 4ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Փոքրամասնութեանց Թաղ. Խորհուրդները պիտի վերակազմուին

ԽՄԲ.— Թուրքիոյ կառավարական կուսակցութեան՝ Հալէպի ընդհ. քարտուղարը, Հիլմի Ուրան, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է « Մարմարա » թերթին, փոքրամասնութեանց նոր օրինագծի մասին.—

— Փոքրամասնութեանց վերաբերեալ նոր օրինագծին նպատակն է անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն միջեւ կատարեալ հաւասարութիւն ապահովել եւ ջնջել ամէն տեսակ խտրականութիւնները: Նոր օրէնքը միեւնոյն ատեն վերջ պիտի տայ այն բոլոր դժգոհութիւններուն, որոնց մասին դիմումներ կատարած են փոքրամասնութիւնները: Նոր օրէնքին համաձայն փոքրամասնութիւններուն պիտի յանձնուի մատակարարութիւնը հանրապատկան բոլոր հաստատութիւններուն: Քանի որ ժողովուրդին լումաներով կանգուն կը մնան այդ հաստատութիւնները, ժողովուրդին քուէով պէտք է ընտրուին մատակարարները, որպէսզի հանրութիւնը կարենայ հաշիւ պահանջել եւ գիտնալ թէ ուր կ'երթան իր դրամները:

Այս նկատումով անմիջապէս պիտի ձեռնարկուի թաղային մարմիններու ընտրութեան եւ պիտի վերահաստատուին նախկին հանրային մարմինները: Բոլոր թաղերու մէջ, ժողովուրդին ազատ քուէարկութեամբ պիտի կազմուին թաղային մարմինները, որոնք իսկոյն պիտի ստանձնեն հանրային հաստատութեանց վարչութիւնն ու մատակարարութիւնը:

Յոյները գրաւոր կերպով մեզի ներկայացուցին 14 կէտերէ բաղկացեալ յուշագիր մը, զոր նկատի առինք նոր օրէնքին պատրաստութեան ատեն:

— Օրէնքին հիմնական սկզբունքները ճշդուած են, բայց տակաւին վերջնական ձեւը չէ ստացած, որովհետեւ Յոյներէն տարբեր փոքրամասնութիւններ ալ կան եւ անոնց բաղձանքներն ալ նկատի առնուած են: Ամէն պարագայի մէջ խիստ մօտ օրէն վերջնական հանգամանք պիտի ստանայ օրինագիծը եւ անմիջապէս պիտի ներկայացուի Ազգ. Մեծ Ժողովին:

— Նոր օրէնքը ի՞նչ տրամադրութիւններ կը պարունակէ Պատրիարքարաններու եւ թաղային մարմիններու հակակշռի մասին:

— Այդ բոլոր խնդիրները կարգադրուած են՝ համաձայն յայտնուած բաղձանքներուն եւ ժողովրդապետական սկզբունքներուն: Առանց մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու՝ կրնամ ըսել թէ նոր օրէնքը ներշնչուած է արդարութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքներէն, որոնք հիմը կը կազմեն արդիական ժողովրդապետութեանց:

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԷ ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ

300.000 հոգի արձանագրուած

Գ. Սուսթէլ, 35 տարեկան գիտնական մը որ երկու անգամ նախարար եղած է զօր. տը Կոլի դահլիճին մէջ եւ որ այժմ գլխաւոր կազմակերպիչն է անոր հովանաւորած խմբակցութեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ «Տէյլի Մէյլ»ի միջոցաւ.

— « Մենք նոր կուսակցութիւն մը հաստատած չենք եւ միտք չունինք հաստատելու: «Ֆրանսացի ժողովուրդին Համախմբումը» կազմակերպուած փորձ մըն է ամփոփելու Ֆրանսայի հանրային կարծիքը գաղափարի մը եւ հիմնական ծրագրի մը շուրջ, զոր մենք կենսական կը համարենք Ֆրանսայի բարօրութեան եւ փրկութեան համար: Առաջին եւ ամէնէն հիմնական գաղափարը այն է որ մենք կ'ուզենք փրկել ժողովրդապետական վարչաձեւը: Խորհրդարանական կառավարութիւնը չի կրնար գործել այսօր երեք պատճառներով.—

1. Սահմանադրութիւնը, որ անկարող կը դարձնէ գործադիր իշխանութիւնը որ եւ է երկարատեւ քաղաքականութիւն վարելու, որովհետեւ իրական իշխանութիւնը դահլիճին ձեռքը չէ, այլ գլխաւոր քաղաքական կուսակցութեանց գործադիր կոմիտէներուն ձեռքը:

2. Ընտրական օրէնքը, որուն համաձայն երեսփոխանները կ'ընտրուին ցանկերով եւ ոչ թէ անհատապէս: Երեսփոխանները շատ աւելի կը շահագրգռուին իրենց կուսակցութեան ազդեցիկ անդամներու քան ընտրողներու կամքով: Ասոր կ'ակնարկէր զօր. տը Կոլ, երբ կ'ըսէր թէ իշխանութիւնը պէտք է բխի ժողովուրդէն եւ ոչ թէ կուսակցութիւններէն:

3. Համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն աստիճանական տիրապետութիւնը Ֆրանսայի վարչական եւ կառավարական մեքենային վրայ: Անոնք տեղաւորուած են գլխաւոր դիրքերուն վրայ, մեծ թէ փոքր, պաշտպանելու համար ոչ թէ ազգին, մինչեւ անգամ կառավարութեան, այլ իրենց կուսակցութեան շահերը: Այս պարագան հակառակ է ժողովրդապետութեան եւ սահմանադրութեան եւ յայտնապէս կազմակերպուած է, ջլատելու համար ժողովրդավար կառավարութիւն մը: Կուսակցութիւնները չեն պարզեր ժողովրդապետութեան սպառնացող բուն վըտանգները: Մեր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ կատարել այդ պարտականութիւնը: Առաջին 48 ժամերուն եւ Ֆրանսայի նահանգներուն միայն մէկ երրորդին մէջ բացուած գրասենեակներու միջոցաւ արդէն իսկ անհատապէս արձանագրուած են աւելի քան 300.000 հոգի: Ամէն Ֆրանսացի որ կը միանայ մեր կազմակերպութեան, յառաջիկայ քաղաքապետական կամ խորհրդարանական ընտրութեանց առթիւ քուէ պիտի տայ որեւէ կուսակցութեան միայն այն թեկնածուներուն որ յանձն կ'առնեն գործադրել մեր ծրագիրը՝ պաշտպանելու համար ժողովրդապետութիւնը »:

Գ. Սուսթէլ կրկին պարզելով ներկայ վարչական կարգուսարքին թերութիւնները, եզրակացուց թէ նոր կազմակերպութիւնը պիտի ջանայ արթընցնել հանրային կարծիքը, լուծելու համար մահու եւ կենաց խնդիրներ: «Կը վստահեցնեմ ձեզ թէ զօրավարը մեծ դժկամակութեամբ էր որ ձգեց իր գիւղական մենաստանը եւ մենաւոր կեանքը»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԸ յանձն առին իրենց վճարովի արձակուրդը 18 օրէն 12ի զեղչել, որպէսզի արտադրութիւնը չպակսի:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Մեր ազգային, քաղաքական եւ մշակութային աշխատանքներու օրակարգին մէջ առանձին գլուխ մը կը կազմէ «նոր սերունդ»ը: Ի՞նչպէս պահել, զարգացնել եւ գործի մղել հայ ժողովուրդի նորահաս սերունդը, երիտասարդութիւնը, որ մեր այսօրուան ու վաղուան հարստութիւնն է, մեր ֆիզիքական ու բարոյական ուժերուն աւազանը :

Այս բոլորը ճիշդ է ամէն ազգի համար, մեծերուն թէ փոքրերուն: Բայց, բոլորովին տարբեր է անոր նշանակութիւնը մեր ժողովուրդին համար մանաւանդ, որուն կէսը պանդխտութեան մէջ նետուած է, ենթակայ՝ հազար ազդեցութիւններու, ջլատիչ ու հարթող:

Ուրիշ ժողովուրդներ ալ ունին անշուշտ «նոր սերունդ» եւ «նոր սերունդի պատրաստութիւն» բացատրութիւնները : Բայց ոչ մէկ ժողովուրդի համար այս աշխատանքները այնքան ճակատագրական իմաստ ունին, որքան մեզ համար: Անոնք պետութիւն ունին, որ կը հոգայ կամ կրնայ հոգալ այս ամէնը: Անոնց երիտասարդութիւնը հայրենի հողին վրայ է եւ շատ ալ պէտք չունի բացառիկ միջոցներու, իր ազգային կերպարանքը պահելու համար: Նոյնիսկ հայրենի հողէն դուրս գտնուելու պարագային, պետական հովանին ու հոգածութիւնը կրնան պաշտպանել զայն, տալ պահել անոր հոգին, ապահով ու առողջ՝ անոր ֆիզիքական գոյութիւնը :

Հայ կեանքը, իր բոլոր երեսներով, բացառիկ, արտասովոր պայմաններու մէջ կը զարգանայ, որոնցմէ չի կրնար խուսափիլ մեր նոր սերունդը: Ազգապահպանում բացատրութիւնը ապահովաբար անըմբռնելի պիտի ըլլար ուրիշներու համար: Հայուն համար ան դժնդակ բառ մըն է, անհուն վտանգներու եւ այլասերող ազդակներու դէմ պայքարի դրօշ մը: Լաւագոյն պաշտպանութիւնը, զոր պիտի կրնայինք տալ՝ անշուշտ դպրոցն է : Դպրոցներու ցանցն է, որ հայ նոր սերունդին պիտի սորվեցնէր հայ լեզուն եւ Հայոց պատմութիւնը. պիտի ճանչցնէր եւ սիրել պիտի դարձնէր Հայոց հայրենիքը եւ հայ մշակոյթը: Պիտի մշակէր Հայու հոգին ու պիտի պահէր զայն արթուն ու արեւոտ: Ունինք այս դպրոցները. ունինք տեղ տեղ, բայց կիսկատար, անբաւական, անզօր: Կան գաղութներ, որոնք այս կէսն իսկ չունին: Սուրիա, Եգիպտոս, Պալքանեան երկիրներ զուրկ չեն դպրոցներու այս ցանցէն, միշտ անբաւական սակայն. Նախ՝ որովհետեւ լաւապէս չեն կազմակերպուած, յետոյ՝ որովհետեւ նոր սերունդը հազիւ նախակրթութիւնը տեսած, կը խուժէ օտար վարժարաններ: Այս գաղութներու կարգին կան ուրիշներ, ինչպէս Ամերիկա եւ Ֆրանսա, ուր նախակրթութիւնն իսկ չի տրուիր նոր սերունդին, որ կը ծլի ու կը ծաղկի օտար կրթութեան եւ օտար մշակոյթին ազդեցութեան տակ, օտար ձեռքերու մէջ:

Ո՞ւր ապաստանի Հայու հոգին:

Ի՞նչ լեզուով խօսի Հայոց պատմութիւնը, ի՞նչ պատկերով ներկայանայ հայ հայրենիքը :

Այս հարցումները դրուած են հայ ժողովուրդի օրակարգին մէջ, որ խճողուած է արդէն անհուն եւ անլուծելի հարցերով :

Պատասխանելու համար այս հարցումներուն, մեծ ջանք կը թափուի անշուշտ: Զոհողութիւններ կ'ըլլան եւ ծանր աշխատանքներ կը կատարուին: Ստեղծուած են բազմաթիւ միութիւններ, մարզական ու մշակութային, որոնք կարելի չափով մը երիտասարդ բազմութիւններ կը համախմբեն, ազգային շրջանակի մէջ պահելու համար զանոնք : Մարզական միութիւնները հազարաւոր երիտասարդներ կը փրկեն. մշակութային միութիւնները ուրիշ հազարաւորներու ազգային շունչ ու ծանօթութիւն կը ջամբեն: Բաւարա՞ր այս բոլորը: Անշո՛ւշտ ոչ, քանի որ դեռ աւելի մեծ թիւով հայ պատանիներ ու երիտասարդներ ամայքի մէջ կը ծլին ու կը մեծնան, չորս հովերուն ենթակայ. քանի որ հարիւրաւորներ ու հազարաւորներ կուլ կ'երթան օտար շունչին, օտար բարքին, օտար մշակոյթին: Կը հարթուին ու կը ճզմուին շրջապատի հզօր գլաններուն տակ, կը դառնան անճանաչելի, եթէ նոյնիսկ պահեն դեռ արտաքին կերպարանք մը:

Հայկ. Դատի մէկ ուրիշ երեսը աս, ներքին ճակատը, այլապէս ողբերգական: Ճակատ մը, որ կարօտ է համազգային ջանքերու եւ զոհաբերութիւններու : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կրնա՞ր դուրս մնալ: Ներկայ է ան Հայկ. Դատին մէջ եւ ներկայ եղաւ նոյնպէս հոս, նոր սերունդի փրկութեան գործին մէջ: Երիտասարդական կազմակերպութիւն մըն է Դաշնակցութիւնը գերազանցօրէն, հետեւաբար անոր հետ է եւ անոր համար: Այս տեսակէտէն, ո՞վ չի գիտեր այն բարերար, փրկարար դերը, զոր կատարեց Դաշնակցութիւնը, վերջին քառորդ դարու ընթացքին, գաղութէ գաղութ, Եգիպտոսէն Սուրիա, Ֆրանսայէն Ամերիկա, Հիւսիսային թէ Հարաւային: Երիտասարդական Միութիւններ Դաշնակցութեան հովանիին տակ՝ հազարաւոր երիտասարդներ համախմբեցին, դարձան անոնց համար ազգային ապաստան, հանրային դպրոց, գաղափարական կրթատեղի: Երիտասարդ զանգուածներ եկան հաղորդուելու Դաշնակցութեան շունչէն, ոգեւորուելու անոր ազգային ու հայրենասիրական գաղափարականով, սորվելով Հայոց պատմութիւնը եւ հայ պատմութեան հետ՝ Դաշնակցութեան շքեղ ու հերոսական պատմութիւնը: Սորվելով ու սիրելով հայ լեզուն ու մշակոյթը. ճանչնալով ու պաշտելով Հայոց հայրենիքը: Դաստիարակուելով ազատատենչ, յեղափոխական ոգիով եւ մնալով Հայ ու հայրենասէր: Կազմակերպուած այս երիտասարդութիւնը, Ամերիկայի մէջ իր Պատգամ. Ժողովներով, իր մշակութային հանդիսութիւններով եւ վերջապէս իր կրթական ու գրական արտայայտութիւններովը ոգեւորիչ ոյժ մըն է ամերիկահայութեան համար: Իր օրկանով («Հայրենիք Ուիքլի») հաղորդակցութեան մէջ հայ կեանքի եւ պատմութեան հետ, այս Երիտասարդութիւնը — թէ իսկ անգլիախօս չափով մը — պարծանքը կը կազմէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, անոր զօրութեան աղբիւրը եւ հաւատքի աւազանը:

Ի՛նչ ուրախութիւն որ երեւոյթը կը կրկնուի եւ կը ծաւալի այլ գաղութներու մէջ ալ:

Առաջին եւ սրտապնդիչ արձագանգը կուգայ, ահա Ֆրանսայէն, ուր, ինչպէս կը տեղեկանանք մեր պաշտօնակից «Յառաջ»էն, Մարտ 1ին, Շաբաթ օր, Փարիզի մէջ մեծ խանդավառութեամբ բացուած է «Նոր Սերունդ»ի Ա. Պատգամաւորական Ժողովը, մասնակցութեամբ 50 պատգամաւորներու:

Ժողովը երեք օր տեւած է եւ օրական ութ ժամ աշխատանքով, զբաղած է իր օրակարգով եւ քննած 14 մասնաճիւղերու ներկայացուցած առաջարկները եւ համապատասխան որոշումներ առած: Հայերէն խօսած ու վիճած են բոլոր պատգամաւորները, թէեւ ծնած ու մեծցած են Ֆրանսայի մէջ: Զեկոյցները ցոյց կուտան, թէ ի՛նչ գործ ունեցած են այս բազմահարիւր երիտասարդները, 16—26 տարեկան,— դասախօսութիւն, դասընթացք, հաւաքոյթ, թատրոն, երգ ու երգչախումբ, նուագախումբ ու մարզանք, տօնախմբութիւններ ու հանրային ու մշակութային այլ աշխատանքներ: Տեսանք իր նոր օրկանն ալ, «Հայաստան» ֆրանսերէն ու հայերէն, կէս առ կէս, ութ մեծադիր էջերով, որոնք կրնան բազմապատկուիլ եւ ուռճանալ դեռ շունչով ու բովանդակութեամբ, դառնալով օրկանը ոչ միայն Ֆրանսայի երիտասարդութեան, այլեւ հեռաւոր գաղութներու համար ալ: Սրտապնդիչ է երեւոյթը եւ ողջունելի, որովհետեւ երիտասարդական այս հոծ զանգուածները ոչ միայն կը փրկուին այս կերպով, այլեւ փրկութեան լաստ մը կը դառնան մեր ժողովուրդին համար, որքան ատեն որ կը տեւէ սփիւռքը: Այսօր կը պատրաստուին դեռ անոնք Դաշնակցութեան հովանիին տակ, հայ լեզու, պատմութիւն ու մշակոյթ կը սերտեն: Կը համակուին Դաշնակցութեան ազգային ու հայրենասիրական ոգիով, վաղը գործի անցնելու համար, դեր կատարելու համար, ծառայելով մեր հայրենիքին եւ մեր ժողովուրդին:

Վստահ ենք թէ Եգիպտոսի դաշնակցական երիտասարդութիւնը, ինչպէս Միջին Արեւելքի համաշունչ երիտասարդութիւնը հրճուանքով պիտի ողջունեն երեւոյթը, որ նոր հաւատք կը ներշնչէ եւ լայն ասպարէզ կը բանայ ամբողջ հայ երիտասարդութեան համար:

Ամէն զոհողութիւն եւ աջակցութիւն երիտասարդութեան համար, որ այսպէս նոր պատասխանատուութիւններ կը ստանձնէ,—պատրաստուիլ եւ գործել: Դառնալ գաղափարապաշտ Հայ եւ նուիրուիլ մեծ գաղափարականներու, յանուն մեր ժողովուրդին եւ մեր հայրենիքին:

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Աշխատանքի հոգերը Խ. Միութեան մէջ

1946ին ճարտարարուեստի մէջ աշխատող բանուորներու թիւը 3 միլիոն աւելցաւ: Կարեւոր յաջողութիւն մը: Ընթացիկ տարուան համար հնգամեայ ծրագիրը կը նախատեսէ 31.600.000 բանուորներ, խոշոր թիւ մը թէեւ 1.200.000 միայն աւելի 1940էն:

Այս նոր բանուորները պիտի գան երեք գլխաւոր աղբիւրներէ,— բանակէն, երիտասարդութենէն եւ ոչ արտադրողներէն:

Հիւլէական յարձակումի մը վախը չէ, անտարակոյս, միակ պատճառը, ոչ ալ վճռականը այն հաշտարար տրամադրութեան որուն ապացոյցը կուտայ սովետ կառավարութիւնը, քանի մը ամիսէ ի վեր: Կարմիր բանակին արագ զօրացրուումը, որ կարեւոր է արտադրութեան վերահաստատման՝ նոյնքան հրամայական է:

Պէտք եղաւ պահել իգական սեռին աշխատանքը որ պատերազմին մեծ չափով գործածուած էր: Բայց անոնք պատանիներու իսկական զօրաշարժի մը դիմեցին: Այս քաղաքականութիւնը արդէն պատերազմէն առաջ կը գործադրուէր, բայց երբեք այս աստիճան: 1.060.000 երկու սեռէն երիտասարդներ պիտի կանչուին 1947ին, որոնց 300.000 մարտին հաւաքուեցան :

Այս տղաքը (որ տասնըհինգ տարեկանին կը կանչուին) ուղղակի գործարանի աշխատանքի չեն լծուիր: Անոնք կը ղրկուին նախ արհեստագիտական կամ աշկերտութեան դպրոցներ որուն դասընթացքը մէկ տարիէն նուազ է, թէեւ ասոնք անկախ դպրոցներ չեն որ տղան աւարտելէ վերջ ընտրէ իր գործը, կամ գործատունը: Դպրոցը ուր դրուած է (եւ որ ինք իր նախասիրութեան համեմատ կ'ընտրէ, կը բաւէ որ ծրագրին նախատեսութեան մը համաձայն ըլլայ) ուղղակի գործատան մը կամ մթերանոցի մը կը պատկանի, եւ ընդհանրապէս կից է անոր: Այնպէս որ սկսնակը քանի մը քայլ ունի դէպի արհեստանոցը՝ ուր ինքնաբերաբար կոչուած է մտնելու :

Այսուհանդերձ դեռ կը մնային չգործածուած կամ դէշ գործածուած հարիւրաւոր ձեռքեր զորս արտադրութեան մղեց կառավարութիւնը: Անոնք որ որոշ գործ մը չունէին (տանտիկին, հանգիստի կոչուածներ դեռ ի վիճակի աշխատելու), անոնց ալ հայրենասիրական զգացումներուն դիմեցին, կոչը միացնելով «ոչ աշխատաւորի» սնունդի պարենատոմսին վրայ զգալի զեղչով մը :

Այս միջոցները բաւական չէին պատերազմի պատճառով բացուած պարապը լեցնելու եւ ընդառաջ երթալու համար անդադար աւելցող եւ նորոգուող մեքենաներու պահանջին, մտածեցին, ուրեմն, տնտեսական սպասարկութեան (ճարտարարուեստ եւ առեւտուր) բազմաթիւ պաշտօնեաներու մասին: Ստիպեցին որ ամէնէն քիչ օգտակարները փոխեն գրասենեակը եւ երթան արհեստանոց: 1946ին 720.000 պաշտօնեաներ արտադրական աշխատանքներու մէջ մտան: Եւ այն յանձնախումբը որ ծրագրով կը զբաղի, տնտեսական սպասարկութեան պաշտօնեաներուն վրայ 20 առ հարիւր զեղչ մը նախատեսած էր, սակէ կարելի է եզրակացնել որ այս փոփոխման ընդհանուր թիւը երեքուկէս միլիոնը պիտի անցնի: Եւ տակաւին ոստիկանութիւնը մէջը չէ (M. V. D. այսինքն հին կէփէու), ոչ կրթական մարմինը, ոչ ալ ոչ տնտեսական նախարարութեան եւ քաղաքապետութեան պաշտօնէութիւնը :

Այնպէս ինչպէս պատահած է Սթախանովեան մեթոտներու ծաւալման համար, այս շատ խիստ միջոցը ինքնակամ շարժման մը երեւոյթը առնելով ունեցած է իր հերոսները: Այս պարագային հերոսուհի մըն է, Կալինա Սէրկիէնքօ, գործատան մը մէջ հաշուապահ: Այս կինը հայրենասիրական թափով մը թողուց գրասենեակը եւ գնաց արհեստանոց, եւ կարճ աշկերտութենէ մը վերջ յաջողեցաւ հարուածային բանուորուհի մը ըլլալ : Իր օրինակին հետեւեցան տասնեակ հազարաւոր պաշտօնեաներ :

Պաշտօնէութեան դէմ յարձակումը ընկերվարական վերաշինութեան համար դարձակէտ մը եղաւ: Մինչեւ հիմա պաշտօնեաները մենաշնորհեալ վիճակ մը ունենալով՝ դասակարգեր եւ վարչաձեւերուն վերին մարմինը կը կազմէին: Այն միջոցները որ ձեռնարկուած են անոնցմէ մէկ մասին դէմ (միեւնոյն երեւոյթը տեղի ունեցաւ կոլխոզի վարիչներուն համար), անտարակոյս կը հաստատեն բանուորի անհրաժեշտ պէտքը ուրկէ կը տառապի ճարտարարուեստը, բայց, միեւնոյն ատեն, յատկանշական է վարչաձեւերուն համար, որ չվարանեցաւ զոհելու որոշ տարրեր որոնց վրայ կը յենուր մինչեւ հիմա: Այս առթիւ պէտք է ըսել որ մաքրագործման վերջին ալիքը եւ համայնավարութեան վերակենդանումը ուղղուած էին ընկերութեան վերին խաւերուն դէմ (պաշտօնեայ, արհեստագէտ եւ մտաւորական), եւ խնդիրը կը վերաբերէր անիշխանական եւ մակաբուծական ձգտումները կարգի հրաւիրելու :

Վարչութեանց, կուսակցութեան, սէնտիքաներու եւ կոլխոզներու մէջ, կառավարութիւնը զանգուածին դիմեց թարմ արիւն մտցնելու այն դասակարգերուն մէջ որոնք իրենց դերը չէին կատարեր այլեւս, եւ լաւ ըրաւ վարչաձեւերուն նոր ամրակայացումի եւ ընկերային խաւերուն մէջ նոր յարդարումի մը տեսակէտէն:

ԿԱՐՍՓԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱՅԻՐԻ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի: Գ. տարի թիւ 2, Մարտ 1947, ճոխ եւ ընտիր բովանդակութեամբ: Մասնաւոր գլուխ մը նուիրուած է նկարիչ Մելքոն Քէպապճեանի, շարք մը պատկերներով: Տարեկան բաժնեգին 3 սթերլին: Հասցէ — A. Dzaroukian, B. P. 372, Alep (Syrie):

ՀԱՅ ՄՏՔԻՆ ՀԱՐԿԸ ԵՂԵՌՆԻՆ, գրեց՝ Միքայէլ Շամտանճեան: Բ. տպագրութիւն: Մատենաշար Նայիրի թիւ 3: Կը տրուի միայն «Նայիրի» ամսագրի բաժանորդներուն, իբրեւ նուէր:

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԷՆ, պատմուածքներ, գրեց՝ Պարոյր Զ. Մասիկեան: 320 էջ: Գին 60 եգիպտական դահեկան: Հասցէ — B. Z. Massiguian, 52 rue Maleka Farida, Le Caire (Egypte):

ԱՐԱ ԳԱՐԹԷՒԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Ապրիլ (Յառաջ). — Վերջերս շարք մը երաժշտական վայելքներ ունեցանք շնորհիւ մեր երաժշտագէտներէն՝ Գ. Գ. Գէրպէրեանի, Գ. Ալէմշահի եւ Վ. Սարգիսեանի յաջողապէս սարքուած համերգ–նուագահանդէսներուն: Կարճ դադարէ մը վերջ ահաւասիկ Գ. Արա Գարթեւեան՝ մեր մէջ, որ Ռատիօյի նուագախումբին եւ Արմենիա երգչախումբին հետ մեզի պարգեւեց անկեղծ վայելքը, 13 Ապրիլ, Կիրակի, Ռիւ տ'Ալժէի թատրոնին մէջ:

Յայտագրին մեծ մասը իր հեղինակած գործերն ըլլալով, ունկնդիրները մասնաւոր հետաքրքրութեամբ հետեւեցան:

Սպենտիարեանի եւ Տէր – Ղեւոնդեանի գործերը եւ ղեկավարին հեղինակութիւններէն մասնաւորապէս Գեղջկական տօնը, Հովը եւ Պըճիճկօն մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցան: Մեղեդիները հայ եկեղ. երաժշ. խորհրդաւոր տպաւորութիւնը թողուցին, նոյնպէս Օրօրը, որոնց հոգեթով թմրութիւնը վանեց՝ Հովին աղմուկը: Շատ տկարճ բայց բնութեան տարրերու կռիւը խտացուցած՝ այս աքանչելի գործին մէջ. Գարթեւեան վարպետօրէն դասաւորած էր հովին սոյլը եւ իրերուն բախումը արտայայտող երանգները: Հաւանաբար ներշնչուած էր մեր Մարսիլիոյ միսթրալէն, որ քանդումներու սարսափէն ղերծ պահելով հանդերձ կծկուած դիրքի մէջ կը պահէ մեզ եւ տերեւները՝ թափելով պարել կուտայ:

Գեղջկական տօնը հարազատ արտայայտութիւնն էր գիւղի երիտասարդներու զուարթ կանչերուն, կայտառ պարերուն, սիրադեղ զոյգերու հոյաւորութեան: Սրինգինսուր եւ վէտվէտուն հնչիւնները եւ ջութակներու կարճ թրթռացումները մեզի կուտային հիւսիսային Եւրոպայի գեղջկական տօներու զուարթութիւնը որուն հակադիր՝ հայկական սրինգին կախարդանքը բնագդաբար կը փնտռուէր սակայն :

Ամբողջ ազջիկը ինքնատիպ էր եւ զմայլելի որ կատարեալ ներդաշնակութեամբ գործադրուեցաւ Արմենիա երգչախումբին եւ նուագախումբին ընկերակցութեամբ: Նկատելի էր մերթ ընդ մերթ նուագին ուժեղ ազդեցութիւնը երգչախումբին ձայներուն վրայ, անլսելի ընելու աստիճան:

Հովիւը լերան վրայ «Թէքնիք»ի ճարտարութեան հետ՝ կրցաւ տալ զգացումներու թրթռումը: Սրինգին հմայքը զառնուկներու հօտին վրայ տարածուելով կը հասնէր մեզի: Բլուրէ բլուր անցնող հովիւին հետ՝ սրինգին մօտեցող ու հեռացող ձայնին արձագանգը սակայն նուագախումբը միօրինակ արտայայտեց:

Յայտագրին մեծ մասին մէջ տեղադրուած էր երգչուհի Օր. Վարժապետեանին, որ մեներգներէն զատ երկրորդ մասին՝ Անուշ օփերայի մէկ արարը յաջողապէս երգեց երգչախումբի եւ նուագախումբին ընկերակցութեամբ: Յուսալի է որ երկար դադարէ մը վերջ իր սիրելի ասպարէզը ողջունելով կրկին, Օրիորդ Վարժապետեան ասկէ վերջ հայ բեմերէն պիտի սփռէ իր թովիչ ձայնին նախկին տպաւորութիւնը:

Անուշի այս արարին վրայ կատարած բարեփոխումներով եւ առ հասարակ իր երաժշտութեան ընտրած սեռին մէջ՝ Գ. Գարթեւեան կը ձգտի մեզ առաջնորդել միջազգային երաժշտութեան ասպարէզին մէջ ուր դեղեցկին տուած անծանօթ յուզումներ դիմաւորելով անզգալաբար կ'ենթարկուինք «Արուեստը հայրենիք չունի»ի տեսակէտին, ինչ որ սակայն յարաբերական իմաստով կ'ըմբռնէ հայ հասարակութիւնը:

Թատրոնի աթոռներէն շատերը երիտասարդներունդին կը սպասէին, որ դժբախտաբար բացակայ էր: Դիտողութիւն մըն ալ կազմակերպիչ յանձնախումբերուն որոնց գործերուն մէջ կը տիրապետէ եւրոպականանալու ճիգը:

Խօսքս յայտագրի մասին է որ խմբագրուած էր Ֆրանսերէնով: Ոչ միայն հայերէն պէտք էր գրուէր այլ եւ բացատրուէր իւրաքանչիւր երգին, արուեստագէտին ներշնչման տունտուող նիւթը, ինչպէս ըրած էր Գ. Ալէմշահ՝ իր Աւարայրի պատերազմին մէջ: Այլապէս պէտք չէ դատապարտենք հասարակ ժողովուրդը որ անկարող թափանցելու երաժշտութեան արուեստին՝ նուազ հետաքրքրական կը գտնէ զայն:

ՍԼԱՔ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՏԷՍԻՆ, 14 Ապրիլ (Յառաջ). — Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի դպրոցին Կրթական Մարմինը ընտանեկան հաճելի հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր երէկ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ.Յ.Դ. Տան մէջ, ուր մասնաւորապէս հրաւիրուած էին դպրոցի աշակերտներուն ծնողները: Դժբախտաբար, շատեր կը փայլէին իրենց բացակայութեամբ: Կրթել իրենց զաւակները հայեցի դաստիարակութեամբ այո՛. բայց պէտք է հետաքրքրուիլ նաեւ կրթարանի հոգերով, զօրավիգ հանդիսանալ անոր յառաջդիմութեան: Խնջոյքը անցաւ շատ զուարթ: Կրթ. Մարմնի ղանձապահ ընկ. Ս. Առաքելեան համառօտ զեկուցում տուաւ դպրոցին նիւթական վիճակի մասին: Իսկ հաշուապահ Գ. Արամ Միքայէլեան մանրամասնօրէն պարզեց բարոյական թէ նիւթական պատկերը: Դպրոցը կրցած է հաւասարակշռել իր պիւտճէն, շնորհիւ Կ. Խաչի մասնաճիւղի անխոնջ ջանքերուն, Ֆ.Կ.Խաչի Շրջ. վարչութեան ընձեռած կանոնաւոր օժանդակութեան եւ ազգային կրթութեան նախանձախնդիր ու խղճամիտ նուիրատուներու նիւթական աջակցութեան:

Խնջոյքին սեղանապետ ընտրուեցաւ Գ. Աբրահամ Սալլապաշեան, որ իր պաշտօնը կատարեց շատ լաւ, մեղուի մը նման բոլոր սեղաններէն հաւաքելով ինչ որ անհրաժեշտ էր ջերմիկ ու չէնշող մթնոլորտ մը ստեղծելու համար:

Կրթական Մարմինը իւրաքանչիւր սեղանի նուիրեց խմիչք ու աղանդերներ կարմիր հաւկիթներով: Ներկաներուն բաղձանքին տեղի տալով դարձեալ նուիրատուութեան ցանկ մը բացուեցաւ եւ կարճ ժամանակի մէջ գումարը բարձրացաւ 11 հազարի: Այս առթիւ Գ. Մանուկ Գրիգորեանը, հակառակ բազմանդամ ընտանիքով ծանրաբեռնուած ըլլալուն, երկու հազար ֆրանք նուիրեց: Ան յաճախ քաջալերած է կրթական թէ ազգային ձեռնարկները՝ առատաձեռնութեամբ մասնակցելով անոնցմէ ներու թէ նուիրահաւաքութեանց:

Խնջոյքը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին մը, դպրոցին աշակերտ-աշակերտուհիներու մասնակցութեամբ: Անոնք իրենց պարերով, արտասանութիւններով թէ երգերով պայծառացուցին մեր հոգիները:

★ Ապրիլ 20ին պիտի կատարուի Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օծման արարողութիւնը Արտաւազդ արք.ի կողմէ: Հրաւիրուած են նաեւ հայ կաթոլիկ եւ աւետարանական եկեղեցւոյ հոգեւոր պետերը: — Գ. Պ.

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎԸ

ԼԻՈՆ, 14 Ապրիլ (Յառաջ). — Ապրիլ 13ին գումարուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Երիտասարդական Միութեան Կեդրոնական Ֆրանսայի անդրանիկ ներկայացուցչական ժողովը:

Ժողովին կը մասնակցէին 13 պատգամաւորներ վճռական ձայնով, 8ը՝ խորհրդակցական:

Լիոնի «Նոր Սերունդ»ի կողմէ ընկեր Արամ բարի գալուստ մաղթելով պատգամաւորներուն, մէկ վայրկեան ոտքի հրաւիրեց ներկաները, յարգելու համար յիշատակը բոլոր յայտնի եւ անյայտ հերոսներուն որոնք ինկան հայրենիքի ազատագրութեան ճամբուն վրայ: «Ճիշդ Ապրիլ ամսուն էր, որ Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցաւ կոտորածը եւ աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր զոհ գացին դիւային ծրագրի մը: Թրքական բարբարոս կառավարութիւնը վճռած էր բնաջնջել հայ ժողովուրդը, բայց քանի մը տարի վերջը, 1918 Մայիսին հայ ազատատենչ ժողովուրդը կենաց ու մահու կռիւ կը մղէր Թուրք բանակին դէմ: Այդ օրերու հերոսամարտերէն էր որ ծնաւ մեր բոլորիս սիրելի եւ պաշտելի հայրենիքի կազմութիւնը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը»:

Ներկայացուցչական ժողովը ընտրեց իր դիւանը եւ անմիջապէս անցաւ օրակարգի: Գլխաւոր խնդիրն էր Կեդր. Ֆրանսայի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Շրջ. Վարչութիւնը:

Սիրելի «Յառաջ», ի՜նչքան յուզիչ էր տեսարանը եւ կազդուրիչ: Տեսնելու էիր թէ ինչպէս այս օտար ափերու վրայ ծնած ու մեծցած սեւաչեայ երիտասարդները կարտայայտուէին յստակ ու բովանդակալից, մայրենի քաղցրահամ բարբառով: Ուրկէ՞ սորվեցան արդեօք, ինքզինքիս կը հարցնէի, այսպէս խօսիլ, գրել ու կարդալ: Մերերէց ընկերներէն մէկը յուզուելով այդ տեսարանէն, խօսք առաւ ու ճիշդ այս բառերով ըսաւ.

— «Ես բախտ չունեցայ դպրոց երթալու, բայց բախտ ունեցայ Դաշնակցութեան դպրոցին մէջ ստանալ իմ կրթութիւնս եւ կը տեսնեմ որ դուք ալ նոյն ձեւով է որ կը սորվիք մեր անմահ լեզուն: Ապրի՛ք, հազար ապրիք»:

Ժողովը տեւեց մէկ օր: Պատգամաւորները պարզեցին իրենց տեսակէտները Շրջ. ընտրութեան առթիւ: Ժողովը միաձայնութեամբ ընտրեց իր վարչութիւնը եւ տուաւ զանազան որոշումներ: Ժողովը բացուած էր «Յառաջ Նահատակ»ով, իսկ երբ նախագահը կարդաց Շրջ. Վարչութեան անդամներուն անունները, բոլորը յոտնկայս եւ միաբերան երգեցին «Մշակ Բանուոր»ը եւ այսպէս փակուեցաւ ժողովը:

Արամ Մկրտիչ

ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ

(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Ուրեմն,

— Տալ մեր տառմանն, ԲԱՑԻ ԼՄԱՆ: այնպէս ինչպէս ապրեցար զայն ու ապրեցան զայն քու եղբայրներդ:

×

Ու կ'ըսեմ քեզի.

Տղաս, (ներէ ինծի որ այս կոչականը գործածեմ հօրդ փոխարէն որուն պատկերը այնքան սրբտայոյզ գեղեցկութեամբ մը, սիրով, սրբազան candeurով մը կը պտըտցնես գիրքիդ մէջ, ու փոխարէն մօրդ որ միջնադարեան սրբուհիի մը նման կ'երեւայ էջերուդ քօղին ընդմէջէն, ետեւէն ու այնքան նման է, խորհրդանիշ, մեր բոլորին մայրերուն), դուն պարտք ունիս:

Դուն, ինծի չափ, թերեւս նոյն իսկ աւելիով գիտես որ քու գիրքիդ ամէն մէկ գիրին չափովը եւ աւելիովը հոգիներ, հոգիներ, հոգիներ կը մընան ողջ այն վայրերուն ուր իրենց մարմինները առին իրենցմէ անպատմելի վայրենութեամբ մը: Բայց ապահովաբար չես գիտեր որ գիրքիդ գիրերուն ամէն մէկին չափովը ու աւելիով հոգիներ, հոգիներ, հոգիներ, էն քիչը շաբաթը հեղ մը, կը խուժեն իմ վրայ, ինծի պոռալու իրենց անսփոփ, անցամաքելի ցաւը, ուրուականներ, բայց տարօրէն իրաւ: Անոնք, այդ հոգիները իրբեւ, թափառելու դատապարտուելէ առաջ քու ժողովուրդդ կը կազմէին, աղեկ օրերուն: Անոնք, այնպէս ինչպէս կ'ուրուանան քու էջերէդ, ու ինչպէս կը սպառնան իմ ուղեղին, հաւասար էին քու տիկինեներուդ եւ պարոններուդ, առնուազն երբ մարդկեղէն չէինք, պատկառե՛ր՝ քու ցեղիդ բոլոր շնորհներովը: Ու էին, նոյն ատեն, հարիւր անգամ աւելի իրաւ, աւելի արդար, աւելի զգաստ, աւելի մարդ՝ քան այդ քու տիկինները ու պարոնները, ցաւը հանդուրժելու, զրկանքը ուրիշէն այդ ուրիշին բարիքին փոխակերպելու, զրկանքը հաղթելու ու ամայքները ծաղկազարդելու, աշխարհը շէնցնելու ու հոգին անուշցնելու արարքներուն մէջ: Իրա՛ւ էին մանաւանդ մեծութեամբը, սրբութեամբը, ազնուութեամբը, քաղցրութեամբը իրենց ներքին տիեզերքին: Ու քու տիկինները ու պարոնները զգացած են ասիկա, քու էջերէդ, երբ կը հաւատեն, զայն կարդալէ վերջ, թէ հակառակ քու անհուն տառապանքիդ, չէին գտած ատելութեան, վայրագ որքան արդար վրէժին սեւ ու կարմիր հովիտը: Ասիկա ահաւասիկ ես կը նկատեմ փաստը քու ժողովուրդիդ ոսկեղէն գերազանցութեան:

— Պզտիկ չափու վրայ՝ երբ դուն առանց ուզելու, թերեւս գիտնալու ալ, կ'ազատիս քու զաւակներէդ, անոնց հանդէպ պահելով մարդկային քու անուշութիւնը, գինո՞վ՝ քու պապերուդ փորձառութեան, քու պապերո՞ւդ, այնքան մանգաղներէ վերջ, դարձեալ հասկցե՛ր, այդ հողերուն վերեւ:

— Մեծ չափու վրայ՝ երբ ազատութեան, արդարութեան, կարճ դադարով մը քաղաքակրթութեան մեր օրերու ախոյեանները կը յաւակնին թէ կը ծառանան չարիքին պետութեան դէմ, անոր տրամադրելով ամէն բարիք ու պաշտպանութի՛ւն ...

Դուն կը հասկնաս քու ընելիքը:

— Տալ մեր տառման, ոչ թէ այդպէս քանի մը հարիւր էջերու վրայ, այլ այն ընդարձակութեամբ որով տեսարանուեցաւ անիկա մեծ կայսրութեան մը բոլոր քաղաքներուն, սարերուն ու ձորերուն, ջուրերուն ու կրակներուն ետեւէն ...: Տալ այնպէս մը որ այլեւս իրենք զիրենք քաղաքակրթութեան ջահակիր յայտարարող ժողովուրդներու վարիչներ զգուշ մնան սատղաճարդ դրօշով պանծալոր մարտանաւեր զրկել, ի նշա՜ն եւ ի պատիւ քաղաքակրթութեան, այն ջուրերուն ուր աճեցաւ սերմը ոճիրներու ոճիրին եւ եղաւ պտուղ ու արարք: Ուր, թող ըլլան ապահով այդ ջահակիրները, այդ տիկինները ու պարոնները, կ'աճի ոճիրներու ոճիրին հսկայ, գեղուղէշ կաղնին, կերպարանքին մէջը ամէնէն նրբանուշ կիներուն ու ամէնէն փափկավար, քաղաքավա՛ր պարոններուն, փաթթոցն ու ֆէսը հիմա փոխարինած գլխարկով:

Տալ մեր տառման որպէսզի առաջնորդուի ազգերու խղճմտանքը ոչ թէ մարսելու քու ժողովուրդիդ նահատակութիւնը, անոր որբերուն ցընցոտի եւ մոխիր հաց բաշխելու արարքը արժեւորելու համար իբր քրիստոնէական առաքինութիւն, այլ նահատակելու համար մանաւանդ միտքին վայրենութիւնը, այս ու նման սպանդները քաղաքական իմաստութեան փոխակերպով: Կործանեցին, մորթեցին, այրեցին ու անասնացան, տղա՛ս, անշուշտ հեշտանքով: Ու ատոր համար արժանացան, ինչպէս ըսի վերը, փառքի, պատիւի, յաղթանակի:

Տալ մեր տառման մինչեւ որ բոլոր տիկինները ու պարոնները լալու իսկ ամչնան, իրենց անհուն անկումէն:

Դուն պիտի ձգտիս այս առաքելութեան:

(Գրդ եւ վերջ) Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Վարչապետին ազդարարութիւնը

Պ. Ռամատիէ առջի օր մանրամասն լուսաբանութիւններ հաղորդեց մամուլին, օրուան հարցերու մասին: Այս առթիւ շօշափեց նաեւ զօր. տը Կոլի ձեռնարկը, առանց անուն տալու, բայց եւ առանց վերապահութեան: Ահաւասիկ իր խօսքերը.

— «Ժողովուրդի մը ուժը կը կազմուի անոր բոլոր բաղկացուցիչ հոգեւոր ընտանիքներով: Էականը այն է որ բոլոր վարդապետութեանց վերայ տիրապետէ ազգին ընդհանուր շահուն խոր գիտակցութիւնը: Սահմանադրութիւնը այն է ինչ որ է: Ան մեր գործունէութեան օրէնքն է այժմ, քուէարկուած՝ ժողովուրդի մեծամասնութեան կողմէ եւ մենք պարտաւոր ենք շարժիլ անոր շրջանակին մէջ: Օրուան այս ժամուն Սահմանադրական խնդիր յարուցանել՝ չի՞ նշանակեր խանգարել ուժերու համախմբումը եւ կենսական խնդիրներու լուծումը: Կա՛յ ազգային պարտականութիւն մը որ մեզի կը պարտադրէ ազգային կարգապահութիւն մը: Ես չեմ կարծեր թէ ոեւէ մէկն իրաւունք ունի խախտելու այդ կարգապահութիւնը: Ան որ կը ժխտէ ազգային կարգապահութիւնը, ինքզինքը դուրս կը ձգէ Ֆրանսական հասարակութենէն: Մենք պէտք է զգուշացնենք ան որ անխոհեմաբար նշանախօսքեր կ'արձակէ որոնք կրնան նուաղեցնել կամ ոչնչացնել ազգային կարգապահութիւնը: Ուզենք – չուզենք, մենք ենթարկուած ենք միեւնոյն ճակատագրին, կը գտնուինք միեւնոյն նաւուն մէջ եւ ինչ որ լաւ է կամ գէշ մէկուն համար, այդպէս է միւսներուն համար ալ»:

Վարչապետը յետոյ պարզեց կառավարութեան հիմնական հոգերը — տնտեսական, քաղաքական, գաղթային եւայլն: Եւ նորէն շեշտեց թէ ֆրանսական Միութեան փրկութիւնը կը պահանջէ ազգային կարգապահութիւն մը: «Ֆրանսան պէտք է ապացուցանէ թէ կրնայ պաշտպանել ինքզինքը: Այն ժողովուրդները որ կը կասկածին մեր ուժէն պիտի հեռանան մեզմէ: Նախարարական համերաշխութիւնը չէ խզուած: Երէկուան նիստին մէջ տրուած որոշումները ընդունուեցան դահլիճին բոլոր անդամներուն կողմէ»:

★ Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն իր առջի օրուան նիստին մէջ բանաձեւ մը քուէարկեց որով կը բողոքէ Մատակասքարի երեսփոխաններուն ձերբակալութեան դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ նորէն անելի մը մատնուեցան Եչ. օր, Աւստրիոյ դաշնագրին առթիւ: Պ. Մոլոթով կը պահանջէր Աւստրիայէն վտարել 500.000 տարագիրներ, դաշնագրին գործադրութենէն վերջ, վեց ամսուան ընթացքին: Միւս երեք նախարարները մերժեցին այս առաջարկը: Զօր. Մարշըլ բացատրեց թէ այս խնդիրը կրնայ կարգադրուիլ համաձայն Միացեալ Ազգերու բանաձեւին որ քուէարկուեցաւ անցեալ աշնան:— Աւստրիոյ բնակին թիւը նշանակուեցաւ 53.000, սպայ եւ զինուոր: Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչը նորէն պնդեց հողային պահանջներուն վրայ:

ՀԷԼԻԿՈԼԱՆՏ ԿՂԶԻՆ, Հիւսիսային ծովու գերման միջնաբերդը քանդուեցաւ երէկ, ուրբաթ, անգլ. իշխանութեանց կողմէ, որոնք 6500 թոն պայթուցիկ զետեղած էին անոր ամրութեանց մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը, կոմս Սֆորցա, թշնամական ցոյցի մը ենթարկուեցաւ առջի օր, քանի հազար գործազուրկներու կողմէ (նախկին զինուորներ): Երբ իր պաշտօնատունէն կ'ելլէր — թար անգլեւիտալական պայմանագիրը ստորագրելու համար, ցուցարարները կառքէն դուրս քաշեցին ծերունի նախարարը, խոշտանգեցին եւ խորհրդարան տարին իբրեւ պատանդ: Մեղադրանքը այն էր թէ Սֆորցա կը խափանէ արտագաղթը դէպի Արժանթին: Երբ ամբոխը խորհրդարանին առջեւ հասաւ, դուռը ամրապէս փակուած էր եւ 75 տարեկան նախարարը յաջողեցաւ համոզել որ ազատ ձգեն զինքը: Դաշնագրի ստորագրութեան ատեն, դիտուեցաւ որ ճակատը ճմլուած է, աչքերը կարմրած, փողկապը քակուած:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ երկու հրեայ ահաբեկիչներու կախաղաններն ալ հաստատուեցան, իսկ երրորդի մը մահապատիժը վերածուեցաւ ցկեանս բանտարկութեան:— Եւրոպայի ամբողջ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրուած է, գտնելու համար այն մարդը որ շինած էր Լոնտոնի գաղթային պաշտօնատան մէջ ձգուած ռումբը: Բարձր պաշտօնատար մը եկած է Փարիզ, փնտռելու համար այն 25—30 տարեկան աղջիկը որ պաշտօնատուն տարած էր ռումբը, անգլ. թերթի մը մէջ փաթթելով:

ՆՈՐ ՊԱՅԹՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցան Թէքսաս քաղաքին մէջ, (Մ. Նահանգներ), քանդելով մնացեալ մասերը: Զոհերու թիւը ճշդուած չէ տակաւին: Կարգ մը թերթեր մինչեւ 2000 կը հաշուեն մեռեալներուն թիւը, ուրիշներ՝ 650—700, իսկ վիրաւորներուն թիւը՝ աւելի քան 3500, որոնց շատերը կը մեռնին: Ուրիշ նաւեր ալ պայթելով ընկղմեցան:

ԳԱՏԱՐԱԳ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջակայքի հայ հասարակութիւնը՝ այս կիրակի, հանդիսաւոր քառաձայն պատարագին, որ պիտի կատարուի, բոլոր հայ նահատակներու յիշատակին, Ապրիլեան համազգային սգատօնին առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջիկայ կիրակի 20 Ապրիլին, յետ պատարագի, Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ

ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ:

Այրի Տիկին Ն. Օհանեան եւ զաւակները կը հրաւիրեն իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակը յարգողները:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԳՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլեան Եղեռնի 32րդ տարեդարձի առթիւ տեղի կ'ունենայ Սգահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղին, Ապրիլ 20ին, Նորակառոյց դպրոցին սրահը: Բանախօսութիւն եւ աւուր պատշաճի գեղարուեստական բաժին: Եկեղեցիէն անմիջապէս վերջ ժամը 11ուկէսին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին հերթական ընկերական հանդիպումը այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի ընկերուհի Ֆ. ՇԷՕՀԼԷԵԱՆ, նիւթը՝ «Արեւմտահայ կնոջ դերը հայ մշակոյթին մէջ»: Մուտքը ազատ է:

Ժամը 5էն վերջ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը: Կարեւոր օրակարգ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ա ն ո ւ շ ը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգնութեան կայանին: Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ, Երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քաղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy: Մուտքը 100 եւ 75 ֆրանք:

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Թափիպեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Թափիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Թափիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Գրըճեան ե զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կալ Սրապեաններ եւ զաւակները (Ռումանիա), Տէր եւ Տիկին Տ. Սրապեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Լ. եւ Ե. Շիմշիրեաններ, Coussaget ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Հ. Գըլճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռ. Ա. եւ Ե. Եսայեաններ եւ զաւակները (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Զաքարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկ. Զաքմաքլեան, սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

Պ. ՏԻՐԱՆ ԹԱՓԻՊԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցած է ապրիլ 3ին Մերսինի (Կիլիկիա) մէջ:

Ողբացեալը սիրուած ու յարգուած անձնաւորութիւն մը ըլլալով տեղւոյն մէջ, յուղարկաւորութիւնը կատարուած է պատշաճ հանդիսաւորութեամբ եւ յարգանքով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի 20 ապրիլ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՁԸՔԿԷՕԶԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ հոգւոյն, իր ընտանեկան պարագաներուն կողմէ: Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները:

ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԻՆԿԱՒ Մանշի ջուրերուն մէջ: Օդաչուն եւ կին մը կորսուեցան: Երկրորդ ճամբորդը, Անգլուհի մը, 20ուկէս տարեկան աղջնակը գրկած սկսաւ լողալ: Երեք ժամ տքնելէ վերջ, լքեց երախան եւ երկու ժամ եւս ջուրին երեսը մնալով, փրկուեցաւ ֆրանսացի ձկնորսներու կողմէ:

ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ մառէշալ Միլխ, Գերմանիոյ օդանաւային հրամանատարը, որ կը դատուէր Նիւրնպէրկի մէջ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործ: Ամբաստանեալը ուժգնօրէն բողոքեց այս վճիռին դէմ:

ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ, երէկ առտու, գերապայծառ Թիսօ, Սլովաքիոյ նախկին վարչապետը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ջամալեան» խումբի վարչութիւնը վիճաբանական ժողովի կը հրաւիրէ Կարտան – Գիվէրի Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ–Դուման» խումբի, Նոր Սերունդի ընկեր ընկերուհիները, Կապոյտ Խաչի անդամուհիները եւ սանուհիները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Կարտան Գիվէրի Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Գուլվառ Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Անտոք ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 20ին, ընկերվարականներու սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Միութեան Կ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, Sociétés Savantesի F. սրահին մէջ, Փարիզի շրջանի հետեւեալ մասնաճիւղերու անդամները անխտիր.— Փարիզ, Պուա Քոլոմպ, Իսի լէ Մուլինօ, Պանեէօ, Շավիլ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎՈՔԼԻՒԶ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Մոնֆավէ, ընկեր Քաջենի բնակարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Գուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. «ԱՐԾԻՒ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկո՛յ, իր ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր դպրոցին համար: Պ. Խաչիկ Զաքրեանէ 1000 ֆրանք, Պ. Ստեփան Գազազեանէ 1000 ֆր., Պ. Խորէն Գրիգորեանէ 300 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Մարիամ Վարդանեան կը փնտռէ իր երկու տալերը՝ Նեկտար Գայեան, կինը Իսկէնտէրին (Մարզուանի Անթոլիա քոլէժի կահագործ), Մարիամ Եայլաեան եւ տղաքը, Խաչատուր, Յովսէփ, Յովհաննէս, որոնք Աթէնքէն Լիոն եկած են իբրեւ գործազործ: Գրել Տիկին Հայկանուշ Տէր Յարութիւնեանի, 1 rue St. Medar, Epinay s/Seine:

Կ'ուզուին

Կառատան մէջ աշխատելու համար վարպետ մեքենավար մը եւ աշկերտ մեքենավար մը:

Դիմել կառատ «GAMISS», 60 Ave. Aristide Briand, Bagneux, Seine:

●

Pompier (tailleur) որ գիտնայ փորձեր ընել եւ ի հարկին կարենայ patronը փոխարինել: Դիմել CLINIQUE DE VETEMENTS, 63 rue Maubeuge, Peris (9): Métro Poissonnière: Ներկայանալ երեքշաբթիէն սկսեալ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ տունը աշխատելու համար լաւ գործաւորուհիներ: Ներկայանալ certificat de domicileով, Պ. Մինասեանի, 32 rue des Annelets, Paris (19), métro Botzaris, Tél. Bot. 48-19:

Ծախու կայ

Սիթրօէն 11 ch. B.L. թրաքսիոն մը ծախու է, շատ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել «Յառաջ»ին, Յ. Վ. սկզբնատառերով:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Փր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 20 AVRIL 1947 Կիրակի 20 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5015–Նոր շրջան թիւ 624 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ԿԱՊԵՐԸ ՔԱՆԴԻՆ...

Vie Soviétique, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան շաբաթական Տեղեկատուն, ուշագրաւ գրութիւն մը հրատարակած էր վերջին թիւին մէջ,— «Արիւնին ձայնը»։ Հեղինակ խորհրդային գրագէտ մը, Լէոնիտ Լէոնով, որուն գործերը թարգմանուած են շատ մը լեզուներու։

Յօդուածին առաջին տողերը ամէն բանէ կը բացատրեն։

— «Երբ թնդանօթները կը լռեն, դիւանագէտները կը խօսին։ Անոնք կը նստին կլոր սեղանին շուրջը եւ կը սկսին գրոյց մը որ լրջութենէ զուրկ չէ։ Կը գումարեն մարդկային տառապանքի փորձառութիւնները, մանրակրկիտ կը կշռեն ռազմիկներուն արիւնը եւ քրտինքը, կը կատարելագործեն այն միջոցները որ սահմանուած են պաշտպանելու յառաջդիմութիւնը ընդդէմ բարբարոսութեան»։

Միայն Մոսկուայի խորհրդաժողովը չէ որ այս տողերը կը թելադրէ ռուս գրագէտին։

Ան աչքի առջեւ ունի բոլոր միջազգային ժողովները։ Այլ մանաւանդ Պատմութիւնը, «այն պատուը որ մեկուսի կը կենայ յարգալիր, ինչպէս կ'ընէր երէկ, լսելով Սթալինկրատի ճակատամարտին որոտումը»։

— «Մնաց որ, պատուը մինակ չէ. անհամար կենդանի էակներ կը խռնուին իր շուրջը, բազմաթիւ կիներ արցունքէն ուռած աչքերով. մանուկներ խեղճուկրակ հագուստներով, վեթերաններ կռիւներու մէջ պատռտած վերարկուներով»։

Ասոնք բոլորն ալ «կ'ուզեն գիտնալ թէ ինչպէս պիտի գործադրուի դերագոյն արդարութիւնը»։

Բոլորս ալ գիտենք որ Արդարութեան խորհրդանշանը, Թեմիս, աչքերը կապ առտուածոյ հի մըն է, նժար մը բռնած։ Խորհրդային գրագէտը ոգեկոչելով այս պատկերը, կ'առաջարկէ Թեմիսը առաջնորդել «մեր արեւմտեան հանրապետութեանց ընդարձակ անապատին մէջ»։ Եւ մանաւանդ քակել կապերը, որպէսզի տեսնէ աչխատանքի բոյները քարուքանդ, երկաթի ձողերը ցիրուցան հազարաւոր քիլոմեթր տարածութեան վրայ, մէկ խօսքով՝ անասելի աւերները։

Եղրակացութի՞ւնը,— Լ. Մխութեան կորուստները կարելի չէ հաշուել տոլարներով։

— «Որովհետեւ, բաց ի արիւնէն որուն ծանրութիւնը ծանօթ է ատ հասարակ, պէտք է որ մայրերու արցունքներն ալ բան մը կշռեն»։

Հրճուեցէ՛ք, հրճուեցէ՛ք, հայրեր ու մայրեր հայաշուի,— դուք որ խեղդուեցաք արիւնի եւ արցունքի մէջ, 32 տարի առաջ։ Դուք որ մինչեւ այսօր ալ կը փնտռէք աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու ջարդուփշուր ոսկորները։

Անհաւասարկ հզօրներ, յաղթականներ, ամենակալ ուժեր ալ նոյն ողբը կ'արձակեն,— կը յիշեցնեն միլիոններու արիւնն ու արցունքը։

Ամէն պարագայի մէջ, երախտապարտ ենք որ Լէոնիտ Լէոնովի այս տողերը կը զուգադիպին մեր ժամանակակից պատմութեան ամէնէն քստմնելի եւ անմոռանալի թուականին,—1915 Ապրիլ 11/24։

Ահա ուրեմն մենք ալ կ'աղաղակենք, ինչպէս 32 տարիէ ի վեր.

— Պատմական Թեմիսի աչքերէն առաջ, բացէք օրուան յաղթականներուն աչքերը։

Մէկդի նետեցէք անոնց կապանքներն ու գոյնզգոյն ակնոցները, որպէսզի կարելի ըլլայ դտնել ե՛ւ արիւնին ե՛ւ արցունքին կշիռը։

Որովհետեւ, դուք պիտի չկրնաք ստուգել երկուքին ալ ծանրութիւնը, առանց նախապէս կշռելու Հայկականը։

Նոյն իսկ եթէ պատերազմի դաշտին վրայ հոսած արիւնը հաշուէինք, հայկականը շատ աւելի ծանր պիտի կշռէր, պահելով բոլոր համեմատութիւնները։

Մանաւանդ որ, այդ բոլոր արիւնահեղութեանց յետոյ, ամէն մէկը տիրացաւ անծայրածիր տարածութեանց եւ անգալ հարստութեանց, իսկ այս բարեմիտ ժողովուրդը ոչ իսկ թիզ մը հող կրցաւ կորզել իր հայրենի ժառանգութենէն։

Մինչ ուրիշները ուժի եւ փառքի գագաթնակէտին կը հասնէին, իրենց թեւին տակ առնելով ջարդարարն ու աւարառուն, մեր բաժինը մնաց միայն արիւն – արցունք։

Երկուքն ալ չեն ցամքած տակաւին։ Պատրաստ ենք ներկայանալու, երբ գտնեն կշիռը, Թեմիսի աչքերը բաց կամ գոց։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆ

Բոլոր գինքը մօտէն ճանչցողները վստահ եմ որ կսկիծով յիշեցին Որբերու Հայրիկը, իր մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ։

Ինքն ալ որբ մը, մեծցած Ս. Փրկչի որբանոցին մէջ. ի՜նչ գուրգուրանք ու սէր կը դնէր իր ձեռքերուն մէջ, երբ կը գգուէր գլուխը սեւուլիկ մանչուկի մը անհայր եւ անմայր։

Պոլսոյ որբանոցներուն պահապան հրեշտակն էր։ Սիրտ մը ոտ գիտէր բանալ տալ ·հարուստին քսակը, աղ-պղպեղ խօսքերով։ Գիտէր դարձեալ իր ստեղծողական ձայնը հասցնել ամէնէն քար սիրտերուն։

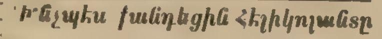
Իր հաճելի ընկերական բնաւորութեամբ շահած էր բազմաթիւ բարեկամներ, որոնք մեծ ախորժով մտիկ կ'ընէին «իր արկածները» Երեսփ. Ժողովին մէջ կամ Ազգ. Խնամատարութեան դրասենեակը։

Անկուսակցական մարդ, համակ խանդ ու եռանդ կը դառնար, երբ Դաշնակցութեան վրէժխնդիր բազուկը «մաքրողական» գործ մը կը սարքէր դաւաճանի մը գլխուն։

Այդպիսի պարագաներու տակ, «Ճակատամարտ»ի խմբագրատան մէջ գիտէինք որ Ներսէս Օհանեանի այցելութիւնը պիտի վայելէինք։ Օհանեան ներս կը մտնէր հանդիսու, կշռուած քալուածքով, զոհունակ ժպիտովը Հայրիկի մը որ հասնած էր զաւկին մէկ անառակ ընթացքին, բայց շատ ալ չէր ուզեր չփացնել զայն.

Տարիներ վերջ, երբ հոգեհանգիստ մը իր ընտանեկան պարագաներուն կողմէ, իր յիշատակը կը թարմացնէ մեր մէջ, ցաւով միայն կ'անդրադառնանք որ Պոլսեցիներուն «տղայական» մկրտուած տիպարով Հայ մարդիկ մեծ պարապ մը կը թողուն իրենց ետին։

ՍՕՍԻ

Ի՞նչպէս խանդեցին Հէլիկոլանտը

4000 ԹՈՐՓԻԼ, 9000ԱԿԱՆ, 51.000 ՌՈՒՄԲ

Ուրբաթ օր, 18 Ապրիլ, վերջնապէս պատմութեան անցաւ Հիւսիսային ծովու գերման միջնաբերդը, Հէլիկոլանտ, որ կը կոչուէր նաեւ Հիւսիսի Ճիպրալթարը։ Ամրութիւնը քանդելու համար Անգլիացիները գործածեցին մօտ 7000 թոն պայթուցիկ,— 4000 թորփիլ, 9000ական, 51 հազար ռումբ։ Թերթերը կը գրեն թէ ամրութիւնները փոշիացան, բայց ժայռը մնաց։

Անգլիական այն նաւախումբը որ պիտի վարէր գործողութիւնը, առտուն մեկնեցաւ Քուքսհաֆընի նաւակայքէն։ Առջեւէն կ'երթար փոքր նաւ մը, «Լասսօ», որ Հէլիկոլանտի կապուած էր պայթուցիկ պարանով մը։ Քանի մը ժամ առաջ հարիւրի չափ մարդիկ, կղզիին վերջին բնակիչները հեռացած էին։ Պայթումը տեղի պիտի ունենար ժամը 11ին (ֆրանսական ժամով 12)։ Նախ չարք մը որոտումներ տեղի ունեցան, փախցնելու համար թռչունները, որպէսզի ողջակէզ չդառնան։ Հրամանատարը «Լասսօյ»ի մէջ դիրք բռնած, կը սպասէր որ ժամը 12 զարնէ Լոնտոնի մեծ ժամացոյցը — «Պիկ պէն»— որուն կապուած էին անթելով։ Ժամը 12, ահռելի պայթիւն մը որ կը յիշեցնէր հիւլէական ռումբի փորձը Պիքինիի մէջ։ Վեց վայրկեան վերջը ծուխի ամպեր կը բարձրանային 2500 մեթր բարձրութեամբ եւ 1500 մեթր լայնութեամբ։ Տասը վայրկեան վերջը պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէր թէ «գործողութիւնը կատարուած է համաձայն ծրագրին»։ Հէլիկոլանտի գերմանական միջնաբերդը քանդուած էր պաշտօնապէս։ Ճիշդ երկու տարի առաջ, օրը օրին, հազար անգլիական ռմբաձիգ օդանաւերու գործողութիւնն էր որ կը լրանար։

Փարիզի մէջ, Սէն Մորի դիտարանը կրցաւ արձանագրել ցնցումը։ Թերթերը կը գրեն թէ իրբեւ ողջ անասուն կղզին մնացած էր միայն մէկ նապաստակ։ «Անոր բոլոր եղբայրները եւ զաւակները զոհ գացած էին օդանաւային ռմբակոծութիւններու։ Անգլիացիները վանդակ մը պատրաստեր էին եւ թակարդներ լարեցին բռնելու եւ հեռացնելու համար, բայց անօգուտ»։

500.000 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐ բժշկական քննութեան պիտի ենթարկուին հոկտեմբերին, վերամուտի առթիւ։

ՏԷՍԻՆԻ ՆՈՐԱՇԷՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

որուն օծումը կը կատարուի այսօր, կիրակի, նախագահութեամբ Արտաւազդ արք.ի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«ԿՐՆԱՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՑԱՆԳԻԼ»

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի քաղաքական շրջանակները կը շարունակեն զբաղիլ Նախագահ Թրումընի առաջարկով,—400 միլիոն տոլար տրամադրել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ։

Ուրբաթ օր վիճաբանութիւնները վերսկսան Մ. Նահանգներու ծերակոյտին մէջ։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, հանրապետական ծերակուտական մը դիտել տուաւ թէ Մ. Նահանգները զինուորական եւ ելմտական օգնութիւն ընծայելով Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, աւելի շատ ռուսական արշաւանք մը կը գրգռեն քան կը վանեն։ Եւ բացատրեց թէ նախագահին ծրագիրը կը տրամադրէ այնպիսի կարգադրութիւններ որոնք «միայն պատերազմի կրնան առաջնորդել։ Բուն իսկ այն իրողութիւնը թէ մենք՝ Ռուսիոյ սահմաններու շուքին տակ այդպիսի քայլ մը կ'առնենք այս միջոցին պատրուակ պատճառ պիտի դառնայ աւելի արագօրէն շարժելու նոյն ազգերուն դէմ, եթէ այդ է իր միտքը։ Ռուսիա իրաւունք ունի ըսելու թէ Մ. Նահանգները կը փորձեն գերիշխանութիւն հաստատել իր սահմաններուն վրայ, եւ այս պատճառով իսկ, պիտի արշաւէ այդ երկիրները, պաշտպանելու համար իր սահմանագիծերը»։

Ուրիշ ծերակուտական մը, որ նոր վերադարձած էր Յունաստան եւ Թուրքիա կատարած պտոյտէ մը, յայտարարեց.— «Ողբալի է Յունաստանի վիճակը. կը վախնամ թէ պիտի հարկադրուինք գործել երկար ատեն, մինչեւ որ կարենայ ոտքի կանգնիլ»։

★ Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդի ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, մեծամասնութեամբ մերժուեցաւ խորհրդային պատուիրակութեան մէկ առաջարկը որ կը տրամադրէր Միացեալ Ազգերու հսկողութեան տակ դնել Յունաստանի ըլլալիք ամերիկեան օգնութիւնը։ Այս առաջարկին դէմ խօսեցաւ նաեւ ֆրանսական պատուիրակը։ Իսկ բրիտանական ներկայացուցիչը դիտել տուաւ թէ ինչ որ Մ. Նահանգները կ'ընեն Յունաստանի համար, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ այն ինչ որ կ'ընէ Խ. Միութիւնը Լեհաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ ուրիշ երկիրներու համար։ «Դժբախտաբար կացութիւնը տարբեր է, որովհետեւ Խ. Միութիւնը Միացեալ Ազգերուն լուր տուած չէ իր ձեռնարկներու մասին։ Մենք գիտենք որ համաձայնութիւն մը կնքուած է յունիս 8ին, Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ, զէնք եւ ռազմանիւթ ճարելու համար։ Մենք մասնաւոր յանձնախումբ մը չղրկեցինք Եուկոսլաւիա, հսկողութիւն կատարելու համար»։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԱՌՋԵՒ...

Յունաստանի կառավարութիւնը խնդրած է Մ. Նահանգներէն նաւաբաժին մը ղրկել Սելանիկ, իբրեւ ցոյց, նկատի առնելով որ Եուկոսլաւիոյ մէջ մարզուած հրոսակներ նոր համախմբումներ կը կատարեն թուրքեւյունական սահմանագլուխին վրայ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամերիկեան կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնած է այս ծրագրին։ Աթէնքի ամերիկեան դեսպանատան գործակատարը յայտնած է Յունաստանի վարչապետին թէ Մ. Նահանգները «ամենամեծ նաւային ուժը» պիտի ղրկեն Սելանիկ, Մայիս 21ին։ Յոյները խնդրած են նաեւ որ ամերիկեան մարտանաւերէն օդանաւներ թռչին ապստամբութեան միջնաբերդին վրայ, Եուկոսլաւիոյ մերձակայ լեռներուն մէջ։ Արդէն իսկ ամերիկեան նաւախումբ մը կը գտնուի Կրետէ, ուր մարտանաւերը կը մաքրուին եւ կը ներկուին, հանդիսաւորապէս Պոլիս մտնելու համար։ Այս նաւաբաժինը Սելանիկ պիտի այցելէր ամառը, բայց հիմա քանի մը շաբաթ առաջ պիտի երթայ, նկատի առնելով Յունաստանի առաջարկը։

ՏՈԼԱՐԻ ԵՒ ՍԹԵՐԼԻՆԻ անկումը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է Փարիզի մէջ։ Թերթերը կը գրեն թէ սեւ շուկացիներ 180—195 ֆրանքի կը ծախէին տոլարը (երկու տեսակ), որ բարձրացած էր 375ի, իսկ սթերլինը կ'առաջարկուէր 530ի։

ԴԱՒԻՆ ԳԻՇԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ծանօթ հրապարակագիր մը, հանգուցեալ Միքայէլ Շամտանճեան, որ հրաշքով ազատեցաւ Հայաջինջ Սպանդներէն, իր տպաւորութիւնները հրատարակած էր տարիներ առաջ, — « ՀԱՅ ՄՏՔԻՆ ՀԱՐԿԸ ԵՂԵՌՆԻՆ»։ Շատոնց սպառած այս գրքոյկը այս օրերս Երկրորդ տպագրութեամբ լոյս տեսաւ Հալէպի մէջ, իբրեւ Գ. հատորը «Նայիրի» Մատենաշարին։

Անհատական հատուած մը, որքան պարզ նոյնքան ճանճնելի —

Այդ օրը երեք բարեկամներ, խանութի մը առջեւ, երդիքին տակ կեցած, կը խօսակցէինք։ Տատրակի մը ծիրտը յանկարծ վերէն իմ գլխարկիս վրայ ինկաւ. ես մտահոգ եղայ անոր ձգելիք աւրանքին համար, իսկ գրավաճառ բարեկամ խօսակիցս, անկեղծ ցանկութեան փայլով մը աչքին մէջ, երանեց զիս այդ բարեգուշակ միջադէպին համար և աւաղեց որ անմասն էր ինքայդ բարիքէն։ Չէր կատակեր, լրջութեամբ կը խօսէր։ Նոյն իրիկուն երկուքս ալ, շատերու հետ, անակնկալօրէն ձերբակալուեցանք, ես վերադարձած եմ արդէն, իսկ ան յաւէտ բացականերէն պիտի մնայ։ Իրա՞ւ, կատարուեցա՞ւ Խորհուրդը... Ո՞վ գիտցաւ երբեք Խորհուրդը։

Ուրեմն այն օրը, դաւը արդէն մթնոլորտին մէջ էր, եւ իրիկուան կը սպասէր որ վար իջնէր։ Չէ՞ մի որ դաւը կը վախնայ լոյսէն, եւ մութը միշտ դաշնակից ունի իրեն։

Ինչո՞ւ մեր հոգիները, գոնէ օդերու թռչուններու չափ, չունեցան կանխազգացութիւնը դաւին որ կը հասուննար այդ օրը, արեւին տակ, ինչպէս բոլոր ծաղիկները եւ թոյները կը հասուննան։

Դիտուած է թէ հեռակայ դաւ մը, որ հասուննալու գալարումներ կը կատարէ, աւելի՛ կը զգացնէ ինքզինքը մեզի, մինչդեռ նոյն այդ դաւը, երբ մեր անմիջական մերձաւորութեան մէջ է, աննըշմար կ՚անցնի մեզմէ եւ անապական միամտութիւն մը կը թողէ մեր հոգիին մէջ։ Ինչո՞ւ արդեօք։ Անո՞ր համար որ մարդը որսն է սահմանուածին եւ պէտք է կատարուի ինչ որ յեղլի չէ։

Ամիս առաջուընէ լսած էինք ցանկի մը պատրաստութիւնը կառավարութեան մէջ, և այդ վերջին օրը, ոչ մէկը բան մը գիտցած էր դաւին մարմնաւորութեան մասին։ Մեծ է Խորհուրդը, որքան անչափելի եղաւ դաւը։

×

Մութը պատած էր արդէն ամէն կողմ, եւ դաւակից շամանդաղները գիշերին, դաւին որսերը իրարմէ զատած են։ Ոստիկանութեան տնօրէնութիւնը, դաւին գործադրիչը իր բոլոր ճիւղերով, մասնաճիւղերով եւ ստորամասնաճիւղերով, գործի սկսած է, խայտաբղէտ պէսպիսութեամբ մը։

Պոլսոյ մտաւորականները եւ մկանաւորականները — ոտքը ձեռքը աղէկ բռնողները — կը հաւաքուին այդ գիշեր, մէկը միւսին ետեւէն, անգէտ իրարու, անխօսուկ, եւ կրաւորական։

Պէտրիի արարածները, ոստիկանութիւնը, իրենց դերին մէջ են։ Կը կեղծեն, կը խաբեն, կը շողոմեն, կը քծնին, եւ առանց դաւին թափանցել տալու, մէկիկ, մէկիկ կը ժողվեն Պոլսոյ մէջ, ներկայացուցիչները Հայ Մտքին եւ Հայ Մկանին։

Դաւը յաջողած է, ան տուած է իր ծաղիկը, որուն վրայ պէտք է գուրգուրալ, քաղելու համար պտուղը։ Որքան ցնծաց Պէտրի, այն գիշերուան լուսնալուն, ուր երազը իրականացած էր։ Եւ դժխեմը իր ձեռքին մէջ ունէր հիմա Թրքահայ մտաւորականութեան կարեւոր մէկ մասը, մէջն ըլլալով նաեւ բոլոր կուսակցական գործիչները։

Կերտելու, շինելու ուրախութիւնը, ամէնէն բնականն է ուրախութիւններուն։ Ո՛չ մէկ տարիք ոչ մէկ դասակարգ, օտար է այդ ուրախութեան։ Ոստիկանութիւնը ոգեւորուած, ուրախ էր այն գիշերը։ Ո՜հ, ուրախութիւնը քանդելուն, Պէտրիի ոստիկանութեան ուրախութիւնը... ո՛րքան լալկոտ էր ան, որքան յայրատ, որքա՜ն տխուր էր զայն դիտելը։ Կէս գիշերին մէջ, բաց էին ոստիկանութեան բոլոր կայքերը. ոստիկանները ամբողջ ոտքի վրայ, եւ ես կը տեսնէի որոշ կերպով թէ հաճոյ էին ընդ այն, հոգինին գոհ էր, որովհետեւ մարդիկ, մարդիկ, որովհետեւ Հայեր կը կապտուէին իրենց նուիրական մէկ իրաւունքէն, անհատական ազատութենէն, բանտ փոխադրուելու համար։

Ինծի համար միշտ այլանդակ բան մը եղած է Թուրք ոստիկանին հոգեբանութիւնը։ Ան միշտ ըմբռնած է իր պաշտօնը, աւազակներ եւ ոճրագործներ ձերբակալելու եւ քաղաքական յանցաւորներ երեւան հանելու մէջ։ Հանրային հանդարտութիւն, հանրային բարօրութիւն, հանրային վայելչութիւն եւ պատշաճութիւն բնաւ նուէրները չեն եղած Թուրք ոստիկանութեան։ Հետեւաբար, այն գիշերը առաւել քան երբեք իր դերին մէջ էր Պետրիի կազմը իր ամբողջութեամբ։

●

Աշխարհի բոլոր շողոմութիւնները, բոլոր նենգութիւնները՝ հոն էին այն գիշեր, ի սպաս ոստիկանութեան, որ իբր թէ նորին գործելակերպով մը, ո՛չ մէկուն բան մը չպիտի հասկցնէր, մինչեւ ցանկին մէջ գտնուածներուն ամբողջական հաւաքումը։

Զինուորական կեղծ վէսիքայի փցուն խնդիր մը յարուցանելով եւ փափկութեամբ տարինըլմեր թաղին ոստիկանատունը, ուր նոյնպէս պատուով(!) ընդունուեցայ եւ աթոռ հրամցուեցաւ ինծի։ Միայն վերապահ ընթացքը Սիամանթօ բարեկամիս, որ զիս կանխած էր հոն եւ գլխահակ իր աթոռին վրայ նստած, պզտիկ վրդովմունք մը տուաւ ինծի։ Միշտ կը խորհէի՝ վեց–եօթը հոգիի մասին տրուած տեղեկագիր մը, զինուորական կեղծ վէսիքաներու գոյութիւնը մատնանշեր է. այսպէս բացուած էր ինծի՝ ճամբան։ Մէկ ժամուան տարտամ եւ քիչ մըն ալ անհոգ սպասումէ վերջ, հասաւ քոմիսէրը իր խումբով, որ թաղին մէջ, ցանկի մը համեմատ տունէ տուն կը դառնար։ Իր մուտքը ոստիկանութեան պահականոցէն ներս, ուր ուրիշներ ալ բերուած էին, չեղաւ փաղաքուշ որքան առաջին անգամ մեր տուները ներկայանալուն եղած էր քաղաքավար ու փափկանկատ։ Կոպիտ հրամանով մը մեզ ամէնուս պատուիրեց հայերէն չխօսիլ իրարու հետ եւ յետոյ մեր ամէնուս գրպանները խուզարկել տալով, առաւ ինչ որ կար թուղթի նմանող։ Հակառակ իմ դիտողութեանս, ինձմէ գրաւած թուղթերուն հետ առաւ նաեւ նուֆուս թէզքիրէսիս, ինչ որ ինծի համար այլանդակ թուեցաւ։ Ամիսներ վերջ միայն, աքսորի մէջ հասկցայ ատոր խորունկ նշանակութիւնը։ Հաշիւով մըն էր եղածը, եւ իմ վերադարձս ի դերեւ կը հանէ այսօր այդ հաշիւը։

Որքան սրտնեղութեան գիշեր մը եղաւ այդ գիշերը մեզ ամէնուս համար, տակաւին մեր վերջին կայանը չի հասած։ Անստուգութեան մէջ էինք, բան մը չէինք գիտեր եւ որոշ մեկնութիւն մըն ալ չէինք կրնար տալ։ Զինուորական կեղծ վէսիքայի խնդիրն ալ, իր բովանդակ փցունութեամբը մէջտեղ ելած էր, որովհետեւ Սկիւտար՝ մեր խումբին վրայ, տեղւոյն ոստիկանութեան տնօրէնութեան մէջ, եկած էին աւելնալ Գրիգորիս Ծ. վ. Պալաքեան, եւ զինուորական տարիքէ դուրս՝ Մելքոն Կիւրճեան։

Անմարսելի էր յետին ոստիկաններու եւ անպաշտօն տարազով արարածներու այն փոյթ եռանդն ու աչալրջութիւնը, որով մեր սպասած տեղերուն մէջ, մէյ մէկ անկիւն դրած մեզ, կ՚արգիլէին իրարու հետ նոյնիսկ Թուրքերէն խօսիլը։

Այսպէս է եղած միշտ Թուրք պաշտօնական եւ անպաշտօն մտայնութիւնը։ Երբ խնդիրը չար արարքի մը, վնաս հասցնելու գործի մը վրայ է, ստորադաս պաշտօնեայ մը իր մեծին հրամանին վրայ բան մը կ՚աւելցնէ իրմէ, մինչդեռ երբ բարեացակամ հրաման մըն է որ կը հաղորդուի, ստորադաս իր մեծին հրամանէն առաւել կամ նուազ պզտիկ բան մը կը զեղչէ միշտ։ Ոստիկանապետը արգիլած էր մեզ իրարու հետ հայերէն խօսիլ, եւ յայտնած թէ իրարու հետ հաղորդակցելու մեր միակ միջոցը Թուրքերէնը պէտք է ըլլայ, եւ ահա՛ ստորադաս պաշտօնեաները բոլորովին արգիլած էին մեզ, իրարու հետ խօսիլը։

ՄԻՔ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

✕

Քանի կոկոն է վարդը, շողերն արեւի համբուրեն նրան։
Իբրեւ պաշտպան վարդի, ես լինեմ փուշը վայբերան։

Երբ վարդը բացուի, ցօղը նստի վրան,
Բուրմունքը գնայ դէպի սիրուհուս,
Իսկ շիթերն իմ այտերի վրան։

×

Ապաշխարհողի մարմնիս վրայ գիշերը թող շապիկ հիւսէ
Ուռենու երկա՛ր ճիւղերէն,
Աստղերէն էլ յուլունք շարէ լուսընկայ շողերին,
Մթի մէջ սիրտս տամ քեզ՝ ոչ ոք լինի վկայ,
Ի՞նչ վնաս թէ գիշեր լինի առանց աստղի,
Կը բաւէ որ առանց սիրոյ սիրտ չլինի։

■

Քանի՛ երազուխներ ժայթքեցին շուրջս — սիրտս չսարսաց,
Քանի ջրհեղեղներ տեսայ լողացի ու անցայ — սիրտս չդողաց,
Դաշոյնը խրեցին կուրծքս սիրտս «ա՜խ» չ՚ասաց՝
Բայց երբ սէրը մեռաւ, սիրտս պայթեցաւ։

×

Այս կաղնին սարի լանջին չորացել է — գաղտնիքը ես գիտեմ։
—« Ուզեցի բարձր լինել քան սարը », ասաց ինձ ամպերի միջէն։
Ո՛հ, մի զարնէք կացինը նրա բունին, նա իր ճակատագրի զոհն է տկար.
— Գաղտնիքը միայն ես գիտեմ։

×

Իբրեւ նժար առայ լուսինը լրիւ եւ արեւը միջօրէի.
Մէկի մէջ դրի խաւարը թանձր, միւսի մէջ ճառագայթներն անթիւ,
Երկնակամարի բոլոր աստղերը խաւարի կողմը նետեցի,
Ճառագայթներէն էլ մի քանի բուռ,
Նորէն կշիռքը թեկուեց կողմն արեւի ...
Արդարն ու ճիշդը գտնե՞լ ես ուզում — նետէ նժարի մէջ համակ լոյսն երկնային,
Նետէ նաեւ լոյսն աչքերիդ եւ իմաստութիւնը հոգուդ։

ՏՈՔԹ. Ց. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

ԽԼԵԱԿԸ...

« Գաղ – Փուղար»ը կը բխէր երեք գետերով կազմուած եռանկիւնի մը վրայ։ Փաշիքլու՝ արեւելեան, Տինկիտար՝ արեւմտեան իսկ, Աղտունուտը հիւսիսային կողմը։ Առաջինն ու վերջինը Սինտի՝ երկրորդը Ալիական էր։

Ծիծեռնակ մը, «Գաղ–Փուղար»ին վրայ՝ միջոցին մէջ՝ թեւերը բացած ու կտուցը դէպի Աղտունուտ, նետի մը հանգոյն, բարակուկ թեւերուն աջը ցոյց կուտար Փաշիքլուն ու ձախը՝ Տինկիտար։ Իսկ եթէ չորրորդ անկիւն մըն ալ չինենք պոչին կողմէն, դէպի հարաւ թէեւ բաւական հեռու, Գաղ–Փուղարը քառանկիւնի մը վրայ զետեղելու համար, այս չորրորդը պիտի ընտրենք հեռուն գտնուած ու սարերուն ետեւը պահուըտած Սարաճուխցի Պէկերուն — երեք եղբայրներ — ապարանքը։

Այս աղբիւրին վրայ կեցած երկայն հասակով ու բազուկներով մէկը, առանց տեղէն շարժելու ու քայլ ընելու, կռնակը՝ հիւսիս ու ճակատը հարաւ, թեւերն երկնցնելով կրնար Տինկիտարի այգիներէն խաղող՝ ու Փաշիքլուի պարտէզներէն մեղրատանձ ու ազնիւ տեսակի ծիրաններ քաղել։ Ահա այսքան մօտ էին այս երկու գետերը։

Իսկ, եթէ աղբիւրէն քայլ մը վեր՝ բլուրին վրայ կենայիք, սովորականէն քիչ մը բարձր ձայնով կրնայիք զրոյց ընել Աղտունուտի տանիքներուն վրայ ու դուռներուն առջեւ կեցողներուն հետ ...։

Քիւրտ պէկերուն ապարանքը (ղոնախ) — մեր քառանկիւնին չորրորդ կէտը — բաղդատելով միւսներուն հետ՝ շատ հեռու կը գտնուէր։ Աղտունուտէն հաշուելով շուրջ մէկ ժամ կրնար տեւել ոտքով, ուժեղ թոքերով մէկը, աղբիւրին վրայ կեցած եթէ ձայնը թող տար, ան դիմացի սարերուն զարնուելով ու հովիտէ–հովիտ դառնալով կրնար մինչեւ ղոնախ հասնիլ, ու հոն՝ ապարանքին պատերուն ու դուռներուն առջեւ փշրուիլ, անշնչանալ ...

×

Գաղ – Փուղարը, նախ՝ թթենիներու ստուերին մէջ աւազան մը չինելէ ետք, կ՚ըկայմէր առուակ մը խոխոջուն, ու կ՚անցնէր Փաշիքլուի պարտէզներուն ուսին վրայէն, անոնց ծարաւը հագեցնելէ վերջ դեպը ճեղքելով կ՚իջնէր ու կը խառնուէր անոր ոտքերուն տակէն սահող, անցնող բարակ գետակին։

Գաղ – Փուղարը կը բխէր բաւական առատ։ Անոր չինած առուն մէջքի հաստութիւն ու մօտաւորապէս ծունկ մը խորութիւն կ՚ունենար ընդհանրապէս։

Յունիսեան օր մըն էր։ Արեգակը վերէն մաղմաղ կրակ կը ցանէր ճամբաներուն վրայ...։ Միջօրէէն քիչ մը անցած էր ու ետինքի կը մօտենար օրը սակայն, արեգակին զօրութիւնը չէր մեղմացած՝ հրաշէկ ճառագայթները չէին թուլցած տակաւին։ Հեռուէն, աղբիւրին Գ. եռանկիւն՝ Աղտունուտէն, բարակ ու առատ փոշի արտադրող ճամբայէն ձիաւոր մը կուգար արագ եւ, փոշիի ամպերուն ու սիւներուն մէջէն հազիւ կը նշմարուէր ան բաւական հեռուէն։

Ձիաւորը, որ Աղտունուտէն դէպի ղոնախ կ՚երթար, Սարաճուխցի պէկերուն երրորդ ու փոքրը եղբայրն էր, Հաճի Քէլէշ էֆէնտին։ Այդ օրը ան հեծած էր իր գորշ–կապարագոյն երիվարը, որը արագ սահող գետի մը պէս կը սուրար Գաղ–Փուղարին առջեւէն ու երկու գետերուն — Փաշիքլու եւ Տինկիտար — մէջտեղէն երկարող ճամբայէն, որը դիմացի շարք մը սարերու ուսերուն վըրայէն դառնալով դէպի իրենց ապարանքը կ՚երթար, կը հասնէր։

Ձին քրտնած էր ու անոր կողերուն ու ճկուն սրունքներուն վրայ ճամբուն ճերմակ փոշին իջած ու լեզ կապած էր իր կապարագոյն, տաք մարմինը։ Ինչպէս ջրվէժէ իջնող ջուր մը կ՚արտադրէ, սանձուած երախին երկու դիէն փրփուրի օղակներ կը թափէին վար։ Վեր՝ մինչեւ իր տիրոջը ուսերուն հաւասար ցցուած էր սիրուն գլուխը։ Ճամբան քնքոյշ էր։ Այրուած, խանձուած հողէն թիզ մը փոշի չինուած էր անցնող, դարձող մարդոց ու անասուններու ոտքերուն տրորումէն։

Գաղ–Փուղարին առուակը կ՚անցնէր այս ճամբուն քանի մը քայլ տակէն։ Այդ կէտէն անցնելու պահուն, Հաճի Քէլէշ էֆէնտին արտակարգ բան մը, գործողութիւն մը կը նշմարէ, զոր տեղի կ՚ունենար քիչ վարէն անցնող առուակին եզերքը։ Մէկը բան մը ջուրին մէջ կը նետէր ու քանի մը երկվայրկեան վերջ նորէն դուրս կը քաշէր զայն։ Նոյն պահուն, ականջին կը հասնէր նաեւ խեղդուկ ու սրտակեղէք աղաղակ մը ...։

Ձիուն սանձը քաշեց։ Փոշին իջաւ, հանդարտեցաւ։ Վայրկեան մը դիտեց տեղի ունեցածը եւ, երիվարին սանձին ձախ կողմը քաշեց, ձիգ տուաւ ու ճամբայէն դուրս ելլելով խողանին մէջէն ի վար, կայծակի արագութեամբ հասաւ առուակին վրայի այն կէտը, ուր տեղի կ՚ունենար գործողութիւնը սրտակեղէք ու զազանային ...։

Սանձը ամուր քաշեց երիվարին։ Անոր ազուոր գլուխը երբեմն երբեմն ցցելով ու ճկելով, պնչերուն լայն ծակերէն կը փոթփոթացնէր ու գոլոր-

Ռ. ՀԱՑԱՅՏԱՆԻ ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Ճանապարհ դէպի ծով

Մտնուկ ոգիդ կախարդուեց հովիտներին հեռաւոր,
Հեղեղի պէս իջար ցած գարնանագեղ լեռներից,
Հեղեղի պէս իջար ցած հազարագոյն ու պղտոր
Խոտեր պոկած ու քարեր, վարդեր պոկած քո
ճամբից,
Տիղմ ու ոսկի յոյզերով հեղեղի պէս իջար ցած՝
Քո երազած հէքեաթի հովիտները մտնելով,
Ուր այս կեանքի գարունքային հասակը նոր բող –
բոջած
Քեզ կանչում էր մօրդ պէս ճամբիդ կանգնած յոյ-
սերով,
Ու դու իջար հեղեղուած երազներով ու սիրով,
Ճամբաներիդ խայտալով, համբուրելով հող ու
քար,
Մերթ իմաստուն, մերթ խաբուած ու ճամբէքիդ
պարզելով,
Գրկած զանձերդ ոսկի՝ տիղմը թողած դուամցար,
Հասար յաւերժ կարկաչով ու մտնում արդէն ծով՝
Որպէս աղբիւր, որ ծնուեց հեղեղներից այն խելառ:

ՑՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

չիր սիւներ կ'արտադրէր անդադար, անհանգիստ, տեղին վրայ ետ առաջ տրոփելով:

Քէլէշ էֆէնտիին աչքերուն առջեւ, իր մարմինին ու հոգին սարսռանող տեսարան մը կը պար – զուէր: Ան, վայրկեան մը քարացած դիտեց այդ տեսարանը ձիուն վրայէն:

Թուրք լակոտ մը, տասը – տասնըերկու տա – րեկան, ձեռք անցուցած ու հոս բերած էր հայ խլեակ մը հազիւ չորս – հինգ տարու, ու զայն սպաննելու ձեւը ընտրած էր, հաստ փայտի կտո – րով քանի մը հարուած տալէ ետք, առուակը նե – տել, դուրս քաշել ու կրկին հարուածել ու նետել ջուրին մէջ, անդադար այս գործողութիւնը շա – րունակելով միեւնոյն ձեւին տակ, մինչեւ որ դըժ – բախտ ու անտէր, անտէրական խլեակը մահանար:

Այդ անուշիկ գառնուկը, որ այդ պահուն կը գտնուէր այդ պզտիկ չարագործին, ոճրագործին ճիրաններուն մէջ, մայր ունէ՞ր, ո՞ղջ էր արդեօք՝ այդ միջոցին, մեռա՞ծ էր թէ՝ սպաննուած՝ ան աւ ուրիշ բոբենիի մը կողմէ, թէ՞ հոգուն քար բրած, ձգած ու հեռացած էր իբրեւ ուրուական մը...: Ասոնք հարցումներ են սակայն, առանց պատաս – խանի:

Հաճի Քէլէշ էֆէնտիին աչքերուն առջեւ պար – զուած տեսարանը աննկարագրելի էր: Խլեակին կիսամերկ ու կիսամեռ մարմինը — եթէ կարելի է մարմին անուանել... — առուէն դուրս՝ եզերքին վրայ կը հանգչէր ջարդուած գանկովն ու կա – պուտցած, սեւցած միսերով...: Ինչպէս ջուրէն նոր դուրս նետուած ձուկ մը, անոր քիթէն, բեր – նէն ու ականջներէն ջուր կը բխէր անդադար ու գանկէն հոսող արիւնին խառնուելով կը լճանար գլուխին երկու կողմերուն տակ:

Թէեւ կուրծքը տակաւին կը բարձրանար ու կը ցածնար, սակայն ոչ մէկ շարժում՝ թեւերու, սրունքներու կամ մարմնի ուրէ մասին: Խլեակին կուրծքին ալեկոծումը երկվայրկեանէ երկվայր – կեան կը խաղաղէր ...:

— Ծօ, շան լակոտ, այս ի՞նչ է ...,— պոռթ – կաց Քիւրտ՝ Քէլէշ էֆէնտին:

—Կեավուրի տղայ է, պէկ... պէտք մեռցնեմ ...,— պատասխանեց պզտիկ ոճրագործը համար – ձակօրէն:

—Ուլան, խնզիր օղլու խնզիր, կեավուրը դուն ես...,— ինքն իրմէն ելած գոռաց Քէլէշ էֆէնտին ու ձին քշեց վրան, անոր ոտքերուն տակ տրորելու համար պզտիկ բոբենին: Կակուղ մորակը անխը – նայ կ'իջնէր Թուրք լակոտին վրայ, տաղելով ու խաշելով մարմինին ամէն կողմը:

Քէլէշ էֆէնտին, անդադար օճաղալար մտրա – կը շաչեցուց անվարտի, աղտոտ շապիկով մը մի – այն բոբենու ձագին, անոր ճչոց – ոռնոցներուն տակ, մինչեւ որ գետին ինկաւ ու ալ չկրցաւ ոտքի ելլել, վախէն ալ տակը միզելով ...:

Մինչ անդին, երկու քայլ հեռուն, հայ խլեա – կը անշնչացած էր արդէն, անմեղ ու անուշիկ աչ – ուըները բաց ու դէպի երկինք յառած:

Թուրք լակոտը իր պատիժը գտած էր ու կը գալարուէր քիչ անդին, օձի մը պէս...:

Քէլէշ էֆէնտին այլեւս սիրտ չունեցաւ ան – գամ մըն ալ գառնալ ու անմեղ հայ գառնուկին նա – յիլ...: Ձիուն սանձը դէպի վեր՝ ճամբան ուղղեց ու անհետացաւ բոպէի մը մէջ, իր ետեւէն փոշիի ամպեր ու սիւներ շինելով:

Թուրք լակոտը քանը չորս ժամ չանցած կ'անշնչանար ...:

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

«Հայ Քրիստոնեայ»...

Չեմ գիտեր թէ հպարտանալու տիտղո՞ս մըն է այս մեզի համար:

Տարին քանի մը հեղ ափ կ'առնենք ժամուն դուռը: Միայն քառասունհինգ – յիսունէն վեր տա – րիքներու համար: Ջենք մոռնար նորափոյթ երա – խաներն ալ, երբ զբօսարան հոն լեցնել:

Աւագ ուրբաթ է

— Տալոջդ տղան ի՞նչ ըրաւ: Նշանուէր պիտի: Մեղա՜յ ուրիշ, աղջիկ չգտա՞ւ ...

= Է՛հ, հոս Եւրոպա է, խելօքները տեղ չու – նին, սանկ քիչ մը աչք ու ըմքուի ըրէ, գործդ կարգին է... Տալս ալ արժանի է: Քիչ չքաշեցի ձեռքէն: Ընտղաց – գտնղաց...

— Մենք ալ տուն կը փնտռենք: Տագրս ամուս – նացուցինք, պիտի գատուի:

= Աչկդ լուս, դուն ալ քիչ մը շունչ կ'առնես: Կեսուրդ ի՞նչ կ'ընէ:

— Նա, դիմացը նստած է, ուր երթամ պոչէս չի զատուիր ...

— *Տիկիններ, լուռ կեցէք, օտար թղթակից կայ հոս, մարդը մեզի ուսումնասիրելու եկած է:*

— Մեղա՜յ, տակա ժամը սկսած չէ, տէրտէր – ները իսկ չեն եկած, Դպրո՞ց է այս տեղ: Օտարը ի՞նչ գործ ունի հոս: «Ուսո՛ւմ առնելու եկած է» քա՛, հա հահա...

— *« Օրհնեալ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, Հայր մեր որ յերկինս ես ...»*

— Պոլսէ՞ն կուգաս: Է՛ ի՞նչ կայ նայինք հոն: Տանիկ ազբարները ի՞նչ կ'ընեն: Առեւտուրը ինչ – պէ՞ս է ...

= Հէչ մի հարցըներ, գլուխնին տաքնայ նէՀա – յերու օձիքէն կը բռնեն ...

— *« Ալէլուիա, ալէլուիա: Ունկն դիր, Տէ՛ր աղօթից մերոց... աղերսեմք եւ աղաչեմք զքեզ...*

— Մամա՛, դուրս պէրթամ... ուզեմ:

= Գետինը չանցնիս: Ատե՞նը գտար: Քաղէ նայիմ ...

— Սա մոմը ճիշդ գերեզմանին վրան տնկէ, պարոն: Ուխտ ունիմ: Սա ծաղիկն ալ անոր քովը դիր:

= Տիկին, կը բաւէ, մենք ալ պիտի համբու – րենք գերեզմանը ...

— Մեղա՜յ, պիտի չաղօթե՞նք...

= Տէր հայրը ո՞ւր է, խոստովանանք պիտի ըլլամ:

— Ես ալ կը սպասեմ անոր: Ա՛լ սա տէրտէրնե – րը, հի՞չ իրենց գործին տէրը չեն ...

— *Սրբո՛յ Աւետարանիս Յիսուսի Քրիստոսի..*

— Ժամկո՜չ, աթոռ մը չի՞ տա՞ս, ծեր կնիկ է, *ինկինելի* է, մեղք է քա...

= Որո՞ւ կ'ըսես: Խի՞ղճ ունին որ, սա կնիկը տիկի պէս նստեր է, փիտես քի պապային տունն է: (Կը խաչակնքէ): Մի՛ հրմշտկէր, աղջի ...

— *«Սուրբ Աստուած Սուրբ եւ հզօր Սուրբ...»: «Պարգեւատու ամենեցուն, այսօր խնդրի պար – գեւս ... »*

— Ճամբա՜յ բացէք, թաղումի թափօրն է...

Հրմշտուք, խրարանցում: Տղաքը կը վազվզեն ատեանին մէջ: Մէկ դասէն միւսը իրարու ձայն կուտան — «Ղընէ՛, եկու, մամադ հոս է: Նայէ ես ի՛նչ ունիմ, պապաս տուաւ երէկ»:

— Տղա՛յ վար իջիր, ատ տեղը Սրբազան հայ – րիկին աթոռն է, հիմա քեզ դուրս կը հանէ հա՛: *Աման* Նեմզար հանըմ, սա լակոտները չեն ձգեր որ *Հայ մեր* մը ըսես: Մօրթրնուն հոգը չէ, հագ – ուին սֆուին, մարդու երեւան:

Պզտիկ մը մինչեւ խորանը կը բարձրանայ եւ անկէ աչք – ընքուի կը խաղցնէ իր ընկերներուն:

Կին մը, թեւերը բացած, երկինք համբառնա – լու ձեւով մը, սրտեռանդն կ'աղօթէ: Ջեռքը ա – զօթագիրք մը՝ վայրկեանը մէկ թուղթ կը դարձնէ եւ կը խաչակնքէ՝ քովիններր խանդարե – լով փոխանակ հետեւելու երգուածներուն: Կար – ծես թէ երգուածները աղօթք չըլլային:Միայն իր աղօթագիրքին ապաստանած է, Աստուած հայրի – կին դուռը հրաւիրելու համար: Ինչ դժբախտ բան է Աստուած ըլլալը...

Այսպէս, Հայ հաւատացեալ ժողովուրդը եր – բեք չի մոռնար իր ժամն ու աղօթքը ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Այն սեւ օրերուն...

Քղիէն մինչեւ Բալու քանի՞ օրէն հասանք: Չեմ յիշեր: Միայն այնքանը ըսեմ որ, ոչ ուժ եւ ոչ ալ կարողութիւն մնաց մեր վրայ: Ճամբայ ինկած հազարաւոր բազմութիւնը նօսրացաւ, նօս – րացաւ ու միայն քանի մը հարիւրով հասանք մեր վերջին կայանը: Ամէն օր, ու օրը քանի մը ան – գամ Թուրք – քիւրտ խուժանը կը պաշարէր մեզ: Կը կողոպտէին: Գեղեցիկ կին–աղջիկները կը զա – տէին, մնացեալը կը ջարդէին եւ կը հեռանային...

Բալուն՝ մեր վերջին կայանը պէտք էր ըլլար — այդպէս կ'ըսէին մեզ առաջնորդող ոստիկաննե – րը: Եւ հասանք Բալու:

Մեզ փռեցին Եփրատի ափը քաղաքէն հեռու հնաւանդ կամուրջին դիմացը: Մեզմէ առաջ հա – զարաւորներ անցեր են այս ճամբաներէն: Ո՞ւր գա – ցեր, ի՞նչ եղեր են: Բան չգիտէինք անոնց մասին: Բերնէ բերան կ'ըսէին թէ բոլոր կարաւաններուն վերջին կայանը Եփրատը, եւ սա դիմացի կամուր – ջը եղած էր:

Երկու ճամբայ կար, երկուքն ալ միեւնոյն տեղը կը տանէին: Մէկը միւսէն սարսափելի ու ե – ղերական: Այդտեղ հասնող դաղթականը երկուքին մէջ ընտրութիւն մը պիտի ընէր:

Ճամբաներուն մէկը կամաւոր անձնասպանու – թիւնն *էր: Մի՞ւսը քանի մը օր «հանգչելէ», կո – ղոպտուելէն, Թուրք քիւրտ խուժանին կողմէ զա – նահատուելէ վերջ, զոհը դիշեր մը պիտի բարձրա – նար կամուրջը, հլու, հնազանդ, վիզը պիտի եր – կարէր «մանաղէտ» դահիճին կացինին: Յետոյ մարմինը մէկ կողմէն եւ գլուխը միւս՝ Թաւա – գլոր ջուրը նետուէր ...*

Կամաւոր անձնասպանութի՞ւնը — օր ցերե – կին, բոլորը ո՛վ որ կ'ուզէր, ձեռք ձեռքի բռնած իրար քաջալերերով ջուրը պիտի նետուէին:

Մենք այս վերջինը ընտրեցինք — «կամաւոր անձնասպանութիւնը»:

Չեմ կրնար մոռնալ վերջին գիշերը: Ես, քոյ – րերս, անհոգ, դեռ «աշխարքի բաներուն» անտեղ – եակ, սովորականին պէս կծկուած էինք աւազին վրայ: Մայրս սակայն, կը գալարուէր, կուլա՜ր, անվերջ կուլար: Ո՞վ գիտէ, ի՛նչ մտքեր ու պատ – կերներ կը չարչարէին իր միտքը:

Արշալոյսը իր հետ ժպիտ եւ ուրախութիւն չբերաւ: Ընդհակառակն: Այդ օրը մենք պիտի ապ – րէինք մեր Եղեռնապատումը: Այս արեւը, լեռնե – րը, սարերը, գետը, քաղաքը, դաշտերն ու ան – տառները, վերջապէս այս աշխարհ կոչուածը ուր կը յուսայինք երջանիկ ապրիլ այլեւս պիտի չտես – նէինք: Մեր կեանքը պիտի վերջանար, մեր գե – րեզմանը Եփրատը պիտի ըլլար...

Երբ արեւը բաւականաչափ բարձրացաւ, ու մեր մարմինները ջերմացան, մայրս չեչտակի նա – յեցաւ աչքերուս, անխօս, տրտում, եղերականօ – րէն տխուր հայեացքով մը: Հասկցանք միտքը: Իր աչքերուն եւ հայեացքին մէջ կարդացինք իր բանլիքը: Ոտքի ելաւ: Մենք հետեւեցանք իրեն: Կրկին անխօս վեր վար չափեց մեր հասակները ու տրտմօրէն գլուխը օրօրեց ...

Շարժեցանք, ջուրը մտանք ձեռք ձեռքի բռ – նած: Ինծի կը թուէր թէ մահը, անձնասպանու – թիւնը հասարակ եւ շատ դիւրին բան մըն էր: Ջուրը հասաւ մեր ծունկերուն, յետոյ մեր մէջ – քին: Բարակ աւազը ոտքիս կը սահէր եւ զգացի որ հաւասարակշռութիւնս դժուարաւ կրնայի պա – հել: Յանկարծ, մայրս թեւերը երկարեց եւ ձայ – նեց որ կանգ առնենք: Դարձաւ դէպի ինծի եւ խե – լագարի մը պէս պոռաց.

— Չէ՛, տղաս, չէ՛: Դուն անձնասպան մի ըլ – լար: Չէ, դուն մեզի հետ մի՛ գար:Դուրս ելիր ջու – րէն: Փախիր, փախիր, Քիւրտի գիւղ մը գնայ, ծառայ եղիր ու ապրէ, թող մեր տունէն գոնէ մէկ հոգի մնայ, պապենական ճրագը վառ պահելու համար:

Ես «ոչ» պատասխանեցի, հաստատ: Մայրս պնդեց, աղաչեց պաղատեցաւ, բոլոր իր սուրբերը օգնութեան կանչեց: Քոյրերս, մեզի հետ ջուր մտնողները ձայնակցեցան մօրս:

Ես կը սարսափէի մօրմէս, քոյրերէս բաժնուե – լու մտքէն: «Ո՛չ, ո՛չ, ոչ» պատասխանեցի լալա – հառաչ: Մայրս զայրացաւ:Աչքերէն կարծես կայծ կը ցատկէր «Լաւ, ըսաւ բարձրաձայն, լաւ: Եթէ դուն չես կենար՝ ես կը կենամ:Դուք գացէք, դէ՛ յառաջացէք, ես կը մնամ, գացէ՛ք, գացէք...»:

Չեմ գիտեր մօրս վճռական յանդիմանութի՞ւ – նը թէ մօտալուտ մահուան սարսափն էր որ զիս ետ դարձուց: Ցամաք ելայ առանց գիտնալու թէ ի՞նչ պիտի ընէի այնտեղ, ի՛նչ կը սպասէր ինծի:

Բաժնուելէս առաջ մայրս ուժգին ու կարօտով համբուրեց զիս: Նայեցայ աչքերուն: Թախծոտ ժպիտ մը:

Ափունքէն, սառն, քարացած սրտով դիտեցի մօրս, քոյրերուս, հարիւրաւոր մայր–քոյրերու ջու – րին մէջ յառաջանալը, անոնց արձակած վերջին ճիչերը: Յետոյ գետին ալիքներուն մէջ անհետա – նալը: Ո՞ւր կ'երթային... Ինչո՞ւ ես մնացի: Ո՞ւր է մայրս, ո՞ւր են քոյրերս: Ո՞ւր են այն միւսները որ նոյնպէս ջուրը մտան անհետացան...

Այսօր ալ երեք տասնեակ տարիներ վերջ, երբ կը խորհիմ այն պատկերին վրայ, լեզուս կը բռ – նուի:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ առ – թիւ, որ բացուեցաւ Ժընեւի մէջ, Ֆրանսական պատուիրակը առաջարկեց միջազգային տոմս մը հաստատել, փոխան ազգային անցագրի, պտոյտ – ները դիւրացնելու համար:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ազգային շարժման վարիչները յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով հան – րապետութիւն կը պահանջեն, իրենց կողմէ մշակ – ուած Սահմանադրութեամբ մը: Ուրիշ հոսանք մը հակառակ չէ Ֆրանսայի ներկայութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ վարչապետը, Չըրչիլ, առջի օր քաղաքական ճառ մը խօսելով 10.000 ունկնդիրներու առջեւ, ազդարարեց թէ անհրաժեշտ է վճռական քաղաքականութիւն մը բռնել Խ. Միութեան հանդէպ եւ սերտ գործակցութիւն հաստատել Մ. Նահանգներուն հետ: «Մեր քաղաքականութիւնը Ռուսիոյ հանդէպ պէտք է ըլլայ պատուաբեր քաղաքականութիւն մը ուժի միջոցաւ, եւ ոչ թէ երկչոտ մեղմացում տկարութեամբ»: Ցետոյ քննադատելով նոր ելմտացոյցը, ըսաւ թէ Անգլիա կ'ապրի Մ. Նահանգներէն առացած գործարկութեան նպաստով: Եւ վերջապէս ողբաց թէ աշխատաւորական կառավարութիւնը դէպի կործանում կ'առաջնորդէ բրիտանական կայսրութիւնը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԵՐԿՈՒՔԻ պիտի բաժնուի Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ, եթէ Մոսկուայի խորհրդաժողովը վիժի, համաձայն անգլեւաքսոն մամուլին տեղեկութեանց: Արդէն իսկ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, Գերմանիոյ անգլեւսաքսոն շրջանները անջատելու եւ դաշնակցային պետութեան վերածելու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ նորէն չկրցաւ վերջացնել Աւստրիոյ դաշնագիրը: Ջօր. Մարշըլ մերժեց խորհրդային պատուիրակութեան կարգ մը պայմանները, դիտել տալով որ եթէ ընդունին, Աւստրիան պիտի դառնայ «խամաճիկ պետութիւն մը»: Մոլոթով ալ նախապէս մերժած էր ամերիկեան բանաձեւը՝ Աւստրիոյ գերման ստացուածքներու մասին: Ամերիկեան պատուիրակին կարծիքով, «անկախ կամ ազատ Աւստրիա՛ չի կրնար ըլլալ, եթէ օտար պետութիւններ պիտի խլացնեն անոր տնտեսութեան մէկ մեծ մասը, քաշելով արտադրութիւնները եւ դրամը»: Աւստրիոյ արտաքին նախարարը որոշած է չստորագրել որեւէ դաշնագիր որ չի վերահաստատեր Աւստրիոյ նախապատերազմեան սահմանները:

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ծագեցան Հռոմի մէջ ուրբաթ օր: Անգործ բանուորներ, գերիներ եւ ուրիշ երիտասարդներ աւելի քան մէկ ժամ ցոյցեր կազմակերպելով կեդրոնական հրապարակին վրայ, խորտակեցին եւ աւարի տուին սեւ շուկայի ապրանքները: Ոստիկանութիւնը չուզեց շատ յառաջ երթալ, որպէսզի կռիւ չծագի: Առեւտրական շրջանակները կը վախնան որ աւելի ծանր խռովութիւններ ծագին, իբրեւ հետեւանք տնտեսական տագնապի եւ քաղաքական խլրտումներու:

100 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ուտեստ փճացաւ Փարիզի 17րդ թաղամասին մէջ, Ռիւ Թոքվիլ, աճառի հրդեհի մը հետեւանքով: Շատ մը բնակիչներ ահուդողի մատնուեցան ամբողջ գիշերը:

«ԳՈՒԼՊԱՆԵՐՍ ԱՆԳԱՄ ՀԱՆԵՑԻՆ», աղաղակեց Սոնիա Ժէնիէ, չարժանկարի արուեստագիտուհին, որ Փարիզ համնելով խիստ քննութեան մը ենթարկուած էր Պուռժէի օդակայանին մէջ: Խուզարկութիւնը տեւեց երկու ժամ, 18 մաքսախոյզներու միջոցաւ: «Հագուստներս հանեցին, պայուսակներս տակնուվրայ ըրին, եւ միայն 200 տոլար գտան»:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ հրեայ ահաբեկիչները յարձակում գործեցին բրիտանական զօրակայանի մը վրայ, Թէլ-Ավիվի եւ Հայֆայի միջեւ: Քանի մը զինուորներ սպաննուեցան: Միւս կողմէ ռումբ մը պայթեցաւ Եաֆա, արաբական կազմակերպութեան մը կեդրոնին մէջ: — Նիւ Եորքի մէջ 40 Հրեաներ, այր եւ կին, 90 վայրկեան պաշարեցին բրիտանական հիւպատոսարանը, բողոքելով չորս Հրեաներու կախաղանին դէմ (Պաղեստին): Ոստիկանութիւնը հանելովցրուեց:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը օրինագիծ մը քուէարկեց որ մեծապէս կը կրճատէ արհեստակցական Միութեանց գործունէութիւնը: Գործադուլն ալ կ'արգիլուի կարգ մը պարագաներու մէջ:

ԹԱՆՃԻՐԻ խալամական ցոյցերը մեծապէս կը զբաղեցնեն ֆրանսական կառավարութիւնը: Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Մարոքի Սուլթանին զաւ, իշխանուհի մը եւս, Լալա Այշա, արաբերէն ճառ մը խօսելով, թելադրած է օրինակ առնել Եգիպտոսէն (անկախութիւն պահանջել):

20.000 ՆԱՑԻՆԵՐ պիտի դատուին Գերմանիոյ բրիտանական շրջանին մէջ, իբրեւ անդամ ապօրէն հռչակուած կազմակերպութեանց: Միաժամանակ 100 դատավարութիւններ պիտի կատարուին: Առաւելագոյն պատիժն է տասը տարի բանտարկութիւն, կորուստ ստացուածքի եւ տուգանք:

ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Ուսանողական Միութեան բացման հանդէսը որ տեղի պիտի ունենար կիրակի 27 ապրիլ: Նոր թուականը եւ մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏԷՍԻՆԷՆ Կարօ Գաբրիէլեան (Ֆօթօ Կարօ) կը փնտռէ Պ. Վահէ Խաչիճեանը (Արաբկիրի Անջրդի գիւղէն) որ 1932ին կը գտնուէր Փարիզի մօտերը, Արնուվիլ լէ Կոնէս: Տեղեկացնել Ֆօթօ Կարօին, Տէսին (Իզէր):

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին Բալուեան, Հր. Սամուէլ եւ Պարսամեան գրատուններ, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Անուշը

Կը ներկայացուի Ֆր. Կ. Խաչի Իսսի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Մանուկներու Օգնախութեան կայանին: Խնամուած բեմադրութիւն, ՇԱՎԻԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ թատերախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ Իսսի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի, Երեքշաբթի, Ապրիլ 22ին, ժամը 20.45ին, Իսի, Ալհամպրայի սրահին մէջ, Rue Jean Jaurès, քաղաքապետարանին դէմ, métro Mairie d'Issy: Մուտք 100 եւ 75 ֆրանք:

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ընկերահամակրական խնջոյքը՝ Մայիս 18ին, կիրակի ժամը 4էն մինչեւ 12: Հասցէն՝ Escalier face le 49, Ave. Simon Bolivar, Parc des Buttes - Chaumont պարտէզի Pavillon Public օդասուն սրահին մէջ: Իջնել մէթրօ՝ Pyrénées կամ Buttes Chaumont, օթօպիւս GE, 26: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Կարապետ Պօտուրեանի ու իր ծնողքին՝ իր հօրեղբօր՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ՊՕՏՈՒՐԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը Տէր եւ Տիկին Զօլաքեաններէ իրենց 3րդ զաւկի ծննդեանը առթիւ հազար ֆրանք (1000) ստացած է շնորհակալութեամբ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հայ Ռազմիկներու Միութեան ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, rue du Mesnil, Asnieres, սովորական հաւաքատեղին: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԻՒԸ (Ապրիլ) մեծ մասով նուիրուած 1915ի ջարդերուն, (հայերէն և ֆրանսերէն):

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Ի յարգանս Մեծ Եղեռնի Զոհերուն, Հայաստանի բանակին եւ Ռէզիսթանսի հերոսներուն՝ Նիսի մէջ կը տօնուի, 1 Մայիս, Հինգշաբթի օր ժամը 3ին, 15 Ավ. տը լա Վիքթուար, Աթէնէ սրահը: Մասնակցութեամբ ազգային մարմիններուն եւ բոլոր միութիւններուն:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ներգաղթի հանգանակիչ կեդր. յանձնախումբս շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Շինարար արտէլի Լա Փօմի մասնաճիւղէն 800 ֆրանք, Petite Arboiseի զարմանատան հիւանդներէ 1000, Պ. Կայծակ եւ Ցաւակ Եազմաճեան եղբայրներէ 700, Պ. Գէորգ Այվազեանէ, Տիկին Գարակէօզեանի յուղարկաւորութեան առթիւ 500, գումար՝ 3000 (երեք հազար ֆրանք):

ՄԱՐԶԻԿ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ (Յառաջ).— Յայտնի մարզիկ Պ. Ս. Սրապեան նոր յաջողութիւն մը եւս ունեցաւ: Տասներկու տարիէ ի վեր ախոյեան Իտալիոյ միջին ծանրութիւն բարձրացնելու՝ Ապրիլ 13ին «Pro Patria»ի մեծ սրահներուն մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, իր բացարձակ գերակշռութեամբ, իր պատկանած հռչակաւոր մարզական խումբին ապահովեց Իտալիոյ խմբական մրցումներուն յաղթանակը:

Պ. Ս. Սրապեանի անձնական կշիռն է՝ 81 քիլօ: Իր այժմու մրցանիշն է 315 քիլօ, զոր տասներկու տարիէ ի վեր հպարտութեամբ կը պատցընէ իր Հայու հուժկու բազուկներուն վրայ: Մերմարզիկը մօտերս պիտի այցելէ Զուիցերիա եւ Ֆրանսա, շարք մը մրցումներու մէջ ներկայացնելու համար Իտալիան: — Ա.

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ, 23 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 8ԻՆ

Ընկերվարականներու մեծ սրահին մէջ, 53 rue Grignan: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէին կողմէ: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիր կազմակերպութիւնները եւ ընկեր – ընկերուհիները:

Պ. ԹՈՐՈՍ ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆ, Այրի Տիկին Պ. Պօղոսեան եւ զաւակը Պ. Օ. Գարաօղլանեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Գարաօղլանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Պօյաճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԱՅԵԱՆԷ ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ.— Տէր եւ Տիկին Իշխանեան եւ Պ. Առաքել Պէպզեան 500ական ֆրանք կը նուիրեն Ներգաղթի Ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, ՏԻԿԻՆ ԳԱՅԵԱՆԷ ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ.— Տարօնցի Պ. Հրանտ Խանամիրեանի զաւկի մահուան տարելիցի առթիւ, հայրենակից Պ. Առաքել Թաթուլեանը փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 1500 ֆրանք Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան միջոցաւ բաշխուելու հայրենակից հիւանդներու եւ անկարներու: Յաւելցուցինք Պ. Խ. Մարտիրոսեանին 300 ֆրանք, Պրէվանի երեք հիւանդներու 1200, գումար 1500: —Տ. Տ. Հայր. Միութիւն:

Ծախու է

Գարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօշիկի արհեստանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով: Ցարմար որեւէ արհեստի: Վաճառատուն, խոհանոց: Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նայող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Դիմել «Յառաջ»ի, Ա. սկզբնատառով:

Կ'ուզուին

Pompier (tailleur) որ գիտնայ փորձեր ընել եւ ի հարկին կարենայ patronը փոխարինել: Դիմել CLINIQUE DE VETEMENTS, 63 rue Maubeuge, Peris (9): Métro Poissonnière: Ներկայանալ երեքշաբթիէն սկսեալ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ չափի վրայ կտրող մը (coupeur sur mesure): Դիմել Manufacture de Vêtements, 11 rue Delorme MOULINS, (Allier), Tél. 2-12:

Ծախու կառք

Սիթրօէն 11 ch. B.L. թրաքսիոն մը ծախու է, շատ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել «Յառաջ»ին, Յ. Վ. սկզբնատառերով:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EOROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 22 AVRIL 1947 Երեքշաբթի 22 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5016 – Նոր շրջանի թիւ 625 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՊԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Մեր հայրենիքի աշխարհագրական անուններն անգամ ուրի՜շ համ ու հոտ ունին: Իրենց խօսուող, նոյնիսկ հնչումով:

Արտասանեցէ՛ք,— Բարձր Հայք, Վասպուրական, Տարօն – Տուրուբերան, Տիգրանակերտ, Ծոփաց աշխարհ: Կիլիկիա՜:

Եւ, արեւելեան ճակատին վրայ,— Լոռին ու Շիրակ: Սիւնիք: Գուգարաց աշխարհ:

Իսկ եթէ գետերն ու դաշտերը, զենքերն ու լճերն ալ ողեկոչէինք, խառն ի խուռն,- Արաքս: Եփրատ եւ Տիգրիս: Արածանի: Ախուրեան: Մասիս – Արարատ: Սիփան: Սերմանց, Խոնդկեան կամ Ծաղկանց լեռներ: Հայկական Պար Տաւրո՜ս: Ապա նաեւ Աւարայր եւ Շաւարշան Աւա՜ն եւ Ծաղկաձոր: Նեմրութ կամ Մոխրասար: Բիւրական եւ Տալւորի՛կ...:

Մեր երեւակայութիւնը պիտի ցամքէր, պիտի հիւծէր օտար ափերու վրայ, առանց այս յուսապայծառ անուններուն:

Անոնց ամէն մէկը ոչ միայն պատմութիւն մըն է, այլ եւ երգ: Շո՛ւնչ: Ոչ միայն արիւն-արցունք, այլեւ փառք:

Ահա թէ ինչո՛ւ համար ամէն բանէ առաջ պէտք է աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն սորվեցնել մեր նոր սերունդին Աշխարհագրութիւն՝ անուններով եւ բովանդակութեամբ: Պատմութիւն՝ պայքարի եւ փառքի դրուագներով:

Հայաշխարհ Սարասփներու տարեդարձին այս է նէն առաջ մեր երեւակայութիւնը կը թռչի դէպի Վասպուրականի Հերոսամարտով::

Դժբախտաբար, այդ փառաւոր Թուականն անգամ հեռուէն կը դառնայ հնաւոր յիշատակ մը: Գոնէ Փարիզի մէջ, ուր գանցառելի մասնակցութիւն մը չեն կազմեր Վասպուրական աշխարհին տարագիր զաւակները...

Վա՜յ այն ժողովուրդներուն որ կը կորսնցնեն իրենց յիշողութիւնը: Իրենց երէկուան կեանքին չարն ու բարին: Անուշն ու լեղին: Փառքն ու վիշտը:

Ի վերջոյ մեր առեւտրական յաջողութիւնները, մեր դիւրին վաստակն ու չէնչող կենցաղը չեն որ պիտի ապահովեն տարագիր բազմութեանց յարատեւութիւնը: Անոնց հոգեկան առողջութիւնը:

Եւ յետոյ, միայն տեղական, հայրենակցական հանգամանք չունի Վասպուրականի պատմական Հերոսամարտ:

Ըմբոստացում արիւնածարաւ բռնութեան դէմ: Ճակատ ճակատի կռիւ, յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան:

Ահա բուն իմաստը Վասպուրականի Հերոսամարտին, որ պայթեցաւ 1915 ապրիլի առաջին շաբթուն (Հ. Տ.), փախուստի մատնելով ամբողջ կառավարութիւն մը իր զօրքով եւ զինուորներով:

Թշնամին դաւեր կ'որոճար երկար ատենէ ի վեր, ոչնչացնելու համար արեւմտեան Հայաստանի սիրտը: Դաւեր որոնց Թաքուն ծալքերը նոր կը բացուէին, մասնակի ջարդերով:

Արթուն եւ իմաստուն, Վասպուրականը նախընտրեց «ակն ընդ ական»ը: Եւ կռուեցաւ այնպիսի ուժգնութեամբ որ ամէնէն առաջ զարմանք պատճառեց արիւնկզակ իշխանութեան: Կռուեցաւ Թեւ թեւի, միացեալ ճակատով: Առանց դաւանանքի եւ դասակարգի խտրութեան:

Կռիւը պսակուեցաւ աննախընթաց յաղթանակով մը,— փրկութիւն Վասպուրականի ժողովուրդին եւ ինքնավարութիւն:

Դժբախտաբար կարճ տեւեց այս փառաւոր գոյամարտը, իբրեւ հետեւանք ցարական իշխանութեան քամահելի դաւերուն: Ծարդախ նահանջներ եւ ուրիշ դիւային խաղեր ի վերջոյ Վասպուրականն ալ վերածեցին ամայի անապատի մը:

Բայց Հերոսամարտը մնաց անջնջելի, մեր ժամանակակից պատմութեան ոսկեմատեանին մէջ:

Եւ մեր շահը կը պահանջէ որ անջնջելի մնայ նաեւ միտքերու մէջ: Ոչ միայն Վասպուրականի, այլ եւ ամբողջ հայ ժողովուրդին համար:

Մեր լացուկոծերը չեն որ սերունդ պիտի դաստիարակեն, այլ այս կարգի պայքարները:

Վասպուրականէն վերջը ունեցանք ուրիշ գոյամարտներ ալ: Ոչ նոյն եղքով, բայց նոյն առաջադրութեամբ,— զարնել, երբ կը փորձեն զարնել, տորրել, գերել քեզ:

Վասպուրականը խորհրդանշան մըն է այլեւս, ինչպէս միւսները:

Շ.

ՍԻԱՄԱՆԹՕ (Ատոմ Եարճանեան)
ՀԱՅԱԶԻՆԶ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԶՈՀԵՐԷՆ
(1915 Ապրիլ 11/24)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐՍ ՈՒ ԱՐՏԱՀԱՆ

Խօսք երկու շրջաններու մասին է, ան ալ Թրքական:

Մարդիկը ատեն շրջանայ են դաշտ Ամերիկայի մէջ եւ փոխանակ անուներ Հարքայ կամ Անգարա դնելու, ելեր են «Կարս եւ Արտահան» են կնքեր:

Ցեսին մի՞տք մը կայ: Չեմ կարծեր: Ո՞վ պիտի հետաքրքրուէր այդ նահանգներով յամառ Հայէն զատ, որպէսզի դրդէր Թուրքը այդ անունները Թուրքականացնելու:

Կարս ու Արտահան... Իջանք Նոյի տապանէն, ցամաք ոտք դրինք Արարատի ստորոտը կամ գագաթը, մեր աչքերը յառած չոր կտոր մը հողի, բայց մեր չար բախտէն, սահմանէն այս կողմ ինկեր ենք:

Ցանցանքը Նոյ նահապետինն է անշուշտ: Ո՞րո՞ւ բացատրել այս անդարմանելի պատմական սխալը: Ինչ որ մեզի հետ կապ ունի, պատմական Վանանդ գաւառի դժբախտ ճակատագիրն է:

Նախ կը զրկուի իր բնակչութենէն, յետոյ կը վերածուի շրջաններու, եւ վերջը վերջը կը դառնայ հարցական նշան մը.— Կա՞ր թէ չկար:

Եւ դեռ կ'ըսեն թէ Հայերը ճարպիկ են, հեռատես են, յաջող գործին հոտառութիւնը ունին, եւայլն, եւայլն:

Բոլորը ինքնադովութիւն պարզապէս: Եթէ ճիշդ ըլլար, Նոյի տապանին ղեկը մենք ձեռք կ'առնէինք եւ փոխանակ երթալ Կարսի մօտիկը տեղ մը իջնելու, սանկ Իրաքի, Մուսուլի կողմերը կը տեղաւորուէինք, որպէսզի խնդրոյ նիւթ չըլլան բնակչութեան ցեղը եւ լեզուն: Այն ատեն Թրքական շրջանները կը կոչուէին ոչ թէ Կարս եւ Արտահան, այլ Այաշ, Զանգըրը, Տէր Զօր եւ մնացեալը:

ՍՕՍԻ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 18 Ապրիլ.— «Յառաջ»ի Ապրիլ 17 թիւին մէջ հրատարակած էիք լուր մը, որուն համաձայն Գ. Արմէն Ճերեճեան պատգամաւոր նշանակուած է Պելժիոյ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ու Պրիւսէլի Հայ Մշակութային Ընկերութեան կողմէ Նիւ Եորքի համագումարին:

Նախ ըսեմ թէ՝ Պրիւսէլի մէջ Հայ Մշակութային Ընկերութիւն գոյութիւն չունի: Յետոյ, եկեղեցական նորակազմ հոգաբարձութիւնը ժամանակ մարմին մը ըլլալով Գաղթ. Վարչութեան, իրաւասու չէ իր կողմէ պատգամաւոր ղրկելու համազգային ժողովի մը: Մեր գաղութի կանոնագրին տրամադրութեան համաձայն, այդ իրաւասութիւնը կը պատկանի միայն Ներկայացուցչական Մարմինի ընդհ. ժողովին, որ, ինչպէս գիտէք, ընտրած է իր պատգամաւորը, վարչութեան նախագահ Գ. Մաքսուտ Միհրդատեանց:

Հ. Տէրոսկի

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՎԵՐՋԱՆԱՅ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Մոսկուայի խորհրդաժողովը պիտի փակուի այսօր – վաղը, առանց դրական ելքի մը յանգելու: Չորս Մեծերը նորէն ժողովի պիտի հրաւիրուին ուրիշ մայրաքաղաքի մը մէջ, Լոնտոն կամ Փարիզ: Ոչինչ կարգադրուած է գերմանական հարցէն, իսկ Աւստրիոյ դաշնագրի մասին ալ դեռ վիճելի կէտեր կան:

Խորհրդաժողովի չաբաթ օրուան նիստին մէջ, Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա մերժեցին Եուկոսլաւիոյ հողային պահանջները եւ 150 միլիոն տոլարի հատուցումը: Միայն Խ. Միութիւնը կը ձայնակցէր այս պահանջներուն: Համաձայնութիւն գոյացաւ Աւստրիոյ Հրեաներու մասին, որոնց բռնագրաւեալ գոյքերուն համար հատուցում պիտի ըլլայ: Թերթերը կը գրեն թէ հազիւ 5000 — 10.000 Հրեաներ մնացած են, մինչդեռ պատերազմէն առաջ 350.000ի կը հասնէր անոնց թիւը: Շատերը մեռած են առանց ժառանգորդներ ձգելու:

Խորհրդաժողովը այսօր վերջին անգամ աչքէ պիտի անցընէ թէ Գերմանիոյ եւ թէ Աւստրիոյ խնդիրները, որպէսզի կացութիւնը պարզուի ժողովին փակումէն առաջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԷՆՐԻ ՈՒՈԼԸՍ, Մ. Նահանգներու Նախորդ առեւտրական նախարարը որ այնքան աղմուկ հանեց Եւրոպայի մէջ, նախագահ Թրումընի դէմ խօսած ճառերով, Փարիզ կը հասնի այսօր, երեքշաբթի, իր անձնական բարեկամին՝ Գ. Փիէռ Քոթի հետ (նախկին նախարար): Այս այցելութեան առթիւ բանախօսութիւն մը սարքուած է Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, նախաձեռնութեամբ Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Մարդկային Իրաւունքի Լիկային: Գ. Ուոլըս պիտի խօսի միջազգային խնդիրներու մասին: Ամփիթատրոնը 2500 հոգի կ'առնէ հանգիստ ուրիշ հազար հոգի ալ կրնան տեղ գտնել քիչ մը նեղուելով: Մասնաւոր տոմսակներ հանուած են, եւ Գ. Քոթ կը կարծէ թէ մինչեւ 10.000 տոմսակ պիտի պահանջուի: Ամերիկացի հիւրը մասնաւոր տեսակցութիւններ ալ պիտի ունենայ ականաւոր դէմքերու հետ.— Ցունաստանի ձախակողմեան հոսանքը, ԷԱՄ, Աթէնք հրաւիրեց Հէնրի Ուոլըսը:

ԻՏԱԼԻՈՅ Ներքին Նախարարութիւնը խստօրէն արգիլեց բոլոր հրապարակային ցոյցերը, իբրեւ հետեւանք անցեալ շաբթու կատարուած աւարառութեանց եւ արտաքին նախարար Կոմս Սֆորցայի դէմ եղած խռշտանգումներուն: Վարչապետը, որ Սիկիլիա գացած էր, նոյնպէս թշնամական ցոյցերու հանդիպեցաւ խումբ մը երիտասարդներու կողմէ: Դժգոհութիւնը թէ տնտեսական է եւ թէ քաղաքական: Կը վախցուի որ խլրտումները ծաւալին, եթէ կառավարութիւնը ազդու միջոցներ ձեռք չառնէ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հրէական գաղտնի կազմակերպութեան վարիչը՝ Մէնահիմ Պէկին, որ 39 տարեկան է, յայտարարեց թէ իրենց գործունէութիւնը չէ դադրած, այլ պիտի շարունակուի նոյն խստութեամբ, մինչեւ որ գլուխ հանուի ազատ եւ անկախ պետութեան ծրագիրը: «Մենք ոչ նուազագոյն, ոչ ալ առաւելագոյն պահանջներ ունինք: Մենք մէկ նպատակ ունինք եւ պիտի կռուինք մինչեւ որ զայն գլուխ հանենք: Երեց Իսրայէլը (Իսրայէլի երկիրը) եբրայական հող է եւ չկայ որեւէ բանաւոր պատճառ որ մենք զոհենք անոր մէկ մասնիկը: Եթէ Անգլիացիները վերահաստատեն այստեղ ներգաղթը, կը նշանակէ թէ կ'ընդունին հրէական պետութեան մը հաստատումը, եւ այն ատեն պարզ տրամաբանութիւնը կը պահանջէ որ հեռանան երկրէն, զայն յանձնելով եբրայական կառավարութեան մը:

ԴԱՏԻ ՔԱՇՈՒԵՑԱՆ Գերմանիոյ պողպատի ճարտարարուեստութեան վեց գլխաւոր վարիչները, Նիւրընպէրկի ամերիկեան ատեանին առջեւ, իբրեւ պատերազմի ոճրագործներ: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ գործարանատէրներ կը դատուին այս ամբաստանութեամբ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ անոնք «անամօթաբար անպատուած են մարդկութիւնը, ագահութեամբ կողոպտած են դրացի երկիրներու հարստութիւնը, գերութեան դատապարտած են միլիոնաւոր Եւրոպացիներ եւն: Անոնք ուժ տուած են Գ. Հիթլերի ամէնէն աղտոտ եւ եղեռնական քաղաքականութեան եւ ծրագիրներուն, միեւնոյն ատեն օգտուելով»:

ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ լրջօրէն կը զբաղեցնէ կառավարութիւնը: Զօր. Լըքլէռ, որ հրամանատար էր ազատագրութեան շրջանին եւ վերջերս ալ պաշտօնի կոչուած Հնդկաչինի մէջ, քննիչ նշանակուեցաւ Հիւս. Ափրիկէի ծովային, օդային եւ ցամաքային միացեալ ուժերուն: Վարչապետը հրամայեց նոր զինուորներ ղրկել: Ներքին նախարարը, Էտուար Տէփրէօ, կը շարունակէ իր պտոյտները Ալժերիոյ մէջ, տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական բարենորոգումներու խօս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԿԷՍԸ ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՅՈՎ Կ'ԱՊՐԻ

Անգլիական Թերթի մը խմբագրութիւնը իրբոլոր երկիրներու Թղթակիցներէն խնդրած է, որպէսզի մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեն թէ ինչպէս կը գործէ սեւ շուկան, ի՞նչ միջոցներ փորձուած են անոր առաջքն առնելու համար, ինչ համեմատութեամբ տարածուած է, եւն.: Կ'ամփոփեմ պատասխանները.—

Նոր երեւոյթ մըն է սեւ շուկան, ծնունդ պատերազմի: Պուլկար առեւտրական մը Սոֆիայի մէջ մահուան դատապարտուած է, սեւ շուկայի առեւտուրով դրամ դիզած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Պէ՞տք է համարել զայն տնտեսական ոճիր՝ գերագոյն պատիժ սահմանելու համար եմ — Թակային, թէ նոր կերպ մը առուծախի,— ապացան է որ պիտի վճռէ:

Սեւ շուկան ցոյց կուտայ երկրի մը քաղաքական ու տնտեսական աստիճանաչափը: Իր գործունէութիւնը շատ աւելի տարածուն է յուսաբեկ ու աղքատ երկիրներուն մէջ: Ապրանքներու նուազութիւնը աւելի յարաճուն կը դարձնէ անոր գործունէութիւնը եւ ամենախիստ հակակշիռ մը անգամ կը թուի թէ չի կրնար կասեցնել անոր թափը: Բայց պիտի տեսնէ այս երեւոյթը հակառակ կատարուած խիստ հսկողութեանց, որքան ատեն որ ապրանքի նուազութիւն կը տիրէ հրապարակին վրայ: Դրամի տեղատարափն ու ապրանքներու նուազութիւնը կ'ազդեն կառավարութիւններուն վրայ անգամ, ինչպէս Ֆրանսա, Իտալիա, Հունգարիա, Աւստրիա, Գերմանիա: Կրնայ մինչեւ իսկ քաղաքացիական կռիւ յառաջ բերել, ինչպէս Յունաստանի կամ Չինաստանի մէջ:

Սեւ շուկայով ծախուած գլխաւոր ապրանքներն են՝ ուտեստ, հագուստ, բնակարան, վառելանիւթ, ու նաեւ պերճանքի առարկաներ: Օտար դրամներ, ծխախոտ: Գերմանիոյ մէջ ծխախոտը փոխանակութեան գլխաւոր առանցքը կը կազմէ: Ամէնէն աւելի ազդուած են Ֆրանսա, Գերմանիա, Աւստրիա, Իտալիա, Յունաստան, Չինաստան: Նուազ չափերով՝ Պելճիքա, Հունգարիա, Զուիցերիա, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Մեքսիկա, Սպանիա եւ Փորթուկալ: Սկանտինաւեան երկիրները բաղդատաբար ազատ են անոր փորձութենէն, իսկ Անգլիացիները՝ հակառակ ապրանքներու նուազութեան, ուժեղ կը կենան, ինչպէս դիմացան 1940ին, հնազանդելով իրենց բաժնեչափի դրութեան: Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ տնօրինած է զանցառուներուն:

Այս նոր տեսակի առեւտուրը իր ճիւղերը տարածած է մինչեւ իսկ Մ. Նահանգներուն մէջ: Անշուշտ ոչ եւրոպական երկիրներու համեմատութեամբ: Այնտեղ սեւ շուկայով ծախուած ապրանքներն են, գլխաւորաբար կարագը, միսը եւ շաքարը:

Ֆրանսական կառավարութեան գիները զեղչելու որոշումն ու գործադրութիւնը անգամ չկրցաւ մեղմացնել սեւ շուկայի հրապարակը: Պարէնի անբաւականութիւնը մարդիկը կը ստիպէ այդ միջոցին դիմել, եթէ կը ներեն անշուշտ իրենց նիւթական պայմանները: Ու խոստովանինք որ պատիժներն ալ շատ թեթեւ են երբեմն զանցառելի ըլլալու աստիճան:

Սպանիոյ մէջ վաճառատուները երկու տեսակ գին ունին, առանց պարէնատոմսի ապրանքներուն գիները միւսերէն 8—10 անգամ աւելի են: Մասնաւորաբար ձէթը, հացը, բրինձը, միսը:

Փորթուկալ պարենաչափի դրութիւն չունի, հետեւաբար սեւ շուկայ ալ չկայ, սակայն գիները կը բարձրանան: Լիզպոն ամբողջ Եւրոպայի սեւ շուկացիներուն Թաքստոցն է:

Բաւականաչափ ուտելիք ու հագնելիք կը ճարէ Զուիցերիան, ուրեմն սեւ շուկան զարգանալու միջոց չունի այնտեղ: Բայց միջազգային կեդրոնն է ապօրէն վաճառման՝ օտար դրամներու, ոսկիի, ժամացոյցներու, թմրեցուցիչներու, սիկարէթի, ծխախոտի եւ ուտեստեղէնի: Հակառակ կառավարութեան պնդումին, թէ երկրին մէջ ամէն ինչ առատ է, սեւ շուկայի նիւթեր են կարագը, ածուխը, կաթը եւ գետնախնձորը, որոնց նուազութիւնը զգալի կը դառնայ: Բնակարանի տագնապն ալ կը ճնշէ երկրին վրայ, ինչպէս Ֆրանսայի մէջ եւ այլուր:

Չեխոսլովաքիայի մէջ այնքան զգալի չէ սեւ շուկան: Միայն կարագը ենթակայ է անոր, հաբուստ դասակարգին կողմէ:

Լեհաստան փրկ է այս աղէտէն, թացարձակապէս գոյութիւն չունի ան: Ծանր պատիժներ սահմանուած են.— մինչեւ գնդակահարում, ճայելով յանցանքին ծանրութեան:

Ամէն մարդ սեւ շուկայով կը զբաղի Գերմանիոյ մէջ: Այդ առեւտուրին ենթակայ են մինչեւ իսկ փենիսիլին, գօհարեղէններ, գլանիկներ: Գլանիկի փոխարէն ուզած ապրանքդ կրնաս ունենալ: Նոյն վիճակը Աւստրիոյ մէջ: Հոն ալ ծանր տուգանքներ սահմանուած են.— Հինգ տարի բանտարկութենէն մինչեւ 500.000 շիլին: Իտալիոյ, մասնաւորաբար Հռոմի մէջ, շատ ծանր է սեւ շուկան, երբեմ հետեւանք ճարտարարուեստական սուր տագնապին: Չկայ ուտելիք, չկայ հագնելիք, չկայ վառելանիւթ: Այս պայմաններուն տակ ժողովուրդը ստիպուած է սեւ շուկային դիմել, եթէ..

Բաղդատաբար համարուած Եգիպտոսը պարէնաբաժնի վերածած է, հետեւաբար սեւ շուկայի ենթակայ են ինքնաշարժները, դեղերը, շաքարը, թէյը, իւղը: Ծանր է մանաւանդ բնակարանի տագնապը: Վարձքերը առասպելական չափերու հասած են:

Ա. Հ.

Երեք մահեր

Յիսուն տարի առաջ Ամերիկահայ գաղութի թիւը հազիւ մէկ երկու հազարի կը հասնէր: 95ի մեծ ջարդերէն վերջն էր որ տասնեակ հազարաւոր Հայեր Ամերիկա գաղթեցին: Զարդի սարսափը ապրող եւ երկար տարիներէ իվեր հոս հաստատուող այդ սերունդին ներկայացուցիչները, յիսունը անցած եւ վաթսունի կամ եօթանասունիդաները ափ առած ծերուկներ են արդէն: Անոնք վերջերս սկսած են հասուն պտուղներու պէս ամէն օր գետին թափիլ, հայրենի կարօտը սրտերուն, յուսահատ եւ կաթուածահար:

Երեք ամսուան մէջ երեք մահեր: Երեք պատուական բարեկամներս մեռան, հայրենի կարօտը սրտերուն մէջ անթեղուած եւ աչքերնին դէպի անմահ Մասիսը ուղղուած: Անոնց իւրաքանչիւրին կեանքը կ'արժէր որ երկարօրէն ներկայացնէի հայ հասարակութեան, բայց Մշակի սուղ էջերը խնայելու համար, պիտի բաւականանամ մէկ յօդուածով միայն տալ անոնց տիպար կեանքի ցցուն կողմերը: Թող յարգանքի մէկ մէկ փոքր փունջեր զետեղելով անոնց թարմ շիրիմներուն վրայ, իմ ընկերական պարտականութիւնը մասամբ կատարած ըլլալու թեթեւ մխիթարութիւնն ունենամ:

Այնթապի Հայոց շատ ծանօթ, Պաղտօեան գերդաստանի զաւակ, այդ պարզ, համեստ բայց հոգիով շատ ազնիւ իմ բարեկամին՝ Պաղտասարին հանդիպեցայ Լօս-Անճելըսի մէջ մօտաւորապէս 10 տարիներ առաջ: Պատանի հասակին Դաշնակցական շարքերուն միացած, Այնթապի Ամերիկեան Գոլէճի նախկին աշակերտներէն թուրքին դէմ անհուն ատելութեան զգացումով լեցուած, Ամերիկա կուգայ որպէսզի յեղափոխական զաղանի միջոցներ սորվելով, անմիջապէս երկիր վերադառնայ Հայուն վրէժը լուծելու համար: Իր երիտասարդ կեանքի միակ նպատակը կ'ըլլայ, թուրք բորենին ոչնչացնելու հանճարեղ միջոցներ հնարել:

Քանի մը տարիներ Մէյնի համալսարանը յաճախելէ եւ Իսթի կողմերը գործելէ ետք, կեանքի անակնկալ յորձանքով դէպի Քալիֆորնիա կը քշուի: Հոս կրօնական շրջանակի մը ծանօթանալով, Յիսուսի կեանքին կը հետեւի եւ մոռնալով իր վրէժի ու ատելութեան զգացումները, ճշմարիտ քրիստոնեայի մը կեանքը ապրիլ կը ծրագրէ: Երբ իրեն հանդիպեցայ, արդէն զօրաւոր կերպով կը հաւատար քրիստոնէական սիրոյ վարդապետութեան եւ Լօս Անճելըսի Հայ Պենտէկոստէ եկեղեցւոյ բեմէն կը քարոզէր հաւատքի, սիրոյ եւ հոգեւոր փրկութեան վսեմ վարդապետութիւնը: Ինքը ոչ միայն կը քարոզէր Աւետարանը, այլ գործնապէս ալ կ'ապրէր ճշմարիտ Քրիստոնէի կեանքը, մաքուր, ամբասիր եւ եղբայրական սիրով օժտուած: Դժուար էր հաւատալ թէ ի՞նչպէս վրէժի զգացումով լեցուած այդ խիզախ երիտասարդը կարող էր այդքան ներող, հանդարտաբարոյ Քրիստոնեայի մը փոխակերպուիլ: Զինքը սրտանց սիրեցի եւ եղանք չափազանց մտերիմ բարեկամներ կամ աւելի ճիշտ եղբայրներ:

Անգլերէն լեզուին տիրացած, վերջերս այդ լեզուով քանի մը փոքր հատորներ հրատարակեց, Յիսուսի կեանքի եւ Անոր քարոզած վեհ գաղափարներու մասին: Իր այդ հեղինակութիւնները մեծ՝ գնահատանքով ընդունուեցան Ամերիկեան կրօնական շրջանակներու կողմէն: Իր յիշատակը միշտ թարմ պիտի մնայ իրեն ծանօթ հայ եւ ամերիկացի շրջանակներու մէջ:

Ան իր կրօնքովը զբաղած, մոռցած էր ամուսնանալ եւ տուն տեղ կազմել: Կ'ապրէր կատարեալ մենակեացի մը կեանքը: Կարծես իր մօտալուտ մահուան ներքին զգացումէն թելադրուած դէպի Պոսթըն գնաց եւ հոն հազիւ տասը օր իրեններուն հետ ապրած, օր մը իր քրոջը եւ բժիշկ եղբօրը հետ խօսած ատեն յանկարծամահ եղաւ, խոր սուգի մատնելով ամէնքս:

×

Ահա ուրիշ մաքուր հայրենասէր մըն ալ ինկաւ պարտականութեան ճամբուն վրայ, առանց իր վառ երազներու իրականացումը տեսնելու: Կարոյի մասին երկար չի պիտի գրեմ, որովհետեւ ուրիշ ընկերներ և բարեկամներ արտայայտուեցան արդէն իր մասին Մշակի եւ Ասպարէզի մէջ: Ան թէեւ Հայաստանի մէջ ծնած չէր բայց գլխի մազերէն սկսած մինչեւ իր սրտի խորքը կատարեալ Հայ էր, անկեղծ հայրենասէր եւ ճշմարիտ յեղափոխական: Թէեւ պատանի հասակէն յեղափոխական շուկայի մէջ թրծուած, սակայն վերջերս ակամայ հեռացաւ Դաշնակցութենէն, ոչ թէ անոր համար որ գաղափարի փոփոխում տեղի ունեցաւ իր մտքին մէջ, այլ որովհետեւ իր տարիներէ ի վեր եղած վառօդի, պօմպայի եւ զէնքի պայքարը վերջ գտաւ, եւ գրչի ու գաղափարի խաղաղ շրջանը սկսաւ: Իր յեղափոխականի ըմբոստ միտքը չէր կրնար հաշտուիլ օրուան անշարժ իրականութեան հետ: Ինքը չէր կրնար ըմբռնել թէ ի՞նչպէս Քրիստափորներու, Անդրանիկներու եւ Մուրատներու յաջորդող սերունդը կարող էր մարտական բուռն կռիւները մոռնալ եւ միայն գրչապայքարով կամ բերանացի փրոփականտայով գոհանալ: Իրեն համար ուր վառօդ, պօմպա եւ ահաբեկում չկար, հոն յեղափոխութիւն չկար, եւ ուր որ յեղափոխութիւն չկար՝ հոն ինքը չէր կրնար անշարժ նստիլ: Ահա Աճէմեանը, թունդ յեղափոխական մինչեւ իր վերջին օրը, տիպար ամուսին հանդէպ իր ազնիւ կնոջ, ճշմարիտ հայր իր սիրասուն զաւակներուն: Ապրեցաւ չարքաշ կեանք մը:

Տասնեակ տարիներ միասին ապրեցանք Լօս Անճելըսի մէջ, յաճախ հանդիպելով իրարու եւ վերյիշելով մեր վաղեմի կեանքը: Հայրենի կարօտը սրտին, Հայաստանը տեսնելու սիրով տոչորուած, չարաչար աշխատեցաւ եւ օր մըն ալ օտարութեան մէջ մաշուած իր տկար սիրտը չկրցաւ դիմանալ մահուան առաջին իսկ խորշակին եւ ինկաւ ինչպէս պատ, արցունքներ խլելով մեր բոլորի աչքերէն:

×

Կարոյի մահէն հազիւ երկու շաբաթ վերջ յանկարծ Մշակի մէջ կարդացի Տօքթ. Կիւլէսէրեանի մահուան լուրը զուժող հեռագիրը: Պահ մը ապուշ կտրած չուզեցի հաւատալ աչքերուս: Կրկին ու կրկին կարդալէ ետք միայն համոզուեցայ, որ այդ բարի, առաքինի եւ ազնիւ բժիշկը իրաւ որ մահացեր է: Խարբերդ-Հիւսէյնիկի մէջ ծնած, փոքր հասակէն որբ մնացած մեր Համբարձումը, հակառակ բոլոր անտանելի դժուարութեանց, ոչ միայն կրցաւ Եփրատ Գոլէժի ուսումը լրացնել, այլ Պէյրութ երթալով, այնտեղի Ամերիկեան բժշկական համալսարանի դասընթացքը լրացուց եւ օրին մէկը հայրենիք վերադարձաւ իբր բժիշկ:

Պատանի հասակէն իրարու ծանօթացանք եւ մօտիկ բարեկամներ մնացինք: Որքա՛ն քաղցր յիշատակներով կապուած էինք իրարու: Երկրին մէջ ամուսնացաւ եւ փայլուն ապագայի մը հեռանկարովը երջանիկ էր, մինչեւ որ պայթեցաւ Առաջին համաշխարհային մեծ պատերազմը, պայթեցնելով իր հետ նաեւ միլիոնաւոր անհատներու եւ ամուսնացած զոյգերու վառ երազները: Մեր հայրենիքի փոթորկալից կեանքի ալիքները օրին մէկը գիս նետեցին Ամերիկայի հիւրընկալ ափերը, իսկ իմ պատանեկան օրերու բարեկամ Կիւլէսէրեանը մնաց երկիր:

Բռնագաղթուեցաւ իբր բժիշկ, թուրք բանակին ծառայել եւ Քարապէքիրի հորդաներուն հետ մինչեւ Սարդարապատի ճակատը գնաց, ուր աչքերովը տեսաւ թէ ի՞նչպէս Արարատի ստորոտը թառած հայ փոքր ու անպատրաստ բանակը կրցաւ յուսահատական վերջին գրոհով մը ետ շպրտել թուրք ամբարտաւան բանակը եւ Հայաստանի Անկախութիւն Պ ա ր տ ա դ ր ե լ իր թշնամիներուն: Տասնեակ անգամներ թուրքերու կողմէն նահատակօրէն սպաննուելու ստոյգ վտանգները անցնելէ վերջը օր մըն ալ յանկարծ կարծես հրաշքով ազատած, մեր սիրելի բժիշկը գլխադադարի պատեհ առիթէն օգտուելով իր կինն ու զաւակները հաւաքած յաջողեցաւ Ամերիկա գալ:

Փրովիտէնսի մէջ հաստատուեցաւ եւ իր խղճամիտ ծառայութեան շնորհիւ կարճ ատենէն բոլորին սիրելի բժիշկը եղաւ: Արցունքը աչքերուն մէջ յաճախ կը պատմէր թէ ի՞նչպէս թուրք զաղան բանակը ահեղ փոթորիկի մը թափով բոլոր հայ գիւղերը եւ քաղաքները կը կոտորէր եւ կ'աւերէր: Եւ ինքը տեսնելով այդ ամէնը ստիպուած էր լալ ու մխալ:

Հոս Ամերիկայի մէջ ալ մնաց նոյն Համբարձումը, խոնարհ, համեստ եւ բարեսիրտ, պարզամիտ ու հայրենասէր, անկեղծ հայր: Լօս Անճելըս գալէս վերջ, յաճախ կը թղթակցէի իր հետ եւ միտք ունէր ինքն ալ Քալիֆորնիա գալ, բայց կ'երեւի իր տառապանքէն չարաչար մաշած մարմինը չկրցաւ դիմանալ երկար եւ մեր բոլորին սիրելի բժիշկը մեկնեցաւ այս աշխարհէն, իր ետեւ թողլով առաքինի ամուսինի մը, խանդակաթ հօր մը եւ հարազատ բարեկամի մը անմոռաց յիշատակը:

ՍԱՐԳԻՍ ՌՇՏՈՒՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՀԻՏ, ԺԲ. տարի, Նոր շրջան թիւ 2, Յուլիս — Դեկտեմբեր, 1946.— Թիւ 1, Յունուար — Յունիս 1947: Խմբագիր՝ Ա. Չօպանեան: Տարեկան բաժնեգին 400 Ֆրանք: Ամերիկայի, Եգիպտոսի եւն. համար՝ 5 տոլար: Հասցէ,— 9 Rue Say, Paris (9):

ՄԱՄՈՒԼ

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ»

Հայրենիքէն կ'արտատպենք հետեւեալ հատուածը, խորհրդածութիւնը ձգելով ընթերցողներուն (18 Մարտ).—

«Պայքար» իր Մարտ 4ի համարին մէջ՝ Ներգաղթին նուիրուած իր մէկ ծանօթ աշխատակցին յօդուածը հրատարակած է իբրեւ «անկախ կարծիք»: Այդ յօդուածը ունի այնքան չահեկան միտքեր, որ չենք կրնար անկէ չարտագրել հոս քանի մը հատուածներ: «Պայքար»ի աշխատակիցը Ներգաղթի արձանագրութեանց առթիւ այսպէս կը գրէ.—

« Բայց արձանագրութիւնները կր կազմուին ոչ պատշաճ տեղերից:

... Մ. Նահանգներից ոչ ոք պիտի սպասէ Ներգաղթող, որովհետեւ այս երկրի ազատ կեանքին ընտելացած եւ մեծ մասամբ անչարժ ստացուածքներ ձեռք բերածներ կամովին չեն հեռանար »:

Ուրեմն «Պայքար» կ'ընդունի որ Ներգաղթի արձանագրութիւններ կը կազմուին ոչ պատշաճ տեղերից. կը մոռնէ նաեւ որ Մ.Նահանգներէն ոչ ոք պիտի ուզէ երթալ, որովհետեւ մարդիկ հոս վարժուած են եղեր այս տեղի ԱԶԱՏ կարգերուն:

Եթէ այսպիսի տողեր «Հայրենիք» գրէր, «Պըրծաւ, Ճիհատը նորէն կը սկսէր մեզի դէմ», մենք անգամ մը եւս կը յայտարարուէինք Ներգաղթին հակառակող:

Որովհետեւ, ի՞նչպէս կարելի էր ըսել թէ «արձանագրութիւնները պատշաճ տեղերից չեն կազմւում:

Կամ ի՞նչպէս կարելի էր ըսել թէ այստեղի ազատ կարգերուն վարժուած մարդիկ չեն երթար Հայաստան:

Ակամայ կը հարցնենք. եթէ այստեղ ազատ կարգեր կան. չկա՞ն Հայաստանի մէջ ազատ կարգեր:

« Հայաստանասէր » «Պայքար»էն մենք չէինք սպասեր այսպիսի տողեր:

Բայց արտագրենք հոս քանի մը տող եւս.

« Ներգաղթի հարցը այլ բնոյթ կը ստանայ, երբ դառնանք մեծ զանգուած ունեցող գաղութներին, ինչպէս Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղութը, որին մօտ կը գտնուին Իրաքի, Իրանի, Երուսաղէմի եւ Եգիպտոսի գաղութները եւ որոնք կր նմանին մեծ ընտանիքի անդամներին:

« Այս գաղութները կը վայելեն միանգամայն ազատութիւն եւ կ'օգտուին այդ երկիրների ընդհանուր ժողովուրդներին յատկացուած իրաւասութիւններով: Հետեւապէս արձանագրել այդ գաղութներից ներգաղթողներ, դեռ եւս չուտափոյթ է, սպասելով հետագայ կամ ապագայ դէպքերի անցուդարձերին: Նօսրացնել այդ գաղութները անժամանակ է: Այդ գաղութը սպասելիք ունի... Այստեղից միայն մի քայլի տարածութիւն է մինչեւ Կիլիկիա, մինչեւ Նախնեաց երկիրը:... Հայկական տեսակէտից Կիլիկիա մեծ ապագայ ունի»:

Ուրեմն, «Պայքար»ի աշխատակցի կարծիքով պէտք չէ նօսրացնել Սուրիոյ, Լիբանանի, Իրաքի, Իրանի, Երուսաղէմի, Եգիպտոսի գաղութները: Եւ ինչո՞ւ: «Պայքար»ի աշխատակիցը կը պատասխանէ.

Որովհետեւ այս գաղութները ազատութիւններ կը վայելեն:

Յետո՞յ:

Որովհետեւ, Սուրիա – Լիբանանէն եւ Եգիպտոսէն շատ հեռու չէ Կիլիկիան, որ «մեծ ապագայ ունի »:

Եզրակացութիւնը պարզ է, Հայեր, փոխանակ ներկայ Հայաստանին, նախընտրելու են Կիլիկիան: Եւ ատոր ալ պատճառները կան.—

« Սուրիա կը պահանջէ Կիլիկիան, որպէս իրա սեփական երկրամասը:... Մենք Հայերս մեծ գոհացում կը ստանանք, եթէ Սուրիային յաջողուի վտարել Թուրքերին այդ երկրից: Վայելելով ազնիւ արաբ ժողովուրդի ասպնջականութիւնը, Սուրիոյ կառավարութիւնը պիտի չհակառակի, եթէ տեղային Հայերը նորէն ուզենան անցնել նախնեաց երկիրը, մնալով հանդերձ նոր կառավարութեան հովանաւորեալները եւ հաւատարիմ հպատակները »:

Ուրեմն, սպասենք, Հայեր չուղարկենք Հայաստան, չուտով Սուրիան կը գրաւէ Կիլիկիան եւ Հայերը այս անգամ հոն կ'երթան արաբ ազնիւ ժողովուրդին հաւատարիմ հպատակները» դառնալու համար:

«Պայքար»ի Ռամկավար աշխատակցի խորհուրդն է սպասել, չերթալ Հայաստան: Սուրիան կ'ազատէ Կիլիկիան եւ մենք շիտակ հոն կ'երթանք «հաւատարիմ հպատակներ» դառնալու համար:

«Հայաստանասիրութիւն ըսուածն ալ այսպէս ըլլալու է »....

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

ՀԵԹԱՆՈՍ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ...

Ամերիկայի «Պայքար»էն (12 Յունուար 1947) կը քաղենք հետեւեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնները Քանատայի Հէմիլթըն (Օնթարիօ) քաղաքի հայ գաղութի մասին : (Գրողն է Տ. Պագալեան). —

«Քաղաքին մէջ կայ Դաշնակ գլըպ» մը, զոր Դաշնակցական Հայերը կը գործածեն իբրեւ ընկերային կեդրոն, դպրոց, սրճարան եւ գրադարան»:

Ծամբորդը կը շարունակէ.

— « Հէմէլթընի մէջ գոյութիւն ունեցող կազմակերպական կեանքը ու գործունէութիւնը կեդրոնացած է Դաշնակցութեան շուրջ, — կոմիտէ, ցեղակրոններ եւ կարմիր-խաչուհիներ: «Գաղութի Հայերուն մեծագոյն մասը Դաշնակցականներ են եւ մի քանի չէզոքներ կան: Դաշնակցական եւ ի նպաստ Դաշնակցութեան ձեռնարկներէ զատ ուրիշ հայկական կեանք գոյութիւն չունի: Օրինակ, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Հայաստանեաց եկեղեցւոյ մարմիններ գոյութիւն չունին: Եկեղեցական ոչ մէկ ձեռնարկ, պատարագ եւայլն...

« Խորհրդային Հայաստանի անունն իսկ չի լսուիր ...»:

«Երիտասարդներն ալ՝ միայն Դաշնակցութեան շունչով մեծցած են: Երիտասարդ երիտասարդուհիներ կը նախընտրեն հայկական շրջանակ: Շարունակ իրարու հետ են եւ այս կը նպաստէ անշուշտ իրենց հայկական դիմագծին պահպանման»:

Ամերիկահայ ռամկավար պաշտօնաթերթէն կը քաղեմ այս համառօտ տողերը, զանց առնելով ուրիշ հետաքրքրական տեղեկութիւններ: Յօդուածագիրը զարմանք կը յայտնէ որ երկու հոգի միայն «Պայքար» թերթը կը ստանան :

Այս գաղութին մէջ, ուր ոչ քահանայ կայ, ոչ Հ. Բ. Ը. Միութիւն, ոչ կուսակցութիւններ, ոչ ալ Ազգային Ճակատ, զարմանալի է որ Հայը Հայ կը մնայ եւ կը պահէ իր ազգային դիմագիծը:

Շնորհաւորելի են յօդուածագիրն ու թերթը, որ հրապարակաւ կը խոստովանին այս պարագան: Ասիկա երեւոյթ մըն է որու վրայ արժէ կանգ առնել : Վ. Մ.

ՋՈՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Յապաղած).— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն խնջոյք մը սարքած էր Մարտ 30ին, ժամը ճիշդ մէկին սեղանները շրջապատուած էին ընկերներով եւ համակիրներով: Ընկ. Տ. Սողոմոնեան խօսք առնելով պարզեց Դաշնակցութեան գործունէութիւնը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, յիշեց գլխաւոր դէմքերը, ինչպէս եւ պատմական թըուականներ: Ինչքա՜ն տառապանք, որքա՜ն հալածանք, ու ի՜նչ զոհողութիւններ՝ այս ժողովուրդին տալու համար հայրենիք մը:

Բաժակաճառեր խօսեցան շատ մը ընկերներ եւ համակիրներ, որոնց թիւը հաւանաբար 60ի կը հասնէր, եթէ լուր տրուած ըլլար ժամանակին : Տեղ տրուած էր նաեւ երգերու եւ պարերու: Փոքր դադարի մը միջոցին, երեք երիտասարդ եւ խելահաս հայորդիներ եկան եւ իրենց երդումը կատարցին յոտնկայս,— «Կ'երդնում պատւոյս վրայ հաւատարիմ մնալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին, ծառայել ազգիսեւ հայրենիքիս»: Ապա «Մշակ բանուոր» եւ շնորհաւորութիւններ:

Ահա մեր պատասխանը բոլոր գուշակներուն եւ «հրաժարիմ»ներուն: Այս դեռ բացումն է: Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն որոշած է երիտասարդներու պատկառելի թիւ մը արձանագրել մինչեւ տարեվերջ :

Թող ցնծան «հայրենասէրները»: Այս առթիւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին նուէրներ ըրին ընկերներ Կիւմիւշլիեան 1000 ֆրանք, Ճերմակեան 500, Փ. Ղարիպեան 500 ֆրանք ::

Տ. Ս.

Հ. Մ. Ը. Մ.՝ ԼԻՈՆ – ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (յապաղած).— Խումբ մը Սէն Շամոնցի հայ մարզիկներու փափաքին ընդ առաջ երթալով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը Ապրիլ 12ին շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին այցելեց Սէն Շամոն, ուր հաւաքուած էին քանէ աւելի երիտասարդներ: «Մասիս» Մարզականի երիտասարդ քարտուղարը ժողովը բացուած յայտարարեց եւ կարգով խօսք առին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները, լայն բացատրութիւններ տալով անցեալի եւ ներկայի մասին: Եղբայր Դանիէլեան կարդաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կանոնագիր ծրագիրը որ հաստատուած ու վաւերացուած է 1921 Յունիս 19ին: Կ. Պոլսոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատմ. ժողովէն: Եղբայրը յուզուած շեշտով ըսաւ.— Մենք կը քալենք նոյն ծրագրով եւ անկէ անդին մշակուած ծրագիրները կը նկատենք ապօրինի: Երկար բացատրութիւններ ու տեղեկութիւններ տրուեցան նաեւ նախագահ եղբայր Սողոմոնեանի եւ Լիկի ներկայացուցիչ եղբայր Սարեանի կողմէ: Երիտասարդութիւնը այնքան ուրախ էր որ մեզմէ բաժնուիլ չէր ուզեր : Արդէն կէս գիշեր էր: Բոլորը միաբերան գոչեցին.— Կեցցէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, մենք կ'երդնունք այսուհետեւ կոչուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.: Պաշտօնական ձեւակերպութիւններու կատարումը սիրայօժար ստանձնեց եղբայր Ազօեան :

Ուրախ տպաւորութեամբ մեկնեցանք Սէն Շամոնէն յաջորդ օրուան մեր մրցումի պատրաստութեան (coupe de Lyon): Սոյն մրցումները կազմակերպած է «Տիստրիկ տիւ Ռօնը», 80 խումբերու մէջ, կիրակի 13 ապրիլ, մնացած են միայն 10 խումբեր: Մեր հակառակորդն էր St. Foy Largentière: Այս տարուան եղանակին արդէն՝ ունեցանք անախորժ դէպքեր, ու այդ առթիւ Lyonի Ligueը մասնաւորաբար երեք դատաւորներ ղրկած էր: Ժամը 3ն է: Պաշտօնական դատաւորը առաջին սուլիչը սուլեց, դաշտ հրաւիրելով երկու խումբերը: լիգային երու քննութենէն վերջ, խաղը սկսաւ Ֆրանսացիներու տաք ու ճարպիկ խաղարկութեամբ: Մերոնք զգալապէս կը նեղուէին: Գնդակը մեր բերդապահի ձեռքերուն մէջ էր յաճախ, բայց յանկարծ հակառակորդի յառաջապահը շահեցաւ առաջին նշանակէտը: Հազիւ 5 վայրկեան անցած, հակառակորդը շահեցաւ Բ. նշանակէտը: Մերոնք կարծես թէ պահ մը թուլցան: Կիսախաղէն վերջ մեր պազարին ու խոհեմ խմբապետը, Կարապետ Նիկէքեան, կարգ մը տեղափոխութիւններ կատարելով, սկսաւ բուռն յարձակումի : Արդէն Ֆրանսացիները յոգնած կ'երեւային: Մեր վերջապահին մէկ շիւթը նշանակեց Ա. կէտը, իսկ մեր աջ ծայրը նշանակեց 2րդ, 3րդ, 4րդ, 5րդ: Ֆրանսացիները ապշեցան եւ խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթանակով, 5—2: Լիկի ներկայացուցիչը ջերմօրէն շնորհաւորեց մեր խմբապետը, ու վարիչները: Մերոնք ուրախ զուարթ օթօթախ մտան, ճամբան ազգային երգեր երգելով: Մեր նախագահի հրամանով կէս ճամբան իջանք ու տղոց խմելիք եւ փոքրիկ ճաշ մը հրամցնելով, վերադարձանք Լիոն: — Հայ – Վարդ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 14 Ապրիլ (Յառաջ).— Այս տարի նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին պատշաճ կերպով տօնախմբուեցաւ աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու սգատօնը: Շաբաթ իրիկուն (12 ապրիլ) Սէրքըր Քաթոլիկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ յիշատակի այդ վսեմ հանդիսութիւնը, որուն կը մասնակցէին Ֆր. Կապոյտ Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Կէմէրէկի Երիտ. Միութիւնը, Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ Հայ Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը :

Հանդէսի Նախագահը՝ Հ. Կ. Տէրմոյեան իր բացման խօսքին մէջ համառօտակի յիշեց պատմական այն տխուր դէպքերը որոնք տեղի ունեցան 32 տարի առաջ.— Յիշեց մի առ մի եւ փաստացի Թուրք կառավարութեան սադայէլական հրահանգները որոնց հետեւանքով քար ու քանդ եղան մեր երկիրը, մեր ծննդավայրերը, մեր հայրենի տուները, թունաւորուեցան մեր հողն ու ջուրը եւ ի լրումն այս ամէնուն զազանային վայրագութեամբ ջարդուեցան մէկ միլիոնէ աւելի անմեղ Հայեր:

Օրուան պատշաճ շատ գեղեցիկ երգեր երգուեցան: Եղան արտասանութիւններ մասնակցող միութիւններու կողմէ: Այսպէս, Տիկին Լուսավարդ Զիլինկիրեան տխուր շեշտերով երգեց «Անոյշ Գարունը...»: Յակոբ Մաթոսեան արտասանեց Սիամանթոյի «Սուգը»: Կ. Պէրպէրեան, մեր հանդէսներու ջութակահարը թրթռուն ելեւէջներով նուագեց «Քնիր իմ բալիկ», Ահ. Գալայճեան՝ արտասանեց անմահ Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»: Յաջորդաբար արտասանեցին, երգեցին նաեւ Փ. Ս. Անկտեան, օրիորդներ Անժէլ Ուզունեան, Արաքսի Մուրատեան եւ Վ. Խորէնեան (Տէսինէն) խոր տպաւորութիւն ձգելով ունկնդիրներուն վրայ:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Տ. Չէքեան (Սէնթ Էթիէնէն), որ պատկերացուց ահաւոր սպանդը: Բացատրեց թէ ինչ կը հետապնդէին Թուրք մարդակեր վարիչները՝ թէ ծրագրեցին աքսորել մտաւորականութիւնը եւ ղեկավարութիւնը, այդ սարսափի ապրիլ 11/24ի գիշերը: Յուզիչ բառերով թելադրեց ամուր մնալ մեր գաղափարներուն եւ ազգային տեսակէտներուն վրայ եւ հետապնդել մեր սրբազան Դատը, մեր անմահ նահատակներու Դատը :

★ Զատկի երկրորդ օրը՝ Մեռելոց (7 Ապրիլ) քաղաքիս Սէնթ Անտրէ լը Գա Եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր պատարագէն վերջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն մը նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի մեր նահատակներուն, միջտ նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի: Պատարագիչ վարդապետը՝ Հ. Գ. Խապայեան (Վիէննայի Մխիթարեաններէն) հոգեշունչ քարոզ մը խօսեցաւ, պանծացնելով մեր նահատակներու ինքնամուիրումը հայութեան, Մշակոյթի եւ կրօնի համար:— Թղթակից **1947**

տումներով: Օդանաւային նախարարը, Անտոէ Մայրոլէի Թունուզ գնաց, ուր մեծ ռազմափորձեր պիտի կատարուին օդանաւային եւ ցամաքային ուժերու կողմէ: Հանրապետութեան նախագահը Տաքար հասաւ (արեւմտեան Ափրիկէ) գաղթային նախարարին՝ Գ. Մութէի հետ: Ամէնէն հանդարտ գաղթավայրն էր այս, բայց վերջին պահուն գործադուլ հռչակուեցաւ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն կողմէ: Մատակասքարէն ալ վրդովիչ լուրեր կը հասնին: Մասնաւոր հեռագիրներու համաձայն 5000 ապստամբներ պաշարած են Մանանտարի քաղաքը եւ ուրիշ բնիկներ ալ միացած են ըմբոստներուն: Մարոքի Ֆրանսական ներկայացուցիչը Փարիզ կանչուեցաւ, որպէսզի բացատրէ թէ Սուլթանը ինչո՛ւ յանկարծ իր դիրքը փոխեց Ֆրանսայի հանդէպ, կատարեալ անկախութիւն պահանջելով:

500.000 ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐ պատրաստ են գաղթավայրերը մեկնելու անմիջապէս որ շոգենաւ ճարուի: Աւստրալիա պատրաստ է տարեկան 70 հազար հոգի ընդունելու: Հարաւ. Ափրիկէ մասնագէտներ կը փնտռէ: Քանատա եւս դուռները լայն բացած է Անգլիացիներու առջեւ:

ՑԿԵԱՆՍ ԲԵՐԴԱՐԳԵԼՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ, Լիոնի մէջ, Աբբայ Վաքսիլէր, որ գրաման առեն մատնելով Դիմադրական ճակատի ռազմիկներէն երկու հոգի, պատճառ եղած էր ութ հայրենասէրներու գնդակահարման եւ ուրիշ երկու երիտասարդներու աքսորին: Միեւնոյն ատեն կը կորսնցնէ իր գոյքերը:

ՓԱՐԻԶԻ 15.000 ԼՈՒԱՑԱՐԱՐՆԵՐԷՆ 3000ը գործադուլ հռչակեցին, 15 % յաւելում պահանջելով իրենց օրավարձերուն վրայ որ ժամը 33.40—33.10 ֆրանք է:

ՄԻՍԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ այսուհետեւ արտօնուած է միայն ուրբաթ, շաբաթ եւ կիրակի օրերը: Ճաշարաններն ալ նոյն օրը պիտի կրնան միս հրամցնել եւ այն ալ միայն կէս օրուան ճաշին: Խոզեղէնը արտօնուած չէ այն օրերուն երբ միս կը գործածուի: Գառնուկի, այծի, ձիու միս կարելի է հրամցնել ամէն օր:

ՀԱՑԻ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ ապահովելու համար, Սէնի նահանգապետը իր մօտ հրաւիրեց ալօրեպաններ, ալիւրի վաճառականներ, փռապաններ եւայլն եւ յանձնարարեց ամէն միջոց ձեռք առնել որպէսզի մախումներ չկատարուին, կտրօնները հաւաքուին եւն.:

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հեռագրեն թէ վեց հանրապետականներ գնդակահարուեցան մայրաքաղաքի հրջանին մէջ:

ԱԶԳ. ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ նախարարը, Անտոէ Ֆիլիփ, ճառ մը խօսելով Թուլուզի մէջ, ազդարարեց թէ դեռ քանի մը տարի ալ սեղմումներ պիտի կրենք: «Եթէ առեւտուրի ազատութիւն հաստատենք բոլոր ասպարէզներուն մէջ, հետեւանքը պիտի ըլլայ կորուստ մեր տնտեսական եւ քաղաքական անկախութեան եւ կործանում բանուոր դասակարգին»:

ՍՈՎԷ ԿԸ ՎԱԽՑՈՒԻ Լիբիոյ եւ Թունուզի մէջ: Արաբական Դաշնակցութիւնը կոչ մը ուղղեց արաբական երկիրներուն, որպէսզի օգնեն: Եգիպտոս բրինձ պիտի ճարէ, Սուրիա ցորեն, Իրաք՝ արմաւ:

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը 5—30 առ հարիւր կրճատեց գիները, բացի միսէն, արջառէն եւ արմտիքէն:

1947Ի ՋՕՐԱԴԱՍԻՆ զինուորցուները պիտի կանչուին ոչ թէ ծնունդի թուականով, այլ իրենց բնակած նահանգին համաձայն: Այսպէս, առաջին չարքը պիտի կանչուի Մայիս 15էն Յունիս 15: Սէնի նահանգն ալ շրջաններու բաժնուած է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական օրկանը, «Փրավտա» խմբագրական մը հրատարակելով անգլեւ-խորհրդային բանակցութեանց մասին, կ՚ըսէ թէ Խ. Միութիւնը չուզեր Անգլիան բաժնել Մ. Նահանգներէն կամ Ֆրանսայէն, բայց թէ երկու կողմերը պէտք չէ մտնեն այնպիսի խմբակցութեանց կամ համաձայնութեանց մէջ որ ուղղուած են միւսին դէմ:

14 ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ մասնակցեցան Գերմանիոյ բրիտանական շրջանի նահանգային ընտրութեանց: Քուէարկողներուն 2/3ը կիներ են, մէկ միլիոն այրիներ եւ նոյնքան ալ գերիներու կիներ: Թեկնածուներու թիւն էր 2500, որոնք կը ներկայացնեն 14 կուսակցութիւններ:

ԱԹԷՆՔԻ ամերիկեան դեսպանը ծանուցագիր մը ուղղեց Յունաստանի կառավարութեան, բողոքելով աջակողմեան տարրերու ծայրայեղութեանց դէմ:

ՏԱՆԸՄԱՐՔԱՅԻ Թագաւորը մեռաւ երէկ, տաժանելի հոգեվարքէ մը վերջ:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մեծ պարահանդէս

Կիրակի 27 Ապրիլ ժամը 15էն 23, Salle des Fêtes de la Mairie du Pré St. Gervaisի մէջ, métro Pré St. Gervais, aut. 170 Porte des Lilas:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճոխ պիւֆէ, հայկական պարեր եւ եւրոպական նուագախումբ:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Մշոյ Խաս գիւղացի Տիկին Հրանոյշ Գասպարեան (ծնեալ Պետրոսեան), մեր ողբացեալ ընկեր Հրաչ Գասպարեանի կինը եւս թաղեցինք օտար հողի տակ, 51 տարեկանին: Կարելի չէ քանի մը տողով պատկերացնել իրկեանքը:

Հայաստանի, Ռուսաստանի, Յունաստանի եւ Ֆրանսայի մէջ, ամէն տեղ կը յիշեն եւ պիտի յիշեն Տիկին Հրօն:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 12ին: Ներկայ էին բազմաթիւ Հայեր: Դագաղը ծածկուած էր Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի կողմէ նուիրուած ծաղկեպսակով: Տարօնի Միութիւնն ալ նուիրած էր պսակ մը, ինչպէս եւ բարեկամներ: Գերեզմանատան մէջ ընկեր Յ. Աճէմեան երկու խօսքով պարզեց հանգուցեալին կեանքը եւ ըրած բարիքները:

Այս առթիւ Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալին զաւակներուն:— Յակոբ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐԱՒ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 Ապրիլ.— Հարաւ. Ֆրանսայի Գաւառական ժողովի ընտրողական կեդր. յանձնախումբը, առ ի գիտութիւն կը յայտարարէ յարգոյ հասարակութեան թէ, Գաւառական ժողովի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 4 Մայիսի կիրակի օր, Փրատոյի եկեղեցիին մէջ, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուան ժամը 5, առանց կէս օրուան դադարի:

Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին 27 Ապրիլի կիրակի օր, մինչեւ իրիկուան ժամը 6: Նոյն օրը բացառաբար Առաջնորդարանը բաց պիտի ըլլայ առաւօտեան ժամը 9էն իրիկուան ժամը 6:

Ուրեմն կոչ կ՚ուղղենք անխտիր մեր բոլոր հայրենակիցներուն.— 1. որ փութան արձանագրուիլ Առաջնորդարան դիմելով, իրենց քուէներու իրաւունքէն չզրկուելու համար: Եւ 2.— 4 Մայիսի կիրակի օր որոշեալ ժամուն Փրատոյի Մայր եկեղեցին գալով անհատապէս քուէարկեն, ընտրելու համար իրենց երեսփոխանները:

ԾԱՆՕԹ.— Երեսփոխանական ընտրելիներու անուանց ցանկը կախուած է, Մայր Եկեղեցին, Ազգ. Առաջնորդարանը, Հ. Ա. Ը. Միութեան գրասենեակը եւ Գ. Գ. Ծերիկեանի խանութը:

(Դիւան)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սամուէլ եւ Գարամեան գրատուները, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հայ Ռազմիկներու Միութեան ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, rue du Mesnil, Asnieres, սովորական հաւաքատեղին: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը Մարսէյլի մէջ

Մեծ պատրաստութեամբ եւ Մարսէյլի ու շրջականներու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ: ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 3ԻՆ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Պրէպան Մարսէյեէզի սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ ՇԱՆԹ թատերախումբին: Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ է

Ճաշարան ԻՐԱՆ

Տնօրէնութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

9 Rue Serpente, Paris (6) Սէն Միշէլի կեդրոնը

ԿԸ ԳՈՀԱՑՆԷ ԱՄԷՆԷՆ ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՆԵՐԸ: ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ, ԱՐԵՒԵԼ. ԸՄՊԵԼԻՆԵՐ՝ ԱՂԱՆԴԵՐՆԵՐՈՎ

«ՅԱՌԱՋ»Ը ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ԵՂԲ. ԳՐԱՏՈՒՆԸ

Իրանի մեր ընդհ. գործակալն է Գ. Ն. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, (Գրատուն Էրօս), Ave. Marshal-Stalin, Téhran, որուն կրնան վճարել իրենց հաշիւները, բոլոր մեր բաժանորդները:

Օր. ՄԱՐԻ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ
Պ. ԱՐՄԷՆ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

20 Ապրիլ 1947 Ամուսնացած Փարիզ

ԺՈՒՌՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ: Նիւթ՝ 1915, Ապրիլ 11-24:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՐԱՑՖԻ խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915Ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ: Պատկերազարդ:

Տարեկան բաժնեգին 240 ֆրանք: Ձեռքէ հատը 20 ֆրանք: Հասցէ.— Բալուեան գրատուն, 43 rue Richer, Paris:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ, 23 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 8ԻՆ

Ընկերվարականներու մեծ սրահին մէջ, 53 rue Gringnan: Կազմակերպուած Հ.Յ.Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէին կողմէ: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիր կազմակերպութիւնները եւ ընկեր-ընկերուհիները:

Երեկոյթ պարահանդէս

Կազմակերպուած Կեսարիոյ եւ Շրջանի Վեր. Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի նպաստ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայ բեկորներուն եւ որբերուն: 10 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, 8 rue Jean Goujonի սրահներուն մէջ: Եւրոպական եւ Արեւելեան նուագ: Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ:

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

LA CORNE D'OR

5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարիչն է համակրելի Տիգերը:

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ: ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ:

Սրահը տրամադրելի է նշանտուքներու, հարսանիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար: Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին:

Ծախու է

Գարպէսի եւ Շափէլի միջեւ, կօշիկի արհեստանոց մը չորս ընդարձակ սենեակներով: Յարմար որ եւ է արհեստի: Վաճառատուն, խոհանոց: Ելք ու մուտքի դուռ, 3րդ յարկին վրայ փողոցը նայող երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Դիմել «Յառաջ»ի, Ա. սկզբնատառով:

Կ'ուզուին

Pompier (tailleur) որ գիտնայ փորձել ընել եւ ի հարկին կարենայ patronը փոխարինել: Դիմել CLINIQUE DE VETEMENTS, 63 rue Maubeuge, Paris (9): Métro Poissonnière: Ներկայանալ երեքշաբթիէն սկսեալ:

Կառատան մէջ աշխատելու համար վարպետ մեքենավար մը եւ աշկերտ մեքենավար մը:

Դիմել կառատ «GAMISS», 60 Ave. Aristide Briand, Bagneux, Seine:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:

Le Gérant: L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 23 AVRIL 1947 Չորեքշաբթի 23 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5017—Նոր շրջան թիւ 626 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Երբեմն կը հարցնեմ թէ ի՞նչ օգուտ ունի քաղաքական տեսութիւններ հրատարակել հայերէն թերթերու մէջ, եւ մանաւանդ բողոքներ՝ այս կամ այն պետութեան դէմ :

= Կը թուի թէ ձեր ուշադրութենէն վրիպած է կարեւոր պարագայ մը։ Մենք շատոնց խաչ քաշած ենք այն լրագրութեան վրայ որ կը մշակուէր Պոլսոյ մէջ, մասնաւորապէս «Բիւզանդիոն»ի եւ անոր դպրոցին մէջ թրծուած խմբագիրներու միջոցաւ։ Լրագրութիւն մը որ կը սնանէր Բրիտանական Համայնագիտարանով, «Թայմզ»ներով, «Թան»երով, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ներով կամ «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ»ներով։ Լրագրութիւն մը որ քաղաքական բանգիտութիւնը կը կը տանէր կը կապէր մինչեւ արքունիքներու խնամիական կապերուն կամ տեղանաւորական շրջանակներու հետ ...

— Բայց դուք ալ յաճախ խորին վրդովում կը յայտնէք աշխարհակալ պետութեանց, նենգամիտ պոլիտիկոսներու խաղերուն դէմ, գիտնալով հանդերձ որ անոնք հայերէն չեն կարդար :

= Նորէն թիւրիմացութիւն մը։ Նախ, բոլորովին սխալ է թէ օրուան վարիչները, հզօրները չեն հետեւիր հայերէն թերթերու։ Մեր տիրացուներն են որ միշտ պիտի մնան պէխապէտ, աշխարհի հիմնական անցուդարձին, դեղին կռչուին թէ կարմիր։ «Մեծ»երու թէ փոքրերու բոլոր գաղտնի սպասարկութիւնները միշտ ուշադրութեամբ կը հետեւին ամէնէն աննշան փոքրամասնութեան արտայայտութեանց։ Անոնք թղթածրարներ ունին արոնք երազել պիտի տային ձեզի։ Տարիներ առաջ այս թերթը պաշտօնական դիտողութիւն մը ստացաւ, Ալպանիոյ մասին հրատարակուած թղթակցութեան մը առթիւ։ Երկրորդ, «Յառաջ»ը եր. միջազգային տեսութիւններ կը հրատարակէ, կ'առաջնորդուի հետեւեալ հիմնական սկզբունքէն, — արթուն պահել հայ հասարակութեան քաղաքական գիտակցութիւնը։ Լուսաբանել, բացատրել անցուդարձը, բանալ այս կամ այն քաղաքականութեան, ձեռնարկին, ճառին կամ յօդուածին մութ ծալքերը։ Մէկ խօսքով, քաղաքականապէս ալ դաստիարակել հանրային կարծիքը, որպէսզի չմոլորին միջազգային աշխարհակալութեան կամ տեղանաւորութեան դաղտնի խաղերէն։

— Չի բաւեր միայն ժխտական երեւոյթները պարզել։ Օրինակ, դուք չունի՞ք որ եւ է նախասիրութիւն, այս կամ այն պետութեան հանդէպ :

= Մեզի համար բոլորն ալ իրար կ'արժեն, երբ կը փորձեն փոքր ժողովուրդի մը տարրական իրաւունքները յարմարցնել իրենց աշխարհակալութեան շահերուն։ Անհրաժեշտ չէ անուններ արձանագրել։ Կը բաւէ յիշել վերջին 25 տարիներու պատմութիւնը։ Իսկ եթէ աւելի ետ երթայինք...

— Չէ՞ք ընդունիր թէ միջազգային կացութեան մէջ ալ բան մը փոխուած է, վարչաձեւերու փոփոխութեամբ :

= Ձեւերը, նշանախօսքերը, գործելու եղանակներն են որ փոխուած են, ոչ թէ հիմնական սկզբունքները։ Օրինակ, աւելի քան հարիւրամեայ պայքարը նոյն յամառութեամբ կը շարունակուի Ռուսաստանի (Խ. Միութիւն) եւ Անգլիոյ միջեւ (այժմ անգլեւսաքսոն ճակատ) :

— Բայց վերջապէս գիտենք թէ ո՞վ կրնայ օգտակար ըլլալ մեզի, իբրեւ անմիջական դրացի եւ բախտորոշ ազդակ :

= Անշո՛ւշտ։ Միայն մի՛ մոռնաք որ Մեծերու քաղաքականութիւնը լաբիւրինթոս մըն է, ընդհանրապէս անթափանցելի։ Ցաճախ անմատչելի։ Զգացումը, սէրը կամ ատելութիւնը տեղ չունին այդ լաբիւրինթոսին մէջ։ Այսօր այսպէս, վաղը այնպէս։ Անգլիացիները ամէն միջոց ձեռք առեր էին Հէլիկոլանտի մէջ, որպէսզի մէկ թռչուն իսկ չմեռնի, միջնաբերդը պայթեցուցած ատեն։ Բայց 1909ին, անոնք խստօրէն պատժեցին Մերսինի առջեւ խարսխած մարտանաւի մը հրամանատարը, որ յանդգնած էր միջամտել, երբ Թուրքերը կը ջարդէին Կիլիկիան։ Նոյն պետութեան մարտանաւերը անշարժ կեցեր էին, փախստականներն անգամ ետ կը մղէին, Իզմիրի նաւահանգստին առջեւ, երբ...

— Մի չափազանցէք։ Բոլորը այդպէս չեն :

= Միւսներն ալ ունին նոյնքան եւ աւելի սեւ պատմութիւններ։ Անհրաժեշտ չէ կրկնել։ Այսքանը յիշեցինք պարզապէս թարմացնելու համար ձեր յիշողութիւնը : Մեր այսօրուան զրոյցը պարզապէս նախաբան մըն է։ Ուրիշ առթիւ աւելի կ'ընդլայնենք նիւթը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՊԱՏԿԵՐԻ ԻՒՐՈՒՄ

Մեր նորերը իրարու քով համախմբելը անշուշտ բարի նպատակով է։ Նախ պայքար այլասերման դէմ։ Երկրորդ՝ զանոնք թրծել ազգ. կեանքով։ Երրորդ՝ հսկել եւ ամէն կերպով օգնել անոնց, որպէսզի ուղիղ տեսնեն եւ դատեն։ Եւ վերջապէս պահպանել անոնց բարոյական դիմագիծը։

Երիտասարդութեան ճակատը բարձր, միտքը յստակ եւ սիրտը մաքուր է, կ'ըսէին մեզի ժամանակին։ Իսկ այսօր ծալլած մէկ կողմ դրած են այդ «հնութիւնները» եւ երիտասարդութիւնը կը կազմակերպեն «նոր ոգիով»... այսինքն սուտով։

Բացէք երիտասարդական կոչուած օրկանի մը վերջին թիւը, եւ կարդացէք հոն ֆրանսերէն լեզուով խմբագրուած նշանաւոր գիւտը,— թէ «Դաշնակ շէֆը յայտարարած է իր կուսակցութեան համաձայն ըլլալը այդ ծրագրին, բայց...»։

Կը թուի թէ խուժանավարութեան մրցանակի արժանի այս հնութիւնը հրամցուցեր են երիտասարդներուն աւելի ճոխացնելով։ Եւ կամ երիտասարդները իրենք քիչ գտած են սուտին չափը եւ զայն ծաղկազարդած են համաձայն իրենց պատկերին :

Այս բոլորին մէջ ցաւալին « դաշնակ շէֆ »ը վարկաբեկելու, «Դաշնակները» անարգելու փոքկոտութիւնը չէ. ատոնք այլեւս բանուկ ապրանք եղան վաճառելի իրենց սեւ շուկային մէջ, սեւ ձեռքերով, այլ սուտի, խեղաթիւրման եւ կեղծիքի դաստիարակութիւնը, որ հետզհետէ կ'աճի ու կը ծաղկի :

Ափսո՜ս որ շատ կանուխ սկսեր են մարզանքներ կատարել ցեխոտ գետնի մը վրայ։

ՍՕՍԻ

1915 Ապրիլ 11-24ի առթիւ

Մեր Ֆրանսացի բարեկամուհին, Տիկին Օտէթ Միքայէլեան իր կարգին կ'ոգեկոչէ Ապրիլ 11/24ի տարեդարձը, սրտառուչ գրութիւն մը հրատարակելով Կրընոպլի «Le Dauphiné Libéré» օրաթերթին մէջ (19 ապրիլ)։

— «Ինչպէս ամէն տարի, ամբողջ աշխարհի բոլոր Հայերը կը տօնեն իրենց ազգային ամենամեծ սուգին, 1915 Ապրիլ 11/24ի տարեդարձը : Հայ մարտիրոսներու այս յիշատակը ողջ մնացածներու մէջ կ'արթնցնէ տրտմութիւն մը որ երբեք չէ խաղաղած։ Ոչ մէկը կրնայ ջնջել Թուրքերու կողմէ վայրենօրէն ջարդուած սիրելի էակներու պատկերը։ Բայց յիշատակի այս տօնը պէտք է վերստին արծարծէ քաջութիւնը անոնց որ ողջ մնացին, պէտք է ամրապնդէ անոնց ապրելու կամքը, ընդ միշտ յաւերժացնելու համար ցեղը։ Այն անվեհեր ոգին եւ ուժը ցեղը որ աշխարհին տուած է գիտուններ, գրագէտներ, գինուորներ :

« Գերմանները եւ Թուրքերը ուզեցին բնաջընջել պիտանի տարր մը հռչակաւոր Պաղտատեանի (Պաղտատի գիծ) երկու ափերուն վրայ, այն երկաթուղին որ պիտի անցնէր պատմական Հայաստանէն յանգելու համար Միջագետք։ Անոնց նպատակն էր ոչնչացնել հայ տարրը եւ փակել Արեւելեան խնդիրը որ Եւրոպան կը զբաղեցնէր տարիներէ ի վեր»։

Աղնիւ Ֆրանսուհին այս առթիւ մասնաւորապէս կը յիշէ թէ Հայերը երբեք չեն մոռնար Ժոռէսը, Փիէռ Քիյեառը, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէն, Ժոռժ Քլէմանսօն որոնք անշահախնդրութեամբ պաշտպանեցին իրենց ապրելու իրաւունքը։ Կը յիշէ նաեւ թէ 1939—1945 համաշխարհային պատերազմին մէջ Ֆրանսայի Հայերը իրենց արիւնը խառնեցին Ֆրանսացիներու արիւնին եւ դեր կատարեցին Դիմադրական ճակատին մէջ։ Ու վերջապէս հողային պահանջները, Կարս, Արտահան եւն.։

Լքեալ գոյքերու խնդիրը

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.— Վճռաբեկ Ատեանին կողմէ տրուած որոշումէ մը կը հետեւի թէ հաշուեյարդարի ենթակայ (լքեալ գոյք) կը նկատուին միայն այն գոյքերը, որոնց սեփականատէրերը տարագրուած են, պայմանաւ որ տարագրութեան պարագան պաշտօնապէս հաստատուի :

Պետական դանձը եթէ ի վիճակի ըլլայ այս երկու պարագան հաստատելու, Վճռաբեկի որոշումին համաձայն (9 Նոյեմբեր, 1945 թուական 945/52 էսաս եւ 7 թուահամար) կը հարկադրուի վերադարձնել իր գրաւած գոյքերը իրենց սեփականատէրերուն եւ կամ անոնց ժառանգորդներուն։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ

«ՕԳՆԵԼ ԱԶԱՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ»

Նախագահ Թրումըն նոր ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի օր, անգամ մը եւս պարզելով իր քաղաքական տեսակէտները։ Շեշտեց թէ Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան նպատակն է օգնել աշխարհի ազատ ժողովուրդներուն որպէսզի կարենան պահպանել իրենց ազատութիւնը : Մենք գիտենք որ Մ. Նահանգներուն ազատութիւնը եւ ամբողջութիւնը ապահով կրնան ըլլալ միայն այն ատեն երբ ազատ են աշխարհի ժողովուրդները, խաղաղութեամբ կ'ապրին իրենց դրացիներուն հետ եւ ազատ ու բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակեն։ Այդ ժողովուրդներէն շատերը այսօր ստիպուած են ընտրութիւն մը կատարել միահեծան, ամբողջատիրական կարգուսարքին եւ ժողովրդապետութեան միջեւ։ Այդ որոշումը տալու հարկադրուածեն իբրեւ հետեւանք պատերազմի աւերին, որուն հետեւանքով այնքան աղքատացած են որ դիւրին նշանակէտներ դարձած են արտաքին ճնշումներու եւ օտարոտի գաղափարներու։ Անոնք ստանալով մեր տնտեսական օգնութիւնը, մեր աջակցութիւնը իրենց վերաշինութեան եւ վերելքին համար, ի վիճակի պիտի ըլլան դիմադրելու այն ուժերուն որոնք ուղղակի կը սպառնան իրենց ապրելու եղանակին եւ ի վերջոյ մեր իսկ բարօրութեան։ Իսկ մենք անհրաժեշտ օգնութիւնը կրնանք ընծայել միայն այն ատեն երբ բարգաւաճ վիճակ ունինք »։

Նախագահը յետոյ անդրադարձաւ ներքին կացութեան, եւ հաստատելով հանդերձ թէ Մ. Նահանգները մարդկային կենցաղի ամենաբարձր մակարդակին հասած են, խոստովանեցաւ թէ «ամպ մը կը մթագնէ մեր տնտեսական ապագան։ Այդ ամպը հետեւանք է գիներու արագ բարձրացման։ Տնտեսական փոթորիկէն խուսափելու համար, անհրաժեշտ է իջեցնել գիները»։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ՕԳՆԵԼ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Զօր. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը որ Մոսկուա կը գտնուի, հեռագիր մը ուղղելով Ծերակոյտին, յայտարարեց թէ «անհրաժեշտ» կը դանէ Նախագահ Թրումընի առաջարկած օգնութիւնը Յունաստանի եւ Թուրքիոյ եւ թէ «կատարելապէս համաձայն է «նախագահին առաջադրութեանց»։

Այս հեռագիրը ծերակոյտին հաղորդուեցաւ պաշտօնապէս, երբ կը քննուէր 400 միլիոն տոլարի օգնութեան խնդիրը։ Զօր. Մարշըլ իր հեռագրին մէջ կ'աւելցնէր թէ Մոսկուա մեկնելէ առաջ ներկայ եղած էր այն խորհրդակցութեանց որ կը կատարուէին Ուաշինկթընի մէջ, ուժ տալու համար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վարչաձեւերուն։ Ու վերջապէս կը յայտնէր թէ հաւանութիւն յայտնած էր Նախագահ Թրումընի պատգամագրին, Խորհրդարանին ներկայացուելէ առաջ։ Իր համամտութիւնը կը յայտնէր նաեւ իր փոխանորդին եւ Ծերակոյտի Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովներուն որոնք շեշտած էին թէ անհրաժեշտ է օր առաջ վաւերացնել օրինագիծը։

★ Ներակուտական Թէյլըր ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ նախագահ Թրումընի քաղաքականութիւնը — օգնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ— «Իմպերիալիստական քաղաքականութիւն մըն է, Տարտանէլը գրաւելու եւ դէպի Ռուսիոյ սիրտը արշաւելու համար»։ Եւ «անձնասպանութեան դաշինք մը» հռչակեց նախագահին քաղաքակնութիւնը։ «Այն Ամերիկացիները որ կ'առարկեն՝ լռութեան պիտի դատապարտուին, շատ չանցած Պուխընվալտներ պիտի ունենանք (աքսորավայր), եւ դժուարութիւն պիտի չքաշեն մարդիկ բռնելու համար»

★ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Ապրիլ 12ին Անգարա հասաւ ամերիկեան պատուիրակութիւն մը, բաղկացած չորս ծերակուտականներէ եւ վեց երեսփոխաններէ։ Պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՆ երկու հրեայ ահաբեկիչներ, Մոշէ Բարազանի եւ Մէյր Ֆայնշթայն, որոնք պիտի կախուէին երէկ առտու (Գշ), Երուսաղէմի կեդրոնական բանտին մէջ։ Հարիւր հազար Հրեաներ տնարգելութեան դատապարտուած էին այս կախաղաններուն առթիւ։ Անգլիացիները ամէն պատրաստութիւն տեսած, նոյնիսկ Րաբունի մը կանչած էին, իբրեւ խոստովանահայր։— Վերջին լուրերու համաձայն, հրէական կոմիտէները պիտի վերսկսին ահաբեկչական գործունէութիւնը :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միջազգային քաղաքական կեանքի մութ երկնակամարին վրայ կը շողան երեք անբաժանելի աստղեր: Մ. Նահանգներ՝ Թուրքիա եւ Յունաստան: Ու մեր ժամուրը, արդար ցաւումով, կ'աղմըկէ: Այս անգամ եւ միշտ, արդարութիւնը նորէն Հայուն կը պատկանի: Եւ անոնք, որոնց հետ երկու յաջորդական պատերազմներու մէջ կողք կողքի արիւն թափեցինք, մեզի դէմ:

1918էն վերջ ոչ թէ ուրիշ մէկը, այլ նոյնինքն Մ. Նահանգներու նախագահը մեր պետութեան սահմանները կը գծէր: 1947ին, անոր յաջորդներէն մէկը Թուրքիոյ հողային ամբողջականութեան պաշտպան ու ռահվիրայ կը ներկայանայ: Ահա իրողութիւնը: Հայու արիւն, հայ պատմական հայրենիք, շատոնց մոռցուած են:

Բայց այս անգամ մինակ չենք: Գերի չենք, ոչ ալ անզէն, որպէսզի մեզ սպանդանոց կամ Տէր Զօր ղրկեն: Ունինք հայրենիք, ունինք զէն ու զրահ: Եւ մեր զաւակները, բոլոր ճակատներուն վրայ, միշտ առաջիններէն եղան: Տիրացան հերոսական տիտղոսներու: Իրենց կուրծքերը պճնեցին քաջութեան շքանշաններով: Եւ մենք հպարտ ենք ու բախտաւոր որ այս ամէնուն ականատես եղանք:

Ու յետոյ, պէտք ունինք կրկին լրջօրէն մտածելու: Երբէ՞ն ի վեր Հայուն գեղեցիկ աչքերը աւելի հաճելի են քան քարիւղի կուժը եւ անոր հորերուն ապահովութիւնը: Շահու աղտոտ պայքարին մէջ տղայութիւն է սպասել որ միջազգային դրամագլուխի տղրուկները մեր մասին մտածեն: Նոյնպէս ոչ ոք Թուրքին բան մը կուտայ անոր աղուոր աչքերուն համար: Այլ կ'ուզեն շահագործել զայն իրենց նպատակներուն ծառայեցնելով:

Քէմալական Թուրքիան քաղաքական անկախութիւնը կր տեսնէր տնտեսական ինքնաբաւութեան մէջ: Փոխառութիւնը իր հետկր բերէ միջամտութիւն երկրին գործերուն: Մենաշնորհներու եւ փոքրամասնութեանց պալարէն հազիւ առժամապէս ազատած, Թուրքիա իրեն նշանախօսք ընտրեց, «Ոչ մէկ օտար փոխառութիւն»: Քըրզըն Լօզանի մէջ կ'ըսէր Իսմէթի, «Դրամի համար մեզի պիտի դիմէք կրկին»: Թուրքերուն կր պատահի այսօր այն, ոմէ այնքան կը խուսափէին: Կր թուի թէ իրենց ներկայ ճգնաժամին երկու չարեաց փոքրագո՛յնը կ'ընտրեն: Ու ծափ կը զարնեն եւ ուրախ են, այդ փոխառութեան չարիքին համար: Որքան տարբեր է ուրեմն Թուրքիոյ երէկը ներկայէն: Այս նշան է ոյժի՞ թէ տկարութեան: Այս նոր Թուրքիոյ մասնակի մանկութիւնը չէ՞: Հոգ չէ թէ այդ սկզբունքը ջատագոված օրն իսկ կը պարարտանային դրացիի մը ոսկիներով: Ցետոյ գերմանական ոսկի մարքերով: Բրիտանական աթերլիններով: Պէտք է ի մտի ունենալ թէ «չաբաշուք բառը, «պախշիշ», Թուրքերէնէ մտած է ուրիշ լեզուներու մէջ, եօուրտ»ին հետ: Եւ դեռ ըսել թէ Թուրքերը մարդկային քաղաքակրթութեան տուրք չեն վճարած:

Գալով Եռաստղին, ան ոչ նոր է, ոչ ալ զուգադիպութիւն: Մ. Նահանգները երախտագիտութեան հին պարտք մը կուտան Թուրքին եւ Յոյնին: Յոյնին՝ անոր համար որ պարտուեցաւ: Թուրքին՝ անոր համար որ յաղթեց Յոյներուն: Ցամենայն դէպս 1453ին, երբ Թուրքերը Պոլիսը գրաւեցին, այն ատեն տակաւին քարիւղի հոր չկար երկրի վրայ, բայց կար համեմներու հոտ: Եւ այս փնտռուած ապրանքը Հնդկաստանէն Եւրոպա կուգար ցամաքի ճամբով: Թուրքերը Պոլիսը գրաւելով, Մերձաւոր Արեւելքի միւս խալամ երկիրներուն հետ այդ ճամբաները գոցեցին: Եւրոպա մնաց առանց համեմի: Պէտք էր նոր ուղիներ որոնել, դէպի համեմ երթալու համար: Ձենովացի հանճարեղ ծովագնաց Քրիսթոփորո Քոլոմպո այդ գործը իր վրայ առաւ: Ամերիկա իր յայտնութիւնը կը պարտի յոյնեւթուրք պայքարին: Ո՞վ գիտէ, այլապէս ե՞րբ պիտի մէջտեղ ելլէր եւ ի՞նչ բնակչութիւն ունենար: Անկէ ասդին եռաստղի կազմիչ տարրերուն անունները անբաժանելի են: Ու Թրումըն երախտագիտական պարտք մը միայն կը հատուցանէ, ինչպէս ըսուեցաւ, հոգ չէ թէ հինգ դար ուշացած ըլլայ: Լաւ է ուշ քան երբեք:

Երկու խօսք ալ մասնաւորապէս քրիստոնեայ ազգակիցներուս: Ենթադրելով որ ծանօթ ըլլայ թէ կան նաեւ անկրօն Հայեր, արդեօք կարելի չէ՞ր իրենց պատարագին յիշատակութիւնը, «Թագաւորացն քրիստոնէից եւ իշխանացն բարեպաշտից» ջնջել: Եւ այս, երկու պատճառով: Նախ քրիստոնեայ թագաւորները ի՞նչ օգուտ եւ առնչութիւն ունեցած են Հայուն հետ: Գալով բարեպաշտ «իշխանաց», անոնք շատոնց է որ գոյութիւն չունին մեր իրականութեան մէջ: Ու այլեւս վանք եւ եկեղեցի չեն կառուցաներ, ինչպէս հին հին դարերուն: Ընդհակառակն, աւերակ են վանքերն ու եկեղեցիները եւ մամուռը կ'ուռճանայ անոնց ողբալի փլատակներուն վրայ: Հետեւաբար ոչ թէ իշխան, այլ ժողովուրդ: Մանաւանդ որ ազնուապետական ալ է այս: Անյարմար ազգային ժողովրդական եկեղեցիի մը: Այս է մեր ժամանակի պահանջը:

Սակայն մեր ժամանակը դեռ աւելի պահանջկոտ է, ու ալ աւելի առաջ կ'երթայ: Եթէ սակայն իմ սիրելի ոչ-կրօնակից հայրենակիցներս կը յամառին անպայման հինին կառչիլ, կ'առաջարկեմ, խոնարհաբար, գոնէ զայն բարեփոխել: Եւ այդ՝ հետեւեալ կերպով.—

«Թագաւորացն եւ նախագահացն քրիստոնէից, եւ սուլթանացն, եւ փաշայիցն եւ նախագահացն մահմետականաց»: Այս վերջին պարբերութիւնը կարելի է դեռ ըստ կամս բարելաւել, աւելցնելով «տէրէպէյիներ, շահեր, շէյխեր, ջարդարարներ, կոմիսարներ եւ ուրիշ խայտաբղէտ «երեւելիներ»:

Իսկ եթէ կը մերժեն այս առաջարկս, այն ատեն թող հաճին բացատրել հայ ազգային շահերու կամ նոյնիսկ կրօնի տեսակէտէն, տարբերութիւնը քրիստոնեայ եւ իսլամ իշխանաւորներու: Ոմանց համար ամէն ինչ պարզ է, ինչպէս չարաբաստիկ եռաստղը, քաղաքական կեանքի մռայլ երկինքին վրայ: Սակայն փաստերը աւելի համոզիչ են: Օրինակ, քրիստոնեայ թագաւորները չէի՞ն որ նահատակ հայութենէն կողոպտելով իբրեւ Թրքական դրամատան հիմնադրամ Պերլին պահ դրուած հինգ միլիոն ոսկի անգլիականը անտիրութենէ փրկեցին, ... մարդասիրաբար տիրանալով անոր, երբ սպիտակ ջարդը կր տասանորդէր մեր մնացողացը: Այս եւ նման հերոսութիւններու համար, որոնց ականատես ենք բոլորս, եւ որոնց հետեւանքները երկար ատեն դեռ պիտի կրենք ազգովին, եւ որոնց Թուումը կրնայ հատորովայն գիրք մը ստեղծել, անշուշտ մարդիկ արժանի կ'ըլլան քրիստոնեայ Հայերու աղօթքներուն մէջ յիշատակուելու: Հայեր, եւ այս եղաւ կրօ՞ն ....:

Կ'երդնում, ոչ մէկ հեգնութիւն: Հակառակը, սիրտս կ'արիւնի գրած ժամանակս: Եւ հոգիս կ'արտասուէ:

Maudit soit qui mal y pense.

ԵՐՈՒԱՆԴ

Խաչին ճամբան

Ու յանկարծ արթնցայ: Վարէն խաժամուժ աղմուկ մը եկաւ ու հասաւ ականջիս: Մէկիկ–մէկիկ ճանչցայ այդ ձայները: Դրացի մայրերն էին որ իրենց հարսներովն ու զաւակներովը եկեր լեցուցեր էին մեր թոնրատունը: Տեղէս չշարժեցայ: Զհետաքրքրուեցայ անգամ: Մանկական երազներս, այդ օր, անգամ մը եւս քրոջ մը պէս առին զիս իրենց բազուկներուն մէջ ու օրօրեցին:

×

Անոր որ կը սպասէի, հոգ է: Իր բախտակիցներուն պէս գլուխը կ'օրրէ ու կը խօսի: Այս երեւոյթը բարենշան չթուեցաւ ինծի: Բան մը սկսաւ չարչարել միտքս:

— Ի՞նչ ունի այսօր: Ինչո՞ւ չարացեր է: Ինչո՞ւ չի գար եւ, անցնող օրերուն պէս չառներ զիս իր փափլիկ թեւերուն մէջ:

Բայց մայրիկս միտքս չէր հասկնար: Ես ինծի հետ քէն ըրած՝ վերմակս քաշեցի գլուխս, լռեցի:

Մայրս էր խօսողը.

— Ես իմ մահս չեմ հոգար: Գոնէ զաւակս փրկէի ...

Այս փոթորիկին մէջ, յանկարծ կատուս եկաւ ու կեցաւ դէմս: — Միա՛ու:

Սիրտ չունիմ: Չեմ խօսիր: Բայց կը նայիմ պիշ պիշ: Աչքերուն մէջ կ'ըսես, բուռ մը կայծ ցաններ են: — Միա՛...

— Անդի՛ն, կատու: Հեռացի՛ր քովէս: Այսօր սիրտ չունիմ հետդ խաղալու: Վաղը եկուր:

Սակայն կատուս չհասկցաւ զիս: Մլաւելով մազերուս հետ կը խաղայ: Զհամբերեցի: Ձեռքս վերցուցի եւ, հատ մը փակցուցի: Խեղճը սարսափահար փախաւ: Այդքանով չգոհացայ, ելայ ու վազեցի ետեւէն:

Դարձեալ մօրս ձայնը:

— Ա՛խ, զաւակս, իմ մահս քու առջեւդ ըլլար: Զտեսնէի՛...

Նորէն բան չհասկցայ: Բայց այս անգամ եկաւ, բռնեց ձեռքէս ու տարաւ անկողինիս մօտ: Կր նայիմ: Կը նայի ինքն ալ ինծի:— Զաւա՛կս...

Այսչափ միայն: Մնացածը չեմ գիտեր: Կր նայիմ: Աչքերը թրջած են: Կոպերը կ'ըսես, տաքցած երկաթի մր գոյնը ունին:

— Դէ՛հ հագուէ, տղաս, հագուէ, հիմա կուգան շուները:

Մօրս խօսքը կիսատ մնաց: Վարէն սուր ձայն մը ոռնալով եկաւ ու հասաւ մեզի.

— Շուտ, կէս ժամէն պէտք է մեկնիք:

Մայրս շուարած թողուց զիս: Վազեցի պատուհանը: Խումբ մը հրացանակիր զինուորներ, հպարտ հպարտ կը պտտին: Անդին մեր դրացիներն արդէն իրենց ծրարները կապած՝ կը սպասեն: Մինչ գիւղի վարի ծայրէն, ողջ մնացողներու կարաւան մը քակուեր է կուգայ:

Հէ՛յ դժբախտ մանկութիւն, նորէն չեմ զգար: Արցունքներու մէջ ահա մայրս ալ, ծրարները չալկած՝ եկաւ, բռնեց ձեռքէս ու, տատամսելով սանդուխէն վար իջեցուց:

Հիմա, սեմին վրայ կեցեր կը նայինք: Կարաւանը կր քալէ: Զինուորներ, հրացանները ձեռքերուն՝ խոժոռադէմ կր հետեւին: Մենք դարձեալ չենք շարժիր: Զենք կրնար: Բան մը կար, որ մագնիսի պէս բռներ էր մեր քղանցքէն:

Ահա յանկարծ, երկու զինուորներ զէնքերը մեզի ուղղած՝ մօտեցան, քշեցին մեզ դուրս եւ դուռը գոցեցին:

— Դէ՛հ, հիմա շուտ ըրէք որ կարաւանին հասնիք, մոլտաց մէկը մեր ետեւէն, ապա թէ ոչ...

Ո՞ւր հոգ: Մեր քայլերն առաջ չեն երթար: Կուլանք: Կուլայ մեր տունն ալ կարծես:

Ձեռքս մօրս ափին մէջ, ակամայ սկսանք շարժիլ: Քալեցինք: Քիչ մըն ալ: Ու երբ անկիւնը դարձանք, ոչ տունը կ'երեւէր եւ ոչ ալ տեղը:

■

Գիւղէն դուրս, մեր կարաւանը, փոշիի ճերմակ սիւն մը ետին՝ կը յառաջանար յամրօրէն: Կէս ճամբան ուրիշ կարաւաններ ալ եկան ու միացան: Հիմա ոչ ծայր ունինք եւ ոչ ալ թիւ: Հազարնե՛ր ենք:

Այսպէս, կիզիչ արեւի մը տակ քալեցինք անընդհատ: Անցանք լեռներ, քաղաքներ ու գիւղեր: Տեսանք մեռելներ: Լսեցինք հառաչիւններ: Ձայներ, որ հաց ու ջուր կ'աղերսէին:

Անցան օրեր: Մեր կարաւանը ձիւնի պէս հալեցաւ: Ալ հազարներ չենք: Զնչին մաս մը միայն: Ցոգնած ենք: Մաշած ենք մարմնով թէ հոգիով:

Բայց այսքանը չէր բաւեր կարծես: Ահա նորէն խաղի ելան ղահիճները: Սուրեր որ կը շողշողան: Հրացաններ որ կը պայթին: Խարազաններ որկը շաչին: Կը հայհոյեն, կը հրմշտկեն, կը կողոպտեն, կը սպաննեն:

Այդ պահուն, յանկարծ, բիրտ ձեռք մը արիւնոտ տապար մը բարձրացաւ ու իջաւ խեղճ մօրս գլխուն: Մայրս մեռա՛ւ: Իսկ ե՞ս, չեմ գիտեր: Զե՛մ յիշեր: Բայց երբ աչքս բացի, տեսայ որ անծանօթ Քիւրտերու մէջն եմ: Շուրջս արիւնաներկ աչքեր կային: Դէմքեր որ չէի ճանչնար: Խօսքեր որ չէի հասկնար:

Կուլայի՛:

ՏԱՑՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Երգ ու խաչ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անխառն զգացումով մը ընցուած, կ'առաջնորդուիմ սրահ թէյասեղանի մը շուրջ, զոր սարքած է Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, ի պատիւ երաժշտագէտ Արա Պարթեւեանի: Քանի մը օրէ ի վեր, թարմաչունչ տպաւորութեանը տակն եմ արդէն տրուած նուագահանդէսին, որուն արժէքը թէ ազգային էր, թէ միջազգային:

Եւ ահաւասիկ նոր անակնկալ մը.—

Երգ ու Խաչ...: Խաչակիրներ, խաչուհիներ ու արուեստի քրմապետներ, կողք կողքի: Հայկական երաժշտութիւնը հա, քառաթեւին բազուկներուն մէջ, սիրաշեղ գիրկընդխառնումովմը պարուանդուած: Իր կոչումէն շեղո՞ւմ մը: Ընդհակառակն, ընդլայնում ու ընդհանրացում: Զէ՞ որ Արուեստի մեր մշակներն ալ կը կարօտին անտեսուածներու ու խաչուածներու վայելած խնամքին ու համակրանքին: Կարօտ մը՝ զոր այնքան պատկերալից պարզեց օրուան հիւրը, իր վերջին խօսքերուն մէջ:

Կանացի քնքոյշ մատներով յարդարուած, ծաղկազարդ սեղաններ կը ժպտին ծիծղուն նայուածքին տակ հրաւիրեալներուն որոնց դէմքին վրայ կը ճառագայթէ անվերապահօրէն մտերմիկ լոյս մը, որպէս թէ բոլորը եղած ըլլային մէկ ընտանիքի մը հարազատ անդամները: Ոչ մի օտարոտի ու խորթ գիծ եւ չերտաւորում: Ամէնեկուրչնատած արդէն, կը խառնէ իր ժպիտը ժպիտներուն, խօսքը խօսքերուն:

Ու հիմա, խօսքը Կապոյտ Խաչի ժրաջան անմահուններէն Տիկին Հազարեանինն է, որ քանի մը կարճ ու կուռ խօսքերով, կր կատարէ բացումը հաւաքոյթին: Շունչը՝ համակ խանդաղատանք ու իմաստը՝ յարգանքի ինքնամատոյց տուրք մը, օրուան արուեստագէտին հանդէպ: Ցետոյ՝ ընտրութիւն սեղանապետի — Գ. Ենովք Արմէն: Ու այլեւս հիւսուածքի պէս կը քակուի կծիկը բանախօսութեանց՝ երգիծական մանրավէպերու, երգերու եւ արտասանութիւններու:

Պիտի ինայեմ «Յառաջ»ի սուղ սիւնակները, ամէնուն անունները յիշատակելու հաճոյքէն զրկելով թէ՝ ինքզինքս եւ թէ հիւրերն ու հիւրընկալները: Միայն կր բաւականանամ ուրուագծելով աղօտ ամփոփումը երկու երաժշտագէտներու խօսքերուն: Վ. Սփրդոեանը կազմած էր գրաւոր յուշերու փունջ մը, իր երբեմնի աշակերտին հանդիպումներուն, արուեստի նուաճումներուն եւ վեհ ջնելքին նուիրուած, ուր խանդավառօրէն կ'ողջունէր ու կը շնորհաւորէր Ա. Պարթեւեանը, իբրեւ կազմուած, հասուն ու արդիական վարպետ մը, հայ երաժշտութեան երկնակամարին վրայ:

Արա Պարթեւեան նախ զուսպ ու հեզասահ բառերով կը նոյնացնէ արուեստագէտը Կապոյտ Խա-

չին հետ, իրենց խաչակիր խորհրդանշաններով։ Մէկուն արուեստի խաչը՝ ուսերուն, միւսինը՝ կուրծքին վրայ, հաւասար ծանրութեամբ, դժընդակ պայմաններու տակ։ Ցետոյ, առաջին գծի վըրայ իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ Կապոյտ Խաչի այս տաքուկ անակնկալին համար։ Իր կարգին, կը յիշէ անուններ անոնց, որոնք օժանդակեցին իր նուագահանդէսին։

Ժամանակը սահեր է։— Ինչ չուտ։ Կէս գիշեր։ «Մենք անկեղծ զինուոր»ը կը հնչէ միահամուռ, հրաժեշտի ողջոյնի մը պէս տպաւորիչ ու տըրտագին։

Ու ես կը տարուբերիմ տակաւին իմ զուգակշռիս մէջ։ Օրուան արուեստագէ՞տը թէ կազմակերպիչ մարմինը շնորհաւորել։ Թէ մին, թէ միւսը։
——Ապրին, չատ ապրին բոլոր խաչակիրները հայ Արուեստին ու հայ ցաւին, Մշակոյթի ճամբուն վրայ։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը մարտ 12 հրամանագրով «Հերոսուհի մայր» պատուագիրը եւ շքանշանը շնորհած է տասը եւ աւելի երախայ ծնած 19 հայ մայրերու։

ԱՇՏԱՐԱԿԻ Ուջան գիւղը նշանաւոր է իր ազնիւ տեսակի ծխախոտով։ Անցեալ տարի մշակուեցաւ քսան հեքտար եւ իւրաքանչիւր հեքտարէն ստացուեցաւ տասնըմէկ կենդինար բարձրորակ ծխախոտ, նախատեսուած եօթը կենդինարի փոխարէն։ Այս տարի պիտի մշակուի 37 հեքտար եւ պիտի ստացուի 14 կենդինար։

ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ պիտի բացուին սպառողական 9 խանութ, 10 կըրպակ, 13 ժողովրդական սնունդի կայաններ։ Վերջին չորս ամսուան ընթացքին մայրաքաղաքին, ինչպէս նաեւ միւս քաղաքներուն եւ շրջանային կեդրոններուն մէջ արդէն բացուեցան խանութներ, կրպակներ, ճաշարաններ և թէյարաններ։ Ցիշեալ չորս ամիսներու ընթացքին այս հաստատութիւնները 2 միլիոն 561 հազար րուբլի գործառնութիւն ունեցած են։ Ծախուած են բանջարեղէն, գետնախնձոր, միս, հաւկիթ, ոգելից ըմպելիներ։ Սակայն սպասարկութիւնները լաւ չեն, խանութներու մէջ պէտք եղած մաքրութիւնը չի տիրեր։ Ցաճախ խախտուած են սահմանուած գիները։ Ապրանքներն ու մթերքները կը պահուին անմաքուր վիճակի մէջ։ (Ս. Հայաստան, 15 Մարտ).

ԱԼԱՎԵՐՏԵԱՆ փողոցի վրայ կառուցուած բնակարաններէն մէկուն հիմերը փորուած ժամանակ՝ գտնուած են տունի վերաբերեալ կարգ մը իրեր՝ թոնիր, կարաս, թրծած պնակներ եւ յախճապակիէ ամաններ, դանակ եւն։ Այս առարկաները մեծ արժէք կը ներկայացնեն Երեւանի միջնադարեան կեանքը եւ արհեստագիտութիւնը (թէքնիք) ուսումնասիրելու տեսակէտէն։ Թանգարանային արժէք ունին յախճապակիէ անօթները, որոնք ծագումով պարսկական են եւ երեք-չորս հարիւր տարուան հնութիւն ունին։ Ասոնց մէկը մեծ արուեստաձեւ անօթ մըն է, զարդարուած աւելի հին ժամանակուան պարսկական զարդանկարներով, լեռներ, ծառեր, նապաստակներ եւ երկուլաղը, որոնք կը յօշուեն եղնիկները։ Կան նաեւ աւելի հին՝ 13—14 դարերու պատկանող առարկաներ։ Պատմական Թանգարանի տնօրէնութիւնը կ՚աշխատի առարկաները հանել անվնաս։

ԵՐԵՒԱՆԻ «ՆԱՐ-ԴՈՍ» միջնակարգ վարժարանի աշակերտութիւնն ու ուսուցչական կազմը արժանավայել կերպով տօնեցին վիպասան Նար-Դոսի ծննդեան 80ամեակը։ Վիպասանին գործերու մասին զեկուցում տուին նոյն վարժարանին գրականութեան ուսուցիչ՝ Վ. Եդիբեան եւ Ստ. Զօրեան։ Գրական բաժնին մէջ Նար-Դոսէն կտորներ արտասանեց դպրոցի աշակերտութիւնը։ Ցետոյ «Գ. Սունդուկեան» Թատերախումբը ներկայացուց «Սպաննուած աղաւնին», ողբերգութիւնը։

ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻ սկսան Այգեձորի ելեկտրակայանի աշխատանքները։ Մինչեւ Մարտ կատարուած է 18.000 խորանարդ մեթր հողային եւ քարային աշխատանք։ Ելեկտրակայանը պիտի սկսի բանիլ այս տարի, լուսաւորելով Այգեձոր, Աղբիւր, Ջի-Նարի եւ Նորաշէն գիւղերը։

ՂԱՓԱՆԻ պետական Թատրոնը այցելելով Գորիսի շրջանները աշխատաւորներուն համար տուած է կարգ մը ներկայացումներ։ Ներկայ եղած են 6—7000 հոգի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՏԸ, Հրատ. Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբի։ Վաւերագիրներ Թրքական Հայաստանի ազատագրման մասին։

SUR LES PAS DE JEANNE D'ARC, par Ragnhild Torcom Schuerer de Waldheimի (Զօր. Թորգոմի տիկինը)։ Nicea: Գին 125 Ֆրանք։ Կեդրոնատեղի՝ Հրանտ Սամուէլ գրատուն, 51 rue Mr. le Prince, Paris:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏՊԱԳՐՈՒԻ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ

Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Փրավտա»յի օրական սպառումն է 2.500.000 օրինակ եւ կը բերէ 500.000 րուբլի (հարիւր հազար տոլար) ամէն օր, պաշտօնական սակով։ Գոյացած շահէն բաժին կը ստանայ նաեւ կուսակցութիւնը։

Մեծ մասով անգլիական, ամերիկեան եւ գերմանական երեսուն եւ վեց տողաշար մեքենաները եւ 19 Թաւալոտ մամուլները ամէն գիշեր ժամական կը տպեն 600.000 օրինակ։ Ուրեմն երեք ժամուան մէջ 1.800.000 թերթ, որոնք ամէն առտու կը ցրուին միայն Մոսկուայի մէջ։ Մնացեալ 700 հազար օրինակները կը հրատարակուին երկրին ութ գլխաւոր ղաքաղներուն մէջ։ Անոնք գիրերը կը շարուին Մոսկուայի մէջ, յետոյ օդանաւով կը փոխադրուին յիշեալ քաղաքները, ուր տպագրութեան կը յանձնուին։

Ամերիկեան իմաստով լրաբերու սենեակ չկայ այնտեղ։ Իւրաքանչիւր խմբագիր կամ գլխաւոր թղթակից իրեն յատուկ գրասենեակն ունի, շատեր նոյն իսկ քարտուղարներ։ Ունի 2000 գործաւոր, կ՚աշխատին շաբթական վեց օր։ Իւրաքանչիւրը անդամագրուած է արհեստակցական ընկերակցութիւններու եւ վճարումներն ալ՝ համաձայն որոշուած սակերուն։ Լրաբերները ամսական կը ստանան 1500—2000 րուբլի (մօտաւորապէս 300—400 տոլար)։ Ասկէց զատ անոնք կը ստանան բացառիկ պարգեւ մը իւրաքանչիւր տպագրուած յօդուածի համար։

Իւրաքանչիւր պաշտօնեայ տարին կը ստանայ մէկ ամիս վճարովի արձակուրդ եւ զայն ընդհանրապէս կ՚անցընեն «Փրավտա»յի սեփական Սեւ ծովեայ ամարանոցը, թերթին ծախքով։ «Փրավտա» ունի նաեւ երեք հանգստավայրեր՝ Մոսկուայի մօտ, ուր կրնան անցընել պաշտօնեաները իրենց շաբաթավերջի հանգիստը, եթէ փափաքին իրենց ընտանիքներուն հետ միասին։

Խմբագրատան դիմացը կը գտնուի շէնք մը, որ ունի թատրոնի սրահ, 800 հոգիի համար, մարզավայր եւ զանգազան սրահներ, ուր «Փրավտա»յի պաշտօնեաները կ՚երթան ճատրակ խաղալու, կարդալու կամ իրենց ընտանեկան պարագաները տեսնելու։

Խմբագրական մարմնի անդամները գործի կը սկսին կէս օրէ ետք ժամը 3ի առենները ու կը մնան այնտեղ, որքան ատեն որ իրենց ներկայութիւնը անհրաժեշտ ըլլայ։ «Ինչպէս բոլոր թերթի խմբագիրները, մենք ալ օր կ՚ըլլայ որ կ՚աշխատինք տասնըվեց ժամ, յաջորդ օրը երկու ժամ», յայտարարած է փոխ խմբագիր մը։

Ամէն առտու խմբագիրներու ժողով մը կ՚որոշէ իւրաքանչիւր նահանգի յատկացուելիք չափը թերթին մէջ, որմէ վերջ այդ նահանգներուն գլխաւոր խմբագիրները կ՚ընտրեն տպագրուելիք նիւթերը եւ ուղղակի կը ղրկեն խմբագրական սենեակը։

Ամերիկացի թղթակիցը որ այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, կը յայտարարէ թէ Փրավտայի խմբագրական մարմնի խորհրդակցութեան սենեակը՝ աւելի կը նմանի Հօլիուուտի տնօրէններու սենեակին.— Գոց դոյն պատերուն վրայ ծանր կապերտներ, երկար սեղան մը, չուրջը բազկաթոռներ։ Սեղանին վրայ լեցուն՝ մեքսիկական պապաններ, ռուսական խմորեղէններ, շոքոլաներ եւ անոյշ պիսքիւիներ։ Իրենց տեսակցութեան միջոցին սպասուհին ներս մտած է բեռնաւորուած թէյի անհամար գաւաթներով։

ԿՈՉ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Աղքատախնամ Ընկերութիւնը՝ Փարիզահայ կազմակերպութիւններէն հնագոյնը, 55 տարի առաջ կազմուած ըլլալով, ստանձնած է մեր գաղութին չքաւոր հայրենակիցներուն օգնութեան գործը։ Սակայն, տարիներու ընթացքին, որքան բազմատեսակ եղած են աղէտները, այնքան աւելի ծանր եղած է չքաւորին ու աննեցուկին կացութիւնը։

Արդարեւ, նախապատերազմեան տարիներու ընթացքին, Ընկերութեան կատարած գործն ու օգնութիւնները հաստատուն ապահովութիւն մը կու տային նպաստընկալին. իսկ այժմ, կեանքի տարապայման սղութիւնը մեզի կը պարտադրէ ոչ միայն աւելցնել այդ նպաստներուն քանակը, այլ նաեւ ամէն օր ընդունիլ նոր դիմումներ ալ։ Արդէն ամէնքս ալ շատ լաւ գիտենք, որ Հայը հանրային օգնութեան կը դիմէ այն վայրկեանէն սկսեալ, երբ այլեւս յուսալքուած ու անօգնական կը զգայ ինքզինքը։ Երբ հիւրընկալուած տարր մը այս երկրին մէջ, չի համարձակիր պետական նպաստին դիմելու, որովհետեւ այդ պարագային իսկ բազմատեսակ օրինական պայմանները չի կրնար լրացնել։ Ծերը, անկարը, բազմաթիւ զաւակներու տէր այրիները մասնաւորաբար կը տառապին այս կացութեան հետեւանքով։ Այս կը հաստատեն նաեւ այցելութիւնները զորս Վարչութեան անդամները մեծ անձնուիրութեամբ կու տան նպաստընկալներուն բնակավայրին մէջ, ուր ականատես կ՚ըլլան սրտաճմլիկ իրականութեան։

Ընկերութեանս կանոնաւոր նպաստընկալներու թիւը կը հասնի ներկայիս 210ի, առանց հաշուելու բացառիկ նպաստները, որոնք պարտաւորիչ կըդառնան անակնկալ պարագաներու մէջ։ (Ինչպէս, սանաթօրիոմներու մէջ խնամուող ազգակիցներէ մեզի հասած օգնութեան խնդրանքները եւայլն)։

Աղքատախնամի 1946ի տարեշրջանին գործունէութեան մասին գաղափար մը տալու համար, պարտք կը համարինք ըսել, թէ՝ նոյն տարուան ընթացքին, օգնութեան անունէն բաժնուած է 822.627 Ֆրանքի գումար մը։

Այսպէս ծանրաբեռնուած մեր պիւտճէն հաւասարակշռելու եւ միանգամայն ամէն պատահականութեան առջեւ պատրաստ գտնուելու համար, նախ՝ հաստատուն վերակազմութիւն մը իրականացուցած ենք, եռանդուն եւ անձնուէր անդամներով, ապա՝ կը ջանանք հաստատուն եկամուտի մը վրայ հիմնել մեր բազմամեայ բարենպատակ կազմակերպութիւնը, ինչ որ կրնայ իրականանալ կանոնաւոր անդամակցութենէ գոյացած հասոյթներով։

Ուրեմն, ձեր աւանդական զգացումները միշտ թարմ պահելու համար, պէտք է ձեր յիշողութեան մէջ անխախտ մնայ Աղքատախնամ՝ անունը, որ մերը, ձերը ու բոլորինն է։

Ուստի, Աղքատախնամի վարչութիւնը, սոյն կոչը ուղղելով փարիզահայութեան, սրտագին կը խնդրէ իւրաքանչիւր բարեսէր Հայէ, որ, ինքնաբերաբար, իր անդամակցութիւնը բերէ, կարենալ փրկելու համար մեր կարօտեալ հայրենակիցները նիւթական ու բարոյական կորուստէ։

Կը խնդրուի անդամակցութեան համար դիմել Աղքատախնամի քարտուղարութեան, երկուշաբթի եւ ուրբաթ առաւօտները, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

Վարչութիւն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բալահովիտի Վերաշինական Միութեան 15ամեակի առթիւ սարքուած բացառիկ ցերեկոյթը տեղի ունեցաւ 13 Ապրիլ 1947, Հ.Ա.Ը. Միութեան սրահին մէջ։

Ներկայ էր հայրենակիցներու ստուար թիւ մը։ Ցերեկոյթը բացուեցաւ երգչախումբի «Ծաղկիր Ազատ իմ հայրենիք»ով։ Ցետոյ Շրջ. վարչութեան նախագահ Գ. Արզումանեան պարզելով հանդէսի նպատակը, համաձայն յայտագրի ընթացք տուաւ գեղարուեստական բաժինին։ Արտասանութիւններ ըրին Օր. Խօճօեան, Ն. Սարգիսեան, պատանիներ Խրալեան եւ հայրենակից Ս. Զըթճրեան։ Մեներգեցին օրիորդներ Թ. Ազարեան, Դ. Աւագեան, Օր. Զ. Դանիէլեան, փոքրիկն Ս. Զըթճրեան։

Բալահովիտի երգչախումբը ղեկավարութեամբ հայրենակից Սամսոն Զըթճրեանի, անակնկալ փայլ մը կու տար հանդէսին։ Կոմիտասեանի եւ Հայաստանի նոր կենցաղի իմբերգներով, արժանացաւ ջերմ ծափերու։ Վարիչ մարմնի փոխ քարտուղար Ս. Վարժապետեան տուաւ Միութեանս 15ամեայ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական զեկոյցը, մանրամասնօրէն։ Այս առթիւ հայրենակից Մ. Խրալեան պատրաստած էր ուղերձ մը որ գնահատուեցաւ ջերմապէս։

Ի վերջոյ վարիչ մարմնի քարտուղար Ս.Մահտեսեան, խօսք առնելով մանաւորապէս ծանրացաւ շինարարութեան եւ ներգաղթի չուրջ կատարուած աշխատանքներու վրայ, եւ բանաձեւ մը ներկայացուց ամերիկաբնակ հայրենակիցներու ապագայ շինարարական գործունէութեան մասին։ Բանաձեւը ընդունուելով, որոշուեցաւ ղրկել Հայրենիքին եւ Երիտասարդ Հայաստանին։

Ամէնէն վերջը, Ներգաղթի կարաւանին մասնակցող հայրենակիցներու կարիքները հոգալու համար հանգանակութիւն մը կատարուեցաւ։ Ահաւասիկ ցանկը.—

Միսաք Էմիրխանեան, Գասպար Արզումանեան, Ս. Մահտեսեան, Ս. Վարժապետեան 5000ական Ֆրանք։ Մ. Սարգիսեան, Ա. Երեմեան, Գ. Վանոեան, Լ. Մելիքեան, Մ. Տէրտէրեան, Մ. Մեսրոպեան, Խ. Էմիրխանեան, Ն. Ղուկասեան, Լ. Գապոեան, Մ. Շըվոտեան, Մ. Տայեան, Գ. Մանուկեան, Մ. Գաղտասարեան 1000ական Ֆր.։ Գ. Մանուկեան, Գ. Սարգիսեան 2000ական Ֆր.։ Մ. Գալուստեան 1500, Ց. Քիւրէճեան 1200, Հ. Երեմեան, Կ. Թոմասեան, Վ. Թօփալեան 500ական Ֆրանք։ Մ. Կարապետեան, Վ. Խօճապաշեան, Ս. Ներսէսեան, Ց. Դանիէլեան 500ական, Մ. Խրալեան, Տիկին Քօլօեան, Ս. Տէր Սրբէնեան 200ական Ֆրանք։ Առաջին ընդհ. գումար 43.800 Ֆրանք, Հանգանակութիւնը շարունակելի է։

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ փոքրիկներու հաւկթաբաժանումով եւ կերուխումով, մինչեւ ուշ ատեն։ Այս առթիւ յանձնախումբը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր հայրենակիցներուն։— Ցանձնախումբ

ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի ածուխի բաժինը պիտի աւելնայ

Զորս Մեծերը յուսահատելով հրապարակային ժողովներէն, գաղտնի նիստ մը գումարեցին Բշ. օր, քննելու համար Աւստրիոյ դաշնագրի մասին ծագած թիւրիմացութիւնները: Բոլոր աւելորդ մարդիկը դուրս հանուեցան: «Եթէ կարենանք համաձայնիլ 5րդ, 34րդ եւ 35րդ յօդուածներու մասին, դաշնագիր մը ունեցած պիտի ըլլանք», կ'ըսէր Պ. Պէվին: Այդ երեք փշոտ խնդիրներն են — Աւստրիոյ սահմանները, հատուցումներու հարցը եւ գերմանական ստացուածքները: Երեք խնդիրներուն մէջ ալ, Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա դէմ դիմաց կանգնած են Խ. Միութեան հետ եւ համաձայնութիւն կրնայ գոյանալ եթէ Մոլոթով տեղի տայ: Արդ, սահմաններու եւ հատուցումներու հարցին մէջ եթէ տեղի տայ, լքած պիտի ըլլայ Եուկոսլաւիան, բան մը որմէ կը խուսափի: Մառէշալ Թիթօ Ստալինի ամէնէն խանդավառ զինակիցն է եւ արդէն վշտացած է որ Մոսկուա տեղի տուաւ Թրիէսթէի հարցին մէջ: Գերմանական ստացուածքներու խնդիրն ալ բաւական բարդ է: Վերջին անգամ երբ այս հարցը կը քննէին, զօր. Մարշըլ դիտել տուաւ թէ Մոլոթով կ'ուզէ խամաճիկ պետութեան մը վերածել Աւստրիան: Եթէ սակարկութիւնները յաջողին, Մոսկուայի խորհրդաժողովը յաջողած պիտի ըլլայ գոնէ մէկ հարցի մէջ,— պատրաստել Աւստրիոյ դաշնագիրը: Վերջին պահուն Պ. Մոլոթով եւ առաւ այն բանաձեւը, որով կը պահանջէր մինչեւ վեց ամիս Աւստրիայէն հեռացնել տարագիրները: Բայց այս զիջումին փոխարէն կը պահանջէ որ գոհացում տրուի Եուկոսլաւիոյ հողային պահանջներուն:

★ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները ապրիլ 21ին նամակներ փոխանակեցին համաձայնութեան մը մասին որով Սարի ամբողջ ածուխը Ֆրանսայի պիտի յատկացուի, երբ այդ շրջանը տնտեսապէս կցուի Ֆրանսայի: Ուրիշ համաձայնութեամբ մը, Ֆրանսա եւ ուրիշ երկիրներ աւելի մեծ քանակութեամբ հանքածուխ պիտի ստանան, երբ կարգ մը խնդիրներ լուծուին: Մինչեւ հիմա եղած կարգադրութեանց համաձայն Ֆրանսա 193.000 թոն ստացած է ապրիլին, իբրեւ իր բաժինը Ռուրի ածուխէն եւ 500 հազար թոն Սարի արտադրութենէն: Նոր համաձայնութեամբ, Ֆրանսա պիտի ստանայ ամիսը 370.000 թոն մինչեւ տարուան վերջը, եթէ Սարի խնդիրը առկախ մնայ, իսկ 600.000 թոն, եթէ Խ. Միութիւնը հաւանի որ Սարի շրջանը Ֆրանսայի կցուի տնտեսապէս: Ռուրի եւ Սարի ածխահանքերուն ներկայ արտադրութիւնն է օրական 270.000 թոն, որուն միայն 12 առ հարիւրը կ'արտածուի: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները համաձայնած են Ֆրանսայի հետ որ արտածումները 21 առ հարիւրի բարձրանան, երբ օրական արտադրութիւնը 280000 թոնի բարձրանայ յառաջիկայ վեց ամիսներու ընթացքին: Արտածումը մինչեւ 25 առ հարիւրի պիտի բարձրանայ, երբ օրական արտադրութիւնը հասնի 340.000 թոնի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԸ, իշխանուհի Էլիզապէթ, ապրիլ 21ին դարձաւ 21 տարեկան, այսինքն չափահաս: Այս առթիւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ իր կեանքը կը տրամադրէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ կայսրութեան շահերուն: Տարեդարձը աննկարագրելի խրախճանքներով տօնուեցաւ Հարաւ. Ափրիկէի մէջ, ուր կը գտնուի արքայական ընտանիքը: Այս առթիւ Հարաւ. Ափրիկէի կառավարութիւնը 21 թանկագին ադամանդներ նուիրեց, մանեակի ձեւով: Մինչեւ հիմա իր ստացած ադամանդները կը հաշուեն 540 կտոր: Ապագայ թագուհին իր հովանաւորութեան տակ պիտի ունենայ չորս գաղթապետութիւններ (Տոմինները), 46 գաղթավայրեր եւ 558 միլիոն ժողովուրդ: Չափահաս հռչակուած ըլլալով, իր անձնական գանձը, որ տարեկան 6000 սթերլին էր, այսուհետեւ պիտի ըլլայ 15.000: Կրնայ իր անձնական պալատը բնակիլ, ընդունելութիւններ սարքել իր անունով, անձնական կառք մը ունենալ եւ անձամբ վարել զայն:

ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ – ՑՈՑՆ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԸ(?), Եւա Մուլուսի, ձերբակալուելով Փարիզ փոխադրուեցաւ, իբրեւ մեղսակից հակահրէական խնդիրներու: Ամբաստանեալը յղի ըլլալով հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Պինդոս լեռներուն մէջ պաշարուած ըմբոստները շղթան խզելով դէպի Լարիսայի դաշտը փախան (Թեսալիա): Կառավարական օդանաւեր ռմբակոծելով Ոլիմպոսի շրջանը, սպաննեցին մօտ 80 ըմբոստներ

ԿԻՊՐՈՍԻ աքսորուած Հրեաներէն 13.500 հոգի կամաւոր ծոմ կը պահեն ուրբաթ օրէն ի վեր, իբրեւ բողոքի ցոյց:

ՀԷՆՐԻ ՈՒՈԼԸՍ, նախագահ Րուզվէլթի երբեմնի փոխանորդը, Փարիզ հասած ըլլալով, պիտի խօսի նաեւ Ազգ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Բազմաթիւ պատուիրակութիւններ ժամադրութիւն խնդրած են նախկին նախարարէն: Մասնաւորապէս ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութիւնները կ'ուզեն տեսակցիլ Պ. Ուալըսի հետ, ընդունելով հանդերձ որ Ամերիկայի պաշտօնական կարծիքը չի ներկայացներ ան: Վաղը, հինգշաբթի, Սորպոնի մէջ խօսելիք ճառին նիւթն է «Միջազգային կացութիւնը եւ իր հեռանկարները»:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, Պ. Վէնսան Օրիոլ, Տաքար (արեւմտեան Ափրիկէ) հասնելով, ընդունուեցաւ խայտաբղէտ բազմութեան մը կողմէ: Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ նախագահը յայտարարեց թէ «Ֆրանսա չի հարստահարեր, այլ կ'ազատէ: Ֆրանսա կը խորշի բռնի ուժէն, բայց երբ իրեն դէմ կը հանեն դաւաճանութիւնը կամ բռնութիւնը, նոյնքան վճռական է: Ան իր ուժին ամբողջ ծանրութեամբ կը պաշտպանէ իր զաւակները, ինչ որ ալ ըլլան անոնց կրօնը, ցեղը, գոյնը»: Ներքին նախարարը վերադարձաւ Ալժերիայէն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բրիտանական շրջանին նահանգային ժողովներու ընտրութեանց մէջ, որ կատարուեցան կիրակի օր, մեծամասնութիւն շահեցան ընկերվարականները: Այսպէս, 64 աթոռ Վեսթֆալիոյ մէջ (համայնավարները՝ 28), 66 աթոռ Ստորին Սաքսոնիոյ մէջ (համայնավար 8), 43 աթոռ Շլէզվիկ – Հոլշթայնի մէջ (համայնավար ոչինչ):

ԱՅՍ ՇԱԲԹՈՒ ԱԼ միս չկայ Փարիզի սպանդանոցներուն մէջ: Բշ. օր հասած են միայն 71 եզներ, 47 կովեր, 4 ցուլեր, 397 հորթեր, 313 ոչխարներ եւ 310 խոզեր, մինչդեռ 4000 եզ պէտք, Փարիզը կերակրելու համար մէկ շաբաթ:

ԿԷՕՐԻՆԿԻ եւ միւս 10 մահապարտներուն մարմինները հրկիզելով աճիւնը Իզար գետը նետած են չորս դաշնակից զօրավարներ, անցեալ հոկտեմբերին:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սամուէլ եւ Գարսամեան գրատուններ, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Ի Յիշատակ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ,
1914 - 18ի եւ 1939 - 44ի
ՊԱՏԵՐԱԶՄ. ՊԱՏՈՒՈՅ ԴԱՇՏԻՆ ՎՐԱՅ ԻՆԿԱԾ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ: Կազմակերպուած Լիոնահայ Մարտիկներու միութեան կողմէ: Պիտի պատարագէ Արհ. Գրի. Եպս. Գահապանեան, այս կիրակի ժամը 10ին, Ֆուրվիէր (Fourvière)ի Մայր Տաճարին մէջ, մասնակցութեամբ Հայ կաթողիկէ եւ առաքելական եկեղեցիներու եւ Լիոնի Հայ Երիտ. երգչախումբերու աջակցութեամբ՝ Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի եւ երգիչներ Պ. Պ. Գ. Մարգարեանի, Ա. Աւետիսեանի, Ղ. Միքայէլեանի, ղեկավարութեամբ Պ. Ե. ՖԷՐՀԱՏԵԱՆի:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր սանուհիներէն Օր. Գոհարիկ Թորոսեանի եւ Պ. Յ. Արթինեանի նշանախօսութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Պ. Ա. Թորոսեանէ 1000, Ա. Կիւմիւշեանէ 1000, Յ. Արթինեանէ հազար եւ Խ. Արթինեանէ հազար, Պ. Ուզունեանէ 500, Ա. Կօշկակարեանէ 500, Պ. Պալեանէ 500, Յկ. Միքայէլեանէ 200, Աւետիքեանէ 500, Ոմն հազար, Ս. Ս. հազար, ոմն, 150, գումար 8350 ֆրանք:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Մ. Մավեանէ 600 ֆրանք, Տիկին Գաքըրճեան 400: Իսկ Տիկին Գարուեան ողբացեալ Տիկին ՄԵՐԱՆԿԻՒԼԵԱՆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեէօ Քաշանի ժողովը, այսօր չորեքշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ: Նիւթ՝ 1915, Ապրիլ **11-24**:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՐԱՖՖԻ խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մուրատ ակումբին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ: Պատկերազարդ:

Տարեկան բաժնեգին 240 ֆրանք: Ձեռքէ հատը 20 ֆրանք: Հասցէ.— Բալուեան գրատուն, 43 rue Richer, Paris:

ՎՐԻՊԱԿ.— «Հայաստան»ի Բ. թիւի առաջին էջին պատկերին տակ մոռցուած է բացատրութիւնը, «ՎԻՇՏԸ», ինչպէս եւ հեղինակին անունը, ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ:

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Վերաշ. Հայր. Միութեան Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր հայրենակիցները անխտիր (անդամ եւ ոչ անդամ) այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, հայրենակից Զ. Զատիկեանի սրճարանը, 20bis rue de la Défense: Օրակարգ.— Ա.— Մեր եկեղեցական գոյքերու հարց, որուն մասին ստացուած է կարեւոր նամակ մը: Բ.— Ներգաղթ: Գ.— Զեկոյց կեդրոնիս նախագահ Գ. Գամպուրեանի Ֆրանսայի շրջանէն: Դ.— Ընթացիկ հարցեր:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻՆ երկրորդ բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Սորպոնի Թիւրկօ ամֆիթատրոնին մէջ, Մայիս 10 շաբաթ օր, ժամը 15.30ին: Բանախօս՝ Պ. ՌԸՆԷ ԿՐՈՒՍԷ, անդամ ֆրանսական Ակադեմիային, փոխ նախագահ կեդրոնին: Նիւթը՝ Մեծն Տիգրան: Մուտքը ազատ է: Կը խնդրուի չուշանալ:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 24 AVRIL 1947 Հինգշաբթի 24 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5018-Նոր շրջան թիւ 627 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1915 ԱՊՐԻԼ 11-24

Այսքան տարիներ ետքն ալ, նոյն չարաբաստիկ հարցումը շատերու բերնին, աչքերուն մէջ.

— Կարելի չէ՞ր նախատեսել եւ խափանել չարիքը: Գոնէ սահմանափակել...

Ուրիշներ կ'այլափոխեն այս բարեմիտ հարցումը, քնարեր հէքեաթներ հիւսելու, գոյնզգոյն ցնդաբանութիւններ ծամելու համար :

Որ եւ է վճիռ արձակելէ առաջ, տարրական պարկեշտութիւնը կը պահանջէ աչքի առջեւ բերել այդ սեւ օրերուն իրական պատկերը: Մանաւանդ պատկերին հայկական երեսը:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Թուրքերը արդէն դաւեր կ'որոճային 1914ի ամառէն սկսեալ, երբ Սէրայէվոյի մէջ արձակուած գնդակ մը պայթեցուց Մեծ Պատերազմը :

Հակահայ հալածանքները, բռնութիւնները, խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւնները ծաւալեցան, սաստկացան աշնան, երբ Օսմ. կայսրութիւնն ալ կրակը նետուեցաւ, հակառակ այնքան իմաստուն թելադրութեանց :

1914ի վերջերը եւ 1915ի գարնան, արդէն իսկ դժոխքի մը վերածուած էին մանաւանդ «Թուրքեւեան Նահանգները »:

Առաջնորդներն ու տեղապահները լեզապատառ հեռագիրներ կ'ուղղէին Պատրիարքարան, պատմելով Թուրք ոստիկաններու եւ զինուորներու բարբարոսութիւնները: Հայ աղջիկներն ու կիները անգամ դարձեր էին «լքեալ գոյք», Թուրք «ասկեարներուն համար, սահմանամերձ շրջաններուն մէջ: Հայ զինուորները կը գործածուէին իբրեւ դրաստ: Աւարառութիւնը դարձած էր ամենօրեայ զբօսանք : Զինաթափութեան համար կատարուած խուզարկութիւնները շատոնց գլած անցած էին ամէն չափ ու սահման...

Այս ահռելի դրութեան դիմաց, ազգ. իշխանութիւններն ու կուսակցութիւնները անկարելին կը փորձէին, զսպելու համար Բ. Դրան մոլեգնութիւնը, որ հետզհետէ կ'աճէր:

Հայ ժողովուրդին հաւատարմութեան հաւաստիքները եւ անհուն զոհողութիւնները դիւային քրքիջներ արձակել կու տային օրուան փաշաներուն եւ պէյերուն :

Այդ միջոցին ի՞նչ կը բանէին արտասահմանի ազգ. իշխանութիւններն ու քաղաքական կազմակերպութիւնները, սկսելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն :

Կա՞ր ու եւ է հոսանք, որ հեռու մնացած ըլլար կամաւորական շարժումէն: Հրապարակային ժողովներէն եւ հանգանակութիւններէն: Դպրոցներէն ճառերէն եւ շրայլարան, պատկերազարդ հրատարակութիւններէն :

Դեռ Դաշնակցութեան մասին որ եւէ խօսք չէր արտասանուած, երբ Պոլսոյ «Սապահ»ին մէջ կը հրատարակուէր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կոնդակը եւ կամաւորական կոչ մը Փարիզի «Մաթէն»էն, այժմ անդամալոյծ խմբագրի մը ստորագրութեամբ :

Որո՞ւն ոտքը դեռնէն չէր կորած այդ օրերուն: Ո՞ր մէկ աւետիսը կը պակսէր :

Բոլոր «հայասէր» պետութիւնները միացած՝ Թուրքիոյ դէմ, առաջնորդութեամբ Ռուսիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն:

— «Հասե՛լ է ժամը» :— «Մենք ինչո՞վ պակաս ենք Դաշնակցութենէն,— Հնչակեան Ա. հարիւրեակ, Բ. հարիւրեակ, Գ. հարիւրեակ են.

Մէկ խօսքով՝ ազգովին ապարէզ նետուած : Եւ տառապանքէն ուժասպառ ժողովուրդ մը որ անհամբեր կը սպասէր Տարտանէլի գրաւման կամ ռուսական արշաւանքին: (Ցարական բանակը միայն չորս ժամ հեռու էր Կարինէն, երբ սկսաւ այդ նահանգին տեղահանութիւնը...):

Ամէնուն համոզումով, Թանկագին պատեհութիւն մը բացուած էր, միանգամ ընդ միշտ ազատելու համար դարաւոր գերութենէն: Վարանողները, յոռետեսները կը համարուէին վայրերան, եթէ ոչ... դաւաճան:

Ճի՞շդ էր բնազդաբար ընտրուած ճամբան:

Պատասխանը պիտի տան ոչ թէ կողմնակի, թերխաս մարդիկ, այլ անոնք որ զացին ու չեկան, 1915 Ապրիլ 11են:

Եւ այդ պատասխանը պիտի ըլլայ հրաշէկ ապտակ մը բոլոր Պիղատոսներուն, փարիսեցիներուն, միտասաներորդ ժամու բանգէտներուն համար : Շ.

1915Ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(Չարաչար սպաննուած Ուրֆայի եւ Տիգրանակերտի ճամբուն վրայ)

Ա. ՎՌԱՄԵԱՆ, Երեսփոխան Վանի,
(Խարդախութեամբ ձերբակալուած Վանի մէջ եւ սպաննուած Բաղէշի բանտին մէջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆ

Ի՞նչ մեծ նշանակութիւն ստացաւ սա Ապրիլ ամիսը հայ ժողովուրդին պատմութեան մէջ:

Ա՛լ երբեք չի մոռցուիր իր անունը: Ճիշդ է որ գարնան ամիսն է եւ տարին կը սկսի կենդանանալ, նոր կեանք, վերանորոգիչ աւիշ ստանալ: Բայց քանի՜ քանի հազարներու կեանքեր մարեցան այդ ամիսէն սկսեալ, 1915 Ապրիլ 11-24էն:

Մեզի համար Ապրիլը այլեւս կեանքի ամիսը չէ: Մահուան, Եղեռնի, սարսափի եւ սուգի օրեր են միայն այդ երեսուն յաջորդական օրերը, մի-եւնոյն ատեն Թուականը մը քաղաքակրթեալ ? մարդկութեան խղճին համար...

Ո՞ր մէկս չունինք այդ օրուան պատմութիւնը:

Ո՞վ չի յիշեր 32 տարի վերջն ալ, թէ ի՞նչպէս լուացաւ այդ գիշերը: Ու շարան շարան այսօր ալ մեր աչքին առջեւէն կ'անցնին տխրանեան հասակը Խաժակին, դեղեցիկ գլուխը Ակնունիին, սկեպտիկ ժպիտը Զօհրապին, խոր ու թափանցող նայուածքը Վարդգէսին, մանկան մը նման անմեղունակ արտայայտութիւնը անմահ Վարուժանին, խոհուն ճակատը Զարդարեանին: Դեռ ի՞նչ ըսել Վռամեանին, Հրաչին, Ճշմարիտ, յանդուգն ու խիզախ յեղափոխականներուն:

Զէ՞ք յիշեր դուք ալ Սիամանթօն ու իր տաղանդին ցոլքը դէմքին, Սեւակը գիտունի եւ գրագէտի խառնուրդ մը, դեռ այնքան երիտասարդ, Ցարութիւնեանը, իրաւ բանաստեղծ, Թլկատին-

ցին հեռու եւ սակայն այնքան մօտ Պոլսոյ մտքի վառարանին, Հրանդ նոյնքան հարազատ :

Ո՞ր մէկը սակայն, ո՞ր մէկը այս անփոխարինելի, այս աննման փաղանգին որ ապրիլեան գիշեր մը գնաց մարտիրոսանալ ի փառս Թուրք Ալլահին:

Ու այսօր, մենք մնացորդներս, ծունկի գալով անոնց անյայտ գերեզմաններուն առջեւ, կ'ուխտենք միշտ խունկով բուրումնաւորել իրենց յիշատակը 32 անգամ 32 տարիներ :

ՍՕՍԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն ապրիլ 22 թուականով.— Ծերակոյտը 23ի դէմ 67 ձայնով քուէարկեց եւ երեկ. ժողովին յղեց այն օրինագիծը որ կը տրամադրէ 400 միլիոն տոլարի օգնութիւն մը ընծայել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ: Քուէարկութենէն առաջ Պ. Վանտընպէրկ ազդարարեց թէ Մ. Նահանգներու ապահովութիւնը վտանգուած է, եթէ այս օգնութիւնը չընծայուի: Կը յուսացուի թէ երեսփ. ժողովն ալ որոշում պիտի տայ մինչեւ մեկնիլ շաբաթ :

Օրինագծին վերջնական քուէարկութենէն առաջ, Ծերակոյտը մերժեց երկու բանաձեւեր, որոնք փոփոխութիւններ կ'առաջարկէին: Առաջին բանաձեւը կը տրամադրէր զինուորական նպատակներու չգործածել Յունաստանի սահմանուած գումարին 150 միլիոն տոլարը եւ Թուրքիոյ 100 միլիոնը: Երկրորդը կ'առաջարկէր յետաձգել օգնութեան ամբողջ ծրագիրը, որ կը կոչուի «քառանօրեակ (քարանթինա) համայնավարութեան դէմ» :

Պ. Վանտընպէրկ, Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովին նախագահը, իր ճառին մէջ բացատրեց թէ օրինագծին մերժումը նախայարձակումներու դուռ պիտի բանայ ամբողջ աշխարհի մէջ, պիտի քաջալերէ համայնավարական գործունէութիւնը եւ պիտի մեկուսացնէ Մ. Նահանգները, միահեծան, համատիրական (թոթալիթեռ) աշխարհի մը մէջ: Այս ճառէն առաջ խօսք առնելով, ծերակուտական Ճօնսըն դիտել տուաւ թէ օգնութեան ծրագիրը «պատերազմի յայտարարութիւն մըն է Ռուսիոյ դէմ»: Վանտընպէրկ բողոքեց այս յայտարարութեան դէմ, զըրպարիչ կոչելով զայն:

«Նախ Ռուսիոյ օգնել»

Պ. Հէնրի Ուոլըս, Մ. Նահանգներու նախկին փոխ նախագահը, Գշ. օր Փարիզ հասնելով, օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ մասնաւորապէս համայնավար կուսակցութեան վարիչներուն կողմէ,— Պ. Պ. Մարսէլ Քաշէն, Ժաք Տիւքլօ եւն. եւ առաջնորդուեցաւ Ժոռժ Ե. հիւրանոցը: Հագիւ հանգստացած, անթելին ղըւխն անցաւ, պատասխանելու համար զանազան հարցումներու: Ինք անգլերէն կը պատասխանէր եւ իր խօսքերը անմիջապէս Ֆրանսերէնի կը թարգմանուէին: Ահա՛ մասն մը իր յայտարարութեան ամփոփումը.

— Ես կը կարծեմ թէ ռուսական համայնավարութիւնը, արեւմտեան Եւրոպայի ընկերային ժողովրդապետութիւնը եւ Մ. Նահանգներուն ժողովրդավար դրամատիրութիւնը կրնան կող՚ կողի ապրիլ խաղաղութեամբ: Ես կը կարծեմ թէ տնտեսական այդ երեք տարբեր դրութիւններ կրնան քով քովի ապրիլ խաղաղութեամբ ինչպէս քրիստոնէութիւնը, իսլամութիւնը, պուտտայականութիւնը եւ ուրիշ կրօններ: Ես կը կարծեմ թէ անհրաժեշտ չէ երեսնամեայ պատերազմ մը, ապացուցանելու համար այս պարագան: Աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու համար, առաջին գործը պէտք է ըլլայ միջոց մը գտնել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ, դարմանելու համար Ռուսիոյ կրած մեծ աւերները: Խօսքս միայն պատերազմի աւերներու մասին չէ, այլեւ այն աւերին վոր պատճառեց ռուսական պատմութեան ամենամեծ երաշտը: Իր թշուառութեան պատճառովՌուսիա անհրաժեշտ կը գտնէ մեծադումար հատուցումներ պահանջել Գերմանիոյ ընթացիկ արտադրութիւններէն: Այդ հատուցումները մեծ թշուառութիւն պիտի պատճառեն Գերմանիոյ մէջ ինչ որ իր կարգին խռովութիւններ պիտի յարուցանէ Եւրոպայի մէջ: Մենք միշտ պէտք է յիշենք թէ թըշուառութիւնը մայրն է խռովութեանց եւ միջազգային թիւրիմացութեանց: Ես պիտի ուզէի որ Մ. Նահանգներուն մեծ ուժը Միացեալ Ազգերուն կողմէ գործածուէր զարկ տալու համար աշխարհի արտադրական ուժերուն, ուր որ ամէնէն աւելի անհրաժեշտ է»:

Նախկին նախարարը պատասխանելով Franc-Tireurի խմբագրին հարցումներուն, կրկնեց նոյն միտքերը: Իր կարծիքով, աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ լաւ կազմակերպուած ուժեր կը ջանան տկարացնել խաղաղութեան կամքը եւ պառակտում սերմանել, մինչ որ կրնայ ի վերջոյ պատերազմի յանգիլ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՆԵԿԱՒՈՐ ՀՐԷՇԸ

Կաթիլ մը արցունք, անդարձ եւ անշիրիմ՝ զէնքի ու գաղափարի ընկերոջս Սիմոն Կարապետեանի յիշատակին: Վանկացի, 21 տարեկան, կամաւոր Արժանթինայէն, նահատակուած «տըմ-տըմ» գնդակով Ջորք Մարգպանի Ջորի կռիւին մէջ:

Պատմութեան համար տարիները ի՞նչ են որ: Կարծես դեռ երէկ էր... Մինչ դորշ գայլը դժնեայ յաղթանակներու ճապաղիքներէն գինովցած՝ իր Եւրոպա օտուռին կիսալուսինը պարզելով չնտոկած էր «անպարտելի ամրոց» համարած Արարատի բարձունքին, դժնեաօսիլ աչքերը ուղղելով դէպի Արաքսի ազատատենչ բացատաններուն, անոր խոյանքը կրկին զգետնելու մտադրութեամբ, աշխարհի չորս ծագերէն հաւաքուած՝ Միջերկրականի աւազանին մէջ, Քաղաքակրթութեան դրօշին տակ՝ իրենց Սուր Կէծէկին կը դարբնէին... Ու չա՜տ երկար կը թուէր անցնող ժամանակը անոնց համար: Ցոյնած էին անոնք այլեւս բոցավառ երգեր յօրինելէ, անոնց ամէն մէկուն սրտին մէջ հրեղէն ձին լռելի կը մաչեցնէր, ու մարմնչումի վրվռիւնը կ'արձագանգէր ծովերու վրայ:

Կիլիկիոյ Առիւծը իր դարաւոր նիրհէն արթնցած՝ վիրաւոր սրտի կոտտուքէն, անձղօրէն կը մռնչէր, անզուսպ ու կատաղի, եւ իր քաջերը դիմաւորելու համար՝ Տաւրոսի կատարէն վար իջած, իր երկու թաթերը մխրճած էր Հայոց Ծոցի աղեկոծ ջուրերուն մէջ: Ահա՛, չեփորներու, քայլերգներու վրիժառու դողդոջին՝ Սեւ Լեռներէն տօնական հրճուանքի պղնձակուռ արձագանգը կը լուռւի ամէնուրեք:

Հայական զունդերը իրենց հայրենի հողին վրայ կերպարանափոխուած՝ Արշակունի խրոխտանքով, վահանածափ կը զարնեն մինչեւ ո՛ւ. գիշեր: Լոյսերը կը մարին ու աչքերը անոնց՝ վրէժով կը կայծկլտան: Շամանդաղը լեռները կը ծածկէ, ու քաջերու սրտերուն մէջ հրդեհներ կը բռնկին: Մահաշուք լռութիւնը կը տիրապետէ, ու թաթուլեան բազկերակներր կ'ուռին: Հայրենի ջուրերէն ըմպած՝ Ռուբինեանց արիւնը անոնց երակներուն մէջ կ'եռայ, ու կաչեգօտիները նեղ կուգան անոնց մէջքերուն:

Վաղն առտու անոնք պատմութեան նժարին մէջ պիտի նետուին անհաւասար մարտնչումով: Երկար առենէ ի վեր դիմադրաւող Արարայի բարձունքէն վեհը պիտի արձակուի, կեանքի եւ մահուան դատակնիք:

Ա՛րդ, բարեկամներու մեզի փառահուած փորձութեան ժամը կը մօտենայ: Հայ Արինեըը բաժակ կը պարպեն մինչեւ մրուրը քամելով. ու անծանօթ աստուածներու սեղանները կը շրջեն փշրելով, որովհետեւ սովորութիւն չունին «Տէ՛ր, անցո՛ւ բաժակս զայս» հայցելու:

Վերջապէ՛ս: Ահա հարսանեկան Արշալոյսը ու ոչ մէկ արշալոյս նման է մարտկոցներէն արձակուած հրավառութեան:

Կրակի մկրտութեան հրամանը տրուած է այլեւս: Մենք վարն ենք ու սողոսկելով կը յառաջանանք, միթէ հրամանի՞ կը սպասենք. բաւական է որ փշրուած ըլլան մեր բազուկները կաշկանդող շղթաները. բաւական է որ ազատ ըլլանք, եւ մեզ հնչած է մեզի համար ժամը մարտնչումի:

Ո՛վ պիտի պեղէ մեր սրտերը, գիտնալու համար թէ՝ ինչե՞ր թաղուած են հոն: Ո՞վ պիտի փորէ մեր հոգին, երբ գարշահոտ քարիւղ չկայ հոն, այլ սրբագործութեան հուրը, անշէջ բոցը Ազատութեան, զոր պիտի տեսնէ թշնամին քիչ առենէն, ու պիտի կուրնայ իր աչքերը: Ի զուր պիտի հարցնէ ամէն կողմ գիտնալու թէ «որո՞նք են իրենց դէմ կռուողները»:

Ազատութեան եռաթեւ բանակը ահա կը յառաջանայ, ու կեդրոնի մեր բանակին կը վիճակուի նախայարձակ ըլլալ: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ յեղյեղուած այդ աննշան բարձունքը Արարայի՝ այլեւս պիտի չմոռցուի:

Հոն է որ հրաշքներու հրաշքը պատահեցաւ, թշնամիներու ու բարեկամներու վկայութեամբ՝ Հայ Արինները իրենց Թուր Կէծէկին խրեցին գոր: գայլի երախին մէջ:

Վոհմակը ջարդ ու փշուր, մեծ մասը խելակորոյս կաղկանձիւնով կը փախէր, այնքան արագ որ ոչ մէկ այրուձի կրնար հասնիլ անոր, իսկ միւս մասը, ջոլիրի պէս՝ մեզմէ շրջապատուած մորակի ու սուիններու բոլորակին մէջ, դէպի փշաթել արգելարանները կը մղուէր:

Անոնք նման էին Ալփասլանի, Թիմուրլէնկի, Ճինկիզեանի հորդաներուն, զազրելի կերպարանքով, աղտեղութեանց մէջ կորսուած, պժգալի, նոյնիսկ ջարդուելու անարժան:

Ու չ՛նուաճականն իշխանութիւնը որոշած էր մերկացնել զանոնք, հականեխելու համար այդ մարդկային աղբակոյտը, թէեւ կասկածելի էր անկէ դուրս բերել մարդու նման արարածներ, այնքան արգահատելի էր այդ մահուան բանակը: Անոնք նման էին մայրի պազաններու իրենց լրուած չարժուձեւերով, տարաւիած կերպարանքներով, ու պարտուած ոխերիմ մահաշմինուած տեսքով:

Անոնք իրաւունք չունէին նոյնիսկ իրենց խորհրդանիշ գայլի մորթին մէջ մտնելու: Ես տեսած եմ գայլին մահը յարգանքի արժանի, որովհետեւ այս չորքոտանի կենդանին գերութեան մէջ նոյնիսկ իր արիւնարբու ժանիքը կը ցցէ միշտ, ու մեռնելէ վերջ իսկ, ճիրանները բաց կը մնան պատրաստ յարձակելու, դեռ նախճիրներ գործելու քարացած սպառնալիքով:

Մինչդեռ այս շնագայլե՞րը: Իրենց դեղին պինչերէն շողիք կը վազէ. պոչերը կծկուած փորերուն տակ, սարկօղէն «աղ ու հաց» կը մուրան մեզմէ, աղերսելով դեռ վայրկեան մը առաջուան իրենց թշնամիէն: Անէծք կը տեղան իրենց պաշտած երէկուան աստուածներուն գլխուն, հայհոյելով իրար փակած Կերբերին, Էնվէր-Թալաթ ու արբանեակներուն: Ի՞նչ սոսկ կեղծաւորութիւն, այս վոհմակը խոնարհ, սարուկ ու գետնաքարշ հլու հնազա՞նդ...:

Կը հրամայուի մերկանալ: Այնքան ապականուած են անոնք, որ մաքրելու համար իրենց խլեակները պէտք է այրել ու զիրենք ենթարկել հականեխման, ու չատերուն զազրելի վէրքերով ծածկուած մարմիններուն քսելով մանաւորբազադրութիւն մը, չվարակուելու համար իրենցմէ:

Դիւային տեսարան մը կը պարզուի աւազատներու հրապարակը: Մինչ պղծութիւններու խարոյկը զազրելի ծուխ կ'արձակէ դէպի երկինք, անոր բացխփիկ բոցերու լոյսին առջեւ մարդաձեւ ուրուականներ հրէշային ծամածռութիւններով պար կը դառնան դեղին առթած ցաւերէն:

Սակայն ահա՛ մէկը՝ յիմնապետ մը, դեռ զարմանալի յամառութեամբ կ'ընդդիմանայ մերկանալ, իր ԷՆՎԷՐԻԷ !!! ցնցոտիներէն չուզեր բաժնուիլ կարծես...:

Մեր սուիններու ծայրը եւ Ալպիոնի մտրակը բաւարար չեն կարգի բերելու զինքը, եւ հարուածներու տակ ջղաձգական չարժումներ կ'ընէ, այսահարի մը պէս մազիլներուն մէջ սեղմելով իր կորդը...:

Մեր համբերութիւնը կը սպառի, բայց կարգապահութեան ոգին իր պարտադրանքն ունի. չի մոռնանք որ երբ Ասորեստանցիք մեզմէ բռնած գերիներէն տիկ կը հանէին, մենք իրենցմէ առած գերիները ներողամտութեան դասերով կը պատուաց էինք:

Վերջապէս մեր օտար հրամանատարին հրահանգով ակնթարթի մը մէջ բռնի կը մերկացնենք այս չքնաղ եւ ամօթխած հանրմի նման չալուշը:

Լուսարձակի տակ քննութեան կ'ենթարկուի այս հրէշը, որ իր մազիլները չուզեր հեռացնել իր կոկորդէն, մինչեւ որ մտրակի ուժգին հարուածներուն տակ տեղի կուտայ:

Այն ատեն միայն կը պարզուի որ իր վիզէն կախած է, ափրիկեան վայրենիի պէս երկու չարք «քըլ՛ քըլ՛»ներ:

Զեւքէ ձեռք կը խլուի այս նորակերտ մանեակը, որ աւելի շատ նման է համրիչի, անծանօթ հատիկներով կազմուած....:

Ծանօթ ըլլալով այս եւ ուրիշ բարբարոսներու հնամենի անբաժան սովորութեանց՝ պանազան կասկածներ կ'արթննան մեր սրտերուն մէջ, վէրքերու պէս: Մեր գլխուն մազերը բիբ սուր փուշեր կը տնկուին, դող մը կ'անցնի տաք հոսանքի նման մեր երակներէն, ուր մեր չնչառութիւնը կը բանտարկուի մեր ատամներու կղպանքին մէջ. երբ ծեծի առիթման տակ իր իսկ խոստովանութեամբ կը հաստատուի թէ այդ երկու չարք, կիսեակ մը հատիկները բիբ իր զինուորական ատրճանին վկայական՝ կազմուած են մարդկային մարմիններէ...: Ասա՞ղ, տխրուած եմ ըսել. ժամանակն է թերեւս ըսելու.

...Ստինքներու պտուկներէ

ժամանակն է եւ լսելու, որովհետեւ մարտական չեփորներու ձայն կուգայ Արարատի բարձունքէն, ապա թէ ոչ ի՞նչ օգուտ, սոսր թշնամիին նախճիրները թուել անկէ առաջ: Գերեվարուած բայց անմատչելի հայկազնեան խրոխտ լերան կատարէն, ուր հիմա շղթայազերծ Արատաւազդը կուսական ձիւներու վրայ, իր թեւաւոր ձին կ'սապատակէ: Անդունդները այլեւս կամուրջ կը նետեն ու բարձունքները կը խոնարհին իր առջեւ:

Կը լսէ՞ք ձայները: Բազմաթիւ Արմենուհիներ իրենց արիւնահոս ստինքները բացած՝ կարմիր վարդեր կը ցանեն անոր ճամբուն վրայ Ազատն ի վեր ի Մասիս ու վրէ՛ժ, վրէ՛ժ կ'աղաղակեն...:

●

Եթէ օր մը պըպտէք ձեր ապրած քաղաքակիրթ երկիրներու մթին թանգարանները, թերեւս հանդիպիք, հնամաշեան ոսկեքանդակ հայ մադաղաթներու սրբազան մասունքներուն արնթեր՝ եւ մազաղաթէ, լուսածին մանեակներու, կամովին ձեւափոխուած ու խեղաթիւրուած չնական տօնավաճառանոցներու մէջ:

Անոնք մեր քոյրերու, ձեր մայրերու ստինքներէն չինուած են...:

Եթէ ժամանակր դաւադրէ մեր տարիքին, — ափսո՛ս մեզի Նոր Սերո՛ւնդ, դուք ա՛յդ բարձունքներու վրայ գրոհ պիտի տաք, վերջնական յաղթանակը կերտելու համար, որպէսզի թշնամին այլեւս չհամարձակի... ստինքներու պտուկներով մանեակներ կախել իր խեղդկապ անցնելիք վիզին...:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

Աստուծոյ ճրագին տակ..,

Արշալոյսին առաջին ճառագայթները դեռ նոր ցաթած էին Հայոց լեռներու կողերէն, ողջունելով, մենաւոր գիւղը:

Գարնան վարդաբոյր ու գեղածիծաղ առաւօտ մըն էր: Հայ մշակը, առաւօտեան արշալոյսին հետ, իր արօրին ու մաճին ամուր փարած, դարերու արգասաբեր ու օրհնուած կարմիր հողը կը մշակէր...:

Գարնան, ծաղիկները բնութեան հրաշալեղ փառքին հետ դաշնակցած, հեռաւոր լեռներէն ու հովիտներէն թռչնիկներու մեղմանուշ երգն ու գեղգեղանքը ժողվրած, Հայոց մշակին արդար քրտինքին, ու վաղուան ցորենին ոսկեհատիկ կալերուն երգը կ'երգէին:

Մարգարտազեղ դաշտերը Հայոց, կորիճներու պատկառազդու հրճուանքէն գինովցած, հազարագոյն բուրմունքով, ոսկի օրերու գեղեցկութեան ջրվէժով, քաղցր ժպիտներ կը ցանէին:

Դարերու ակօսուած հողը, յղի ցորեաններու ծիլերով արգասաւորութեան երգը կ'երգէր յանուն վաղուան բարձրաբերձ կալերուն ու ոսկեգոյն հատիկներուն: Հայոց երկրին սիրտն էր, որ կը տրոփէր, պատրաստելով լեփ-լեցուն գանձը մըշտաժպիտ ժողովուրդին...:

Հայոց աղջիկները, նման գարնանային սիրուն ծաղիկներու, փունջեր կապած կը շրջէին, դաշտերն ի վար անծայրածիր եւ իւրաքանչիւրը իր սրտիկին համար, մեղրահամ համբոյրի մը փոխարէն փունջ մը ծաղիկ կը նուիրէր:

Եղնիկներու անմեղութեամբ աննման ու անուշ հայ հարսները, կապոյտ ծովուն նէրքեւ, թեւ թեւի տուած, գիշերային պարերը կը պարէին: Անոնց նայուածքները ղլխու պտոյտ կուտային անծանօթ օտարականին, «զարիպ»ին, եւ ամէնէն կրակոտ երգը կ'երգէին իրենց աննման Ալանին համար, որ պիտի վերադառնար դաշտերէն:

Հայոց մանուկները, մուշ-մուշ քուն մտած, գարնանային ծաղիկներու անուշութեամբ, կը քնանային, աստղերուն հետ դէմ դիմաց:

Հեռաւոր երկիրներէն, ծիծառնիկներու երամ մը հազիւ գիւղ մտած, ու իւրաքանչիւրը իր սեփական բոյնը չինած, թուխս նստած էին, ի խընդիր անհամար ձագուկներու ճեճուցին, որ գիւղին փառքն էր, ու հպարտութիւնը մանուկներուն:

Առաւօտ մը, Ապրիլի կարմիր առաւօտ մը, Աստուծոյ դարաւոր ճրագը խաւարեցաւ: Մօտիկ լեռներէն ու անտառներէն, արիւնոտ հով մը — մերկ — գայլերու կարմիր վոհմակները, անմեղ եղնիկներու հոտաւրտանքէն գազանացած՝ սեւ ամպերուն հետ խուժեցին Հայոց գիւղը: Եւ լոյսին ու խաւարին, կատաղի կռիւին մէջ դարաւոր անմեղ գիւղը արիւնի մէջ խեղդեցին...:

Քաղաքակրթութեան ջահը իր ձեռքին, պայքարող ցեղին ճրագը մարեցին, քամահրող դարուն տճրագործները դաւաղիր:

Բացի ու աչխատասէր, ցեղին ծագուկները, այդ, սեւ օրերէն ի վեր — անէծք իրենց շրթներուն, վրէժի բոցը իրենց հոգիին մէջ, եղիճներու խայթող բեռը իրենց՝ ուսերուն, Աստուծոյ ճրագին տակ, կ'անիծեն մարդկութիւնը որ անպատուեց իր մարգարէն, եւ պռռնկացաւ, պռռնկացաւ:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Ապրիլեան կսկիծ

Ապրիլ է դարձեալ, Մայր իմ անուշիկ: Ծաղկեր են ծառ ու ծաղիկ, լեռ ու դաշտ, սար ու ձոր, բնութիւնը ամբողջ կանանչ է հագեր: Ժինդ ու ծիծաղ, երգ ու պար է չորս կողմս: Ուրախ են մարդիկ, գարուն է եկեր: Բայց, մայր իմ անուշ եւ դորովալից, Ապրիլեան այս առաւօտ սիրտս կը մղկտայ, հոգիս կը խռովի, եւ սարսափի օրերէն զատացած վէքերս դարձեալ կ'արիւնին:

Գիշեր մըն էր. այն ահաւոր գիշերներէն երբ քիւրտի լակոտէ մը աստցայ զանոնք, կը յիշե՞ս մա՛յր երբ մեր մահազնաց կարաւանը հեռացաւ: Արեւի վերջին շողերուն հետ մեզ մինակ ձգելով ճամբաներու երկայնքը, կը յիշե՞ս թէ ինչպէս երկու Քիւրտեր թէ Թուրքեր լաւ չեմ գիտեր, որովհետեւ մանուկ հոգիս դեռ զանազանելու անկարող էր, կանդ առին մեր գլխուն վերեւ եւ դրամ դրամ պահանջեցին: «Զունիմ», եղաւ պատասխանդ, որուն փոխարէն ինձ ուզեցին տանիլ բայց դուն, ով մայր իմ, մէկ վայրկեանէն ոտքի կանգնեցար հերոսուհիի մը նման դէմ յանդիման անոնց, նոյնիսկ քու կեանքի գնովդ եւ չթողուցիր որ հեռացնեն քու քովէդ: Ու այսօր, մայր իմ պատուական, հակառակ քու անհաչիւ զոհողութիւններուդ, կարելի չեղաւ, 32 տարի վերջն ալ, գոնէ ամէն Ապրիլին փունջ մը անթառամ ծաղիկ բերել քու գերեզմանիդ, ինչպէս քեզ նման հարիւր հազարաւոր մայրերու նման, Տէր Զօրի կիզիչ անապատներուն մէջ:

Ապրիլ է, մայր իմ, եւ ուխտի օր եւ ես 32րդ անգամ ըլլալով կ'ուխտեմ հաւատարիմ մնալ քեզի եւ քու պատգամիդ — «Ազգդ ու հայրենիքդ չմոռ-

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԳԱՂՏՆԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ծործրդային պատուիրակ Կրոմիքօ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ յնդած ըլլալով թէ Բ. համաշխարհային պատերազմին ընթացքին Թուրքիա ոչ թէ Դաշնակիցներուն այլ Գերմանիոյ ի նպաստ քաղաքականութիւն մը հետապնդեց, «Ուլուս» սկսաւ հրատարակել շարք գաղտնի պահուած կարգ մը դէպքեր:

Պրոֆ. Նիհատ Էրիմի կողմէ գրի առնուած այս յօդուածին մէջ կը յայտնուի թէ 1940ին Խ. Միութիւնը Պուլկարիոյ առաջարկեց Թուրքիոյ դէմ դաշնագիր մը կնքել:

Յօդուածագիրը ընդգծելէ վերջ որ պատերազմին ամէնէն մռայլ շրջանին՝ 1940ին Թուրքիա կազմ ու պատրաստ ամէն յարձակումի դիմադրելու Անգլիոյ հաւատարիմ զինակիցը մնացած էր, կ'ըսէ.

— Նիւրընպէրկի դատավարութեան ընթացքին յայտնուեցաւ որ Մ. Մոլոթով Պերլին այցելութեան ընթացքին Հիթլէրէ կարգ մը առանձնաշնորհներ ուզեց Նեղուցներու մասին: Այս խնդրոյն վերաբերեալ փաստաթուղթերը Դաշնակիցներուն ձեռքը կը գտնուին: Իրաւամբ կրնանք հարց տալ որ Սովիէթ Ռուսիա այս թուականին ինչո՞ւ Թուրքիոյ դէմ համաձայնութեանց նենգ քաղաքականութիւն մը հետապնդեց:

Նիհատ Էրիմ յիշեցնելէ վերջ որ 1941ի սկիզբը Սովիէթները Պուլկարներուն առաջարկեցին Թուրքիոյ դէմ համաձայնութիւն մը կնքել, կ'ըսէ.

— Դեռ այն ատեն Թուրքիա վերահասու դարձաւ գաղտնիքին: Առաջին անգամ ըլլալով հիմա է որ կը հրապարակէր: Սովիէթները արդեօք պիտի ուրանա՞ն որ դեռ 1941ին Պուլկարներուն խոստացած էին Արեւել. Թրակիան:

Յօդուածագիրը յետոյ կ'ըսէ.— Այդ շրջանին հետեւեալ դէպքը պատահեցաւ.— Հիթլէր նամակ մը գրկեց Հանրապետութեան նախագահ Ինէօնիւի եւ հաղորդեց թէ Գերմանիա մտադիր չէ Թուրքիոյ վրայ յարձակելու: Ծիշդ կ'ըլլայ առոր համար «այդ օրուան համար» ճշդումը ընել: Այդ օրուան համար Թուրքիա ի վիճակի չէր առանձինն պատերազմի ձեռնարկելու Գերմանիոյ դէմ եւ յառաջխաղացումի անցնելու: Թուրքիա ցորչափ պաշտպանողականի վրայ մնար հրաշալի խնդիր մը պիտի կազմէր Առանցքին համար: Բայց եթէ մեր յառաջխաղացումի անցնիլ, Գերմանիա պիտի մտնաւ»: Այս էր վերջին խօսքդ: Երբեք, երբեք պիտի չմոռնամ անցեալը հակառակ աչքէն եւ ձախէն տեղացող «խրատ»ներուն որոնք կը թելադրեն ինծի մոռնալ անցեալը եւ ժպտիլ, ժպտի՜լ:

Ցարդանք քեզ, մայր իմ եւ քեզ նման հազարաւոր հայ մայրերու, որոնք տապանաքար անգամ չունեցան ... — Կարապետ Ցովակիմեան

խէր ծրագիրը եւ պիտի ջանար Թուրքիոյ վրայէն դէպի Հարաւ եւ Կովկաս իջնել ու ապահովաբար ալ պիտի յաջողէր: Այս կէտը նկատի առնելով, Անգլիոյ ալ հաւանութեամբ 18 Յունիս 1941ին Գերմանիոյ հետ բարեկամական դաշնագիր մը ստորագրուեցաւ: Անոնք որ կը յիշեն 1941ի դէպքերը դիւրաւ կրնան գնահատել թէ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ ինչ մեծ ծառայութիւն մատոյց Թուրքիա, Գերմանիան պահելով Թրակիոյ սահմաններէն անդին եւ Նեղուցներէն հեռու: Յարդ գաղտնի պահուած կէտ մըն ալ պարզենք.—

Թուրքիա գրեթէ ոչինչ ստացած էր այն 25 միլիոն սթերլինէն որ Անգլիա յանձնառու եղած էր իրեն տալ ըստ անգլեւ-ֆրանքօ-թուրք դաշնագրին գաղտնի մէկ յօդուածին: Ինչպէս հաստատուեցաւ թուրքեւանգլիական սպայակոյտերուն միջեւ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին, թրքական բանակը կարելի չէր շարժման անցընել որպէս յարձակողական ուժ մը, ցորչափ չէր սպառազինուած արդիական զէնքերով: Միայն պաշտպանողականի մէջ մնալով կրնար օգուտ ապահովել:

Յօդուածագիրը կաւելցնէ.— Այսօր հրատարակած ենք երեք գաղտնի փաստաթուղթ. 1) Հիթլէրի Թուրքիոյ Հանր. նախագահին 1941ին գրի առած նամակը, եւ այն խոստումը թէ Թուրքիոյ վրայ չպիտի յարձակի: 2) Սովիէթներուն 1941ին Պուլկարներուն ներկայացուցած առաջարկը Թուրքիոյ դէմ համաձայնութիւն կնքելու համար: 3) Թուրքեւանգլ. դաշնագրին գաղտնի տրամադրութիւնը թէ 25 միլիոն սթերլին արժողութեամբ ռազմանիւթ պիտի տրուի եւ այն իրողութիւնը թէ այդ թուականին գրեթէ բնաւ չյանձնուեցաւ այդ ռազմանիւթը:

Ասոնք վճռական փաստաթուղթեր են: Թերեւս թուրք կառավարութեան համար անհրաժեշտութիւն մը պիտի ըլլայ հրատարակել այլեւս անոնց բուն պատճէնները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ.— Ապրիլ 13ին, Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի «Սիամանթօ» խումբը սարքած էր ճաշ մը ի պատիւ ներկայացուցչական ժողովի պատգամաւորներուն:

Կարկառդ յանձնախումբը ջանք չէր խնայած հիւրերը գոհ ձգելու համար: Պատգամաւորներէն զատ ներկայ էին նաեւ երէց ընկերներ — Նոր Սերունդի անդամներ, Կապոյտ Խաչի սանուհիներ, համակիրներ եւն.: Սեղանապետ.ընտրուեցաւ ընկեր Միսաք Միրզէ որուն հրաւէրով հիւրաքանչիւրը բերաւ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը գեղարուեստական բաժնին: Յաջորդաբար քաջալերական խօսքեր ըսին ընկերներ՝ Մելիք Գէորգեան, Պետրոսեան, Փողհարեան, Աւագեան (Վալանս), Պարոնեան (Վիէն), համակիր հայրենակից մը — Մշեցի որուն անունը չեմ գիտեր, Աճէմեան, Տէր-Պետրոսեան եւ ընկեր Բ. Ալթունեան, որ երկու խօսքէն վերջ, 500 ֆրանք նուիրեց Շրջ. Վարչութեան: Եղան ուրիշ նուէրներ ալ,— Ընկերներ՝ Վարժապետեան 500, Միսաք Միրզէ 500, Տօնապետեան 500 եւն. եւ գումարը բարձրացաւ 5100 ֆրանքի: Արտասանեցին ընկերներ՝ Փափազեան (Տէսին), Մանուկեան (Սէնթ Էթիէն), Աբրահամեան (Ռոման), Խրիմեան, Օր. Առաքելեան, Լուսարեւեան (Տէսին): Երգեցին, Նահապետեան եւ Քիւրքճեան (Կրընոպլը), Աբրահամեան (Սէնթ Էթիէն), Աղօեան (Սէն Շամոն):

Օր. Տէրմանեան, Առաքելեան քոյրեր, Պետրոսեան եւ ընկեր Վաչէ Մանուկեան, որոնք խլեցին ջերմ ծափեր: Նուագեցին, Տօստողուրեան, Տէրտէրեան, Ալթունեան, Տօնապետեան, Զաքմաքեան: Գովելի էր ընկեր Ալթունեանի ամերիկեան պարը, «քլարինէթ»: Եղան նաեւ հայկական պարեր: Գեղարուեստական բաժնի վայելքը կ'աւարտ նաեւ «Նոր Սերունդ»ի «Կառավարենց» նուագախումբը:

Մինչեւ գիշերուան ժամը 10.30 սրահը կը թնդար ազգային յեղափոխական եւ գեղջկական խմբերգներով:

Ապրի՛ք երիտասարդներ, ձեր ազգօգուտ ձեռնարկները միշտ խոստումն են:— Արամ Մկրտիչ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ).— Հ. Յ. Դ. կուսակցական կեանքը օրէ օր կ'աշխուժանայ: Անցեալ շաբթու ալ Սէնթ Անթուանի «ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէն խնջոյք մը սարքած էր մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի ընկեր-ընկերուհիներու: Նոյնիսկ հեռաւոր շրջաններէն ալ շատեր եկած էին:

Հոն էին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները, նաեւ քաղաքի «Ջամալեան» խումբի վարչութեան ամբողջ կազմը, մէկ խօսքով սրահը նեղ կուգար եւ շատեր յանձն առին ոտքի վրայ կենալ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով: Արտասանողներն ու երգողները այնքան շատ էին որ զանց կ'առնեմ անունները:

Օրուան սեղանապետ, ընկեր Պօյաճեան հետզհետէ ձայն տուաւ հետեւեալ ընկերներուն.— Ս. Մելտոնեան, Մ. Թաշճեան, Ն. Մանուկեան, Խ. Միխիթարեան, նաեւ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչներ, ընկերներ, Գ. Գէդէվեանին, եւ Ժ. Ոսկանեանին, բոլորն ալ աւուր պատշաճի խօսքերով քաջալերեցին Նոր Սերունդի ձեռնարկները եւ մաղթեցին որ, օտար ափերու վրայ ծնած, օտար շունչ ու մշակոյթով սնած մեր երիտասարդները գտնան հարազատ ժառանգորդները մեր նահատակներուն:

Ներկաները հիւրասիրուեցան, խմիչքով ու անուշեղէններով: Այս առթիւ սրտաբուխ, նուէրներ եղան, Նոր Սերունդի կազմակերպութեան — ընկեր Խ. Արթինեան 500, Նոր Սերունդի վարչութիւնը 500 ֆրանք: Ընկեր Գիւլխանդանեանի այրին ալ նուիրած էր տասը նոր գիրք:

Գեղարուեստական բաժինը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր որմէ ետք սկսան եւրոպական պարերը:

Ն. Արծրունի

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

1914ի համաշխարհային պատերազմը բռնկած է Եւրոպայի մէջ: Հատ ու կտոր լուրեր միայն կը հասնին Թուրքիոյ խաւարակուռ անկիւնները: Ոչ ոք ստոյգ բան մը գիտէ եղածին մասին: Ո՞վ որու դէմ պատերազմ է յայտարարած, ո՞ր ճակատին վրայ կը մղուին կռիւները, ո՞վ է յաղթողը կամ պարտուողը: Ժողովուրդը առանց մեծ ուշադրութիւն դարձնելու շրջած զրոյցներուն կը շարունակէր իր առօրեայ աշխատանքը: Մասնաւորապէս գիւղացիները որոնք կտրուած էին աշխարհի մնացեալ մասերէն, չէին հետաքրքրուեր իրենց լսածներով:

Ձմրան երկար հանգիստէն վերջ, բոլոր աշխատող բազուկները թափած էին դաշտերը: Իր գլուխը քերելու ժամանակ չունէր հողագործ գիւղացին: Գարնանամայրին աշխատանքներէ վերջ եկան ամրան արեւավառ օրերը: Հասկերը սկսան դեղնիլ եւ ոսկեզօծուիլ: Ամէն մարդ սկսաւ պատրաստել իր գործիքները, — մանգաղ, գերանդի եւ այլն, քաղելու համար իր տարեկան հունձքը: Այսպէս կամաց կամաց ամէնքն ալ լծուեցան աշխատանքի: Մրջիւնի աշխատանք մեծով եւ պզտիկով: Ամէն կողմ սկսան բարձրանալ խուրձի դէզերը: Սայլերը կը ճռան բոլոր ճամբաներուն վրայ: Կալերը կը հաւաքուէին քաղուած արտերու հունձքերը, կամարաձեւ շարքեր կազմելով անոնց շուրջը: Եա ու գետ, խանդ ու եռանդ ամէնուրեք, գիշեր ու ցերեկ իրար խառնուած:

Եւ յանկարծ չարաշուք եւ անակնկալ լուր մը, Օգոստոսին, փոթորիկի պէս կ'անցնի գիւղէ գիւղ, կալէ կալ, տունէ տուն, «սէֆէրպէրլիք» (զօրակոչ): Քաղաքին պատերուն վրայ յայտարարութիւններ են փակցուած: Մունետիկները կը ծանուցանեն լուրը քաղաքին փողոցները շրջելով: Թուրք ժողովուրդը ցոյցեր կը կատարէ փողոցներուն մէջ: «Եաշասուն Տէօվլէթ, եաշասուն Միլլէթ, փատիշահըմ չօք եաշա» եւն: Ամէնէն անտարբերն ալ սկսաւ մտածել պահ մը: Միայն մենք մանուկներս էինք որ բան մը չէինք հասկնար այդ քանի մը անծանօթ բառերէն: Լախտի հարուած մըն էր որ մէկէն իջաւ ամէնուքին գլխուն: Կտրեցաւ այնքան եռանդով սկսած աշխատանքի թափը: Ամէն ոք սկսաւ մտածել հետեւանքը: Բոլոր անոնք որ զինուորական տարիք ունին, պիտի մեկնին անմիջապէս: Զինուոր հայրենիքի համար «քեաֆիր Մոսկոֆը» ջախջախելու: Ոստիկանական ջոկատներ սկսան շրջիլ գիւղէ գիւղ, զինուորական հրամանագիրները գործադրելու պատրուակինտակ Ծայրտուին Թրքավարի կողոպուտները: Սպառնալիք, ծեծ, հայհոյանք եւ անպատուութիւն Հայերուն գլխուն: Ոչ միայն տղամարդիկը պէտք է երթային պատերազմի դաշտ, այլեւ գիւղացիները պարտաւոր էին կառավարութեան յանձնել իրենց աշխատանքին ընդունակ բոլոր կենդանիները, ձի, ջորի, էշ, եզ եայլն: Կառավարութիւնը այս կենդանիներով ռազմամթերք եւ պարէն պիտի հասցնէր իր բանակին: Ու այս բոլորը գիւղացին անձամբ պարտաւոր էր տանիլ մինչեւ բանակատեղիները: Դադրեցաւ ամէն աշխատանք: Հունձքերը եւ կալերը մնացին երեսի վրայ: Երկաթեայ սեւ վարագոյր մը իջաւ բոլորին առջեւ: Ով որ կը բաժնուէր իր տունէն ու ընտանիքէն, այլեւս չէր կրնար լուր ղրկել: Միայն հատ ու կտոր ողբերգական լուրեր կը հասնէին ամիսներ առաջ մեկնած հայ զինուորներու մասին: Զինուոր. տարիք ունեցող բոլոր հայ երիտասարդներ որոնք պատասխանած էին եղած զօրակոչին, բոլորովին անվէն, ղրկուած էին ճամբաներ շինելու իբրեւ «ամէլէ թապուրի»: Վերջնական նպատակն էր սպաննել բոլորը:

Այսպէս անլուր ոճիրներու կ'ենթարկուէին նաեւ անոնք, որ իրենց սայլերով եւ բեռնատար կենդանիներով պաշար կը փոխադրէին թուրք բանակներուն: Թուրքիոյ բոլոր ճամբաներուն վրայ բազմաթիւ զազանային ոճիրներ գործուեցան պատերազմի առաջին ամիսներուն իսկ:

1915ի գարնան դուռը հազիւ բացուած, նոյն չարաշուք զրոյցները: Կարնոյ նահանգի ամբողջ հայ բնակչութիւնը մաս առ մաս տեղահան կ'ըլլար ու կը կոտորուէր անխնայ, մեծով-պզտիկով, ծածուկ վայրերու մէջ: Ահա այս էր օրուան ամէնէն չմեցուցիչ լուրը: Դժբախտաբար այս լուրերուն ալ ժողովուրդը չէր հաւատար այնպէս ինչ-որ կը պատմէին ականատեսները: Անբացատրելի էր այդ օրուան ժողովուրդի մտայնութիւնը: Հազար ու մէկ զրոյցներ շրջան կ'ընէին եւ քանի մը ժամ վերջը կը փոխուէին:

Եթէ պատահէր որ տասը գիւղացի Հայեր քաղաք երթային նոյն օրուան մէջ, տասը տեսակ լուր կը բերէին իրիկունը: Շուարած էր ամբողջ ժողովուրդը: Ոչ ոք գիտէր իր ընելիքը. բոլոր գործերը կը մնային երեսի վրայ:

Սկսաւ զէնքերու հաւաքումը, հայ եւ «տար կրօնապետներ թուրք պաշտօնեաներու հետ կը շրջէին հայ գիւղերը, խոհեմութեան քարոզներ կը կարդային որպէսզի իրենց ունեցած զէնքերը պետութեան յանձնեն օր առաջ: «Տուէք ձեր զէնքերը, տուէք ձեր բոլոր ունեցածները որոնք կրնան օգտակար ըլլալ պետութեան այս պատերազմին մէջ, այլապէս վտանգի տակ ենք, բոլորս ալ. Թշնամին ոչ միայն պիտի գրաւէ մեր հողերը, այլ եւ պիտի անպատուէ մեզ, պիտի սրբապղծէ մեր բոլորիս եկեղեցիները, պիտի բնաջնջէ նաեւ բոլորս առանց ազգի եւ կրօնքի խտրութեան»:

(1) ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Գ. Ուոլըս այսօր, հինգշաբթի պիտի ընդունուի Ֆրանսայի վարչապետին կողմէ, եւ իր կարգին պիտի ընդունի զանազան պատուիրակութիւններ: Իրիկունը պիտի խօսի Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ: Վաղը, ուրբաթ, նոյնպէս զանազան ընդունելութիւններ եւ այցելութիւններ կատարելէ վերջ, փրիկուան դէմ Ամերիկա պիտի վերադառնայ օդանաւով:

Հացի տագնապը կը սաստկանայ

Քանի մը օրէ ի վեր թերթերը վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն հացի տագնապի մասին որ հետզհետէ կը ծաւալի,մանաւանդ Փարիզի եւ կարգ մը գաւառական քաղաքներու մէջ: Արդէն իսկ երկար պոչեր կը կազմուին Փարիզի փուռներուն առջեւ,յաճախ տեղի տալով հրմշտուքներու եւ ուրիշ անհամութեանց: Ալիւրի բաշխումը անկանոն ըլլալով, շատ մը թաղերու մէջ երեք փուռէն մին կը փակուի մէկ ամիսէ ի վեր: Ալիւրաբաշխ պաշտօնեաները յորոնք ընդհանրապէս ժողովուրդը կը գգուշացնէին վայրերան լուրերու դէմ, լաւատես չեն երեւար այս անգամ եւ կը խոստովանին թէ դեռ «ծայրն ենք ծրարոցս»:

Տագնապին պատճառներէն մէկը այն է որ շատ ուշ կը հասնի ամերիկեան ցորենը: Ուրիշ պատճառ մը՝ Ֆրանսայի հողագործներուն դիրքն է: Անոնք չեն ուզեր յանձնել իրենց բերքը, պաշար ամբարելու կամ պարզապէս անասուններուն կեր տալու համար: Միւս կողմէ, իրողութիւն է որ ցորենի ցանքին մէկ երրորդը փճացաւ ձմրան սաստկութեան հետեւանքով: Այս պատճառով էր որ 553.000 թոն ցորեն ապսպրուեցաւ Ամերիկա:

Իրազեկներու կարծիքով, այս վիճակը պիտի շարունակուի մինչեւ յաջորդ հունձքը, Յուլիս-Օգոստոս: Վախ կայ որ հացի բաժնեչափն ալ կըրճատուի, այս ամսու վերջը: Կ'ըսուի թէ փուռերը պիտի փակուին շաբաթը երկու կամ երեք անգամ: Իբրեւ անմիջական միջոց, Փարիզի մէջ արգիլուեցաւ ալիւրի փոքրաքանակ վաճառումը, կտրոնով կամ առանց կտրոնի: Ճաշարաններու մէջ խստիւ պիտի պահանջուի հացի կտրոնը: Եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ, «ֆանթէզի» հացն ալ պիտի արգիլուի: Թերթերը կը գրեն թէ գաւառական քաղաքի մը՝ Սարլայի մէջ (Տորտոնյը) հացի պակասը այնքան սաստկացած է որ մարդ գլուխ հազիւ 150 կրամ հաց կը բաժնուի, այն ալ վարնոց տեսակէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ երեք անգամ գաղտնի նիստ գումարեցին Մոսկուայի մէջ, բայց համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, մէկդի դրին Աւստրիոյ դաշնագիրը: Եւ հիմա զբաղած են... յաջորդ խորհրդաժողովին թուականը, վայրը եւ օրակարգը որոշելով: Գչ. օր համաձայնեցան մէկ հարցի մասին.— Հինգ միլիոն տոլար վարկ տրամադրել Թրիէսթէ քաղաքին, Ապահովութեան Խորհուրդին միջոցաւ: Խ. Միութիւնը կ'ուզէ վար դնել, իբրեւ հատուցում, Աւստրիոյ գերմանական ստացուածքները, որոնց արժէքն է 100—150 միլիոն տոլար եւ որոնք կենսական են երկրին համար:

ՀՐԵԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐ պայթեցուցին մարդատար կառախումբ մը, որ Եգիպտոսէն ճամբայ ելած էր դէպի Պաղեստին, բազմաթիւ սպաներով, զինուորներով եւ քաղաքացիներով: Պայթումը տեղի ունեցաւ Թէլ Ավիվի մէջ: Մեռան 5 զինուորներ եւ երկու քաղաքացիներ: Վիրաւորներուն թիւն է 40: Պայթումէն առաջ հրացանաձգութիւնը տեղի ունեցաւ անգլիացի զինուորներու եւ 30 ահաբեկիչներու միջեւ որոնք յաջողեցան փախչիլ, ռումբերը ձգելէ վերջ:

ԱՊՏԱԿՆԵՐԸ յաճախադէպ կը դառնան Ազգ. Ժողովին մէջ: Գչ. օր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Նրբանցքներուն մէջ, Մատակաւքարի Մալկաշ երեսփոխան Ռաղէթայի եւ ուրիշ երեսփոխաններու միջեւ, որոնց մէկուն կինն ալ ներկայ էր: Վէճը սաստկանալով, երեսփոխան Ռոսինեօլ ապտակեց Ռաղէթան, միւս երեսփոխանին կինն ալ «մարդասպա՛ն» պոռաց եւ ճանկռտեց անոր երեսները:— Մատակաւքարէն կը հեռագրեն թէ ապստամբները գրաւեցին կարեւոր դիրք մը:

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ բողոքագիր մը ուղղեցին կառավարիչին, յայտարարելով թէ ինքնավարութիւնը վնասակար պիտի ըլլայ փոքրամասնութեանց, մանաւանդ Թուրք համայնքին:

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ նախկին անդամներէն Լէվիլէն, որ իբրեւ դաւաճան ամբաստանուած էր բայց կ'ուրանար, Գչ. օր մահացաւ ինկաւ դատարանին մէջ, երբ վկայ մը յայտարարեց թէ Կէսթափոյի գործակալ էր (թիւ 21.476) եւ 30.000 Ֆր. ամսական կը ստանար:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ խորհուրդին անդամները պիտի ընտրուին այսօր, հինգշաբթի, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Միլիոնաւոր վարձու աշխատաւորներ եւ անկախ արհեստաւորներ (արթիզան) պիտի մասնակցին ընտրութեանց: Այս առթիւ ծանր փորձի մը պիտի ենթարկուի Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, ուր տիրական դեր կը կատարեն համայնավարները:

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Ի յարգանս Մեծ Եղեռնի Զոհերուն, Հայաստանի բանակին եւ Ռէզիսթանսի հերոսներուն՝ Նիսի մէջ կը տօնուի, 1 Մայիս, Հինգշաբթի օր ժամը 3ին, 15 Ավ. տը լա Վիքթուար, Աթէնէ սրահը: Մասնակցութեամբ ազգային մարմիններուն եւ բոլոր միութիւններուն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ST. ANTOINEի մէջ՝ այս ուրբաթ: (Գիւլխանդանեան խումբ):

ST. ANNEի մէջ՝ այս շաբաթ (Քեռի խումբ):

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գոմոնի (Մարսէյլ) Քրիստափոր խումբին Բ. տարեդարձը կը տօնուի այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Գոմոնի նոր շէնքին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ոսկի փարօիկ-Արծաթ ջրիկ

Օփերէթ չորս արար

ՆԵՐԳԱՂԹ

Երգախառն պատկեր, «ԼՈՅՍ» թատերախումբի կողմէ՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ռ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆի.

30 Ապրիլ, Salle Mazenod, Մարսէյլ:

5 Մայիս, Սինէմա Ֆլօրէալ, Գոմոն, երեկոյեան ժամը 8.30ին:

Կիչէներէն շատ սահմանափակ թուով տոմս կը տրուի: Ուստի այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

Հայ Ռազմիկին օրը

1947 ԱՊՐԻԼ 26—27

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան երեսնամեայ յոբելեանին առթիւ՝ Ապրիլ 26ի շաբաթ երեկոյեան ժամը 5.30ին, Հայ Նախկին Ռազմիկները պիտի ԱՐԾԱՐԾԵՆ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐԻՆ ՏԱԿ:

Ֆրանսայի ամբողջ հայ գաղութին զաւակները զինուորագրուեցան եւ աշտ շնորհիւ՝ ամէն Հայ ունեցաւ իր պարծանքի բաժինը եւ զերծ մնաց շատ մը իրական դժուարութիւններէ:

Հետեւաբար ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ է.—

1.— Ամբողջ հայ ժողովուրդին համար իր ներկայութեամբ, այդ օրը իր յարգանքը մատուցանել մեր բոլոր զոհերուն յիշատակին:

2.— Բոլոր հայ նախկին ռազմիկները տուանցքին անպայման մասնակցելով, արտայայտեն իրենց յարգանքը ծպտուոյ դաշտին վրայ ինկած իրենց ընկերներու յիշատակին:

Նախկին ռազմիկները պէտք է կրեն իրենց ունեցած պատուանշանները եւ ժամը ճիշդ 5.30ին գտնուին Avenue George V.:

Յաջորդ օրը, 27 Ապրիլ Կիրակի առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ հոգեհանգիստ Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, պատերազմի հայ զոհերուն յիշատակին:

Ճաշաճոնը որ յայտարարուած էր Ապրիլ 27ի կիրակի կէսօրուան համար, յետաձգուած է յառաջիկային:

Վարչութիւն

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մեծ պարահանդէսը

Կիրակի 27 Ապրիլ ժամը 15էն 23, Salle des Fêtes de la Mairie du Pré St. Gervaisի մէջ, métro Pré St. Gervais, aut. 170 Porte des Lilas:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ընտիր պիւֆէ, հայկական պարեր եւ եւրոպական նուագախումբ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ.— Գ. Առաքել Թաթուլեան 400 ֆրանք կը նուիրէ Գանեխօ Քաշանի Նոր Սերունդին ինչպէս եւ կանխիկ վճարեց երկու տարեկան «Հայաստան» (Նոր Սերունդի թերթը): Մէկը Գ. Խաչիկ Վարդապետեանի (Տէսին), միւսը իրեն համար:

ԺԱՆՏԱԽՏԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՄԸ ծագած է Ուրֆայի մէջ (Թուրքիա): Կառավարութիւնը 44.000 սթերլինի վարկ մը կը պահանջէ, կռուելու համար համաճարակին դէմ: Քսան հոգի մեռած են քանի մը օրուան մէջ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ զինուորական կացութիւնը չփոթ է Թեսալիոյ մէջ: Կառավարական զեկոյցին համաձայն ապստամբները ցիրուցան եղած են 232 մեռեալ եւ 150 գերի ձգելով, բայց ուրիշ աղբիւրներէ կը հաւաստեն թէ ապստամբները նոր յարձակողական մը ձեռնարկած են: Պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ անձնատուութիւնները կ'աւելնան:

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, կը խօսի ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ: Նիւթ 1915, Ապրիլ 11-24:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դըպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մուրատ ակումբին մէջ:

Հ. Յ. Դ. ԳԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին, իր ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի դասախօսութիւնը այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին Bar Centralի մէջ, Լա Վիստ: Կը խօսի ընկեր «X»: Կը հրաւիրուին համակիրներ եւ ընկերներ:

ՎԻԷՆ.— Ֆր. Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Մուրատ Ակումբին մէջ (St. Martin):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ: Պատկերազարդ:

Տարեկան բաժնեգին 240 Ֆրանք: Զեռքէ հատը 20 Ֆրանք: Հասցէ.— Բալուեան գրատուն, 43 rue Richer, Paris:

Արամ, Յակոբ եւ Զապէլ Յակոբեաններ, Տէր եւ Տիկին Քէհեաեան եւ զաւակը Տէր եւ Տիկին Գալայճեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆի

մահուան տխուր առթիւ:

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Վերաշ. Հայր. Միութեան Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր հայրենակիցները անխտիր (անդամ եւ ոչ անդամ) այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, հայրենակից Զ. Զատիկեանի սրճարանը, 20bis rue de la Défense: Օրակարգ.— Ա.— Մեր եկեղեցական գոյքերու հարց, որուն մասին ստացուած է կարեւոր նամակ մը: Բ.— Ներգաղթ: Գ.— Զեկոյց կեդրոնէն նախագահ Գ. Գամպուրեանի Ֆրանսայի շըրջանէն: Դ.— Ընթացիկ հարցեր:

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

LA CORNE D'OR

5 Rue Montyon, Paris, métro Bonne Nouvelle, Cadet, Montmartre: Tél. Pro. 26-10 եւ 26-11, : Վարիչն է համակրելի Տիգրը:

Հոն պիտի գտնէք աւանդական տաք մթնոլորտ մը, Tzigane նուագախումբի մը երաժշտութեամբ: ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՆԹԵՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ:

Սրահը տրամադրելի է նշանտուքներու, հարսանիքներու եւ ամէն տեսակ խնջոյքներու համար: Նախօրօք դիմել նոյն հասցէին:

Կ'ուզուին

Կ'ՈՒԶՈՒԻ չափի վրայ կտրող մը (coupeur sur mesure): Դիմել Manufacture de Vêtements, 11 rue Delorme MOULINS, (Allier), Tél. 2-12:

Ծախու կառք

Սիթրօէն 11 ch. B.L. թըրաքսիոն մը ծախու է, շատ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել «Յառաջ»ին, Յ. Վ. սկզբնատառերով:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներու

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ար., Արտաս. 10 Ֆր.

Vendredi 25 AVRIL 1947 Ուրբաթ 25 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5019-Նոր շրջան թիւ 628 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ «ԱՆԾԱՆՕԹՆԵՐԸ»

Սրտառուչ դուզադիպութիւն մը,— մինչ տարագիր բազմութիւնները անգամ մը եւս կ'ոգեկոչեն 1915 Ապրիլ 11/24ի եղերական յիշատակը, Ֆրանսական բանակի Նախկին ռազմիկներն ալ կը տօնեն իրենց Միութեան երեսնամեայ յոբելեանը :

Այս առթիւ, թափօր մը պիտի կազմեն վաղը, շաբաթ, ժամը 5.30ին, դէպի Յաղթական Կամար, արծարծելու համար Անծանօթ Զինուորի դամբարանին բոցը: Եւ կ'սպասեն որ ժողովուրդն ալ մասնակցի յարգանքի այս ցոյցին, ստուար բազմութեամբ :

Դժուա՞ր է համախմբել այդ բազմութիւնը, այսքան նուիրական, տարրական պարտականութեան մը համար:

Տարիներ առաջ, Փարիզի պողոտաները թընդացին հայկական, հայրենաշունչ բազմութեամբ, երբ եկեղեցիէն Փէռ Լաշէզ կը փոխադրուէր Անդրանիկը Փաշ :

Այն ատեն մեր առջեւն էին հերոսին դագաղն ու մարմինը: Բաց աչքերով տեսանք անոր դամբարանն ու թաղումը: Եւ արցունքներ հոսեցան մեր աչքերէն :

Տարիներ վերջն ալ, իր դամբարանը դարձաւ ուխտատեղի: Եւ երէկուան ուրացողներն անգամ դարձան հաւատացեալ, ազգային փառք ու պարծանք հռչակելով երէկուան «հայդուկ»ը :

Իսկ անո՞նք որ ոչ յուղարկաւոր ունեցան, ոչ իսկ դագաղ կամ ափ մը հող՝ իբրեւ գերեզման: Անոնք որ ինկան ցիրուցան, այստեղ՝ տասնեակներով, այլուր՝ հարիւրներով կամ հազարներով, առանց հետք մը, յիշատակ մը ձգելու ...

Անոնք որ կռուեցան ու մեռան իբրեւ «անծանօթ» զինուորներ, աշխարհի բոլոր ցամաքներուն եւ ծովերուն վրայ...

Անոնք որ, Թրքական դժոխքին մէջ, զինուորի համազգեստէն ու զէնքէն անգամ զրկուեցան աւելի դիւրաւ կոտորուելու համար: Խումբ խումբ, կարաւան կարաւան, խաւարակուռ Անատոլուի լեռներուն եւ ձորերուն մէջ:

Եւ վերջապէս անոնք որ ինկան վերջին Աշխարհամարտին մէջ, անծայրածիր տարածութեանց վրայ: Մարտնչելով աշխարհի ամէնէն հզօր բանակներուն դէմ: Կամ զոհ դառնալով անօթութեան, համաճարակներու, դնդակահարութեան:

Մեծ, բախտաւոր ժողովուրդներ ձեւ մը գտեր են — Անծանօթ Զինուոր — հանգստացնելու համար իրենց խիղճը՝ հազարաւոր անյայտ ռազմիկներու յիշատակին առջեւ:

Մենք այդ չոր մխիթարութիւնն ալ չունինք: Ոչ իսկ տապանաքար մը՝ իբրեւ խորհրդանշան մեր «Անծանօթներ»ուն :

Ո՞ւր պիտի կրնայինք արծարծել անոնց յիշատակի բոցը, այս օտար ափերուն վրայ: Իսկական բոց մը՝ ծնած անոնց անսահման վիշտէն, բողոքէն, ցասումէն :

Ահաւասիկ պատեհութիւն մը մասամբ լեցնելու այդ պակասը,—

Բազմութեամբ մասնակցիլ վաղուան արարողութեան, եւ Փարիզի Յաղթական Կամարին «Անծանօթ»ով յիշել մեր ալ անյայտ եւ անհամար ռազմիկները:

Չէ՞ որ ճակատագրի եղբայրներ են, վերջապէս, աշխարհի բոլոր զինուորները, ինչ ազգի ալ պատկանին: Այն տարբերութեամբ որ, մերինները ամէն բանէ առաջ արդարութիւն կը պահանջէին, իրենց արիւնը հոսեցնելով անհաշիւ :

Անոնք ոչ մէկ ատեն սակարկեցին իրենց բազուկին ուժը: Եւ ատելութեամբ չլեցուեցան, երբ աւելի զօրաւորներ դաւաճանեցին, ամէն բան մոռնալով, յաղթանակի, հաշուեյարդարի ատեն:

«Զինուորին երգերը», այլ մանաւանդ վէրքերը միշտ ալ պիտի խոցոտեն մեր սիրտը, քանի կը մնանք այսպէս վտարանդի եւ ցիրուցան :

Բայց մեր վիշտը կը մեղմանայ, եթէ միշտ յիշենք, ապացուցանենք ի լուր աշխարհի, թէ գիտենք յարգել մեր «Անծանօթները»: Այն անհամար ռազմիկները որ կրակէ նետուեցան անվեհեր, կռուեցան ճակատ ճակտի, մաքրելով ատրուշի, վախկոտի արատը որով կ'ուզէին վարկաբեկել այս ժողովուրդը :

Այդ գիտակցութեան բոցն է որ պիտի վառի վաղը, Նախկին ռազմիկներու ձեռքով :

Շ.

1915Ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊՕՅԱՃԵԱՆ (Հնչակեան Մուրատ), որ կախուեցաւ Կեսարիոյ մէջ, զարհուրելի տանջանքներէ վերջ ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ

Այդ «իրաւունք» բառին արժէքը գոնէ մենք Հայերս շատ լաւ ըմբռնած ենք դեռ Համիտի օրերէն :

Եթէ Կարմիր Սուլթանը զարն կը շնորհէր մեզի, պարբերական ջարդերով, առեւանգումներով եւ կողոպուտներով, Իթթիհատը զայն նուիրագործեց աւելի քան մէկ միլիոնի բրդանման խարոյկով մը:

Անշուշտ «Միութեան եւ Յառաջդիմութեան» պահանջն էր որ ստիպեց այդ եաթաղանակիրթ պետութիւնը բազմապատկել զոհերու թիւը :

Աւելի վերջը, երրորդ (միլլի) շրջանին, միշտ հետզհետէ քաղաքակիրթ, աշխարհի շրջանը կատարելու զրկեց մէկ միլիոն մնացորդներ: Եւ ճամբորդութիւնը դիւրացնելու համար, վար դրաւ անոնց ունեցած – չունեցածը:

Չորրորդ շրջանը կը բացուի «վարլըք վերկիսի»ով որ մոխիրի վրայ նստեցուց տասնեակ հազարաւորներ :

Իսկ հինգերորդը, նոր թուական մը կը նշանակէ Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց պատմութեան մէջ :

Հայ, յոյն, հրեայ ժողովուրդները իրական փոքրամասնութեանց վերածելէ, անոնց հարստութիւնը իրենց թիւին հետ համեմատական վիճակի մը բերելէ եւ անոնց համար ձրի աշխարհագրութեան դասընթացք մը բանալէ վերջ, Անգարան այժմ կը խոստանայ «իրաւունքներ բաշխել լիաբուռն, սկսելով թաղականներէն մինչեւ դպրոցի տնօրէնները, բանկայի, մոմի հաստոյթներէն մինչեւ էվգաֆի առեւտրատունը:

Առ նուազն Հայ ըլլալու է, տարակուսելու համար «իրաւունք» բառին իմաստին եւ «փոքրամասնութեանց» շնորհուած այս բացառիկ պատիւին համար : ՍՕՍԻ

ՏԻՐՈՒՆԻ — Ցաւով կ'իմանանք թէ մեր աշխատակիցը՝ Պ. Վահան Փափազեան (Լիլա) դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր կողակիցը, Գալենիկ, որ կաթուածահար անկողին գամուած էր քանի մը շաբաթ առաջ: Մեր խորին վշտակցութիւնը զաւակներուն եւ պարագաներուն: Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ կուսակիցները 500.000 կը հաշուեն նոր կազմակերպութեան արձանագրուած անդամներուն թիւը: Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, որ ամէնէն զօրաւորը կը համարուի, այժմ 900.000 անդամ ունի, մինչ մէկ միլիոն կը հաշուէին 1946ին: «Ֆրանսացի Ժողովուրդին Համախմբումը» կը յուսայ գլել անցնիլ այս թիւը, յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Ֆրանսայի 90 նահանգներէն միայն 66ին մէջ մասնաճիւղեր հաստատուած են: Զօրավարը երէկ նոր բացատրութիւններ հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներուն :

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Փարիզի 4200 փուռերէն նապաստը փակուած

Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց երէկ, լուծելու համար հացի տագնապը, որ սաստկացած է քանի մը օրէ ի վեր: Փարիզի 4200 փուռերէն հազարը գոց էին առջի օր, ինչ որ տեսնուած չէր մինչեւ այսօր: Պարենաւորման վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ այս թիւը պիտի պակսի քանի մը օր վերջ, բայց տագնապը պիտի կրկնուի մինչեւ նոր հունձք: Հողագործական նախարարութիւնը միշտ լաւատես կ'երեւայ: Կառավարութիւնը կը նախատեսէ հետեւեալ միջոցները.— 50 կրամ զեղչել հացի բաժնեչափը (250 կրամ փոխանակ 300ի).— Շաբաթը երկու օր գոցել փուռերը.— պարտաւորիչ արձանագրութիւն հաստատել բոլոր նահանգներուն մէջ.— Ալիւրի վերածել երկրորդական արմտիքները.— Խիստ հսկողութիւն ճաշարաններու եւ ծաղարաններու մէջ (փաթիսըրի):

Ինչպէս գրած էինք արդէն, տագնապին գլխաւոր պատճառներէնմէկն այն է որ ձմրանաստիկ ցորենը փճացուցին ցորենի ցանքին երբ 40 առհարիւրը: Արմտիքի վաճառականները դիտել կուտան թէ գլխաւոր պատասխանատուն կառավարութիւնն է: Այսպէս, մասնագէտ մը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը կրնար եգիպտացորեն բերել Հարաւային Ամերիկայէն, անասուններու կերակրելու համար: Այս ներածումին շնորհիւ պիտի չբարձրանային վարսակին եւ գարիին գիները եւ գիւղացիները պիտի չստիպուէին ցորեն կերցնել իրենց անասուններուն: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, գիւղացիները մեծ քանակութեամբ ցորեն պահած են իրենց շտեմարաններուն մէջ եւ կը մերժեն ծախել, որովհետեւ կը կարծեն թէ գիները պիտի բարձրանան յառաջիկայ հունձքէն վերջը եւ յետոյ կը վախնան որ իրենք ալ հացի նեղութեան կը մատնուին: Արմտիքի վաճառականները մօտ երեք միլիոն թոն կը հաշուեն գիւղացիներու պահած ցորենը, ինչ որ պիտի բաւէր Ֆրանսայի ներքին սպառման, աւելի քան վեց ամիս: Անցեալ տարուան ցորենի հունձքն եղած է 8.500.000 թոն, մինչդեռ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ 6.500.000: Այս քանակութենէն միայն 4 միլիոն թոն հաւաքուած է ցորենի պաշտօնատան կողմէ :

Տագնապին հոգեբանական մէկ պատճառն ալ այն է որ գիւղացիները չեն վստահիր ֆրանքին եւ կառավարութեան նիւթական քաղաքականութեան: Ամէն պարագայի մէջ, միջոցներ ձեռք առնուած են, դժուարութիւնները հարթելու համար: Մ. Նահանգներն ալ պատասխանատու կը համարուին այս տագնապին, քանի որ ուշացուցին ցորենի առաքումը: Եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ, կրնայ նախարարական տագնապի մը յանգիլ :

Օրն ի բուն երկար պոչեր կը կազմուին Փարիզի փուռերուն առջեւ: Կարգ մը նահանգներու մէջ շատ աւելի ծանր է տագնապը (էն, Ժէռ, Ալիէ, Իզէր): Մարսէյլի, Նիսի եւ ամբողջ հարաւային շրջանին մէջ նահանգապետները հրամայած են միայն սովորական հաց եփել եւ կտրօն պահանջել: Աւելի խիստ միջոցներ կը նախատեսուին ուրիշ նահանգներու մէջ:

Մոսկուայի ժողովը ձախողեցաւ

Դչ. օր կծու խօսքեր փոխանակուեցան զօր. Մարշըլի եւ Պ. Մոլոթովի միջեւ, ի դերեւ հանելով գոնէ մասնակի համաձայնութեան մը յոյսերը: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը դիտել տուաւ թէ շատ ծանր պատասխանատուութիւն մը կ'իյնայ խորհրդային կառավարութեան վրայ որ մերժեց քառանդամ դաշինքի ծրագիրը: Քննադատեց նաեւ խորհրդային պատուիրակութեան անհաշտ ընթացքը Աւստրիոյ մասին: Յետոյ շեշտելով թէ չի հասկնար Խ. Միութեան բռնած դիրքին շարժառիթները, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը ետ չառներ քառանդամ դաշինքի ծրագիրը (դաշնագիր մը 20 կամ 40 տարուան, Գերմանիոյ զինաթափութիւնը ապահովելու համար) :

Պ. Մոլոթով պատասխանեց նոյն ուժգնութեամբ, դիտել տալով թէ խորհրդային եւ ֆրանսական պատուիրակութիւնները բարեփոխումներ առաջարկեցին ամերիկեան ծրագրին մէջ: «Խորհրդային պատուիրակութիւնը չի կրնար ընդունիլ այդ ծրագիրը, որովհետեւ անոր նախատեսած միջոցները չեն համապատասխաներ Եալթայի եւ Փոցտամի մէջ առաջադրուած նպատակներուն» : Մոլոթով իր կարգին դաշինքին ձախողման պատասխանատուութիւնը ձգեց Մ. Նահանգներուն վրայ: Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչները յայտարարեցին թէ նոր ըսելիք չունին:

Չորս նախարարները յետոյ զբաղեցան գերման գերիներու հարցով եւ որոշեցին բոլոր գերիները Գերմանիա վերադարձնել ամէնէն ուշը մինչեւ 1948 Դեկտեմբեր 31: Արձակման ծրագիր մը պիտի մշակուի 1947 Յուլիս 1էն առաջ: Որոշեցին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

Հրատարակեցինք մեր ձեռնհաս աշխատակցին՝ ընկ. Հր. Սամուէլի ուշագրաւ յօդուածաշարքը՝ «Թրքահայ Դատը, Ներգաղթը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը» (Խմբ. — Տպուած «Յառաջ»ի մէջ)։

Տարակոյս չունինք, որ ընթերցող հասարակութիւնը յստակօրէն տեսաւ, թէ ի՛նչ դեր կատարած է եւ դեռ կը շարունակէ կատարել Դաշնակցութիւնը Հայկ. Դատի այս բախտորոշ օրերուն։ Հարկ կը դատենք մեր ժողովուրդին ուշադրութեանը յանձնել Դաշնակցութեան կատարած գործը, ոչ թէ միայն զայն գնահատելու համար, այլ անգամ մը եւս անդրադառնալու թէ ի՛նչ անհրաժեշտ եւ հզօր ույժ է Դաշնակցութիւնը ազգային ճակատներու վրայ, հայութեան ճակատագիրը չօշափող բոլոր բարդ խնդիրներու մէջ։ Ի՛նչքան անհրաժեշտ անոր ներկայութիւնը՝ ազգային միութեան եւ քաղաքական բարդ խնդիրներու լուծման կամ լուծումներու որոնման մէջ։

Թողունք անցեալը. այն դերը՝ զոր կատարեց Դաշնակցութիւնը Հայոց նորագոյն պատմութեան չքեղ դրուագներու ստեղծման մէջ։ Սերունդներ դաստիարակուեցան եւ առաջնորդուեցան Դաշնակցութեան յեղափոխական շունչով եւ արիւն թափեցին հայրենիքի ու հայութեան ազատագրութեան համար։ Շնորհիւ այս ազատագրական պայքարին, անզուգական ու հերոսական՝ Հայը տէր դարձաւ հայրենիքի, ոգիով ու բնակչութեամբ Հայ։ Մեր օրերո՞ւն։ Դաշնակցութիւնը վառ պահեց հայրենիքի գաղափարը աւելի քան քառորդ դարու ընթացքին, երբ Հայը յուսահատ ու լքուն, ողբերգական պահեր կ՚ապրէր։ Ցիրուցան ու հալածական բազմութիւններ, հայրենի անկախութեան խորտակումէն ետք, պատրաստ էին ուրանալու ամէն բան. յուսահատելու իրենց ճակատագրէն, հայրենիքի գաղափարէն եւ զայն ունենալու հնարաւորութենէն։ Ընկրկումի, նահանջի եւ յուսաբեկումի անհուն ալիք մը կը քշէր Հայու հոգին՝ հեռու հայրենիքի ու ազատութեան գաղափարէն ու գաղափարականէն։ Ճակատագրական կը թուէր Հայու նկուն ու եղերական կացութիւնը, զոր կը վաւերացնէին արտաքին դժբախտ իրադարձութիւնները։

Այս կացութեան մէջ է որ Դաշնակցութիւնը շարունակեց իր բարերար դերը։Ան եղաւ դարձեալ զօրավիգ հայ ժողովուրդին, վեր բռնելով անոր սիրտը, արծարծելով հաւատքի բոցը եւ ամրապնդելով անոր հոգեկան լարերը։Ան,Դաշնակցութիւնը, ներշնչեց հայրենիքի գաղափարը, մէկ ու միակ հայրենիքի մը գաղափարականը, որ իւրացուեցաւ ոչ միայն Դաշնակցութեան համակիր շրջանակներէն, այլեւ հակառակորդ տարրերուն կողմէ։ Ու այսօր, քառորդ դար եւ աւելի տարիներ ետք, բովանդակ հայութիւնը իւրացուցած է միակ հայրենիքի մը գաղափարը, անխտիր. իւրացուցած են մինչեւ իսկ այն տարրերը, որոնք ասկէ առաջ չէին հաւատար հայ հայրենիքի մը ստեղծման կարելիութեան. այն տարրերը՝ որոնք հայութեան հետ խզած էին բոլոր կապերը, մինչեւ իսկ լեզուական։ Այսօր մեր հայրենիքը — անկախ՝ իր վարչական կառոյցէն — բոլոր Հայերունն է, հայրենիքէն ներս ըլլան անոնք, թէ դուրս, պահպանողական ըլլան թէ ծայրայեղ ձախակողմեան։

Հայրենիքին հետ՝ Հայկ. Դատը։

Դաշնակցութիւնը ներկայ եղաւ եւ դրաւ իր դրոշմը՝ Հայկ. Դատի նոր կերպարանքին վրայ։ Առաջին իսկ օրերուն, երբ դեռ ներքին ճակատներու վրայ իսկ Հայկ. Դատը գոյութիւն չունէր, Դաշնակցութիւնը եղաւ այն միակ կազմակերպութիւնը, որ նախատեսեց եւ նախաձեռնարկ եղաւ Հայկ. Դատի հետապնդման։ Ան առաջին անգամ հրապարակ դրաւ Հայկ. Դատի լուծման անհրաժեշտութիւնը. բանաձեւեց լաւագոյն կերպով հայութեան պահանջները եւ ներկայացուց արտաքին աշխարհին, հետաքրքրութիւն ստեղծելով անոր շուրջ եւ նաեւ համակրանք։ Բրաւ այս պատմական ձեռնարկը այն ատեն, երբ այլ կազմակերպութիւններ անտարբեր էին եւ մինչեւ իսկ կը պայքարէին Դաշնակցութեան դէմ, «արկածախնդրութիւն» կոչելով ձեռնարկը, «Հայաստանի դէմ մութ խաղեր» տեսնելով, եւ յայտարարելով անմտօրէն, թէ Հայկ. Դատը «լուծուած» էր։

Դէպքերը եկան յեղաշրջելու ամէն բան։ Եկան ապացուցանելու, թէ ոչ միայն «լուծուած» չէր Հայկ. Դատը, այլեւ անհրաժեշտ էր համազգային մեծ ջանք թափել, լուծում ձեռք բերելու համար։ Դաշնակցութեան բանաձեւումը՝ հայկական հողերու ներկայ Հայաստանի կցման մասին, դարձաւ համազգային, եւ մինչեւ իսկ Հայաստանի իշխանութիւնները օրակարգի նիւթ դարձուցին, գրեթէ նոյն բանաձեւումով։ Դաշնակցութիւնը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի մասին միայն մտածեց եւ ճիշդ մտածեց, առանց վարչաձեւի եւ վարդապետութեան խնդիր հանելու։ Հակադաշնակցական տարրեր, անարդ պայքար մղելէ ետք, նո՛յնը կրկնեցին, դունաւորելով Հայկ. պահանջները, դժբախտաբար։ Ոչ իրենք շահեցան, ոչ Հայկ. Դատը՝ շահ բերին, բայց վնասեցին հայ ժողովուրդին, պառակտելով զայն եւ հակամարտութիւն ստեղծելով նուիրական գաղափարականի մը եւ անոր հասնելու միջոցներուն շուրջ։

Նոյն երեւոյթը կրկնուեցաւ աւելի չեչտուած կերպով Ներգաղթին հանդէպ։ Ներգաղթը Դաշնակցութեան պահանջն էր եւ մնաց ամբողջ քառորդ դարու ընթացքին։ Գիտենք թէ ի՛նչ պայքարներ բացուեցան եւ ի՛նչ այլանդակ վերագրումներ եղան Դաշնակցութեան, երբ ան Հայաստանի դռներուն բացումը, ազատ ներգաղթ կը պահանջէր։ Անցան տասնամեակներ եւ վերջապէս օր մը (1945ին) հրահանգուեցաւ ներգաղթը։ Զբացուեցան Հայաստանի դռները, ինչպէս կը պահանջէր Դաշնակցութիւնը, բայց կերպով մը հրամանագրուեցաւ Ներգաղթի արձանագրութիւնը։Դաշնակցութիւնը չէր կրնար անտարբեր մնալ։ Եղածը ազգահաւաքում մը նկատելով, մեծ նպաստ մը Հայկ. Դատի լուծման եւ հայ հայենիքի հզօրացման, տուաւ իր բոլորանուէր աջակցութիւնը։ Գրեց, խօսեցաւ, հրահանգեց, հանգանակեց եւ քաջալերեց շարժումը, օր առաջ եւ լայնօրէն գլուխ հանելու համար ձեռնարկը։ Կա՞ր ուրիշ աւելի թանկագին ու նուիրական առիթ, քան Ներգաղթը, համազգային ճակատ ստեղծելու եւ միահամուռ ջանքերով յաջողցնելու համար զայն, հայութեան բոլոր ուժերը լարելու եւ կարելի եղած չափով մեծ բազմութիւններ հայրենիք դարձնելու համար։ Թող ամէն Հայ տայ այս հարցումը ինքն իրեն եւ թող փնտռէ պատասխանը։

Բարիք կրնար ըլլալ Դաշնակցութեան ներկայութիւնը՝ իր փորձառութեամբ, իր խանդավառ շունչովն ու իր վայելած հաւատքովը, եթէ չմերժուէր ան։ Անսպասելի, անմիտ ու անբացատրելի պայքար բացուեցաւ, խտրական ոգի ցուցադրուեցաւ։ Ներգաղթը առիթ բռնելով, փորձ եղաւ քայքայելու Դաշնակցութիւնը, վարկաբեկելու զայն եւ իր շարքերն ու համակիր շրջանակները մղելու՝ որ ուրանան իրենց դաւանանքը։ Հակադաշնակցական տարրեր, անանուն ու անկարողութեան կատաղութենէն մղուած, առիթը յարմար նկատեցին յագեցնելու իրենց ստորնադասութեան, Թշուառ գոյութեան տարիներու վրէժը եւ անցան գարշելի պայքարի։ Այս տարրերը, մէկ օրէն միւսը հրապարակ եկած, բան մը չշահեցան, Դաշնակցութիւնը ոչինչ կորսնցուց, բայց ներգաղթը շատ բան կորսնցուց։ Բազմութիւններ յուսալքուեցան, խտրական ոգին աւեր գործեց եւ գաղութահայ կեանքը պառակտուեցաւ։ Մնաց Դաշնակցութիւնը իր կոչումին հաւատարիմ, չվերցուց նետուած ապտակ ձեռնոցը, չվերցուց՝ յանուն հայ ժողովուրդի միութեան, ներգաղթի յաջողութեան։Աջակցեցաւ կարելի իր բոլոր միջոցներով, զոհացաւ հասարակ դրգռութիւններն ու սայթաքումները մատնանշելով, հերքելով եղած անարդ զրպարտութիւնները։

Բայց ի զուր։

Պայքարը կը շարունակուի իր բոլոր ձեւերուն մէջ։ Հայ կեանքը պառակտուած է. միութիւնը փշրուած, ներգաղթը շահախնդիրներու ձեռքը առիթ ու գործիք, չիլ հաշիւներ կարգադրելու համար, յետոյ՝ յուսախաբ բազմութիւններ։ Ահա հաշուեփակը՝ Հայկ. Դատին ու Ներգաղթին, ինչպէս որ ուզեցին ու վարեցին հակադաշնակցական տարրերը։ Ա՞յս պիտի ըլլար պատկերը, եթէ Դաշնակցութիւնը ներկայ ըլլար այս բոլոր ձեռնարկներուն մէջ։

Քաոս է միջազգային կեանքը. բարդ խնդիրներու օղակուած Հայկ. Դատը, որ կը պահանջէ լարուած աշխատանք հայութեան լաւագոյն ուժերուն կողմէ։ Մանաւանդ՝ քաղաքական առողջ մտածողութիւն եւ հաւատք՝ հայ ժողովուրդի ապագային ու Հայկ. Դատի արդարութեան մասին։ Ի՛նչ բախտաւորութիւն, որ ներկայ է Դաշնակցութիւնը, հայութեան այս ծանր օրերուն, արթուն ու զգաստ պահելու համար մեր ժողովուրդը. առանց ցնորքներու, բայց նաեւ առանց յուսալքումի։ Հաշտ, համագործակից եւ հաւատաւոր — ա՛յս կը պահանջէ հայութեան շահը։ Դաշնակցութեան հետ, անոր խօսքին, գործին ու խորհուրդին հետ,— այս կերպով միայն հնարաւոր կ՚ըլլայ հայութեան առողջ գոյութիւնը, անոր արդիւնաւոր եւ հզօր գործունէութիւնը։

(ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի)

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՆՈՐ ՇԱՐՔԸ

« Հայրենիք » ետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ 1947ի ներգաղթին առթիւ (70.000 հոգի որոնց 7000ը Ֆրանսայէն).—

Որքան ալ փափաքինք, կարելի պիտի չըլլայ մէկ անգամէն աւելի խոշոր զանգուածներ փոխադրել Հայաստան։ Եւ ասիկա երկու պատճառով։ Նախ, դիւրին չէ մեծ զանգուածներու փոխադրութիւնը եւ ամէն յարմարութեամբ տեղաւորումը մեր հայրենիքին մէջ։ Պիտի շինուին հոն շատ մեծ թուով նոր տուներ, պիտի հիմնուին նոր գիւղեր ու քաղաքներ, իսկ ատոր համար պէտք են նիւթական հսկայ միջոցներ եւ աշխատող ձեռքեր։ Ցարդ կատարուածն ինքնին արդէն մեծ բան է։ Երկրորդ, շատ նեղ են մեր այսօրուան հայրենիքի սահմանները։ Ընդամէնը 30.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունեցող երկիր մը չի կրնար մէկ անգամէն իր մէջ ընդունիլ մօտ մէկ միլիոն հայութիւն եւս։ Ինչ որ եղաւ մինչեւ այժմ եւ ինչ որ պիտի ըլլայ ասկէ վերջ ալ, գնահատութեան արժանի է։ Ներկայ պայմաններուն մէջ աւելին սպասել անհնար է։

Բայց գոնէ այս անգամ պէտք չէ կրկնուին այն թիւրիմացութիւնները, որոնք տեղի ունեցան քանի մը վայրերու եւ մանաւանդ Սուրիա — Լիբանանի եւ չափով մըն ալ Յունաստանի մէջ։ Հայաստանէն եկող ներկայացուցիչները պէտք չէ գործեն ինքնագլուխ. գաղութներու մէջ ներգաղթի գործին կարեւոր մասնակցութիւն բերելու են ազգային մարմինները։ Այլապէս, եթէ խումբ մը համայնավարներ են որ ամէն կարգադրութիւն պիտի ընեն, այն ատեն քաոս կը ստեղծուի ամէն գաղութի մէջ։ Ասկէ է որ պիտի խուսափի Հայաստանի կառավարութիւնը եւ այս ուղղութեամբ պէտք է մտածենք մենք ալ։

Պէտք կա՞յ անգամ մը եւս կրկնելու որ չկայ Հայ մը, որ դէմ ըլլայ ներգաղթին։ Հիւանդոտ ուղեղներով մարդոց միայն յատուկ է թշնամիներ երեւակայել հայրենադարձի շարժման շուրջ։ Ոչ մէկ կերպով բոլշեւիկեան րէժիմին չհամակրելով հանդերձ, մենք ջերմօրէն կողմնակից ենք որ հայութեան հոսանքը ուղղուի դէպի մեր հայրենիքը։ Որովհետեւ համոզուած ենք որ ամէն Հայու մուտքը մեր երկիրը, մեր ուժը պիտի աւելցնէ հոն։ Եւ ամէն Հայ որ պիտի երթայ Հայաստան, մեզ չափ գիտէ թէ ինչ րէժիմ կը տիրէ հոն եւ մեզ չափ գիտէ նաեւ այդ րէժիմի սեւն ու ճերմակը։

70.000 Հայերու ներգաղթի լուրը կը հրճուեցնէ մեզ։ Բայց մենք խանդավառ չենք։ Մեր հոգիները պիտի ցնծան այն օրը միայն, երբ մեր հայրենիքի սահմանները պիտի ընդլայնուին։ Ամէն Հայ այդ օրուան կը սպասէ, իսկ մինչ այդ՝ մեծ ու պզտիկով մենք պէտք է ուժ տանք ներգաղթի շարժման։

Յակոբ Օշականի յոբելեանը

Յակոբ Օշականի քանի մը հայրենակիցներն ու գրչեղբայրները վերջերս դիմեցին Փարիզաբնակ յայտնի հայ մտաւորականներու եւ գրասէրներու, խնդրելով որ մաս կազմեն յանձնախումբի մը որ պիտի սարքէ «Մնացորդաց»ի հեղինակին գրական եւ ուսուցչական քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանին տօնախմբումը Փարիզի մէջ։ Յանձնախումբը արդէն կազմուած է եւ կը բաղկանայ հետեւեալ անձերէն.— Գ. Գ. Գ. Աճէմեան, Ֆ. Աղազարեան, Ա. Անտոնեան, Ա. Բարերդեան, Հ. Բալուեան, Զ. Գազազեան, Ն. Գարաճեան, Մ. Գույումճեան, բժիշկ Լ. Գրիգորեան, Վ. Եարճանեան, Յ. Եղիազարեան, բժիշկ Զատիկեան, Տիկին էլլէն Բիւզանդ, Օրիորդներ Արաքսի եւ Հայկանուշ Թորոսեան, Գ. Գ. Հ. Թորոսեան, Բ. Թօփալեան, Ա. Խանէտանեան, Ա. Խոնդկարեան, Ա. Կապենց, հայր Սահակ Տէր Մովսէսեան, Վ. Մելիքեան, Շ. Միսաքեան, Ս. Միսաքեան, Ե. Յարութիւնեան, Շ. Նարդունի, Խ. Ներսէսեան, Լ. Շիրեան, Կ. Ուշագլեան, Գ. Զագրեան, Ա. Զօպանեան, Մ. Պարամեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Հ. Սամուէլ, Ն. Սարաֆեան, Յ. Սվաճեան, Օր. Ն. Տէր Միքայէլեան, Գ. Գ. Յ. Տէր Յակոբեան, Ս. Տէօքմէճեան, բժիշկ Քիւթիւկեան եւ Յ. Ֆրէնկեան։

Քանի մը օր առաջ, Յանձնախումբը Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանին մէջ ունեցաւ իր առաջին հաւաքոյթը։ Ընտրեց իր դիւանը հետեւեալ անձերէ.— Օրիորդ Հայկանուշ Թորոսեան եւ Գ. Գ. Արշակ Զօպանեան, Արամ Անտոնեան, Շաւարշ Նարդունի, Արշաւիր Խանէտանեան, Հրանտ Բալուեան, Գէորգ Զագրեան, Աւետիս Կապենց եւ Ն. Գաճեան։

Յանձնախումբը որոշեց յոբելենական հանդէսը կատարել Մայիսի վերջերը, Société de Géographie‑ի սրահին մէջ։ Որոշեց նաեւ բանախօսները, որոնք են Գ. Գ. Ա. Զօպանեան, որ պիտի նախագահէ երեկոյթին եւ բացման խօսքը պիտի արտասանէ, Շ. Նարդունի, Ա. Խանէտանեան, Յովսէփ Սվաճեան եւ Գ. Զագրեան։

Յանձնախումբը կազմեց հանգանակիչ մարմին մը, որ կամաւոր նուէրներ պիտի հաւաքէ յոբելեարին անտիպ գործերէն ոմանց հրատարակման Ֆրանսայի Հայոց աջակցութիւնը բերելու համար։

Յոբելեւական հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերելու հրաւիրուած են օր. Հայկանուշ Թորոսեան (երգ), օր. Զառափեան (դաշնակ), տիկ. Ա. Գեւոնեան (երգ) Գ. Ֆ. Աղազարեան (ջութակ)։ Օշականէն հատընտիր էջեր պիտի արտասանեն Տիկ. Արշալոյս Սար-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕԾՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԼԻՈՆ, 21 Ապրիլ.— Տէսին, Հայոց մը Ֆրանսայի երկինքին տակ, ուր ամէն քայլափոխին կը լսես հայ ձայնն ու խօսքը, կը տեսնես հայ դէմքը, տունն ու պարտէզը: Իզէռի նահանգի Վտարանդի «Հայաստանը» ապահովաբար երբեք չէր տեսած այն եռուզեռն ու ոգեւորութիւնը, որ ունեցաւ 20 Ապրիլի կիրակին, իր եկեղեցւոյն օծման առթիւ: Գիւղը ոտքի էր ոչ միայն իր Տէսինցիներով, ծերերով ու երիտասարդներով, այլեւ շրջակայ վայրերէն, մանաւանդ Լիոնէն փութացած բազմաթիւ հայրենակիցներով: Հանդիսութիւնը սկսած էր շաբաթ իրիկուն, Դոնրացէքի առաջնորդութեամբ որ կը կատարուէր եկեղեցւոյ մուտքի դրան, նախագահութեամբ Արտաւազդ Արք.ի: Կաթող. պատուիրակը կը պատարագէր կիրակի առաւօտ իր շուրջն ունենալով Լիոնի եւ Վալանսի երկու քահանաները: Լիոնի եկեղեցւոյ փոքր մանչերէ եւ աղջիկներէ կազմուած երգչախումբը, ընկերակցութեամբ տարէց դպիրներու, ներդաշնակութեամբ կ՚երգէր մեր եկեղեցւոյ անման շարականները: Ժամը 11ին, պատարագիչը սրտառուչ եղանակով կատարեց Օծման կարգը: Ապա կարճ բայց իմաստալից քարոզ մը խօսեցաւ: Այս առթիւ խօսք առաւ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ Լիոնի պետ փրոֆ. պատուելի Խայիկեանն ալ, որ գեղեցիկ կերպով խօսեցաւ հայ ժողովուրդի ամուր հաւատքի վրայ: Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը բարձրախօսներ հաստատած էր, որպէսզի արարողութիւններն ու աղօթքները լսուին դուրսը հաւաքուած մեծ բազմութեան կողմէ: Արդարեւ, հոյակապ երգերուն ձայնը բռնած էր ամբողջ գիւղը: Այդ հանդիսութիւնը առիթ մը տուաւ, իր հայրենի աւանդութիւններուն ծարաւի գաղթական ժողովուրդին, անգամ մը եւս ապրելու իր հայրենի աւանդութիւնները, որոնց մէկ վառարանն է Հայ եկեղեցին:

Ամէն պարագայի մէջ, 20 Ապրիլ 1947ը, Տէսինի համար, պիտի մնայ յիշատակելի թուական մը:

Գեղամ Տէր Անդրէասեան

դիսեան, Գ. Գ. Ռուբէն Տէր Արսլանեան եւ Ժիրայր Փալամուտեան:

Société de Géographieի սրահը (184, Boulevard Saint Germain) արդէն բռնուած է Մայիս 24ի շաբաթ իրիկուան համար, ժամը 8.30ին: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

Ի դիմաց Յոբելինական Յանձնախումբին

Ատենապետ	Ատենադպիր
Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ	Ա. ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Յ. Ծ.— Յանձնախումբին կարգադրութեամբ Շ. Նարդունիի գաւառի հայաշատ քաղաքները մեկնած է, յոբելեանի կազմակերպութեան համար:

ՆՈՐ ՄԱԼԱԹԻՈՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը սարքած էր պարանցիկ ցերեկոյթ մը Զատկի երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, Սալօն Լօնշանի սրահին մէջ, Նոր Մալաթիոյ հիմնարկութեան 20րդ տարեդարձին առթիւ:

Մարսէյլի Մալաթիացիներուն համար 7 ապրիլը անմոռանալի թուական պիտի ըլլայ: Այդ օրուան եռուզեռը երբեք իր նմանը չէր ունեցած:

Սրահը լիքն էր բազմութեամբ: Օրուան նախագահը, Գ. Գր. Տէր Դաւիթեան բացուած կը յայտարարէ հանդէսը եւ ահա բեմ կուգայ «Նոր քնար» երգչախումբը եւ կը հնչեցնէ «Մաղկիր աղատ իմ հայրենիքը» ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ եղանակներ: Բարձրախօս մը զետեղուած է բեմին վրայ:

Առաջին արտասանողն էր Օր. Անժէլ Նալպանտեան, «Կը սիրեմ քեզ, Հայաստան» (հեղինակն է ընկերութեանս Հալէպի սաներէն պատանի Յ. Գէորգեան): Յետոյ զուգերգ մը Օրիորդներ՝ Յովհաննէսեանի եւ Պօղոսեանի կողմէ, դարձեալ արտասանութիւն մը Օր. Մանուշակ Յովնանեանէ եւ այսպէս շարունակաբար:

Խօսք կը տրուի Ֆր. Շրջ. Գործադիր Մարմնի ներկայացուցիչին, հայրենակից Գ. Տէր Պօղոսեանի (Լիոնէն), Վալանսի պատգամաւոր Յակոբ Չէքիճեանի, հայրենակից Յովհ. Սրադործեանի (Ռոմանէն), ինչպէս նաեւ հայրենակցուհի Տիկին Արաքսի Սուքիասեանի, որոնք գրուատեցին Կրթասիրաց գործունէութիւնը եւ պարզելով Նոր Մալաթիոյ զարգացումը, յորդորեցին համախմբուիլ վերաշինութեան շուրջ: Նոր Մալաթիոյ 20ամեակին նուիրուած ուղերձ մը կարդաց այն տողերը գրողը:

Յայտագիրը ճոխ էր, երգիչ - երգչուհիներ իրարու կը յաջորդէին, ինչպէս նաեւ արտասանողները: Կ՚արժէ յիշել Օրիորդներ՝ Շէքէրեանի, Մ. Գարամանեանի, Մ. Գաբրիէլեանի, Սաղաեանի, Ելգովանեանի եւ փոքրիկն Մ. Տէր Պօղոսեանի երգերը: Օրիորդներ՝ Քէքէվեանի, Շահրիկեանի, Փիլօեանի եւ փոքրիկն Գ. Գարախանեանի արտասանութիւնները, նոյնպէս Վալանսի պատգամաւոր Մ. Տէր Կարապետեանի զուարթ երգերը, եւ նուագի ընկերակցութեամբ Գ. Գէորգեանի դասաւոր երգերը: Նուագածուներէն յայտնի ջութակահար Ս. Չէօրէքճեան, իսկ դաշնակի վրայ Օր. Շաքէ Գաւրիէլով եւ Կ. Սրադործեան մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին: Ունեցանք նաեւ կատակերգութեանց բաժին մը Նոր քնարէն երկու գեղատի օրիորդներու կողմէ, ինչպէս նաեւ զուարճախօսութիւններ Գ. Տէր Դաւիթեանէ: Դադարի միջոցին կարդացուեցան շնորհաւորական նամակները եւ հեռագիրները, մէկը՝ Պելժիայէն հայրենակից Օ. Փիլիպպոսեանէ որ 500 ֆրանք նուիրած էր այս առթիւ:

Դադարի պահուն տեղի ունեցաւ աւանդական հաւկթախաղ, ինչպէս նաեւ քաշուեցաւ մասնաճիւղին վիճակախաղը:

Հանդէսի Բ. մասը յատկացուած էր պարերու: Խորէն Դաւիթեան փայլեցաւ իր ճկուն սրախաղերով, ընկերակցութեամբ Օր. Անահիտ Խաչատուրեանի: Եւրոպական պարերը տեւեցին մինչեւ ուշ ատեն:— Կ. Տէր Կարապետեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 20 Ապրիլ.— Այսօր, կիրակի մեծ մրցում մը տեղի ունեցաւ, Վալանսի Հայ Մարզականին (U. S. A.) Ա. խումբին 1ère Série et Aubenasի U. S. Au. առաջին խումբ promotionի միջեւ, մեր դաշտին վրայ: Հոծ բազմութիւն մը փութացած էր դաշտը դիտելու համար այս խիստ շահեկան մրցումը: Այցելու խումբը հասաւ շատ ուշ: Մարզասէր հասարակութիւնը ոտքի վրայ կը սպասէր համբերութեամբ: Հայ Մարզականի վարչութիւնը ժողովուրդը գրաղեցնելու համար, դաշտ մտցուց մեր պատանիները եւ կրտսերները երկարաձգելով ouverture de rideauի մրցումը:

Ժամը 4ին սկսաւ մեծ մրցումը: Այս անգամ վարչութիւնը նոր ուժեր դասաւորած էր, փորձելու համար անոնց խաղարկութիւնը, գալ տարի լաւագոյն ուժերով չափուելու առաջադրութեամբ: U. S. Au. ինքնավստահ եւ խիզախ սկսաւ յարձակողականը: Սակայն հազիւ 10 վայրկեան տեւեց այս ռազմավարութիւնը: Մերոնց կրկնակի սեղմումները նոյնքան փոխեցին խաղին ընթացքը: Եւ առաջին կիսախաղը 25 վայրկեան անց՝ մերոնք շահեցան առաջին նշանակէտը:

Հինգ վայրկեան վերջը հակառակորդն ալ շահեցաւ նշանակէտ մը: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ 1—1: Երկրորդ կիսախաղին երկու կողմերն ալ բաւական մաքառելէ վերջ, U. S. Au. նշանակէտ մը եւս շահեցաւ, եւ խաղը վերջացաւ մեր պարտութեամբ 2—1: Սակայն հակառակորդ խումբը շատ մը վտանգաւոր չիւթերէ փրկուեցաւ: Մեր տղոց խաղարկութիւնը՝ տեղացի թէ հայ գոան անթերի: Շնորհաւորելի էին նոր դասաւորուածներէն.— Աբրահամեան, Սրապեան, Տ. Մարտիրոսեան եւ Զորթեան: Այս մրցումը ըլլալով Aller - Retour, գալ կիրակի մեր խումբը պիտի մրցի Aubenasի դաշտին վրայ նոյն խումբին դէմ: Վստահ ենք որ թէ շրջանէն եւ թէ Վալանսէն սաստաւարաթիւ հայրենակիցներ ներկայ կ՚ըլլան, քաջալերելով մեր տղաքը:— Քրիստափոր

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՔԵՔՍԱՆԴՐԻԱՅ մէջ մեռած է մեր վաղեմի ընկերներէն Գէորգ Յարէթեան: Գէորգ երեք հայ եւ [illegible] նաւամատոյցէն՝ ձկնորսութեան համար: Երբ կը պատրաստուին վերադառնալ, սոսկալի փոթորիկի մը կը բռնուին: Նաւը կը շրջի, ծովը թափելով ուղեւորները: Մէկ ժամու չափ ջուրին երեսը մնալէ ետք, ընկերը չդիմանալով յոգնութեան եւ ալիքներու սաստկութեան, կը խորասուզուի ջուրերուն տակ ու կ՚անհետանայ: Մնացեալները կ՚ազատին: 65 տարեկան էր, Իզմիրցի: Կարելի եղած է դտնել մարմինը:

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՁԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

Այս տեսակէտէն հռչակաւոր դերակատար մըն էր գերման հայախօս միսիոնարը, էհման.— Տուէք զաւակներս, տուէք ինչ որ ունիք Թուրք կառավարութեան. ան է ձեր միակ պաշտպանը, որ Մովսէս մարգարէին պէս, ձեզ պիտի ազատէ չարագործներու ձեռքէն ու պիտի տանի Աւետեաց երկիրը:

Երբ յետագային Թուրքերու կատարած գազանային ոճիրներուն առթիւ դիմումներկ՚ըլլային այս կեղծ կրօնապետին, կը պատասխանէր,— «Անոնք ամէնակալ Աստուծոյ քով կ՚երթան ուղիղ ճամբով մը»:

Ու այսպէս չուար ժողովուրդը խաբէութենէ խաբէութիւն կ՚առաջնորդուէր առանց ելք մը գտնելու:

Խարբերդի առաջն. ժողովի կը հրաւիրէ իրթեմին ենթակայ բոլոր կրօնաւորները, բողոքական և կաթոլիկ համայնքներու պետերը. ինչպէս եւ շատ մը յայտնի անձնաւորութիւններ եւ կը թելադրէ բոլոր ներկաներուն, որպէսզի յորդորեն ժողովուրդը հպատակիլ կառավարութեան բոլոր հրահանգներուն, յանձնելով իրենց զէնքերը: Նոյն ժողովին ներկայ կ՚ըլլայ նաեւ կրակոտ յեղափոխականը, Կարապետ Տէմիրճեան (Հիւսէյնիկցի Կարօ) որ մասնակցած էր բազմաթիւ կռիւներու: Անմիջապէս բեմ կը ցատկէ ու վճռապէս ընդդիմանալով, կ՚ըսէ.—

— Մեր փրկութիւնը մեր զէնքերու խողովակներու մէջն է, մի յանձնէք ձեր զէնքերը:

Այս խօսքերը ի՞նչ ազդեցութիւն կրնային ունենալ 50էն աւելի կրօնաւորներու եւ պահպանողականներու վրայ, որոնք իրենց քարոզներով բթացուցած էին ժողովուրդը:

Բոլորն ալ մէկ բերան կը սկսին խստիւ քննադատել ընկեր Կարօն իր իրատես ու յըստակ նախատեսութեան համար. զայն նկատելով խռովարար եւ ազգավնասմէկը: Անշուշտ այսհոգեբանութիւնը միայն Խարբերդի մէջ չէր, այլ եւ շատ մը ուրիշ հայկական քաղաքներու մէջ, ինչպէս ցոյց տուին փաստերը յետագային:

Ինչպէս ծանօթ է բոլոր վերապրող Խարբերդցիներուն, այդ օրերուն Խարբերդի կուսակալ Սապիթ պէյ տեսակցութեան մը խնդրանքով իր քով կը հրաւիրէ ընկեր Կարօն ու դաւադրաբար, բանտ առաջնորդել կուտայ քանի մը ոստիկաններու միջոցաւ: Ասիկա առաջին ձերբակալութիւնն էր կարեւոր Հայերու միջեւ: Յետագային ընկեր Կարօն տեսնելով որ այլեւս անհնար է ազատիլ, այդ ծուղակէն, ուրիշ ականաւոր Հայերու հետ միասին կը վառէ բանտը, ուր 40ի մօտ Հայեր եւ բազմաթիւ Թուրքեր այրեցան:

Ոստիկանական ջոկատներ եւ զինուորներ ամէն օր կը պաշարէին հայկական գիւղերը եւ զէնք հաւաքելու պատրուակին տակ ահռելի չարչարանքներու կ՚ենթարկէին խաղաղ գիւղացիները: Նախ յանցաւոր էին անոնք որ զէնք էին պահած.— «Կեավուր, դուն զէնք ես պահած օսմանեան կառավարութեան կռնակէն զարնելու որպէսզի Ֆոփիր Մոսկովը աւելի շուտ գայ: Դուք անվստահելի տարրեր էք մեզի համար»: Եւ անմիջապէս կը շղթայէին զանոնք, բանտ առաջնորդելով: Յանցաւոր էին նաեւ անոնք որ որեւէ զէնք չունէին: Այսպիսիները նոյնպէս կ՚ենթարկուէին աննկարագրելի չարչարանքներու եւ յետոյ կ՚առաջնորդուէին բանտերը: Զնտաններու մէջ ամէն տեսակ խժդժութիւններու ենթարկելէ վերջ, կալանաւորները խումբ խումբ եւ ձեռնակապերով գիշերանց ճամբայ կը հանուէին անծանօթ ուղղութեամբ: Հակառակ այս բռնութիւններուն եւ դաժանային ջարդերուն կարելի չեղաւ որեւէ զանգուածային ըմբոստութիւն յառաջ բերել: Միութիւն չկար ժողովուրդին մէջ: Եթէ պատահէր որ մէկը յանկարծ ըմբոստում մը ունենար չհանդուրժելով եղած բռնութիւններուն, Հայերը իրենք կը լռեցնէին զայն զանազան սպառնալիքներով: Օր մը դարձեալ Թուրք զինուորներ եւ ոստիկաններ պաշարած էին գիւղը, կրակ տեղալով անոնց գլխին: Ծեծ, աւարառութիւն, եւ հրկիզում: Արիւնը բռնկած Հայ մը, այլեւս չհանդուրժելով, Թուրք ոստիկան մը առաւ իր ուժեղ թաթերուն մէջ, զարկաւ գետին եւ սկսաւ ակռաներով բզկտել զայն: Քովը կեցող ոստիկաններէն ոչ ոք համարձակեցաւ օգնութեան երթալ, սիրտը վառած Հայուն ձեռքէն ազատելու զայն: Հայեր էին որ թափեցան իրենց արիւնակցին վրայ, ազատելով կիսախեղդ գազանը: Հերոս գիւղացին դառնալով իր շուրջի Հայերուն ըսաւ.— Դուք Քրիստոսի պէս ձեռքերնիդ ծալլեցէք եւ երեսնիդ դարձուցէք որ զարնեն: Մենք տակաւին մեր տուներու մէջ ենք որ այս կրակը կը թափեն մեր գլխուն, վաղը երբ աքսորին մեզ, մեր աչքերուն առջեւ պիտի պղծեն մեր քոյրերն ու մայրերը: Եւ ո՞վ գիտէ մեզ ալ ինչ չարչարանքով պիտի սպաննեն:

Անգամ մըն ալ ուրիշ Հայ մը, որուն մէկ հատիկ զաւակը տարած սպաննած էին, գիւղին մէջ շրջող ոստիկաններու խումբին առջեւը անցնելով, սկսաւ հայհոյել անոնց մեծին ու պզտիկին, թագաւորին, ազգին, հայրենիքին եւ կրօնքին: Ոստիկանները չափազանց գզոյշ քայլերով անհետացան առանց պատասխան մը տալու: Հոս ալ խաւարամիտ գիւղացիներն էին որ իրենց հայրենակիցը խստիւ յանդիմանեցին:

ՓԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(2)

նաեւ իրենց փոխանորդներուն յղել Գերմանիոյ ապագայ կազմակերպութեան վերաբերեալ բոլոր խնդիրները։ Հաւանական է որ Մ. Նահանգները Միացեալ Ազգերու քննութեան յանձնեն Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրը որ նոյնպէս ձախողեցաւ։ Երեք չորս նախարարները պիտի որոշէին յառաջիկայ խորհրդաժողովին վայրը եւ թուականը։

«Երաշխաւորել Թուրքիոյ սահմանները»

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ շատ նպաստաւոր տպաւորութիւն գործեց 400 միլիոն տոլարի օրինագծին քուէարկումը Մ. Նահանգներու ծերակոյտին կողմէ։ Այժմ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ կ'ըսեն թէ «Մ. Նահանգներուն ուրիշ բան չի մնար եթէ ոչ երաշխաւորել Թուրքիոյ սահմաններուն ապահովութիւնը, այսինքն անձեռնմխելի պահել զանոնք»։ Ֆրանսական գործակալութեան տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիոյ հանրային կարծիքը այնքան խրախուսուած է որ, կարգ մը թերթեր կը պահանջեն ամերիկեան կառավարութենէն աւելի վճռական դիրք մը բռնել, ի պաշտպանութիւն Թուրքիոյ։

Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ Նախագահ Թրումընի քաղաքականութիւնը, որ պարզուեցաւ մարտ 12ի ճառով, գգալապէս թուլցած է, հակառակ ծերակոյտին քուէարկութեան։ Նախագահը կը սպասէր որ երկու ժողովները իր ծրագիրը վաւերացնեն մարտ 31ին, եւ միաձայնութեամբ, մինչդեռ ծերակոյտը նոր վաւերացուց, մեծամասնութեամբ, իսկ երեսփ. ժողովը դեռ պիտի քննէ։ Ուրեմն այնքան ալ անօգուտ չէ եղած նախագահին քաղաքականութեան դէմ բացուած պայքարը։

Ցունաստանի խորհրդարանին մէջ, վարչապետ Մաքսիմոս յայտարարեց թէ Ամերիկայի կողմէ տրամադրուած իւրաքանչիւր տոլար պիտի յատկացուի սահմանուած նպատակին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ վճռապէս հերքեց այն զրոյցները թէ ինք եւ ազգականները թունաւորուած էին. Տաքարի մէջ սարքուած ճաշասեղանին վրայ ուր վիթ (կաղէլ) հրամցուած էր։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ խորհրդակցութեան հրաւիրեց համայնավար, արմատական եւ ժողովրդական կուսակցութիւնները, «նկատի առնելով յետադիմական ազդանշանները վերսկսումը տնտեսական թէ քաղաքական գետնի վրայ»։

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ ՄԸ, Օր. Լիզ Մէրվիլ, մենամարտի հրաւիրեց թատերական քրոնիկագիր մը, Ռոժէ Տորն, որ խստօրէն քննադատած եւ կմախքի նմանցուցած էր զայն։ Առաջին անգամ է որ կին մը մենամարտ կ'առաջարկէ։ Օր. Լիզ վարժ նշանառու մըն է։ Քննադատը ընդունած է մարտակոչը։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ որոշեց 7 առ հարիւր ընդհ. զեղչ մը կատարել իւրաքանչիւր նախարարութեան մէջ, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ 21 տարեկան երիտասարդ մը որ 14 տարեկանին փորձած էր սպաննել հայրը, իսկ 17 տարեկանին կացինի 13 հարուածներով սպաննած մայրը։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 160 յոյն ապստամբներ Պուլկարիա ապաստանած ըլլալով, արգելափակուած են պուլկարական կառավարութեան կողմէ։ Պելոպոնէսի մէջ 300 ըմբոստներ յարձակեցան 90 ոստիկան զինուորներու վրայ, սպաննելով 70ը, կ'ըսէ հեռագիր մը։

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ կտոր կտոր ըլլալով, 7 հոգի ալ վիրաւորուեցան Սիւռէնի գծին վրայ։ Վակոնին դուռը բաց թողլով նստեր էին կառախումբին մէջ, երբ ճեպընթաց մը սուրալով քշեց տարաւ երեք անզգոյշ երիտասարդները, որոնք կտոր կտոր եղած էին։

ՄԱՅԻՍ 1ԻՆ բանուորները պիտի չաշխատին, բայց օրավարձք պիտի ստանան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն պիտի կատարուի Երեքշաբթի առաւօտ, 29 ապրիլ, ժամը 10.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ Պ. Վահան Մեծատուրեան 500 ֆր. կը նուիրէ Հայ Արիներու Միութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Ս. Շամոնէն Սարգիս Քէշաւեան կը փնտռէ եղբայրը եւ քոյրերը (բնիկ Թերմէջցի) որ 1915—16ին Մալաթիոյ որբանոցին հետ դէպի Խարբերդ փոխադրուելէ վերջ, նոյն որբանոցին հետ միասին մեկնած են։ Տեղեկութիւն ունեցողին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ST. ANTOINEի մէջ՝ այս ուրբաթ։ (Գիւլխանդանեան խումբ)։

ST. ANNEի մէջ՝ այս շաբաթ (Քեռի խումբ)։

St. Loupի «Սիամանթօ» խումբ այս երկուշաբթի։

Bd. Oddoի «Խասխեան» խումբ այս երեքշաբթի։

Beaumontի «Քրիստափոր» խումբ այս ուրբաթ, 2 Մայիս։

Gardanneի «Վարանդեան» խումբ, այս ուրբաթ, 2 Մայիս։

Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբ, հինգշաբթի 8 Մայիս։ (Aixի խումբի դասախօսութեան օրը կը յայտարարենք յառաջիկային)։ Սոյն դասախօսութիւններուն կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի տիկինները, սանուհիները, իրենց ընկերները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրները։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գոմոնի (Մարսէյլ) Քրիստափոր խումբին Բ. տարեդարձը կը տօնուի այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Գոմոնի նոր շէնքին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Հրաւէրները պէտք է ապահովել առաջուընէ խումբիս անդամներուն մօտ։

ՅԱՅՏԱԳԻՐ — Ժամը 8.30էն 12, խնջոյք ի պատիւ ծնողներուն, գեղարուեստական խմամուած բաժին, մասնակցութեամբ քոյր խումբերու։ Կէս գիշերէն մինչեւ լոյս, հայկական եւ եւրոպական պարեր։ Աճուրդ չկայ։

Ոսկի փարթիկ-Արծաթ ջրիկ

Օփերէթ չորս արար

ՆԵՐԳԱՂԹ

Երգախառն պատկեր, «ԼՈՅՍ» թատերախումբի կողմէ՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ռ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ.

30 Ապրիլ, Salle Mazenod, Մարսէյլ։

5 Մայիս, Սինէմա Ֆլօրէալ, Գոմոն, երեկոյեան ժամը 8.30ին։

Կիչէներէն շատ սահմանափակ թուով տոմս կը տրուի։ Ուստի այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մեծ պարահանդէսը

Կիրակի 27 Ապրիլ ժամը 15էն 23, Salle des Fêtes de la Mairie du Pré St. Gervaisի մէջ, métro Pré St. Gervais, aut. 170 Porte des Lilas:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ընտիր պիւֆէ, հայկական պարեր եւ եւրոպական նուագախումբ։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐԱՒ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ
ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 Ապրիլ — Հարաւ. Ֆրանսայի Գաւառական Ժողովի ընտրողական կեդր. յանձնախումբը, առ ի գիտութիւն կը յայտարարէ յարգոյ հասարակութեան թէ, Գաւառական Ժողովի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 4 Մայիսի կիրակի օր, Փրատոյի եկեղեցիին մէջ, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուան ժամը 5, առանց կէս օրուան դադարի։

Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին 27 Ապրիլի կիրակի օր, մինչեւ իրիկուան ժամը 6: Նոյն օրը բացառաբար Առաջնորդարանը բաց պիտի ըլլայ առաւօտեան ժամը 9էն իրիկուան ժամը 6:

Ուրեմն կոչ կ'ուղղենք անխտիր մեր բոլոր հայրենակիցներուն — 1. որ փութան արձանագրուիլ Առաջնորդարան դիմելով, իրենց քուէներու իրաւունքէն չզրկուելու համար։ Եւ 2.— 4 Մայիսի կիրակի օր որոշեալ ժամուն Փրատոյի Մայր եկեղեցին գալով անհատապէս քուէարկեն, ընտրելու համար իրենց երեսփոխանները։

ԾԱՆՕԹ. — Երեսփոխանական ընտրելիներու տպուած ցանկը կախուած է, Մայր Եկեղեցին, Ազգ. Առաջնորդարանը, Հ. Ա. Ը. Միութեան գրասենեակը եւ Գ. Գ. Ծերիկեանի խանութը։

(Դիւան)

Մելքոն Մելքոնեան, Լեւոն Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Քարաքուզեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ս. Քարաքուզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Գէորգեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գալիկեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները եւ յարգանքը յայտնեցին՝ ողբացեալ
ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
Ծնեալ Քարաքուզեան (Պրուսա)
մահուան տխուր առթիւ։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Մուրատ ակումբին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԷԼՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին, իր ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի դասախօսութիւնը այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8ին Bar Centralի մէջ, Լա Վիստ։ Կը խօսի ընկեր «X»։ Կը հրաւիրուին համակիրներ եւ ընկերներ։

ՎԻԷՆ — Ֆր. Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Մուրատ Ակումբին մէջ (St. Martin):

ԼԻՈՆ — Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 14ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Պ. Վահան Փափազեան (Լիլ), Պ. Արմենակ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւագեան խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝
ՏԻԿԻՆ ԳԱԼԵՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
դառնաղէտ մահը։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս շաբաթ առաւօտ, ժամը 9ին։

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ԳՐՄՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի տարուան առաջին դաշտագնացութիւնը այս հինգշաբթի, 1 Մայիս, դէպի «La Couronne»։ Արձանագրուիլ առաջուընէ ընկեր Արամին մօտ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ։ Պատկերազարդ։

Տարեկան բաժնեգին 240 ֆրանք։ Ջոկէ հատը 20 ֆրանք։ Հասցէ — Բալըեան գրատուն, 43 rue Richer, Paris:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 26 AVRIL 1947 Շաբաթ 26 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5020–Նոր շրջանի թիւ 629 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Օրը օրին արձանագրուած տեղեկութիւնները բաւական են, ապացուցանելու համար թէ ինկա-պէս լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ Ֆրանսան։

Ո՛րքան ծանրակշիռ հոգեր, մէկ օրէն միւսը։ Արտաքին թէ ներքին ճակատի վրայ։ Քաղաքական, տնտեսական թէ ընկերային։

Հացի խնդիրն անգամ հրատապ հանգամանք առացած է։ Մինչ մարդիկ անհամբեր կը սպասէին որ կտրոնի դրութիւնը ջնջուի կամ բաժնեչափը աւելնայ, ահա 50 կրամ եւս պիտի զեղչուի, Մայիս 1էն սկսեալ։ Եւ կառավարութիւնն ինքն է որ կը խոստովանի թէ տագնապը պիտի տեւէ դեռ մէկ տարի, նոյնիսկ աւելի։

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս անգամ ալ աջ թէ ձախ վարպետօրէն կը շահագործեն կացութիւնը, իմաստութեան դոհարներ ցանելով։

Աջերուն համար, այս տագնապին եւ ուրիշ չարիքներու պատասխանատուներն են այն ջոջ կուսակցութիւնները որ կը վարեն երկիրը, ազատագրութենէն, այլ մանաւանդ նոր Սահմանադրութեան հաստատումէն ի վեր։

Ձախերն ալ շատ մը դժուարութիւններ կը վերագրեն յետադիմական տարրերու կրաւորական դիմադրութեան կամ խափանարարձեռնարկներու։

Խնդիրը այն է որ, երկիրը ճշմարիտ անելի մը մատնուած է, ներքին թէ արտաքին պատճառներով։ Ծիշդ այն պահուն երբ գերագոյն ճիգ մը պիտի փորձէր, դարմանելու համար պատերազմին ահաւոր աւերները։

Ելմտացոյցին բացը գլխու պտոյտ կը պատճառէ։ Ապրուստի սղութիւնը փոխանակ թեթեւնալու, կը սպառնայ աճիլ։ Տուրքերու ծանրութիւնը հասած է այնպիսի աստիճանի մը որ շատ մը առեւտրական ձեռնարկներ կը նախընտրեն հաշուեյարդար կատարել կամ սնանկութիւն հռչակել։

Կառավարութիւնը քառամեայ ծրագիր մը պատրաստած է, երկրին վերաշինութեան եւ բարեկարգութեան համար։ Բայց, առաջին քայլերուն իսկ, անտանելի դժուարութիւններ կը ցցուին։

Նախ, տրամադրելի գումարը երկար չի կրնար տեւել։ Ամերիկայի տրամադրած վարկերը մեծ մասով սպառած են։ Արտածումներն ալ չեն աճիր այն համեմատութեամբ որ կարելի ըլլայ օտար դրամ ճարել։

Երկրորդ, բանուոր ձեռքեր կը պակսին։ Կառավարութիւնը պայմանագիր մը կնքեց Իտալիոյ հետ, 200.000 բանուորներ ճարելու համար։ Միւս կողմէ կը ջանայ համոզել 5—600.000 գերման գերիները որ աշխատին իբրեւ ազատ բանուորներ։ Քիչերը տրամադիր կ'երեւան մնալու, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը։

Հարիւր հազարաւոր ձեռքեր կը պակսին հողագործութեան մէջ, հանքերու մէջ, վերաշինութեան համար։ Լեհերը, երբեմն այնքան բազմաթիւ, հետզհետէ կը վերադառնան իրենց երկիրը, որ նոյնպէս կը տառապի բանուորի պակասէն։

Նոյն անորոշութիւնը եւ տժգոյն հեռանկարը՝ արտաքին — քաղաքական ճակատին վրայ։

Ֆրանսա տակաւին կը սպասէ որ միւս Երեք Մեծերը վերջնապէս ընդունին իր տեսակէտները, գերմանական հարցի մասին։ Ածուխի յաւելման գոհացումն անգամ ժամանակի կը կարօտի։

Տագնապ, վերջապէս, գաղթային քաղաքականութեան մէջ, որ ծանր փորձի մը ենթարկուած է այս միջոցին։

Պատահական դէպքեր չեն Հնդկաչինի եւ Մատակասքարի ապստամբութիւնները, կամ Հիւս. Ափրիկէի յարաճուն խլրտումները։ Ամբողջ ժողովուրդներ ոտքի ելած են Եւրոպայի տիրապետութեան դէմ, ինքնորոշման իրաւունք պահանջելու համար։ Եւ, ինչպէս Մեծն Բրիտանիան, Ֆրանսա եւս պատրաստ է գոհացում տալու, միեւնոյն ատեն ապահովելով իր «ներկայութիւնը»։

Այս բոլորէն վերջ, ահաւասիկ զօր. տը Կոլի ձեռնարկը, որ կը սպառնայ սաստկացնել ներքին պառակտումները։

Զօրավարին իւրաքանչիւր քայլը աւելի կ'ընդլայնէ անջրպետը։ Մանաւորապէս համայնավար կուսակցութիւնը արդէն իսկ ճակատ կը յարդարէ, յատուկ խումբեր — արթուն պահակներ— կազմակերպելով։ Ընկերվարականներն ալ նոյնքան մտահոգ են եւ աչխոյժ։

Ե՞րբ,— վստահինք Ֆրանսայի ժողովուրդին իմաստութեան։ Շ.

1915Ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ՋՈՀԵՐԷՆ

ՏՈՔԹ. Ն. ՏԱՂԱՒԱՐԵԱՆ

Բժիշկ եւ հեղինակ, սպաննուած աքսորի ճամբաներուն վրայ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐԴԱՐ ՎԱՍՏԱԿ

«Հայրենիք» օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդէ այն հանգանակութեան մասին զոր բացած է Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն, հրատարակչական հիմնադրամ մը կազմելու համար։

Ինչպէս Դաշնակցութեան բոլոր հանրօգուտ ձեռնարկները, այս ալ արդէն գտած է յաջողութեան ճամբան։

«Հայրենիք» օրաթերթի եւ ամսագրի խմբագիրը, ընկեր Ռ. Դարբինեան, այս միջոցին պտոյտ մը կը կատարէ Քալիֆորնիոյ մէջ, Համաստեղի հետ, զարկ տալու համար հանգանակութեան։

Միայն Լոս Անճէլէսի մէջ հաւաքուած է տասը հազար տոլար։ (Նիւ Եորքի մէջ ալ նոյնքան)։

Ծրագիրը այնքան սրտի մօտ է որ, գումարները կը հոսին ինքնաբերաբար,— 1500 տոլար, 1000, 500, 300 կամ 200ական եւայլն։

Ինչպէս Ամերիկան, ամերիկահայ գաղութն ալ դրամ չի խնայեր, երբ իրական գործ կը տեսնէ։

Ահա մէկը այդ գործերէն,— «Հայրենիք» ամսագիրը, իր բազմակողմանի վաստակով։ Անդաստան մը, ուր գրականութիւն եւ պատմութիւն մշակուեցաւ 25 տարի անընդհատ։ Առանց դաւանանքի խտրութեան։ Եւ վճարովի։ Ամերիկան միշտ կը վճարէ։

Այս առթիւ, ի՛նչպէս անգամ մը եւս չյիշել սա կենսայորդ գաղութը, Սուրիա – Լիբանան, նոյնքան եւ աւելի արդար վաստակով։

Ահա քանի՛ տարի է որ կրակոտ եւ տաղանդաւոր երիտասարդներ գիր եւ գրականութիւն կը մշակեն այնտեղ, առանց դրամագլուխի։ Պարզապէս քրտինք թափելով, արիւն քամելով ի փառս ազգին...

ՎԱՀԷ

Ներգաղթը Իրանէն

Թէհրանէն հասած լուրերու համաձայն, այս տարի Իրանէն Հայաստան պիտի փոխադրուին 35 հազար հոգի։ Այս թիւին մէջ է Սպահանի նահանգի Փերիա եւ Չարմահալ գաւառներու մնացորդ հայութիւնը ամբողջութեամբ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ, առանց լուծելու Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ խնդիրները, որոնք նորէն փոխանորդներուն քննութեան յանձնուեցան։ Յաջորդ ժողովը պիտի գումարուի Նոյեմբերին, Լոնտոնի մէջ։ Վերջին օրը որոշուեցաւ կրճատել Գերմանիոյ գրաւման բանակը։ Ժողովին փակումէն երկու ժամ վերջը, չորս նախարարները ճաշի հրաւիրուեցան սպարապետ Սթալինի կողմէ։ Իւրաքանչիւրին կ'ընկերանային իրենց խորհրդականներէն հինգ հոգի։

ԻՏԱԼԻՈՅ Սահմանադիր ժողովը 191ի դէմ 194 ձայնով ջնջեց 23րդ յօդուածը, որ անքակտելի կը նկատէ ամուսնութիւնը։ Ուրեմն ամուսնալուծումները արտօնուած են։

ՀԱՑԻ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ 250 ԿՐԱՄ ՄԱՅԻՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Տագնապը երկար պիտի տեւէ

Նախարարական խորհուրդը, որ բացառիկ նիստ գումարած էր առջի օր, հետեւեալ որոշումները տուաւ հացի տագնապին առթիւ.—

1.— Մայիս 1էն սկսեալ հացի բաժնեչափը 300 կրամէն իջեցնել 250ի, մանուկներուն բաժինէն (E.) զեղչել միայն 25 կրամ։ 2.— Շաբաթը մէկ օր փակել փուռերը.— 3.— Արգիլել հացի ալիւրին գործածութիւնը խմորեղէններու համար (փաթիսըրի).— 4.— Ճաշարանատէրները պարտաւոր են արձանագրուիլ հացագործներու մօտ.— 5.— Արգիլել որեւէ ուտելիք որ հացով կը պատրաստուի (սանտուիչ եւն.)։

Այս առթիւ հողագործական նախարարը յայտարարեց թէ պատճառ չկայ իրար անցնելու եւ հացագործներուն վրայ վազելու։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է, կանոնաւորելու համար՝ հացի բաշխումը։ Եզրակացնելով, նախարարը խոստովանեցաւ թէ տագնապը պիտի տեւէ առ նուազն 15, առ առաւելն 27 ամիս, այսինքն բաժնեչափի դրութիւնը պիտի պահուի առ նուազն մինչեւ 1948 Օգոստոս։ Մասնաւոր պատուիրակ մը Ամերիկա պիտի երթայ, փութացնելու համար արմտիքի փոխադրութիւնը։

Վերջին պահուն Ուաշինկթընէն հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ կառավարութիւնը որոշեց 35.000 թոն ալիւր յատկացնել Ֆրանսայի, իբրեւ բացառիկ օգնութիւնը։ Այս ալիւրը պատրաստ է արդէն։ Այս առթիւ Միացեալ Նահանգներու հողագործական նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ այս բացառիկ օգնութիւնը եւ Իրլանտայի յատկացուած բաժինը, 7000 թոն, վերջին բացառիկ օգնութիւններն են, մինչեւ յառաջիկայ հունձքը։

Վարչապետը առջի օր ունկնդրութեան ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, լուսաբանութիւններ հաղորդեց «ցորենի ողբերգութեան» մասին։ Ըսաւ թէ կառավարութիւնը այս տագնապը նախատեսած էր անցեալ յունուարին եւ ամէն միջոց ձեռք առած։ Ապա հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց.—

1946ի հունձքը կը հաշուէին 66 միլիոն կենտինար։ Կառավարութիւնը 48 միլիոն հաւաքելով, կը յուսար պաշարը ապահովել թեթեւ բացով մը։ Սակայն ցանուած տարածութիւնը մէկ միլիոն հէքթար պակաս ըլլալով, հունձքը նուազած էր մէկ հինգերորդ համեմատութեամբ։ Այս ձմրան սառնամանիքները աղետալի հետեւանքներ ունեցան, ցանուած արտերուն կէսը փճացաւ։ Կառավարութիւնը անմիջապէս ձեռնարկեց նոր ցանքեր կատարել տալու, 2500 ֆրանք պարգեւ սահմանելով նորէն ցանուած իւրաքանչիւր հէքթարի համար։ Հողագործական նախարարը Ամերիկա գնաց, արմտիք ճարելու համար։ Սակայն 1947ի առաջին վեցամսեակին համար պահանջուած ութ միլիոն կենդինարին տեղ, տրուեցաւ միայն 5.530.000 կենդինար։ Յետոյ ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք առնուեցան,— 10 առ հարիւր համեմատութեամբ երկրորդական արմտիքներ խառնել հացին, ճարտարագործական կարեւոր իրեղէններ (հիւսուածեղէն, մեքենայ եւն.) յատկացնել այն հողագործներուն որ կը յանձնէին իրենց տրամադրելի ցորենը։ Ձմրան ցուրտերէն վերջ, պէտք էր երեք միլիոն դեղչել նախատեսուած պաշարէն, որ իջած էր 45 միլիոն կենդինարի։ Այժմ արդէն հաւաքուած է 41 միլիոն կենդինար, կը յուսանք երկու միլիոն եւս հաւաքել։ Բայց ներածումներն ալ խանգարեցին մեր հաշիւները։ Ամերիկացիները մինչեւ հիմա մեզի յանձնած են 4.230.000 կենդինար, փոխան խոստացուած 5.530.000ի։

Եզրակացնելով, Պ. Ռամատիէ ըսաւ թէ Մայիսին կացութիւնը լարուած պիտի մնայ, իբրեւ հետեւանք բաշխումի եւ տեղաւորման դժուարութեանց, Յունիսին պաշարը անբաւական պիտի գայ բաշխումին համար, եթէ Ամերիկայի ժամանումները չաւելնան, Յուլիսին կացութիւնը կրնայ բարւոքիլ երկրորդ եռամսեայ ամերիկեան ալիւրին ժամանումով։ Կառավարութիւնը դիմած է նաեւ Միացեալ Ազգերու պարենաւորման յանձնաժողովին, որ պատասխանած է թէ առ առաւելն 12 միլիոն կենդինար կրնան տրամադրել։ Նոր ցանքերուն շնորհիւ Ֆրանսայի հունձքը կը նախատեսուի 39 միլիոն կենդինար, որմէ զեղչելով սերմնցուն, կը մնայ 22 միլիոն, ընդհանուր պարենաւորման համար։ Բացը պիտի ըլլայ տասը միլիոն։ «Այս պայմաններուն մէջ, տակաւին լուրջ դժուարութիւններ պիտի կրենք մէկ տարի»

Տեղական թերթ մը, Ce Matin, այս մանրամասնութիւնները հրատարակելէ վերջ, դիտել կու տայ թէ իրականին մէջ բացը պիտի ըլլայ 26 միլիոն կենդինար եթէ արտասահմանի օգնութեան չհասնի, իսկ եթէ օգնէ., պէտք է 375 միլիոն տոլար ճարել։

(Լուրերու շարունակութիւնը [illegible] Դ. էջ)

50 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՆ Անգլիոյ ափերուն վրայ, երբ սարսափելի փոթորիկը խորտակեց քարիւղատար նաւ մը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԹԵՀՐԱՆԷՆ

ՈՂԲԱԼԻ ՊԱՏԿԵՐ

Երբեմնի բարեկեցիկ եւ համերաշխ մեր հաւաքը այժմ «Անանկ բանի մը կը նմանի որուն նմանը չկայ»: Եթէ մեր բոլոր դժբախտութեանց վրայ աւելցնենք Նուիրակ-եպիսկոպոսն իր դոր-ծերով, պատկերը լրացած կ'ըլլայ:

Այս եկեղեցականը (Դրամբեան եպիսկ.) ստա-բահպատակ ըլլալով, տեղական, ինչպէս եւ ծխա-կան կամ համայնական կանոնադրութեանց ալ ու-շադրութիւն չընծայեր: Համայնքը, «Ես կարգա-դրեցի»ներով կը կառավարուի: Ծխական կամ հա-մայնական օրինաւոր ժողովներ չեն կազմուիր (չեն ձգեր որ կազմուի): Հաշուեհատութիւն, քննիչ յանձնախումբ կամ հսկիչ մարմին, ջնջուած են տետրակէն, իբրեւ «հակայեղափոխական մտքի արտադրութիւն»:

Կրօնական հաստատութիւններու, ազգային կամ համայնական եկամուտներ, յայտնի չէ թէ ո-րու կարգադրութեամբ եւ ի՛նչ նպատակներու կ'երթան: Դատապարտելի չռայլութիւններ տեղի կ'ունենան: Հետեւանքը այն պիտի ըլլայ որ օր մը, դիզուած պարտքերու փոխարէն պիտի ծախուին ազգային շէնքեր եւ այլ հարստութիւններ:

«Ինչո՞ւ համայնքը միջոցներու չի դիմեր» ե-թէ ըսուի, ատոր պիտի պատասխանենք թէ շատեր ընտանեկան հոգերու եւ անգործութեան ճնշման տակ ոչ ժամանակ եւ ոչ ալ ցանկութիւն կ'ունենան ուրիշ հարցերով զբաղելու: Կան ալ որ կը վախ-նան գէշ մարդ ըլլալէ:

Խումբ մը մարդանման էակներ ալ, ինչպէս միշտ եւ ամենուր, ազգային գործերով չեն հե-տաքրքրուիր: Եւ վերջապէս շատեր ալ ենթակայ խումբ մը բախտախնդիրներու, որոնք իրենց խայ-տառակ անցեալն ու ներկան կերպով մը քողարկե-լու համար, «Ազգին մարդը» դարձած են ատոր ա-նոր ականջին ի վար բաներ մը կը փսփսան եւ հա-ւատացողներն ալ սարսափելով, առանց բարակը նայելու, կը կատարեն բոլոր թելադրութիւնները:

Իրանցիները մեզ միշտ ալ նկատած են բարե-միտ, օրինապահ եւ հաւատարիմ հպատակներ, եւ գիտեն թէ շատ մը Հայեր պետական բարձր պաշ-տօններու հասած, Փարսերէն լեզուի դասագիրքե-րու հեղինակներ, իրանեան գրականութեան եւ պատմութեանց հմուտ վարպետներ եղած են: Իսկ այժմ պետական մարդիկ իրենց առջեւ կը տեսնեն օտարամոլներ եւ քրէական յանցաւորներ: «Մեր ջոջերը» երբ կր ներկայանան ներքին նախարարին կամ վարչապետին, Փարսերէն չգիտնալով (հա-յերէն ալ չեն գիտեր) յաճախ օտար լեզուով կը խօ-սին: Ցարս մամուլը քանիցս փափկութեամբ եւ մտերմօրէն ակնարկներ ըրած էայսուղղութեամբ: Մենք չհասկցանք. չեն ալ ձգեր որ հասկնանք:

Այս ընթացքով անջրպետ մը պիտի բացուի մեր եւ բնիկներուն միջեւ:

Թեհրան հայերէն երեք օրաթերթ ունի,— «Ա-լիք» որ Դաշնակցականներուն թերթն է կր համար-ուի եւ 1500—2000 օրինակ կը տպագրուի: «Վերա-ծնունդ»՝ 300—400 օրինակ. յայտնի չէ թէ որո՛ւ եւ ինչի՛ բերան է: Մենք սաշափը միայն գիտենք թէ, ով որ պարապ ժամեր ունենայ, կրնայ անոր մէջ հայոյանքի բոլոր բառերը տեղաւորել, պայ-մանաւ որ Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած ըլլայ: «Աշխատանք». արտօնատէրերուն եւ խմբագրա-կան կազմին «բարոյական» ազդեցութիւնը այնքան «մեծ» էր որ քանի մը շաբաթ հրատարակուելէ վերջ, հանգստեան կոչուեցաւ: Իր երեւանեան ուղ-ղագրութիւնը եւ համայնավար հայերէնը այնքան «դրաւիչ» են որ խանութպանները կշիռքով կը գը-նեն: Գրաշարներուն վարձքը «ընկերարար կերան», տառերն ալ «Հուսէյնի» տպարանը գրաւեց ի հա-շիւ պարտքերու:

«Դպրոցը քրամական ծանր կացութեան ներ-քոյ գտնուելուն համար» խեղճ արհեստաւորի մը տղան 20 րիալի համար, դասերէ զրկուելով տուն կը ճամբուի: Այդ նոյն պահուն ազգային դրամնե-րէ 500-700 հազար րիալ անհատի մը փոխ կը տր-ուի առանց ստացականի եւ յետ ստանալու յոյսի:

Վարժապետները խիստ հաւատաքննութեան կ'ենթարկուին. վա՜յ ուղղամիտներուն: Ոչինչ մխիթարական աշակերտներու պարապմունքներու մասին: «Եկեղեցական վարչութեան» մասին տա-րօրինակ բաներ կը պատմեն, ամուսնալուծումնե-րու եւ այլ դատերու կամ խնդիրներու առթիւ: Ի-րաւունքը շատ վճարողինն է:

Քահանաներու դասը, երբեմնի պարզ չինա-կաներէ կազմուած է առանց տարրական կրթու-թեան: Հլու կամակատարներ, որոնք եթէ փիլոնը կորսնցնեն, ձեռք պիտի երկարեն անցորդներուն: Քահանայ ալ կրնամ ցուցնել որ թէեւ կիսակիրթ, բայց օրուան պայմաններու համաձայն գործ փո-խելով հարիւր հազարներու տիրացած է:

Ի տես անծայր թշուառութեանց, անօթութեան եւ այլ դժբախտութիւններու «լաւ մարդ» երեւա-լու համար, որքա՜ն գումարներ կորղեցին ժողո-վուրդէն եւ ի՛նչ նպատակներու համար: «Աղքատ դոմէշին հարուստ լու մը օգնութեան հասաւ»:

Ապրիլ Տասնըմէկ

Կիրակնամուտի նախաժամերուն, ոսկի արեւը իր դիմագիծը փոխած էր, կարմիր, հրաշէկ սկաւառակը՝ ոճրագործի մոլեգին աչքերուն պէս ա-րիւնով լեցուած:

Հայոց աշխարհի արեան ծովն էր կարած, ա-նոր կարմիր, փողփողուն գոյնովն էր ներկուած: Արեւուն կարմիր հեղեղին մէջ կր ծփային եր-բեմնի շէն ու ծիծղուն գիւղեր: Քաղաքներ ջարդ ու փշուր՝ անողորմ մրրիկին կատաղի փոթորիկին խաղալիկ, ինչպէս խորտակ-ուած նաւ մը, որ ահաւոր փոթորիկէն վերջ կր զարդարէ ծովուն մակերեսը:

Վերջալոյսը իր լուռ, խորհրդաւոր աձագանգն էր ձգած՝ ամբողջ ժողովուրդի մը անմեղութեան բողոքն ու վրէժը, գգուանքն ու անէծքը շպրտե-լով մարդկութեան երեսին: Կարմիր նախճիրին գոյնով երկինքն ալ շապիկ էր հագած, բզքտուած թողոքն ու աղիողորմ ճիչը փակցնելով անկարողե-հովային ճակտին....

Այդ օրերուն Հայոց աշխարհը խուլ էր ու լուռ, անոր ծուէն-ծուէն ընդերքէն տխուր երգի ձայնը կը լսուէր, ցնցող ու սարսռեցնող տաղերգի մը նման:

Ու կամաց-կամաց խաւարը կ'իջնէ ծանր ար-ճիճի նման: Հեռո՜ւն հորիզոնին շրթունքին եր-բեմնի շէն քաղաքին աւերակներուն վրայ կըբարձ-րանայ հսկայ խաչ մը՝ ցեղին դահիճին արիւն-լուայ ձեռքերով հիւսուած Հայու մարմնով, ողջ ողջ կր ճարճատի ու կը ճարճատի լուսաւորելով հեռուները ու խլացնելով,պատռելովմիջոցը աղի-ողորմ գոռումով: Ցեղի մը կենդանի հրկիզումն էր որ կը բարձրանար երկինք, խոցելու համար թունաւոր սլաքներով...անոր ընդարմացածսիրտը:

Հայոց աշխարհի լուսաբացն է տխուր, արեւը մաայլ՝ չուզեր բարձրանալ: Վախկոտ նայուածք մը, կը սարսափի, կը սարսռայ: Սուգ էամէնկողմ:

Ի՛նչ սահմռկեցուցիչ տեսարան, նախճի՜ր, նախճի՜ր...

Սոխակն է հեռացած, աքաղաղը լռած, թա-խիծն ու սուգը թուխս են նստած, մահ ու աւերակ գլուխ գլխի տուած...

Երբեմնի եկեղեցիներու զանգակատուները չկան այլեւս: Ինչի՞ պիտի ծառայէին զօղանջը, հոգեպա-րար շարականները, սուրբ պատարագը, երբ չկար չինականը: Ոչ շինական, ոչ շարական, ոչ պատա-րագ եւ պատարագիչ քահանայ: Լռած էր ամէն բան. ամայութիւն, անապատ: Սեւ ագռաւներն են միայն որ իրենց խօլ ճախրանքով, չարագուշակ կռկռոցով միջոց են բռնած, նախորդ կիրակնա-մուտին անգթօրէն խողխողուած դիակները ճաշա-կելու:

Հեռո՜ւն, արօրն է ջարդուած, մաճկալը խող-խողուած, գեղջուկը յօշոտուած իր մանգաղին քով: Ամայութիւն է, ամէն բան ջարդուած, լք-ուած, իբրեւ նախատինք ջարդարարին դէմ ցցը-ուած...

Գիւղերու շուներն անգամ սարսափահար հե-ռացած էին դժոխքէն...

Հայոց աշխարհի գարունը սեւ սուգ է բերած, ինքն ալ սգաւոր...

Ու տարին անգամ մը հաւատացեալ ուխտա-ւորի մը ճշգապահութեամբ, կուգամ սրբազան ուխտս կատարելու: Թշնամին՝ ցեղս դանկոտեց, սակայն չկրցաւ սպաննել: Ես անոր յաւիտենակա-նութեան խոր համոզումով կ'ապրիմ, կ'աղօթեմ:

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Ահա ժողովուրդին որակումը եղած «հանգանա-կութեանց» առթիւ:

Հայ Ակումբ յաճախելու համար անանկ պայ-մաններ սահմանուած են որ ժողովուրդին 90%ը չի կրնար տեսնել շէնքին ներսը:

Մեր երիտասարդութիւնը պարզ նշանախօսքեր չունի, որպէսզի կարենայ հրապարակաւ ներկա-յացնել իր պահանջները, գոնէ համայնական գոր-ծերու մասին: Լաւ ուժեր ունինք, որոնք կր ձգ-տին հաստատուն կապեր մշակել Իրանի բնիկ տէրերուն հետ: Դժբախտաբար կազմակերպական ընդունակութիւն չունին եւ չեն ալ շարժիր որոշ ծրագրի մը համաձայն:

Կ'ուզեմ կարճ կապել: Թեհրանի ազգային կեանքը, եթէ մանրամասնօրէն պարզէի, տպաւո-րութիւնը շատ ծանր պիտի ըլլար: Միակ լուսաւոր երեւոյթը Հայ Կանանց Բարեգործական Միութիւ-նըն է որ գերմարդկային ճիգերով, գոնէ մասամբ կր հոգայ թշուառներուն կարիքները:

Բայց ինչո՞ւ այսպէս:

Ո՞վ թունաւորեց մեր հանրային կեանքը: Եւ ի՞նչ է դարմանը:

Երիտասարդութեան կ'իյնայ պատասխանել, այս հարցերուն եւ մաքրել մթնոլորտը, եթէ իրենք գիրենք արժանի ժառանգորդները կը համարին մեր քաջ եւ ազնիւ նախորդներուն:

ՎԱՀՐԱՄ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ:

Ի՞ՆՉ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Էտիկ Պետրոսեան

Մինչեւ այսօր առիթը չէինք ունեցած խօսելու Էտիկ Պետրոսեանի մասին (յայտնի Րաֆֆիին եղ-բայրը եւ բանասէր Ս. Մալխասեանի թոռը): Թէեւ շատերուն ծանօթ է շարժանկարի ասպարէզին մէջ:

Անցեալ շաբթու, Պ. Պետրոսեան Champs-Elysées ի սինեմաներէն մէկուն մէջ մեզի ներկայացուց երկու ժապաւէններ որոնք մաս կը կազմեն շարքի մը: Այս Cocktail-Magazineները բոլորովին նոր տա-րազ մը (formule) կը բերեն Ֆրանսական փաստա-նկարին մէջ (documentaire): Ներկայացնել 25 վայր-կեանի ընթացքին ոչ թէ մէկ նիւթ, այլ 4-5 նիւթեր որոնց առաւելութիւնն է չձանձրացնել հանդիսա-կանները: Հայ արուեստագէտին մէկ կարճ ժապա-ւէնը չքեղ ամբողջութեան մը մէջ ներդաշնակելով, գրօսը (sport), գեղեցկութիւնը, երաժշտութիւնը (musique legèreի իմաստով) եւ նորաձեւութիւնը կը գոհացնէ հանդիսականին այլազան ձգտումնե-րը: Մանաւանդ որ երիտասարդ արուեստագէտը շատ կարեւորութիւն կուտայ ժապաւէնին հնչա-կան խորքին (fond sonore), եւ շատ խնամուած սպառապատութեամբ կը ներկայացնէ այս շարժա-նկարները: Պ. Պետրոսեան իր նպատակին ծառա-յելու, այսինքն կարճ ժապաւէնը (court métrage) հաճելի դարձնելու համար, ունի անհրաժեշտ արժանիքները, երեւակայութիւն, գեղարուես-տական զարգացում, մտքի կորով:

Ամբողջացնելու համար տպաւորութիւնս, կու-զէի որոշ բացատրութիւններ առնել:

— Ձեր առաջին ժապաւէննե՞րն են ասոնք:

— Ոչ, dessins animésներ եւ reportageներ ալ կա-տարած եմ:

— Միակ կա՞րճ ժապաւէններ պիտի պատ-րաստէք:

— Ոչ, ասոնք ինծի համար տեսակ մը փոր-ձառութեան շրջան են (stage): Պէտք է բաւական կարճ ժապաւէններ մէջտեղ բերել, յետոյ կարելի է մտածել մեծի մը մասին:

— Այս ժապաւէնները արտասահման ալ կ'եր-թան:

— Այո, արդէն ծախուած են Եւրոպայի զա-նազան երկիրներու մէջ եւ մինչեւ Հարաւային Ա-մերիկա:

Ճիշտ է որ Պ. Պետրոսեանի ներկայացուցած նիւթերը շատ կը խօսին օտարներուն, մանաւանդ Ֆրանսական վայելչութիւնը, նորաձեւութիւնը են:

— Ձեր արհեստագիտութիւնը (թեքնիքը) զուտ ամերիկեան է: Ինչո՞ւ:

— Շատ աւելի յանդգնութիւն կայ ամերիկ-եանին մէջ, որ աւելի կատարելագործուած է: Ա-մերիկացին չի վարանիր դժուարութեան մը առ-ջեւ: Եւ նպատակը միակ առեւտրական չէ, մա-նաւորաբար ազդեցութիւն գործելու ճիգ մը:

— Ներկայիս ի՞նչ ծրագիր ունիք:

— Շարունակել սկսած շարքս:

— Չէ՞ք մտածեր հայկական շարժանկար մը պատրաստել, իբրեւ քարոզչութեան ամենալաւ միջոցը:

— Գիտէք որ Festival International de Cannesին ամէն ազգ, նոյնիսկ Թուրքը ներկայ է, երկար կամ կարճ ժապաւէնով մը: Մենք ինչո՞ւ չունենանքբան մը, եւ պէտք է որ յաջող ըլլայ: Կըմտածեմ իրագոր-ծել ժապաւէն մը, որուն մէկ մասը ըլլայ գունաւոր եւ ներկայացնէ մեր folkloreը, մեր երգերը, պա-րերը եւայլն:

Չուզելով աւելի ժամավաճառ ընել մեր ար-ուեստագէտը, բաժնուեցայ շնորհակալութեամբ:

Աւելորդ է ըսել որ Պ. Պետրոսեանի վերջին ծրագիրը թէ՛ ընդարձակ է եւ թէ գեղեցիկ: Իր տաղանդը ամէն վստահութիւն կը ներշնչէ յաջո-ղութեան համար:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՐԳԱՆՔ Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն այս տարի եւս կազմակերպած էր ուխտագնացութիւն մը՝ Մ. Վարանդեանի մահուան 13րդ տարելիցի առթիւ: Ապրիլ 20ի կիրակի օրը St-Pierreի գերեզ-մանատունը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Աչքի կը զարնէին նաեւ բազմաթիւ յայտնի դէմ-քեր, որոնց շատերը եկած էին հեռաւոր վայրերէ, յարգելու համար մեծ Հայուն յիշատակը:

Ժամը 3ին երկսեռ թափօրը շարժելով՝ քա-հանային առաջնորդութեամբ կտրեց գերեզմանա-տան գլխաւոր պողոտան ու ամենայն կարգապա-հութեամբ հասաւ Մ. Վարանդեանի գերեզմանը, որու վրայ ընկ. Ա. Պետիկեան զետեղեց գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը շրջանի բոլոր մարմիններու անու-նով: Կրօնական արարողութիւնը կատարուեցաւ երկխօսութեամբ: Այս առթիւ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ խօսք առաւ ընկ. Ա. Թադոյեան որ գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը պարզեց վեթե-րան ընկերոջ կուսակցական, գրական ու միջազ-գային գործունէութիւնը: Այս առթիւ ոգեկոչեց

1915ի Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի մէկ միլիոն նահատակները եւ բոլոր այն յայտնի ու անյայտ Հայորդիները որոնք իրենց կեանքը զոհեցին Հայրենիքի ազատագրութեան համար:

Ցնծոյ Թափօրը այցելեց ողբացեալ ընկ. Գօգօս Հիւսեանի գերեզմանը, ուր Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը անգամ մը եւս խօսելով յիշեց նաեւ Գալաքեան եպիսկոպոսի, Շահլամեանի, Արգար Արզումանեանի, Մ. Ջերազի եւ ուրիշ կարգ մը դէմքերու ազգօգուտ գործերը: Կրօնական արարողութեամբ մաղթանքներ եղան նաեւ անոնց յիշատակին, ու ժողովուրդը ցրուեցաւ ուշ ատեն վերանորոգուած հայրենասիրական զգացումով:

Աստիկ Աշճեան

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, 21 Ապրիլ.— Շաբաթ, 19 Ապրիլ, իրիկուան ժամը 9ին խումբ մը նախկին որբեր եւ բարեկամներ, օգտուելով Շ. Նարդունիի ներկայութենէն՝ կը հաւաքուին ընկ. Արամ Պէրպէրեանի ճաշարանը — Rue Paganini — մտերմիկ զրոյց ունենալու համար գրագէտին հետ:

Նարդունիին կ'ընկերանար նախկին հրապարակագիր Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան, «Յառաջ»ի տպարանատէրը: Ներկայ էին երկտասնեակ մը երիտասարդներ: Եղան երկու հարցումներ՝ ա) Ի՞նչ է ամբողջական գրականութիւնը,— բ) Ներգաղթ: Նարդունի ամբողջ երկու ժամ բացատրեց ներգաղթի կարեւորութիւնը: Քննադատեց կատարուած սխալ աշխատանքները եւ աւելցուց,— Ներգաղթ դրամագլուխի, ներգաղթ մշակոյթի, ներգաղթ աշխատաւոր բազուկներու: Շատեր մասնակի հարցումներով աւելի կ'ընդլայնէին նիւթը: Արտասահման մնացողները պէտք է ունենան ազգային եւ մշակութ. ուժեղ կազմակերպութիւն:

★ Շաբաթ կէսօրէ վերջ Նարդունի այցելեց նաեւ Քան, ուր տեսնուեցաւ իր «Զոմ»երուն եւ բարեկամներուն հետ:

★ Նիսի մէջ եւս Յ. Օշականի յոբելեանը տօնելու համար Նարդունիի եւ Տէր Յակոբեանի առաջարկը ընդունուեցաւ ուրախութեամբ:

Պ. Պ. Ա. Ամիրեանի եւ Ռ. Մամուլեանի մասին վերջերս գովեստով կը խօսի La Liberté թերթը: Հաւաքածութեան համար չորս չքանշաններ ստացած է Պ. Ամիրեան, հաւաքածութեան միջազգային ցուցահանդէսին մէջ:

Շահան Սեւան

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

ԼԻՈՆ, 21 Ապրիլ.— Ապրիլ 20ին տեղի ունեցաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընտանեկան խնջոյքը: Սրահը կը ցնծար քաջարերող հոծ բազմութեամբ: Խաչուհիներ ոչ մէկ ջանք չէին խնայած ներկաները գոհացնելու համար: Շատ մը դժուարահաճներ անգամ գոհ մնացին:

Ժամը 4.30ին ընկ. Թաթուլեան բացուած յայտարարեց խնջոյքը եւ քանի մը խօսքով թուեց Կապոյտ Խաչի ազգօգուտ գործունէութիւնը: «Մենք գերիներս հինգ երկար տարիներ տառապեցանք գերմանական փշաթելերու ետեւը, եւ ամէնէն յուսահատական պահերուն յանկարծ փրկարար ձայնը արձագանգ կը գտնէր մեր մէջ եւ կը կազդուրէր մեզ: Ինչքա՛ն թանկագին էին այն ծրարները զոր կը ստանայինք, յանուն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի»:

Ապա սրահ հրաւիրուեցան Կապոյտ Խաչի սանուհիները որոնք իրենց ջինջ ձայնովերգեցին Յառաջ Նահատակը որ ներկաներու կողմէ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Սեղանապետն էր Պ. Խրիմեանը, որուն իւրաքանչիւր հրաւէրին ներկաները սիրայօժար կը մասնակցէին գեղարուեստական բաժնին: Մասնաւոր գովեստի արժանի է Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի անդամ ընկեր Վարուժան Տոստողրուեանը, որ ջութակի վրայ նուագեց «Կիլիկիա»ն եւ «Քելէ-քելէ»ն, խլելով երկար ծափեր: Դժբախտաբար շատերուն անունները չգիտեմ. միայն յիշեմ փոքրիկ Ժօժօ Խրիմեանը, որ շատ զգայուն երգեց «Կռունկ»ը, նաեւ քոյր եւ եղբայր մը (անունները չգիտեմ) որոնք երգեցին գեղեցիկ երգ մը: Կապոյտ Խաչին քաջալերական խօսքեր ըսին ընկեր Միսաք-Միրզէն եւ Պոլսէն եկած հայրենակից մը:

Ափսոս մը թերթանուշ եւ չիչ մը շամփանեայ անուրդի դրուելով, կարճ ժամանակին գոյացաւ կոկիկ գումար մը. իրենց առատաձեռնութեամբ գովելի էին Պ. Պ. Յակոբեան որ շահեցաւ անուրդը եւ Ղամբարեան:

Ապրի՛ք, մեր անմահ Խաչուհիներ:

★ Մայիս 17ին, շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս, Côte-d'Orի պարասրահին մէջ տեղի կ'ունենայ Կապոյտ Խաչի տարեկան մեծ պարահանդէսը: Կը յուսանք, թէ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ մեր հայրենակիցները պիտի գան քաջալերելու ձեռնարկը:

Արամ-Մկրտչեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 21 Ապրիլ (Յառաջ).— Փօն Թ'էվէքի ֆրանսական ֆութպոլի խումբը կազմակերպած էր բաժակի մեծ մրցում Ապրիլ 20ին, հրաւիրելով զանազան խումբեր, ինչպէս եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. եւ պատանիներուն խումբերը: Կը մասնակցէին ութ խումբեր՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը, Պատանիներու խումբը, Հայ Մարզականը U.S.A., C. S. O. V., C. S. Pont d'Evêque, Սէն Ժանպուրնէի խումբը, C.S.Bouge եւ տեղւոյս կօշիկի գործարանի, Պ. Փելլէի խումբը: Բաժակի կազմակերպիչ խումբն ալ որոշած էր նոյն օրը տողանցք մը կատարել, ծաղկեպսակ մը տանելով Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ: Ժամը երկուքն է. բոլոր մարզիկները կաղմ ու պատրաստ, հագած ֆութպոլի շապիկները, նուագի առաջնորդութեամբ կը տանին ծաղկեպսակը եւ ապա նուագով կ'առաջնորդուին մարզադաշտ: Վիճակ ձգուելով, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբին կ'իյնայ խաղալ կազմակերպիչ խումբին դէմ: Հ.Մ.Ը.Մ.ը լաւ խաղարկութեամբ կը յաղթէ Pont Evêque խումբին 2—0ով: Երկրորդ անգամ ալ կը վիճակուի խաղալ C. S. O. V.ի դէմ, դարձեալ յաղթական 2-1-ով: Վերջապէս կը մնայ «ֆինալիստ»: Ժամը 5.30 է. 2000է աւելի մարզասէրներ անհամբեր կը սպասէին ֆինալի մրցման արդիւնքին: Դատաւորի սուլիչին վրայ երկու խումբերը մուտք կը գործեն դաշտէն ներս, Հ.Մ.Ը.Մ.ի հակառակորդ խումբն է, Պ. Pelletի (կօշիկի գործարանի) խումբը: Խաղը կը սկսի մեր կայտառ տղոց յարձակողականով: Միշտ կը տիրապետեն դաշտին, բայց չեն կրնար նշանակէտ շահիլ, որովհետեւ հակառակորդ խումբին մէջ գրեթէ բոլորն ալ վերջապահի դերը կը կատարէին: Խաղը կը վերջանայ 0—0ով: Նկատի կ'առնուին քորները՝ հակառակորդը 8, Հ.Մ.Ը.Մ.ը 0: Այսպէսով յաղթական կը հռչակուի մեր խումբը, շահելով արժէքաւոր բաժակ մը: Հայ հասարակութիւնը ուրախ էր: Ապրիք, տղաք, ձեր այս յաղթանակով բարձր պահեցիք ձեր անունը:

Գնահատելի էին նոյնպէս մեր պատանիները, որոնք պարտուեցան ֆինալիստ մնացող խումբէն 0—0ով «քորներ»ի առաւելութեամբ: Այս առթիւ մեր պատանիներու բերդապահը, Սարգիսը, շատ վարպետ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ, ջերմ ծափերու մէջ: Ա. խումբի խաղացողներէն պատանի Արտաւազդը իր նուրբ խաղարկութեամբ փայլեցաւ դաշտին վրայ, հակառակ իր փոքր տարիքին (հազիւ 16 տարեկան): Մեր վաղուան յոյսերն են այս տղաքը:

Այսպէս բաժակ առած դաշտէն հեռացանք ուրախ զուարթ, թնդացնելով Հ.Մ.Ը.Մ.ի քայլերը, «Յառաջ Նահատակ» եւ ուրիշ ազգային երգեր:

Յ. Մաքսուտեան

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈՉ ՀԱՅ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Ապրիլ.— Սիրելի հայրենակիցներ, շատ մօտ ժամանակէն տեղի պիտի ունենան Հարաւային Ֆրանսայի, որոնց կարգին Մարսէյլի եւ շրջաններու Գաւառ. Ժողովի Երեսփոխանական ընտրութիւնները:

Այս ընտրութիւններու ելքէն կախում ունի, մեծ մասամբ՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց թեմական կազմակերպութեան խնդիրը, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի և շրջաններու ազգային կրթութեան, մշակութային, եկեղեցական եւ թաղական հաստատութիւններու գոյութիւնն ու անոնց բարւոք մատակարարութիւնը:

Այս ընտրութիւնները նոյնպէս իրենց անդրադարձումները պիտի ունենան մեր ազգայինկեանքի եւ հայ ժողովուրդի ապագայ կացութեան վրայ՝ յաչս ֆրանսական հիւրընկալ ժողովուրդին եւ պաշտօնական հաստատութեանց:

Ուստի, նկատի ունենալով այս յոյժ կարեւոր պարագաները, կոչ կ'ընենք բոլոր անոնց, որոնք մինչեւ ցարդ չեն արձանագրուած, շտապեն արձանագրուիլ՝ կատարելով իրենց Ազգային տուրքի պարտականութիւնը:

Միաժամանակ ջերմօրէն կը յանձնարարենք մեր ժողովուրդին, ոպէտզի, իբրեւ դիտակից եւ պարտաճանաչ ազգայիններ, քուէարկութեան օրը փութան, անձամբ ներկայանալ քուէտուփին առջեւ, կատարելու համար իրենց ազգային եւ քաղաքացիական այս նուիրական պարտականութիւնը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷ

Յ. Գ.— Ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մայիս 4ին:

ԻԶԵՐ ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ԱՐՇԱՒԻՐՔԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

Այսպիսի դէպքեր իրարու կը յաջորդէին, բայց ընդհանուր ընդվզում մը կարելի չէր, ինչպէս ըսի: Գիւղին բողոքական համայնքին քարոզիչը կը յաջողի իր շուրջը համախմբել խումբ մը երիտասարդներ եւ կը յորդորէ զէնքերը չյանձնել, նկատի ունենալով Թուրքերու գիւղային նպատակները: «Մենք կրնանք մեր ունեցած զէնքերով փոքրիկ ըմբոստութիւն մը յառաջ բերել այս գիւղին մէջ, որուն օրինակին կրնան հետեւիլ նաեւ ուրիշներ: Կը բաւէ որ կայծ մը արձակուի, ես վստահ եմ, շատեր պիտի հետեւին մեր օրինակին, հակառակ պարագային Տէրսիմը շատ հեռու չէ, կրնանք կռուելով անցնիլ, իսկ եթէ մեր օրինակը վարակիչ դառնայ եւ բոլոր հայ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ըմբոստութիւններ տեղի ունենան, այն ժամանակ բոլորովին տարբեր կ'ըլլայ մերճակատագիրը:

Այս խօսքերն ալ գաղտնի չէին մնացած: Քանի մը օր վերջ գիւղին ջոջերը իրենց քով կը կանչեն «խռովարար» քարոզիչը եւ խստիւ կը յանդիմանեն զինքը զանազան սպառնալիքներով.

— Պէտք է չափաւորէք ձեր քայլերը, դուք Աստուծոյ եւ Քրիստոսի ծառայելու կոչուած էք այս գիւղին մէջ, ո՛չ թէ մեր երիտասարդութիւնը գլխէ հանելու, ի՞նչ կ'ըլլայ մեր ժողովուրդին վիճակը եթէ զէնք մը պայթի ոտիկանի մը վրայ: Կառավարութեան լուր կուտանք եթէ անգամ մըն ալ խմանք այսպիսի բաներ:

Խեղճ Ջարոզիչը տարիներ վերջն անգամ սարսուռով կը պատմէր խաւարամիտներու այս մեծամտութիւնը: Ու այսպէս ըմբոստութեան բոլոր գաղափարները անմիջապէս կը խեղդուէին:

Մինչ այս մինչ այն սկսած էին զանգուածային ջարդերը: Առաջին առթիւ Կարնոյ Հայերը կ'են-թարկուէին տեղահանութեան եւ ջարդի: Մայիսին այդ դժբախտներու վերջին մնացորդները կը հասնէին Խարբերդ, անօթի եւ ուժասպառ: Անոնք սարսափելի բաներ կը պատմէին իրենց տեսածներու մասին: Երկար ճամբորդութեան ընթացքին ենթարկուած էին աննկարագրելի չարչարանքներու: Իրենց արիւններով էին ներկուած բոլոր ճամբաներն ու գետերը: Փառք կուտային որ Խարբերդի Հայութիւնը կը մնայ իր տեղը: Այս լուրերն անգամ զանազան մեկնութիւններու տեղի կուտային քաղաքին մէջ: Ոմանք չափազանցուած կը նկատէին այդ պատմութիւնները, ուրիշներ կը կարծէին թէ պատերազմի գօտիին մէջ ըլլալուն համար է որ տեղահան ըրած են Կարնոյ Հայութիւնը, եւայլն:

Այդ օրերուն յաճախ կը խօսուէր նաեւ խաղաղութեան մասին: Բայց եւ այնպէս անվերջ էին Թուրք զինուորներու եւ ոստիկաններու աւարառութիւնները եւ չարչարանքները հայ ժողովուրդին գլխուն: Քանի մը ամսուան մէջ քամեցին ամբողջ նահանգին աւելի քան 160 հազարնոց հայ բնակչութիւնը: Հաւաքեցին նաեւ ոչ զինուորական տարիք ունեցող երիտասարդները. նախապէս բանտ, յետոյ խումբ խումբ շղթայուած քշեցին դէպի սպանդանոց:

Այդ ընդհանուր արշաւիրքի օրերուն բոլոր հայ գիւղերէն եւ քաղաքներէն ու նաեւ արեան ճապաղիքներէն ճողոպրած բազմաթիւ Հայեր ըմբոստացան Թուրք դահիճներու գազանային ոճիրներէն, եւ աներեւակայելի հերոսութիւններ գործեցին, պաշտպանելով իրենց հայրենի լեռներն ու ձորերը: Դժբախտաբար ոչ մէկը միւսէն լուր ունէր: Ամէն մէկ փոքր խմբակ կամ անհատ չէր կրնար իր պահուած վայրէն հեռանալ: Եթէ առաջ ճանակ մը պայթէր տեղէ մը, հազիւրներով զինուոր կը ղրկէր Թուրք կառավարութիւնը: Խմբակներ կային որ նոյնիսկ լուր չունէին իրենց գիւղերու տեղահանութեան մասին: Անոնք նախապէս որոշ պայքար մթերելով երկար ամիսներ մնացեր էին այս կամ այն լերան մէջ:

Խումբ մը երիտասարդներ գիշեր մը գիւղը պաշարած պահուն կը ճեղքեն ոստիկանութեան շղթան, կը հաւաքուին իրենց ծանօթ վայր մը — Ընկերներ, կ'ըսէ Յակոբը որ զինուորական պատուանշաններ էր առած Պալքանեան պատերազմին, այլեւս կասկած չկայ թէ մեր դարաւոր թշնամին որոշած է բնաջնջել ամբողջ հայութիւնը: Զինուոր տարին, զէնք չտուին մեր ձեռքը, այլ զանազան պատրուակներով ոչնչացուցին մեր զինուորները: Հաւաքեցին մեր զէնքերը, հաւաքեցին երիտասարդութիւնը, սպաննեցին այս կամ այն վայրին մէջ. կողոպտեցին ամբողջ հայութիւնը: Այս բոլորը պարզ եւ յստակ են բոլորիս համար, փոխանակ ոչխարի պէս մեռնելու տղամարդու պէս մեռնինք: Մենք կրնանք ապրիլ այս լեռներուն մէջ առանց այլեւս տուն վերադառնալու, մինչեւ տեսնենք թէ ինչ կ'ըլլայ մնացած Հայերու վիճակը. հակառակ պարագային կրնանք անցնիլ Տէրսիմ, ինչպէս կ'ըսէր մեր քարոզիչը որ չենք գիտեր թէ ինչ եղաւ:

— Ուրիշ ճար չկայ, կը կրկնէ երկրորդ մը, միակ միջոցը Յակոբին ըսածն է, կտրուած ենք աշխարհէն, նոյնիսկ լուր չունինք մեր ամէնէն մօտիկ հայ գիւղերէն: Այսուհետեւ գուցէ մեր տուներէն անգամ լուր չունենանք: Փակուած են ճամբաները, բոլոր ճամբաներու վրայ կ'երթեւեկեն միայն զինուորներ եւ ոստիկաններ: Մեզի կը մնայ չափազանց զգոյշ ըլլալ, ի հարկին սուղ ծախել մեր կեանքը:

ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(3)

Զօր. տը Կոլի յայտարարութիւնները

Զօր. տը Կոլ առջի օր պարզեց իր նոր կազմակերպութեան առաջադրութիւնները, 5—600 ֆրանսացի եւ օտար լրագրողներու առջեւ: Թերթերը լայն ծանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այս ժողովին մասին, ուր բազմաթիւ նեղացուցիչ հարցումներ ուղղուեցան: Հանրապետական լրագրողներ անուղղակի ամբաստանեցին զօրավարը թէ դիկտատուրա եւ անձնական իշխանութիւն հաստատել կ'ուզէ, Ֆրանսայի մէկ մասը միւսին դէմ հանելով եւ թէ իր ձեռնարկը պիտի առաջնորդէ «մէկ համատիրական կուսակցութեան»: Զօրավարը բացագանչեց.

— Կը հարցնեմ ձեզի. ես որեւէ առեն փորձա՞ծ եմ խեղդել հանրապետութիւնը: Պէտք չէ՞ վերջ տալ քաղաքական խօսքերու եւ բառերու չարաշահութեան»:

Մինչ զօր. տը Կոլ կը խօսէր, համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն ալ, որ տեղեկութեամբ կը հետեւի այս շարժումին, կը ծանուցանէր թէ Մորիս Թորէզ ճառ մը պիտի խօսի Մայիս մէկի օրը, Քոնքորտի հրապարակին վրայ: Համայնավարները վճռած են խափանել նոր կազմակերպութեան գործունէութիւնը, «արթնութեան խումբեր» կազմելով ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

Ահաւասիկ զօր. տը Կոլի յայտարարութեանց գլխաւոր կէտերը.—

«Ծիծաղելի է այն վերագրումը թէ ես կ'ուզեմ համատիրական (թոթալիթէր) միակ կուսակցութիւն մը հաստատել: Մենք դէպի դիկտատուրա չենք երթար, այլ դէպի ժողովրդապետութիւն, ազատ եւ ընդհանուր քուէարկութեամբ: Գալով պատերազմի վախերուն, անհրաժեշտ է տեւական աշխատանք, խաղաղութիւնը փրկելու համար: Ատեն մը ես կը կարծէի թէ սերտ զինակցութիւն մը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ լաւագոյն միջոցն է ուրիշ պատերազմէ մը խուսափելու: Այդ կրնար Եւրոպան միացնել իբրեւ թումբ մը Ռուսիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, բայց այժմ թերեւս գործնական չէ այս գաղափարը: Ես ալ համամիտ եմ նախագահ Թրումընի գաղափարներուն, մարդկային ազատութեանց պաշտպանութեան մասին: Մեր կազմակերպութիւնը այժմ քանի մը հարիւր հազար անդամներ ունի, եւ դեռ 90 նահանգներէն միայն 40ին մէջ մասնաճիւղեր հաստատած ենք: Մեր Համախմբումը վեր է բոլոր կուսակցութիւններէն: Երբ անդամները աւելնան, խումբեր պիտի կազմուին եւ ազգային խորհուրդ մը պիտի ստեղծուի: Մենք ժողովներ եւ համագումարներ պիտի ունենանք, պիտի մասնակցինք յառաջիկայ ընտրութեանց: Բայց երբեմն լաւ է պահել կարգ մը գաղտնիքներ: Մեր կարծիքով, կուսակցութիւնները, որոնք աղբիւրն են պառակտումներու, չեն կրնար որոշ քաղաքականութեան մը վերածել հասարակ ժողովուրդին կամքը: Օրինակ, երբ տագնապ մը ծագի պատերազմի առեն, անհրաժեշտ է միաբան գործունէութիւն: Մեր կազմակերպութիւնը ստեղծուած է այդ միաբան գործունէութիւնը ապահովելու համար»:

Մէկ սերունդ պէտք է անցնի, վերահաստատելու համար Ֆրանսայի տնտեսական կացութիւնը: Ամէնէն առաջ պէտք է աշխատանքի մղել ժողովուրդը: Պէտք է նպաստաւոր մթնոլորտ ստեղծել: Ներկայ կառավարութիւնը չի կրնար ընել այդ բանը, որովհետեւ իր քաղաքականութիւնը հիմնուած է կուսակցութեանց պառակտումներուն եւ ոչ թէ հաւաքական ճիգին վրայ»:

Զօրավարը անորոշ ձգելով կարգ մը հարցեր, կրկնեց թէ իր կազմակերպութեան դերը պիտի ըլլայ հանրային ճնշում բանեցնել երեսփոխաններուն վրայ, որպէսզի վերանայ՛նեն Սահմանադրութիւնը, աւելի զօրացնելով գործադիր իշխանութիւնը: Այս առաջադրութեամբ ճառեր պիտի խօսի Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Ուոլըսի ազդարարութիւնը

Հէնրի Ուոլըս, Մ. Նահանգներու նախկին փոխ նախագահը, Եշ. օր ճառ մը խօսեցաւ Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ, ուր խռնուած էին 3000 ունկնդիրներ: Այս առթիւ մասնաւորապէս շեշտեց թէ Ֆրանսան պէտք է մնայ «ժողովրդավար հանրապետութիւն մը, ազատ՝ դիկտատորական ունէ»: (Բանդէտներ կ'ըսեն թէ ակնարկը ուղղուած էր զօր. տը Կոլի դէմ): Այս տեսակ հանրապետութիւն մը պիտի վայելէ Մ. Նահանգներուն եւ ուրիշ խաղաղասէր ազգերու աջակցութիւնը, ստանալու համար անհրաժեշտ ապահովութիւնը որեւէ գերման նախայարձակման դէմ: Ֆրանսան, ինչպէս ուրիշ յառաջդիմական ժողովրդապետութիւններ, առաքելութեան մը կոչուած է, իբրեւ օղակ մը Մ. Նահանգներուն եւ Ռուսիոյ միջեւ: Ֆրանսան աշխարհի քաղաքական եւ հոգային քառուղին է: Միացեալ Ազգերու ֆրանսական պատուիրակները պէտք է իրենց ճարտարութիւնը ի գործ դնեն, համաձայնութեան ուղիներ գտնելու համար Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ»:

Նախկին նախարարը պարզելով յետպատերազմեան տագնապները, քաղաքական թէ տնտեսական, յայտարարեց.

— «Հիմնական իրողութիւնն այն է որ անվստահութեան, երկիւղի եւ ատիճան մըն ալ թշնամութեան պատ մը կրնայ մեր աշխարհը բաժնել երկու մասի, արեւելք եւ արեւմուտք: Այն ուժերը որ չէին ուզեր վերջին պատերազմը դարձնել հակաֆաշական պատերազմ մը, կը ջանան պատերազմ յարուցանել Ռուսիոյ եւ արեւմտեան ժողովրդապետութեանց միջեւ, կասեցնելու համար ժողովրդապետութեան յառաջխաղացութիւնը: Քաղաքական տագնապը այնքան յառաջ գացած է կառավարութեանց եւ իրենց դիւանագէտներուն համար որ դժուար պիտի ըլլայ կասեցնել դէպքերու ընթացքը: Կծու ճառի մը պիտի յաջորդէ ուրիշ մը: Նաւային ցոյցի մը պիտի յաջորդէ ուրիշ մը: Միջազգային գործակցութիւնը կանգ պիտի առնէ: Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը եւ հաւաքական ապահովութեան ամբողջ դրութիւնը պիտի կորսնցնէ աշխարհի վստահութիւնը: Եւ օր մը, տխմար արկածով մը կամ կանխամտածեալ գրգռութեամբ աշխարհը նորէն պիտի բռնկի»:

Այս մռայլ հեռանկարը պարզելէ վերջ, Պ. Ուոլըս հրաւիրեց աշխարհի բոլոր գիտակից քաղաքացիները, Միացեալ Ազգերու 16 միլիոն անդամները, ամէն միջոց ի գործ դնել խաղաղութիւնը ապահովելու համար:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ST. ANNEի մէջ՝ այս շաբաթ (Քեռի խումբ):
St. Loupի «Սիամանթօ» խումբ այս երկուշաբթի:
Bd. Oddoի «Մատթէոսեան» խումբ այս երեքշաբթի:
Beaumontի «Քրիստափոր» խումբ այս ուրբաթ, 2 Մայիս:
Gardanneի «Վարանդեան» խումբ, այս ուրբաթ, 2 Մայիս:
Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբ, հինգշաբթի 8 Մայիս: (Aixի խումբի դասախօսութեան օրը կը յայտարարենք յառաջիկային): Սոյն դասախօսութիւններուն կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի տիկինները, սանուհիները, իրենց ընկերները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պոմոնի (Մարսէյլ) Քրիստափոր խումբին Բ. տարեդարձը կը տօնուի այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Պոմոնի նոր շէնքին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հրաւէրները պէտք է ապահովել առաջուընէ խումբիս անդամներուն մօտ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ժամը 8.30էն 12, խնջոյք ի պատիւ ծնողներուն, գեղարուեստական ընտիր բաժին, մասնակցութեամբ քոյր խումբերու: Կէս գիշերէն մինչեւ լոյս, հայկական եւ եւրոպական պարեր: Աճուրդ չկայ:

Ոսկի փարչիկ-Արծաթ ջրիկ

Օփերէթ չորս արար

ՆԵՐԳԱՂԹ

Երգախառն պատկեր, «ԼՈՅՍ» թատերախումբի կողմէ՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ռ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ,

30 Ապրիլ, Salle Mazenod, Մարսէյլ:
5 Մայիս, Սինէմա Ֆլօրէալ, Պոմոն, երեկոյեան ժամը 8.30ին:

Կիշէներէն շատ սահմանափակ թուով տոմս կը տրուի: Ուստի այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Ս. Շամոնէն Սարգիս Քէշիշեան կը փնտռէ եղբայրը եւ քոյրերը (բնիկ Թերմէջցի) որ 1915—16ին Մալաթիոյ որբանոցին հետ դէպի Խարբերդ փոխադրուելէ վերջ, նոյն որբանոցին հետ միասին մեկնած են: Տեղեկութիւն ունեցողին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— Ի նպաստ Ներդաղթի ֆոնտին, հովանաւորութեամբ կաշիի եւ կօշիկի հայ գործատէրերու, նախագահութեամբ Պ. Ս. Տէօֆմէճեանի, 3 Մայիս շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Chalet Edouardի զոյգ սրահներուն մէջ, 33, rue Manin, métro Buttes - Chaumont ou Bolivar: Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հաճելի անակնկալներ: Ընտիր նուագախումբ, ղեկավարութեամբ Պ. Միշել Սահակեանի: Ճոխ պիւֆէ, օդի եւ վօտքա:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ բրիտանական մարզպանը օգնական զօրք խնդրած է Լոնտոնէն:— Ֆրանքֆորթի մէջ 1200 Հրեաներ ցոյց մը կատարեցին բրիտանական հիւպատոսարանին դէմ, Պաղեստինի վերջին կախաղաններուն առթիւ:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail exécuté par des ouvriers syndiqués

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դըպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին, իր ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Ֆր. Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Մուրատ Ակումբին մէջ (St. Martin):

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 14ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Մարսէյլէն Պ. Տիրան Ներսէսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քենեկալին Պ. Սահակեանի, Ամերիկա:

ՊՈՄՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի տարուան առաջին դաշտահանդէսը այս հինգշաբթի, 1 Մայիս, դէպի «La Couronne»: Արձանագրուիլ առաջուընէ ընկեր Արամին մօտ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ: Պատկերազարդ:

Տարեկան բաժնեգին 240 ֆրանք: Զեւքէ հատը 20 ֆրանք: Հասցէ.— Բալուեան գրատուն, 43 rue Richer, Paris:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Բաժ. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.
Dimanche 27 AVRIL 1947 Կիրակի 27 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5021-Նոր շրջանի թիւ 630 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹՈՎ

Աւելորդ են բոլոր ողբերն ու ճարտասանական մաղթանքները, Ապրիլ 11/24ի տարեդարձին առթիւ, եթէ պիտի շարունակենք անտեսել հիմնական պահանջ մը,— փրկել տարագիր բազմութեանց մշակոյթը:

Ուրիշ խօսքով, թոյլ չտալ որ արհամարհուի, տրորուի, հետզհետէ ծիւրի Պոլսէն եւ արեւմտեան Հայաստանէն Արտասահման փոխադրուած մտաւոր, գրական եւ գեղարուեստական վաստակը:

Կը կարծենք թէ բարեմիտներ ծուռ չեն մեկներ մեր միտքը, խտրութիւն մը փնտռելով հայրենիքի եւ արտասահմանի մշակոյթներուն միջեւ:

Վաստակը մէկ է, անունն ալ մէկ,— Հայկական Մշակոյթ:

Սահմանէն անդին թէ ասդին, մարդիկ դարերով քրտինք թափած, իրենց երակները քամած են, սերունդէ սերունդ փոխանցելով ստեղծագործութեան կրակը: Եւ ձգած են պատկառելի գանձ մը, որով պիտի կրնայինք պարծիլ որեւէ միջազգային ատեանի առջեւ:

Ո՞ր մեծամիտ ժողովուրդը պիտի կրնար աւելին ցուցնել, այն պայմաններուն մէջ ուր ապրեցան ու արտադրեցին մեր մտքի մշակները, դարերու ընթացքին: Դարեր արիւնալանջ: Մէկը միւսէն գերազանց՝ բռնութեան, բարբարոսութեան, անհաւասարափ պատմութիւններով:

Եւ ո՞ւր, այս երկունքը,— խաւարակուռ Ասիոյ խորերը, հայրենի կամ օտար ափերու վրայ: Ցեխոյ բաղդատաբար տանելի ոստաններու մէջ,— Պոլիս, Իզմիր, Թիֆլիս, Վենետիկ, Վիէննա: Ապա նորէն տրորուելու կամ տեղափոխուելու համար: Միշտ երերուն:

Ամփոփուինք,— Հայկական մշակոյթին կուլկասեան թեւը զատած է իր մայրենի բոյնը,— Հայաստան: Միւսը — այն որ արեւմտահայ կը կոչուի — ահա 25 տարիէ ի վեր կը սաւառնի ցամաքէ ցամաք: Տարագիր՝ ինչպէս ժողովուրդը:

Առաջինը, ենթակայ խստագին, խստակրօն կարգուսարքի մը, կը վայելէ պետական պաշտպանութիւն: Գրագէտ, արուեստագէտ եւ մնացեալը ամէն բանէ առաջ թոշակաւորներ են:

Երկրո՞րդը,— բայց ո՞վ չի գիտեր թէ ինչպէս «կը բանին» անոնք, համայնքային պանդխտութեան առաջին տարիներէն մինչեւ այսօր:

Հատատիտ վէպի մը նիւթ կրնար կազմել մանաւորապէս երիտասարդ նուիրեալներուն կեանքը: Երկունք եւ վաստակ՝ հակառակ անյուր տառապանքներու: Ստեղծագործութիւն՝ Ֆրանսայէն Սուրիա - Լիբանան եւ Եգիպտոս: Պալքաններէն, Ցոնիականի ափերէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները:

Եւ ահա 25 տարի վերջը վարուցան մը որուն հատընտիր մասերը միայն եթէ հաւաքէին, վստահ ենք որ ամէնէն առաջ Երեւանցիները պիտի խոնարհէին: Մէկ ալ անոնք որ վարակուած են «լորձնաշուրթն փառաբանութեամբ»:

Մեր ըսելիքը ուրիշ բան էր:

Երբ Խ. Հայաստանը կը շարունակէ ինքն իր ճամբով երթալ,

Երբ մտաւորական – գրական ճակատին վրայ իսկ ամէն բանէ առաջ հաւատարիմներ եւ յարմարողներ կը փնտռէ,

Երբ չի բարեհաճիր մէկ բառ իսկ սորվիլ այն հարազատ եւ անսպառ գանձարանէն որ դիզուած է իր սահմաններէն դուրս,

Երբ, միւս կողմէ, Արտասահմանի մէջ կը գտնուին ոգէտ եւ բախտախնդիր «ուսումնականներ» որոնք հայրենասիրութիւն կը սեպեն թերթեր ու գիրքեր հրատարակել Երեւանեան ուղղագրութեամբ եւ անոր լեզուական բարբարոսութեամբ,

Երբ այնքան թոյլ են կապերը գաղութէ գաղութ, մանաւորապէս գրական գետնի վրայ, եւ մէկը հազիւ կը հետաքրքրուի միւսին ստեղծագործական ճիգով,

Ի՞նչպէս կը յուսանք վառ պահել մեր մշակոյթը: Մինչեւ անգամ անվթար պահել, եթէ ոչ աւելի զարգացնել այն լեզուն որով կը գրենք այսօր:

Կ'ուզէինք լսել բոլոր ձայները:

Առաջին անգամ չէ որ կ'արծարծենք այս հիմնական հարցը: Եւ վստահ ենք թէ ուրիշներ ալ նոյնքան կը տառապին, այս համատարած անտերութեան առջեւ:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ ոք իրաւունք ունի ուսերը թօթուելու: Պէտք է գտնել պարտականութեան ճամբան: Շ.

ՀԱՅԱՑԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ
ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
(Ձերբակալուած 1915 Ապրիլ 11/24ին եւ սպանուած աքսորի ճամբուն վրայ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

«Ցպարմէջի [illegible] մէջ, «Ապրիլեան Սերունդին» քանի՜ քանիներ գրի առին այնքան սրտակեղեք պատմութիւններ, Ապրիլ 11/24ի առթիւ:

Փոքր մանուկներ էին անոնք, այն սեւ օրերուն, երբ Եփրատը կուլ տուաւ իրենց մայրերն ու քոյրերը, երբ ձորեր ու խորխորատներ հարթ հաւասար եղան դաշտերուն, իրենց հօր եւ եղբօր ցիրուցան ոսկորներուն կոյտերով:

Ի՞նչ թարմ են այդ զարհուրանքի պատկերները ամէն մէկուն չարչրկուած ուղեղին մէջ, այսօր ալ, 32 տարի վերջ:

Պոլսոյ որբանոցներուն պատերը արձագանգ կուտային երբ դեռ պատանի, իրենց գիշերները կը լուսցնէին ամէնէն սարսափելի մղձաւանջներով:

Ո՞ր ցեղը պիտի պահէր իր մտքին հաւասարակշռութիւնը եւ ստեղծագործելու ընդունակութիւնը: Ո՞ր ժողովուրդը պիտի ունենար ապրելու կամք եւ եղբայրական ժպիտ սա օտարին համար որ նոյնիսկ 1915 Ապրիլ 11-24ին անխռով քնացաւ իր փետրաբարձին վրայ:

Անոնք, այդ ապրիլեան սանները մանուկ էին եւ արիւն ծծեցին կաթի տեղ: Պատանի էին եւ ոսկոր հաւաքեցին անապատներէն: Երիտասարդ տարիքով, խոցուած սրտով, բայց կարծրացած ձեռքերով չինեցին իրենց ճակատագիրը:

Ու այժմ, հասուն տարապանքով, լեղին քամած արդէն Հայու ճակատագրին, ի՜նչ յիշատակներ ունին ամէն մէկը, Հայաջինջ Սարսափներու յուշագիրքին էջերը ճոխացնելու համար…

ՍՕՍԻ

Սովահար Հայեր Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշի Առաջն. փոխանորդ Վազգէն վրդ., ընկերակցութեամբ թեմ. խորհուրդի անդամ Գ. Բարսեղեանի՝ վերջերս մեկնած էր Գոթօշանի: Այս առթիւ համայնքի սովահար շուրջ 20 ընտանիքներուն բաշխած է 40 միլիոն լէյ, գումար մը որ գոյացած է Գոթօշանի եկեղեցիին երկու գորգերու վաճառումէն: Առաջն. փոխանորդը պատուիրակութեամբ մը ներկայանալով Գոթօշանի պետ. բարենպատակ կազմակերպութեան, խնդրած է անկէ՝ շարունակել իր օժանդակութիւնը հայ 57 սովեալներու, տալով անոնց օրը մէկ անգամ հաց եւ ճաշ: (Հայաստանեան Ճակատ, 20 Ապրիլ):

ԱԽՈՐԺԱԿԸ ՈՒՏԵԼՈՎ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ…

Ինչպէս կ'երեւայ, Թուրքերը հետզհետէ պահանջկոտ կը դառնան: Ամերիկեան վարկերը ապահովելէ վերջ, անոնք անհամբեր կը սպասեն որ Մ. Նահանգները երաշխաւորեն իրենց սահմաններուն ապահովութիւնը:

Այս ոչինչ: Անոնք ուրիշ անուշեր ալ ունին, եւ կարօտով կը փնտռեն իրենց կորսնցուցած գաղթավայրերը:

Այսպէս, Երուսաղէմէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ճէմիլ Մէրտամ պէյ, Սուրիոյ վարչապետը, ճառ մը խօսելով Դամասկոսի մէջ, յատկապէս հրաւիրուած ունկնդիրներու առջեւ, յայտարարած է թէ Թուրքիա Լիբիոյ խնամակալութիւնը պիտի պահանջէ աջակցութեամբ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, երբ Միացեալ Ազգերը քննեն Ափրիկէի իտալական նախկին գաղթավայրերու խնդիրը: Ճառը խօսած է խումբ մը քաղաքական դէմքերու առջեւ որոնք հաւաքուած էին նոր կուսակցութիւն մը կազմելու համար: Ճէմիլ Մէրտամ պէյ բացատրած է թէ լուրջ դժուարութիւններ ծագած են արաբական եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ, երբ կը վիճէին թէ ինչպէս պիտի խափանեն Խ. Միութեան պահանջը՝ ափրիկեան Տրիպոլսոյ խնամակալութեան մասին: Արաբական պետութիւնները կ'ուզեն որ Լիբիան անկախ հռչակուի, այսպէս զօրացնելով արաբական ճակատը, իսկ Անգլիան ուժ կուտայ Թուրքիոյ, պատճառաբանելով թէ ան այդ երկրին վրայ կ'իշխէր 1912էն: Վարչապետը յայտարարեց թէ Անգլիա կ'ընդդիմանայ արաբական ազդեցութեան զօրացման, իսկ Ֆրանսան ցանկալի կը գտնէ Թուրքիոյ խնամակալութիւնը, իբրեւ պատուար մը Արաբական Դաշնակցութեան եւ Հիւս. Ափրիկէի իր ստացուածքներուն միջեւ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ճէմիլ Մէրտամ պէյ ըսած է նաեւ հետեւեալը.— Եթէ արաբական պետութիւնները յաջողին ստանալ Պաղեստինի անկախութիւնը Միացեալ Ազգերուն առջեւ, այն ատեն պիտի պահանջեն նաեւ Մարոքի, Ալժերիոյ եւ Թունուզի անկախութիւնը:

Ձախողեցան, բայց դեռ կը յուսան

Մոսկուայի խորհրդաժողովին փակումէն անմիջապէս վերջը, Երեք Մեծերը մեկնեցան իրենց բազմանդամ պատուիրակութիւններով: Այս առթիւ երեքն ալ պարապ սեպեցին յայտնել իրենց տպաւորութիւնները: Երեքն ալ յուսախաբ եղած են պանդուխտ տեսակէտներով, սակայն ձախողած չեն նկատեր խորհրդաժողովը: Զօր. Մարշըլ ըսաւ թէ մեծ յոյս ունէր որ համաձայնութիւն պիտի գոյանայ Աւստրիոյ դաշնագրի մասին: «Կարելի չէր որ գերմանական դաշնագիրը կնքուէր Մոսկուայի մէջ. բայց ես կը յուսայի թէ պիտի համաձայնինք հիմնական կէտերու մասին, ինչ որ պիտի դիւրացնէր մեր աշխատանքը մինչեւ յաջորդ խորհրդաժողովը: Ամէն պարագայի մէջ, յուսաքանուեցան շատ մը խնդիրներ Գերմանիոյ մասին: Ձեմ կարծեր թէ Խ. Միութեան եւ արեւմտեան պետութեանց տարակարծութիւնները աւելցան Մոսկուայի մէջ: Մենք բացորոշապէս հասկցանք թէ ինչ են անհամաձայնութիւնները»:

Գ. Պէվին յայտարարեց թէ հակառակ զննադան վէճերու, ինք այն համոզումն ունի թէ Չորս մեծ պետութեանց միութիւնը աւելի զօրաւոր է այժմ քան առաջ, շնորհիւ չորս նախարարներուն ցոյց տուած անկեղծութեան: Իր յուսացածէն աւելի յառաջդիմութիւն կատարուեցաւ Մոսկուայի մէջ: «Խորհրդաժողովը մեծապէս նպաստեց խաղաղութիւնը հաստատելու առողջ հիմերու վրայ: Ես չեմ կարծեր թէ շատ հեռացանք իրարմէ, գերմանական հարցին մէջ»

Գ. Պիտօ ըսաւ թէ իրենց կրցածն ըրին համաձայնութեան մը յանգելու համար Եւրոպայի խաղաղութեան էական խնդիրներու մասին, որպէսզի կարենան երկար ատենի մը համար ապահովել մայրերու հանգիստը: «Մինչեւ հիմա մեր ջանքերը ելքի մը չյանգեցան, բայց վերջին խօսքը յոյսին կը մնայ»:

Գ. Մոլոթով Մ. Նահանգներուն վրայ ձգեց Աւստրիոյ դաշնագրին ձախողման պատասխանատուութիւնը: «Խորհրդային պատուիրակութիւնը ամէն բան փորձեց համաձայնութեան մը յանգելու համար, բայց չէինք կրնար տեղի տալ Աւստրիոյ գերման ստացուածքներու հարցին մէջ: Փ[illegible]ամի մէջ տրուած որոշումով, արեւելեան Աւստրիոյ գերման ստացուածքները պիտի յանձնուէին Խ. Միութեան, Աւստրիոյ մնացեալ մասերուն գերման ստացուածքներն ալ Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ ուրիշ դաշնակից պետութեանց»:

Ինչպէս կ'երեւայ, երեք արեւմտեան նախարարներուն յայտարարութիւնները պարզապէս դիւանագիտական բեզու մը կը մատնեն: Իրականութիւնը այն է որ խորհրդաժողովը ձախողած է, ինչպէս կը բացատրեն բոլոր.իրազեկ թղթակիցները:

(Հայերէն շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓՐԽԱՆ ՑՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

Մեր նահատակները չունեցան իրենց յուշարձանները: Եւ ի՞նչպէս ունենային, երբ կորսնցուցինք Թրքահայաստանը ու հոն բնակող մեր ժողովուրդը, իսկ վերապրողները ցան ու ցրիւ օտարութեան մէջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Վշտալիի կոնդակով՝ ապրիլ 11/24ը ազգային ու եկեղեցական սգատօն նշանակուեցաւ: Սփիւռքի հայ եկեղեցիները, դպրոցները, ազգ. կազմակերպութիւնները, մամուլը սուգի այդ թուականին կ՚անդրադառնան ամէն տարի: Չենք գիտեր թէ Խ. Հայաստանի մէջ ատոր կ՚անդրադառնա՞ն եւ ի՞նչ ձեւով:

Մեր նահատակներու յիշատակը յաւերժացնող հատորներ լոյս ընծայուեցան մասնաւորապէս Սփիւռքի մէջ, այդ գործերը հանդիսացան յուշարձանի մը չափ նուիրական ու աւելի խոր հրդանշական:

Մեր աւերակ քաղաքներէն շատեր ունեցան իրենց պատմութիւնը, թէեւ ոչ ամբողջական: Որոշ վայրեր ունեցան իրենց հին պատմութիւնը ամենայն մանրամասնութեամբ, ուրիշներ իրենց տարագրութեան կամ հերոսական դիմադրութեան նկարագրութիւնը: Իսկ կան քաղաքներ որոնց մասին ոչինչ գրուած է:

Նոր ժամանակներու ընթացքին գիտութիւնը տրամադրած է նոր միջոցներ: Ոչ միայն գիրքերով, նոյնիսկ շարժանկարով, սկաւառակներով կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ դէպքերու կենդանի պատկերը, մարդոց ձայնը: Մինչդեռ մենք չենք օգտուիր գոնէ տպագրական թուղթէն: Մեր նախնիքները ինչ տառապանքներու, նեղութիւններու գնով ձեռագիր հատորներ կը պատրաստէին:

Մեր Հայրենակցական Միութիւնները շատ մը գործերով զբաղեցան՝ քաղաքականութեամբ, նոր աւաններու շինութեան ծրագիրներով: Բայց մոռցան անյետաձգելին որ միայն իրենց կրնային տալ ու աններելի էր անոր անտեսումը:

Կեսարիոյ եւ Վասպուրականի Հայրենակցականները տուին իրենց շրջանի՝ կարելի է ըսել ընդարձակ պատմութիւնը: Ուրիշ վայրերու մասին տրուեցաւ զուտ պատմական ուսումնասիրութիւններ կամ հերոսամարտի, տարագրութեան նկարագրութիւններ:

Անհրաժեշտ է որոշ ծրագրով մը ներկայացնել հետեւեալ շրջանին ամբողջական պատմութիւնը, տեղագրութիւնը, մարդահամարը, բարբառը մշակութային կեանքը եւն.:

Նախ յիշենք քանի մը նմանօրինակ գործեր.—

Բարձր Հայք, Կարին եւ գիւղերը Հ. Քօսեան, Հայք ի Զմիւռնիա Հ. Քօսեան, Բաղէշ, իր փոլորոյթները, Կրթ. իմացական վիճակը, բարբառը Ց. Քհնյ. Սարգիսեան, Հայ Կեսարիա Ա. Ալպօյաճեան, Վանի, Բիթլիսի եւ Էրզրումի նահանգները Ա. Դօ, Վասպուրականի մասին Հ. Երամեանի, Հ. Աճէմեանի, Օ. Մխիթարեանի եւ Հայր. Միութեան գործերը,

Հայերը Նիկոմիդիոյ մէջ Ֆարհատ (Մինաս Վերածին), Պատմութիւն Հալէպի Հայոց Արտ. Արք. Սիւրմէեան, Ծովք Կէօլճիւք Կ. Երայեան, Տարօնի մասին առատ նիւթ կայ Ռ.ի «Յեղափոխականի մը յուշեր»ուն մէջ:

Այս եւ այլ հատորներէ քիչեր տուած են տուեալ շրջանի հին ու նոր պատկերը ամբողջութեամբ:

Նախքան եւրոպական պատերազմը, Ս. Զաւարեան Կ. Պոլսոյ մէջ լոյս ընծայեց «Ուսումնասիրութեան պէտքը ու միջոցները» անունով ուղեցոյց գրքոյկ մը: Բայց ան նկատի ունէր հայկական շրջաններու գլխաւորապէս տնտեսական, երկրագործական կեանքը: Պատերազմը վրայ հասաւ ու ամէն բան մոռցուեցաւ:

Այժմ սպառուածը աւելի լիակատար պէտք է ըլլայ, առանց աւելորդաբանութիւններու: Պէտք է գիտնալ կենսականը երկրորդականէն զատել:

Մենք պիտի յանձնարարէինք մեր բոլոր հայրենակցական միութիւններուն մէկ հատորի մէջ հաւաքել հետեւեալ նիւթերը.—

Ա.— Քաղաքին ու իր շրջանին պատմական անցեալը (համառօտ):

Բ.— Տեղագրութիւն:

Գ.— Պատմական վայրեր, վանքեր, աւերակներ, տապանաքարերու արձանագրութիւններ:

Դ.— Վիճակագրական տուեալներ:

Ե.— Մեր ժողովուրդի կենցաղը, բարքեր, աւանդութիւններ:

Զ.— Տնտեսական վիճակը, երկրագործութիւն, արհեստներ, վաճառականութիւն:

Է.— Եկեղեցի, դպրոց, հանրային շէնքեր: Ազգ. թեմական կազմակերպութիւն: Մշակութային, բարեսիրական եւայլ միութիւններ, յեղափ. կուսակցութիւններ:

Ը.— Բարբառը:

Թ.— Հայ եւ Թուրք (նաեւ այլ ազգերու հետ) յարաբերութիւններ:

Ժ.— Յեղափոխական շարժումներ: Տարագրութիւն:

ԺԱ.— Լուսանկարներ հայրենի տեսարաններու, շէնքերու, տիպարներու, խմբանկարներ եւն:

ԺԲ.—Վերապրողներ, անոնց թիւը, գտնուած վայրերը, տնտեսական ու ազգային վիճակը:

Այս գլուխները, փաստական տուեալներով, սեղմ տողերով, առանց երկրորդական մանրամասնութիւններու, կարելի է ամփոփել չորս հարիւր էջնոց հատորի մը մէջ:

Հայրենակցական Միութիւն մը նախ կազմելու է յանձնախումբ մը, հաւաքելու համար նիւթերը: Դիմելու է ամէնէն առաջ հայրենակիցներու, անոնց յիշեցնելու եւ հետապնդելու գործը: Շատեր իրենց տուներուն մէջ ունին պահուած լուսանկարներ, գրութիւններ, նամակներ, բայց կը ծուլանան զանոնք ղրկել: Վերապրողներէն ամէն մէկը վերեւ յիշուած գլուխներուն համար նիւթ մը ունի տրամադրելիք:

Կազմուած յանձնախումբին մէջ նախաձեռնութեան ոգի ունեցող մէկ հոգի տարուան մը ընթացքին կրնայ հաւաքել այդ նիւթերը: Պէտք է քաղել, արտագրել նաեւ օրաթերթերու, պարբերականներու մէջ ցրուած տեղեկութիւններ, յօդուածներ, թղթակցութիւններ:

Հատորի խմբագրութիւն [illegible] յանձնարարել մասնագէտի մը, որուն անհրաժեշտ չէ այդ վայրին մէջ ապրած ըլլալը: Ան, օգտուելով տրամադրուած նիւթերէն, կրնայ պատրաստել պահանջուած գործը: Հայրենակցականի մը համար դժուար չէ համեստ վճարում մը ընել խմբագրողին եւ հոգալ հատորին տպագրութեան ծախքը ու կորուստէն փրկել իր հայրենիքին ու ժողովուրդին պատմութիւնը:

Տաճկահայաստանի, Կիլիկիոյ, Պոնտոսի, Անատոլուի եւ Թրակիոյ շատ մը հայաշատ վայրերը ու հոն հազարաւոր տարիներ ապրած մեր ժողովուրդը չունի իր պատմութիւնը: Մեր նախնիքները աւելի բախտաւոր եղած են Լենկթիմուրներու, Ճէնկիզ խաներու արշաւանքներու առեն: Ձեռագիրներ կը պահուէին վանքերու մէջ, լեռ կը բարձրանար մեր ժողովուրդը եւ բարբարոսներու մեկնումէն ետք վերապրողներ դարձեալ կը դառնային իրենց օճախները շէնցնելու:

Դեռ չենք ըմբռներ Թալէաթներու մեզի տուած հարուածին ահաւորութիւնը, այնքան շշմած ու ընկճուած ենք աղէտէն:

Թրքահայաստանի մէջ մինչեւ 18 տարեկան կեանք անցուցած երիտասարդ մը որ Ապրիլեան աղէտէն ազատեցաւ ու կրնայ յիշել իր հայրենիքներու կեանքը լրիւ, այսօր 50 տարեկան է: Իսկ աւելի չափահասները այսօր 60—70 տարեկան ծերունիներ են: Տաս տարի եւս ու մենք չենք ունենար պայծառ յիշողութեան տէր հայրենակիցներ, որոնք կարողանային որեւէ նոր բան պատմել կամ գրել իրենց հայրենիքներու կեանքէն:

Այս տարուան Ապրիլեան Սգատօնը թող ամէն վերապրող Հայու համար վերջին ազդարարութիւն մը ըլլայ իր նահատակներուն կողմէ, լրացնելու համար իր շրջանի պատմութիւնը:

Այդ հատորները պիտի ըլլան իրական յուշարձաններ, որոնցմէ պիտի ներշնչուին գալիք սերունդները, պիտի ամրապնդուին իրենց ցեղային հաւատքին մէջ՝ շարունակելու դարաւոր պայքարը, առանց ընկրկումի:

Դիւանագիտական աշխարհը այնքան պռնկած է, որ քննութեան առարկայ իսկ չուզեր դարձնել շրջաններ, որոնք դարերէ ի վեր հայկական եղած են:

Գոնէ մեր զաւակները մոռնալու չեն ճշմարտութիւնը իր գեղեցկութեամբ եւ դառնութիւններով, ամուր կառչելու համար այն իրաւունքներուն, զորս մենք ունինք մեր նուիրական հայրենի հողերուն վրայ:

Գ. ԼԱՉԵԱՆ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերադարձի երգերից

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Ծիծեռնակն է գարնան լեզուն քնքշախօս,
Հովի՛կ, նրա թեւերի տակ շընկշընկայ,
Հայրենիքում նրա, առուա՛կ մեղմահոս,
Դու զայլայլիր գիշերները լուսընկայ,
Ծիծեռնակն է գարնան լեզուն քնքշախօս:
Կապոյտ կոյրին կանաչ մի շիւղ՝ հիւր եկաւ,
Բոյնը հիւսեց իմ մանկոյթ տան օճորքին,
Այս գարնանն էլ նա ինձ տանը չգտաւ,
Թէեւ փնտռեց նա ինձ երգով սրտագին,
Երբ նա կոյրին կանաչ մի շիւղ՝ հիւր եկաւ,
Հեռու էի իմ հայրենի վայրերից,
Մոխիրների՝ մարած մարտի մոլեգին,
Բայց կարօտիս բա՛րձր, բա՛րձր ժայռերից,
Ես լսեցի, ծիծա՛ռ, կանչդ կաթոգին,
Թէեւ հեռու էի սիրած վայրերից:
Երգիր, ծիծա՛ռ, իմ օրօրոց տան վերեւ,
Երկրին, երկնին երգ ընծայի՛ր սրտամօտ,
Իմ հողուց էլ տուր աւետիս ու արեւ,
Քո ճամբէքով ես էլ կը գամ նրանց մօտ,
Երգիր, ծիծա՛ռ, իմ օրօրոց տան վերեւ:

ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻ

Սասունցի Դաւիթի կռիւը

ԽՄԲ.— Մեր պատմական դիւցազնավէպը կը նոխանայ նոր խտորով մը: Այս անգամ ընկեր Կ. Սասունին է որ կը ներկայացնէ «Սասունցի Դաւիթ»ին շարունակուած եւ ամբողջացած բնագիրը, չորս ճիւղերով: Ճաշակ մը, գրախօսականէն առաջ.—

Գնաց հասաւ Մըսրայ Մելիքին. ըսաւ.
— Մըսրա՛յ Մելիք, առաջ ինձ խաբեցիր,
Հիմա ալ ի՞նչ պիտի ընես:
Մըսրայ Մելիք ահէն դողաց, ըսաւ.
— Դա՛ւիթ, արի՛, նստէ:
Ըսաւ.— Ես չե՛մ նստիր, կայի՛ւ ընենք:
Մսրայ Մելիքն ըսաւ.
— Կռիւ զօրո՞վ, թէ՝ հերթով է:
Դաւիթն ըսաւ.— Հերթով է:
Մելիք դարձաւ հարցուց.
— Որ հերթով է. հերթն որո՞ւն է,
Մեծ աղբերն ե՞ս եմ, թէ դուն:
Դաւիթն ըսաւ.— Հերթը քուկդ է:

Դաւիթ գնաց. կանգնեցաւ մէջ դաշտին,
Մելիքն ելաւ, իր ձին հեծաւ, գնաց մինչեւ Ֆարղին.
Քշեց եկաւ, մէկ գուրզ զարկաւ Դաւթին:
Դաւթի վրայ բռնեց փոշին,
Արեգական երես ծածկեց:
Օր ու գիշեր այդ փոշին չիջաւ գետին:
Մելիքն ըսաւ.— Դաւիթն հող էր, հող դարձաւ:
Դաւիթն ըսաւ.— Մըսրայ Մելիք,
Դեռ ես ա՛յստեղն եմ:
Մելիքն ըսաւ.— Իմ ճամբան մօտ էր,
Թափ չմնաց մէջն իմ գուրզին,
Որ զարկէի, սպանէի Դաւթին:
Ըսաւ, դարձաւ մէկ ալ քշեց գնաց:
Գնաց, հասաւ Դիարբէքիր,
Այնտեղէն քշեց, եկաւ Դաւթի վրայ:
Եկաւ, իր գուրզը թալեց Դաւթին,
Ինչպէս աւիւծ ոռնայ, ճեղքեց գետին,
Երկու օր ու գիշեր փոշին կանգնեց Դաւթի վրայ:
Մելիքն ըսաւ.— Դաւի՛թ, դեռ կենդանի՞ ես.
Հող էիր, քեզ հող դարձուցի:
Դաւիթն ըսաւ.— Ահա, այստեղն եմ:
Մելիքն ըսաւ.— Իմ ձիու ասպարէզ կարճ էր,
Թափ չմնաց մէջն իմ գուրզին:
Նորէն դարձաւ, քշեց, գնաց.
Քշեց, գնաց մինչեւ Մըսրայ քաղաք:
Մսրայ քաղաքէն թափով քշեց, եկաւ.
Եկաւ, հասաւ դաշտի գլուխ.
Թափով գուրզ մ՚[illegible]զարկաւ.
Ինչպէս գարնան ամ[illegible]որոտաց, երկիր պատռեց,
Ինչպէս երկրաշարժ [illegible]զարկէն երկիրը ճեղքուեց,
Թող ու տուման երկինք ու երկիր բռնեց.
Երեք ցերեկ, երեք գիշեր,
Այդ փոշին կանգնեց Դաւթի վրան:
Մելիքն ըսաւ.— Հող էիր, հող դարձար:
Մշուշն ու փոշին անցան, լոյս բացուեցաւ,
Դաւիթն իր ձիուն վրայ կանգուն՝ ըսաւ.
— Ես ա՛յստեղն եմ:

Հիմա հերթն ինձ հասաւ:
Հերթն երբ հասաւ Դաւթին,
Մըսրայ Մելիք Դաւթին ըսաւ.
— Դա՛ւիթ, [illegible] կը խնդրեմ
Եօթ ժամ ժամանակ տաս ինձ:
Դաւիթն ըսաւ.— Տուի՛:
Մելիքն ըսաւ.— Դա՛ւիթ, քեզմէ պայման կ՚ուզեմ:
Դաւիթն ըսաւ.— Ի՞նչ կ՚ուզես:
Մելիքն ըսաւ.— Կ՚ուզեմ քառասուն գազ հոր փորեմ:
Դաւիթն ըսաւ.— Փորէ՛:
Մելիքն ըսաւ.— Ես կ՚երթամ մտնեմ մէջ հորին,
Քառասուն ջաղցի քար վրաս քաշեմ:
Դաւիթն ըսաւ.— Քաշէ՛:
— Քառասուն տպղած գոմշի կաշի ալ առնեմ,
Ջաղցի քարին վրայ ձգեմ:
Դաւիթն ըսաւ.— Ձգէ՛:
Ինչպէս կ՚ուզես այնպէս ըրէ՛:

Մըսրայ Մելիք գնաց վրանի տակ.
Քառսուն գազ հորփորել տուաւ, նստաւ հորի տակ.
Քառասուն ջաղացքար դրաւ հորի բերան,
Քառասուն գոմշի կաշի ձգեց ջաղացքարի վրան:
Մըսրայ Մելիք հորի մէջէն ըսաւ.
— Դա՛ւիթ, քու հարուածները զա՛րկ:

Դաւիթ քաշեց Թուր Կէծակին,
Քշեց Քուռկիկ Ջալալին, գնաց,
Դաշտի գլխէն դարձաւ, եկաւ որ զարկէր.
Իսմիլ խաթուն իր ծծեր հանեց դուրս,
Վազեց Դաւթի առաջ, ըսաւ.
— Դա՛ւիթ, չէ՞ քեզ ծիծ եմ տուեր,
Այդ մէկ զարկը բաշխէ ինծի:
Դաւիթ թուրն իջեցուց, տարաւ ձախ ուսին,
Վերցուց, Թուր Կեծակին համբուրեց
Դրաւ իր ճակտին, ըսաւ.— Մարէ՛,
Այս մէկ զարկը բաշխեցի քու սիպտակ կաթին:

Մէկ ալ գնաց, եկաւ՝ պիտ զարկէր,
Մելքի քոյրը վազեց առաջ, ըսաւ.
— Դա՛ւիթ, երբ դուն պզտիկ էիր.
Ես՝ քեզ շատ եմ շալկեր իմ քամակին,

Այդ մէկ զարկն ալ ինձ բաշխէ։
Դաւիթ իր Թուրն իջեցուց, տարաւ ուսին,
Բարձրացուց, Թուրն համբուրեց,
Դրաւ իր ճակտին, ըսաւ.
— Այս մէկ զարկն ալ քու խաթեր։

Մնաց մէկ զարկ, մէկ Աստուած, ու ես։
Դաւիթն ըսաւ.— Մարէ՛, ինծի մնաց մէկ զարկ,
Կամ կը սպանեմ, կամ կը թողում։
Ըսաւ, գնաց, ելաւ գաշտի գլուխ.
Թռչեց, եկաւ Մելիքի վրայ։
Իմլիլ Խաթուն կիներուն, աղջիկներուն ըսաւ.
— Շատ փող փչեցէք,
— Շատ թմբուկ զարկէք,
— Շատ չալար քաշէք,
— Շատ ձեր Թաշկինակներ ձեր՝ ձեռք բռնեցէք,
Խաղցէք, խորոտ խաղցէք,
Որ Դաւիթ գայ, ազապ տղայ է,
Կը նայէ ձեզ, զարկը թոյլ կը զարկէ,
Դաւթի զարկը Մելիքին չդպնայ։
Աղջիկներն ելան, զարկին ու խաղցան։
Ապա, Դաւիթ գիտէ որ իր համար կ՚ընեն,
— Կ՚ուզեն ինձ չյմորեցնել.— ըսաւ, կանչեց,
— Եա՛ Մարութայ Բարձրիկ Աստուածածին,
Եա՛ Խաչ պատերազմին, որ կայ իմ աջ թեւին,
Եկաւ, զարկաւ Թուր Կեծակին։
Որ զարկաւ զարկէն բոց ելաւ,
Կտրեց քառսուն գոմշու կաշին,
Կտրեց քառսուն ջաղացի քար,
Կտրեց Մելիքին, ըրաւ երկու կէս,
Անցաւ մարմնէն, դպաւ գետին,
Գետին կտրեց,— չէ՞, Թուրն էր Կեծակին,—
Մտաւ գետին, գնաց հասաւ Սեւ Ջուր։
Թէ հրեշտակն իր թեւ չտար առջեւ,
Սեւ Ջուր տ՚ելնէր աշխարհը բռնէր։
Մըսրայ Մելիք կանչեց, ըսաւ.
— Դաւիթ, ես այստեղ եմ, մէկ ալ զարկ։
Դաւիթն ըսաւ.—Մըսրայ Մելիք, քեզ թա՛փ տուր։
Երբ Մըսրայ Մելիք գլնք թափ թուաւ,
Մէկ կտոր ընկաւ այստեղ, մէկ՝ այնտեղ,
Մըսրայ Մելիք հատա՜ւ, սատկեցաւ...

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԳՈՒՏ՛Մ ...

Վասն նահատակաց

Երեսուն երկու տարի։ Կէս դարի մօտ ժամանակաշրջան մը։ Կը սգատօնենք մեր անթաղ եւ անշիրիմ նահատակները։ Անոնք հայ եկեղեցւոյ օրացոյցին մէջ, հոգեհանգիստի օր մըն ալ ունին։

Ձեմ գիտեր հանգչեցա՞ն անոնց հոգիները։ Որոշ տեղ մը յատկացուեցա՞ւ Եդեմի մէջ, այդ սըրբացնացոյն մարտիրոսներուն։ Այդ կէտը անորոշ է մեզի երկրաբնակներուս համար։

Հոս, վարը, մենք անոնց կտակակատարները, ամէն տարի սգատօն մը կը սարքենք՝ իբրեւ պարտականութիւն։

Մեր բողոքը եւ զայրոյթը, վրէժն ու դառնութիւնը կը պոռթկանք մասնաւորապէս Թուրքին եւ ընդհանրապէս աշխարհի քաղաքակիրթ ազգերուն երեսին՝ Հայոց բարբառով։

Եւ կ՚երթանք մեր տուները, պարտականութիւնը կատարած մարդու գոհունակութիւնով՝ մեր ապուրը խմելու։

Հայ մամուլը, օրերով հաշուեցոյցը կը տպէ այդ սգահանդիսութեանց, որոնց մէջ, նահատակներու յիշատակը մէկ կողմ քաշած, ճամբայ կուտայ պատուոյ նախագահներու, բանախօսներու, երգիչներու, արտասանողներու անուններուն եւ համդէսի նկարագրութիւններ՝ մեր մեռելներուն բերնին ջուրերը վազցնելու աստիճան։ Մեռելներէն աւելի ողջերը կը փառաբանուին։

Կար ատեն մը։ Այս սգատօնը իրենց ուսին վըրայ առած էին հայ «չովինիստ» կազմակերպութիւնները, վիրաւորելով մեր դրացի Թուրքին զգացումները։

Այսօր, «հառաջդիմականներ»ը խլած են այդ դերը՝ երեսուն տարի ետքը, սթափելով թմրութենէ՝ ծանօթանալով միեւնոյն ատեն, որ եաթաղանի տակ ինկած այդ միլիոն մը զոհերը, բոլորն ալ հայ ժողովուրդին կը պատկանէին՝ առանց յարանուանական եւ կուսակցական խտրութեան։

Այս առթիւ, կան երանելիներ, որ Թուրքին ճակտին մուրը, մաս մը թեթեւցնելու ճիգեր կը թափեն՝ յանուն հայ պատասխանատուներ փնտռելու իշկիւզարութեան, իւղ լեցնելով Տաճկին լապտերին մէջ...

Բայց ես, բոլորովին տարբեր մտահոգութիւնով Թուղթ դրի գրչիս տակ։

Փարիզ տպագրուած օրացոյցին մէջ, կարգինյաջորդող յաւելուած էջերուն վրայ, ի շարս մեծաւ փառ բարեբարներու, Ապրիլ 20ի համար, սանկ պզտիկ մը նշանակուած է՝ «Յիշատակ Ընդհ.-Նահատակաց՝ 1914? — 1918»։

Այսչափը միայն։ Ոչ աւելի, ոչ պակաս։ Ի՛նչ համեստ ազգ ենք։

Անդին, բանակ մը սուրբերու տօներ ունինք՝ ասիական եւ Ափրիկէի բոլոր ազգերէն, «սրբոցն Իգիպտոսի ճգնաւորին եւ ընկերացն նորա Գեներիսի, Դամիանոսի, եւ Ագոկտոսի։ Կամ սրբոց վկայիցն Ծամիդոսի, Տուքիէոսի եւ Թատիկոսի... », որոնց շատերուն արժանիքը եղած է, խաղաղ ճըգնարաններու մէջ, երկնքի թռչունները համրելով ժամանակ անցընելը եւ որոնց համար, Հայ Եկեղեցին, մասնաւոր գեղահիւս շարականներ յօրինած եւ տօներ նշանակած է։

Ջնջե՞նք այդ տօները եւ իրենց յատուկ շարականները։ Ոչ երբեք։ Թող հրամմեն նստին անոնք մեր տօնացոյցներուն մէջ, եւ սակայն չմոռնանք մերիններն ալ։ Մինչեւ այսօր, ոչ ոք խելք ըրած է մեր մէկ միլիոն զոհերուն եւ մարտիրոսներուն համար մասնաւոր քնարերգութիւններկամդիւցազներգութիւն յօրինել, թէեւ ընթերցողէն շատ գրող կամ քերթողներ ունինք։ Գաւառացի եղանակներ յօրինողներն ալ պոչ կը բռնեն այսօր մեր մէջ։ Մեր Ազգային Սգահանդէսն իսկ, սիրային կամ տարբեր ժողովրդական երգերով եւ ծափերով կը պանծացնենք՝ օրուան հետ կապ չունեցող։

Հապա մեր ջարդի ցնցիչ եւ ահաւոր պատմութի՞ւնը։ Բոլորն ալ հայ լեզուով գրած։ Միմիայն մեզի համար։ Կը նմանինք, ինքնիրեն խօսող մարդու մը։

Դժբախտաբար, ոճիրին հեղինակ թուրք ժողովուրդը եւ անոր խնամիները ոչ հայերէն գիտեն եւ ոչ ալ հայերէն թերթ կարդալու սովորութիւն ունին։

— Այն ատե՞ն։ Կ՚ուզես որ օտա՞ր լեզուով պոռանք մեր ցաւերը։

— Եթէ կը հաճիք եւ եթէ ձեր համեստութիւնը չի վիրաւորուիր։ Միացեալ Ազգերու Ներկայացուցիչներուն ափկիններուն, բոլորին իրենց լեզուով, կրնանք հրամցնել, կարճ ու կտրուկ մէկ մէկ տարբեր դրուագ մեր մարտիրոսագրութենէն՝ Թուրքին «քաղաքակրթական» նմոյշէն...

Կ. ՓԵՏՈՒՇ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչո՞ւ կը սորվի

Պատահական հիւր եմ հայ տան մը։ Անակնկալօրէն չատ մը պզտիկներ՝ կարծես ժամադրութիւն ունին հոս։ Ոչ մէկը չեմ ճանչնար, ոչ ալ իրոնց ծնողքը։

Ուր որ քանի մը Հայեր հաւաքուին անոնց խօսակցութիւնը սովորաբար մեծ Անյայտին չուրջ կը դառնայ։ Վաղուան հացի մտահոգութենէն աւելի՝ Ազդի ապագան միշտ դրօշ կը պարզէ մերթ տարտամ, մերթ սպառնագին։ Բայց ինծի համար այդ Գալիքը չօշափելի իրականութիւն մըն է, կանդնած մեր չրջապատը եւ մեզմէ անբաժանելի։ Նոր Սերունդն է այդ սպասուածը։ Ատոր համար ալ չատ կը հետաքրքրուիմ առհասարակ փոքրիկներով. ու հիմա ուշադրութեամբ կը հետեւիմ այս թռչնիկներու ճռուողումներուն ուշարժումներուն, մանկական բան մը, իմաստ մը կորզելու համար։

Անոնցմէ Յակոբիկը՝ քովս, իրմէ մեծ աթոռի մը մէջ կորսուած, քիթը մխրճեր է նկարներով, քարտէսներով լեցուն ամսաթերթի մը մէջ, ինչպէս մեղուն ծաղիկներու բաժակէն անբաժան։

Սովորական ձեւով մը կ՚ուզեմ ծանօթանալ փոքրիկին հետ։ Իր յօնքերուն մէջտեղ կազմուած վաղաժամ կնճիռին վրայ՝ իր ծոցւոր ճակատէն մասնաւոր լոյս մը կը մաղուի։

— Լաւ կ՚աշխատի՞ս դպրոցի դասերուդ մէջ, կը հարցնեմ։

— Այո, կ՚ըսէ, զարմանալով թերեւս թէ ես ինչո՞ւ կը հետաքրքրուիմ իր դասերով։ Բայց ան, դեռ իր խելացի ճակտին վրայ իր շուարումը չաքօղած՝

— Ո՞ր դասն է որ ամէնէն չատ կը սիրես։

— Աշխարհագրութիւնը, կը պատասխանէ անմիջապէս, միշտ սահուն հայերէնով։

Քիչ մը հեռուն նստող հայրը, Ապրիլեան սերունդ, հպարտ ուրախութեամբ կը հետեւի մեր խօսակցութեան։ Զարմանալու կարգը իմս էր հիմա, ու նոր հարցում մը ընելէ առաջ, կը սկսիմ մտածել.— Աշխարհագրութի՛ւն։ Ամէնէն անպէտ, անկայուն, դիւրափոփոխ, տքնութեան անարժան այդ ուսումը ինչո՞վ գրաւած է այս տղուն միտքը։

Մանկութեանս ատեն անդիտակցաբար, չատ կ՚ատէի այդ դասը, ու հիմա ալ արդահատանքով կը նայիմ սեւէ քարտէսի վրայ։ Որեւէ աշխարհագրական գիտելիք գլխ չի հետաքրքրեր։ Աշխարհագրութիւն թող սորվին այն բախտաւոր տղաքը որոնց պետութիւնները ընդարձակ երկիրներ ունին, գրաւելու, կառավարելու։ Ինծի ի՞նչ օգուտ գիտնալ թէ՝ ուր կը գտնուի Աննամը կամ Սայ՚կօն, թէեւ Հայու արիւն ալ կը հոսի հոն։ Կամ թէ Ցաթարոնեան Սպանիոյ մէ՞ջ կը գտնուի թէ Փորթուկալի, թէեւ հոն ալ Հայեր փնտռուեցան ի խնդիր ընկերնային [illegible]րդապետութեան։ Մեծ զրկա՞նք մը պիտի ըլլայ անգիտանալը թէ Ճափոնի հրաբխային կղզիները ո՞ւր կը գտնուին, ուրկէ Ու. Սարոյեանը հազիւ կրցաւ ազատիլ ծանրապէս վիրաւորուելէ վերջ։ Որքա՞ն հետաքրքրական պիտի ըլլար սորվիլ թէ Ղրիմի Թաթարներու բուն հայրենիքը, նոր տեղափոխուած սիպերական տափաստանն՞րն են թէ Հայաստանի կողը խրուած դաշտոյնին Նախիջեւանի վրայ է։

Ինծի թուեցաւ, եւ ես այնպէս հետեւցուցի որ Յակոբիկը, անմիտ տղան այնպէս բերնէն թռցուց, պարզ մանկական քմահաճոյք, «Աշխարհագրութեան դասը չատ կը սիրեմ»։

— Բայց ինչո՞ւ մասնաւորապէս չատ կը սիրես այդ դասը, չուշացայ հարցնել իրեն։

— Պարոն, Գուրգէնը մեծ հայրիկ ունի եւ երջանիկ է, իսկ իմ մեծ հայրիկս ու մեծ մայրիկս սպաննուած են Թուրքերէն, այնպէս ըսաւ հայրիկս։

Ու գլխիկոր, սրտաբեկ լռե՛ց։

Կը զգայի որ տղեկը իր մտքի թելը կը կորսնցնէ, չէի հասկնար թէ ինչ կապ կար այդ դասին եւ իր մեծերու սպանութեան մէջ։ Մեղադրելով իր ծնողքը այս մտքի երեւութական խաթարման համար՝

— Լաւ, լաւ, ընդմիջեցի տղեկը յուսախաբ, ցաւելով իր ոստոստուն մտքին վրայ. է՛յ, ի՞նչ գործ պիտի ընես երբ մեծնաս։

— Օդանաւորդ պարոն... եւ աշխարհագրութիւն կը սորվիմ որպէսզի անսխալ ռմբակոծեմ հոն ուր մեծ հայրերս սպաննուած են...

Կ՚ամչնամ, կը պզտիկնամ, կը ցաւիմ սխալ դատողութեանս վրայ, ու Յակոբիկները երեւակայութեանս մէջ կը դառնան մէկ մէկ օդաչու հսկաներ, Ապրիլեան սերունդի արժանի ժառանգորդներ որոնք գիտեն թէ ի՞նչ կը սորվին եւ ինչու...։

Ո՞վ ըսաւ թէ այս տեսակ սերունդ մը պիտի կորսուի։ Սորվեցէք, երջանիկ տղաք, սորվեցէք, մեր մանկութիւնը չունեցաւ այդ պատեհութիւնը, եւ դուք գիտէք թէ ինչո՞ւ կը սորվիք...

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, չարահիւսեց՝ Կ. Սասունի։ Համանուն դիւցազնավէպին չորս ճիւղերը՝ նոր մշակումով։ 400 մեծադիր էջ ընտիր տըպագրութեամբ։ Պէյրութ, 1947։ Գին մէկ անգլ. ոսկի։ Հասցէ.— G. Sassouni, 119 rue Salim Bostany 119, Beyrouth (Liban)։

Եղեռնի յուշեր

Գարո՞ւն է եկեր... Բայց ի՞նչ չուտ անցեր... Ան ալ չատ տեսեր ու կարծես զզջացած ետ, ետ է դարձեր....։

Ինչպէս մեր կեանքի անիւն յաճախ կանգ կ՚առնէ յանկարծ ու յառաջ երթալու տեղ, ետ, ետ կը դառնայ...

Ցուրտ հով մը դուրսը սուտ խենդ ձեւացած կը սուլէ, կը մռնչէ ալ, ձախ չնայած եւ կ՚ալէ, կը սրբէ հողն ու փոշին գետինին, մինչեւ մեր թուխերիկին ծուխն ալ խաղցնելով իր հետ միասին։ Զով է Նորէն, ամէն մարդ պառկած։ Դուռս կը գոցեմ ամուր մը, այնպէս որ ոչ ոք չմտնէ։ Նորէն ցիշեր է, հսկումի գիշեր...

Ապրիլի մէ՞ջն ենք եւ վաղը Տասնեւմէկ — քսանչո՞րս...

Մահազդի մը պէս մռայլ ու դաժան, դէմս է ան հիմակ այդ մեծ թուականը...

Քունը փախաւ ալ, աչքերէս քնատ...

Բայց ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ ես այդ օրն մոռցած ըլլամ այս անգամ... Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ չյիշեմ ու անցնիմ...

Թող թո՛ւքն ու մո՛ւրն ըլլայ բաժին. իմ եւ անոնց որ չեն գար ծունր դնել միայն պահ մը, մեր նահատակաց յիշատակին...

Ու խունկի տեղ կամ աղօթքի կարդան անէ՛ծք, անէ՛ծք ու նզովքներ, չա՛նթ ու կրա՛կ տեղացնելով թշնամւոյն եւ բոլոր գլխին անոնց, որ թոյլ տուին այդ ոճրին ու դիտեցին, դիտեցին ու ներեցին....։

Ամէն տարի երբ Ապրիլն սկսի, մեր սրտերէն ալ բան մը կը մեռնի, ու կուրծքերէն կարծես բան մը կը թռի, կ՚երթայ, ան հեւք մըն է վառ ու խոր հառաչ, որ կ՚իջնէ, կ՚ելնէ մեր զայրոյթին հետ համընթաց, կարծես միայն այդ օրին պահուած մինչդեռ տարուան ամէն մէկ օր չելլեր միտքէն այդ զուլումի, ցաւի սեւ օր...

Բայց լռութեամբ կ՚անցնինք կ՚երթանք ու կուլ կուտանք ու մենք մեզի կը փախանք ...

Քսանըրդ դարէն աւելի է ըրինք ինչ որ պէտք էր աղաղակեցինք, դռներ զարկինք ամուր, ամուր, դռներն պղինձէ, կրանիթէ, ըլլայ բարին Աստծու կամ մարդոց անգամ...

Բայց ձայն տուող չեղաւ...

Մենք մնացինք մենք մեզի... Արցունք չունինք ալ մեր աչքերուն, բայց կը մնանք հաստատ, սպաս ապրելու տենչովը մեր սեւ հողերուն վրայ, մեր պայծառ երկնքի ու արեւի տակ որ ժառանգ է մեր նախնեաց ձարիւնով մկրտուած... ՄԷՆ-ՍԷ

Ամերիկա եւ Մօտաւոր Արեւելք

Հէնրի Ուոլըս, Մ. Նահանգներու նախկին փոխ նախագահը, Փարիզէն մեկնելէ առաջ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Ֆիկառօ»ի թղթակցին.

— «Անհրաժեշտ է որ Մ. Նահանգները իրենց ազդեցութիւնն ի գործ դնեն Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, ապահովութիւն ներշնչելու համար Ռուսիոյ եւ ոչ թէ սպառնալու անոր: Թող բարձրացնեն այդ ժողովուրդներուն կենցաղի մակարդակը, փոխանակ վախ պատճառելու անոնց: Ես չեմ առաջարկեր որ Մ. Նահանգները քաշուին այդ հողերէն, այլ ընդհակառակն կ'ուզեմ ո բանոնց նպատակները տնտեսական ըլլան եւ ոչ թէ զինուորական: Օրինակ, ես կ'ուզեմ որ քարիւղի հարստութիւնները զարգանան մեր մասնագէտներուն միջոցաւ, բայց աշխարհի ազգերուն տրամադրութեան տակ դրուին հաւասար սակագնով, առանց խտրութեան»:

Նախկին նախարարը յետոյ կրկնեց իր միւս տեսակէտները, աշխարհի խաղաղութեան մասին եւ ըսաւ թէ այսուհետեւ պայքարը պիտի շարունակէ իր երկրին մէջ:

Կարմիր ծրագիր մը

ազգ. պաշտպանութեան մասին

Պ. Ֆրանսուա Պիյու, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, անցի օր ճառ մը խօսեցաւ Իսսի լէ Մուլինոյի մէջ, նախկին արձակազէններու (F. T. P. F.) համագումարին մէջ եւ այս առթիւ պարզեց ազգ. պաշտպանութեան ծրագիր մը որ դուռ բացած է բուռն քննադատութեանց: Աջերը փըրփրած են, իսկ չափաւորները կը գոհանան հեգնելով: «Ֆիկառօ» գիտել կուտայ թէ «ազգային պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը Պ. Պիյուի յանձնել՝ վտանգ մըն է զոր պէտք է մատնանշել կարելի եղածին չափ շուտ»:

Համայնավար նախարարին ծրագիրն է ազգ. պաշտպանութիւնը կազմակերպել ոչ թէ զինուորական բանակներով, այլ ապահովութեան ուժերով, աշխատանոցի, գործարանի, գիւղի, թաղի հիման վրայ: Այս ուժերուն մաս պիտի կազմեն այն երիտասարդները որ իրենց զինուորական պատրաստութիւնը կը կատարեն նոյն շրջանակին մէջ, անոնք որ ենթակայ են զինուորական պարտաւորութեանց, բոլոր տրամադրելիները եւ կամաւորները: Այս կերպով ժողովուրդը անմիջապէս ի վիճակի պիտի ըլլայ գործելու օդանաւերով փոխադրուած զօրախումբերու դէմ, պիտի կրնայ հրոսակային կռիւներ մղել թշնամի բանակի թիկունքին վրայ, եթէ երկրին մէկ մասը կամ ամբողջութիւնը գրաւման տակ իյնայ: Ամէն բան մեզ կ'առաջնորդէ զինեալ ազգի գաղափարին: Անոնք որ կը խուսափին, վախնալով ժողովուրդէն, մերժելով միջոցներ ճարել անոր պաշտպանելու իր անձը, տունը, կեանքը, պիտի շարունակեն գործել հայրենիքի շահերուն դէմ վաղն ալ, ինչպէս երէկ»:

Ուրեմն ամէն Ֆրանսացի հրացան մը պիտի ունենայ, գիտել կուտայ աջակողմեան թերթ մը, ծաղրելով այս ծրագիրը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշած է լուծել նաեւ այն աջակողմեան (արքայական) հրոսախումբերը որ կը գործեն Պելոպոնէսի շրջանին մէջ, սպանութիւններ եւ աւարառութիւններ կատարելով: Այս գործողութիւնը գլուխ հանելու համար, 6000 հոգի եւս պիտի աւելցնեն ոստիկանդինուորներու թիւին վրայ որ այժմ 35.000 է:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հրեայ ահաբեկիչները ոստիկանի հագուստ հագնելով եւ թղթատարական կառք մը գողնալով, յաջողեցան պայթեցնել ոստիկանական գրասենեակ մը, Թէլ Ավիվի մէջ: Սպաննուեցան չորս անգլիացի ոստիկաններ, վիրաւորուեցան վեց հոգի:

ՀԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊԸ մեղմացած է երկու օրէ ի վեր, շնորհիւ ձեռք առնուած միջոցներու: Ջերմեհաս իշխանութեան հաւաստիքներուն համաձայն, բոլոր փոխադրութիւնները ալիւր պիտի ստանան սովորականին պէս:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Պ. Էթլի պաշտպանելով Չըրչիլի մեղադրանքներուն, խստօրէն քննադատեց նախկին վարչապետը իբրեւ «տգէտ» եւ հերքեց անոր ողբուկոծը թէ բրիտանական կայսրութիւնը կը կործանի ընկերվարականներուն ձեռքով:

ՌԸՆՈՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ մէջ 2000 բանուորներ գործադուլ հռչակեցին, հակառակ Աշխատանքի Դաշնակցութեան խրատներուն:

500 ԿՐԱՄ յաւելուածական շաքար պիտի բաժնուի յունիսին, ամենուր բոլորին: Եթէ հունձքը յաջող ըլլայ, 500 կրամ եւս պիտի բաժնուի օգոստոսին կամ Սեպտեմբերին:

1.400.000 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ԱՆՕԹԻ ԵՆ Ռումանիոյ մէջ, առանց հաշուելու չափահասները, ինչպէս կը հաղորդէ մանուկներու օգնութեան Ֆրանսական կոմիտէէն, որ հանգանակութիւն մը բացած է Փարիզի մէջ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 651 ըմբոստներ սպաննուած են ապրիլին, 498 հոգի ալ գերի բռնուած: Բանակին կորուստն է 31 սպաննուած, վիրաւոր, համաձայն պաշտօնական զեկոյցին:

80

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

St. Loupի «Սիամանթօ» խումբ այս երկուշաբթի:
Bd. Oddoի «Յովհաննէս» խումբ այս երեքշաբթի:
Beaumontի «Քրիստափոր» խումբ այս ուրբաթ, 2 Մայիս:
Gardanneի «Վարանդեան» խումբ, այս ուրբաթ, 2 Մայիս:
Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբ, հինգշաբթի 8 Մայիս: (Aixի խումբի դասախօսութեան օրը կը յայտարարենք յառաջիկային): Սոյն դասախօսութիւններուն կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի տիկիններէ, սանուհիները, իրենց ընկերները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրները:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

Մարսէյլի մէջ

Մեծ պատրաստութեամբ եւ Մարսէյլի ու շրջականներու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ: ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԳԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 3ԻՆ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Պրէպան Մարսէյլեզի սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտրուած բաժին, մասնակցութեամբ ՇԱՆԹ թատերախումբին: Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սամուէլ եւ Պարսամեան գրատուները, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Ս. Շամոնէն Սարգիս Քէշապեան կը փնտռէ եղբայրը եւ քոյրերը (մեծի Թերմէցի) որ 1915—16ին Մալաթիոյ որբանոցին հետ դէպի Խարբերդ փոխադրուելէ վերջ, նոյն որբանոցին հետ միասին մեկնած են: Տեղեկութիւն տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Ի ՆՊԱՍՏ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՖՈՆՏԻՆ, Հովանաւորութեամբ կաշիի եւ կօշիկի հայ գործատէրերու, նախագահութեամբ Պ. Ս. Տէօֆմէճեանի, 3 Մայիս շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Chalet Edouardի գոյգ սրահներուն մէջ, 33, rue Manin, métro Buttes - Chaumont ou Bolivar: Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հաճելի անակնկալներ: Ընտիր նուագախումբ, ղեկավարութեամբ Պ. Միշել Սահակեանի: Ճոխ պիւֆէ, օղի եւ վոտքա:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Հ. Ա. Ը. Միութեան, Բարեգործականին, Նախկին Ռազմիկներուն, Հայկական Ռէզիստանսին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն եւ բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագրով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին, հիմնադիր ԳԱՌՆԻԿ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան առթիւ:

(Կեդր.)

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ անփոխարինելի թերթ մըն է, չկայ բաժանորդ մը որ օգտուած չըլլայ անկէ ձեւով,— ընթերցումը՝ հիւրահամեղի, դիւրըմբռնելի եւ հաճելի, բովանդակութիւնը գործնական եւ օգտակար, ոչ չափ գիտական, նոյնքան գրական, վերջապէս փնտռուած թերթ մը, զոր բաժանորդը կրնայ կարդալ եւ յետոյ ծախել եռապատիկ սուղ:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կը սպառի, ամիսը հրատարակուած: Թուղթի պակասը եւ այլ պայմաններ կը ստիպեն մեզ առայժմ չաւելցնել տպագրուած թիւերը: Ուրեմն ամէն նոր բաժանորդ կ'արձանագրենք այն ամիսէն սկսեալ, երբ կը բաժանորդագրուի,— հին թիւերը չենք կրնար հայթայթել:

Խմբագիր-տնօրէն Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

17, Rue Damesme, PARIS (13):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ: Պատկերազարդ:

Տարեկան բաժնեգին 240 ֆրանք: Ձեռքէ հատը 20 ֆրանք: Հասցէ.— Բալուեան գրատուն, 4 rue Richer, Paris:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱՎԻԼԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպուած Շավիլի եւ շրջանի սկաուտներու եւ գայլիկներու կողմէ, ի նպաստ իրենց մասնակցութեան միջազգային ճամբարին: Կիրակի, 11 Մայիս ժամը 15ին Շավիլի Salle des Fêtesի մէջ (rue Stalingrad): Սկաուտական ճոխ յայտագիր, թատերական ներկայացում:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան միութեւոր արարողութիւն պիտի կատարուի Երեքշաբթի առաւօտ, 29 ապրիլ, ժամը 10.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԹԷՀՐԱՆ, Թղթակից.— Ստացուած է «Անհատի ազատութիւնը»: Ցարմար առիթով մը:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, 3 ամս. 300, Ֆր., Արտա. 10 Տոլ.

Mardi 29 AVRIL 1947 Երեքշաբթի 29 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5022–Նոր շրջան թիւ 631 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ձեզի համար կ՚ըսեն թէ վերացական հայրենիք մը կ՚երազէք, անտեսելով իրականը, այն որ կը կոչուի Խ. Հայաստան։

— Պատմութիւնը կը վկայէ թէ այդ միեւնոյն մարդիկն էին որ կը ծաղրէին «ափ մը Երեւանը», երբ Դաշնակցութիւնը կորիզ, խարիսխ, մեկնակէտ կամ յենակէտ կը հռչակէր քառօրեայ ծնած Հանրապետութիւնը։

— Կը թուի թէ դերերը փոխուած են այսօր։ Եւ դուք ուրիշ ծրագիրներ կ՚որոճաք։

— Ընդհակառակն, Դաշնակցութիւնը այսօր ալ նոյն ճշմարտութիւնը կը յայտարարէ բարձրաձայն։ Միւսներն են որ դարձի եկած են, որովհետեւ Հանրապետական իշխանութեան յաջորդեց ամբողջ վետականը։

— Եւ նոր իշխանութեան օրով մեր հայրենիքը դարձաւ իրական Հայաստան, բնակչութեամբ թէ մշակոյթով։

— Այս հարեւանցի տեղեկութիւններն են որ յաճախ դուռ կը բանան ամուլ վիճաբանութեանց։ Հայաստանը աշխարհագրութեամբ, ազգագրութեամբ, համրանքով Հայոց դարձաւ Դաշնակցութեան միջոցաւ։ Հայերը եւ Թուրքերը գրեթէ հաւասար էին Երեւանի նահանգին մէջ։ Իշխանութիւնը նորեկներուն փոխանցուած ատեն, Թուրքերու թիւը 90.000ը չէր անցներ։ Կրնաք պրպտել բուն իսկ խորհրդային հրատարակութիւնները, համոզուելու համար։

— Նորեկները աւելի խտացուցին բնակչութիւնը, ներգաղթ կազմակերպելով պարբերաբար։

— Մի՛ ընդմիջէք։ Դաշնակցութիւնն էր որ սորվեցուց թէ հայրենիքը միայն վերացական պատկեր, վարդապետութիւն կամ «Տեսիլք» չէ, այլ հող եւ ջուր, օդ եւ դաշտ։ Եւ մանաւանդ բովանդակութիւն,— ժողովուրդ։ Այո՛, երկրին բնակչութիւնը բազմապատկուեցաւ պարբերական ներգաղթներով։ Բայց, ի՞նչ աւելցաւ երբեւ հողային տարածութիւն։ Կովկասի մէջ իսկ Հայաստանը մինչեւ այսօր ալ զրկուած կը մնայ իր բնական սահմաններէն։

— Անհամբեր մի՛ ըլլաք, ժամանակի խնդիր է։ Կարսն ալ պիտի առնեն, միւս նահանգներն ալ։

— Ահա քանի տարի է որ մենք անսահման վարկ բացած ենք, սպասելով այդ օրուան։ Դժբախտաբար ոչ Մոսկուան, ոչ ալ Երեւանը պաշտօնապէս ժողովի դրած են այդ հարցը, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն։ Անցեալ տարուան հրապարակային եւ լրագրական աղմուկն ալ մարեցաւ։ Ընդհակառակն, Մոսկուայի թերթերը կը ջանան փարատել Թուրքիոյ կասկածները, ինչպէս տեսանք Թրումընի ճառին առթիւ։

— Դիւանագիտական խաղեր են, Մոսկուան ուշ–կանուխ պիտի արժեցնէ իր եւ մեր պահանջները։ Կը բաւէ որ տարբեր քաղաքականութիւն չփորձենք։

— Միշտ կանխակալ կարծիքներ։ Ո՞վ տարբեր բան պահանջած է մինչեւ այսօր։ Դաշնակցութեան ոխերիմ հակառակորդներն անգամ ոչ միայն Սեվրի դաշնագիր եւ Ուիլսընեան սահմաններ կը հոլովեն, այլեւ ամէն դուռ կը զարնեն, ելք մը գտնելու համար։ Բոլորն ալ կ՚ընդունին թէ մեր խնդիրը չի կրնար լուծուիլ առանց Զօրս Մեծերու փոխադարձ վստահութեան եւ համաձայնութեան։ Ահա նորէն կը պատրաստուին դիմել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, ինչպէս Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, երբ առաջին անգամ Դաշնակցութեան հովանաւորած Ցանձնախումբն էր որ յուշագիր մը ներկայացուց (1945 Մայիս 7)։

— Եւ միշտ ալ կը մեղադրեն թէ անջատ քաղաքականութիւն կը վարէք, թէ ապաւինած էք Անգլեւսաքսոններուն, թէ հակառակ էք մեր հողային պահանջներուն եւ ներգաղթին...

— Սուտով սուտ։ Գարգայէս տխտաբանական երեւոյթ մը որուն դարմանը դժբախտաբար մեր ձեռքը չէ։ Ամէնէն ճակատագրական օրերուն ալ, պիտի գտնուին մարդիկ եւ խմբակցութիւններ, խաչակրութիւն սարքելու համար Դաշնակցութեան եւ ուրիշ կենդանի ուժերու դէմ։ Առանց անդրադառնալու որ, ամէնէն առաջ թշնամին կ՚ուրախացնեն։ Այդպէս եղաւ 1914—1915ին ալ։ Իսկ թշնամին բոլորը միասին առաջնորդեց նոյն սպանդանոցը...

Շ.

ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

1915 Ապրիլ 11/24ի առաջին կալանաւորներէն։

Զարտչար սպաննուած ախոռի ճամբուն վրայ

(Թիւնէյ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

Հետզհետէ կը ծաղկի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին օրկանը, «Հայաստան»։ (Հայերէն եւ Ֆրանսերէն)։

Դեռ երկու թիւ է լոյս տեսած, եւ վարչութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ երկրորդ թիւն ալ (ապրիլ) տարածուեցաւ նոյն դիւրութեամբ ինչպէս առաջինը։

Անշուշտ այդպէս պիտի ըլլար։ «Հայաստան»ը ուղղակի կապ ունի երիտասարդութեան հետ։ Երիտասարդութեան շունչն է որ կը սարսռայ անոր էջերուն մէջ, նոյնիսկ տարէց անուններու տակ։

Եւ յետոյ, շինարար է ոգին։

Խմբագրութիւնը որոշած է տեղ չտալ որեւէ գրութեան որ կրնայ միտք պղտորել։ Ան պիտի արհամարհէ բոլոր ամսեղուկ ակնարկները, հայերէն գրուած ըլլան թէ ֆրանսերէն։

Թող ուրիշները վայելեն սուրը, խեղաթիւրելու, մրոտելու մարմաջը։ Սերունդ սերունդի դէմ հանելու «փառքը»։

Անոնք որ «Հայաստան» կը կարդան, ամէն բանէ առաջ պիտի սորվին զանազանել ծուռն ու շիտակը, կեղծն ու հարազատը։

«Հայաստան»ը միեւնոյն ատեն անկաստան մըն է, ուր պիտի կրնան ոչ միայն պաշար ամբարել, հայերէն թէ ֆրանսերէն, այլեւ մշակել իրենց գրական կարողութիւնները։

Աղբիւր խանդավառութեան եւ աշխատանքի, հայրենասիրութեան եւ մշակոյթի։

ՎԱՀԷ

ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԽԵԼՔԻ ԵԿԱՒ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ՚իմանանք թէ պատր. տեղապահը, Գէորգ արք. Արսլանեան «ստիպուեցաւ գլուխ ծռել հանրային կարծիքին առջեւ» եւ հրաժարիլ Նարոյեան պատրիարքի կտակին առթիւ բացած դատերէն (Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան դէմ)։ Այս առթիւ իբաւարար նշանակուած է Գ. Վահրամ Կեսարեան, փոխադարձ հաւանութեամբ։

ՌՈՒՐԻ ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐԸ գերմանական վարչութեան պիտի յանձնուին Մայիս 1էն սկսեալ։ Անգլիացիները, որոնք երկու տարիէ ի վեր կը շահագործէին այս հանքերը, պիտի պահեն իրենց վերին հսկողութիւնը։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԷՋ ՍՈՎ ծագած ըլլալով, Ֆրանս. կառավարութիւնը 100 միլիոն ֆրանք տրամադրեց։ Եգիպտոսի թագաւորն ալ 4000 ոսկի (երկու միլիոն ֆրանք) նուիրեց, միեւնոյն ատեն հանգանակութիւն մը բանալով։ Սովի մատնուած է նաեւ ափրիկեան Տրիպոլիսը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ելմտացոյցին առթիւ պատրաստուած տեղեկագրի մը համաձայն, ժողովուրդին 80 առ հարիւրը կարդալ – գրել չի գիտեր, իսկ առողջական վիճակը այնքան գէշ է որ, համալսարանի ուսանողներուն 90 առ հարիւրը անյարմար են զինուորական ծառայութեան։ Մարդ գլուխ տարեկան եկամուտն է 12 ոսկի, այսինքն իբր 6000 ֆրանք (անշուշտ հասարակ մահկանացուներուն համար)։ Ապրուստի ներկայ միջին թիւը, 42 ոսկի (21.000 ֆրանք) անբաւական է մէկ մարդու համար։ Տեղեկագիրը իբրեւ դարման կ՚առաջարկէ աւելի արդար բաշխում հողերու եւ զարգացում ճարտարագործութեան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՇԱՆԱԽՕՍՔԵՐԸ ՄԱՅԻՍ 1Ի ԱՌԹԻՒ

Մայիս 1ի աշխատաւորական տօնին առթիւ, Խ. Միութեան համայնավար կեդր. կոմիտէն հետեւեալ նշանախօսքերը արձակեց։—

Միջազգային ճակատ, յանուն խաղաղութեան եւ ժողովրդապետութեան.— Աշխատաւորներ բոլոր երկիրներու, պայքարեցէք տեւական խաղաղութեան մը համար, պատերազմի բոլոր դրդիչներուն դէմ։ Զաղկեցէք աշխարհակալներու յարձակողական ծրագիրները։ Պատռեցէք նոր պատերազմներու դրդիչներուն դիմակները, հսկեցէք խաղաղութեան դատին վրայ։— Չկայ ժողովրդապետութիւն առանց ֆաշականութեան դէմ ուղղուած պայքարի։ Անկցի՛ն կեղծ ժողովրդավարները որոնք իրենց աջակցութիւնը կ՚ընծայեն ֆաշականներուն։ Կեցցէ՛ ժողովրդապետութեան կատարեալ յաղթանակը ֆաշականներուն եւ անոնց պաշտպաններուն վրայ։ Կեցցե՛ն ֆաշական լուծէն փրկուած ժողովուրդները որոնք հաստատապէս մտած են ժողովրդավար յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ։

Ներքին ճակատ, յանուն Խ. Միութեան ապահովութեան.— Խորհրդային ռազմիկներ, աչալուրջ պաշտպանեցէք մեր երկրին շահած խաղաղութիւնը եւ շինարար աշխատանքը։ Ռազմիկներ Խ. Միութեան ցամաքային, օդային եւ ծովային ուժերու, անընդհատ կատարելագործեցէք ձեր գիտելիքները։— Խորհրդային բանուորներ, գիւղացիներ եւ մտաւորականներ, պայքարեցէք գլուխ հանելու համար յետպատերազմեան հնգամեայ ծրագիրը, զարկ տալու ազգային տնտեսութեան, տեւականօրէն բարւոքելու խորհրդային ժողովուրդներուն նիւթական եւ մշակութային պայմանները։ Կեցցէ՛ Խ. Միութիւնը, հաստատուն ամրոցը խաղաղութեան եւ ապահովութեան, ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան։ — Բանուորներ եւ բանուորուհիներ, ճարտարագէտներ եւ արհեստագէտներ, վարժուեցէք արտադրութեան ամէնէն արդիական մեթոտներուն։ Անդադար աւելցուցէք աշխատանքի արտադրանքը։

Յայտարարութեան այն մասը որ ուղղուած է երիտասարդներուն եւ ուսանողներուն կը վերջանայ հետեւեալ խօսքերով.— Լէնինի եւ Ստալինի դրօշին տակ, յառա՜ջ դէպ ի նոր յաջողութիւններ ի շահ խորհրդային հայրենիքի, դէպի համայնավարութեան կատարեալ յաղթանակը մեր երկրին մէջ։

Հատուած մըն ալ մասնաւորապէս կ՚ողջունէ «Միւս եղբայրական ժողովուրդներու անյեղլի բարեկամութիւնը»։ Ուրիշ հատուած մը.— «Կեցցե՛ն խորհրդային սահմանապահները որոնք արթնութեամբ կը պաշտպանեն մեր հայրենիքին հողը»։

★ Մայիս 1ը հանդիսաւորապէս պիտի տօնուի նաեւ Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս ամէն տարի։ Այս առթիւ աւանդական թափորը պիտի կազմուի Ռէփիւպլիքի հրապարակէն Քոնքորտ, ուր վերջին ճառը պիտի խօսի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Մորիս Թորէզ (փոխ վարչապետ)։

Զօրսերու ժողովին փակումէն վերջ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ տեսութիւններ հրատարակել Զօրս Մեծերու խորհրդաժողովին ձախողման մասին։ Անգլեւսաքսոն թերթերը կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ դժուարութիւնները հարթել մինչեւ յաջորդ խորհրդաժողովը, որ պիտի գումարուի Նոյեմբերին, Լոնտոնի մէջ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մոսկուա պիտի չպաշտպանէ Եուկոսլաւիոյ հողային պահանջները Աւստրիոյ դէմ, եթէ միւս Դաշնակիցները զիջումներ կատարեն գերմանական ատացուածքներու մասին։ Գերմանական հարցին կարգադրութիւնը աւելի դժուար կ՚երեւայ, որովհետեւ հիմնական տարբերութիւններ կան Խ. Միութեան եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ։ Մոսկուա կ՚ուզէ հատուցումներ ստանալ Գերմանիոյ ընթացիկ արտադրութիւններէն, այդ երկրին տնտեսական միացումէն եւ քաղաքական կազմակերպութենէն առաջ, իսկ արեւմտեան Դաշնակիցները կ՚ուզեն կարգադրել տնտեսական միացումը եւ քաղաքական կազմակերպութիւնը, զիջումներէ եւ հատուցումներէ առաջ։ Իրազեկներու կարծիքով, երկար եւ յամառ պայքար մը պիտի մղուի Լոնտոնի մէջ, Աւստրիոյ դաշնագրի մասին, իսկ բուն գերմանական հարցը պիտի կարգադրուի ուրիշ ժողովի մը մէջ։

★ Նախագահ Թրումըն ողջունելով զօր. Մարշըլի վերադարձը, ջերմապէս շնորհաւորեց անոր աշխատանքը Մոսկուայի խորհրդաժողովին մէջ։ Զօրավարը (արտաքին Նախարար), որ մանրամասն տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ, յայտարարեց թէ ամերիկեան պատուիրակութիւնը իր կարելին փորձեց ոչ միայն Մ. Նահանգներուն, այլեւ ամբողջ աշխարհի համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՐՏԱՆՔ ՊԱՏԱՆԻՆ

Առաւօտ մը, երբ՝ բարեպաշտները եկեղեցի, իսկ արհեստաւորները եւ առեւտրականները շուկայ կ'երթային, խորհրդաւոր շշուկ մը հրջան կ'ընէր բերնէ բերան.

— Տհէրցի Դաւօն դաւաճան դարձած է, մեր զէնքերն ու յեղափոխականները կը մատնէ...

Ոչ ոք կը հաւատար թէ տարիներ շարունակ յեղափոխական գործին ծառայող եւ ծանր զոհաբերութեանց ենթարկուած Դաւօն մէկ օրէն միւսը կրնայ մատնիչ դառնալ եւ իր կուսակցութեան ու ժողովուրդին պատկանող զէնքերը, իր նախկին ընկերներն ու ազգականները մատնել:

Ժողովրդական առածը կ'ըսէ «երբ լուրը գէշ է, շուտով կ'իրականանայ»:

«Արիւն կը հոտի», փսփսացին մամիկները: Երիտասարդներէն շատեր շուկայ չգացին: Գացողներն ալ ահ ու դողով՝ օրն իրիկուն ըրին:

Առաջին իսկ օրը խուզարկուած էր հեռաւոր Սառնապատի Ս. Գրիգորի վանքը, եւ տասնեակ հազարաւոր փամփուշտները գրաւուած էին: Խուզարկութիւններ կատարուած էին նաեւ Այգեստանի զանազան թաղերու մէջ եւ մեր զէնքի թաքստոցները բացուելով բաւական թիւով հրացաններ, ատրճանակներ, դաշոյններ եւայլն բռնուած էին:

Հետզհետէ սահմռկեցուցիչ լուրեր կը հասնէին: Թուրքերը գրգռուած էին, կը հայհոյէին, կը սպառնային: Կոտորածի, ջարդի մղձաւանջը կը ճնշէր մեր վրայ:

Դաւաճանը թաղէ թաղ, տունէ տուն կը պտտէր թուրք հեծեալ զինուորներու պաշտպանութեամբ, կը մատնանշէր թաքստոցները, որոնց մէկ մասը արդէն իր իսկ ձեռքով պահուած էր:

Խուզարկուած տուներու այր մարդիկ կը ձերբակալուէին, կը խոշտանգուէին եւ բանտ կ'առաջնորդուէին: Ընտանիքի մնացած անդամները, սուգ ու շիւանի ենթարկուած էին:

Մեր թաղի նոր սերնդականներս հաւաքուած մեր դէպի փողոց նայող սենեակը, դրսի անցուդարձը կը դիտէինք ու կը զարմանայինք որ իրարու մարմիններ եւ անձեր անտարբեր կը մնան: Կը վիճէինք, կը դատէինք, կը դատապարտէինք:

Լսած էինք որ՝ դաւաճանը թաշկինակով մէկ աչքը կապած կը պտտի, զինուած է եւ ձիաւոր: Այդ իսկ պատճառով, մեր փողոցէն անցնող թուրք ասկեար մը մեր ուշադրութիւնը գրաւեց:

Փողոց իջանք, հետեւեցանք, բայց ան չէր: Զեմ գիտեր թէ ինչ պիտի ընէինք, եթէ նոյնիսկ ան ըլլար:

Կէսօրէն ետք, մեր այգիի դռնէն ներս մտան Պուլղարացի Գրիգոր, Քոթոթ Պօղոս եւ ուրիշ երիտասարդ մը, մօսիններով, տասնոցներով եւ ձեռնառումբերով: Անոնք տեղաւորուեցան փողոցի վրայ նայող մեր պատուհաններուն մէջ եւ մեզ պատուիրեցին փողոց իջնել: Քալել՝ դէպի Արաբուց հրապարակ տանող ճամբան:

— Եթէ հեռուէն թուրք ձիաւոր զինուորներու խումբ մը տեսնէք որ դէպի այս կողմը կուգայ, լուր բերէք մեզի, պատուիրեց Պուլկարացի Գրիգորը:

Մեծ յանձնառութիւն մը ստանձնողի մը գոհունակութեամբ ցատկեցինք սանդուղներէն եւ իրարմէ հեռու կը քալէինք, խնդրէն անտեղեակ, անփոյթ երեւոյթներով:

Արեւմուտին, պարզուեցաւ որ՝ դաւաճանը ուրիշ ճամբով վերադարձած է թրքական իր նոր բնակարանը:

Խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւնները կը շարունակուէին: Գիշերները՝ հայկական այն թաղերը որոնք կից էին թրքական թաղերուն՝ իրական դժոխք կը դառնային: Բացի ոստիկան-պահակազօրքերէ, զինուած թուրքերու խումբեր ալ կը հրջէին, տեսակ մը խորհրդաւորութիւն տալով իրենց շրջագայութեանց:

Մեր գիւղացի եւ թաղին ոստիկանապետ «Փօլիս Ապօն» (Իպօն) Արաբուց ոստիկանատան մէջ կը լուսցնէր: Նալպանտեան, Զալըղի փողոցներու եւ «Սահակ պէյի փոս» կոչուած շրջաններու մէջ յաճախակի դարձած էին Թօփալ Ակեահի, Բաշիտ էֆէնտիի եւ Զէրքէզ Ահմէտ էֆէնտիի այցելութիւնները: Իսկ ընդհանուր Այգեստանի համար կատարեալ պատուհաս դարձած էր հանրածանօթ, կտրծեմ «Սէր քօմիսէր» տխրահռչակ Ակեահը, որուն անունը եւ անձը ծանօթ էր բոլոր Այգեստանցիներուն:

Անքուն պահակներ էինք բոլորս, մեծով ու պզտիկով: Հեռաւոր թաղէն շան հաչոց մը, արշալոյսի կամ հրացանի գնդակի պայթիւն մը, ձիաւորներու քառասմբակարշաւին ձայնը կամ մարդկային գոռոցոց մը եւ աղմուկ մը, բաւական էին վտանգուած թաղերու Հայերուն սիրտերը դող հանելու համար:

Մութ սենեակներու մէջ, պատուհաններու վարագոյրներուն ետեւը կծկտած կըսպասէինք, դուրսը, փողոցը լրտեսելով:

Օրեր կ'անցնէին, խուզարկութիւն ու ձերբակալութիւնները կը շարունակուէին: Վանի շուկան կէս գոց էր, կէս բաց: Մթնոլորտը ելեկտրականացած:

(Մնացեալը յաջորդով) Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

Գէորգ Չաւուշ

Այս տարի Մայիս 25ին կը լրանայ երախտաշատ Գէորգ Չաւուշի նահատակութեան 40երորդ տարին: Փարիզի Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը պատրաստուի հանդիսաւորապէս տօնել մեծ հայրենասէրին յիշատակը: Մինչ այդ, պիտի փորձեմ քանի մը գիծեր ներկայացնել Գէորգի կեանքէն:

Պատմութիւն եւ առասպել, հերոս ու նահատակ չունեցող ազգերը չեն ապրած ու չեն ալ ապրիր: Առասպելական հերոս էր Գէորգը, իսկ եւ իսկ Սասունցի Դաւիթը մեր դարուն: Ծնած էր Սասնոյ Բսանաց գաւառի Մըտինք գիւղը, 1872ին: Աչքերը բացած բռնութեան ու աւերակներու մէջ, ներշնչուած իր փառաւոր պապերու պատմութենէն եւ մկրտուած արեան ու արցունքի հեղեղէն, հաղորդուած Առաքելոց վանքի սրբազան մասունքէն, Գէորգ թեւ առաւ Ծովասարի ու Ֆոֆու քարի վրայ ճախրող արծիւներէն ու կրկէս նետուեցաւ հայկական ասպարէզին: Տակաւին 14 տարեկան, երբ կ'աշակերտէր Առաքելոց վանքի մէջ, քիւրտ աւազակներու ջոլիրին դէմ յարձակում կը կազմակերպէր պաշտպանելու համար վանքին ինչքերն ու սրբութիւնները:

Պատանի Գէորգ սկսաւ իր որսորդ հօր հրացանը գործածել Սասնոյ անառիկ լեռներու մէջ, բայց անգամ մըն ալ հօրը ընդդիմութեանը վրայ, շուտ մը Հալէպ կ'առնէ, հրացան մը, փրկարար հրացան մը ձեռք ձգելու համար: Շատ չանցած, կը գրկէ իր սիրելի զէնքը եւ կը վերադառնայ հայրենիք: Ահա արդէն պատնէշին վրայ, ետ մղելու համար աւազակ Քիւրտերու յարձակումները: Թռչելով Սասնոյ մէկ գիւղէն միւսը, մէկ սարէն միւսը:

Օր մը գերի կ'իյնայ Մուրատի հետ եւ կը բանտարկուի Մշոյ մէջ, շուրջ երեք տարի, բանտի պատը ծակելով կը վերադառնէ իր ազատութիւնը, ու դարձեալ Սասուն, սեւ քարը իրեն բարձ, եւ ընկերն ու խոզկաղինը իր եւ իրեններուն սնունդը: Կռիւ, անդադար կռիւ: Վայրէջք դէպի դաշտ, Տարօնի սիրուն ու հիւրընկալ գիւղերը, Բերդակ, Հաւատորիկ, Գոմեր, Շամիրամ, Խարս, Կուրավու, Կծուակ, Ալվարինճ, Առաքելոց վանք, որոնք թատերաբեմը դարձան մեր պաշտելի հերոսի ճակատամարտներուն ընդդէմ մեր անագորոյն թշնամոյն: Այդ միջոցին Գէորգ իբրեւ զինակից ունենալով Շապին Գարահիսարի անխոցելի հերոսը, Անդրանիկ, Գալեն, Ակօն, Ռուռուղայ Արդին, Ճնտօն, Սէյտօն, Սերաստիկցի Մուրատը, Բաբերդցի Սեպուհը, Քիաւթառ Արշակը (Քեռի), Կարծակ Առաքելը, Սուլուխայ Առիւծ Սերոբ, Բորոյենց Սըմբատը, ու տակաւին ինչ խիզախ ռազմիկներ, Գոմսայ Կորի՞ւնը, Աւրնայ Ասօ՞ն, Ծխաւայ Արո՞ւթ, Գառնիկն ու Տիտօ՞ն, որոնք թեւ ու թիկունք հանդիսացան Գէորգներուն... Այս անձնուէր խումբը իր վրէժի հարուածը իջեցուց Սերոբ փաշայի դահիճ Խալիլ աղայի գլխուն, անմրցելի դահիճ Հիւսնիի գլխուն, Քերիմ աղայի գլխուն:

Փա՜ռք, հազար փառք մեր այս հերոսներուն, որոնք իրենց արիւնը որպէս շաղախ տրամադրեցին մեր ազատագրութեան շէնքին, որ այսօր կը բարձրանայ ու կը բարգաւաճի, Խ. Հայաստան անուան տակ...: Տասնեւութը տարի անընդհատ զէնքը ձեռքին, Գէորգ պահապան հրեշտակի նման սաւառնեցաւ Սասնոյ բարձունքներէն Տուրուբերանի ծաղկալից ու մոգական դաշտերը սանձահարելու մեր զարաւոր թշնամու խանձող ու քանդող ախորժակը:

Գէորգ մնաց միշտ իր ժողովուրդին մէջ, տառապեցաւ անոր ցաւերովը եւ նահատակուեցաւ անոր գրկին մէջ, հայրենի հողին վրայ, հայրենիքի ազատութեան համար:

Մինչեւ Գէորգի ու իր նմաններու երեւնալը, թուրք եւ քիւրտ վոհմակները արեան ծարաւ գայլերու նման կը մտնէին Հայոց տուները եւ անասելի աւերներ կը գործէին, բայց Գէորգներու վրիժառու սուրը, խոնարհեցուց մեր անողորմ ու անողոք թշնամին:

«Աման Աստուած, Ֆետան եկաւ, ո՞ւր փախչիմ» — կ'ըսէր որդւոյն գիրկը սեղմած լեղապատառ քրտուհին...

Գասըմ պէկը եւ ուրիշ պէկեր Գէորգի բարեկամութիւնը սկսան փնտռել եւ իբրեւ նշան հաւատարմութեան, իրենց մարդոցմէ պատանդներ տուին ու առին մերիններու հետ:

Վերջապէս 1907ին չարաշուք Թուականը — Գէորգ, դէմ առ դէմ կը գտնուի մեր մեծագոյն թշնամիներէն Քեօսէ — պինպաշիին եւ անհաւասար կռուի մէջ կ'իյնայ ու կ'անմահանայ, Արածանիի ափին վրայ, Սուլուխ գիւղին մէջ, խորտակելէ վերջ իր անհաշտ թշնամին:

Իրեն ականատես՝ պաշտամունքի հասնող հիացման ու երախտագիտութեան իբրեւ նշան, այս տողերս ալ թող մայիսեան փունջ մը ծաղիկը հանդիսանան իր փառաւոր եւ անխոցելի յիշատակին:

Պիտի խնդրէի մեր հայրենակիցներ, Մ. Բարխեանէն, Տ. Տէրոյեանէն, զօր. Սմբատէն եւ ուրիշներէ, որ իրենց «ծաղկեփունջ»ը չմոռնային Գէորգի տարեդարձին առթիւ:

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Ռատարի հայ մասնագէտ մը

Ամերիկացի ծովակալ Պըրտի Հարաւային Բեւեռի հետախուզութիւններուն միացած է հայ երիտասարդ մը Մ. Ց. Ճերմակեան, իբրեւ մասնագէտ ռատարի, որ շատ վտանգաւոր պաշտօն է:

Այս երիտասարդի մասին Նիւ Եորքի «Պրուքլինի Արծիւ» օրաթերթը կը գրէ.— «Շատ հաւանական է որ չէք կարդացած Մ. Նահանգներու խորտակիչ «Հէնտէրսըն»ի մասին, որ միացած էր Պըրտի հետախուզական խումբին, Հարաւ. Բեւեռի մէջ պաշտպանութեան համար: Ռատարի մասնագէտ Մ. Ց. Ճերմակեան, որ մօտերս տուն պիտի վերադառնայ, կրնայ տալ ձեզի պատճառը նաւային այդ ճամբորդութեան:

Խորտակիչ «Հէնտըրսըն»ը որուն վրայ Ճերմակեան կը գործէր իբրեւ ռատարի մասնագէտ, նշանակուած է իբր յառաջապահ օդային կայան: Սոյն վտանգաւոր գործը, առանց ռատարի մասնագէտին՝ ամենանշանաւոր նաւաստիներն անգամ պիտի չկրնային կատարել: Ճերմակեան որ 21 տարեկան է, ճանչցուած է իբրեւ գծագրիչ: Ան գծած է շատ մը գրքոյկներու կողքի պատկերները: Խորտակիչի պաշտօնէութիւնը՝ տեղեակ անոր այս կարողութեան, Ճերմակեանին յանձնարարած է դծագրել նաեւ շատ մը սառնակոյտեր, որոնց կը հանդիպէին ճամբորդութեան ընթացքին:»

ԱԹԷՆՔԻ «Ազատ Օր»ը կը գրէ թէ Փիքսի Հայոց եկեղեցիին դրան առջեւ, անծանօթներ գիշեր ատեն քարիւղի մէջ թաթխուած քուրջ մը բռնկցնելով, փորձած են կրակի տալ եկեղեցին: Շէնքին գոյգ դուռները հաղիւ կրակ առած, դրացիները արթնցած են եւ դոյլերով ջուր փոխադրելով յաջողած են մարել հրդեհը, որ կրնար հրոյ ճարակ դարձնել ամբողջ գաղթակայանը:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԽՆԱՄԱՏԱՐԱԿԱՆ մարմնի մէկուկէս տարուան գործունէութեան զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Կան 20—25 երկսեռ թոքախտաւորներ, որոնց մէկ մասը կը գտնուի Քիրէճ գիւղի առաքինարաններին մէջ, միւս մասն ալ իրենց տուները: Այս հիւանդներուն այցելութիւններ կը տրուին ամրան եւ ձմրան եղանակներուն՝ ամիսը երկու անգամ, իսկ գարնան եւ աշնան եղանակներուն ալ երեք չորս անգամ, իւրաքանչիւր այցելութեան ամէն մէկուն տրամադրելով 100 տրամ կարագ, 5 հաւկիթ եւ զանազան պտուղներ, ինչպէս նաեւ բժշկական խընամք, դեղ եւ հագուստեղէն:

Քաղաքին զանազան բանտերուն մէջ արգելափակուած 15—20 հայ բանտարկեալներուն կանոնաւորաբար տրուած է պտուղ, հագուստ, ծխախոտ, տօնական օրերուն՝ բացառիկ յարմար ուտելիքներ:

Եկեղեցիի շրջափակին մէջ հաստատուած դարմանատունը հերթով կ'այցելեն հայ բժիշկները, երկու կամ երեք անգամ: Դարմանատունը մինչեւ Մարտի վերջը ընդունած է 930 հիւանդ այցելուներ: Զքաւորներուն դեղերը ապահովուած են խնամատարութեան կողմէ: Նիհարներուն եւ սընունդի անհրաժեշտ պէտք ունեցողներուն ալ օժանդակած է, տալով անոնց սնունդ կամ դրամ: Բժիշկներ ղրկուած են հեռաւոր գաղթակայաններու հայ հիւանդներուն, 30—40 հոգի: Ծանր վիճակի մէջ գտնուածները տեղաւորուած են պետական հիւանդանոցները:

Տօնական օրերուն հաւաքած է ուտեստեղէնի ծրարներ բարեկեցիկ ընտանիքներէ ու բաժնած զանոնք հայ չքաւորներուն: Հոգացած է զանազան վայրերէ Սելանիկ հասած եւ դժբախտութեան մատնուած 20ի մօտ հայրենակիցներու ճանապարհածախսն ու սնունդը: Աւելի քան 15 հոգիի փոքր դրամագլուխ տրամադրած է, առանց յարանուանական կամ դաւանական խտրութեանց, ապահովելով անոնց օրապահիկը:

Հնարաւորութեան սահմանին մէջ օգնած է տալով դեղեր եւ բժշկական խնամք, Հայաստան մեկնած Հայերուն: Ներգաղթելու նպատակով շրջաններէն քաղաք հասած եւ հոն մնացածներուն տեղաւորման, մաքրութեան, սնունդի եւ ուրիշ կարիքներ հոգացուած են: Անոնց ներկայիս կը բաժնուի շաքար եւ տուփի ձուկեր, մօտերս պիտի տրուին նաեւ պահածոներ:

Խնամակալութեան ամսական պիւտճէն է մօտ 7.800.000 տրախմի, որ կը գոյանայ առաւելապէս քաղաքին փոքրաթիւ ունեւոր դասէն, բարեսիրական հաստատութիւններէն,— Հ. Բ. Ը. Մ., Հ. Կ. Խաչ, Կիւլպէնկեան եւ ազգասէր բարերարներէն:

ՔՍԱՆԹԻԻ ազգային կեանքը կը կազմէ եկեղեցին: Դպրոցը փակ է, անոր երկու սենեակները տրամադրուած են Յոյներուն: Հայ փոքրիկները ցրուած են յունական դպրոցները եւ երկար տեւելու պարագային՝ անշուշտ ենթակայ այլասերումի: Մշակոյթի կեանքը բոլորովին դադրած է, բացի Երիտ. Միութեան գիրքերու յատկացումներէն, որ կանոնաւորաբար կը շարունակուի կիրակի օրերը: Քսանթիի չէն գաղութը քսան տարիէ ի վեր այսքան մեռելութիւն չէր արձանագրած Նոր Տարիի եւ տօնական օրերու առթիւ: Բարեկամաբար

կեանքը կ'ընթանայ հանդարտ։ Անհաճոյ դէպքեր չկան։ Միայն ապստամբական շարժումն է որ սկսած է շրջաններուն մօտենալ եւ աւելի շեշտուած բնոյթ ստանալ։ Հայրենիքէն սկսան նամակներ հասնիլ։ Ամէն Հայ կ'ըմբռնէ, թէ ինչ որ ալ ըլլայ կացութիւնը հայրենիքէն ներս, ներգաղթի խանդավառութիւնը պէտք չէ մարի սրտերու մէջ։ Մէկ խօսքով՝ 1947ը գաղութը դէմ յանդիման կը դնէ, կամ երկու երեք ամիսէն ներգաղթելու եւ կամ Քանթիէն դուրս վայր մը փոխադրուելու որոշում մը տալու։ (Ազատ Օր)։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ հայկական կեանքին մէջ ուշագրաւ դեր մը կը կատարէ Գոդինիոյ «Զաւարեան» վարժարանը, որ կը գործէ Հ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան անմիջական հսկողութեան տակ։ Մօտ երկու հարիւր աշակերտներ, մանչ եւ աղջիկ, պարտաճանաչ ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու խնամքին յանձնուած, կը պատրաստուին հայրենիքին արժանի զաւակներ հանդիսանալ։

«ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԱՒԱԳ» Երուսաղէմ հասած է իր երկու բժիշկներուն հետ եւ ընդունուած Կիւրեղ պատրիարքին կողմէ։ Յետոյ Ամերիկա պիտի երթայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԻ ԱՌԹԻՒ

ՌՈՄԱՆ.— Համազգային սգատօնը տօնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Ֆ. Հ. Կ. Խաչի, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. խումբին եւ Նոր Սերունդի։ Սգակիր բազմութիւնը եկած էր կատարելու իր ազգային պարտականութիւնը։ «Փաթրոնաժ»ի բակը լեցուած էր նոր սերունդով։ Ազատագրումէն ի վեր առաջին անգամ էր որ պիտի տօնուէր Ապրիլ 11-24ը մեր գաղութին մէջ։

Բեմը ծածկուած էր սեւերով, ճակատը զարդարուած էր հերոսներու նկարներով, եռագոյնը կը ծփար հերոսներուն վերեւ, բեմին մէջտեղ սեւ շղարշով մահարձան մը, աջ ու ձախ ծաղկեպսակներ եւ մէջտեղը Զօր. Անդրանիկին նկարը։

Օրուան նախագահը, Տիկին Ա. Ալթունեան, ժողովուրդը հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգել նահատակներու յիշատակը, յետոյ բացատրեց թէ ինչու Կապոյտ Խաչը ստանձնած էր նախաձեռնութիւնը։

Հ. Ց. Դ. խումբին կողմէ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Ս. Պիլալեան, որ իր մորթին վրայ կրած ըլլալով աքսորի տառապանքները, նկարագրեց 1915-ին սարսափները։ Խօսած պահուն, իր յուզմունքէն ազդուած, ներկաներս հազիւ կրցանք զսպել մեր արցունքները։ Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ եւ մեներգներ եղան Նոր Սերունդի եւ Սանուհիներուն կողմէ։ Բոլորն ալ յաջող էին։ Կեցցէ Նոր սերունդը։

Այս բոլորէն վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Հայր Տէրմոյեան, որ բացատրելով սգատօնին իմաստը, յորդորեց նոր սերունդը, յաճախ համախմբումներ սարքել։ Խօսեցաւ նաեւ համերաշխութեան մասին, հայրական խրատներ տալով.— Որբ մը

ՆՈՐԱԳԱՀԱՆԴԻՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 Ապրիլ (Յառաջ).— Գոմոնի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյ կողմէ կազմակերպուած նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի իրիկուն, սինէմա «Ֆլօրէալ»ի մէջ, կոկիկ բազմութեամբ։

Նուագախումբը կը բաղկանար Պ. Ց. Քիւրքճեանի կարող աշակերտներէն, որոնց կ'ընկերանար նաեւ հայկական շրջանակին ծանօթ Mlle. Coulange (ջութակով) ղեկավարութեամբ Պ. Ց. Քիւրքճեանի։ Ցայտագիրը կը պարունակէր տասնմէկ կտորներ, որոնց ներկայ հասարակութիւնը լարուած ուշադրութեամբ հետեւեցաւ ժամը 21էն 24։ Հակառակ կարգադիր յանձնախումբի աշալուրջ հսկողութեան, անչափահասներու թիւը բաւական շատ էր։ Եւ անհամութիւններ ալ ծագեցան։ Երբ «Քնար» երգչախումբը բեմ գալով կ'երգէր «Բամ Փորոտան»ը եւ ներկայ հասարակութիւնը յոտնկայս կ'ունկնդրէր, գտնուեցան տխմարներ, որոնք սկսան աղմկել ձեռքի եւ ոտքի շարժումներով։ Գիտակից հասարակութիւնը արհամարհեց։

Փոքրիկն Քէրէսթէճեան քոյրերը դաշնակով գեղեցիկ կտորներ հրամցուցին ներկաներուն ու արժանացան ծափերու, ինչպէս նաեւ Mlle Coulange առանձին նուագեց (ջութակով) երկու հայկական կտորներ, որ կրկնապէս գնահատուեցաւ։ Պ. Լեւոն Ղեւոնդեան (ջութակով) առանձին նուագեց «Անուշ գարուն»։ Աւելին կ'ակնկալէինք։ Թ.

ԿԱՄԱՑ ԿԱՄԱՑ ԿԸ ԽԱՄՐԻՆ

• Դառն ցաւով կ'իմանամ Վիէնէն (Իզէր) մահը հայրենակից Յովսէփ Գրքոյեանի, (Ժօզէֆ Յակոբեան)։ Ծնած էր Մուշ, Նորշէն գիւղ ուր գիւղական դպրոցը աւարտելէ վերջ փոխադրուած է Պոլիս, 1912ին։ Մինչեւ 1918 իր կրթութիւնը կ'առնէ Վիէննայի Մխիթարեան վարժարանը։ 1919էն 20 Անգլիացիներուն քով թարգման կ'ըլլայ 1923ին ուրիշ հայրենակիցներու հետ, Մարսէյլ կուգայ եւ Փարիզ – Լիոն — Մէտիթէրանէ կայարանը կաշխատի։ Իր շնորհիւ 100է աւելի Հայեր գործ կը գտնեն։ Ժօզէֆը կը խօսէր սահուն ֆրանսերէն, անգլիերէն, իտալերէն։ Վիէնի մէջ ալ եղած է թարգման եւ բաւական օգտակար հայրենակիցներու մինչեւ 1932, յետոյ փոխադրուած Ռոման, ուր կ'ամուսնանայ եւ կ'ունենայ չորս զաւակներ։ Ստամոքսի հիւանդութիւն մը կ'ունենայ եւ յետոյ կսկծալի լուր մը կ'առնէ, իր եղբօր Գասպար Յակոբեանի գնդակահարումը Գերմաններու կողմէ Նիքոլայեւի մէջ (Խ. Միութիւն) ընտանիքով եւ երեք զաւակներով։ Այս լուրը շատ ծանր կ'ազդէ իր վրայ եւ մեր հայրենակիցը իր մահկանացուն կը կնքէ Ապրիլ 19ին։ Թաղումը կը կատարուի 22ին։ Արձանագրուած էր Հայաստան երթալու համար, մեռաւ հայրենիքի կարօտով, սուգի մատնելով այրին, չորս զաւակները եւ հայրենակիցները։ Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Ժօզէֆ, հայրենակիցներդ եւ բարեկամներդ երբեք պիտի չմոռնան հայրենասիրութիւնդ։

Ս. Ալէքսանեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

... ԵՒ ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ

Քաղաքավարական պարտականութիւնէ մը աւելի երախտագիտութեամբ է որ կը մղուիմ գրել այս տողերը։ Բառը, տժգոյն, շատերէն մոռցուած կը փորձէ որակել հայ ուսանողի մը զգացումը Փարիզի Հայ Կապոյտ Խաչի Զատկի նուէրին առթիւ։ Մանաւանդ՝ Արեւելքէն եկած ուսանողի մը որ ստիպուած է նամակներու կէս կատար մտերմութեան մէջ փնտռել Զատկի շաբթուան իր հեռաւոր տան անբացատրելի խռովքը։ Տա՜ն մը մթնոլորտը — տարտամ յիշատակներու, երկչոտ զգայնութեանց, քաղցր ու լեղի ապրումներու այդ կուտակումը, որուն մէջ ինչքան կ'ուզէինք ընկղմիլ գէթ պահիկ մը սա օրերուն։ Ու՝ մայրիկ մը, որ յաճախ տրտում հէքեաթ է, հայրիկը՝ շուքը որ տենդին ու ցաւին միջեւ իր անկողինին քով, իր գիշերային հսկումին մէջ այնքա՜ն կակուղցած, այնքա՛ն մօտեցած...— Ու՝ եղբայրներու, քոյրերու անփոխարինելի խճողումը մեր կեանքի բոլոր ոլորտներուն, յետոյ ընկերներ, պատանի օրերու երազէն մաս մը միշտ պատցնող, փողոցի անկիւնը, բարտիներու ծանօթ երգը, տան կարասին անդիմադրելի քմայքը...։ Այս բոլորը հեռուէն մեզ կրկին կը կանչեն Զատիկի այս շաբթուն, մինչ օրերու յուղարկաւոր թափօրը անվերջ կը քակուի..

Զատկի «չէօրէք»ները, գունագեղ հաւկիթներով, որ Կապոյտ Խաչի տիկինները նուէր էին ըրած Ուսանողական Ոստանի երիտասարդութեան, ահա այդ ընտանեկան կեանքի քաղցր պատրանքը բերին մեր որբացած սենեակներուն։

Եւ բնազդաբար կը մտածեմ այն միւս որբութեան մասին որուն մէջ ենք մենք ուսանողներս, երիտասարդներս։ Որբութիւնը մտքին, հոգիին, որ աւելի ահաւոր է յաճախ քան այն միւսը...։ Այս՝ լքուիլն է, մոռցուիլն է ամբողջ ծաղկող, երիտասարդ սերունդին — յանուն կուսակցական պայքարներու, ստարամոլութեան, կրօնական մրցակցութեան։ Մեր երէցները, կրօնական թէ աշխարհական, մեր մտաւորականները, ու անո՛նք որ կանչուած են ազգին առաջնորդութեան, ի՞նչ խօլ հեշտանքով, ինչ լործնաշուրթն եռանդով նետուած են պայքարի, իրենց կիրքերուն, յաւակնութեանց, փառասիրութեանց շիլ զառիթափին վրայ։ Ու այն պատկերը որ պիտի բռնէինք մեր աչքին, այն խորհրդանշանը որուն շուրջ պիտի հաւաքուէր, ու — ժովնար, պիտի շարժէր երիտասարդութիւնը, այն միաձոյլ կերպարանքը մեր մեծերու մտքի եւ բարոյական ուժին որ մեզ պիտի շղթայէր մեր ազգին — ո՞ւր է այդ։ Ե՞րբ մեր մեծերը պիտի կանգ առնեն այս շնչասպառ արշաւին մէջ ու փորձէին մտածել թէ ինչ հոգեկան սնունդ կրնանք առնել իրենցմէ։

Ընկերվարութիւն, համայնավարութիւն, ռամկավարութիւն աւելի՞ կենսական են։

Դո՛ւք, ղեկավարները այս ազգին, ի՞նչ կը սպասէք որ մենք ընենք, երբ մեր առջեւ փռուած են ձեր կռիւները, երբ թոյն է որ կը հոսի ձեր թերթերէն...։

Ե՞րբ... եւ մինչեւ ե՞րբ...։ ՈՒՍԱՆՈՂ

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

Այս բոլոր խմբակները Խարբերդի հայութեան ընդհանուր ջարդերէն ամիսներ վերջը յուսահատական կռիւներ մղելով, շատերը նահատակուեցան իրենց հայրենի լեռներուն եւ ձորերուն մէջ, իսկ հրաշքով ազատուածներն ալ հազար ու մէկ դժուարութիւններով յաջողեցան անցնիլ Տէրսիմ։ Ցակօրի խումբէն ազատուողները կը պատմէին թէ ան անգամ մը մինակը երկու Թուրք ոստիկան կը հանդիպի կիրճի մը մէջ. առանց ինքզինքը կորսնցնելու կը նետուի քարի մը տակ ու իր զէնքը չհետակի կ'ուղղէ մէկին եւ միւսին, տեղն ու տեղը սպաննելով զանոնք։ Յետոյ զէնքերը վերցնելով դիակները կը գլորէ ձորի մը մէջ ու կ'անհետանայ։ Ինչպէս իր շատ մը ընկերներուն, այս հերոսին ալ հետքը չգտնուեցաւ յետագային։

Ընդհ. կոտորածէն ամիսներ վերջը, երբ դարձեալ հաւաքեցին Թուրքերու եւ Քիւրտերու գիւղերը ցրուած հայ բեկորները, հայ երիտասարդ մը շղթայակապ բերին Խանդեղ կոչուած ոստիկանատունը, ուր ոչխարի նման գոմի մը մէջ լեցուցած էին քանի մը հարիւր Հայեր. բոլորն ալ փոքր տարիքով պատանիներ եւ կիներ։ Քանի մը հայ կիներ տեսնելով այդ երիտասարդին վիճակը, սկսան հեկեկալ։ Այդ քաջարի Հայը գլուխը վեր առնելով ըսաւ իր դէմը արտասուող հայ կիներուն.

— Մայրիկներ, իմ մասին բնաւ մի լաք, ես իմ վրէժս լուծած եմ, եթէ ամէն Հայ ինծի չափ Թուրք սպաննէր, մենք այս օրին չէինք հասներ։ Տակաւին երկու օր առաջ երեք ոստիկան սպաննեցի ու դեռ չեմ յուսահատած։ Դուք ձեր մասին լացէք որ անկարող էք բան մը ընելու։

Այդ օրհասական օրերուն հայ ժողովուրդի ծոցէն դուրս ելած այս անանուն հերոսներու մասին շատ քիչ յուշեր ունինք մենք, ողջ մնացած բեկորներս։

Քանի մը խօսք ալ Տէրսիմի մասին որ միակ յոյսն էր Թուրք եաթաղանէն ճողոպրած որեւէ Հայու համար։ Մեր պատմական Հայաստանի լեռնաբնակ այդ արի ժողովուրդը, որ մինչեւ վերջն ալ կը պահէր իր կիսանկախութիւնը հակառակ դարերու ընթացքին եղած զանազան արշաւանքներուն։ Այդ օրերուն ո՛վ որ կը յաջողէր Տէրսիմ անցնիլ կ'ընդունուէր գրկաբաց, առանց դոյզն վնասի։ Դժբախտաբար Տէրսիմի չորս կողմը ապրող բազմահազար հայութիւնը չկրցաւ .... պէտք եղածին պէս օգտուիլ պատեհութենէն, սխալ ճանչցած ըլլալով զայն։ Այդ հերոս ժողովուրդը երբեք վիզ չէր ծռած օտար իշխանաւորներուն։ Ամրացած իր արծիւի անառիկ բոյնին մէջ, կուրծք տուած էր բոլոր բռնութեանց։ Ան շատ լաւ ճանչցած էր Թուրքը իր գործած բոլոր ոճիրներով, եւ ատոր համար ալ միշտ ոխերիմ թշնամի էր մնացած անոր։ Տէրսիմցին առանց զէնքի դուրս չէր գար իր բոյնէն։ Եթէ մէկ Տէրսիմցի սպաննուէր Թուրքերու կողմէ, փոխարէնը առնուազն տասը Թուրք պէտք է սպաննէին Տէրսիմցիները, այլապէս լրիւ պիտի չըլլար իրենց ոխերը։ Եթէ Տէրսիմցիներուն մէկ անասունը առեւանգուէր, ամբողջ Թուրք գիւղը քանի մը ժամուան մէջ կը պարպուէր։

Ահա Տէրսիմի այս փոխ վրէժներն էին, որ սխալ ըմբռնած էին իր շուրջը ապրող Հայերը։ Հայերու համար Տէրսիմցին աւելի վայրագ էր քան դարերով զիրենք ջարդող Թուրքը, որովհետեւ միշտ հեռու էին մնացած անկէ։ Եթէ երբեմն Հայերը զանազան առիթներով այցելած էին հին Հայաստանի այդ լեռնաշխարհը երբեք չէի՞ն կրցած թափանցել հոն ապրող ժողովուրդին սրտէն ներս, չէի՞ն կրցած ըմբռնել անոր հայկական սովորութեանց գաղտնիքները։ Ուշադրութեան չէի՞ն առած հայկական եկեղեցիներու կիսակործան պարիսպները, փորագրուած գերեզմանաքարերը, տակաւին կանգուն մնացած նշանաւոր Հալւանի վանքը հայ վանահայրերով։ Չէի՞ն կրցած ըմբռնել մանաւանդ Տէրսիմցիներու եւ Թուրքերու յաւիտենական թշնամութիւնը։ (Յառաջ. — Տեսած, գրած, գիրք ալ հրատարակած են)։

Անծանօթ մը առաջին անգամ երբ կը տեսնէ Տէրսիմցի մը կասկածանքով կը դիտէ զայն, տեսնելով անոր վայրի կերպարանքը եւ շարժուձեւերը։ Բայց երբ քանի մը օր ապրի անոր հետ բոլորովին այլ տպաւորութիւն կը կրէ։ Մանաւանդ երբ Հայ ես, եղբօր պէս կ'ապրի քեզի հետ։ Ես մօտաւորապէս մէկ տարի ապրած եմ Խոօ անունով Տէրսիմցի Քիւրտի մը հետ, որուն շնորհիւ կրցայ այցելել մինչեւ Խօզաթ եւ անկէց ալ իր երկրի դաշտային որոշ մասերը։ Կեանքիս լաւագոյն դրուագներէն մէկն է այդ պտոյտը։

1916ի աշնան հազիւ 12 տարեկան պատանի մըն էի, երբ Խոոյին եւ ուրիշ քիւրտ զինուորի մը հետ գացինք Խօզաթ որ մօտաւորապէս ութ ժամ հեռու էր իմ բնակած քրտական գիւղէն։ Տէրսիմի այդ գիւղաքաղաքը լեցուած էր Թուրք զինուորներով, որոնք ինչպէս միշտ, այդ օրերուն ալ պաշտպանողական դեր կը կատարէին Տէրսիմի դիմաց։ Քիւրտ զինուորը որ իմ աղայիս ազգականներէն մէկն էր, գիս տարաւ ուղղակի զօրանոց. գիշեր մը մնացի իրենց մօտ։ Մինչեւ լոյս քուն չունէին այդ զինուորները։ Բոլորն ալ սարսափի մէջ էին։ Հազար անգամ կը նախընտրէին երթալ ուղղակի պատերազմի դաշտ քան պահակի դիրքի մէջ մնալ Տէրսիմի դիմաց։ Իրար կը վախցնէին շարունակ։ Եթէ պատահէր որ յանկարծ մէկը սկսէր մրափել, ընկերները կը ձայնէին.— Մի՛ քնանար, բարեկամ, հիմա Տէրսիմցիները կուգան, ու կ'աւելցնէին. —

(4) ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

★ Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարներուն մեկնումէն 24 ժամ վերջը գրաքննութիւնը վերահաստատուեցաւ Մոսկուայի մէջ։ Եւ առնուեցան նաեւ այն դիւրութիւնները որ տրուած էին օտար թղթակիցներուն, անթելով լուր հաղորդելու համար։ Խորհրդաժողովի ընթացքին թղթակիցները արտօնուած էին հեռագրով կամ հեռախօսով հաղորդակցելու, առանց գրաքննութեան, պայմանաւ որ միայն ժողովի անցուդարձը պարզէին։ Վերջին ազատ հեռագիրը հետեւեալն էր.— Պ. Պ. Պէվին եւ Վիշինսկի մեծ զուարճութիւն պատճառեցին Մոսկուայի կայարանին մէջ, թեւ թեւի մտնելով եւ զուգերգ մը շչնչելով։ Վիշինսկի ռուսերէն սկսաւ,— «Ձեր բարեկամները մեր բարեկամներն են»։ Պէվին ալ պատասխանեց անգլերէն.— «Եւ որքան իրարու հետ ըլլանք, այնքան զուարթ պիտի ըլլանք»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ նոր օրէնք մը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ որ հետեւեալ կերպով կը ճշդէ Մայիսի բաժնեչափը.— E 100 կրամ, J1 դասակարգ 200, J2 դ. 300, J3 դ. 325, M. եւ V. 250 կրամ։ Տառերով նշանակուած կտրօնները արժէք չունին M. եւ V. դասերուն համար, իսկ J1, J2 եւ J3ներու համար կ'արժեն 150 կրամ իւրաքանչիւրին։ Սովորական հացը պիտի ծախուի կշիռով, «ֆանթէզի»ն՝ հատով, բայց այս վերջինն ալ կրնայ կշռուիլ, եթէ սովորական հացը պակսի։ Արտօնուած են միայն սովորական (1ուկէս քիլօ) եւ «ֆանթէզի» հացերը (300 եւ 700 կրամ)։ Փուռերը պիտի փակուին շաբաթը մէկ օր։ Նահանգապետները կրնան արգիլել կամ առժամաբար սահմանափակել «ֆանթէզի» հացերը եւ մէկէ աւելի օրեր փակել փուռերը, նկատի առնելով ալիւրի տրամադրելի պաշարը։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ կը վերաբացուի այսօր, երեքշաբթի։ Մեծ խլրտում կը տիրէ երեք ձախ կուսակցութեանց մէջ, որոնք արտակարգ ժողովներ գումարեցին քանի մը օր առաջ, նկատի առնելով նոր երեւոյթներ եւ մանաւորապէս զօր. տը Կոլի գործունէութիւնը։ Կը վախցուի որ դահլիճը նոր տագնապի մը մատնուի։ Կարգ մը ընդդիմադիր թերթեր կը պահանջեն որ դահլիճը հրաժարի իբրեւ անկարող։ Կ'ըսուի թէ Էրիօ, ձախակողմեան խմբակցութեան պետը, ուժ պիտի տայ զօրավարին, յաջողցնելու համար սահմանադրութեան վերաքննութիւնը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ ահաբեկչական գործունէութիւնը վերսկսած է ամբողջ Պաղեստինի մէջ։ Շաբաթ օր երկու երիտասարդ Հրեաներ կրակ բացին Հայֆայի անգլիացի ոստիկանապետին դէմ, որ կառքէն դուրս ելլելով ընկերոջ մը կը սպասէր։ Ոստիկանապետը ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով մեռաւ քանի մը ժամ վերջը։ Սպանեալը Հայֆայի մէջ կը ծառայէր 18 տարիէ ի վեր։ Ահաբեկիչները իրենց նստած կառքէն դուրս ցատկելով անհետացան բազմութեան մէջ։— Կ'ըսուի թէ Հրէական Գաղտնի կոմիտէն կը փորձէ իր անդամները ներմուծել բրիտանական բանակին մէջ, իբրեւ քաղաքային բանուորներ։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Հրէական գործակալութիւնը տրամադրութիւն յայտնած է պայքարելու ահաբեկիչներուն դէմ, զինեալ պահակախումբեր կազմելով։ Հաւանական չէ որ Անգլիացիները ընդունին այս պայմանը։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ Միացեալ Ազգերու ժողովին ներկայացուեցաւ երէկ, Անգլիոյ առաջարկութեամբ։ Երեք շահակիցները, Անգլիացիներ, Արաբներ եւ Հրեաներ ամէնէն ճարպիկ դիւանագէտները ղրկած են, պաշտպանելու համար իրենց տեսակէտները։ Արաբները կը մասնակցին հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներով,— Եգիպտոս, Արաբիա, Սուրիա, Լիբանան եւ Իրաք։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, հազարաւոր ձերբակալութիւններ կատարուած են անցեալ ամսուան ընթացքին, սկսելով Մարտ 5էն։ Կ'ըսուի թէ օրուան իշխանութիւնը կ'ուզէ ամրապնդել իր դիրքը, ռուսական բանակին հեռանալէն առաջ։ Բայց որովհետեւ Չորս Մեծերը չյաջողեցան կնքել Աւստրիոյ դաշնագիրը, հաւանական է որ խորհրդային զօրքը դեռ երկար մնայ Ռումանիոյ մէջ, պահպանելու համար իր հաղորդակցութեան գիծերը, թէեւ ռումանական դաշնագիրը կը գործադրուի արդէն։ Այս կացութեան հետեւանքով, կը կարծուի թէ հետապնդումները պիտի մեղմանան։ Ռումանիոյ համայնավարները կ'ուզեն որ խորհրդային բանակը մնայ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ աւելի քան 34.580.000 արտավար մշակուած է գարնանացանի համար, այսինքն 6.422.000 աւելի, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ։ Ցորենի եւ գարիի գարնանացանը հարաւային շրջաններու մէջ այստարի շատ աւելի կանուխ վերջացած է քան որեւէ ատեն Ռուսիոյ պատմութեան մէջ։

ՄԱՐԷՇԱԼ ԹԻԹՕ, Եուկոսլաւիոյ դիկտատորը, շաբաթ օր հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղեց ընդդիմադիրներուն, Ազգ. ժողովի միացեալ նիս-

1915 Ապրիլ 11-24ի
տարեդարձին առթիւ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. վարչութիւնը յիշատակի երեկոյ մը սարքած է 11 Մայիսի կիրակի գիշերը, Salle de Géographie:

տին մէջ.— «Եթէ ներսի կամ դուրսի յետաշրջական տարրերը փոփոխութեան մը կը սպասեն, կրնան սպասել մինչեւ իրենց տխուր վախճանը։ Ընդդիմադիրները կը փորձեն ձգձգում յառաջ բերել եւ ժամանակ շահիլ։ Կառավարութիւնը չի կրնար անտեսել այս պարագան»։ Ինչպէս կ'երեւայ, այս յայտարարութիւնը կապ ունի նախագահ Թրումընի կողմէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ խոստացուած օգնութեան հետ։ Պատասխանելով թղթակցի մը հարցումներուն, մարէշալ Թիթօ ըսաւ թէ նախագահ Թրումընի յայտարարութիւնները չեն կրնար ազդել իրենց արտաքին քաղաքականութեան վրայ. բայց աւելցուց.— «Շատ յուսատես չեմ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ եւ մեր ապագայ յարաբերութեանց մասին»։— Մարէշալը խիստ ծանուցագիր մը ուղղեց Անգլիոյ, պահանջելով հարիւրաւոր պատերազմի ոճրագործներ որոնք Անգլիացիներու ձեռքն են։

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հեռագրեն թէ ձախակողմեան տարրերու ձերբակալութիւնները վերսկսած են Սպանիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք անոնց քաղաքական գործունէութեան, ինչպէս եւ միապետական շարժումին։ Ռոյթըրի տեղեկութեանց համաձայն, միայն Մատրիտի հինգ բանտերուն մէջ կան 6—7000 կալանաւորներ, որոնց մէկ մասը դատապարտուած է արդէն, իսկ միւսները դատավարութեան կը սպասեն։ Ամբողջ երկրին մէջ բանտարկեալներու թիւը կը հաշուեն 30.000 հոգի։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ, Թեսալիոյ, Մակեդոնիոյ եւ Պելոպոնէսի մէջ։ Երկու վաշտ ոստիկան-զինուոր ղրկուած է Պելոպոնէս, ուր կը գործեն աջակողմեան հրոսախումբեր։ Հիւսիսային շրջանին մէջ կառավարական զօրքը գրաւած է կարգ մը գիւղեր որոնք ապստամբներուն ձեռքը անցած էին։ Կրետէի մասին ալ վրդովիչ լուրեր շրջած ըլլալով, ծովային նախարարը՝ Սոփոկլէս Վենիզելոս յայտարարեց թէ հոն եղած զօրքը բաւական է «խորտակելու որ եւ է ձախակողմեան ապստամբութիւն»։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջանէն հասած լուրերու համաձայն, անօթութիւնը այնքան սաստկացած է որ, ամէն օր դէպքեր կը պատահին։ Օրինակ, Ֆրանքֆորթի մէջ յղի կիներուն արտօնութիւն տրուած է կարգի չսպասելու հացագործներու, նպարավաճառներու եւ մսավաճառներու առջեւ։ Բայց խեղճերը հազիւ իրենց բաժինը ստացած, յարձակում կը կրեն ուրիշ անճար տանտիրուհիներու կողմէ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը 17 անգամ դիմում կատարած է որպէսզի անցագիր տրուի Ամերիկացիներու հետ ամուսնացած 15 ռուս կիներու, բայց խորհրդային իշխանութիւնը կը մերժէ։ Ուրիշ 80 հոգի ալ իրենց ռուս կիներուն երեսը տեսնելիք չունին, շատոնց Ամերիկա վերադարձած ըլլալով։ Նոյն անհամ կացութեան մէջ կը գտնուի անգլիական կառավարութիւնը, 15 հպատակներու համար։

ՀՍԿԱՅ ՄԷՏԷՈՐԱ մը ինկաւ Սիպերիոյ մէջ, Ապրիլ 26ին, Պայթիւնը արձանագրուեցաւ աւելի քան 500 քիլոմեթր հեռուէն։ Մասնագէտներ 32 անկումի կէտեր գտան,— խորունկ խառնարաններ աւելի քան 60.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Bd. Oddoի «Խատիսեան» խումբ այս երեքշաբթի։

Beaumontի «Քրիստափոր» խումբ այս ուրբաթ, 2 Մայիս։

Gardanneի «Վարանդեան» խումբ, այս ուրբաթ, 2 Մայիս։

Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբ, հինգշաբթի 8 Մայիս։ (Aixի խումբի դասախօսութեան օրը կը յայտարարենք յառաջիկային)։ Սոյն դասախօսութիւններուն կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի տիկինները, սանուհիները, իրենց ընկերները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրները։

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը Մարսէյլի մէջ

Մեծ պատրաստութեամբ եւ Մարսէյլի ու շրջականերու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ։ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 3ԻՆ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Պրէպան Մարսէյյէզի սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ ՇԱՆԹ թատերախումբին։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր եւ ճոխ պիւֆէ։

Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլ քաղաքի, շրջաններու ենթակոմիտէններու եւ խումբերու ընկերները հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, Bar du Globeի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ռոմանի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, սովորական վայրը։ Պիտի խօսի տեղւոյս ընկերվարականներու քարտուղարը՝ ընկեր CHAZALON, նիւթ՝ «Ի՞նչ է Հանրապետութիւնը»։ Կը հրաւիրուին Խաչուհիները, «Անդրանիկ» խումբի ընկերները եւ երիտասարդները։

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի Բ. թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, մեծ մասով նուիրուած 1915ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ։ Պատկերազարդ։

Տարեկան բաժնեգին 240 ֆրանք։ Ձեռքէ հատը 20 ֆրանք։ Հասցէ.— Բալուեան գրատուն, 43 rue Richer, Paris:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին։ Ճոխ պիւֆէ։ Եւրոպական պար։

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սամուէլ եւ Գարսամեան գրատուները, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը կը տօնուի Ժանթիյիի եւ Պիսէթրի մէջ, 18 Մայիս կիրակի օր, Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 30 AVRIL 1947 Չորեքշաբթի 30 ԱՊՐԻԼ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5023-Նոր շրջան թիւ 632 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ

Ո՜րքան նոր վէրքեր եւ ճեղքեր բացուեցան Հայկական Սփիւռքի հանրային կեանքին մէջ, վերջին տարիներու ընթացքին :

Ահարկու Աշխարհամարտը հազիւ դադրած, նորէն կանխակալ կարծիքներ եւ մանաւանդ օր-ըստ-օրէ մարդանքներ, Եւրոպայէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա :

Այն ատրճան որ, հիւրընկալ իշխանութիւն-ները անգամ մը եւս նախապաշարուեցան, եւ ծուռ կը նային, շատ մը պարագաներու մէջ:

Այսպէս, անտանելի կացութեան մը մատնուած է յունահայ գաղութը, ներքին թէ արտաքին պատճառներով: Ծանօթ են այս տագնապին պատճառները, բայց կը թուի թէ ուրիշ պատրուակներ ալ կը շահագործուին:

Իրազեկներ վերջերս կը հաղորդէին հետեւեալ պատմութիւնը.— Հայ ուղեւորը Պիրէոսի հասած ատեն չի կրնար ցամաք ելլել, եթէ մականունը «եան» է: Բայց կ'ընդունուի, երբ «օղլու» է կամ պոչը կտրած, տաճկցած մականուն մը ունի (Փարմաք, Էրսան, Ճէլիլ եւն.):

Եգիպտոսի մասին ալ այդպիսի պատմութիւն մը լսեցինք, բայց կ'արձանագրենք եւ կ'անցնինք: Առանց երաշխաւորելու կամ ընդհանրացնելու :

Այլապէս վրդովիչ երեւոյթներ՝ Միջին Արեւելքէն, մինչեւ իսկ Հեռաւոր Արեւմուտքէն: Պատմութիւններ, որոնք պէտք չէ համբաւ մը չինել կուտան մեր տարագիր բազմութեանց, հակառակ իրենց կամքին:

«Խենդը քար մը գլորեց...»: Մնացեալը գիտէք: Համայնավարական դաւ մը երեւան կը հանուի Պաղտատի մէջ, եւ, առաջին շարքերուն վրայ կ'երեւան Հայեր ալ: Ճիշդ այն պահուն երբ արաբական աշխարհը ճակատագրական պայքար մը կը մղէ օտար ազդեցութեանց դէմ :

Ցաճախ պատասխանատու անձեր, նոյնիսկ վերջարուորներ իսկ կը լեցնեն կրակին վրայ, զունաւորելով զանազան ցոյցեր կամ արարողութիւններ: Եւ այս առթիւ, ամէնէն առաջ անմեղներն են որ կը զոհուին :

Օրինակ, վերջերս իրանեան պատկերազարդ շաբաթաթերթ մը, «Թարաղղի», հայ եպիսկոպոսի մը պատկերը հրատարակած էր, հետեւեալ մակագրութեամբ.

— « Հայոց խալիֆան (առաջնորդ) Երդում կատարել կուտայ հայ փէտայիին, որպէսզի հաւատարիմ մնայ Փեշավարիի: (Ատրպատականի երբեմնի ապստամբ կառավարութեան վարիչը):

Ակնարկը ուղղուած էր Ատրպատականի բազմավաստակ Առաջնորդին, Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանի դէմ, զոր չփոթած էին ուրիշի մը հետ: Պաշտօնական բողոքներու վրայ, թերթը անմիջապէս խոստովանեցաւ իր սխալը եւ հերքեց հրապարակաւ: Բայց, կարելի՞ մէկ օրէն միւսը դարմանել ամբոխային տրամադրութիւնը ...

Այսպէս ամէն գաղութ իր «միջազգային» պատմութիւնն ունի, աւելի կամ պակաս գունաւոր: Ողբերգութիւն մը, որուն հետեւանքները ամէնէն աւելի կը զգացուին փոքր կամ յետամնաց երկիրներու մէջ: Եւ չարաչար կը շահագործուին կասկածելի տարրերու կողմէ :

Ֆրանսան ընդարձակ երկիր է եւ վառարանը ամէն տեսակ ազատութեանց: Բայց եւ այնպէս, այստեղ ալ սահման մը կայ ուրկէ անդին չես կրնար անցնիլ:

Քու սեփական երկրիդ մէջ անգամ պիտի չկրնայիր անցնիլ այդ սահմանը:

Անհրաժեշտ չէ մանրամասնօրէն փաստեր յիշել: Պարզապէս կ'ուզէինք արթնութեան եւ լրջութեան հրաւէր մը ուղղել: Մանաւանդ որ երկիրը նոր տագնապ մը կ'անցընէ, իբրեւ հետեւանք ներքին թիւրիմացութեանց եւ կուսակցական հակամարտութեանց :

Հարկ է բաց աչքերով տեսնել իրականութիւնը, փոխանակ ամէն բան հայկական կանգունով չափելու :

Այս խորհրդածութիւնները մանաւանդ անոր համար որ, այս միջոցին բուռն պայքար մը բացուած է Մարսէյլի մէջ, Գաւ. Ժողովի ընտրութեանց առթիւ :

Ընտրողներուն կ'իյնայ մաքրել մթնոլորտը, ասպարէզէն քշելով բոլոր կասկածելի տարրերը: Շ.

ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ

ՀԱՅԿ ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

(Հրաչ)

1915 Ապրիլ 11/24ի առաջին կալանաւորներէն : Սպաննուած ախտրի ճամբաներուն վրայ :

(Պանք Օթօմանի հերոսներէն, 1896 օգոստոս)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՎԵՐՋ ՊԱՅՔԱՐ ...

Բացարձակապէս ճիշդ է ուրեմն որ կեանք բառին դէմ պէտք է գրուի որպէս համանիշ պայքար բառը:

Եւ դեռ կ'ըսեն թէ մարդ արարածը ի բնէ խաղաղասէր է:

Կ'երեւի մեր գիտցած մարդոց համար չէ խօսքը, որովհետեւ ուրիշ է անոնց պարզած երեւոյթը մեր աչքերուն, աւելի քան 40 տարիէ ի վեր : Անվերջ կռիւ, լեզուով, բռունցքով, կիցով, թնդանօթով, ռումբով: Որ տեսակը որ կ'ուզէք :

Ժողովներ կը բացուին յոյսերով եւ կը փակուին բուռն վէճերով: Ձառեր կը խօսուին խաղաղութեան նշանաբաններով, եւ ահա ամէն մէկ բառը կը դառնայ վէճի պատճառ, եթէ ոչ պատերազմի յայտարարութիւն ...

Անո՛ւշ, անո՛ւշ կը խօսին Երեւակ-ժողովներու բեմերէն: Ցանկարծ ապտակներու աղմուկն է որ կը պայթի:

Հաց պիտի առնես պոչ կապելով, վա՜յ եթէ քիչ մը աչ դառնաս, դրացիդ արդէն անճառնի բառերու տարափ մը կը տեղայ գլխուդ :

Կառախումբին կամ փապուղիին մէջ (մեթրօ) օրը քանի՛ անգամ կը հանդիպիս վէճի կամ գզուըտուքի :

Գիտի ըսէք,— օրինակը վերէն կ'առնէ ժողովուրդը, երբ կը տեսնէ որ երեք տարիէ ի վեր Երեք Մեծերը կը պայքարին անվերջ քարիւղի հորի մը, հազար թոն ածուխի կամ ափ մը հողի համար :

Աստուծոյ օդը, արեւը, ջուրը եւ հողը որ բոլորին կը պատկանին ըստ Թոլստոյի, մուրհակներով կը փոխանցուին մէկէն միւսին, տարիներով պայքարելէ վերջ:

Զարմանալին այն է, սակայն, որ բոլոր կըռուարարներն ալ դժգոհ են արդիւնքէն :

Մէկը կը պայքարի խաղաղութեան համար, միւսը ազգերու հաւասարութեան համար, երրորդը, չորրորդը իր հայրենիքի փրկութեան համար:

Տակաւին կան պայքարներ հովին համար, որ այս կողմէն կը փչէ, անձրեւին համար որ անժամանակ տեղացած է, արեւին համար որ քու վրադ դրկած է իր ճառագայթները:Անվերջ կաղ ու կռիւ, վէճ ու պայքար... Միակ անապառ մնունդը համայն խաղաղասէր մարդկութեան ... ՍՕՍԻ

ՀԱԶԱՐ ԳԵՐՄԱՆ գիտնականներ զատուած են, Ամերիկա փոխադրուելու եւ գիտական հետազօտութիւններ կատարելու համար: Անոնց մէջ է Ցէփլինի գործարաններու նախկին տնօրէնը, Հիւկօ Էքէնէր:

ՃԱՓՈՆԻ երեսփ. ընտրութեանց մէջ յաղթեցին ընկերվարականները, (142 աթոռ), ազատականները (133) եւն.: Համայնավարները, որոնք 2.200.000 ձայն շահած էին 1946ին, այս անգամ ստացած են միայն 960.000 ձայն (4 երեսփոխան):

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ Օփերայի հրապարակի ազնուապետական պանդոկին՝ Կասթո Օթէլի երկու գանձապահները եւ ուրիշ մը, որոնք ամբաստանուած էին թէ ոսկիի եւ օտարդրամներու առեւտուրով կը զբաղին: Հաստատուեցաւ պաշարուեցաւ եւ դրամարկղը խուզարկուելով, մէկ միլիոն ֆրանք, ինչպէս եւ կարեւոր քանակութեամբ օտար դրամներ, ոսկիներ եւ չէքեր գտնուեցան: Ուրիշ պանդոկներ ալ պիտի խուզարկուին:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ազգ. Ժողովը վերաբացուեցաւ երէկ, երեքշաբթի, մէկ ամսուան արձակուրդէ վերջ, մռայլ մթնոլորտի մը մէջ: Շատ մը թերթեր բացէ ի բաց կը խօսին նախարարական տագնապի մը մասին, ուրիշներ լաւատես կ'երեւան, սպասելով Հանրապետութեան նախագահին որ Փարիզ պիտի վերադառնայ վաղը, հինգշաբթի: Երեք մեծ կուսակցութիւնները ամէնէն աւելի իրար անցած են, եւ շարունակ ժողովներ կը գումարեն: Ընկերվարականները շաբաթ եւ կիրակի օրարտակարգ ժողովի մը մէջ լսեցին վարչապետ Պ. Ռամատիէի եւ Պ. Լէոն Պլումի բացատրութիւնները, ներքին, արտաքին եւ մանաւանդ ելմտական կացութեան մասին: Վարչապետը մանաւանդ պարզեց կառավարութեան կրած դժուարութիւնները,— ապստամբութիւն Մատակասքարի եւ Հնդկաչինի մէջ, ալիւրի տագնապ, նախարարական համերաշխութեան խնդիր եւայլն:

Պ. Ռամատիէ կիրակի օր ճառ մը խօսելով գաւառական քաղաքի մը մէջ, առանց վերապահութեան պարզեց այն բոլոր տագնապները որ կը դժուարացնեն կառավարութեան գործը: Խոստովանեցաւ թէ գիներու անկումը կանգ առած է իբրեւ հետեւանք աշխատավարձերու բարձրացման, թէ ածուխի հարցը չէ լուծուած, երկիրը կը տառապի բանուորի պակասէն եւայլն: «Կը նմանինք խեղդուած մարդու մը որուն գլուխը ջուրէն դուրս կը մնայ: Եթէ թող տանք, պիտի ընկղմինք: Միացնենք մեր ուժերը եւ կատարենք մեր պարտականութիւնը յամառ աշխատանքով»:

Կառավարութեան դիրքը փափուկ է մանաւանդ անոր համար որ ընդհանուր դժգոհութիւն կը տիրէ պարենաւորման տագնապին առթիւ: Հացի տագնապը առ այժմ թեթեւցած է, իսկ միսի տագնապը կը շարունակուի: Այս շաբթու միս չկայ եւ իրազեկներ կը հաւատեն թէ նոյն վիճակը պիտի շարունակուի մինչեւ Յունիս: Մոսկուայի խորհրդաժողովին ձախողումն ալ կը խանգարէ Ֆրանսայի հաշիւները, քանի որ յետաձգուեցան Սարի կցումը եւ ածուխի բաժնին յաւելումը:

Հակառակ այս բոլոր դժուարութեանց, մասնաւորապէս ընկերվարականները եւ ժողովրդականները կ'ուզեն խուսափիլ նախարարական տագնապէ մը, ներկայ պարագաներուն մէջ: Մանաւանդ որ, երրորդ ուժ մը, զոր. տը Կոլի նոր կազմակերպութիւնը գործի ձեռնարկած է մեծ եռանդով: Ժողովրդականները (M. R. P.) թէեւ համամիտ են զօրավարին շատ մը տեսակէտներուն, բայց վտանգաւոր կը գտնեն անոր շարժումը, եւ կիրակի օր բացառիկ ժողով մը գումարելով, ճշդեցին իրենց դիրքը թէ այս հոսանքին եւ թէ համայնավարներու կազմակերպած «արթնութեան կոմիտէներ»ու մասին: Կուսակցութիւնը խստօրէն պիտի գործադրէ կանոնագրին 7րդ յօդուածը, որուն համաձայն իր անդամները չեն կրնար մտնել ուրիշ ոեւէ քաղաքական կուսակցութեան մէջ: Միւս կողմէ, կուսակցութեան խումբերը կամ անդամները իրաւունք չունին մասնակցելու արթնութեան կոմիտէներուն: Արմատականները վերապահ դիրք մը բռնած են, իսկ համայնավարները կը սաստկացնեն պայքարը զօր. տը Կոլի դէմ : Մորիս Թորէզ կիրակի օր ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ «յետաշրջական շարժումը իր բանբերը գտաւ յանձին առժամեայ կառավարութեան նախկին նախագահին որուն եօթն կը համախմբուին հանրապետութեան բոլոր թշնամիները: Եւ սակայն 18 ամսուան կառավարական ղեկավարութիւնը հաստատեց իր եւ իր մարդոց անհեռատեսութիւնը եւ անկարողութիւնը »:

Ժողովրդական Շարժումը իր արտակարգ ժողովին առթիւ հրատարակած յայտարարութեան մէջ անուղղակի կը հարուածէ նաեւ համայնավարները, յիշելով «կարդ մը ազգայնացուած հաստատութեանց տարապայման բացը» եւ «կուսակցական ոգի» մը կը տեսնէ անոնց մատակարարութեան մէջ:

Ինչո՞ւ ձախողեցաւ Մոսկուայի խորհրդաժողովը

Զօր. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, լուսաբանութիւններ հաղորդեց Մոսկուայի խորհրդաժողովի մասին: Այս առթիւ յորդորեց «համբերութեամբ վարուիլ Ռուսիոյ հետ»:: Ըստ. թէ իր բռնած դիրքին շնորհիւ, Ռուսերը այսօր այնքան ալ ինքնավստահ չեն իրենց պահանջներուն մասին: Իր կարծիքով, կարելի էր համաձայնիլ, եթէ Մ. Նահանգները տեղի տուած ըլլային հիմնական հարցերու մէջ: Ինք մերժեց տեղի տալ :

Պատմելով իր խօսակցութիւնը Ստալինի հետ, զօր. Մարշըլ ըսաւ թէ սպարապետը կարելի կը գտնէ իրաւախոհութիւն մը Գերմանիոյ զինաթափութեան, հատուցումներու եւ տնտեսական միութեան մասին և թէ անհրաժեշտ է համբերել, յուսատեսութենէ խուսափելու համար: «Ես անկեղծօրէն կը յուսամ թէ սպարապետ Ստալին իրաւունք ունի: Թէեւ չորս նախարարները չկրցան համաձայ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՐԾԱՆՔ ՊԱՏԱՆԻԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Չեմ յիշեր թէ քանի օր ետք էր որ պատահեցան «Սանտի փողին» դէպքը եւ ուժանակի պայթիւնը Սահակ պէյենց տան մօտը:

Ժամանակագրական կարգը չեմ կրնար պահել, պատմութիւն ալ չեմ գրեր, վասնզի, նոր սերունդին համար է որ գրի կ'առնեմ մաս մը յիշողութիւններ:

«Սանտի փողին» դէպքին օրը Թուրք ոստիկաններ շրջապատեր էին Ղասապենց(Պազազ Գէօրկանց) տունը այդտեղի Թաքստոցը բանալու համար: Այդ օր Ղասապի հօրեղբօր տունը պահուած էր Վանի Արմենականներու աննման գործիչ Արտակիրցի Սեպուհը, որ մեն մինակ կռուի բռնուելով սպաննուած էր:

Իսկ ուժանակի պայթիւնը Սահակ պէյենց դրան առջեւ, մեծ ցնցում պատճառեց մօտակայ թաղերուն, սոսկումի ենթարկելով Վանի Թուրքերը:

Դաւաճանը դեռ ողջ էր: Ան կիրքէն կուրացած կը մատնէր, աջ ու ձախ սոսկում եւ աւեր տարածելով:

«Նոր Սերունդ» եւ միւս խմորատիպ թերթերը լոյս կը տեսնէին եւ կծու, յարձակողական յօդուածներ կը հրատարակէին Տհէրցի Դաւոյի դէմ:

Դաւաճանը կատղած էր:

Կը խօսէին թէ՝ Դաշնակցութեան ահաբեկիչները գործի վրայ են, բայց դաւաճանը կը ճանչնայ զանոնք եւ դժուարութեանց կը մատնուին:

Մեր պատանեկան հոգիները խռովուած էին: Ամէնս ալ կը մտածէր հերոս դառնալ, պատժել ճիւաղը: Հապա ո՞ր օրուան համար էր մեր երդումը, «Նոյնիսկ մեր արիւնը չխնայել սուրբ գործին:

Հին, փորձուած եւ յանդուգն ահաբեկիչներու շարքին մէջ երեւալ սկսած էին նաեւ պատանիներ, անփորձ բայց յանդուգն ու վճռական: Այդ խումբերը իրարմէ անտեղեակ, կը մարզուէին եւ յատուկ հրահանգներ կը ստանային:

Ներկայ էի փորձի մը, որ տեղի ունեցաւ Պարգեւի մօրաքրոջ՝ Ազաւնիենց տան մէջ, (Պազազ Վարդանենց տան դիմացը):

Հոն էին նաեւ Սարգիս Բարսեղեան եւ Բժիշկը: Պատանիներէն երեք հոգի՝ Լ. Ցարութ, Ա. Գ. եւ Հ. Ս. ստացան հարկ եղած հրահանգները եւ մեկնեցան:

Ճիւաղը ողջ կը մնար, իսկ նախատինք մը մեր կուսակցութեանց եւ համայն Վասպուրականցիներուն:

Բանտը լեփ-լեցուն էր Հայերով, շատեր զինուած եւ լեռ բարձրացած էին, շատեր թաքստոցներ մտած:

Օր մը երեկոյի չափ Նոր Սերնդականներ ժողովի հրաւիրուած էինք Պարգեւենց տունը:

— Պարգեւի մայրը, որ բոլորիս «մայրիկն» էր մեզի թէյով, հաց ու պանիրով հիւրասիրեց: Աղաւնի եւ Աղնիւ քոյրերը պահակ կեցած էին, փողոցի անցուդարձին մեզ տեղեակ պահելու համար:

Տաճատը ուշ եկաւ: Ան ուժգոյն էր եւ մտածկոտ, ինչ որ հոգեկան խռովք ունէր:

Քիչ մը սպասելէ ետք, մտաւ «մուսանդարան» (անկողիններ պահելու պահարան) եւ դուրս ցաց: Գնացա՞ւ թէ ոչ, չգիտեմ:

Չեմ յիշեր ժողովի օրակարգի հարցերը, Լ. Ցարութի հետ մեզի հմայող հարցի մը մասին կը փսփսայինք, քանիցս նախագահի յանդիմանութեան զոհ դառնալով:

Լուսաբացին Լ. Ցարութենց տունէն քիչ մը աղով պանիր եւ հաց առնելով ճամբայ ինկանք դէպի Խաչ փողոցը:

Անձրեւը կը տեղար կարճատեւ ընդհատումներով եւ Խաչ փողոցը ցեխոտած էր:

Կը պատրաստուէինք կառք մը (ֆայթոն) վարձել եւ պտոյտ մը կատարել Համամի մէյտանէն անդին հեռուները, երբ ատրճանակի պայթիւններ լսեցինք «Համամի» կողմէն:

Ծանօթներէն մէկը թելադրեց ետ դառնալ:

— Ձեր Տաճատը Դաւօն սպաննեց, ետ դարձէ'ք, տուն գացէք, պատասխանեց մեր լրատուն:

Ուրիշ մը հաւաստեց թէ Տաճատ ազատ է եւ փախաւ:

Գիտէինք թէ Համամի մէյտանէն դէպի հայկական թաղը տանող նեղ փողոց մը կայ: Անկարելի էր յառաջանալ: Դարձանք ու Խաչ փողոցէն շտկուեցանք դէպի «Աղա Խանի» փողոցը:

Մինչ այդ, հրաշագործ Նոր Սերնդական մեր Տաճատը, զինք հետապնդող ոստիկաններուն հետ կռուելով, անփորձ հասած էր հայկական թաղամասը:

Այդ օրը չկրցանք գտնել եւ տեսնել Վասպուրականի պարծանք պատանին:

Թրքաբնակ թաղերու կեդրոնին մէջ գտնուած եւ թրքական զինուած խանութպաններու շրջանակին մէջ, պատանի Տաճատ ատրճանակի քանի մը հարուածներով գետին տապալած էր զինեալ դաւաճանը եւ կռուելով ճողոպրած էր բազմաթիւ թշնամիներու մէջէն:

Դաւաճանը երկու երեք օր վերջ շունչը փչեց: Իր դիակը կառավարութեան հրամանով տեղափոխուեցաւ Արարուց եկեղեցին եւ թաղուեցաւ յարակից գերեզմանատան մէջ (Խաչարակը) ուր կը հանգչէին անմահ Վազգէն Տէրոյեանի եւ Միքօի ոսկորները:

Թուրք կառավարութիւնը երախտագիտօրէն՝ մարմարեայ գերեզմանաքարով մը պատուեց դաւաճանը:

Բայց, ի՞նչպէս կարելի էր Վազգէնի եւ խմբապետ Միքօի քով դաւաճան Դաւօն թաղել... Կը մտածէինք, կ'ընդվզէինք եւ ծրագիրներ կը կազմէինք...

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

Մի ողջունելի երեւոյթ

ԹԷՀՐԱՆ, 15 Ապրիլ (Յառաջ) — 1942 թուի սկզբից Թեհրանի մեր համայնքը կառավարուել է Համայնական Վարչութեան ոչ-լրիւ կազմով եւ սկսած 1945ի գարնանից նշանակուի ժամանակաւոր Թեմական Խորհուրդով, որի կազմի մէջ առնուեցան նաեւ յիշեալ վարչութեան անդամները:

Հակառակ բազում բողոքների այդ մարմինների ապօրինի գոյութեան եւ գործունէութեան դէմ, անոնք յամառօրէն շարունակեցին մնալ իրենց պաշտօնների մէջ...

Նոր Թեմական առաջնորդի ժամանումով (1946 յուլիս) սկսան բանակցութիւններ զանազան քաղաքական հոսանքների ու խմբակցութիւնների միջեւ մի ազգային ճակատ կազմելու եւ համագործակցութեան գետնի վրայ ընտրելու նոր մարմիններ՝ Թեմական խորհուրդ, հոգաբարձութիւն, եկեղեցական վարչութիւն եւայլն:

Չպիտի նկարագրեմ այդ բանակցութիւնների բոլոր փուլերը եւ երեւան եկած յոռի երեւոյթները ....:

Այսքանը ասենք, որ բանակցութիւնները շատ երկար տեւեցին եւ չտուին որեւէ դրական արդիւնք, որովհետեւ նախկին Համայնական Վարչութեան անվստահելի անդամները, գլուխ ունենալով «Վերածնունդ» թերթուկի ախրահոչակ խմբագիր Հայկ Գարագաշը, ճիգ ու ջանք չխնայեցին խափանելու միասնական ճակատի կազմութիւնը: Ինչ ինչ պատճառներով նրանք յաջողեցան ընտրութեանց մէջ:

Բայց հէնց այդ յաջողութիւնը ցնցեց մեր ամբողջ համայնքը վերից վար, վարից վեր: Բազմաթիւ բանուոր ու գրաւոր բողոքների տեղատարափի տակ, Թեմակալ առաջնորդը ստիպուեցաւ բեկանել ընտրութիւնները եւ վերսկսել նոր բանակցութիւններ միասնական ճակատ կազմելու համար: Այս նոր բանակցութիւնները մարտի վերջերին պսակուեցին յաջողութեամբ, համագործակցական սկզբունքով կազմուեցան առժամեայ նոր մարմիններ, որոնք արդէն գործի են անցել:

Այս յաջողութիւնը հետեւանք էր այն հանգամանքի, որ այդ մարմինների թեկնածուների կազմից դուրս նետուեցան նախկին առժամեայ Թեմական խորհուրդի բոլոր վարկաբեկ անդամները գլխաւորութեամբ նոյն Հայկ Գարագաշի:

Այդ տղորմելին, որ տարիների ընթացքում եղել էր մեր համայնքի Զար Ոգին, որ իր լրտեսական եւ բանսարկու գործունէութեամբ պառակտել էր մեր համայնքը եւ ստեղծել անվերջելի մթնոլորտ — այսօր միանգամայն զգետնուած է ու լքուած ամէնքից, նոյնիսկ իր նախկին համախոհներից ու գործակիցներից... Այսօր երբ հասարակութեան մէջ խօսք է բացւում նրա մասին, այլեւս նրա անունը չեն տալիս, այլ ասում են՝ «այն սրիկան», «այն պրովոկատորը», «այն պառակտիչը» եւն:

Sic transit gloria mundi,— «Այսպէս է անցնում փառքը աշխարհի» — կարող ենք ասել եւ մենք, ուղղելով մեր խօսքը թէ այդ «Ցաւխտենական Ցուդային» եւ թէ նրա նախկին գործակիցներին, որոնք անարժանօրէն գրաւել էին հանրային մարմիններում առաջին աթոռները տարիներով:

Այո՛, հանրային կեանքը ունի իր հոգեբանութիւնը եւ իր հոլովայթի անխախտ օրէնքները, որոնց անպատիժ կերպով չի կարելի անտեսել:

Ցայտնի է, որ հանրային կեանքի վայրէջքների ժամանակ, երբ բարոյականի եւ անբարոյականի սահմանները փոշիանում են եւ ստեղծւում է մի քաոս, այդ ժամանակ ամէն կարգի փոքրիկ մարդիկ, ամէն տեսակ արկածախնդիր տարրեր, զինուած անպատկառութեամբ, կեանքի երեսի վրայ, են բարձրանում ինչպէս յարդը ջրերի վրայ եւ, աղմկելով հրապարակը, ձգտում են իրենց չար կամքը թելադրել հանրութեան: Այդ մութ տարրերը իրենց մութ գործերով այնքա՞ն են յափշտակւում եւ գոռոզանում, որ կորցնում են պատասխանատուութեան ամէն զգացում, եւ այնքան են կուրանում, որ չեն գիտակցում կեանքի հոլովոյթի հեռանկարները: Նրանք իսպառ մոռանում են, որ կեանքը չի կարող յարատեւօրէն մնալ լճացած ու բորբոսած, որ ատրճանաբար յառաջ պիտի գան վիտակից եւ ազնիւ տարրեր, որոնք պիտի ըմբոստանան, մաքրելով ասպարէզը:

Ճիշդ այդպէս էլ եղաւ մեզ մօտ: Սկզբում բողոքի թոյլ ձայները ատրճանաբար ուժեղացան ու բազմացան, դժգոհութիւնը ծաւալեցաւ, եւ բոլոր մութ տարրերը իրենց մութ գործերով դուրս նետուեցան, գամուելու անարգանքի սիւնին...

Այսպիսով կրկին ու կրկին արդարացան Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների անմոռանալի նախագահ Լինկըլնի այն իմաստուն դիտողութիւնը, թէ՝ «Կարելի է կարճ ժամանակով խաբել ժողովուրդը, ամէն ժամանակ ժողովրդի մի մասը, բայց երբեք ամբողջ ժողովուրդը ամէն ժամանակ»:

Արձանագրենք եւ այն, որ մեր համայնքի հանրային կեանքի մէջ յառաջ եկած այս ողջունելի բարեփոխման մէջ որոշ դեր կատարեց նաեւ «Հայրենիք» օրաթերթի մէջ հրատարակուած Գ. Ցովսէփ Թադէոսեանի յօդուածը՝ «Ցաւխտենական Ցուդայի եւ քաղաքական եղմաղացի «երէկն» եւ «այսօրը» խորագրով: Այդ գրութեան մէջ պարզուած էր նոյն Հայկ Գարագաշի քայքայիչ գործունէութիւնը, անժխտելի փաստերով:

Երբ «Հայրենիք» օրաթերթի այդ համարները (1946 Մայիսին) Թեհրան հասան, ձեռքից ձեռք էին խլւում, այնքան մեծ էր հետաքրքրութիւնը եւ թողած խոր տպաւորութիւնը: Ցօդուածագիրը միակն էր, որ բաց ճակատով հանդէս էր եկել մէկի դէմ, որ թէ անցեալում եւ թէ մանաւանդ այդ օրերին ազդեցիկ դիրք ունէր եւ մեծ դեր էր խաղում հանրային կեանքի մէջ...

ԹՂԹԱԿԻՑ

Շահան Պէրպէրեանի յոբելեանը

Գահիրէի մէջ կազմուած է կեդր. յանձնախումբ մը, տօնելու համար Շահան Պէրպէրեանի քառասնամեայ կրթական ու մտաւորական գործունէութեան յոբելեանը, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 11ին: Այս նպատակով Եգիպտոսի մէջ կազմուած են յոբելինական ու Պէրպէրեան նախկին սաներէ յանձնախումբեր:

Յոբելինական կեդր. յանձնաժողովը՝ հովանաւորութեամբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին եւ նախագահութեամբ Եգիպտոսի առաջնորդին, 1947ը Շ. Պէրպէրեանի յոբելինական տարի հռչակած է եւ կոչ կ'ուղղէ Սփիւռքի մէջ գտնուող իր բոլոր աշակերտներուն որպէսզի կազմեն — տեղական մարմիններ, տօնելու համար իրենց սիրեցեալ ուսուցչին յոբելեանը: Հաւաքուած հասոյթը պիտի յատկացուի յոբելեարին դրական ու երաժշտական անտիպ գործերու տպագրութեան:

Շահան Պէրպէրեան շատ կանուխէն սկսած է իր ուսուցչական ասպարէզը: Հազիւ տասնըվեց տարեկան, իր հօր Ռեթէոս Պէրպէրեանի մահէն վերջ, կը ստանձնէ վարժարանին իմաստասիրութեան ճիւղը: Կուգայ Փարիզ եւ վկայուելով Սորպոնի դպրութեանց ճիւղէն, վերադարձին կը ստանձնէ Պէրպէրեան վարժարանին տնօրէնութիւնը, զոր կը վարէ ձեռնհասութեամբ մինչեւ 1924, երբ կը ստիպուի հեռանալ Պոլսէն: Նոյն տարին Գահիրէի մէջ կը վերաբանայ վարժարանը իր եղբօր Օննիկի հետ: Սակայն դպրոցը երկար չի տեւեր: Քանի մը տարի Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ պաշտօնավարելէ վերջ, այժմ կը դասախօսէ Անթիլիասի դպրեվանքին մէջ:

Իր բազմաթիւ յօդուածներէն զատ ունի կարգ մը հրատարակուած ու անտիպ գործեր: «Կոմիտաս վարդապետ», «Գեղագիտական հարցեր», «Երկու ժամանակները», «Կոմիտաս վրդ. եւ հայ երաժշտութիւնը»:

Անտիպ գործերէն.— **L'Effort d'Attention et l'Effort musculaire chez les déments précoces, La méthode pathologique en psychologie,** Մանկավարժական հատընտրութիւն, (հայ. եւ ֆրան.), «Խնջոյքը» եւ ուրիշ տրամախօսութիւններ, Ամփիոն (քնարախաղ, թարգմ. Փօլ Վալէրիէն), Հոգին եւ Պարը (տրամախօսութիւն, Փօլ Վալէրիէն): Ընթացք իմաստասիրական գիտութեանց (Ա. Հոգեբանութիւն, Բ. Ընկերաբանութիւն, Գ. Իմաստասիրութեան պատմութիւն, Դ. Բնազանցութիւն, Ե. Գեղագիտութիւն; Զ. Տրամաբանութիւն, Է. Բարոյագիտութիւն), Եօթն տօն՝ եօթը խորհուրդ — սաղիմական տրամախօսութիւններ, Գեղագիտական վրիպառում, Իրականութիւն եւ արուեստ Սէր եւ արուեստ, Չրոյց երջանկութեան մասին, Նիւթը եւ նիւթականութիւնը, Համակարգեալ գիծերու դասաւորումներ, Ստորադասութեան բարդոյցը, Պարը որպէս մեծ արուեստ, Իմաստասիրական ինքնակ, Ուրուագիծ համապատկեր հայ արուեստի:

Հեռագիր, գրութիւն, դրամական կամ այլ նուէրներ ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Comité du Jubilé SHAHAN BERBERIAN B. P. 305, Le Caire (Egypte):

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐՃ ԳՐԵԼ, ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԳՐԵԼ, ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԵԼ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐԷՆ ԳԱՂՏՆԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

Անգարայի «Ուլուս» թերթին մէջ Նիհատ Էրիմ շարունակելով իր մերկացումները, յիշելէ վերջ Քազապլանքայի, Գահիրէի եւ Թէհրանի տեսակցութիւնները, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ Ատանայի տեսակցութեան մասին.

— «Ատանայի մէջ միայն գովքը հիւսուեցաւ այն քաղաքականութեան եւ գործելակերպին զորս պատերազմի չորս տարիներուն ընթացքին Թուրքիա որդեգրած էր: Արդեօք պատերազմին յետագայ շրջանին մէջ գոյութիւն ունի՞ իրողութիւն մը որ Թուրքիոյ դէմ ամբաստանութեան առիթ կարենայ կազմել: Ներկայիս չքննենք այս պարագան: Դաշնակից ղեկավարները, որոնք սկսած էին ետ մղել Առանցքը, յաճախակի հանդիպումներ կ'ունենային եւ իւրաքանչիւր անգամուն Թուրքիոյ մասին ալ կը խօսէին: Թէհրանի Խորհրդաժողովէն յետոյ Հանրապետութեան Նախագահ Ինէօնիւ Գահիրէի մէջ Չըրչիլի եւ Ռուզվէլթի հետ ժամադրուեցաւ: Այստեղ Թուրքիոյ պատերազմի մտնելու խնդիրն ալ քննուեցաւ: Նախագահ Ինէօնիւ ալ սկզբունքով ընդունեց պատերազմի մտնել: Որովհետեւ մեր դաշնակիցը՝ Անգլիան իրաւունք ունէր նման որոշում մը պահանջելու»:

Ցօդուածագիրը յետոյ դիտել կուտայ թէ Թուրքիա պատերազմի մտնելու համար պահանջեց որ գործադրուին դաշնագրին պայմանները: Արդարեւ, նկատելով որ հաւանական էր գերմանական հաւաքական յարձակողական մը ուզեց որ դէթ փութով զէնք հասցուի Թուրք բանակին: Բայց Անգարայի մէջ անգլ. զին. ղեկավարներուն հետ տեղի ունեցած բանակցութիւնները ապարդիւն մնացին եւ կարելի չեղաւ անհրաժեշտ հրասայլերն ու օդանաւերը հայթայթել: Յետոյ կ'ըսէ.— «Անհամաձայնութիւն ծագեցաւ քրոմի հայթայթումէն եւ ծպտուած քանի մը գերման նաւու նեղուցներէն անցքէն: Բայց այս երկու խնդիրներն ալ Դաշնակիցներուն հետ հաշտ կերպով կարգադրուեցան:

1944 Օգոստոսին Դաշնակիցները Թուրքիայէ պահանջեցին Գերմանիոյ հետ խզել քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները: Թուրքիա անվարան խզեց յարաբերութիւնները: Այս թուականին Անգլիացիները Թուրքիայէ չպահանջեցին որ պատերազմի մտնէ եւ ըսին որ դեռ ատենը չէ եկած: Թուրքիա կը բաղձար իսկոյն պատերազմի մտնել: Յետոյ յայտնի եղաւ որ այս մասին համաձայնութիւն գոյութիւն չունէր Անգլիացիներուն, Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն միջեւ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը պաշտօնապէս Անգարայի կառավարութեան հաղորդեց թէ՝ բնաւ գոհ պիտի չմնայ եթէ այդ թուականին Թուրքիա պատերազմի մտնէ, քանի որ Բ. ճակատը փոխանակ Ֆրանսայի, Պալքաններու մէջ պիտի բացուի այդ պարագային:

Նիհատ Էրիմ յետոյ հարց կուտայ.— Թուրքիա ի՞նչպէս պատերազմի կը մտնէր երբ մէկ կողմէ չէին տրուեր նուազագոյն զէնքերը որոնց կը կարօտէր Թուրք բանակը եւ չէր հաղորդուեր որ ո՞ւր եւ ի՞նչպէս պատերազմ պիտի մղուի: Միւս կողմէ ալ Դաշնակիցները իրենց միջեւ համաձայն չէին:

Ցօդուածագիրը կ'եզրակացնէ.— Երբ այս է կացութիւնը, այլ եւս արդեօք կարելի՞ է վիճիլ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Թուրքիոյ հետապնդած քաղաքականութեան կամ գործելակերպին մասին: Անշուշտ ոչ: Ուրեմն ինչո՞ւ սովիէթ Ռուսիա աւելի քան երկու տարիէ ի վեր կանոնաւոր յարձակողական ծրագրով մը Թուրքիոյ դէմ կը գործածէ բոլոր այն բաները զորս կարելի է ընել զէնք պայթեցնելէ առաջ:

«ԱՆՈՅՇԸ» ԻՍԻ ՄԷՋ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, (Ցապաղած).— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը կազմակերպած էր «Անոյշ»ի ներկայացումը ի նպաստ օդափոխութեան կայանին, սինէմա Ալամպրայի մէջ: Հակառակ գործի օր ըլլալուն սրահը լեցուն էր: Գաղութը միշտ ալ չէ զլացած էր աջակցութիւնը Կապոյտ Խաչի բոլոր ձեռնարկներուն:

Ժամը 9ին սկսաւ ներկայացումը ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի: Կը մասնակցէին Պ. Գ. Մեսումենց ջութակով եւ Օր. Ա. Մաթէոսեան դաշնակով: Դերակատարները բոլորն ալ նոր սերունդի կը պատկանէին բացի մէկէն: Հոս ծնած, հոս մեծցած սերունդն էր որ մեզի կը ներկայացնէր «Անոյշ»ը: Բոլոր անոնք որ թերահաւատ էին նոր սերունդին հանդէպ, այդ գիշեր համոզուեցան թէ որեւէ աշխատանք ապարդիւն չանցնիր: Վեց տարուան աշխատանքին պտուղն էր որ Իսիի ժողովուրդը վայելեց այդ օրը: Բոլոր դերակատարներն ալ գնահատանքի արժանի էին: Թող ներեն որ անունները չեմ յիշեր, «Յառաջ»ի էջերը խնայելու համար: (Ուրիշ առթիւ յիշուած են).— Լրատու.

ՕՏԱՐԱՀՊԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ նոր օրէնք մը մշակեց սուրիական կառավարութիւնը, որ պիտի ներկայացուի երեսփ. ժողովին: Յաճախ Սուրիա կ'ապաստանին օտարահպատակներ, որոնք քաղաքական յանցանքներով կը հեռանան իրենց երկիրներէն եւ կառավարութիւնը ստիպուած կ'ըլլայ չյանձնել զանոնք, համաձայն միջազգային դաշնագիրներու: Արդ, քաղաքական յանցաւորներու եւ բանտէն փախստականներու համար օրէնքը կը նախատեսէ 1.— Ներքին նախարարութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ պարտաւորիչ բնակութեան ենթարկելու ապաստանողները: 2.— Ներքին նախարարը պիտի ճշդէ այն քաղաքը, ուր անոնք պիտի բնակին: Անոնք ամէն օր պէտք է ներկայանան ոստիկանութեան կեդրոնը: 3.— Ամբաստանեալները իրենց ապրուստը ապահովելու համար եթէ նիւթական կարողութիւն չունին, շրջանի վարչական իշխանութիւնը իրաւունք ունի զանոնք աշխատցնելու եւ փոխարէն անոնց ապահովելու ապրուստ եւ բնակարան:

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹ ՊԷՏՔ ՉԷ ԴԱՌՆԱՅ

Պէյրութի «Ազդակ»ը (շաբաթօրեակ) հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (11 Ապրիլ).

«... Կ'ուզենք մոռնալ մօտիկ անցեալը՝ յանուն Հայկական Դատին: Կ'ուզենք չյիշել Խ. Հայաստանի վարիչներուն այն բոլոր յայտարարութիւնները, որոնց արձագանգը չէ մարած տակաւին եւ որոնք «դաշնակ շովինիզմ» կը հռչակէին հայ հողերու ամէն պահանջք, Հայկ. Դատի ամէն արծարծում: Կ'ուզենք մոռնալ Թուրքսովիէթ եղբայրական բարեկամութիւնը, որ նոր խզուեցաւ: Նոյնիսկ պատրաստ ենք չյիշելու այդ բարեկամութեան սիրոյն Հայաստանի հողերէն Թուրքին եղած նուիրաբերումները: Միայն թէ հայութեան բոլոր հատուածներն ալ պարկեշտութիւնը ունենան գոնէ անգամ մը Հայու հոգիով մօտենալու Հայկական Դատին, որ վեր է ամէն նկատումէ:

Հասած է ժամանակը հայութեան բոլոր ուժերը մէկ ճակատի շուրջ համախմբելու: Արուեստական պատնէշներն ու խտրութիւնները ոչ թէ այս կամ այն հատուածին կը վնասեն, այլ ամբողջ հայ ժողովուրդը կը հարուածեն:

Հայկ. Դատը չարաշահութեան ապրանք չէ: Ոճիր կը գործեն անոնք, որ այս նուիրական դատին վրայ կը փորձեն հայ ժողովուրդի ճակատագրին հետ խաղալ: Պէտք է ներկայացնել կացութիւնը այնպէս, ինչպէս որ է, առանց ողբերգութեան, բայց նաեւ առանց աւելորդ ու շողշողուն ցնորքներու:

Միջազգային ուժերու մրցարանին մէջ մեր դատը ծանր երկունք մը կ'ապրի: Իրենց շահերու բերումով դիրք ճշտեցին անոր թշնամիները: Բայց ո՞ւր են մեր դատին «բարեկամները», ինչո՞ւ կը լռեն, ինչո՞ւ անկեղծութիւնը չունին հրապարակ գալու եւ առնուազն պաշտօնական յայտարարութեամբ մը ըսելու թէ Հայուն հողերը Հայուն պէտք է տրուին:

Տուեալ կացութեան մէջ մեզի կը մնայ ըլլալ իրատես, պաղարիւն եւ հետապնդել մեր իրաւունքը անվհատ հաւատքով, ինչպէս ըրած ենք դարեր շարունակ, հակառակ մեր կրած ծանր հարուածներուն: Բայց՝ մէ՛կ հոգի եւ մէկ կամք: Հեռու անամէջ յոյսերէ, որոնք կրնան մեզ մահացու հիասթափումներու առաջնորդել: Հեռու նաեւ վաղաժամ յուսալքումներէ, որոնք մեր կենսունակութիւնը ջլատելու միայն կը ծառայեն:

Մէկ միլիոն նահատակներու կտակը պահենք սուրբ եւ անխոցելի:»

ՏԷՍԻՆ.— Ապրիլ 15ին Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը կազմակերպած էր հրապարակային դասախօսական ժողով մը որ անցաւ յաջող: Դասախօսն էր Հայր Պօղոս Էսապալեան, Վիէննայի Միխիթարեան հայրերէն: Երիտասարդ գիտնական մը՝ որ նիւթ ընտրած էր «Հայկական հաւատքը»: Բանասիրական գեղեցիկ նիւթ մը որ դժբախտաբար քիչ մը բարձր էր ժողովուրդին հասկացողութենէն:— Գ.

ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ԱՐՀԱՒԻՐՔԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

Անոնց զնդակը երբեք չի վրիպիր, մէկը տասի դէմ կը դնէ: Սպաները երբեք զօրանոցները չէին մընար, վախնալով որ յանկարծ յարձակման կ'ենթարկուին: Այդ գիշերը ես ալ անքուն մնացի մինչեւ լոյս: Զինուորներուն վախի պատմութիւնները, հնարուած երգերը Տէրսիմի մասին իմ քունս ալ խանգարեցին: Այդ գիշերուան երգուած երգերէն քանի մը բառեր մինչեւ այսօր ալ կը պտտին շրթունքներուս վրայ.

Տէրսիմի չորս լեռները թաղուած են ձիւներու մէջ.
Աշխարհը եթէ կործանի, Տէրսիմը չկայ մէջը:

Երանի կուտային Տէրսիմցիներուն որ ոչ զինուոր կ'երթան եւ ոչ ալ տուրք կուտան պետութեան եւ ազատօրէն կ'ապրին իրենց լեռներուն մէջ: Չգիտեմ Խտօն ուր անցուցած էր այդ գիշերը: Առտուն կանուխ եկաւ զիս գտաւ զօրանոցին առջեւ կազմ եւ պատրաստ մեկնելու:

Խտոյին հետ երկուքս մէկ տան մէջ ծառայ էինք ժամանակէ մը ի վեր, բայց իմ եւ Խտոյի ծառայութեան միջեւ մեծ տարբերութիւն կար: Ես արհամարհուած Հայու ձագ մըն էի, կ'աշխատէի առանց վարձքի, յաճախ ծեծի ու լուտանքի ենթակայ ամէնուն կողմէ, մինչդեռ Խտօն ոչ միայն վարձով աշխատաւոր էր, այլ եւ իշխող: Բաւական էր իր Տէրսիմցի ըլլալու հանգամանքը: Այս կողմերը եկած էինք մի քանի եզներ եւ ոչխարներ գնելու որ ըստ Խտոյին շատ աժան էին բաղդատմամբ մեր բնակած կողմերու վրայ. շահն ու վնասը Խտօն պիտի բաժնէր աղային հետ:

Առանց երկար սպասելու ինկանք ճամբայ դէպի Տէրսիմ: Չգիտեմ մեր ճամբորդութիւնը քանի ժամ տեւեց: Ես ահուդողի մատնուած կը քալէի Խտոյին ետեւ, երբ յանկարծ հասանք ջուրի եզերքը ուր Խտօն սկսաւ հանել ոտքին կօշիկները ու ըսաւ.

— Այս ջուրին միւս կողմը Տէրսիմ է: Ցնցուեցայ ամբողջ մարմնովս. հազիւ զսպեցի աչքերուս արցունքները. այն բոլոր վայրագութիւնները որ ըսած էին Տէրսիմցիներու մասին, իմ մէջ այն համոզումը գոյացուցած էին թէ այլեւս ողջ պիտի չկրնամ վերադառնալ: Աներեւակայելի տղայական մտքեր կը տանջէին զիս, թէեւ բազմաթիւ Տէրսեմցիներ տեսած էի մինչ այդ, Խտօ, ըսի իրեն, երբ ձեր երկիրը երթանք, չըլլայ թէ իմ Հայ ըլլալս յայտնես:— Ինչո՞ւ հարցուց,— Կը վախնամ որ փորձանք մը բերեն գլխուս, երբ իմանան թէ Հայ եմ: — Փորձա՞նք, խնդալ սկսաւ ան, ընդհակառակն լաւ է որ Հայ ըլլալդ գիտնան քան քիւրտ ըլլալդ: Քեզի ինչպէս ըսած եմ, մենք Հայերը հազար անգամ աւելի կը սիրենք քան քու գիտցած Մահմետական Քիւրտերը: Այսօր ահագին Հայեր կան մեր մէջ փախած Թուրքերու եւ Քիւրտերու ջարդերէն, անոնք բոլորն ալ ազատ համարձակ կը պտտին, ոմանք նոյնիսկ զէնքով: Եթէ առիթ ունենանք այցելելու այս դիմացի շրջանի պետերուն, պիտի տեսնես թէ՝ որքան Հայեր կան անոնց մօտ. քանի հոգիներ իմ ձեռքովս տարած եմ անոնց մօտ: Մեր երկրին մուտքը ազատ է բոլոր Հայերու համար. անգամ մը որ հոն անցար լմնցաւ: Մենք Հայերը շատ կը սիրենք, գիտենք թէ ինչպիսի ժողովուրդ էք դուք: Թուրքերը խաբեցին ձեզ, բայց չկրցան խաբել Տէրսիմը: Քանիցս մարդ ղրկեցին մեր մեծերուն քով, որպէսզի զինուոր տանք իրենց, կռուինք իրենց կողքին: Նոյնիսկ մեզի առաջարկեցին յարձակիլ Հայերու վրայ, սպաննել եւ կողոպտել զանոնք. այսպէսով կ'ուզէին սիրաշահիլ մեզ. բայց մեր պետերը վճռապէս մերժեցին անոնց բոլոր առաջարկները: Անգամ մը որ մենք մեր տեղէն դուրս գացինք, մեզ ալ ձեզի պէս պիտի ընէին, բայց ներկայիս մեր դէմ հազարաւոր զինուորներ կը պահեն վախնալով որ մենք կը յարձակինք իրենց վրայ: Տեսա՞ր Թուրք զինուորները իրենց վախէն չեն քնանար: Ի՞նչպէս շատ անգամ պատահած է երբ յարձակում գործենք ամէն ինչ կը ձգեն ու կը փախչին: Մենք ազատօրէն կ'երթեւեկենք իրենց երկիրը, բայց մէկ հատ Թուրք չի համարձակիր մտնել մեր երկիրը: Ու սկսաւ պատմել տարիներու ընթացքին իրենց մղած հերոսական կռիւները Թուրքերու դէմ:

Իր այնքան հետաքրքրական պատմութիւնները լրացնելէ վերջ յանկարծ զիս առաւ իր ուժեղ ուսերուն վրայ ու քանի մը վայրկեանէն անցանք ջուրին միւս ափը: Առաջին վայրը ուր հանդիպեցանք, քանի մը տնուոր գիւղ մըն էր: Մտանք տուն մը ներս, մեզ դիմաւորեց միջին տարիքով կին մը: Խտոյի քանի մը խօսքերուն վրայ՝ կինը մեզ առաջնորդեց առանձին բաժին մը եւ պատուիրեց որ նստինք: Նստելէ առաջ Խտօն համարձակօրէն յայտնեց թէ անօթի ենք: Կինը ժպիտը երեսին դուրս ելաւ: Խտօն անմիջապէս նստեցաւ եւ սկսաւ փաթթել իր այնքան սիրած գլանիկը: Ես ապուշ կտրած սկսայ ուշի ուշով դիտել չորս կողմս: Ոչ մէկ կահ կարասի սենեակին մէջ. քանի մը բուրդէ շինուած հաստ կտորներ փռուած էին յատակին վրայ, մեծ ծխնելոյզ մը պատն ի վեր՝ խաչորկեկ քարերով՝ ուր կը վառէր եղանակին համեմատ կաղնի փայտերով մեղմ կրակ մը: Պատերէն կախուած էին քանի մը զէնքեր ամէն տեսակէ, սուր, ատրճանակ, մօսին, ծուռ դանակներ եւ բազմաթիւ փամփշտակալներ: Խտօն առանց ուշադրութիւն դարձնելու իմ վրայ անընդհատ կը ծխէր, իսկ ես կրկին թաղուած էի խոր մտածումներու մէջ:

ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(5)

նիլ գլխաւոր հարցերու մասին, բայց դէպի վերջնական կարգադրութիւն առնուած քայլերը աւելի մեծ են քան կ'երեւան: Առաջին անգամ ըլլալով տարակարծութիւնները այժմ բաւական լուսաբանուած են, այնպէս որ գիտենք թէ ապագայ բանակցութեանց մէջ որոնք են այն խնդիրները որ պէտք է բացարձակապէս լուծուին»: Զօրավարը անգամ մը եւս բացատրեց թէ խորհրդաժողովին ձախողման պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ խորհրդային պատուիրակութեան վրայ: Ցեռոյ պարզեց Եւրոպայի մօայլ կացութիւնը: «Կազմակերպման ուժերը հետզհետէ բացորոշ կ'երեւան: Հիւանդը կ'իյնայ կը կքի, մինչ բժիշկները կը խորհրդակցին»:

★ «Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական օրկանը, կը դատապարտէ յառեւեները: Խոստովանելով հանդերձ Մոսկուայի խորհրդաժողովին կարգ մը ձախողանքները, կը յիշէ կարեւոր յաջողութիւններն ալ:

Գաղեստինի խնդիրը Միացեալ Ազգերու առջեւ

Արտակարգ զգուշութիւններ ձեռք առնուած են Նիւ Եորքի մէջ, Միացեալ Ազգերու բացառիկ ընդհ. ժողովին առթիւ, որ պիտի քննէ Գաղեստինի խնդիրը: Կազմակերպութեան 50 ոստիկանները եւ աւելի քան 200 ամերիկացի գաղտնի ոստիկաններ խիստ հսկողութիւն կը կատարեն դուռներուն առջեւ: Բոլոր վկայականները եւ ծրարները, նոյն իսկ լուսանկարիչներու գործիքները կը քննուին: Հրէական գործակալութեան համար աթոռներ պատրաստուած էին, բայց ան որոշած է չմասնակցիլ, թէեւ ուրիշ կազմակերպութիւն մը, Ազգ. Ազատագրութեան կոմիտէն կը մասնակցէր: Արաբները զօրաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկած են, եւ բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ Գաղեստինի անկախութիւնը պիտի պահանջեն: Երկուշաբթի օր նիստը բացուած առեն մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուեցաւ 14 ազգերու ներկայացուցիչներէն, օրակարգը պատրաստելու համար: Բուն վիճաբանութիւնները պիտի սկսին այսօր, չորեքշաբթի: Իբրեւ հոգատար պետութիւն, Անգլիա իրենկըվերապահէ կարգ մը որոշումներ ընդունելու կամ մերժելու իրաւունքը: Արաբները վստահ են թէ Միոնականութիւնը պիտի պարտուի: -

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ հասած հեռագրի մը համաձայն, Իրանի պալատական շրջանակներէն պետք յայտնած է թէ վերջերս միջադէպ մը պատահած էր խորհրդային սահմանագլուխին վրայ, բայց այժմ կացութիւնը վերահաստատուած է: Սպարապետը ուրիշ որեւէ մանրամասնութիւն չէ հաղորդած եւ մերժած է հաստատել այն զրոյցները թէ 4000 զինեալ Ռուսեր անցեալ շաբթու փորձեր են Իրան մտնել իբրեւ փախստականներ: Այդ լուրերուն համաձայն, իրանեան իշխանութիւնները մերժած են մուտքի վիզա տալ եւ Ռուսերը փորձած են բռնի անցնիլ սահմանագլուխը, բայց ի վերջոյ ետ մղուած են, ծանր կորուստներ կրելէ վերջ: (ԽՄԲ.— Ամերիկեան գործակալութեան այս հեռագիրը հրատարակուած էր Le Mondeի մէջ եւ կ'արտատպենք վերապահութեամբ):

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՀՊԱՆԵԼՈՒ լաւագոյն միջոցն է շատ կարեւոր գումար մը փոխ տալ Խ. Միութեան, ըսաւ Պ. Հէնրի Ուոլըս, Մ. Նահանգներու նախկին փոխ նախագահը, Ամերիկա վերադարձած առեն: Իր կարծիքով քաղաքացիական պատերազմ պիտի ծագի Ֆրանսայի մէջ, եթէ նախագահ Թրումըն չփոխէ իր քաղաքականութիւնը:

ՄԱՅԻՍ 1Ի ԱՌԹԻՒ, վաղը, հինգշաբթի, մեթրօն եւ հանրակառքերը պիտի չբանին ժամը 15—17: Մեթրոյի վերջին երթեւեկը՝ 20.30: Փուռերը պիտի փակուին ժամը 1ին: Գոց են դրամատուները, մսավաճառները, մեծ վաճառատուները, նամակատուները, նախարարութիւնները, գեղարանները եւն.:

ՌԸՆՈՅԻ բանուորներուն գործադուլը կը շարունակուի, հակառակ Աշխատանքի Դաշնակցութեան յորդորներուն: Բանթողներուն թիւը հասած է 12.000ի: Երկու հարիւր արհեստանոցներ չեն բանիր:

ՑԿԵԱՆՍ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ համայնավար կին մը, Միռէյլ Սալու, իբրեւ մատնիչը իր ընկերներուն, որոնցմէ ժաք Վօկ գնդակահարուած էր: Իր մեղսակիցը, Ալպէռ Տակրնէ, դատապարտուեցաւ հինգ տարուան թիապարտութեան:

ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Գոժոն հիւանդանոցին մէջ եւ ուրիշներ ծանրապէս հիւանդացան, սխալ դեղ տրուած ըլլալով:

ՌՈՒԹ ԳԻՒՂԵՐ քանդուեցան իբրեւ հետեւանք հսկայական հրդեհի մը որ ծագած էր Լանտի անտառին մէջ: Գիւղ մը ամբողջովին կործանեցաւ: Հարկ եղաւ զինուորական եւ նաւային օգնութիւն հասցնել Պոռտոյէն:

1915 Ապրիլ 11-24ի տարեդարձին առթիւ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. վարչութիւնը յիշատակի երեկոյ մը սարքած է 11 Մայիսի կիրակի գիշերը, Salle de Géographie:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Beaumontի «Քրիստափոր» խումբ այս ուրբաթ, 2 Մայիս:

Gardanneի «Վարանդեան» խումբ, այս ուրբաթ, 2 Մայիս:

Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբ, հինգշաբթի 8 Մայիս: (Aixի խումբի դասախօսութեան օրը կը յայտարարենք յառաջիկային): Սոյն դասախօսութիւններուն կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի ունկնդիրները, սանուհիները, իրենց ընկերները, ինչպէս նաեւ մեր համակիրները:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Եկեղեցւոյ Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ վաստակաւոր ուսուցիչ եւ հրապարակագիր Երուանդ Տէր Անդրէասեանի մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ, Ս. պատարագիմատուցմամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, 4 Մայիս, Լիոնի եկեղեցին, 69 rue Louis Blanc:

Կէս օրէ վերջ ժամը 3ին այց մը պիտի կատարուի իր գերեզմանին վրայ:

Կը հրաւիրուին Լիոնի մշակութային եւ երիտասարդականմիութիւնները եւ իր յիշատակըյարգողները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Իսիէն Պ. Յ. Գալուստեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին եւ 500 Ֆր. ալ Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

★ Մարսէյլէն ընկեր Բ. Զիլճեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին, ընկեր Վարանդեանի չիրմին այցելութեան առթիւ: Ստանալ Յառաջէն:

★Գոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի խթումին գիշերը սարքած խնջոյքի առթիւ, Վալանսէն ընկեր Արսէն Տէր Ներսէսեան նուիրեց հազար Ֆր. Վեթ. Ֆոնտին, իսկ Պ. Լեւոն Գայթանճեան հազար ֆրանք Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Փոն տ'Օպնայի մէջ կը տօնուի Մայիս 4ին ժամը 2.30ին, սովորական սրահին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, երգեր, արտասանութիւն եւ զաւեշտ մը: Մուտքը ազատ է:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ 1000 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Աղքատախնամին, փոխան ծաղկեպսակի, ՏԻԿԻՆ ԳԱԼԵՆԻԿ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ Պ. Դանիէլ Կարապետեան կը փնտռէ քոյրը, Մարիամ Կարապետեան (Զարչամպացի) որ 1926ին Յունաստանէն Մարսիլիա եկած է: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ

Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ, ժողովրդային Տան սրահին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Արեւելեան նուագ: Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԷՆ Պ. Մանուկ Գրիգորեան՝ որ 2000 ֆրանք նուիրած էր դպրոցի Կրթ. Մարմնոյն սարքած ծնողական խնջոյքին առթիւ, 500 ֆրանք ալ տրամադրած է Վեթ. Ֆոնտին: Այս վերջին գումարը ստանալ «Յառաջ»էն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

Եւ պատերազմի պատւոյ դաշտին վրայ ինկած մարտիկներու: Հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ կազմակերպուած Կրընոպլի Հայ Մարտիկներու Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Հայ Եկեղեցական Միութեան, այս հինգշաբթի առտու, ժամը 10ին, Ազգ. տան մէջ:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ, այս շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս Moulin Brulé սրահին մէջ: Անակընկալներ: Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով: Կովկասեան եւ եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ Կարօ Սարեանի մեծ նուախումբին: Métro Ecoles de Charenton, Autobus 107:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e
Travail exécuté par des ouvriers syndiqués

ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլ քաղաքի, շրջանններու ենթակոմիտէներու և խումբերու ընկերները հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, Bar du Globeի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Ռոմանի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, սովորական վայրը: Պիտի խօսի տեղւոյս ընկերվարականներու քարտուղարը՝ ընկեր CHAZALON, նիւթ՝ «Ի՞նչ է հանրապետութիւնը»: Կը հրաւիրուին Խաչուհիները, «Անդրանիկ» խումբի ընկերները եւ երիտասարդները:

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ռոմանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Նոր Սերունդի ակումբին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այսօր, չորեքշաբթի, ժամը 8ին, Café Noailles: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարահանդէսը

Կազմակերպուած Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մայիս 4ին, կիրակի օր ժամը 3էն 12, Salle Jean Goujon, 8 rue Jean Goujon, գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Եւրոպական պար:

Տոմսերը կը ծախուին, Բալուեան, Հր. Սամուէլ եւ Գարսամեան գրատուները, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը Մարսէյլի մէջ

Մեծ պատրաստութեամբ եւ Մարսէյլի ու շրջականերու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ: ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 3ԻՆ, ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Պրէպան Մարսէյյեէզի սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ ՇԱՆԹ թատերախումբին: Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր եւ ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է